

שבוע פרשת נצבים-וילך

(14 – 20 September 14)

י"ט – כ"ה אלול תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִגְנוֹ יוֹדְעֵי שְׂמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתֶיךָ, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ. הַשְׁמֹר לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבָדְתֶּם מִחֵרֶה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֵם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְמוֹטָפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ וַיִּמִּיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הִצַּאֲתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֵם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקֶּבֶל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדָה מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדוּשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ וְיִשְׁרִים אֶת פְּנֵיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופ־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את חקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לַשָּׁבַת: ו הַמִּשְׁפִּיל לְרֹאשׁוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיב עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקֶרֶת הַבַּיִת
 אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

קיד.

בו מבוואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲזֹ: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הַיָּרֵדן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנִי־צֶאֱנָן: ה מִה־לָּךְ
 הֵימָּה כִּי תָנוּס הַיָּרֵדן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנִי־צֶאֱנָן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מָוִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שאין זה אומר שכל הנהגת מי שיהי' בישראל יש להצדיקו במאה אחוז,
 מפני שידועים שכמה מעשים טובים עשה, אבל מובן ג"כ שח"ו וח"ו לבטל פעולה טובה של מי שהוא
 בישראל, ובפרט פעולה ברבים ועל הרבים בישראל, מפני שהנהגה פ' שני' ושלישית אינה כדבעי. ומה
 לנו ראוי יותר מוכחת מימים אלו ימי אלול, אשר ציוו רז"ל לכ"א מישראל לאמר פעמים בכל יום ה'
 אורי וישעי שמע ה' קולי אקרא, וחנני וענני, ואם יתאספו כו"כ ויאמרו אשר לפב"פ אין לומר זה, וככל
 הביטויים שבמכתב כת"ר, תקותי שגם כת"ר יפסוק ההלכה שבטלים דבריהם... ואף שכמובן אין כת"ר
 מחוייב להתחשב במחאתי, אבל כיון שאין זה מחאה שלי מדעת עצמי, כ"א מבוססת על ציווי תוה"ק
 ובפרט בימי אלול חדש הרחמים הכנה לימי הדין ולימים הנוראים אשר יעברון במשפט כל יצורי
 עולמים, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה כהודעת חז"ל, זה מחזק מחאתי עוד יותר כיון שעל כ"א
 להתנהג כמו שרוצה שיתנהגו עמו, ופס"ד בתורה דעלך סני לחברך לא תעבד...

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

מפתח כללי

מסכת חגיגה עם ביאורים מדף ו עד דף יב קיד	(א) סדר הנחת תפילין ב
	(ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	(ג) מאמר ד"ה אם יהיה נדחך בקצה השמים שבת פרשת נצבים-וילך, כ"ה אלול, ה'תשכ"ז ה
(כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן קמג	(ד) מכתב כללי ימי הסליחות ה'תשנ"ז יח
(כב) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן קמג	(ה) שיחת שבת פרשת נצבים-וילך, כ"ה אלול, ה'תשכ"ז כ
(כג) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן קמה	(ו) לקוטי שיחות – פרשת נצבים (בלה"ק) כרך יד ל
(כד) שערי אורה אדמו"ר האמצעי קמח	(ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לד
(כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קנ	(ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נצבים-וילך לה
(כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קנ	(ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נצבים-וילך לו
(כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב קנא	(י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים-וילך נו
(כח) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תש"ט אדמו"ר מוהרי"צ קנג	(יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת נצבים-וילך נח
(כט) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ קנד	(יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נצבים-וילך עא
(ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ קנו	(יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עג
	שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:
(לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה קנח	(יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נצבים-וילך עו
(לב) חומש לקריאה בציבור קנט	(טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נצבים-וילך ... צה
(לג) לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים-וילך קסו	(טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נצבים-וילך קא
(לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קסז	(יז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק יט, תהלים פרק קלח-קלט קד
	(יח) משניות – מסכת כריתות/מעילה ביאור קהתי קו
	(יט) עין יעקב מסכת יומא קיג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

נאמר בפרשת ניצבים:

2 אִם¹ יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶזֶה הַשְּׁמַיִם, מִשָּׁם
 3 וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ². הִנֵּה לְכָל־לְרֹאשׁ עוֹד לִפְנֵי
 4 הַפְּסוֹק עַל־פִּי חֲסִידוֹת, יִשְׁנֹן פְּרוּשׁ הַכְּתוּמִּים
 5 [שְׁהוּא הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט הָעֵינֶךָ,
 6 שְׁהֵרִי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּעוֹלָם
 7 הָעֲשִׂיָּה הַתַּחְתּוֹן מִבֵּין אַרְבַּעַת
 8 הָעוֹלָמוֹת הַכִּלְלִיִּים אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־
 9 יִצִּירָה־עֲשִׂיָּה הַנַּחֲלָק לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה
 10 הָרוּחָנִי וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִי שְׁשָׁם
 11 הוּא דֶרֶךְ הַפְּשָׁט³, וְלָכֵן כִּיּוֹן אִם¹
 12 שְׁאֵנוּ לִדְמוּדִים אֶת הַתּוֹרָה כִּפִּי שִׁירָדָה
 13 לַמִּטָּה, לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִי אֵין
 14 מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פְּשׁוּטוֹ⁴],
 15 וְהַשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל הַפְּסוֹק הֵיא
 16 שְׁהַקְבָּ"ה יִקְבֹּץ יֵאֱסוֹף יַחַד,
 17 בְּגֹאֻלָּה הָעֲתִידָה לְבוֹא אֶת כָּל
 18 יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ אֶת אֱלוֹ
 19 שְׁנִמְצָאִים בְּמַעְמַד וּמַצָּב שֶׁל
 20 'נִדְחָךְ', בְּמַרְקָשׁ גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי גְדוֹל
 21 בִּיּוֹתֵר וְיוֹצִיאֵם מִמַּעְמָדָם
 22 וּמַצָּבָם הַנַּחֲתוֹת וְהַנִּדְחָ' וְיַעֲמִיד
 23 אוֹתָם בְּמִקְוָמָם הַמֵּתָאִים
 24 וְהִרְאוּ לָהֶם בְּתוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל הַ
 25 בְּמִקְוָמָם מַצָּבִם הָרוּחָנִי הָאֱמָתִי,
 26 כִּי לֹאֲמֹתוֹ שֶׁל דָּבָר כָּל אֶחָד וָאֶחָד מִבְּנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מַצָּב אֲשֶׁר יִהְיֶה, קָשׁוֹר
 28 וְדָבּוּק בְּקֹדֶשׁ־בֵּיּוֹן־הוּא וְהַמַּצָּב
 29 הָאֱמִיתִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא כְּפִי
 30 שֶׁהֶם בִּלְשׁוֹן הַפְּסוּקִים בְּנִים אֲתָם
 31 לַהוֹי' אֱלֹקֵיהֶם⁵, בְּנֵי כְבוֹדִי
 32 יִשְׂרָאֵל⁶, וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
 33 מְלָכִים הֵם⁷. וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב
 34 רַש"י עַל הַפְּסוֹק⁸ וְשֵׁב הוֹי'
 35 אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ, שְׁהוּא
 36 (הַקְבָּ"ה) עֲצָמוֹ צִרְיָה לַהֲיוֹת
 37 אוֹחֵז בְּגִדּוֹ מִמֶּשֶׁ, אֶת כָּל אֶחָד
 38 וָאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִישׁ אִישׁ
 39 מִמִּקְוָמוֹ כּוּ הוּא נִמְצָא, כּוֹלֵל גַּם
 40 מִהַמְּקוֹם הַנִּדְחָ' בִּיּוֹתֵר, כְּעִנְיָן

**בס"ד. שבת פרשת נצבים-וילך,
כ"ה אלול, ה'תשכ"ז
(הנחה בלתי מוגה)**

אם¹ יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך הו' אלליך ומשם יקחך². הנה לך- לראש לשנו פרוש הכתוב על דרך הפשט [שהוא העיקר, שהרי התורה נתנה בעולם העשיה ששם הוא דרך הפשט³, ולכן אין מקרא יוצא מידי פשוטו⁴], שהקב"ה יקבץ את כל ישראל, אפילו את אלו שנמצאים במעמד ומצב של 'נדחך', ויוציאם ממעמדם ומצבם ויניחם אותם במקומם המתאים, במקומם האמתי, כפי שהם בנים אתם להו' אלליכם⁵, בני בכורי ישראל⁶, וכל ישראל בני מלכים הם⁷. וכמו שכתב רש"י על הפסוק⁸ ושב הו' אלליך את שבותך, שהוא (הקב"ה) עצמו צריך להיות אותו בידיו ממש, איש איש מקומו, כענן שנאמר⁹ ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, והינו שיקבץ את כל ישראל יחד, אתם נצבים גו' כלכם ראשיכם שבטיכם, עד חוטב עצים ושואב מימך¹⁰, וכולם יחד יהיו לגוי אחד, ויתקשרו עם הו' אחד¹¹, ועל-ידי האחדות שבהם יקבלו את הברכות שמלמעלה, כמו שאומרים¹² ברכנו אבינו כולנו כאחד. אמנם, בכדי שיקוים פשוטו

תוב, הרי זה על־ידי קיום פרוש הכתוב על־פי נשמתא דאורייתא¹³,
שהיא פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, כדלקמן.

(ב) **וְהַעֲנִין** בָּנָה, כְּמִבּוֹאָר בְּהַמְאָר¹⁴ דְּבוּר־הַמִּתְחִיל אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשֶּׁם יִקְבָּצֶךָ גו', הַצְרִיךְ לַהֲבִין מֵה שִּׁכְתוּב נִדְחָךְ לְשׁוֹן

(1) על מאמר זה ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתיו"ק: "שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א ע' 3. ח"ב 84, 124" (נסמנו לקמן בפרטיות).
 (2) פרשתנו (נצבים) ל, ד. ע"ח (הובא בנגיד ומצוה בתחילתו. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופו) ומ"ח (מס' חייב הנשמות פ"א מ"ב) הובאו ונתבארו בלקו"ד ח"ד תשעא, א. 4) שבת סג, א. ושי"נ. 5) ראה יד, א. 6) שמות ד, כב. 7) שבת סז, א. זח"א כז, ב. 8) פרשתנו (נצבים) ל, ג. 9) ישעי' כז, יב. 10) ריש פרשתנו (נצבים). 11) ואתחנן ו, ד. 12) ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. 13) זח"ג קנב, א. 14) בשערי תשובה ח"א ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יִקְבְּצֶה גו', דְּצִרְיָה לְהִבִּין מַה שֶּׁכְּתוּב נִדְחָה לְשׁוֹן יָחִיד, 2 שֶׁמִּשְׁמָעוֹ כִּי הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאִסְיָה וְקִיבוּץ שֶׁל 'נִדְחָה' אֶחָד הָרִי עֲנִינִן 3 הַקִּיבוּץ וְהַאִסְיָה בִּיחָד שֶׁיֵּף בְּפָרְטִים דּוֹקָא, שְׂקוּדִים לִכְן הֵם 4 מִפְּחֻדִּים וְאַחֵר כֵּךְ מִקְבָּצִים וְאוֹסְפִים אוֹתָם וּבְפָרְט בְּרִיבּוּי פָּרְטִים, 5 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ 6 לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי 7 הַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל לִיקוּט וְקִיבוּץ שֶׁל 8 פָּרְטִים רַבִּים "לְאַחַד אֶחָד" מֵה־ 9 שְׂאִינִן בְּן עַל יָחִיד בְּנֵי עֲצָמוֹ 10 אֵין נוֹפֵל הַלְשׁוֹן קִיבוּץ, וְכִינִן 11 שְׂנֵאָמֵר לְשׁוֹן קִיבוּץ (יִקְבְּצֶה), אֵינוֹ מוֹכֵן מַה שֶּׁכְּתוּב 12 (יִקְבְּצֶה), אֵינוֹ מוֹכֵן מַה 13 שֶׁכְּתוּב נִדְחָה לְשׁוֹן יָחִיד, 14 וְהָיָה לִי־לְמִימֵר וְהָיָה לוֹ – 15 לְפִסּוֹק – לומר בְּלִשׁוֹן רַבִּים? 16 אֵף הָעֲנִינִן הוּא, דְּהִנֵּה הַנֶּשְׁמָה 17 מִצֶּד־עֲצָמָה כִּפִּי שְׂחָא בְּמִקְוֶה 18 בְּאִלּוּקוֹת הִיא בְּחִינַת יָחִיד כִּי 19 הִיא בְּטִלָּה לְאִלּוּקוֹת וּמְאוּחָדֶת בְּקִדּוּשׁ 20 בְּרוּךְ הוּא וְאֵינָהּ מְצִיאוֹת נִפְרֶדֶת. 21 אָבֵל בִּינִן שֶׁהַנֶּשְׁמָה יִרְדָּה 22 מִמִּקְוֶה הַעֲלִינִן לְמִטָּה, וְהָרִי 23 יִרְדָּתָהּ לֹא הִיָּתָה בְּשִׁבִּיל 24 תּוֹעֵלֶת שֶׁל עֲצָמָה, שְׂחָרִי לִפְנֵי 25 הִירִידָה לֹא הִיָּתָה בְּמִצַּב שְׂדוּרֶשׁ חִיקוּן 26 אֶלָּא יִרִידַת הַנֶּשְׁמָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה 27 הִיא רִק בְּכַדִּי לְתַקֵּן אֶת הַגּוּף 28 וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית וְחִלְקוֹ 29 בְּעוֹלָם¹⁵, אוֹתוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם 30 שְׂמוּטֵל עֲלֶיהָ בְּפִרְט לְעֵדֶן וְלִזְכֹּךְ 31 וְלַהֲעֵלּוֹת לְקִדּוּשָׁה בְּכַדִּי לְהַשְׁלִים 32 אֶת הַכְּנָנָה וְהַתְּכֵלֶת שֶׁל הַבְּרִיאָה 33 שְׂחָא, כְּדִבְרֵי הַמְּדֻרָשׁ, דְּנִתְאַנָּה 34 הַקְּבָ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ 35 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים¹⁶, שְׂדוּקָא 36 הַעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבְמִיּוֹחַד הַעוֹלָם 37 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן 38 בְּיֹתֵר, יִהְיֶה מְקוֹם רְאוּי לְהִשְׁרָאֵת 39 הַשְׂכִּינָה וּבְכַדִּי שֶׁעֲנִינִן זֶה פְּעוּלָת 40 הַנֶּשְׁמָה עַל הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית 41 וּבְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ נִתְּנָה דְּכִיסּוּפָא¹⁷, לֶחֶם בּוֹשָׁה שְׂחָרִי 42 לְאֶדָם לֹא עֵמֶל מְצִירוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ עֲבוּדָה, הֵינִי שֶׁהַנֶּשְׁמָה לֹא תִמְלֹא 43 אֶת הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁלָּהּ כְּדִבְרֵי מוֹכֵן מֵאִלּוּ לֹא כֹל מֵאִמֶץ, אֲלֵא מִתּוֹךְ טוֹרֵחַ וְיִגִּיעָה
- לִכְן נִתְּנָה לְהַנֶּשְׁמָה בְּחִירָה חֲפְזִית, כְּדִי שֶׁתַּעֲמֹד בְּפָנֵי הַתְּמוּדוֹת 2 עִם הַיָּצֵר הָרַע וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית וְתִבְחָר לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם וְלִמְלֹא אֶת יִיעוּדָהּ 3 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁸ רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב, וְאַתָּה 4 הַהִיפָךְ דְּחַיִּים וְטוֹב, וְהַכְּתוּב מְסִיִּים "וְתִבְחָרֶת בְּחַיִּים", הִנֵּה מִצַּד 5 יִרִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה, שְׂחָא, 6 כְּאִמּוֹר, בְּאוֹפֵן שֶׁיְּכַוֵּלֶתָּ לְבַחֲרוֹר גַּם 7 בְּהִפָּךְ הַטּוֹב וְהִפָּךְ הַחַיִּים, שֶׁיֵּף בָּהּ 8 עֲנִינִן הַרִיבּוּי וּפִיזוּר, הִיפָּךְ 9 הָאֲחֻדוֹת, עַד לְבְּחִינַת נִדְחָה הַמּוֹרָה 10 עַל רִיחּוֹק גָּדוֹל בְּיֹתֵר מִהַמְּקוֹר, מְכַפִּי 11 שְׂחָא מִצַּד עֲצָמָה, בְּבְחִינַת "יָחִיד", 12 וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁמָיִךְ וּמִבְּאֵר. וְהִנֵּנוּ, דְּעַם 13 הִיּוֹת שֶׁהַנֶּשְׁמָה מִצֶּד־עֲצָמָה 14 הִיא בְּבְחִינַת יָחִיד, וְאֵין בָּהּ 15 פִּירוּד וּפִיזוּר הַמּוֹרִים עַל רִיחּוֹק 16 מֵאִלּוּקוֹת, מְפַל־מְקוֹם בְּאֶשֶׁר 17 נִמְשָׁף מֵעֵצָה הַנֶּשְׁמָה שְׂחָא אֵכָן 18 בְּבְחִינַת "יָחִיד" לְהַכְּחוֹת שְׂבָה, 19 שֶׁהֵם מְצִיאוֹת מוֹגֵדֶת וּמוֹגֵבֶלֶת עַד 20 שְׂעִינֵי הַנֶּשְׁמָה יוֹרֵדִים וְנִמְשָׁכִים 21 מִהַעֲצָם לְפַחֲוֹת הַפְּנִימִיִּים 22 הַמְּתַלְבָּשִׁים בְּאֶבְרִים בְּאוֹפֵן 23 פְּנִימִי, כֹּל כּוֹחַ בְּהַתָּם לְאֶבֶר הַשִּׁיךְ 24 לוֹ, וְעַד לְהַלְבוּשִׁים דְּמַחְשָׁבָה 25 דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, אִמְצָעֵי הַבִּיטוּי 26 הַחֲצִיצוֹנִיִּים שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנֶּקְרָאִים 27 'לְבוּשִׁים' שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הִנֵּה בְּאֶשֶׁר 28 הַמְּחַשְּׁבוֹת דְּבוּרִים וּמַעֲשִׂים 29 הַרְחוּקִים מֵאֵד מִהַעֲצָם הַמְּאוּחָד 30 בְּאִלּוּקוֹת מְתַפְּשָׁטִים וּמְתַפְּזָרִים 31 בְּכִמָּה וְכִמָּה עֲנִינֵי הַעוֹלָם, 32 כְּאִשֶּׁר הָאֵד חוֹשֵׁב, מְדַבֵּר וְעוֹשֶׂה 33 דְּבָרִים שׁוֹנִים בְּעִנְיַיִ הַעוֹלָם הַגִּשְׁמִי 34 אֲזִי הֵם נַעֲשִׂים בְּבְחִינַת 35 רִיבּוּי, וְהִנֵּנוּ לְפִי שֶׁהַעֲנִינִים 36 דְּעוֹלָם הַזֶּה הֵם בְּבְחִינַת 37 רִיבּוּי כִּי הָאֲחֻדוֹת הָאִלּוּקִית לֹא נִכְרַת 38 בָּהֶם. 39 וְיֹכֵן זֶה עֲנִינִן הַרִיבּוּי (שְׂנוּבֵעַ 40 מִהַפִּירוּד וְהַפִּיזוּר) שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, 41 וְיֹתֵר מִזֶּה שֶׁל לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ, וְעוֹד יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁל עֲנִינֵי הַעוֹלָם, בְּמִפְּל־שְׂפֹן 42 וּקְל־חוֹמֵר מְעַנֵּן הַרִיבּוּי שֶׁיִּשְׁנֹו אֶפִּילוֹ בְּבְחִינַת הַכְּלִים 43 דְּקִדּוּשָׁה, כְּמִבּוּאָר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהָאוֹר הָאִלּוּקִי יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה וְנִמְשָׁךְ

(15) תניא פל"ז (מח, ב). (16) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(17) ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. וראה לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ. (18) פרשתנו (נצבים) ל, טו.

אם יהיה נדחך בקצה השמים

ז

ביאור בדרך אפשר

1 בעולמות באופן של התלבשות האורות (שהם הארה והתפשטות של האור
2 האינסופי הבתלי מוגבל) בכלים (שהם היוצרים את הגדרים ואת ההגבלות
3 של האור להיות ב'צויר' מסוים ומוגדר) **פִּדְיוֹעַ שְׁגָם בְּכָלִים דְּעֵשֶׁר**
4 **סְפִירוֹת דְּקְדוּשָׁה**, שבאופן כללי צד הקדושה כולו בטל לאלוקות
5 ומאוחד עם האלוקות, בכל זאת הִנֵּה
6 **כָּל מָה שְׁנִמְשָׁכִים** הכלים שבהם
7 מאירות עשר הספירות **לְמִטָּה**
8 **בְּעוֹלָם תַּחְתּוֹן יוֹתֵר, הָרִי הֵם**
9 **בְּבַחֲיִנַת רִיבּוּי יוֹתֵר**, כי ככל
10 שהעולם תחתון יותר, גדרי המציאות
11 של כל הדברים ניכרים יותר ויש פחות
12 ביטול לאלוקות ו**מְכַל־שֶׁפֶן** אם
13 בכלים של הספירות עצמן יש יותר
14 ריבוי ופחות אחדות ככל שהם יורדים
15 מעולם אחד לעולם נחות יותר, קל-
16 וחומר **בְּעוֹלָמוֹת עֲצָמָם (עוֹלָם**
17 **מְלִשׁוֹן הָעֵלָם**)¹⁹ והסתר על האור
18 האלוקי שמהווה ומחיה ומקיים אותו),
19 **שֶׁכָּל מָה שֶׁהָעוֹלָם הוּא**
20 **לְמִטָּה יוֹתֵר, אֲזִי הָעֲנִינִים וְכֵל**
21 **הַנְּבִרָאִים שָׁבוּ הֵם בְּבַחֲיִנַת**
22 **רִיבּוּי יוֹתֵר**, ונפרדים יותר ממקורם
23 האלוקי אשר בעולמות נחותים יותר
24 הוא נעלם ונסתר יותר ו**עַל־אֲחַת־**
25 **כְּמָה־וְכְּמָה בִּירִידָה** של האור
26 האלוקי העליון בריבוי עצמו
27 **לְקַלִּיפַת נֹגֶה** לצד של היפך
28 הקדושה, המכסה על האור והקדושה
29 כשם שהקליפה מכסה על הפרי,
30 ובקליפות עצמן יש קליפה שנקראת
31 "נוגה", לשון אור. כי עם היותה קליפה
32 והיפך הקדושה, מכל־מקום מעט אור
33 מעורב בתוכה ו**עַל־יָדָה** על ידי
34 הירידה לקליפת נוגה נפעלת ירידה
35 נוספת של האור האלוקי **לְג'**
36 **קְלִיפַת הַטְּמָאוֹת, שְׁנַעֲשָׂה**
37 **בְּבַחֲיִנַת רִיבּוּי בִּיּוֹתֵר.**
38 **וְכִיּוֹן שֶׁהָעֲנִינִים דְּעוֹלָם הַזֶּה הֵם בְּבַחֲיִנַת רִיבּוּי**, בגלל ריחוקם
39 מהמקור האלוקי, כמבואר לעיל **לִכְן הִנֵּה כְּאֲשֶׁר הִמְחֵשְׁבָה דְּבוּר**
40 **וּמַעֲשָׂה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִתְּפַשְּׁטִים וּמִתְּפֹרִים בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם,**
41 **נַעֲשִׂים גַּם הֵם**, היינו גם לבושי הנפש האלוקית, אף שמצד עצמם הם
42 נעלים מענייני העולם עצמו **בְּבַחֲיִנַת רִיבּוּי וּפִירּוּד**, כי המגע הישיר
43 עם ענייני העולם משפיע עליהם **עַד שֶׁשִּׁיף שֶׁתְּהִיָּה מְצִיאוֹת שֶׁל**
44 **נְדָח חֶסֶד־וְשְׁלוֹם** אפילו בנשמה והיא נמצאת במצב כזה שהיא זקוקה

ביאור בדרך אפשר

45 ל'אסיפה' וקִיבוץ' על ידי הקדוש ברוך הוא שיפעל בה לשוב מהריבוי אל
46 האחדות.
47 **וּפְרִישׁ עֲנִינֵי נְדָח**, המצב של יהודי שנקרא "נדח" והוא זקוק ל"אסיפה"
48 ו"קִיבוץ" על ידי הקדוש ברוך הוא **הֵינּוּ שֶׁהוּא הֵיפֶךְ רְצוֹן הָיוּ,**
49 ו"נדח" היינו ריחוק מהרצון העליון
50 **וְהֵינּוּ שֶׁהֲרָצוֹן (וּבְמִילָא**
51 **כְּתוּבָה מִכֵּן גַּם הִמְחֵשְׁבָה דְּבוּר**
52 **וּמַעֲשָׂה** אמצעי הביטוי –
53 ה'לבושים' – של הנפש) **שָׁלוּ אֵינוֹ**
54 **כְּפִי רְצוֹן הָיוּ, אֲלָא כְּפִי**
55 **הֲרָצוֹנוֹת שֶׁל עֲצָמוֹ**, של הגוף
56 והנפש בהבחינת **שְׂאֵז הוּא נַעֲשָׂה**
57 **בְּבַחֲיִנַת נְדָח** רחוק מאלוקות,
58 **וְעַל־יְדִי־זָה גּוֹרֵם שְׁגָם**
59 **הַנִּיצוּצוֹת** האלוקיים שיררו
60 מלמעלה מעלה עד למטה מטה
61 **הַמְּלוּבָשִׁים בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם**
62 **בְּדַבְרִים גַּשְׁמִיִּים וְחֻמְרִים נַעֲשִׂים**
63 **בְּבַחֲיִנַת נְדָח** וגם הניצוצות
64 האלוקיים עצמם מתרחקים ממקורם
65 העליון.
66 **וְכָל זֶה כָּל הִירִידָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם**
67 **וּאִפִּילוּ בְּנִיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים לְהִיּוֹת**
68 **"נְדָח", הוּא מִצַּד מַעֲשֵׂה הָאָדָם**
69 **דְּיוֹקָא**, שבמעשיו הלא טובים גרם
70 את זה **כִּי מִצַּד הַבְּרִיָּאָה עֲצָמָה**
71 **כְּפִי שֶׁנִּבְרָאָה עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא**
72 **מִלְּכַחֲחִילָה לֹא שִׁיף עֲנִינֵי נְדָח**
73 **חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, וְהֵינּוּ שְׁגָם** אפילו
74 **הַנִּיצוּצוֹת** האלוקיים **שֶׁנִּפְּלּוּ**
75 **מִלְּמַעְלָה מֵעֵלָה**, ממקורם העליון
76 **לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר עַד לְג' קְלִיפּוֹת**
77 **הַטְּמָאוֹת**, שבשונה מקליפת "נוגה"
78 שנוכרה לעיל שמעט טוב מעורב
79 בתוכה, בשלוש קליפות אלו ההעלם
80 וההסתר על האלוקות הוא עד כדי כך
81 שאין בהם טוב כלל **עִם הֵיּוֹתָם בְּתַכְלִית הָרִיבּוּי וּפִירּוּד**, והרי
82 נתבאר לעיל שכל ריבוי, היפך האחדות, נובע מחסרון בדביקות וביטול
83 לאלוקות, ואם כן לכאורה גם הקליפות הטמאות רחוקות ביותר מאלוקות
84 **מְכַל־מְקוֹם אֵינָם** רחוקות כל כך שאפשר לומר עליהם שהם **בְּבַחֲיִנַת**
85 **נְדָח, וְרַק כְּאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹבֵר עַל רְצוֹן ה'**, ועושה מעשים או
86 מדבר דיבורים או חושב מחשבות של פעולות נגד הרצון העליון **אֲזִי נַעֲשָׂה**
87 **הָאָדָם בְּעֲצָמוֹ בְּבַחֲיִנַת נְדָח, וְגוֹרֵם שְׁגָם הַנִּיצוּצוֹת כּו'** יִהְיוּ
88 **נְדָחִים. וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**²⁰ כדי להדגיש את

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החומרה שבמעשה חטא - יתוש קְרָמָן, בסדר הבריאה בששת ימי
2 בראשית כל בעלי החיים ובכללם היתוש נבראו לפני האדם ומשמעות הדברים
3 היא שגם יתוש שממנים ואינו מוציא²¹, כך שהפסולת נשארת
4 בתוכו וזה מורה על כך שהוא נברא נחות ביותר שיהיה קליפה היותר
5 תחתונה כו', נברא לפני האדם
6 והקדימה של היתוש בבריאה מלמד על
7 כך שהקליפה התחתונה ביותר
8 קודמת היא במדרגה לאדם
9 החוטא. כי כל הנבראים, גם
10 הקליפות הטמאות והנחותות
11 ביותר, בין שאינם משנים את
12 תפקידם שלשמו נבראו, אינם
13 בבחינת נדחים, ועם כל הנחיתות
14 שלהם אינם נחשבים רחוקים כל כך
15 מאלוקות מה-שאין-כן האדם
16 שעובר על רצון הקב"ה,
17 ופועל בניגוד לתפקידו ותכלית בריאתו
18 שעל-ידיה נעשה הענין
19 הנדח פנ"ל.
20 ומפל-מקום נאמר נדחך
21 לשון יחיד, אף שכאמור כל
22 המושג של 'קבוצה' ואסיפה שייך רק
23 בדברים רבים ומפורזים, כי גם
24 פאשר האדם עובר על רצון
25 הקב"ה ונעשה בבחינת נדח,
26 הנה גם אז הוא עדיין בבחינת
27 יחיד שהוא תואר המורה על מעלה
28 וחשיבות. וטעם הדבר, כי
29 כאמור חכמינו ז"ל ישראל אף-
30 על-פי שחטא ישראל הוא²²,
31 ומבואר על כך בחסידות שגם בעת
32 החטא תוך כדי מעשה החטא עצמו
33 נקרא בשם ישראל, מלשון
34 כי שרית עם אלקים²³, לשון
35 שורה ומעלה וחשיבות והיגיו
36 שהוא היהודי שנשמתו למעלה
37 מסדר השתלשלות הרגיל של
38 ירידת האור האלוני מלמעלה למטה
39 מדרגה לדרגה באופן של דרגה קשורה
40 בחברתה כטבעות של שלשלת
41 האחתות זו בזו, וכיון שהוא
42 למעלה מסדר השתלשלות, הרי אין בזה מדידות והגבלות
43 דסדר השתלשלות, שמצידן יש הבדלי דרגות, ונבראים נעלים ונבראים
- נחותים, והחטא הוא פגם וחסרון, אבל היהודי שנשמתו הוא בעצם למעלה
מ'סדר השתלשלות' ולכן גם בירידתו למטה כו' ולמרות שהנשמה
מלובשת בגוף ונפש הבהמית הוא בכחינת אחד, המורה על ביטול
לאלקות, ולא ריבוי המורה על פירוד ופיזור וריחוק מאלקות וכמו
שכתוב²⁴ על עם ישראל שהם גוי
עם אחד בארץ, והמשמעות
הפנימית של הפסוק היא שגשמות
ישראל, להיותם למעלה
מהמדידות
השתלשלות, שמצידם יש חילוקי
דרגות בין 'מעלה' ו'מטה', כאמור,
הנה גם פאשר הם בארץ עולם
הזה הגשמי התחתון (על-ידי
ירידת הנשמה למטה), הרי
הם בבחינת אחד ומצד עצם
מהותם נשארים בני ישראל דבוקים
באלקות תמיד. ויתירה מזו,
שאפילו בשעת מעשה החטא
עצמו הם גם כן בבחינת אחד,
ונשארים קשורים באלקות וכנ"ל
שישראל אף-על-פי שחטא,
ישראל הוא.
ואפילו בחטאים שיש בהם
חיוב פרת רחמנא-ליצלן,
שענין הפרת לפי פנימיות
העניינים היגיו שנקרת 'נקרע'
ונפסק משרשו ומקורו²⁵
באלקות, שבהם לכאורה בוודאי נפגם
הקשר של הנשמה עם הקדוש-ברוך-
הוא ודבוקתה באלקות הרי ידוע
הדיוק בזה שנקרת משרשו
ומקורו דוקא, היינו מאותה דרגה
באלקות שהיא שורש ומקור (גלוי
וישיר) לנשמה אבל מצד
עצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-
הוא גם 'כרת' לא מכרית ומפסיק אלא
הרי הוא היהודי שנשמתו תמיד
מאוחד²⁶ עם הקדוש ברוך הוא,
שלכן אומר הקב"ה על כל
אחד ואחת מישראל, יהיה
מי שיהיה, תהיה רמתו הרוחנית
אשר תהיה, נצר מטעי מעשי ידי להפא²⁷, דכשם שהקב"ה
הוא נצחי, כך גם ישראל שהם מעשה ידיו²⁸ כי הקשר של

(21 גיטין נו, ב. (22 סנהדרין מד, רע"א. (23 וישלח לב, כט. (24 שמואל-ב ז, כג. ועוד. (25 ראה תניא פכ"ד. אגה"ת פ"ה.

(26 ראה גם לקו"ת דרושים לר"ה סב, סע"ג. שמע"צ פג, ב. סה"מ אעת"ר ע' עד. (27 ישעי' ס, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בני ישראל עם אלוקות הוא קשר תמיד ונצחי שאין בו הפסק לעולם. וזהו
2 מה שכתוב נדחך לשון יחיד, כי גם בעת שהוא נדח
3 רחמנא-ליצלן, מפני החטאים, ואפילו מי שחטא בחטאים חמורים של
4 "כרת" חלילה, הרי הוא בבחינת יחיד וגם הוא קשור באלוקות.
5 וכידוע הפרוש²⁹ במאמר³⁰
6 בהגדה של פסח, "כנגד ארבעה בנים
7 דברה תורה" בפסוקים העוסקים
8 בחובה של סיפור יציאת מצרים,
9 "והגדת לבנך" אחד חכם כו'
10 ואחד תם ואחד שאינו יודע
11 לשאול, ועל כך מבואר בחסידות
12 שבכל אחד ואחד מ'ישראל'
13 ישנו בחינת אחד. והינו, לא
14 רק בחכם, תם ושאני יודע
15 לשאול, אלא אפילו ברשע
16 שעובר עבירות ("ישראל אף-על-פי"
17 שחטא") ישנו גם כן בחינת
18 אחד – כלשון ההגדה שגם עליו
19 אומרים אחד רשע, כי אפילו אצל
20 הרשע, קיימת בחינת "אחד".
21 (ג) והנה פיון שכל אחד ואחד
22 מ'ישראל', גם בשעת החטא
23 עצמו בהיותו נדח רחמנא-
24 ליצלן, יש בו בחינת אחד,
25 הנה מצד ה'אחד' שבו,
26 יקובץ גם הוא, ובסופו של דבר
27 הקשר שלו לאלוקות יהיה בשלימות
28 ובגלוי כההבטחה שלא ידח
29 ממנו נדח³¹.
30 וזהו מה שכתוב ושב הוי'
31 אלקיך את שבותך גו' אם
32 יהיה נדחך בקצה השמים,
33 משם יקבץ גו', דענן הוי'
34 אלקיך הוא בחינת היחידה
35 שבנפש, הדרגה הכי עמוקה, הכי
36 נעלית והכי פנימית בנשמה בבחינת
37 ניצוץ נברא שמקבל מניצוץ
38 בורא כמבואר בחסידות שהנשמה
39 היא "חלק אלוקה ממעל ממש" והיא
40 מהות אלוקית, ועם זאת הנשמה היא
41 "נברא" ולא "בורא" אבל בבחינת ה'יחידה' שבה יש ניצוץ שמקבל מ'ניצוץ
42 בורא" שזו מהות נעלית ושונה באין-ערוך ממהות "נברא" (כמו שכתוב
- ביאור בדרך אפשר
ב'עין חיים'³²), ומצד בחינת הוי' אלקיך שבכל אחד
מישראל (בחינת היחידה), הנה גם כשהוא נדח בקצה
השמים, היינו רחוק מאוד מאלוקות, מכל-מקום אפילו משם
יקבץ ומשם יקבץ והקדוש ברוך הוא מבטיח שגם מי שהתרחק
מאלוקות בתכלית הרחוק, בסופו של
דבר יחזור ויתקרב.
תכלית השלימות של קיבוץ הנידחים
תהיה לעתיד לבוא, בימות המשיח,
אבל כללות העניין קיים גם בעבודה
הרוחנית של כל אחד ואחד מישראל
בזמן הזה, כפי שממשיך ומבאר:
וענינו בעבודה עבודת ה' הרוחנית
של כל אחד ואחד הוא ענין
התשובה, שעל-ידי מתגלית
בחינת היחידה שבנפש, שמצידה
היהודי נשאר דבוק באלוקות בכל
מצב, אפילו בעת החטא עצמו שלכן
אמר חכמינו ז"ל במקום
שבכל-תשובה עומדים,
צדיקים גמורים שמעולם לא
חטאו אין יכולים לעמוד
שם³³, לפי שעל-ידי
התשובה מתגלה בחינת
היחידה ואילו אצל צדיקים
ה'יחידה' איננה בגלוי.
וזהו שמצינו גבי התשובה
דרבי אלעזר בן דורדיא שעבר
עבירות רבות וכאשר התעורר בתשובה
הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכי עד
שיצאה נשמתו שבכה רבי
יהודה הנשיא שראה את התשובה
הנעלית של רבי אלעזר בן דורדיא
ואמר יש קונה עולמו ונעשה
בן עולם הבא בשעה אחת³⁴,
אפילו שבכל ימי חייו עד אותה שעה
שבה עשה תשובה לא היה במצב כזה
והינו, שרבי שיהיה צדיק גמור
נתקנא ברבי אלעזר בן
דורדיא שהיה בעל-תשובה, דאף
שרבי היה הראש והיחיד
בדורו בתורה ומצות, והיה בדרגה נעלית מאד מכל-מקום נתקנא
ברבי אלעזר בן דורדיא, שלכאורה היה בדרגה הרבה יותר נמוכה

(28) ראה עמק המלך שער תקוני התשובה ספ"ג. אג"ק ח"א ע' קמז. (29) ראה סה"ש תש"ג ע' 74. (30) הגש"פ. (31) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. (32) שער מב (שער דרושי אבי"ע). הובא בלקו"ת פ' ראה כז, א. (33) ראה ברכות לד, ב. לקו"ש חיד"ד ע' 361. ע' 363. (34) ע"ז יז, א.

ש"פ נצבים-וילך, כ"ה אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממנו, וזאת מצד המעלה המיוחדת שבתשובה, שלא קיימת אפילו
2 אצל צדיק גמור, שצל-גדה דוקא באים לגילוי בחינת יחידה
3 וכאשר היחידה היא בגלוי, שום דבר לא מעלים ומסתיר על הקשר העצמי
4 והמהותי של היהודי עם הקדוש ברוך הוא.
- 5 והולך ומבאר בפרטיות יותר את מעלת
6 התשובה ושייכותה לגילוי ה"יחידה":
7 ובאור הענין, דהנה בתשובה
8 ישנם ב' ענינים שונים.
9 ענין הא' הוא התשובה
10 עצמה, שהיא קבלה החלטה
11 טובה לשמור את מצוות ה' על
12 להפא, ובכלל זה חלק בלתי
13 נפרד מההחלטה לגבי העתיד היא
14 גם החרטה על העבר, פי
15 מהחרטה על העבר בכנות
16 מוכח שהקבלה על להפא
17 היא קבלה אמתית בכנות (כי אם
18 איננו מתחרט על העבר, הקבלה על
19 העתיד לא שלימה ואמתית).
20 וענין הב' הוא וידוי דברים
21 שצריך להיות עם התשובה
22 כמו שכתוב (בפרשת נשא) "והתוודו
23 את חטאתם".
24 והולך ומבאר את הסיבה הפנימית לכך
25 שתהליך התשובה מורכב משני
26 הדברים האמורים – האחד, קבלה על
27 להבא ואיתה חרטה על העבר, והשני
28 הוידוי בדברים:
29 וטעם הדבר הוא³⁵, לפי
30 שבכל דבר ישנו גוף ונפש,
31 כלומר, הדבר והחיות שלו וכן הוא
32 גם בקליפה כוח של היפך הקדושה
33 (המעלים ומסתיר על אלוות כשם
34 שהקליפה מכסה על הפרי) הנעשית
35 מהחטא, שיש בה גוף ונפש
36 המציאות שלה והחיות שלה. והינו,
37 שמהרצון והחיות שהיה לו
38 לאדם בחטא מתהווה נפש חיות
39 הקליפה, וממנעשה העבירה
40 בפועל מתהווה גוף מציאות
41 הקליפה. ולכן גם בביטול הקליפה ואיבוד כוחה עד להעלאתה
42 לקדושה שנעשה על-ידי התשובה, צריכים להיות שני
43 ענינים. והינו, שצל-ידי החרטה על עשיית העבירה ועקירת
- 44 הרצון מהחטא נעקרת הנפש החיות של הקליפה, אך בכדי
45 לבטל גם את גוף מציאות הקליפה צריך להיות וידוי דברים
46 שהוא פעולה מעשית (בנוסף להחלטה והקבלה בלב).
47 וזהו הטעם הפנימי לכך שתקנו לומר אשמונו בגדנו כו' בכל
48 אותיות אל"ף ביי"ת, שהוא
49 נוסח השוה לכל נפש
50 מראשיכם שבטיכם עד חוטב
51 עציף ושואב מימיו, ולא תקנו
52 נוסח שונה לבעלי דרגות שונות פי
53 על-ידי כ"ב האותיות של
54 הידוי, שהן מציאות ממשית (ולא
55 רק רגש בלב) הרי הוא מוחה
56 את הגוף דקליפה (וכידוע³⁶
57 שכ"ב האותיות עם
58 החילופים ותמורות שלהם
59 כו' הם מקור כל
60 ההתהוות³⁷, כמבאר ב'שער
61 היחוד והאמונה' שבספר התניא –
62 "וזהו שכתב האר"י ז"ל שגם בדומם
63 ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחינת
64 נפש וחיות רוחנית דהיינו בחינת
65 התלבשות אותיות הדבור מעשרה
66 מאמרות המהות ומהות את הדומם
67 להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי
68 בראשית, ואף שלא הזכיר שם אבן
69 בעשרה מאמרות שבתורה אף-על-פי
70 כן נמשך חיות לאבן על-ידי צירופים
71 וחילופי אותיות... עד שמשתלשל
72 מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף
73 שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל
74 הנבראים... על-ידי חילופים ותמורות
75 האותיות וגימטריאות שהן חשבון
76 האותיות עד שיוכל להתצמצם
77 ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא
78 פרטי").
79 אמן, עיקר ענין התשובה
80 הוא עקירת וביטול כל
81 הרצונות הזרים שיש לאדם לכל
82 הדברים הגשמיים שבעולם הזה
83 לגמרי מפל-וכל, ולא יהיה
84 לאדם שום רצון ותאוה לענייני העולם הזה אלא הרצון לה' לבדו,
85 שהוא רצון פשוט נעלה ומופשט מהגדרה וצירוף ועצמי שטבוע
86 ומושרש בעצמות הנפש ממש, ולא באחד הרבדים הפחות פנימיים

(35) ראה שערי תשובה שם ו, ב ואילך. וראה גם סהמ"צ להצ"צ לח, ב. (36) תניא שער היחוד והאמונה פ"א. (37) חסר קצת (המור"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 העומד בפני התשובה⁴⁰ (דקאי גם על חטא כזה, כמרומו
 2 בתנאי⁴¹ באגרת התשובה שגם האמור בזוהר שהתשובה לא מועילה
 3 לתיקון חטא חמור, הכוונה ל"תשובה תתאה", תשובה בדרגה נמוכה, אבל
 4 "תשובה עילאה", תשובה בדרגה נעלית, כן מועילה), וכמעשה הידוע⁴²
 5 בבעל-תשובה אחד שצעק בכל נפשו כו' והתשובה שלו היתה
 6 מעומק הלב ומתו פתאום באותו
 7 הרגע כל הממזרים הנולדים
 8 מעונו כו', ותשובה כזו כן מועילה
 9 כי על-ידיה שערך את
 10 רצונו לגמרי מהרע, אזי
 11 מתבטלת הקליפה שנעשתה
 12 על-ידי החטא, כמבואר לעיל
 13 שהחטא יוצר 'קליפה' (שמורכבת מגוף
 14 ונפש, כשם שבעבירה יש גוף ונפש)
 15 וכל רצונותיו שנתפזרו ונדחו
 16 רחמנא-ליצלן בקליפות, חוזרים ועולים לקדושה ומהיריבו
 17 והפזור נעשה "אחד".
 18 וזהו גם מה שפוללות ענין
 19 קיבוץ הרצונות באופן כללי
 20 עבודה זו של עקירת הרצונות הלא
 21 טובים הרבים, והפיכתם לרצון אחד
 22 לאלוקות הוא בתפלה, כמאמר
 23 הזוהר דשעת צלותא שעת
 24 קרבא⁴³, שעת התפילה היא שעת
 25 מלחמה, הזמן של המאבק הפנימי בין
 26 הנפש האלוהית והנפש הבהמית,
 27 ובתפילה עצמה ועיקר התפלה
 28 הוא קריאת-שמע, ועיקר
 29 קריאת-שמע הוא פרושה
 30 ראשונה, ובפרט פסוק
 31 ראשון, שמע ישראל. והולך
 32 ומבאר את הקשר בין "שמע ישראל"
 33 ל"קיבוץ הרצונות":
 34 וְהַעֲנֵן בְּיָדוֹ⁴⁴, דהנה פרוש
 35 שמע, הוא (גם) ענין קיבוץ ואסיפה, כמו וישמע שאול את
 36 העם⁴⁵, שפירושו ששאל המלך קרא לעם להתאסף, והינו שהעבודה
 37 הרוחנית של האדם בעת אמירת "שמע ישראל" היא שמקבץ ואוסף את
 38 כל הרצונות הלא טובים שלו שנתפזרו במקום הקליפות, שזהו ענין
 39 שמע שם ע'י⁴⁶, ע' הוא השורש של ע' אומות

1 ועמוקים שלה בבחינת היחידה שבנפש³⁸, עצמיות הנשמה שהקשר
 2 שלה לאלוקות הוא "פשוט ועצמי" ועל-ידיה על-ידי ביטול הרצונות
 3 לענייני העולם הזה וגילוי ה"יחידה שבנפש" הרי הוא מקבץ את כל
 4 הרצונות הזרים שלו שנתפזרו ונדחו כו' ועוקר ומבטל אותם
 5 עד שאין לו אלא רצון אחד, רצון
 6 לאלוקות.
 7 ומוסיף ומבאר כיצד נפעל 'קיבוץ'
 8 הרצונות הלא טובים:
 9 כי כל הרצונות הפרטיים,
 10 הנטיית של האדם לדברים שונים
 11 (ובענייני - הרצונות והתאוות לענייני
 12 העולם הזה) המושכים היא
 13 מהרצון הכללי, הכול נובע מכך
 14 שקיימת בנפש נטייה כללית לכך
 15 ולכן כאשר עוקר את רצונו
 16 הכללי מהרע, וכללות הרצון
 17 ונטיית הנפש שלו כבר לא נמצאים
 18 ברע אלא אך ורק ברצון לאלוקות אזי
 19 במילא מתקבצים גם
 20 הרצונות הפרטיים וכולם
 21 נעקרים מרצונות לדברים לא רצויים -
 22 לרצונות פרטיים לענייני קדושה
 23 שנובעים מהרצון הכללי 'לה' לבדו".
 24 ועל-ידיה כאשר האדם עוקר את
 25 רצונו מענייני העולם וכל הרצון שלו
 26 הוא לאלוקות מתבטלת גם
 27 הקליפה שנעשתה על-ידי
 28 מעשה החטא (כמבואר לעיל), ועד
 29 שאפילו בחטא כזה שעליו
 30 אמרו³⁹ איזהו מעות שלא
 31 יוכל לתקון, זה שבא כו' על
 32 הערוה והוליד כו' ממזר, כמבואר
 33 בספר התניא (פרק ז) שכאשר האדם
 34 חוטא, חלילה, באופן ש"מוסיף כוח
 35 וחיות בקליפה טמאה ביותר", אזי אינו
 36 יכול להעלות את החיות לקדושה
 37 באמצעות תשובה רגילה "אלא אם כן יעשה תשובה מאהבה רבה כל כך עד
 38 שזדונות נעשו לו כזכויות", ובהמשך לזה נאמר שלכן אמרו בגמרא "איזהו
 39 מעוות... והוליד ממזר", שאז גם אם יעשה תשובה גדולה כל כך", היינו
 40 תשובה מאהבה, "אי אפשר לו להעלות החיות לקדושה, מאחר שכבר ירדה
 41 לעולם הזה ונתלבשה בגוף בשר ודם", ובכל זאת הרי אין לה דבר

(38) שערי תשובה ח"ב קיז, א. (39) חגיגה ט, א (במשנה). יבמות כב, ב. (40) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד. וראה ירושלמי פאה פ"א סוף ה"א. (41) אגה"ת רפ"ד. (42) שערי תשובה שם, סע"ד. וראה שערי תשובה ח"א שם ו, ג. (43) זהר הובא בלקו"ת ר"פ תצא. בשער התפלה שם. ובכ"מ. וראה זהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א. (44) ראה שערי תשובה ח"ב שם, סע"ג. (45) שמואל"א טו, ד. (46) ראה חזקוני ואתחנן ו, ד. שער התפלה לאדהאמ"צ ע, ב. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל ע' אומות העולם, וְעַנְיָן שְׁמַע הוא קיבוץ
 2 וְאַסִּיפַת הָרְצוֹנוֹת שְׁנִתְפָּזְרוּ בְּבַחֲיִנַת ע', בְּעַנְיָנִי אומות
 3 הָעוֹלָם כו' היינו הרצונות של האדם לדברים הרחוקים מאלוקות, וקיבוצם
 4 וכינוסם לעקור אותם משם ולהפוך אותם לרצון אחד לה' בלבד (כמבואר לעיל).
 5 וְהִכָּח לְאַסִּיפַת הָרְצוֹנוֹת
 6 (שְׁמַע) והתקרבות לדביקות
 7 באלוקות, כמבואר לעיל, הוא
 8 יִשְׂרָאֵל, דִּישְׂרָאֵל הוא אותיות
 9 'לִי רֹאשׁ'⁴⁷, היינו דרגה גבוהה,
 10 עמוקה ופנימית, בנשמה האלוקית
 11 שקיימת בכל יהודי שֶׁהוא עֲנִין
 12 ה'יְחִידָה' שֶׁבְּנֶפֶשׁ, שְׁמַע
 13 בְּחִינָה זו הוא מְקַבֵּץ אֵת כָּל
 14 רְצוֹנוֹתָיו בְּנֶ"ל בְּאַרְוֵכָה
 15 שבחינת ה'יְחִידָה' נשאת הדבוקה
 16 באלוקות תמיד, אפילו בעת חטא,
 17 ולעולם אינה נפגמת, ולכן בהתגלות
 18 ה'יְחִידָה' אפשר לפעול את "קיבוץ
 19 הרצונות".
 20 וְזֶהוּ מֵה שֶׁהַעֲבוּדָה דְּקִרְיָאֵת
 21 שְׁמַע הוא עֲנִין הַמְּסִירֵת
 22 נֶפֶשׁ, ובעת קריאת שמע צריכה
 23 להיות כוונה לְמָסוֹר נֶפֶשׁוֹ
 24 בְּאַחַד⁴⁸, בְּיָדוֹעַ⁴⁹ שְׁמִסִּירֵת
 25 נֶפֶשׁ שהיא עבודת ה' מעבר לכל
 26 מדידה והגבלה של האדם והעולם, עד
 27 כדי ויתור על החיים ואבדן כל
 28 המציאות של האדם, הוא עֲנִין
 29 גִּילּוּי ה'יְחִידָה', כי דווקא מצד
 30 בחינת ה'יְחִידָה' שבנפש עבודת ה'
 31 ללא כל הגבלה ומצד גִּילּוּי
 32 ה'יְחִידָה' נַעֲשֶׂה אֲסִיפַת
 33 הָרְצוֹנוֹת, שְׁמַע כמבואר לעיל.
 34 (ד) וְהִנֵּה עֲנִין ה'יְחִידָה'
 35 שֶׁבְּנֶפֶשׁ, שְׁמַע מְקַבֵּץ אֵת כָּל
 36 הָרְצוֹן הלא רצוי שְׁעוֹקֵר אֵת כָּל
 37 רְצוֹנוֹ הַנִּטְיָה הַטְּבִיעִית שֶׁל מִהְרַע
 38 וְאֵינוֹ רוֹצֶה בְּשׁוֹם דָּכָר מַעֲנִינִי
 39 העולם - רַק בְּאַלְלוּת, יִשְׁנָה קִיּוּמָת תְּמִיד בְּשִׁלְמוֹת בְּכָל אֶחָד
- וְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מַעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ הַרוּחָנִי אֲשֶׁר יִהְיֶה, וּכְמֵאֲמָר
 אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן⁵⁰ על הפסוק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - אַ אֵיד נִיט עָר
 ווִיל אוֹן נִיט עָר קָען זַיִן נִפְרָד חֲסִי-וְשָׁלוֹם פּוֹן אֱלֻקוֹת.
 יְהוּדִי (וְהַכּוֹנֵה לְכָל יְהוּדִי, כְּאֵמָר) אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יֹכֵל לִהְיוֹת נִפְרָד מֵאֱלֻקוֹת
 חֲסִי-וְשָׁלוֹם, וְכִינֵן שְׁעִנֵּן
 הַתְּשׁוּבָה הוּא מִצַּד בְּחִינַת
 ה'יְחִידָה' שֶׁבְּנֶפֶשׁ שֶׁהִיא
 בְּשִׁלְמוֹת בְּכָל אֶחָד וְאַחַד
 מִיִּשְׂרָאֵל (בְּנֶ"ל), לָכֵן אֶפְשָׁר
 לִהְיוֹת תְּשׁוּבָה גַּם
 בְּשִׁעְתָּא חָדָא וּבְרַגְעָא חָדָא⁵¹
 (בְּשִׁעָה אַחַת וּבְרַגַע אֶחָד),
 הֵינִי שָׁגָם בְּרַגְעָא חָדָא, בְּרַגַע
 אֶחָד, בְּתוֹךְ זְמַן קָצֵר בְּיוֹתֵר, הִנֵּה
 כְּשִׁישְׁנָה בְּזֶה שְׁעִתָּא חָדָא,
 כְּפִירוֹשׁ כ"ק מו"ח אֲדַמּוּ"ר⁵²
 אֵינִן קָעָר, פְּנִיָּה אַחַת (שְׁעָה מְלֻשׁוֹן
 פְּנִיָּה, כְּמוֹ "וַיִּשַׁע ה' אֶל הַבַּיִת וְאֵל
 מִנְחָתוֹ, וְאֵל קִין וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא
 שָׁעָה"), הֵינִי שׁוֹפֵנָה וְנוֹטָה לִכְךָ בְּכָל
 מִצְיָאוֹתֵי אֲזִי הוּא קוֹנֶה עוֹלָמוֹ
 כו' בְּרַגַע אֶחָד (כְּמוֹכָא לְעִיל מְסִיפּוֹר
 הַגְמָרָא עַל רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן דּוֹרֵדֵי
 שְׂרֵבִי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא אָמַר עֲלָיו: "יֵשׁ
 קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּשִׁעָה אַחַת").
 וְעַנְיָן זֶה הִיכּוֹלַת לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
 בְּרַגַע, בְּמַהֲירוֹת, הוּא גַּם בְּהִלָּכָה,
 שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אֵת הָאִשָּׁה עַל-
 מְנַת שְׂאֵנִי צָדִיק גָּמוֹר, אֵין
 שׁוֹם נִפְקָא-מִינָה בְּמַעֲמָדוֹ
 וּמִצְבוֹ הַעֲבָר, וְאִפִּילוֹ אִם יִדּוֹעַ
 שְׁלֹפְנֵי זְמַן קָצֵר לֹא הִיא בְּמַצֵּב שֶׁל
 צָדִיק גָּמוֹר, וְכֵאֲשֶׁר הִרְהָר
 בְּתְשׁוּבָה הָרִי הִיא מְקוֹדֶשֶׁת
 בְּדִאִי⁵³ הִרִי שָׁגָם בְּעִנְיָנִי הִלְכָה
 מִצִּינוֹ שֶׁתְּשׁוּבָה יֹכֵלָה לִהְיוֹת בְּ-רַגַע,
 וְזֹאת מִשׁוֹם שֶׁבְּבַחֲיִנַת ה'יְחִידָה'
 שֶׁבְּנֶפֶשׁ, הָאָדָם הִיא וְנִשְׁאָר קָרוֹב
 לְאֱלֻקוֹת בְּשִׁלְמוֹת בְּכָל מַעֲמָד וּמִצְבָּ, כְּמוֹכָא לְעִיל.

(47) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כח. שם מח, ב. פ"ח שער הלולב פ"א. סהמ"צ להצ"צ טו, ב — בשם הזהר. ועוד. (48) ראה זהר ח"ב קיט, א. ח"ג לג, א. פרי עץ חיים שער הק"ש פ"ב. ב"ח לטור או"ח ר"ס סא. (49) ראה לקו"ת תצא לח, ג. סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. תש"ט ע' 118 ואילך. (50) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד. (51) זח"א קכט, סע"א. (52) סה"מ תרצ"ג ע' תקמא. ושי"ג. סה"ש תש"ה ריש ע' 121. וראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תפכ. (53) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.

אם יהיה נדחך בקצה השמים

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲמַנְם, בְּמִשָּׁף כָּל הַשָּׁנָה הָרִי זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּהֶעֱלֵם,
- 2 שְׂאִינוּ נִיכָר וּבְחִיצוֹנוֹת וּבְגִלּוֹי יִתְכַּן שֶׁהָאֵדָם לֹא הִיָּה בַּמִּצָּב שֶׁל קִירֹב
- 3 לַאֲלָקוֹת. אַף בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, שָׁאָז הַקֶּדוֹשׁ בֵּרוּךְ הוּא מֵאִיר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
- 4 וּמִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם בְּאוֹפֶן מִיּוֹחַד, וְהַמְשֵׁל לִכֶּךָ הוּא, כְּדַבְרֵי רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן בִּלְקוּטֵי
- 5 תּוֹרָה, שֶׁבְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל נִמְצָא
- 6 הַמֶּלֶךְ הַקֶּדוֹשׁ בֵּרוּךְ הוּא בַּשָּׂדֶה
- 7 שְׂמֵאִיר בְּגִלּוֹי (לֹא כִּמוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה
- 8 שֶׁהַמֶּלֶךְ נִמְצָא בְּהִכְלוֹ וְהוּא נִסְתָּר
- 9 מִהֶעָם הַנִּמְצָאִים בַּשָּׂדֶה) וּמִקְבָּל אֶת
- 10 כּוֹלֵם בְּסֶכֶר פָּנִים יָפוֹת
- 11 וּמִרְאָה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת
- 12 לְכוֹלֵם⁵⁴, וְהִינוּ שָׂגֵם אֱלֹו
- 13 שְׂנִמְצָאִים בַּשָּׂדֶה, הֵינּוּ שֶׁהִדְרִיגָה
- 14 הַרוּחָנִית שֶׁלֹּהֶם נְחוּתָה בְּחִינַת אִישׁ
- 15 שָׂדֶה⁵⁵, מֵאִיר אֲפִילוֹ לָהֶם
- 16 הָאֶרֶץ פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ,
- 17 הֵנָּה מִצַּד גִּילּוֹי פְּנִימִיּוֹת
- 18 הַרְצוֹן שֶׁל הַקֶּב"ה שְׂמֵאִיר
- 19 בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, מִתְגַּלֶּה גַּם
- 20 פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן שְׂבִישָׂרָאֵל,
- 21 וְהַיִּחִידָה שֶׁבִּנְפֶשׁ שׁוֹב אֵינָה נִעְלָמָה,
- 22 וְיִכְרַע בְּגִלּוֹי אֵיךְ שְׂפִנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ
- 23 שֶׁל כָּל יְהוּדִי הוּא לִהְיוֹת מֵאוּחָד
- 24 בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְכַנ"ל מְדַבְּרֵי רַבְּנּוּ
- 25 הַזֶּקֶן שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֶה
- 26 וְאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד חֶסֶד
- 27 וְשִׁלּוֹם מֵאֲלָקוֹת.
- 28 וְזֶה גַּם כֵּן עֲנִין הַתְּקִיעוֹת
- 29 שֶׁבְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, שְׂבֶכֶל יוֹם
- 30 יוֹם שֶׁבְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, לֹא רַק
- 31 בְּרֹאש־חֹדֶשׁ, אֲלָא גַּם בְּכָל
- 32 יְמֵי הַחֹדֶשׁ (מִלְּבַד שַׁבָּת, וְכֵן
- 33 עָרֵב רֹאש־הַשָּׁנָה מִצַּד
- 34 טַעֲמִים צְדָדִים⁵⁶ כִּדִּי לְהַבְדִּיל
- 35 בֵּין הַתְּקִיעוֹת בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל שֶׁהֵן מְנַהֵג
- 36 לַתְּקִיעוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהֵן מִצּוּחַ,
- 37 וְלֹא בְּגִלּוֹל שֶׁהַחֹזֶק שֶׁל עֲנִין הַתְּקִיעוֹת
- 38 לֹא שִׁיךְ לְיוֹם זֶה), תּוֹקְעִים
- 39 בַּשּׁוֹפָר, שְׂעֲנִין הַתְּקִיעוֹת הוּא
- 40 כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב הַרְמָב"ם⁵⁷ שֶׁהִמְסִר
- 41 שֶׁל הַתְּקִיעָה בַּשּׁוֹפָר הוּא קְרִיאָה לִבְנֵי
- 42 יִשְׂרָאֵל עוֹרֵי יִשְׂנִים מִשְׁנַתְּכֶם

אֲמַנְם, בְּמִשָּׁף כָּל הַשָּׁנָה הָרִי זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּהֶעֱלֵם, שְׂאִינוּ נִיכָר. אַף בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, שָׁאָז נִמְצָא הַמֶּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וּמִקְבָּל אֶת כּוֹלֵם בְּסֶכֶר פָּנִים יָפוֹת וּמִרְאָה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכוֹלֵם⁵⁴, וְהִינוּ שָׂגֵם אֱלֹו שְׂנִמְצָאִים בַּשָּׂדֶה, בְּחִינַת אִישׁ שָׂדֶה⁵⁵, מֵאִיר לָהֶם הָאֶרֶץ פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ, הֵנָּה מִצַּד גִּילּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן שֶׁל הַקֶּב"ה שְׂמֵאִיר בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, מִתְגַּלֶּה גַּם פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן שְׂבִישָׂרָאֵל, בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְכַנ"ל שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד חֶסֶד-וְשִׁלּוֹם מֵאֲלָקוֹת. וְזֶה גַּם כֵּן עֲנִין הַתְּקִיעוֹת שֶׁבְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, שְׂבֶכֶל יוֹם יוֹם שֶׁבְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, לֹא רַק בְּרֹאש־חֹדֶשׁ, אֲלָא גַּם בְּכָל יְמֵי הַחֹדֶשׁ (מִלְּבַד שַׁבָּת, וְכֵן עָרֵב רֹאש־הַשָּׁנָה מִצַּד טַעֲמִים צְדָדִים⁵⁶), תּוֹקְעִים בַּשּׁוֹפָר, שְׂעֲנִין הַתְּקִיעוֹת הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב הַרְמָב"ם⁵⁷ עוֹרֵי יִשְׂנִים מִשְׁנַתְּכֶם וְנִדְרָמִים הָקִיצוּ מִתְרַדְמֶתְכֶם כּו', וְהִינוּ שְׂתִקְיעַת שׁוֹפָר מְעוֹרְרָת גַּם אֶת הַיִּשְׂנִים וְהַנִּדְרָמִים, וְאוֹפֶן הַהִתְעוֹרְרוֹת הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵⁸ אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וָעָם לֹא יִחְרְדוּ, וְהִינוּ שְׂאִין צָרִיף לְהִתְבּוֹנְנוֹת וְכו', אֲלָא שְׂנַחֲרִד וְנִתְעוֹרֵר מִעֲצָמוֹ. וְהִינוּ, שְׂמֵאִיר גִּילּוֹי פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ שְׂמֵאִיר בְּחוּדֶשׁ אֱלֹוֹל, נִתְעוֹרֵר פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן שְׂבֶכֶל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְשׁוֹב בְּתִשְׁבּוּכָה, שְׂתִהְיֶה אֲצִלוֹ עֲקִירַת הַרְצוֹן מִתְרַע, וְלֹא יִרְצֶה בְּשׁוֹם דְּבָר רַק בְּאֲלָקוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה קִיבוּץ וְאִסְפַּת כָּל הַרְצוֹנוֹת כּו', שְׂיִחְזְרוּ לְקִדּוּשָׁה.

(ה) וְהֵנָּה יְדוּעַ הַמֵּאֲמָר⁵⁹ יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׂרִין בְּאוֹרֵיתָא, וְאוֹרֵיתָא בְּקוּדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא. וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׂכֶשֶׁם שְׂיִשְׁנוּ עֲנִין הַקִּיבוּץ גַּם בְּאוֹרֵיתָא וְקוּדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. וְכַאֲוֵר עֲנִין הַקִּיבוּץ בְּאוֹרֵיתָא⁶⁰, יוֹכֵן עַל-פִּי

(54) לקו"ת ראה לב, ריש ע"ב. (55) תולדות כה, כז. (56) ראה טור או"ח ר"ס תקפא. (57) הל' תשובה פ"ג ה"ד. (58) עמוס ג, ו. טור שם. (59) ראה זח"ג עג, א. וראה סה"מ תרנ"ז ס"ע כח.

ש"פ נצבים-וילך, כ"ה אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **מֵאָמֶר רַבּוּתֵינוּ ז"ל**⁶¹ על הפסוק **בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי**⁶² - זֶה
2 **תִּלְמוּד בְּבָלִי, וְהֵינּוּ לִפִּי שְׁהִלְמוּד בְּתִלְמוּד בְּבָלִי הוּא**
3 **בְּאוֹפֶן שֶׁל פִּלְפּוּל, וְשִׁקְלָא וטריא ודין, ולא בדרך של הלכות פסוקות**
4 **ברורות, כִּי מֵצֵד פִּיזוּר ופִּירוּד הֶהָלְכוּ, שמופיעות במתכונת של**
5 **פרטים רבים, סברות שונות ודין**
6 **ארוך, אִי-אֶפְשָׁר לְמִצּוֹא הֶלְכָּה**
7 **בְּרוּרָה, רַק עַל-יְדֵי פִלְפּוּל**
8 **דְּוָקָא. וְהֵינּוּ שְׁהִלְכָּה אַחַת**
9 **נִתְפָּזְרָה בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת**
10 **שונים, עַד שֶׁמֵּצֵד מֵהֶלֶךְ**
11 **הַמְחַשְּׁבָה שֶׁל הַמְקַשָּׁה, יִשְׁנֶן**
12 **קוֹשִׁיּוֹת וסְתִירוֹת מִמָּקוֹם**
13 **אֶחָד לְמָקוֹם שְׁנִי בְּאוֹתָהּ**
14 **הֶהָלְכָה, שֶׁלֶכֶן מְקַשָּׁה**
15 **וּרְמִינָהּ, הֵינּוּ 'משליך' שתי**
16 **משניות או שתי אמרות זו מול זו**
17 **וּמְקַשָּׁה שֶׁלְכָאוּרָה הִדְבָּרִים סותרים,**
18 **וְצִירָף לְהִיּוֹת קִיבוּץ הֶהָלְכָה**
19 **הַמִּסְקָנָה הַמַּעֲשִׂית שֶׁל כָּל הַדִּין עַל-**
20 **יְדֵי פִלְפּוּל הַקּוֹשִׁיּוֹת וְכ"ד**
21 **פִּירוּקֵי⁶³ ולפעמים הדין שמביא**
22 **למסקנה ההלכה מורכב מעשרים**
23 **וארבעה תירוצים עַד שֶׁיִּבְרָר אֵת**
24 **הֶהָלְכָה לְאַמְתָּתָהּ, וְעֵינֵן זֶה שֶׁל**
25 **בירור המסקנה האחת הברורה מתוך**
26 **דין מרובה בפרטים שונים, קושיות**
27 **ותירוצים, הוּא עֵינֵן הַ"קִּיבוּץ" בְּתוֹרָה.**
28 **וְהֵנָּה כֶּשֶׁם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל**
29 **שְׁקִיבוּץ הֶרְצוֹנוֹת בִּישְׂרָאֵל**
30 **הוּא מֵצֵד בְּחִינַת יַחֲדָה**
31 **שֶׁבִּנְשֻׁמָּה הִיהוּדִית, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן**
32 **גַּם הַקִּיבוּץ בְּתוֹרָה הוּא עַל-**
33 **יְדִיּוּתָהּ שֶׁיִּבְרָכּוּ בְּתוֹרָה**
34 **תַּחֲלִילָה⁶⁴, שהוא עניין עיקרי**
35 **ביותר בלימוד התורה (כמבואר**
36 **במאמרי חכמינו ז"ל ובתורת החסידות)**
37 **שֶׁעֵינֵנּוּ בְּרֶכֶת הַתּוֹרָה עַל-פִּי**
38 **חסידות הוּא הַהִמְשָׁכָה בְּתוֹרָה**
39 **מִבְּחִינַת נוֹתֵן הַתּוֹרָה, הֵינּוּ**
40 **שֶׁהַכֹּהֵן לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְהַלִּימוֹד עֲצֻמוֹ הֵם בְּאוֹפֶן הַמְדַּגִּישׁ וּמְבִיא לִידֵי בִיטוּי**
41 **בגלוי הַהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת ה', חֲכֻמָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא**
42 **שֶׁעַל-יְדִיּוּתָהּ דְּוָקָא עוֹמֵד עַל אֲמָתִית הֶהָלְכָה זו הדרך להגיע**
- 1 **בְּאוֹרֵיתָא⁶⁰, יוֹכֵן עַל-פִּי מֵאָמֶר רַבּוּתֵינוּ ז"ל**⁶¹
2 **בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי⁶² - זֶה תִּלְמוּד בְּבָלִי, וְהֵינּוּ**
3 **לִפִּי שְׁהִלְמוּד בְּתִלְמוּד בְּבָלִי הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל**
4 **פִּלְפּוּל, כִּי מֵצֵד פִּיזוּר ופִּירוּד הֶהָלְכוּ, אִי-**
5 **אֶפְשָׁר לְמִצּוֹא הֶלְכָּה בְּרוּרָה, רַק עַל-יְדֵי פִלְפּוּל**
6 **דְּוָקָא. וְהֵינּוּ שְׁהִלְכָּה אַחַת נִתְפָּזְרָה בְּהִרְבֵּה**
7 **מְקוֹמוֹת, עַד שֶׁמֵּצֵד מֵהֶלֶךְ הַמְחַשְּׁבָה שֶׁל**
8 **הַמְקַשָּׁה, יִשְׁנֶן קוֹשִׁיּוֹת וסְתִירוֹת מִמָּקוֹם אֶחָד**
9 **לְמָקוֹם שְׁנִי בְּאוֹתָהּ הֶהָלְכָה, שֶׁלֶכֶן מְקַשָּׁה**
10 **וּרְמִינָהּ, וְצִירָף לְהִיּוֹת קִיבוּץ הֶהָלְכָה עַל-יְדֵי**
11 **פִּלְפּוּל הַקּוֹשִׁיּוֹת וְכ"ד פִּירוּקֵי⁶³ עַד שֶׁיִּבְרָר אֵת**
12 **הֶהָלְכָה לְאַמְתָּתָהּ. וְהֵנָּה כֶּשֶׁם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל**
13 **שְׁקִיבוּץ הֶרְצוֹנוֹת בִּישְׂרָאֵל הוּא מֵצֵד בְּחִינַת**
14 **יַחֲדָה, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן גַּם הַקִּיבוּץ בְּתוֹרָה הוּא**
15 **עַל-יְדִיּוּתָהּ שֶׁיִּבְרָכּוּ בְּתוֹרָה תַּחֲלִילָה⁶⁴, שֶׁעֵינֵנּוּ**
16 **בְּרֶכֶת הַתּוֹרָה הוּא הַהִמְשָׁכָה בְּתוֹרָה מִבְּחִינַת**
17 **נוֹתֵן הַתּוֹרָה, שֶׁעַל-יְדִיּוּתָהּ דְּוָקָא עוֹמֵד עַל**
18 **אֲמָתִית הֶהָלְכָה. וְהֵנָּה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁶⁵**
19 **וְהֵינּוּ עֲמוֹ⁶⁶ שְׁהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ, שֶׁבְּכִדִּי לְבָרֵר**
20 **הֶהָלְכָה לְאַמְתָּתָהּ צִירָף לְהִיּוֹת הֵינּוּ עֲמוֹ, שֶׁהוּא**
21 **עֵינֵן הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת נוֹתֵן הַתּוֹרָה. וְהֵנָּה, כֶּשֶׁם**
22 **שֶׁבְּשִׁבְלִי הַקִּיבוּץ שֶׁבִּישְׂרָאֵל יִשְׁנוֹ מְקוֹם מִיּוּחָד**
23 **בְּתַפְּלָה, שֶׁהוּא עֵינֵן קְרִיאַת-שְׁמַע, שֶׁעַל-יְדֵי**
24 **הַמְּסִירַת-נֶפֶשׁ דְּקִרְאַת-שְׁמַע נַעֲשֶׂה אֲסִיפַת כָּל**
25 **הֶרְצוֹנוֹת פְּנ"ל, כְּמוֹ כֵּן גַּם בְּתוֹרָה, יִשְׁנוֹ עֵינֵנּוּ**
26 **שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַפִּיזוּר, וְהוּא עֵינֵנּוּ**
27 **פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלִית תִּמְנָן לֹא קוֹשִׁיָּא וְלֹא**
28 **מִחְלּוֹקֶת⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ'אַגְרַת הַקִּדְש'⁶⁸**
- 1 **לְמִסְקָנָה וּלְפִסּוּק אֵת הַהִלְכָּה בְּצוּרָה אֲמִיתִית, בְּהִתְאֵם לְרִצּוֹן ה' (בעוד**
2 **שְׁבִלִימוּד הַתּוֹרָה לֹלָא הִכְרָה בְּקִדּוּשׁ הַתּוֹרָה וְהִיּוּתָהּ תּוֹרַת ה', הָאִדָּם עֲלוּל**
3 **לְטַעוֹת בְּפִסִּיקַת הַהִלְכָּה).**
4 **וְהֵנָּה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁶⁵ וְהֵינּוּ עֲמוֹ⁶⁶ שְׁהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ,**
5 **כְּלִשְׁוֹן הַגְמָרָא לְגַבִּי הַשְּׁבָחִים שֶׁנִּאֲמָרוּ**
6 **עַל דּוֹד הַמֶּלֶךְ, "הֵנָּה רִאִיתִי בֶן לִישִׁי**
7 **בֵּית הַלְחָמִי יוֹדֵעַ נֶגֶן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ**
8 **מִלְחָמָה וְנוֹכַח דְּבַר וְאִישׁ תּוֹאֵר וְה' עֲמוֹ**
9 **וְגו', שֶׁהַכּוֹנֵה לְמַעַלּוֹת בְּלִימוּד**
10 **הַתּוֹרָה, "יודע נֶגֶן - שִׁיּוּדֵעַ לִישָׁל,**
11 **גִּבּוֹר - שִׁיּוּדֵעַ לְהַשִּׁיב, אִישׁ מִלְחָמָה -**
12 **שִׁיּוּדֵעַ לִישָׁא וְלִיתָן בְּמִלְחָמָתָהּ שֶׁל**
13 **תּוֹרָה, אִישׁ תּוֹאֵר - שְׁמָרָה פָּנִים**
14 **בְּהִלְכָּה, וְנוֹכַח דְּבַר - שְׁמִבִּין דְּבַר מִתּוֹךְ**
15 **דְּבַר, וְה' עֲמוֹ שֶׁהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ בְּכָל**
16 **מְקוֹם", כְּלוּמֵר שֶׁבְּכִדִּי לְבָרֵר**
17 **הֶהָלְכָה לְאַמְתָּתָהּ לֹא דִי בַּחֲכָמָה**
18 **אֲנוּשִׁית וּבַהֲבָנָה טוֹבָה בְּתוֹרָה עַל פִּי**
19 **הַשֶּׁכֶל אֲלֹא צִירָף לְהִיּוֹת הֵינּוּ עֲמוֹ,**
20 **שֶׁהוּא עֵינֵנּוּ הַהִמְשָׁכָה בְּלִימוּד הַתּוֹרָה מִבְּחִינַת נוֹתֵן**
21 **הַתּוֹרָה, הֵינּוּ לְהַבִּיא לִידֵי בִיטוּי**
22 **וְלִידֵי גִלּוּי אֵת הָאֲלָקוֹת שֶׁבְּתוֹרָה.**
23 **וְהֵנָּה, כֶּשֶׁם שֶׁבְּשִׁבְלִי הַקִּיבוּץ**
24 **שֶׁבִּישְׂרָאֵל עֵינֵי "קִיבוּץ הֶרְצוֹנוֹת"**
25 **שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, כְּמִבּוּאֵר**
26 **לְעִיל בְּאִרְכּוּת, יִשְׁנוֹ מְקוֹם**
27 **מִיּוּחָד בְּתַפְּלָה שָׁבוּ עַל הָאִדָּם**
28 **לְעִסּוֹק בּוֹהַ בְּמִיּוּחָד, שֶׁהוּא עֵינֵנּוּ**
29 **קְרִיאַת-שְׁמַע, שֶׁעַל-יְדֵי**
30 **הַמְּסִירַת-נֶפֶשׁ דְּקִרְאַת-שְׁמַע**
31 **נַעֲשֶׂה אֲסִיפַת כָּל הֶרְצוֹנוֹת**
32 **פְּנ"ל, כִּי עַל-יְדֵי מַסִּירוֹת נֶפֶשׁ**
33 **פּוֹעֲלִים אֵת גִּלּוּי בְּחִינַת הַ"יַּחֲדָה"**
34 **שֶׁבִּנְשֻׁמָּה וְכִשֶּׁה"יַּחֲדָה" הִיא בְּגִלּוּי,**
35 **נִפְעַל "קִיבוּץ הֶרְצוֹנוֹת", כִּיּוֹן**
36 **שֶׁה"יַּחֲדָה" עֲצֻמָּה לְעוֹלָם לֹא**
37 **"מִתְפָּזֵר" אֲלֹא תָמִיד דְּבוּקָה בְּאֲלָקוֹת,**
38 **כְּמוֹ כֵּן גַּם בְּתוֹרָה, יִשְׁנוֹ עֵינֵנּוּ**
39 **שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַפִּיזוּר, וְהוּא עֵינֵנּוּ פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה**
40 **שֶׁעַל חֶלֶק זֶה בְּתוֹרָה נִאֲמָר בּוֹהֵר דְּלִית תִּמְנָן שֶׁ לֹא קוֹשִׁיָּא**
41 **וְלֹא מִחְלּוֹקֶת⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ'אַגְרַת הַקִּדְש'⁶⁸ שֶׁבִּסְפָּר**

(60) ראה שערי תשובה ח"ב קלו, ג ואילך. (61) סנהדרין כד, א. וראה שערי אורה כב, ב ואילך. המשך תרס"ו ע' צ ואילך.
(62) איכה ג, ו. (63) ראה שבת לג, ב. (64) נדרים פא, א. ב"מ פה, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ. (65) סנהדרין צג, ב.
(66) שמואל"א טז, יח. (67) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). (68) סכ"ו. וראה לקו"ת במדבר יג, ג. קונטרס עץ החיים פ"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התניא (ומה שצריך להיות יגיעה גם בפנימיות התורה, למרות שאין בה קושיות ופולמוס ומחלוקות כמו בתלמוד בבלי ובגמלה דתורה בכלל הרי זה לפי שנתלבשה באותיות של הבנה והשגה כו' כי גם פנימיות התורה מלוכשת במילים ובסגנון של השגה שכלית, וכדי שהדברים המופשטים של פנימיות התורה ייקלטו ויתפסו בשכל האנושי יש צורך בעמל ויגיעה), ועל-ידי פנימיות התורה שהיא מצד עצם מהותה למעלה מבחינת הפיזור, ישנו הכח לפעול הקיבוץ גם בגליא לתורה כך שגם לימוד חלק הנגלה שבתורה יהיה חדר בהכרה שזו תורת ה', ועל ידי המשכת "נותן התורה" בלימוד, יגיעו לפסק הלכה האמיתי, "וה' עמו – שהלכה כמותו". והנה, אף שהכח לפעול הקיבוץ בגליא לתורה הוא מצד פנימיות התורה, כי לימוד פנימיות התורה הוא הדרך לגילוי האלוקות שבתורה צריך להיות בנוסף לכך, גם ענין פרכו בתורה תחילה, שהוא הקדמה והכנה ראויה ללימוד התורה דכמו שבתפלה ישנן פ' פחינות במסירות-נפש, מסירת-נפש שפ' מודה אני, והודו להו', כמבואר בחסידות שההודיה היא לא רק ענין של תודה אלא גם במובן של הודאה והסכמה בנכונות ובאמת של האלוקות, וכאשר האדם מבטל את השכל ואת הרצונות שלו לאלוקות הרי זו מסירות נפש, ומסירת-נפש ב'אחד' שבקריאת-שמע, שהיא מסירות נפש בדרגה יותר נעלית וקשורה בביטול יותר עמוק ויותר פנימי ועל-ידי המסירת-נפש שבקריאת-שמע נמשך אחר-שם קח לכל הפחות, שזהו ענין בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך⁶⁹, ועד גם להלבושים מחשבה דבור ומעשה, שזהו ענין וישננתם גו' ודברת גו' וקשרתם גו'⁷⁰, הנה פן גם בענין הקיבוץ שבתורה, שצריכים להיות פזה ב' הענינים, ענין פנימיות התורה, וענין פרכו בתורה תחילה⁷¹.
- 19 וכמו כן ישנו ענין הקיבוץ בקודש-א-ברך-הוא, שהוא ענין קיבוץ הניצוצות שנפלו למטה ונתפזרו בריבוי גדול, ולא עוד אלא שעל-ידי מעשה האדם נעשו גם נידחים, ופנ"ל (סעיף ב) שמצד הבריאה עצמה שיש רק ענין הריבוי, וכפי שנבאר שם שענין הריבוי קיים גם בקדושה אבל לא שיש ענין הנדח, כי גם ענין הריבוי שמצד הבריאה עצמה הוא לא ענין בלתי רצוי אלא הוא כפי הפונה שנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים, וללא הריבוי לא יכולים להיות עולמות ונבראים "תחתונים" ואדרבה, דווקא מצד אחדות הפשוטה שלמעלה מכל הגדרה וחלוקה ישנו גם ענין הריבוי⁷², כפי שמוסבר בקבלה וחסידות שלאמיתו של דבר העובדה שאלוקות היא אחדות פשוטה, ללא כל הגדרה, לא רק שאינה סותרת לכך שיתווו ריבוי נבראים אלא אף מחייבת זאת, שאם לא כן הרי זו הגבלה באלוקות (וכלשון המהר"ל מפראג שהובא במאמרי 'בשעה שהקדימו – תער"ב" לאדמו"ר הרש"ב: "דהעצמות להיותו פשוט אמיתי ואינו מוגדר בשום גדר, יכול להסתעף ממנו גם הריבוי וההתחלקות שאם תאמר שאינו יכול להסתעף ממנו הריבוי וההתחלקות הרי נתת לו הגבול וההגדרה ואינו

(69) ואתחננו ו, ה. 70) שם, זח. 71) חסר ביאור שייכות ב' ענינים שבתורה לב' הענינים שבתפלה (המו"ל). 72) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקמ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פשוט אמיתי, אלא מצד הפשיטות האמיתי בהכרח שיכולתו בכל כו' והוא
2 ענין כל יכול", ולכן עניין הריבוי קיים בבריאה מצד עצמה, כפי שנבראה
3 על-ידי הקדוש ברוך הוא, אָבֵל עַל-יְדֵי שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה הִיפּוֹ
4 הֶרְצוֹן אֲזִי גוֹרֵם גַּם בְּנִיצוּצוֹת שֶׁיְהִי נִדְחִים כו' ורחוקים מאד
5 מאלוקות.
- 6 וְאֶף-עַל-פִּירְכָן לְמִרְתָּה שֶׁהִנִּיצוּצוֹת
7 הַתְּרַחֲקוּ מֵאֵד וּנְתַפְּרוּ מֵאֵד נֶאֱמָר
8 בְּכַתּוּב נִדְחָךְ לְשׁוֹן יְחִיד, אֶף
9 שֶׁכָּל עֲנִיִּן הַקִּיבוֹן שִׁיךְ דּוּקָא כְּשִׁישׁ
10 רִיבּוּי, כִּיּוֹן שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שְׁנִדְחוּ
11 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה, הָרִי הֵם
12 בְּכַחֲמֵי יְחִיד, שֶׁהֵם קְשׁוּרִים
13 בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי הֵעָצָם
14 כְּשֶׁאֲתָה תוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ אֲתָה
15 תוֹפֵס בְּכּוֹל⁷³ כִּי גַם בְּמִקְצַת מִן
16 הָעֵצָם יֵשׁ אֵת כָּל הַמְּהוּת שֶׁל הָעֵצָם.
17 וְהִנֵּה, קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת (עֲנִין
18 הַקִּיבוֹן בְּקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא)
19 נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי קִיבוֹן הַרְצוֹנוֹת
20 (בִּישְׂרָאֵל), וְהֵעֱלָתָה הַנִּיצוּצוֹת הַיָּא
21 עַל עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכִיטוֹל
22 לְאֻלּוֹת וְעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, דְּכִיּוֹן
23 שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הָאָדָם
24 נַעֲשִׂים הַנִּיצוּצוֹת בְּכַחֲמֵי
25 נִדְחָ, וְלֹא הַחֲטָא יִכּוֹל לִהְיוֹת בָּהֶם
26 רִיבּוּי אֲבָל לֹא "נִדְחָ", כַּמְבֹאֵר לַעֲלִי,
27 לְכֹן דּוּקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה
28 הָאָדָם בְּתִשְׁבּוּכָה וְקִיבוֹן
29 רְצוֹנוֹתָיו, נַעֲשֶׂה גַּם קִיבוֹן
30 הַנִּיצוּצוֹת. וְזֶהוּ שְׁפָרֵשׁ
31 רַשִׁי⁸ עַל הַכְּתוּב "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ
32 אֶת שְׁבוּתְךָ" שֶׁהִשְׁכִּינָה שְׁרִיטָה
33 עִם יִשְׂרָאֵל בְּצִרְתָּ גְלוּתָן,
34 וְכִשְׁנִגְאָלִין הַכְּתִיב גְּלוּתָהּ
35 לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא יֹשֵׁב עִמָּהֶם.
36 וְהַמְשָׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל שִׁיכוּת
37 הַגְּאוּלָּה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגְּאוּלָּה שֶׁל
38 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, כַּכּוֹל, הִינּוּ,
39 שְׁעַל-יְדֵי קִיבוֹן הַרְצוֹנוֹת,
40 עֲנִין הַגְּאוּלָּה דִּישְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה
41 גַּם קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת, עֲנִין
42 הַגְּאוּלָּה דְּקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא.
43 וְזֶהוּ גַּם כֵּן מֵה שְׁאֵמְרֵי⁶⁴
- 44 חֲכָמֵינוּ ז"ל בַּגְּמָרָא עַל הַפְּסוּק עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ גו'⁷⁴, עַל
45 שֶׁלֹּא בָּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִילָה, שֶׁהַחֲסוֹר בְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה (הַמְּבִיאָה לִידֵי
46 הַכֹּהֵן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת ה') גְּרָמָה לְהוֹרֵב וּלְגָלוּת דְּכִיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל
47 מִתְקַשְּׂרִין בְּאוֹרֵיטָא, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה קְשׁוּרִים בְּקִשְׁרֵי מְהוּתֵי הָרִי
48 הַקִּיבוֹן דִּישְׂרָאֵל, "קִיבוֹן
49 הַרְצוֹנוֹת", נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
50 הַקִּיבוֹן דְּתוֹרָה, וְעֲנִין
51 הַקִּיבוֹן שֶׁבַּתּוֹרָה נִתְבָּאֵר
52 לַעֲלִי שֶׁהוּא עַל-יְדֵי עֲנִין
53 בָּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִילָה, וְלִכֹּן
54 דּוּקָא עַל-יְדֵי שְׁבָרָה בַּתּוֹרָה
55 תְּחִילָה וְנַעֲשֶׂה הַקִּיבוֹן
56 בַּתּוֹרָה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה
57 נַעֲשֶׂה גַּם הַקִּיבוֹן בִּישְׂרָאֵל,
58 גְּאוּלָּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל-יְדֵי-זֶה
59 גַּם גְּאוּלָּת הַקִּבְ"ה וְנִמְצָא שֶׁכָּל
60 תְּלִי בַּמַּעֲשֵׂי הָאֵדָם, עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי
61 יִשְׂרָאֵל, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִי.
- 62 (ו) וְזֶהוּ מֵה שְׁכַתּוּב וְשָׁבָת עַד
63 הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ גו' אִם יְהִי
64 נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם
65 יִקְבָּצְךָ, שֶׁהַמֶּשֶׁךְ רִצָּךְ
66 הַכְּתוּבִים לִפִּי הַמְשָׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
67 שֶׁלָּהֶם הוּא שְׁעַל-יְדֵי וְשָׁבָת,
68 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-
69 זֶה מִשָּׁם יִקְבָּצְךָ, וְכַנִּל
70 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה
71 קִיבוֹן הַרְצוֹנוֹת, עֲנִין ה"קִיבוֹן"
72 בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל-יְדֵי-זֶה גַּם
73 קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת, עֲנִין הַקִּיבוֹן"
74 אֲצֵל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, כַּכּוֹל, שְׁפָל
75 זֶה בָּא עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
76 דּוּקָא.
77 וּבְכַפְּרִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה בְּעֲנִין
78 הַתְּשׁוּבָה עֲצָמָה נֶאֱמָרוּ
79 בְּכַתּוּב זֶה שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוּנִים.
80 עֲנִין אֶחָד וְשָׁבָת, עֲבוֹדַת הָאֵדָם,
81 וְעֲנִין שֵׁנִי וְשָׁב הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ
- 1 עוֹשֶׂה הִיפּוֹ הֶרְצוֹן אֲזִי גוֹרֵם גַּם בְּנִיצוּצוֹת
2 שֶׁיְהִי נִדְחִים כו'. וְאֶף-עַל-פִּירְכָן נֶאֱמָר בְּכַתּוּב
3 נִדְחָךְ לְשׁוֹן יְחִיד, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שְׁנִדְחוּ, הָרִי הֵם
4 בְּכַחֲמֵי יְחִיד, שֶׁהֵם קְשׁוּרִים בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
5 כִּי הֵעָצָם כְּשֶׁאֲתָה תוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ אֲתָה תוֹפֵס
6 בְּכּוֹל⁷³. וְהִנֵּה, קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת (עֲנִין הַקִּיבוֹן
7 בְּקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא) נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי קִיבוֹן
8 הַרְצוֹנוֹת (בִּישְׂרָאֵל), דְּכִיּוֹן שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי
9 מַעֲשֵׂה הָאָדָם נַעֲשִׂים הַנִּיצוּצוֹת בְּכַחֲמֵי נִדְחָ,
10 לְכֹן דּוּקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הָאָדָם בְּתִשְׁבּוּכָה
11 וְקִיבוֹן רְצוֹנוֹתָיו, נַעֲשֶׂה גַּם קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת.
12 וְזֶהוּ שְׁפָרֵשׁ רַשִׁי⁸ שֶׁהִשְׁכִּינָה שְׁרִיטָה עִם יִשְׂרָאֵל
13 בְּצִרְתָּ גְלוּתָן, וְכִשְׁנִגְאָלִין הַכְּתִיב גְּלוּתָהּ לְעַצְמוֹ
14 שֶׁהוּא יֹשֵׁב עִמָּהֶם. הִינּוּ, שְׁעַל-יְדֵי קִיבוֹן
15 הַרְצוֹנוֹת, עֲנִין הַגְּאוּלָּה דִּישְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה גַּם
16 קִיבוֹן הַנִּיצוּצוֹת, עֲנִין הַגְּאוּלָּה דְּקוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-
17 הוּא. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מֵה שְׁאֵמְרֵי⁶⁴ עַל מָה אָבְדָה
18 הָאָרֶץ גו'⁷⁴, עַל שֶׁלֹּא בָּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִילָה,
19 דְּכִיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל מִתְקַשְּׂרִין בְּאוֹרֵיטָא, הָרִי הַקִּיבוֹן
20 דִּישְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַקִּיבוֹן דְּתוֹרָה, וְעֲנִין
21 הַקִּיבוֹן שֶׁבַּתּוֹרָה נִתְבָּאֵר לַעֲלִי שֶׁהוּא עַל-יְדֵי
22 עֲנִין בָּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִילָה, וְלִכֹּן דּוּקָא עַל-יְדֵי
23 שְׁבָרָה בַּתּוֹרָה תְּחִילָה וְנַעֲשֶׂה הַקִּיבוֹן בַּתּוֹרָה,
24 הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה גַּם הַקִּיבוֹן בִּישְׂרָאֵל,
25 גְּאוּלָּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל-יְדֵי-זֶה גַּם גְּאוּלָּת הַקִּבְ"ה.
26 (ו) וְזֶהוּ מֵה שְׁכַתּוּב וְשָׁבָת עַד הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ גו'
27 אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם
28 יִקְבָּצְךָ, שֶׁהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּבִים הוּא שְׁעַל-יְדֵי וְשָׁבָת,
29 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה מִשָּׁם יִקְבָּצְךָ,
30 וְכַנִּל שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה קִיבוֹן הַרְצוֹנוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה גַּם קִיבוֹן
31 הַנִּיצוּצוֹת, שְׁפָל זֶה בָּא עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה דּוּקָא. וּבְכַפְּרִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה בְּעֲנִין
32 הַתְּשׁוּבָה עֲצָמָה נֶאֱמָרוּ בְּכַתּוּב שְׁנֵי עֲנִינִים. וְשָׁבָת, וְשָׁב הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ. וְהִינּוּ,

ביאור בדרך אפשר

- 1 התשובה של האדם כפי שהיא באה ונמשכת מלמעלה. וְהִינוּ, שֶׁתְּחִילָה
2 צְרִיף לְהִיּוֹת וְשִׁבְתָּ, עֲבוֹדַת הָאָדָם מצד עצמו, וְאַחֲרֵכָּךְ וְשִׁב
3 הָיוּ אֱלֹקִיךָ, שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה של האדם בכוחות שהוא מקבל
4 מִלְּמַעְלָה. וְכַמֵּאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷⁵ הֵבֵא לְטַהֵר מצד עצמו
5 מְסִיעִין אוֹתוֹ וְנוֹתִינִים לוֹ כוחות
6 וְסִיעָה מִלְּמַעְלָה, וּמִבְּאֵר כ"ק¹
7 אֲדָמוֹר ה' צִמְחָה צִדְקָה⁷⁶
8 שֶׁהִדְיוּק בְּזֶה הוּא בָּא לְטַהֵר,
9 שֶׁגַם בְּאֲשֶׁר עֲדִין לֹא עָשָׂה
10 מְאוּמָה אֲלֵא רַק בָּא לְטַהֵר,
11 הִנֵּה בְּגִלל עֵצִים הַרְצוֹן לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
12 וְלַטַּהֵר עֲצֻמוֹ כְּכֹר מְסִיעִין אוֹתוֹ.
13 וְאַף שֶׁהִעִיקָר הוּא הַסִּיעָה
14 מִלְּמַעְלָה, וּמוֹכֵן שֶׁעֲבוֹדַת
15 הַמִּטָּה, וּבִפְרָט בְּאֲשֶׁר רַק בָּא
16 לְטַהֵר, וְלַמַּעֲשֶׂה עֲדִין "לֹא עָשָׂה
17 מְאוּמָה" אֵינָה בְּעֶרְךָ כָּלֵל
18 לְהַסִּיעָה שֶׁמִּלְּמַעְלָה, וְאֵין
19 לַהֲשׁוֹת כָּלֵל בֵּין הַסִּיעָה מִלְּמַעְלָה לַמָּה
20 שֶׁהָאָדָם הַמּוֹגֵל מְסוּגֵל לַעֲשׂוֹת
21 בְּכּוֹחוֹת עֲצֻמוֹ, מְכַלֵּם מְקוֹם נֶאֱמָר
22 בְּכַתּוּב וְשִׁבְתָּ, שֶׁנֶּחֱשֵׁב כְּאִילוֹ
23 כֹּל הָעֲנָן הִזָּה מִצַּד עֲבוֹדָתוֹ,
- וְלָכֵן יֵשׁ בְּזֶה הַמַּעְלָה הִתְרוֹן שֶׁאָדָם רוֹצֶה מִצַּד טַבְעוֹ בְּקֶבֶל שְׁלֹ
שָׁב לִידוֹ בַּעֲמַל וּיְגִיעָה יוֹתֵר מִכִּמְהָ קִבֵּץ שֶׁל חֲבֵרוֹ כו'⁷⁷ שֶׁבָּאוּ לִידוֹ לֵאמֹר
עֲמַל וּיְגִיעָה, כְּלוּמָר שֶׁאִמְנֵם עֵיקַר הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּכּוֹחַ הַסִּיעָה מִלְּמַעְלָה אֲבָל
יֵשׁ בָּהּ גַּם אֶת הִתְרוֹן הַמִּיּוֹחַד שֶׁל עֲבוֹדָה שְׁנוּבָתָה מִהַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד הָאָדָם.
וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הָרִי הוּא
גֹּרֵם קִיבוּץ הֶרְצוֹנוֹת וְכו',
שֶׁהוּא עֲנִין מִשֵּׁם יִקְבְּצֶךָ כְּמוֹ
שֶׁהוּא עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה, "קִיבוּץ" בְּמוֹכֵן הַרוּחָנִי
נִשְׁמָתִי וְעַל־יְדֵי־זֶה יִקְוִים
הַכְּתוּב גַּם כְּפִשׁוּטוֹ,
שֶׁהִקְבָּה יִקְבֹּץ אֶת כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּבִיאת מִשִּׁיחַ
צִדְקָנוּ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ בְּקִרְוֹב
מִמֶּשׁ.

(75) יומא לח, ב. (76) ראה גם תניא אגה"ת פ"א. (77) ב"מ לח, א.

המשך מעמוד לד

ילקוט לוי יצחק על התורה

שאברהם בא¹⁵ ממזרח). ועיין בזה"ק פרשת בהעלתך דף קנ"ד¹⁶ ע"א ע"ש — המספר באלפים הי' קפ"ו אלף¹⁷, מספר מקו"ם.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תמו

(16) וז"ל: דגלא קדמאה (דגל הראשון מארבעה דגלי מחנות השכינה, שהוא כנגד מחנה יהודה שחנו במזרח של המשכן), משריא מזיינא (הוא מחנה מזויינת מוכנת למלחמה), ארי' (ראש המחנה הוא ארי', כנגד יהודה שכתוב בו גור ארי' יהודה, והוא) מיכאל, רשים בפרישו דגלא פרישא לימינא (הוא רשום בפרישת הדגל הפרוש לצד ימין, ועם כל זה צדו הוא) מזרח, שירותא דשמשא (שממש התחלת זריחת השמש) ע"ש.

(17) במדבר ב, ט: כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלף ושמונים אלף וששת אלפים וגו'. מספר 186.

בראשית עמוד מב ואילך. ספר המאמרים תר"ן עמוד שפח ואילך. ספר הערכים אותיות אלף-אטב"ח עמוד ו'. כך ד' עמוד שפח. תקמט. מובא לקמן סימן רא הערה 21.

(15) כמ"ש (ישע"י מא, ב) "מי העיר ממזרח צדק יקראהו להגלו" [ופרש"י וז"ל: מי העיר את אברהם להביאו מארם שהוא במזרח, וצדק שה' עושה היא היתה לקראת רגליו בכל אשר הלך]. ראה שבת קנו, ב. בראשית רבה פ' מג, ג. וזהו מ"ש (שם מג, ה) "ממזרח אביא זרעך" דקאי על אברהם. ראה גם לקמן סימן קנז הערות 13, 14.

מכתב כללי (תרגום חפשי)

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ז
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בעמדנו על סף השנה החדשה, בימים של חשבון-הנפש של היחיד בתור יחיד ובתור חלק מן הכלל, הנה ההתבוננות **בעולם הקטן** זה האדם יכולה להאיר רבות את מטרת האדם ותכליתו **בעולם הגדול**.

בגוף האדם ישנן משימות משותפות בהשתתפותם של כמה מהאברים, ומשימות מיוחדות לכל אבר בפני עצמו. בשביל תפקידו המיוחד של אבר מסוים, דרושה, מטבע הדברים, התאמצות מיוחדת, בה בשעה שהמשימות המשותפות נעשות בנקל יותר.

מה קורה כאשר אבר מסוים מפסיק לפעול בתור יחיד, אלא מפנה את כל האנרגי שלו עבור העבודה בשותפות עם אברים אחרים?

בהשקפה ראשונה נראה שיהי בכך ריוח הן עבור אבר מיוחד זה – חסכון עמל מיוחד, והן להגוף – עי"ז שאבר זה יוכל להגביר חלקו בעבודה המשותפת ולא להיות נבדל משאר האברים.

אבל בפועל, הרי זה אסון לשניהם: האבר שמפסיק לפעול את המשימה המיוחדת שלו, מאבד את כל מהותו הקשורה דוקא עם תפקידו המיוחד. ויתירה מזה, הפסקת המשימה הרגילה, מחלישה את האבר הזה, עד שנעשה חסר-תועלת לחלוטין לא רק עבור יישום פעולתו המיוחדת, אלא אפילו עבור תרומתו לגוף בכלל. החסרון באבר מיוחד זה בהכרח שיתבטא ויזיק לכל הגוף, והתוצאות יכולות להיות רציניות ביותר אם אבר זה הוא חיוני.

האמור לעיל ביחס לאברי הגוף, נכון הוא גם בנוגע למצבו של כל יחיד בקבוצתו; של קבוצה – באומה, ושל אומה – בכללות האנושות. ודאי שכן הוא גם בנידון דידן, בשייכות ליהודי, לקיבוץ יהודי, ולכלל ישראל בין אומות העולם.

עם ישראל, אשר מקדמת דנא צויין בכך שהוא "המעט מכל העמים", מהוה מיעוט קטן בין העמים. היהודי, בתור יחיד, הוא מיעוט בסביבתו; אפילו בקרב אחיו קורה לדאבונו שיהודי המנהל את אורח חייו כפי שיהודי צריך לחיות, דהיינו בהתאם לתורה ומצוות, גם הוא, לדאבונו ולצערנו, אינו הרוב, כי הרוב עדיין לא מצא את הכיוון של תפקידו האמיתי.

מטבע הדברים, קל יותר לקבוע את תפקידו המיוחד של אבר בתוך הגוף מאשר לקבוע את תפקידו של עם בין העמים. אבל בנידון של כלל ישראל, לא יקשה הדבר כלל, בהביאנו בחשבון, שבנ"י הם יחידים בעולם בחוויות קיצוניות רב-גווניות והסטוריות בת אלפי שנים. בסקירה פשוטה אפשר בנקל למצוא את הצד השווה, הקו המיוחד, שהי' תמיד אצל בני"י בכל התקופות והמאורעות השונים, שבו קשורה עצם המהות והקיום של עם ישראל.

סקירה אובייקטיבית, ללא דעה קדומה, לאורך ההיסטוריה של עם ישראל, מוכרחת להביא לידי מסקנא,

נדפסה באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו אגרת ה'תשעא. לקו"ש ח"ט ע' 419 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה מ"מ וציונים ע"י המו"ל.

ימי הסליחות: ראה תדא"ז ספכ"ג. ולהעיר מעטרת זקנים לשו"ע או"ח (הל' ר"ה ר"ס תקפא) שהם ימי ביקור עצמי (דוגמת קרבן) דר"ה (וכדי שיהי לעולם יום קבוע – מקדימים ליום א', לבוש שם).

בימים של חשבון נפש: ראה ד"ה לך אמר לבי תרצ"ו ס"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' תעג, סע"א ואילך. סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך ובהנשמך שם הערה 21).

בעולם הקטן זה האדם... בעולם הגדול: תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). וראה מורה נבוכים ח"א פ"ב. אדר"ג ספ"א. קה"ר פ"א, ד. ועוד.

המעט מכל העמים: ואתחנן ז, ז.

שקיומו של עמנו בודאי אינו קשור בשפע חומרי או עוצמה פיזית. אפילו בזמנים הטובים ביותר, תחת הממלכה המאוחדת של שלמה המלך, הי' עם ישראל ומלכות ישראל – מבחינה פוליטית וכלכלית – קטנים בהשוואה למלוכות העולם בזמן ההוא, מצרים, אשור ובבל. כמו"כ ברור, שלא שלטון המלוכה ולא השטח הגיאוגרפי הבטיחו את קיומנו, כי ההיסטוריה שלנו בתור עם, בעל מדינה בארצו, היא קצרה ביותר בהשוואה עם ההיסטוריה הגלותית שלנו, ללא מלוכה וללא ארץ. כמו"כ לא יכולה השפה להחשב יסוד חיוני בקיומנו, כי עוד בימי קדם שימשה ארמית כשפת דיבור של העם: חלקים של התנ"ך, כמעט כל תלמוד בבלי, הזוהר ועוד, נכתבו בלשון הארמית. בימי ר' סעדי' גאון והרמב"ם היתה השפה הערבית שפתם של רוב המוני העם, ולאחר מכן אידיש ושפות אחרות. כמו"כ אי אפשר לומר שמין תרבות או מדע כלליים הבטיחו את קיום אומתינו, כי דברים אלה נשתנו בתכלית מתקופה לתקופה.

נשאר רק דבר אחד, שהוא הצד השווה לכל הזמנים, לכל הארצות ולכל התנאים שבדברי ימינו – התורה והמצוות ששמרו בניי בחייהם היום-יומיים במסירות נפש גדולה ביותר.

היו אמנם, מזמן לזמן, יחידים או קבוצות, שסטו מדרך התורה והמצוה. בזמן בית ראשון היו עובדי עבודה זרה של הבעל וכו'; בזמן בית שני – המתיוונים; המתבוללים באלכסנדריא, הקראים וכו"ב. אבל כל אלה נעלמו כליל מתוך עם ישראל (לאחר שהסבו סבל וצרות לא לעצמם בלבד אלא גם לכלל ישראל). רק שרשרת הזהב של תורה ומצוות לא נותקה, ועיי' תורה ומצוות עבר כלל ישראל את הדרך הארוכה מחר סיני עד היום הזה. כל בעל שכל הישר, המודה על האמת, מוכרח להגיע לידי מסקנא, שקיומו ועצם מהותו של עמנו קשורים בחיי תורה ומצוות, כי הם חיינו ואורך ימינו.

ומכאן המסקנא ההגיונית:

השיטה שנהי' ככל הגויים, לא זו בלבד שאינה יכולה להבטיח את קיומנו, אלא היא מעמידה את עצם קיומו של עם ישראל בסכנה ח"ו. עיי' חיקוי העולם שאינו-יהודי, לא נרכוש את ידידותם, ולהיפך, עוד יגדילו את שנאתם.

והוא הדין לאותם יהודים או חוגים יהודיים המבקשים לישא חן בעיני החפשים עיי' פשרות וויתורים בעניני תורה ומצוות – לא זו בלבד שבכך מחלישים הם את עמדותיהם, ומגבירים את כוחות החפשים, ומעמידים בסכנה ח"ו את עצם הקיום של כלל ישראל, אלא אפילו ה"הישגים" המקווים אינם אלא דמיונות והזיות, כי במקום כבוד וקירוב מעוררת שיטה זו רק בזיון ולעג, ובצדק. שכן, פשרה קטנה היום, מביאה לידי פשרה גדולה יותר מחר, ופשרה היום במצוות שבין אדם למקום, מביאה מחר לידי פשרה במצוות שבין אדם לחברו. התוקף בקבלת הציווי "אנכי ה' אלקיך" ו"זכור את יום השבת לקדשו" – מעמידה בתוקף גם את השמירה של "לא תרצח" ו"לא תגנוב".

בזמן זה של חשבון הנפש, ודאי שאחינו בני ישראל בכל מקום שהם, ה' עליהם יחיו, הן יחידים, הן קיבוצים ותנועות (וככל שהקבוץ גדול יותר, גדולות יותר האפשרויות ויחד עמהן גם האחריות), יתבוננו ברצינות ויערכו לעצמם חשבון צדק, תוך הכרה מלאה במציאות ובאמת לאמתה:

כי קיום עמנו תלוי אך ורק בקיום התורה והמצוות בחיי יום יום, של היחיד ושל הציבור.

סוד קיומנו כעם הוא "הן עם לבדד ישכון", שכל יחיד, איש, אשה וילד, עובדים רק את ה' אחד, ע"פ תורתנו תורה אחת, שהיא נצחית ואינה יכולה להשתנות ח"ו. ה"שוני" שלנו אינו חולשה שלנו, אלא התוקף שלנו. רק בדרך התורה והמצוות יכולים אנו למלא את תפקידנו העיקרי והמהותי שהוא לפי ציווי של בורא העולם כולו – להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" ועיי' גם "סגולה" לאנושות כולה.

באיחול לבבי לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד

מנחם שניאורסאהן

כי הם חיינו ואורך ימינו: נוסח תפלת ערבית.

הן עם לבדד ישכון: בלק כג, ט.

תורתנו... שהיא נצחית ואינה יכולה להשתנות ח"ו: רמב"ם הל' מלכים פ"א סוף ה"ג. הל' יסוה"ת רפ"ט. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה החלק הראשון (המתנבא בשם) ואילך, פירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפי חלק היסוד התשיעי. תניא פ"ז.

ממלכת כהנים וגוי קדוש... סגולה: יתרו יט, ו. שם, ה.

בס"ד. שיחת ש"פ נצבים-וילך, כ"ה אלול, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אדמו"ר הזקן, ששמע ממורו ורבו הרב המגיד בשם
- 2 מורו ורבו הבעש"ט נ"ע¹:
- 3 "החודש השביעי שהוא החודש הראשון לחדשי השנה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים, שהוא
- 4 השבת האחרון דחודש אלול, ובכח זה, ישראל מברכים את החדשים יא פעמים בשנה".
- 5 וממשיך לבאר השייכות לפרשת נצבים:
- 6 "כתיב² אתם נצבים היום, דהיום קאי על ראש השנה שהוא יום הדין, וכמ"ש³ ויהי היום גו', ותרגם,
- 7 והוה יום דינא רבא, ואתם נצבים, קיימים ועומדים, והיינו שזוכים בדין.
- 8 ובשבת שלפני ר"ה, שהוא שבת האחרון דחודש אלול, קוראין אז פרשת אתם נצבים, דזהו ברכתו
- 9 של הקב"ה, בשבת מברכים חודש השביעי, שהוא המשובע והמשיבוע ברוב טוב לכל ישראל על כל
- 10 השנה".
- 11 ב. והענין בזה:
- 12 ידוע שפרשת נצבים קורין לעולם קודם ר"ה⁴, בתור הכנה לר"ה (אלא שלפעמים מוסיפין וקוראים
- 13 גם פרשת וילך לפני ר"ה), כמרומוזו בתיבת "היום", בה"א הידיעה, דקאי על ר"ה, שהוא "יום דינא רבא".
- 14 ויש לבאר דיוק הלשון "יום דינא רבא" - שהרי אמרו רז"ל⁵ "אדם נידון בכל יום", אלא שזהו רק
- 15 דין פרטי, ואילו הדין שבר"ה הוא "דינא רבא".
- 16 ועל זה באה ברכתו של הקב"ה - "אתם נצבים", "קיימים ועומדים",
- 17 - כי, הלשון "נצבים" מורה על עמידה בתוקף ללא שינוי, וכפי שמצינו הלשון "נצב" בנוגע למלך,
- 18 כמ"ש⁶ "נצב מלך", והרי אצל המלך אין שינויים, והיינו, שכל השינויים שישנם במדינה, אינם פועלים
- 19 שינוי במלך, אע"פ שהשינויים הם מצד המלך, ואדרבה, בגלל שהשינויים הם מצד המלך עצמו, לכן אין
- 20 זה נחשב לשינוי לגביו, וע"ד המבואר בכ"מ בדרושי חסידות⁷ בנוגע למדידה והגבלה, שמדידה והגבלה
- 21 עצמית (שהוא מודד ומגביל את עצמו) אינה נחשבת למדידה והגבלה -
- 22 וממשיך לבאר הענין ד"נצבים", "קיימים ועומדים" - "והיינו שזוכים בדין".
- 23 ויש להוסיף, שברכתו של הקב"ה מתבטאת לא רק בענין ד"נצבים", אלא גם בענין ד"היום" - כפירוש
- 24 רש"י⁸ "כיום הזה שהוא קיים .. ומאיר כו'".
- 25 ויתירה מזה: כיון שבתיתב "היום" יש שני פירושים, פי' הא', שקאי על ר"ה שהוא יום הדין, ופי'
- 26 הב', "כיום הזה שהוא קיים .. ומאיר .. כך עתיד להאיר לכם", וידוע שב' הפירושים שבתיתב אחת
- 27 קשורים זב"ז⁹, הרי מובן, שביום הדין גופא פועלים הענין ד"היום", "שהוא קיים .. ומאיר", והיינו,
- 28 שה"דינא רבא" אינו לשם דין ח"ו, אלא כדי ש"תוציא כאור משפטינו"¹⁰, כיום שהוא מאיר, ועד ל"אור
- 29 חדש", כדברי רבינו הזקן באגה"ק¹¹, ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר
- 30 שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".
- 31 ו"זהו ברכתו של הקב"ה, בשבת מברכים חודש השביעי, שהוא המשובע (כדברי המדרש¹²) והמשיבוע

(1) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום ואילך.
יום" כה אלול).

(2) ריש פרשתנו (נצבים).

(3) איוב ב, א.

(4) לקו"ת ריש פרשתנו (נצבים).

(5) ר"ה טז, א.

(6) מלכים-א כב, מת. וראה אוה"ת פרשתנו (נצבים) ע' א"רא

(7) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קנו ואילך. וש"נ.

(8) פרשתנו שם, יב.

(9) ראה תו"מ ח"נ ריש ע' 156. וש"נ.

(10) נוסח פיוט "היום הרת עולם" במוסף דר"ה.

(11) סי"ד.

(12) ויק"ר פכ"ט, ח.

1 ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה", והיינו, שזוכים לכתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בענינים
2 גשמיים.

3 וכיון שאצל בני משתלשלים כל הענינים מהתורה - נמשכת תחילה כתיבה וחתומה טובה בנוגע
4 ללימוד התורה, שתהי' הצלחה בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ביתר חיות, והצלחה בקיום המצוות
5 בהידור, ובעבודת התפלה, ועי"ז ש"בחוקותי תלכו", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם"¹³, בבני חיי ומזוני
6 רויחי, ועד לקיום היעוד "ואולך אתכם קוממיות"¹⁴, למטה מעשרה טפחים.

* * *

7 ג. לאחר הברכה וההבטחה ד"אתם נצבים היום", וכהמשך הכתוב¹⁵ "לעברך בברית ה' אלקיך וגו'",
8 שזוהי הברכה בכללות - ישנה גם הברכה כפי שבאה בפרטיות, שזהו מ"ש בהמשך הכתובים¹⁶ "אם יהי'
9 נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך".
10 ובהקדמה - שכיון שהתורה ניתנה בעולם העשי', שהוא כנגד חלק הפשט שבתורה (כמבואר בכ"מ¹⁷),
11 הרי מובן, שהעיקר הוא קיום הענין כפשוטו, היינו, שהקב"ה יקבץ את כל בני', אפילו אלו שהם במעמד
12 ומצב של "נדרים", ועד ל"נדחך בקצה השמים", ויביא אותם מ"קצה השמים" התחתון ביותר ל"קצה
13 השמים" העליון ביותר.

14 וכיון שצריכים לפעול זאת למטה, בעוה"ז הגשמי והחומרי שאין תחתון למטה ממנו, הרי זה צריך
15 להיעשות ע"י הקב"ה בעצמו, וכפי שמפרש רש"י על הפסוק¹⁸ "ושב ה' אלקיך את שבותך", "כאילו הוא
16 עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹⁹ ואתם תלוטטו לאחד אחד בני
17 ישראל".

18 כלומר: גאולה זו לא תהי' כמו הגאולות שלפני, כולל גם גאולת מצרים, שהיא השרש לכל הגאולות,
19 שאף שנחשבת גאולה שלימה לגבי שאר הגאולות, לא היתה גאולה שלימה באמיתיות, שהרי עדיין
20 נשארה אפשרות שלאחרי' תהי' גלות נוספת, ועד שבשעת הגאולה עצמה הי' כבר ניכר שאינה גאולה
21 שלימה, שלכן הוצרכה להיות "בחפזון"²⁰, והטעם שלא היתה גאולה שלימה - לפי שלא היתה ע"י
22 הקב"ה לבדו, אלא כמ"ש²¹ "והוי' גו'" (בתוספת וא"ו), "הוא ובית דינו"²²; אבל הגאולה העתידה תהי'
23 ע"י הקב"ה לבדו²³, ולכן תהי' גאולה שלימה שאין אחרי' גלות²⁴, והגאולה עצמה תהי' באופן ש"לא
24 בחפזון תצאו"²⁵, אלא "בשובה ונחת תושעון"²⁶.

25 ד. וכיון שבשבת שלפני ראש השנה (שמתברך ממנו, שהרי מיום השבת "מתברכין כולו יומין"²⁷)
26 קוראים ענין זה בתורה, ובברכה לפני ולאחרי' - הרי בודאי שהקב"ה מקיים מ"ש בתורה, כפי שדרשו
27 רז"ל²⁸ על הפסוק²⁹ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל
28 לעשות", ובאופן ש"נזכרים ונעשים"³⁰, שעי"ז ש"נזכרים" כדבעי, אזי "נעשים" בפועל ממש בגשמיות.
29 ובפרט ששנה זו היא שנת הקהל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך"³¹,
30 שמתאספים כולם לביהמ"ק לשמוע פרשיות התורה מפי המלך, "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גו'"³¹.

(24) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר -
פסחים קטז, ב.
(25) ישעי' נב, יב.
(26) שם ל, טו. וראה אוה"ת בא ע' רצא ואילך. המשך וככה
תרל"ז בתחלתו (פרקים א-ג). ובסופו (פקכ"ט ואילך). ועוד.
(27) זח"ב סג, ב. פח, א.
(28) שמור"ר פ"ל, ט.
(29) תהלים קמז, יט.
(30) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'
בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
(31) פרשתנו (וילך) לא, יב.

(13) ר"פ בחוקותי.
(14) שם, יג.
(15) פרשתנו שם, יא.
(16) שם ל, ד.
(17) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.
(18) שם, ג.
(19) ישעי' כז, יב.
(20) פ' ראה טז, ג.
(21) בא יב, כט.
(22) פרש"י עה"פ.
(23) ראה שמור"ר פ"ט ו. הובא במכתב י"ג אלול שנה זו
בהערה (אג"ק חכ"ד ע' שפט).

1 וכן תהי' לנו - שיקויים היעוד "אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'", וכל בני' יבואו
 2 לביהמ"ק וישמעו קריאת פרשיות התורה מפי המלך האמיתי - כדברי הרמב"ם³²: "מלך מבית דוד הוגה
 3 בתורה ועוסק במצות כדוד אביו .. וילחם מלחמות ה' וינצח .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל".
 4 ויקויים היעוד³³ "ופדויי ה' ישובון", וכאמור, "בשובה ונחת תוושעון", ע"י משיח צדקנו, שיבוא
 5 ויגאלנו כו' בקרוב ממש.

* * *

6 ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה אם יהי' נדחך וגו' משם יקבצך גו'.

* * *

7 ו. כאמור לעיל (ס"ג) שכיון שהתורה ניתנה בעולם העשי', הנה העיקר הוא הלימוד ע"ד הפשט,
 8 שכנגד עולם העשי'.

9 וכפי שרואים בסדר הלימוד, שבתחילה לומדים ע"ד הפשט, ורק לאחר"ז באים להלימוד ע"ד הרמז,
 10 הדרוש והסוד. וכמודגש בפירוש רש"י על התורה, כידוע פתגם רבותינו נשיאנו שיש בו "יינה של
 11 תורה"³⁴, פנימיות התורה - הרי בגלוי מפרש רש"י ע"ד הפשט, אלא שבהעלם יש בו גם "יינה של תורה"
 12 (ולא להיפך, שפנימיות התורה היא בגלוי, והפשט הוא בהעלם).

13 ויתירה מזה: גם לאחר שנגיעים ללימוד ע"ד השקו"ט והפלפול בכמה סברות כו', הנה הבחינה
 14 לאמיתות הדברים היא - כשרואים שסוכ"ס הרי זה מתאים עם ההלכה למעשה בפועל.

15 וכן הוא גם בתורת החסידות - כידוע הפתגם (שכבר נזכר ריבוי פעמים)³⁵ שגם ההשכלה היותר
 16 עמוקה צריכה לבוא לידי ביטוי בענין של "בכך", ואז יודעים שההשכלה היא אמיתית, משא"כ אם אין
 17 מזה "בכך", יש להסתפק אם ההשכלה היא אמיתית.

18 וכן הוא בכללות ענין המצוות - ש"המעשה הוא העיקר"³⁶, והיינו, שאע"פ שמצוה בלא כוונה היא
 19 כגוף בלא נשמה³⁷ (כמבואר בתניא³⁸), מ"מ, העיקר הוא המעשה הגשמי, שלכן, מי שעושה מצוה ללא
 20 כוונה (מצד איזו סיבה, או ללא סיבה), מברך ויוצא י"ח קיום המצוה, משא"כ מי שמכוין את כל הכוונות
 21 ואינו עושה את המצוה בפועל, אינו יכול לברך ואינו יוצא י"ח קיום המצוה.

22 ומזה מובן גם בנוגע למ"ש "אם יהי' נדחך גו' משם יקבצך גו'" - שענין זה צריך להיות בפועל
 23 בגשמיות.

24 וכידוע הסיפור³⁹ בנוגע לענין של "קץ" אודות שנה מסוימת, שכאשר הצמח-צדק אמר שאכן באותה
 25 שנה נדפס ה"לקוטי תורה", השיב אדמו"ר מהר"ש - ותשובתו נתקבלה אצל הצ"צ - שצריכים את
 26 הגאולה בפועל בגשמיות.

27 וכמו"כ בנוגע לבקשה "גלה כבוד מלכותך עלינו" - שאע"פ שגם עכשיו לא שייך ענין של גלות מצד
 28 עצמותו ית', שנמצא בכל מקום ומקום, וכלשון הידוע⁴⁰: "שם שמים שגור בפי כל", מ"מ, אין זה מספיק,
 29 אלא מבקשים "גלה כבוד מלכותך עלינו", שיהי' זה בפועל ובגלוי, באופן הנראה לעיני בשר, כפי שיהי'
 30 לעתיד לבוא.

* * *

(37) ראה ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב. של"ה מס' תמיד עמוד
 התפלה ענין חנוכה (רמט, סע"ב).
 (38) פל"ז ואילך.
 (39) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 284. וש"נ.
 (40) ראה סה"מ תר"ס ע' מג. סה"מ קונטרסים ח"ב רצו, ב.
 ועוד.

(32) הל' מלכים ספ"א.
 (33) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
 (34) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק
 ב"היום יום" כט שבט).
 (35) ראה תו"מ חמ"ט ע' 252. וש"נ.
 (36) אבות פ"א מ"ז.

ז. ענינה של התורה - "תורה אור"⁴¹ - הוא להאיר, ועד שהתורה מאירה גם ענינים שלמעלה ממנה,
 וכמו ענין התשובה, שעם היותה למעלה מהתורה, כדמוכח מזה שתשובה מכפרת גם על החסרון בענין
 התורה, הרי גם ענין התשובה מקורו בתורה, שזהו מ"ש בפרשתנו⁴² "כי המצוה הזאת גו'", דקאי על
 מצות התשובה⁴³, והיינו, לפי שהתורה ענינה אור, שאינו פועל מציאות חדשה, אלא מאיר ומגלה את
 כל פרטי הענין, וכן הוא בנוגע לתשובה, שהתורה מגלה את כל פרטי ענין התשובה⁴⁴.
 ובהמשך לזה, הנה כאן המקום לעורר אודות ההוספה בקביעות עתים לתורה, כולל ובמיוחד בנוגע
 להאורחים שהגיעו לכאן⁴⁵.

ובהקדמה - שאע"פ שהאורחים שהגיעו לכאן קיימו את ההוראה "הוי גולה כו"⁴⁶, שענין זה
 כשלעצמו הוא כבר שינוי ווסת⁴⁷ לטובה, ועד שזהו ענין של מסירות-נפש, כמובן מזה שענין הגלות
 "שקול כמעט כצער מיתה"⁴⁸, מ"מ, צריך להיות אצלם גם ענין ההוספה בלימוד התורה (ודוקא עי"ז
 יוכלו לקבל את כל הענינים כדבעי), ולכן יש לקבוע עבור האורחים שיעורים הן בנגלה והן בחסידות,
 ובאופן שכולם ישתתפו בשיעורים אלו (נוסף על שאר השיעורים שיש לכל אחד), כדי שתהי' גם המעלה
 דתלמוד תורה דרבים, שזוהי המעלה הכי גדולה בתורה גופא⁴⁹. ומה טוב - אם גם תושבי המקום יצטרפו
 וישתתפו בשיעורים אלו.

ולהעיר: אצל יושבי אוהל, שתורתם אומנתם, הנה בימי חודש אלול - שהם ימי רצון ורחמים, שהמלך
 בשדה, ומאירים י"ג מדות הרחמים⁵⁰ - צריכה להיות עיקר ההוספה בענין התפלה⁵¹; אבל אצל בעלי
 עסק, צריכה להיות עיקר ההוספה בחודש אלול בלימוד התורה (וע"ד המבואר בתניא⁵² בנוגע לשבתות
 וימים טובים, ש"גם כל בעלי עסקים יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם", הנה "עליהם מוטל
 ביתר שאת ויתר עז", יותר מאשר יושבי אוהל שיכולים להאריך בתפלתם גם בימות החול).

וכדי שיהי' כל זה מתוך שמחה וטוב לבב - הנה כמנהג החסידים יש להתחיל באמירת "לחיים".
 ואף שידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות שתיית משקה, שזהו דבר המאוס וכו'⁵³ - הרי מצינו גם
 שכותב שלצורך תומ"צ ועבודה יש ענין בזה ("עס מאכט ניט אויס"), ופועל להסיר הסיכא, ושיהי' נקל
 יותר להפשיט העור כו'⁵⁴.

* * *

ח. ע"פ הסדר - יש ללמוד עתה פסוק עם פירוש רש"י בפרשת השבוע, אבל, מקודם לכן יש לסיים
 ענין מהשבועות שלפנ"ז:
 דובר לאחרונה⁵⁵ שענינו של חודש אלול הוא - תפלה, כפי שמצינו כבר אצל משה רבינו, שבמשך
 ארבעים ימים האחרונים שהי' בהר (החל מר"ח אלול), כמ"ש⁵⁶ "ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים",
 "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון"⁵⁷, עסק בתפלה, כמ"ש⁵⁸ "ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום
 וגו'".

(תש"ח) ע' קמח ואילך (ע' 265 ואילך).
 (50) ראה לקו"ת ראה לב, א ואילך. ובכ"מ.
 (51) ראה ברכי יוסף אור"ח סתקפ"א סק"ו. הובא באלף למטה
 במטה אפרים שם סקט"ו.
 (52) אגה"ק ס"א (קג, א).
 (53) ראה תו"מ חל"ו ס"ע 351 ואילך. וש"נ.
 (54) חסר הסיום (המול).
 (55) שיחת ש"פ תצא ס"ח (תו"מ ח"נ ע' 344).
 (56) עקב יר"ד, יו"ד.
 (57) פרש"י שם ט, יח. וראה פרש"י עה"פ.
 (58) שם ט, כה.

(41) משלי ו, כג.
 (42) נצבים ל, יא.
 (43) ראה רמב"ן עה"פ. ר"ח פ"א משער התשובה. הובא
 בלקו"ת פרשתנו עה"פ (מה, סע"ג).
 (44) ראה גם תו"מ ח"נ ע' 322. וש"נ.
 (45) ראה גם שיחת ש"פ נצוי, כ"ה אלול דאשתקד ס"ט
 ואילך (תו"מ חמ"ז ע' 345 ואילך). וש"נ.
 (46) אבות פ"ד מ"ד.
 (47) ראה נדרים לו, א. וש"נ.
 (48) חינוך מצוה תי.
 (49) ראה אבות פ"ג מ"ו. תניא אגה"ק סכ"ג. סה"מ תרפ"ח

- 1 ושאלו על זה: הרי מפורש בפירוש רש"י על הפסוק "ואנכי עמדתי בהר", "לקבל הלוחות האחרונות",
2 שזהו ענין התורה?
- 3 [ולהעיר, שמצינו בפרקי דר"א⁵⁹, שבארבעים יום האמצעיים לא הי' משה בהר, אלא במחנה, וכדאיתא
4 בתנא דבי אליהו זוטא⁶⁰, ש"ארבעים יום האמצעיים .. נטל משה את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה",
5 וכפי שמבאר הגאון מווילנא בספרו אדרת אליהו⁶¹, ש"כן מוכיחין פשטי המקראות", ו"מ"ש בפ' עקב⁶²
6 ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום .. זו היתה במ' יום האחרונים".
- 7 אבל, כאן הוא לפי שיטת רש"י, והרי מפורש ברש"י⁶³ שגם בארבעים יום האמצעיים הי' משה בהר,
8 ובהם התפלל וביקש רחמים, ואילו בארבעים יום אחרונים עלה לקבל לוחות אחרונות, שזהו"ע התורה,
9 ולא ענין התפלה].
- 10 ט. אך לאמיתתו של דבר - מבחיר זאת רש"י בעצמו:
11 על הפסוק⁶⁴ "אני אעביר כל טובי על פניך גו'", מפרש רש"י, שהקב"ה אמר למשה "אני רוצה וצריך
12 ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה
13 זכות אבות, אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך .. וקראתי בשם ה' לפניך, ללמדך סדר בקשת
14 רחמים, אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את
15 ישראל לעשות כן, וע"י שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים".
- 16 כלומר: נוסף על תפלת משה במשך ארבעים יום האמצעיים - הנה לאחר עלייתו להר בארבעים יום
17 האחרונים, לימדו הקב"ה "סדר תפלה" ע"י אמירת י"ג מדה"ר, "שאינן חוזרות ריקם"⁶⁵.
- 18 ומובן, שגם תפלת משה קודם שלימדו הקב"ה סדר תפלה ע"י אמירת י"ג מדה"ר לא היתה בחנם
19 ח"ו, שכן, כללות ענין התפלה הוא מלמטה למעלה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"⁶⁶, והרי
20 הסדר הוא שאי אפשר להגיע לשליבה העליונה לפני שמגיעים לשליבה שלמטה ממנה, כך, שלכל לראש
21 הוצרך להיות ענין התפלה סתם, ורק לאחר"ז היתה יכולה להיות התפלה ע"י אמירת י"ג מדה"ר, שע"ז
22 תיקן והשלים משה את התפלה שהתפלל בארבעים יום האמצעיים.
- 23 וכיון שתפלת משה בארבעים יום האמצעיים היתה באופן שבכל יום פעל ענין בפני עצמו כו', מובן,
24 שגם התיקון על זה (לאחרי שלימדו הקב"ה סדר תפלה ע"י אמירת י"ג מדה"ר) הוצרך להיות במשך
25 ארבעים יום, כך, שגם בארבעים יום האחרונים הי' גם ענין של תפלה.
- 26 ויש להוכיח גם מפשטות הכתובים שענין התפלה הי' (לא רק בארבעים יום האמצעיים, אלא) גם
27 בארבעים יום האחרונים:
- 28 מצינו שבסוף ארבעים יום האחרונים, ב' בתשרי, יום הכיפורים, "נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה
29 ובלב שלם"⁶⁷, "בשמחה .. ברצון שלם"⁶⁸ [וע"ד המבואר באגה"ת⁶⁹ שנוסף על ענין התשובה באופן
30 ש"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר כו"], יש אופן נעלה יותר, שנעשה "לרצון לפני ה' ומרצה וחביב לפניו
31 ית' כקודם החטא"], "ואמר לו למשה סלחתי כדברך"⁷⁰, "לכך הוקבע למחילה ולסליחה"⁷¹.
- 32 [דרך אגב: יש להתעכב גם על מ"ש רש"י ש"אמר לו למשה סלחתי כדברך" - דלכאורה, הלשון
33 "סלחתי כדברך" לא מצינו בנוגע לחטא העגל, אלא בנוגע לחטא המרגלים⁷¹. ואכ"מ⁷²].

(59) פמ"ו.

(60) פ"ד.

(61) עה"ת תשא לג, ז.

(62) שם, יח.

(63) תשא שם, יא. עקב שם, יח. יו"ד, יו"ד.

(64) תשא שם, יט.

(65) פרש"י שם.

(66) ויצא כח, יב.

(67) פרש"י תשא שם, יא.

(68) פרש"י עקב ט, יח.

(69) פ"ב.

(70) פרש"י תשא ועקב שם.

(71) שלח יד, כ.

(72) ראה שטמ"ק לב"ק פב, א. וראה גם לקו"ש חל"ט ט ע' 360

1 ואם נאמר שתפלת משה היתה רק בארבעים יום האמצעיים - הי' יוהכ"פ (ש"הוקבע למחילה
2 ולסליחה) צריך להיות בסוף ארבעים יום האמצעיים, כ"ט אב; וכיון שנקבע ב' בתשרי, בסוף ארבעים
3 יום האחרונים, עכצ"ל, שגם בארבעים יום האחרונים הי' ענין התפלה.

4 [ואין לומר שבמשך כל ארבעים יום האחרונים הי' רק ענין התורה, "לקבל לוחות אחרונות", ורק
5 ביום האחרון, יוהכ"פ, הי' ענין הסליחה - כיון שיוהכ"פ אינו ענין בפני עצמו, אלא הוא בא בהמשך
6 לימים שלפניו, ועכצ"ל, שבכל משך ארבעים יום האחרונים הי' גם ענין התפלה].

7 ונמצא, שבארבעים יום האחרונים הי' לא רק ענין התורה, קבלת לוחות אחרונות, אלא גם ענין
8 התפלה, ואין סתירה בדבר, ואדרבה: ענין התפלה (והתשובה) הי' בתור הקדמה שע"ז הי' ענין התורה
9 (קבלת לוחות האחרונות) באופן נעלה יותר.

10 י. ויש להוסיף ולבאר החילוק בענין התפלה בין ארבעים יום האמצעיים לארבעים יום האחרונים -
11 שבארבעים יום האמצעיים הי' ענין התפלה כפי שהוא מצד משה עצמו, אשר, עם היותו בחיר הנבאים⁷³,
12 ועד לשרש הנאצלים, ותפלתו היתה בתכלית השלימות, עד כדי כך, שאמר "ואם אין מחני נא גו"⁷⁴,
13 שזהו ענין המס"נ שאין למעלה הימנה, הרי זה רק עד כמה ש"נברא" יכול להגיע, ואין זה בערך לענין
14 התפלה כפי שלימדו הקב"ה, שלמעלה לגמרי מגדר הנבאים.
15 ולכן, בנוגע לתפלת משה מצד עצמו - יכול להיות מעמד ומצב ש"תמה זכות אבות כו"; משא"כ
16 בנוגע לענין התפלה כפי שנמשך מלמעלה (כשלימד הקב"ה למשה "סדר תפלה" ע"י אמירת י"ג מדה"ר)
17 - הרי זה באופן "שאינן חוזרות ריקם".

18 וזהו חידוש בענין התפלה - כי, בדרך כלל מבואר החילוק שבין ברכה לתפלה⁷⁵, שענין הברכה הוא
19 באופן של וודאות, משא"כ ענין התפלה, שיש ספק אם תתקבל כו'; אבל "סדר תפלה" שע"י אמירת י"ג
20 מדה"ר "שאינן חוזרות ריקם" - הרי זה באופן של וודאות, כמו ענין הברכה.

21 יא. עפ"ז יש לבאר הסיפור⁷⁶ אודות המענה של אדמו"ר מהר"ש לא' מבעלי-המוסר, על שאלתו מדוע
22 החסידים מאריכים בתפלתם, שמצינו במדרש⁷⁷ שיש תפלה שעושה הכל, ויש תפלה שעושה מחצה, ולכן
23 מאריכים החסידים בתפלה, כדי שגם המחצה יהי' כולו.
24 ולכאורה הרי זו המצאה יפה, בבחינת לשון נופל על לשון - אבל מהו תוכן הדברים?
25 והענין בזה:

26 החילוק בין תפלה קצרה לתפלה ארוכה הוא - שתפלה ארוכה פירושה ללא הגבלות, והיינו, שאינו
27 מביט על השעון, בגשמיות, וגם לא ברוחניות, ואילו תפלה קצרה היינו שהיא במדידה והגבלה.
28 והחילוק ביניהם: יש חצי העליון וחצי התחתון. וכאשר התפלה היא בהגבלה - מגיעים על ידה רק
29 לחצי התחתון ("תפלה עושה מחצה"); ואילו כאשר התפלה היא למעלה מהגבלות - אזי בחצי התחתון
30 יש גם החצי העליון⁷⁸.

* * *

31 יב. נהוג לאחרונה ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ומסתמא הכריזו ופירסמו כבר
32 שהלימוד יהי' בפירוש רש"י על הפסוק¹⁸ "ושב ה' אלקיך את שבותך".

(77) ויק"ר פ"י, ה.

(78) ברשימה שתח"י צויין שחסר ואינו ברור (המור"ל).
וראה אג"ק שם ע' ערה (בהערה): ובדא"פ יל"פ: ע"י
האריכות מגיע במדריגה עליונה יותר, ורגלי מדר' עליונה הם
כנגד כל המדר' שלמטה הימנה (תניא ספ"ג). ומחצה הנ"ל -
הוא ע"ד הל' דא"א וע"ק הם מחצה התחתון והעליון דכתר.

הערה 25. וש"נ.

(73) ראה פיהמ"ש להרמב"ם לסנהדרין פ' חלק ביסוד
השביעי.

(74) תשא לב, לב.

(75) ראה לקר"ש ח"י ע' 42. וש"נ.

(76) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תסה ואילך. וראה
גם אג"ק ח"ב ס"ע עדר ואילך.

1 ובהקדמה - שענין זה שייך במיוחד לימים אלו, ימי ההכנה לר"ה (כאמור לעיל שפרשת נצבים קורין
2 לעולם קודם ר"ה), כי, ענינו של ר"ה הוא בנין המלכות⁷⁹, וכיון ש"אין מלך בלא עם"⁸⁰, ו"ברוב עם
3 הדרת מלך"⁸¹, הרי מובן, שכאשר יקויים היעוד "ושב ה' אלקיך את שבותך", אזי יהי בנין המלכות
4 באופן נעלה יותר.

5 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "ושב ה' אלקיך את שבותך", "הי' לו לכתוב והשיב (במקום
6 "ושב") את שבותך (ולא לכפול "ה' אלקיך", ועכצ"ל, שההדגשה ד"ושב ה' אלקיך" הו"ע שנוגע
7 להקב"ה בעצמו, ולכן), רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם (כלומר:
8 לא זו בלבד שהקב"ה משתתף בצערם של ישראל, כפי שכבר פרש"י⁸² שהקב"ה נגלה למשה "מתוך
9 הסנה", "משום עמו אנכי בצרה", אבל הוא בעצמו אינו בגלות⁸³, אלא עוד זאת, שהוא בעצמו נמצא
10 וסובל עמהם בצרת גלותם⁸⁴. ואעפ"כ, יוכל להיות ענין הגאולה, כי), וכשנגאלין, הכתיב גאולה לעצמו,
11 שהוא ישוב עמהם.

12 (אמנם, החידוש בענין זה שייך בעיקר לגלות, ולמה נאמר בפסוק בנוגע לגאולה? ולכן מוסיף רש"י)
13 ועוד י"ל (שמ"ש "ושב ה' אלקיך" נוגע גם לקיבוץ גלויות, כי, השבת בני' מהגלות נעשית ע"י ה'
14 אלקיך" בעצמו⁸⁵, כיון) שגדול יום קבוץ גלויות⁸⁶ ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוהז בידיו ממש
15 איש איש ממקומו, כענין שנאמר⁸⁷ ואתם תלוטטו לאחד אחד בני ישראל.

16 (אבל, אם מצד הקושי שבקיבוץ גלויות - הרי אין זה שייך לבני' דוקא, ולמה מדגיש הכתוב שהענין
17 ד"ושב" הוא בגלל ש"ה' אלקיך"? ולכן מוסיף רש"י) "ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, ושבתי את
18 שבות בני עמון" (אלא שבאוה"ע ההשגחה על אישים פרטיים היא בהעלם בלבושי הטבע, ומ"ש
19 "ושבתי", שניכר בגלוי שהקב"ה עצמו עושה זאת - הרי זה רק בנוגע לכללות האומה; ואילו אצל בני'
20 הרי זה באופן ש"אוהז בידיו ממש איש איש .. תלוטטו לאחד אחד").

21 ובדרך יינה של תורה: הענין ש"אוהז בידיו ממש איש איש" (אע"פ שיש בני' שנמצאים עדיין בגלות)
22 - הוא מצד הארה פרטית שנחלקת ושייכת לכל אחד בפרטיות; אבל הגאולה דעיקר שכינה, שלמעלה
23 מהתחלקות - היא רק כאשר כל בני' יוצאים מהגלות, וזהו "כשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו", שגאולת

ואוכל... אכלין ואין שבעין" ולהבטיח שיערב לחיכו ויתענג ממנו... -

ולכאורה אינו מובן: הן אמת שאמריקא היא מדינה חזקה, ומיציצת "דזשוס" משובח, אבל אעפ"כ, איך יכול הדבר להפריע לעבודת האדם, שכאח מצד בחי' היחידה שבנפש? - הרי זה ענין שבאין ערוך!

ועל זה מוסיף רש"י תיבת "כביכול" - שרק הקב"ה בעצמו יכול לפעול שתהי' בעלות לשר המדינה שבה נמצאים בני' בגלות.

ולא עוד אלא שיש לו בעלות גם בנוגע להקב"ה - שהרי הקב"ה רוצה להוציא את בני' מהגלות, וליתן להם - עוד בהיותם בגלות - כל טוב בגשמיות וברוחניות; ואילו שר המדינה טוען, שע"פ החשבון, לא נסתיים עדיין זמן הגלות כו'. ולכאורה: הרי הקב"ה הוא למעלה מכל החשבונות, ומי מעכב בידו? - אלא שהקב"ה הכניס את עצמו להיות יחד עם בני' בצרת גלותם.

(85) ועפ"ז, הדגשת הכתוב "ה' אלקיך" נדרשת לפניו ולאחריו: לפניו - על תיבת "ושב", ש"ה' אלקיך" ישוב, כיון ש"השכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותה"; ולאחריו - על התיבות "את שבותך", שקאי על בני', שההשבה היא ע"י ה' אלקיך, ש"הוא עצמו.. אוהז.. איש איש ממקומו".

(86) ובפרט כשנעשה ביום אחד - כדיוק הלשון "יום קיבוץ גלויות" - הרי זה בודאי דבר הקשה ביותר, שלכן צריך להיעשות ע"י הקב"ה לבדו.

(79) ראה פ"ח שער ר"ה. שער הכוונות שם. לקו"ת פרשתנו (נצבים) נא, ב. סה"מ תש"ג ע' 5. ובכ"מ.

(80) רבינו בחי' וישב לח, ל. תניא שעהייה"א רפ"ז (פא, ב). ועוד - נסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86.

(81) משלי יד, כח.

(82) שמות ג, ב.

(83) ולהעיר, שה"סנה" הי' במדין, ולא במצרים (מקום הגלות). זאת ועוד: גם כשהקב"ה נמצא במצרים (מקום הגלות), הנה כשהוצרך לדבר עם משה, הי' מדבר עמו "מחוץ לכרך", "לפי שהיתה מלאה גילולים" (פרש"י בא יב, א).

(84) ולכן דוקא כאן כותב רש"י "כביכול" - מצד גודל הפלא שבדבר (שלא בערך לגבי ההתגלות "מתוך הסנה"), שתהי' בעלות לשר המדינה גם בנוגע לעניני אלקות, שיוכל בלבד יהודי מתורה ועבודה,

- ולדוגמא: שר המדינה זורק לו "טלוויזיא", ועכ"פ עיתון, וכל זמן שלא קרא את העיתון, לידע מה נעשה בווינגטון בנוגע להנהגת העולם, אינו יכול לעמוד להתפלל!... וכמו"כ אינו יכול להתפלל עד שישתה "דזשוס" [לא כמו ברוסאי, שהיו מסתפקים בשתיית טיי, ולפעמים - בתוספת חלב, ואכן היו מתפללים טוב יותר], וישוחח "שיחה נאה", "מילתא דבדיחותא", ויתקן את ה"עניבה" כו', בגלל שחושש כיצד יסתכל עליו ה"עולם". ועד"ז בנוגע לענין האכילה, שמוכרח לראות את המאכל (כדברי הגמרא (יומא עד, ב) "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה

העצמות היא "כשנגאלין" (לשון רבים); ומצד מדריגה זו, הרי זה באופן ש"נגאלין", כאילו בדרך ממילא.¹
ואעפ"כ מקדים רש"י "כשנגאלין" ל"אוחז .. איש איש", כי, הגאולה של כלל ישראל היא הסיבה²
שמביאה לכך ש"אוחז .. איש איש" -
3

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 175 ואילך.
4

יד. ויש להוסיף במשנ"ת בפירוש רש"י בנוגע להחילוק בין בני" לאוה"ע בענין ההשגחה:
5
ידוע מ"ש הרגצ'ובי⁸⁷ שהענין של השגחה פרטית ישנו רק אצל בני", ואילו אצל אוה"ע (להבדיל)
6
יש רק השגחה כללית, אבל לא על כל פרט, ומבאר גם הנפק"מ להלכה.
7

ולכאורה, הן אמת שאפשר לומר שדברי הרגצ'ובי הם לפי שיטת הרמב"ם⁸⁸ (כידוע שהרגצ'ובי עסק
8
בלהט ("ער האט זיך געקאכט") בדברי הרמב"ם) שהשגחה פרטית היא רק על מין האדם, והרי "אתם
9
קרויין אדם"⁸⁹, ולא אומות העולם, אבל עדיין אינו מובן, איך יתאים הדבר עם שיטת הבעש"ט⁹⁰ בענין
10
ההשגחה פרטית?
11

ונקודת הביאור בזה:
12

מבואר⁹¹ בכ"מ⁹² בדא"ח דכמה חילוקים באופן ההשגחה (אפילו בבני"ע עצמם, וכש"כ בעכו"ם), ואופן
13
ההשגחה בעכו"ם - בנוגע להלכה אין זה השגחה. מעין דוגמא - מבואות המטונפות⁹³. ועפ"ז מובן מש"נ⁹⁴
14
"והסתרתי גוי" ומצאוהו גוי" מצאוני גוי". אלא שקשה: התינוח מציאות הנברא, אבל הרי בכל דבר ותנועה
15
ישנו ניצוץ במציאות בפועל שבו תלוי הקיום (ולכן אי אפשר לומר שאין זה מציאות בהלכה). והביאור
16
בזה, שהניצוץ שבפנימיות - כביכול נעשה נבילה⁹⁵, והמקיף - אפשר לומר שהוא כללי⁹⁶. ובוזה יומתק הא
17
דלכו"ע יש השגחה בכללות המין (כמבואר במו"נ⁸⁸ וכו').
18

אבל אצל בני" - הרי זה באופן שחיותו הפנימית של כל אחד מישראל היא ע"י ניצוץ פרטי שמחי'
19
אותו, ולכן ישנה השגחה פרטית על כל אחד ואחד.
20

ויש להוסיף, שזהו גם הדיוק בפירוש רש"י שהקב"ה "אוחז בידיו כו'" - כי, "יד", שיש בה ה'
21
אצבעות, מורה על ענין ההתחלקות⁹⁷, והיינו, שאצל בני" נמשכת החיות באופן של התחלקות לכל פרט
22
ופרט כו'⁹⁸.
23

* * *

טו. כיון שעומדים ב"שבת סליחות", השבת שלפני ר"ה - הנה יה"ר שתומשך כתיבה וחתימה טובה
24
לשנה טובה ומתוקה.
25

ויהי' זה באופן ש"לא אבה הוי' אלקיך לשמוע וגו'"⁹⁹, והיינו, שלא זו בלבד שלא ממלאים את רצונו
26
של השטן המקטרג ח"ו, אלא שמלכתחילה לא שומעים כלל את דבריו, וכסיום הכתוב⁹⁹ "כי אהבך הוי'
27
אלקיך" (ולהעיר שבפסוק זה נאמר "הוי' אלקיך" ג"פ¹⁰⁰).
28

בתו"מ חכ"ה ריש ע' 159). וכידוע גם בפירוש הכתוב (משלי יג,
ט. ועוד) "נר רשעים ידעך" (נסמן בתו"מ שם).

96) והיינו, שבדרך מקיף, יש ביכולת ניצוץ אחד להחיות כמה
גוים.

97) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות נט"י לסעודה (דרמ"צ סג, ב).
ובכ"מ.

98) חסר הסיום (המו"ל).

99) תצא כג, ו.

100) ראה תו"מ ח"ו ע' 351 ואילך. וש"נ.

87) ראה צפע"נ מהדו"ת ב, ב ואילך. יג, ב ואילך. ועוד.

88) ראה מו"נ ח"ג פי"ד"ח.

89) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

90) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

91) קטע זה - מרשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א (במענה על
שאלת המניחים).

92) ראה לקו"ש ח"ח ע' 167 הערה 35. ע' 199. וש"נ.

93) ראה תו"מ חל"ב ע' 132.

94) פרשתנו (וילך) לא, יז.

95) כמבואר בדדושי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (נסמן

- 1 וכהסיפור המובא במאמר של הצ"צ* (אף שבדרך כלל לא הובאו סיפורים במאמרים): "וכזה הי'
2 מעשה בימי הבעש"ט ז"ל¹⁰¹, שרדפו¹⁰² הב"ד שלמעלה לשטן המקטרג לחוב, ולא רצו לשמוע ממנו
3 הקטרוגים כו".
- 4 ולהעיר, ש"מעשה" הוא הוא מלשון עשי', והיינו, שנמשך בעולם העשי', בפועל ממש, ואירע בימי
5 הבעש"ט", שענינו הי' הפצת המעיינות, שזהו"ע של גילוי, והיינו, שענין זה נמשך בגילוי.
- 6 וכיון שהצ"צ כתב ענין זה, ועתה נדפסו הדברים, וכפתגם הצ"צ¹⁰³ שדבר שבדפוס הוא לדורות -
7 הרי נקבע לדורות שאין קטרוגים כלל, כיון שלא שומעים אותם, ולא רק באופן שקו הימין מתגבר על
8 קו השמאל (ועד שהשמאל נהפך לימין), אלא באופן שמלכתחילה אין צד שמאל, אלא כולא ימין, כפי
9 שמביא הצ"צ ש"לית שמאלא בהאי עתיקא"¹⁰⁴.
- 10 וכיון שכן, הרי אין צורך בבית-דין כלל, כי, הצורך בב"ד הוא רק כשיש ב' צדדים שיש להם טענה
11 זה על זה, כמ"ש¹⁰⁵ "עד האלקים (דיינים) יבוא דבר שניהם", משא"כ כאשר מלכתחילה יש רק צד אחד,
12 אזי אין צורך בב"ד, אלא הכל נקבע ע"י הקב"ה לבדו.
- 13 ואף שהשטן טוען: לכך נבראתי - הרי הא גופא לא שומעים, כיון שמגרשים אותו, כך, שאין קטיגור,
14 אלא רק סניגור.
- 15 וכן תהי' לנו - שהקב"ה בעצמו יתן לבנ"י כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה כו'.

* * *

- 16 טז. (לאחרי ברכה אחרונה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):
17 שבת - לא זו בלבד ש"אין עצב בה"¹⁰⁶, אלא עוד זאת, שענינה שמחה (כדאיתא בבה"ג¹⁰⁷). ואף
18 ששבת ענינו עונג, כמ"ש¹⁰⁸ "וקראת לשבת עונג", הנה בעונג דשבת נכלל גם ענין השמחה¹⁰⁹, ולא עוד
19 אלא שהשמחה שבשבת היא במדרגה נעלית יותר מהשמחה שביו"ט.
- 20 וכיון שמיום השבת "מתברכין כולהו יומין"²⁷, כל ימי השבוע הבא, כולל גם ראש השנה - צריכה
21 להיות ההכנה לר"ה מתוך שמחה, וכאשר ישנו ענין השמחה למטה, אזי נעשה גם ענין השמחה למעלה,
22 והיינו, ש"כמים הפנים לפנים גו"¹¹⁰, נעשה גם "יאר ה' פניו אליך"¹¹¹.
- 23 ובהתאם לכך, יש לערוך התוועדויות בימים שנשארו עד ר"ה, החל ממוצאי שבת, סעודתא דדוד
24 מלכא משיחא¹¹², שבדאי תהי' באופן נעלה כו', כיון שזהו השבת האחרון בשנה, וכן באור ליום ב',
25 אור ליום ג' ואור ליום ד' (ערב ר"ה) - כך שתהי' ההמשכה בכל ד' העולמות (אלא שהתוועדויות
26 תהיינה באופן שכל הענינים, כמו אמירת הסליחות וכו', יהיו בזמנם), וכך נרקוד ("אריינטאנצן") אל
27 השנה החדשה בשמחה וטוב לבב.
- 28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות זמני הלימוד¹¹³. ואח"כ התחיל לנגן ניגון הקפות לאביו
29 הרלוי"צ ז"ל, ואח"כ התחיל לנגן הניגון "הושיעה את עמך". ואח"כ אמר:]

(*) אזה"ת תצא ע' תתקפת.

101) ראה כתר שם טוב בהוספות סת"ו. וש"נ.	ח"נ ע' 214. וש"נ.
102) בכמה כת"י: שדחפו.	108) ישע' נח, יג.
103) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שפב.	109) ראה תו"מ חל"ז ע' 180 הערה 44. וש"נ.
104) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א.	110) משלי כז, יט.
105) משפטים כב, ח.	111) נשא ו, כה. וראה זח"ב קפד, ב.
106) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד -	112) סידור האריז"ל בכוננת הברלה ומוצ"ש. פע"ח שער
מור"ק כג, ב.	השבת פכ"ד.
107) ראה בהנסמן בהערה בסה"מ תש"ט ס"ע 130, ותו"מ	113) ראה לעיל ס"ז.

- 1 בנוגע לשנה הבאה, שנת תשכ"ח (שעומדים ליכנס אלי' לאחר שמימימים שנת תשכ"ז) - כתב לי
 2 א' שהר"ת דתשכ"ח הוא: תורה שבת כשרות חינוך.
 3 ובודאי יש להוסיף עוד כמה ראשי-תיבות, ובאופן שיהיו כלולים בזה כל תרי"ג מצוות. ואלו שעוסקים
 4 בענינים כגון-דא - בודאי יעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב.
 5 וכאמור לעיל - שיערכו התוועדויות בכל יום, החל ממלוה- מלכה, סעודתא דדוד מלכא משיחא,
 6 ועי"ז יומשך קיום היעוד "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹¹⁴, בביאת משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו כו',
 7 בקרוב ממש.
 8 [טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו"].

(114) יחזקאל לו, כה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו שואל אם יש כבר אתחלתא דגאולה או לא.

ולפלא השאלה בדבר הפשוט ונפסק בהלכה ע"י המורה הגדול הוא הרמב"ם סוף הלכות
 מלכים מיוסד על כמה כתובים בתורה ובנביאים ורז"ל, שיעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק
 במצות ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה (והוא דוקא) ויקבץ נדחי ישראל, עיי"ש, ובהלכות
 תשובה סוף פרק ט', ונמצאים עתה בגלות חשך כפול ומכופל עוד יותר מדורות שלפנינו, כיון שכמה
 מגדולי ישראל הלכו למנוחות וכו' ולא די בהחשך מצד עצמו, הנה נתקיים גם החזון דשמים חשך
 לאור ואור לחשך.

ויהי רצון אשר תחת שאלות בענינים האמורים, ינצל את זמנו להתמדה ושקידה לימוד תורתנו
 הק' בנגלה ובחסידות ויוסיף בהידור בקיום המצות, שכל פעולה כזו מוסיפה אור בעולם ומעט אור
 דוחה אפילו הרבה חשך ומקרב עי"ז קץ הגלות המר.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא בכל יום, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן
 ולהבא.

בברכה לכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרשת נצבים חלק יד

28 (ד) מהי כוונת רש"י (כשהוא חוזר לציין את
29 הפסוק ש"למעלה") שכותב "בפרשת הקללות
30 הטפחא" וכו' - וממה נפשך: אם משום איזה טעם
31 יש צורך לסמן את הכתוב בתוכן הפרשה, הוה-
32 ליה למימר זה בתחילת פירושו במקום התיבה
33 "ולמעלה" (הוא אומר), ואם בפעם הראשונה
34 מספיק לציין "למעלה" סתם - כל-שכן שאין צורך
35 בסימן נוסף כשמזכירו בפעם השניה? - והוה-ליה
36 למימר: למעלה, או שם הטפחא וכו' (על-דרך
37 שאמר להלן) "וכאן וכו'?"

38 גם עצם התירוצ דורש ביאור:

39 (ה) אף לאחר שרש"י מסביר שאין סתירה
40 בלשונות הכתובים, מפני שלשון "הזה" דהכא
41 מוסב על הספר, ולשון "הזאת" דהתם מוסב על
42 התורה - הרי האי שינוי גופא, טעמא בעי: למה
43 שינה הכתוב - דכאן מדגיש "הספר", ושם - על
44 "התורה", והרי בשניהם נאמר אותו הלשון: "בספר
45 התורה"?

46 ב. ויובן כל זה בהקדים עוד דיוק בפירוש
47 רש"י:
48 לכאורה אין צורך להקשות בכתוב דידן מפני
49 הסתירה מכתוב אחר, כי בפסוק זה עצמו קשה
50 כתבו "הזה" (לשון זכר), כיון שתיבת "התורה"
51 הסמוכה לה היא לשון נקיבה? (והכתוב למעלה
52 בפרשת תבוא "התורה הזאת" הוא מדויק - ואין זה
53 בגדר לשון שקולה שאין לה הכרע) - והוה-ליה
54 לתרץ שאין כוונת הכתוב כאן כפי הנראה לפום
55 ריהטא, אלא ש"הזה" מוסב על ה"ספר", שהוא
56 לשון זכר (כי הלשון דבפרשת תבוא אין צריך
57 לישוב כי מדויק הוא, כנ"ל).

(7) במשכיל לדוד כתב "דלעיל אמרו משה ימים רבים קודם
מותו, ועדיין לא נשלם ספר התורה ליכתב, ולכך לא שייך לומר
ספר הזה* כו' אלא דעכ"פ תורה היא, אבל כאן שכבר הגיע יום
מותו כו' ובו ביום סיים משה לכתוב הס"ת שייך לומר ספר הזה".
אבל (נוסף ע"ז שאי"מ מהי הנפק"מ בנוגע אמירת "ספר
הזה" אם יסיים בו ביום או בעוד ימים, והרי בין כך ובין כך הוא
לפני הגמר, הנה) גם לתירוץ הוא רק טעם למה כאן אפשר לכתוב
"הספר הזה", אבל פשוט שגם "בספר התורה הזאת" מתאים,
וא"כ אי"מ למה שינה ממ"ש לפנ"ז. ובפרט שבפשוטות מתאים
יותר לומר "הזאת" מפני סמיכות תיבת "הזאת" לתיבת "התורה".

* וצע"ק מפרש"י משפטים כד, י.

1 א. על הפסוק¹ "והבדילו ה' לרעה גו' ככל
2 אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה" מעתיק
3 רש"י התיבות "הכתובה בספר התורה הזה",
4 ומפרש²: "ולמעלה" הוא אומר בספר התורה
5 הזאת, גם כל חלי וכל מכה וגו'. הזאת לשון נקיבה
6 מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר.
7 ועלידי פיסוק הטעמים הן נחלקים לשתי לשונות,
8 בפרשת הקללות ה'טפחא' נתונה תחת בספר,
9 והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת.
10 וכאן ה'טפחא' נתונה תחת התורה, נמצא ספר
11 התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל
12 אחריו, שהלשון נופל על הספר".
13 וצריך להבין:

14 (א) למה מעתיק מן הכתוב דהכא גם תיבת
15 "הכתובה", והלא קושייתו (וכן פירושו⁴) הם רק
16 בהתיבות "בספר התורה הזה"⁵?

17 (ב) וכמו כן בכתוב השני: כיון שרש"י מצינו
18 "ולמעלה הוא אומר" ומעתיק התיבות "בספר
19 התורה הזאת", הרי כבר ידוע לאיזה כתוב הוא
20 מתכווין - ולמה-ליה להעתיק גם התחלת הכתוב
21 "גם כל חלי גו'". ואפילו אם תמצי-לומר שיש
22 טעם שצריך להעתיק גם ההתחלה - מאי טעמא,
23 ולא די בתיבות אלו (ולסיים "וגו'"), כ"א-אם מעתיק
24 גם "וכל מכה וגו'?"

25 (ג) בהעתקת כתוב זה, כותב תחילה סיפא דקרא
26 "בספר התורה הזאת" ואח"כ (מסמנו ברישא
27 דקרא) "גם כל חלי וכל מכה וגו'?"⁶

(1) פרשתנו כט, כ.

(2) כ"ה ברוב הדפוסים. אבל בדפוס שני (ועד"ו הוא ברש"י
כת"י) הגירסא: "הכתובה בספר התורה (וברש"י כת"י אין תיבת
"התורה" בהד"ה) הזה - ולמעלה הוא אומר גם כל חלי וכל מכה
אשר לא כתוב בספר התורה הזאת, הזאת לשון נקיבה כו' (ועוד
שינויים בדיוקי הלשונות). ובדפוס ראשון חסרה ההתחלה,
ונשמטה שורה באמצע פירושו (ע"י אותיות הדומות), וראה לקמן
הערה 6, 8.

(3) תבוא כח, סא.

(4) וכמדובר כמ"פ שרש"י מעתיק תיבות מסוימות מהכתוב
בשביל הקושיא, או בשביל התירוצ (או לשלול תירוצ אחר שהי'
אפשר לתרץ).

(5) ותיבה זו מועתקת ברש"י גם לפי הגי' (בדפוס שני ו) ברש"י
כת"י (אף שתיבת "התורה" חסרה שם).

(6) משא"כ בדפוס שני ורש"י כת"י (ראה לעיל הערה 2). אבל
גם לפי הגי' שם צלה"ב: למה מעתיק גם התיבות "אשר לא
כתוב"?

25 ולכן כשאומר "גם כל חלי וכל מכה אשר לא
26 כתוב בספר התורה הזאת, יעלם וגו'", שהכוונה
27 להפחידם ביותר: נוסף על כל הכתוב באריכות
28 גדולה לפני זה, הנה יתוסף "גם" "אשר לא כתוב"
29 - אבל יעלם הוי' גו': ולא רק חלק ממנו, כִּי-אם
30 "כל חלי וכל מחלה", הכל - היינו שיש לכלול בזה
31 כל שאפשר ליכלל¹¹.

32 והנה ב"ספר", שענינו שהוא כתוב, יש דברים
33 הנכתבים בפירוש, ויש דברים שנלמדים מהנכתב
34 בפירוש כי בכללו הם - וגם אותם מתכוון הכותב
35 שיורו (מלשון תורה) אותם על-ידי ספר זה, הנקרא
36 "ספר התורה", וכמובן כל זה מפירוש רש"י¹² במה
37 שנאמר "אשר כתבתי להורותם, כל תרי"ג מצוות
38 בכלל עשרת הדברות" - אף שרק עליהם נאמר
39 "כתבתי". וכן גם בפרשת תבוא, כשאומר שיתוסף
40 על ה"כתוב בספר התורה" - כוונתו שיתוסף גם על
41 זה שהוא בכלל הכתוב, והכתוב מכיון שידורו מתוך
42 הכתוב. וכאן, אדרבא, ההוראה הנכללת בה"כתוב"
43 עיקר - שהרי תוכן פסוק זה הוא להגדיל ההפחדה
44 ככל האפשרי, כנ"ל, ולכן תיבת "התורה" עיקר,
45 ומובן שפיר מה שמסיים בלשון "זאת".

46 וזהו החילוק בין ב' הפסוקים: בפסוק שלפנינו,
47 מכיון שאין תוכן הענין מכריח שתיבת "התורה"
48 היא העיקרית - יש לפרש כפשוטו "הכתובה בספר
49 - (שתוכנו) תורה - הזה": מה-שאינ-כן בהכתוב
50 ש"למעלה" שתוכנו מכריח ש"התורה" עיקר.

51 ד. אבל עדיין אין זה מספיק: עם היות שמתוכן
52 הכתובים בפרשת תבוא מוכח ש"התורה" הוא
53 העיקר ולכן כתוב "הזאת", ובפרשתנו העיקר הוא
54 "בספר" ולכן כתוב "הזה" - מכל-מקום כדי שלא
55 לתת מקום לטעות וקושיא, היה מתאים יותר
56 לכתוב בפרשתנו "בספר הזה" ולהשמיט תיבת
57 "התורה", ומובן מאליו לאיזה ספר מתכוין: וכמו
58 כן בפרשת תבוא - "התורה הזאת" (בהשמטת
59 "בספר"). [ואף שאין זו קושיא מצד-עצמה (למה
60 ניתוספו תיבות אלו) כי כן דרך המקראות, אולם
61 בנידון-דידן יש מקום לקושיא זו מצד השינוי בין
62 ב' הכתובים].

1 אולם מהמשך הכתוב גופא, מובן שאין מקום
2 לקושיא זו: מדאמר הכתוב (וזהו גם כוונת רש"י
3 בהוסיפו להעתיק גם) "הכתובה בספר התורה הזה",
4 היינו שהמדובר הוא בהכתיבה, הרי מובן שזה קאי
5 ושייך לה"ספר" שבו כתובה ה"ברית" ("ספר" הוא
6 הדבר שבו כותבים): מה-שאינ-כן "תורה" היא שם
7 לתוכן הדברים הכתובים בספר, ולכן אתי שפיר
8 בפשטות מה שאמר הכתוב בלשון זכר, "הזה",
9 מכיון שהוא מוסב על ה"ספר", אלא שהפסיק
10 הכתוב בתיבת "התורה" לבאר תוכנו של הספר.

11 אבל קשה מזה ש"למעלה" (שגם שם נאמר
12 לשון "כתוב", ובכל זאת) הוא אומר בספר התורה
13 הזאת?⁸

14 ג. על זה מתרץ רש"י: (דכיון שנאמר שם) "גם
15 כל חלי וכל מכה וגו' (לכן צריך לומר) הזאת לשון
16 נקיבה מוסב על התורה, (מה-שאינ-כן כאן) הזה
17 לשון זכר, מוסב על הספר"⁹, היינו כי למעלה
18 העיקר בהפסוק היא "התורה", וההכרח לזה הוא
19 מצד רישא דקרא "גם כל חלי וכל מכה וגו'"¹⁰:
20 ענין הקללות והתוכחה בפשטות הוא להתרות
21 את בני ישראל למען ישמעו ויראו לסור מדרך
22 התורה ומצוות: ומובן שכל מה שמרבים
23 ומחמירים בההתראה, בה במדה תגדל היראה
24 לעבור על התורה ומצוות.

(8) ואף שאין רש"י מעתיק בפירוש התיבות "אשר לא
כתוב", מ"מ ע"י שמעתיק תיבת "הכתובה" דהפסוק דילן, מדגיש
בזה שהקושיא היא מצד תיבה זו, ומעצמו מובן שכוונת קושייתו
היא מצד תיבת "כתוב", ומובן זה ג"כ מהסגנון: למעלה כו' הזאת
כו' הזה - היינו שרק בזה שינוי בין ב' הפסוקים. ולהגירסא
בדפוס שני ורש"י כתי"י (ראה לעיל הערה 2) מועתק הוא בפירוש
בפרש"י.

(9) עפ"י הנ"ל יומתק למה התחיל רש"י בתירוצו בהפסוק דפ'
תבוא ואח"כ בהפסוק דילן, אף שע"פ פשטות* צריכים להשיב
על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון (ראה לדוגמא: רש"י ר"פ נח.
וישב לח, יג. ויקרא ד, יז. קדושים ג, כז. בהעלותך ח, כד. ועוד.
אבל ראה פירש"י נח יא, ט. וירא יט, לג. ולהעיר מפרש"י ח"ש
כד, כד) - כי טעם לשון הפסוק שלנו מובן מעצמו, ועיקר כוונת
רש"י היא רק לתרץ הפסוק דפ' תבוא (ורק דא"ג ובקיצור מפרש
גם פסוק שלנו), לכן מתחיל בזה.

(10) וכ"ה גם להג"י בדפוס שני ורש"י כתי"י, אלא שלג"י זו
מעתיק רש"י תיבות אלו בהקושיא, אבל גם זה לפי שנוגע
להתירצו, וכדרכו של רש"י לפעמים שמעתיק תיבות מסוימות של
איזה כתוב וכיו"ב כפירושו בהקושיא, אף אם מצד הקושיא עצמה
הי' אפשר להסתפק בלא תיבות אלו, כי נוגעים הם לתירוצו.

(11) ובפרט שיש מקום לומר שכוונה זו היא בעיקר בפ' תבוא
- יותר מכפ' בחוקותי, ולכן בפ' תבוא ישנם "מאה קללות חסר
שטים" ובפ' בחוקותי רק מ"ט (פרש"י ריש פרשתנו).
(12) משפטים כד, יב.

* אבל ע"ד ההלכה איתא בנדרים (ג, א. וראה ניר ב, א. תוס' שבת
כ, ב ד"ה במה. ועוד) "זימנין מפרש הווא דפתח ברישא, זימנין הווא
דסליק מפרש ברישא".

35 חס-ושלום וכו', הרי זה היפך התורה - וגורם
36 למניעת הברכות וכו'.

37 וזהו שכתב רש"י ש"בפרשת הקללות ה'טפחא'
38 (המורה על הפסוק ופירוד) נתונה תחת "בספר",
39 והתורה הזאת דבוקים זה לזה - היפך הברכה בא
40 על-ידי-זה שמפסיקין בין "בספר" - תורה שבכתב,
41 ו"התורה" - תורה שבעל-פה, כנ"ל.

42 והסיבה לפירוד הנ"ל הוא שאין נרגש אצלו
43 הבחינה ד"אשר לא כתוב בספר התורה הזאת"
44 בחינת המסירת-נפש וקבלת-עול, שהן למעלה (לא
45 כתוב¹⁹) מהעבודה המפורשת ומוסברת בטעמיה
46 בתורה שבכתב (בספר) ותורה שבעל-פה (התורה).

47 מה-שאינ-כן מי שמרגיש גם את "אשר לא כתוב
48 בספר התורה הזאת", הרי זה פועל אצלו שלא
49 יחלק ו"יפסיק" בין פרטי התורה. ואדרבה: יקיים
50 כולם בקבלת-עול ומסירת-נפש: ועל-דרך שהוא
51 בפשטות הענין, שעל-ידי שמרגיש חומר האזהרה,
52 כולל "גם כל חלי וכל מכה וגו' אשר לא כתוב
53 בספר התורה הזאת", הרי זה פועל חיזוק יתר
54 בשמירת התורה ומצוות.

55 ו. על-פי הנ"ל מובנת גם השייכות של פרשת
56 נצבים להזמן שקוראין אותה²⁰ - "לעולם קודם
57 ראש-השנה"²¹: ההרגש דקבלת-עול ומסירת-נפש
58 הנ"ל בכללותו הוא ענין עבודת התשובה שהיא
59 עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה²². ועל כן
60 התשובה בכוחה למלאות הפגמים²³ שעל-ידי העדר
61 קיום התורה ומצוות, כי היא למעלה מתורה
62 ומצוות.

63 ומכיון שחודש אלול (ובפרט בשבת שלפני
64 ראש-השנה דמיניה מתברך ראש-השנה²⁴) הוא זמן
65 עבודת התשובה ובקשת רחמים וכו', לכן קורין אז
66 פרשת נצבים, שבה כמה וכמה פסוקים בענין
67 התשובה²⁵ ופריטיה, ובה באה האזהרה (בפירוש

1 לזה מוסיף רש"י "ועל-ידי פיסוק הטעמים, הן
2 נחלקים לשתי לשונות" - היינו שאין מקום לטעות
3 וקושיא כלל, כי הטעמים מפסיקים ומחלקים ברור
4 לשתי לשונות.

5 ובזה תובן הדגשת רש"י "בפרשת הקללות"
6 (שאינן זה לשם ציון, כנ"ל) כי זה שהפרשה תוכנה
7 (להפחיד בריכוז) קללות - מכריח ש"התורה"
8 עיקר, ולכן מוכרח שיהיה פיסוק הטעמים באופן
9 הנ"ל.

10 ה. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י דילן:
11 כל התורה כולה "תורה אחת" היא, אף
12 שבפרטיות נאמר בה¹³ "תורתי" - להביא תורה
13 שבעל-פה הלכה למשה מסיני" - ובכל אחת מהן
14 קלות וחמורות וכו'. ואמרו רבותינו ז"ל¹⁴ "לא
15 תהא יושב ושוקל מצוותיה של תורה", "והוי זהיר
16 במצוה קלה כבחמורה"¹⁵, ועוד.

17 ואף שזוהי מצוה קלה וזו - חמורה, הרי כולם
18 רצונו של הקב"ה. ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד
19 לחדש ניתן למשה בסיני, ובקיומו ממלא רצון השם
20 - ואך זה צריך להיות טעמו האמיתי לקיום התורה
21 ומצוות, ולא מפני השכר או הפכו וכו', ופשיטא
22 דלא מפני שזוהי מצוה שכלית וכו' - כי כולם הם
23 חוק¹⁶ ורצון השם, שהוא ורצונו אחד - ומקיימם
24 מפני "רצון הפשוט" שבו (באדם) - וכמובן גם
25 מדברי הרמב"ם הידועים¹⁷ בקבלת-עול ומסירת-
26 נפש.

27 ומכיון שהובטחנו "אם בחוקתי תלכו גו'
28 ונתתי גשמיכם בעתם גו'", מובן שההנהגה הנ"ל,
29 שהיא ציווי התורה, בה תלויה השפעת כל טוב
30 גשמי ורוחני.

31 אבל אם בא לחלק ולהפריד ולומר שמועה¹⁸ זו
32 נאה ושמועה זו כו', ועבירה גוררת עבירה -
33 להפריד בין תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, מקבל
34 התורה-שבכתב כעיקר, והתורה-שבעל-פה כטפל

(19) ראה תו"א צט, כ. לקו"ת ויקרא ד, ב. שערי אורה צט, ב.
ועוד. וראה לקו"ש ח"ב ע' 212 ואילך.

(20) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב. ועוד.

(21) לקו"ת ר"פ נצבים.

(22) ראה זח"א קכט, סע"א. וראה לקו"ת שם מד, ג. מו, ג.
אחרי כו, ג. ובכ"מ.

(23) ראה לקו"ת שם מה, ג"ד. דרמ"צ מצות וידי ותשובה.
ועוד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1345.

(24) שהוא בימי הסליחות (או שבת הנקרא שבת סליחות).

(25) ראה ג"כ פי' הרמב"ן (ל, יא) - אלא שאין זה פשש"מ,
ולכן פירש"י דקאי על כל התומ"צ.

(13) תולדות כו, ה. ובפרש"י שם.

(14) תנחומא עקב ב. דבר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. ועוד.

(15) אבות פ"ב מ"א. וראה לקו"ש ח"ג ע' 69.

(16) שלכן בכללות - כל המצוות נקראות "חוקים", אף
שבפרטיות נחלקות לעדות חוקים ומשפטים, וכמש"נ (ומתחיל)
"העדות והחוקים והמשפטים" (ומסיים) "כל החוקים האלה"
(ואתחנן ו, כ. ו, כד).

(17) הל' גירושין ספ"ב.

(18) עירובין סד, א.

18 פרשת נצבים מדברת בארוכה על-דבר עבודת
19 התשובה (לאחרי סיפור הרע והתוכחה) ו'תשובה
20 עילאה' (ומל' הוי' אלקיך את לבבך וגו') - לכן
21 נתפרש הרמז ב(תורה שבעל-פה - לשון חכמים)²⁸
22 פירוש רש"י שבנצבים, בה נקרא בתורה שבכתב
23 מפורש ובאריכות על-דבר עבודת התשובה,
24 וקורין אותה בשבת שלפני ראש-השנה -
25 ומחשבה טובה ועל-אחת-כמה-וכמה דיבור,
26 הקב"ה מצרפם למעשה - יתרה מזה בתשובה
27 דאפילו רק הרהר תשובה תיכף-ומיד נעשה בפועל
28 על-פי דין תורה צדיק גמור²⁹
29 ותיכף-ומיד זוכים בדין ונצבים היום כולכם לפני
30 הוי' אלקיכם - מאירים וקיימים ועומדים³⁰ ונעשית
31 הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
32 בגשמיות וברוחניות.

(משיחת שבת פרשת נצבים-דילך תשכ"ו)

1 רש"י) שלא להפסיק בין פרטי התורה כי-אם לקיים
2 כולם לפני הוי' אלקיכם - בקבלת-עול ומסירת-נפש
3 שלמעלה מן השכל וכו' - עבודת התשובה.
4 ואף-על-פי-כן הרי זה מפורש רק בפירוש רש"י
5 (תורה שבעל-פה) ובפרשתנו, אבל בתורה שבכתב
6 הוא בפרשת תבוא, ורק ברמז - כי ההפרש (בנוגע
7 לרע וכו') בכללות בין ב' פרשיות אלו הוא
8 שבפרשת תבוא שהיא פרשת התוכחה, נאמר ענין
9 הרע (ועונשו - שלכן צריך להיות מלכתחילה סור
10 מרע) - אבל לא נתפרש ענין התשובה והעבודה
11 דאחפכא חשוכא לנהורא. והנה כל ענין הרע הוא
12 כמו שנאמר²⁶ כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום
13 רעה - שיהפך הרעה ליום - אלא שתכלית זו בהרע
14 היא בהעלם עד שיגלה אותה האדם על-ידי
15 עבודתו. ולכן בתורה שבכתב (לשון תורה - מפי
16 הגבורה, ברוח הקודש²⁷ - קודם עבודת האדם) בא
17 זה ברמז:

28 עפ"ז יומתק הא דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד
(ע"ז נח, ב. חולין קלז, ב) - דלכאורה הו"ל לחכמים לומר דוקא
בל' תורה, ובמכש"כ הא דחייב אדם לומר בלשון רבו (ברכות מז,
א. ור"ג).
29 קדושין מט, ב.
30 ראה תנחומא ריש פרשתנו. וראה תורת הבעש"ט - "היום
יום" כה אלול.

- להעיר מלקו"ת ד"ה כי המצוה הזאת (מה, סע"ג) "וכ"כ
בר"ח פ"א משער התשובה בשם הרמב"ן - דיש מקשים למה
מביא מר"ח כו' הרי הרמב"ן לפניו - ומובן בפשטות: הרמב"ן
בנדר"ד הוא בפירושו עה"ת, נוסף ע"ז בר"ח שמביאו בשער
התשובה - הלכות ופס"ד התשובה.
26 משלי טז, ד. וראה תניא פכ"ז.
27 מגילה בסופה תור"ה משה מעצמו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"ז

ברוקלין.

האברך יחיאל מיכל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ג אלול מבשר טוב מפתחת שיעור בדא"ח בביהכ"נ חפץ חיים, ויהי רצון
שלא יסתפקו בהפעולות דעת עתה, ויוסיפו עליהם כהנה וכהנה ובפרט עתה דעת התעוררות הוא ימי
הסליחות והימים נוראים עליהם נאמר דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ומובן ופשוט שאין
הני"ל פוטר את המתעסקים בזה מהתמדה ושקידה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור וכו' ובאופן
דמוסיף וחולך ומעלין בקדש ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב אליבא
דאמת וגם על חבריו ישפיע בכגון דא.

בברכה לכוח"ט ולת"ת ביראת שמים,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ובפרשת וירא מקום, יען מקום רומז על חסדים והוא שייך לאברהם שבחינתו הוא חסד.

ומה שכתוב ביעקב מקום ויפגע¹⁰ במקום, הוא, כי יעקב תפארת¹¹ נוטה לחסד¹² אברהם.

וכן בדגל מחנה יהודה – שכמו¹³ הוא למעלה דגל¹³ מיכאל מלאך דחסד, (ומה שהוא בצד¹⁴ מזרחה הוא ע"ד המשך בעמוד יז

כן קרא למקום ההוא באר שבע". (כב, ג) "וישכם אברהם בבוקר... ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלקים". (שם ד) "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק". (שם ט) "ויבואו אל המקום אשר אמר לו האלקים" – טו פעמים.

(10) ביעקב כתוב כמה פעמים "מקום", והם: (כח, יא) "ויפגע במקום... ויקח מאבני המקום... וישכב במקום ההוא". (שם טז) "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה". (שם יז) "וירא ויאמר מה נורא המקום הזה". (שם יט) "ויקרא את שם המקום ההוא בית אל". (שם כב) "ויאסוף לבן את כל אנשי המקום". (ל, כה) "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי". (לא, ב) "ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים". (לב, ל) "ויקרא יעקב את שם המקום פניאל. (לג, יז) "ויעקב נסע סכתה... על כן קרא שם המקום סכות". (לה, ז) "ויבן שם מזבח ויקרא למקום א-ל בית א-ל". (שם יג) "ויעל מעליו אלקים במקום אשר דבר אתו". (שם יד) "ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו וגו'". (שם טו) "ויקרא יעקב את שם המקום... בית א-ל".

[משא"כ ביצחק כתוב רק שני פעמים בפרק כו פסוקים ז, ח. "אנשי המקום", והוא על אנשי גררה, ולא על יצחק עצמו. וזהו מתאים עפ"י המבואר בהערה 12, ע"ש.]

(11) יעקב בחי' תפארת, ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ב' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. (12) תפארת נוטה לחסד. ראה לקוטי לוי יצחק לזהר בראשית עמוד קלב וז"ל: יעקב מתייחס לאברהם ביחוד, שהוא לו לבן ואברהם לו לאב כמ"ש (בראשית כו, כד) אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, שעל אברהם – חסד, אמר אביך, דיעקב – תפארת, ולא על יצחק גבורה, כי תפארת נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, וכתוב (ישעי' כט, כב) ליעקב אשר פדה את אברהם, ע"כ יעקב תפארת הנוטה ושייך לחסד.

ראה גם לקמן סימן ר. ראה הערה 21. לעיל סימן סב. עט, קטז. (13) ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בספר המאמרים ה'ש"ת עמוד 40 דמציין לזוהר ח"ג קנד, א. קנה, א. ראה לקמן הערה 16.

[וירא תורה אור פרשת וישב (כז, ג) וז"ל: ד' מחנות שכניה פני ארי' אל הימין ופני שור כו', הם חלקים כוללים עדיין, שכל חלק מהם כולל כמה פרטים רבים, ובירידת המדרגה עוד נתחלק מבחי' מיכאל שהוא בחי' פני ארי' לקפ"ו אלף בחי' מחולקות וכו'].

(14) במדבר ב, ג. "והחננים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה". והרי דרום הוא חסד ומזרח הוא תפארת.

והטעם הוא: ראה רש"י [שמות כז, יג. במדבר ב, ג] ד"מזרח" נקרא "קדם" ו"פנים", ומערב נקרא "אחור". ופירושו המפרשים, דהקול של השכינה ה' יוצא מבין הכרובים, וכמו בגשמיים אם עומדים הפנים כנגד מזרח אז מערב הוא אחור, וצד דרום הוא לימין (כמו יד ימין), וצד צפון לשמאל (כמו יד שמאל), וכן הוא ברוחניות הענינים, שהשכינה – הוא כמו הפנים – מדבר כנגד צד המזרח, ודרום וצפון מן הצדדים – לימין ולשמאל – וצד מערב הוא אחור. ראה זהר חלק א, דף כט, ב. לקוטי תורה תוריע יט, ד. תורת חיים

בראשית יט, כז – וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'

קב

הרבה פעמים כתוב אצל אברהם "מקום" שהוא בחי' חסד, ורמזים בזה

מקום הוא בחי' חסד, כי מקום הוא וי² פעמים אל, ששם אל³ רומז על חסדים, וכן אם מקום⁴ הוא שם הוי' בהכפל⁵ כל אות על עצמו, הנה שם הוי' רומז על רחמים וחסדים.

ולכן באברהם שהוא בחי' חסד⁶, ותיקן תפילה שחרית⁷ דחסדים, כתיב⁸ וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם כו', והרבה פעמים⁹ כתיב באברהם בפרשת לך

(1) פירוש: ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לתניא עמוד כו וז"ל: "מקום" גי' ו' פעמים אל, כי חסד נקרא חסד אל אזיל עם כל המדות כידוע. ובתורה אור פרשת בשלח סה, ב וז"ל: "ארז"ל כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כן [א"א בלי ישראל]... הענין כי רוחות הם ו' קצוות צפון דרום כו' שהם עיקר העולם שזהו גבול המקום, ואם לא הרוחות לא ה' בחי' מקום כלל" ע"ש, וכידוע (תהלים פט, ג) "עולם חסד יבנה".

(2) ו' פעמים א"ל. $6 \times 31 = 186$, בגי' מקו"ם.

(3) כמ"ש (תהלים נב, ג) "חסד אל כל היום", ועיין בזהר (ח"ג דף סה, ב), עה"פ (תהלים נ, א) "אל אלקים הוי' וגו'" שהוא כנגד חסד גבורה תפארת. [ראה ספר המאמרים תשל"א עמוד 490].

(4) מבאר: דהן תוכן ענין "מקום" (דקאי על התהוות "מקום" וגבול מבחי' חסד), והן הגי' ד"מקום" – שם הוי' – מרמז על חסדים.

(5) פירוש: "י" פעמים י"י" (בגי' 100) + "ה" פעמים "ה" (25) + "ו" פעמים "ו" (36) + "ה" פעמים "ה" (25) = 186, בגי' מקו"ם.

ראה פרדס שער כ"ג (שער ערכי הכינויים) ע' מקום. תקוני זהר תכ"ו (עא, ב). אור התורה פרשת בחוקותי עמוד תרעו. נ"ך עמוד תא-ב. תד-ה. ספר המאמרים תרמ"ג עמוד צד.

(6) כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

(7) ראה ברכות כו: וז"ל: תניא אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס ויפלל.

(8) בראשית יט, כז.

(9) והם: (בראשית יב, ו) "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם". (שם יג, ג) "וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר ה' שם אהלה בתחילה". (שם פסוק ד) "אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה". (שם פסוק יד) "ויה' אמר אל אברם... שא נא ענייך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וגו'". (יד, כד) "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום וגו'". (שם כו) "ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמישים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם". (שם לג) "וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו". – (ג) פעמים – פרק יט פסוקים יב. יג. יד. – אינו באברהם. – (פסוק יט, כו) "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'". (כ, יא) "ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה". (שם יג) "אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא". (כא, לא) "על

ולכאורה אינו מובן: מה מוסיף רבי על דברי ר' נתן ש"חביבים ישראל שכל מקום שגלו שכינה עמהם... כשהם חוזרים שכינה עמהם", הרי גם מדברים אלו מובן שהקב"ה נמצא עם ישראל תמיד, בכל מקום.

אלא החילוק בין שני המ"ד הוא:

"ר' נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם". ר' נתן מדבר על הנשמה של היהודי כפי שהיא קשורה לענין שהוא בדוגמת רגש החביבות (בלשון בני אדם), לא עצם הנפש אלא רגש וגילוי – ונראה בגילוי, חביבים ישראל, שבזה הם נבדלים מכל אומות העולם, ומצד הנשמה אומרים שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, ומאחר שהנשמה מצד עצמה היא חלק אלקה ממועל ממש, בגלוי, די בכך ש"שכינה עמהם" כדי שהגלות לא תפעל עליהם.

על כך מוסיף רבי כיצד הדבר הוא גם מצד הגוף, ולכן הוא מביא את המשל "למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני הריני אצל בני כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני וכה"א השוכן אתם בתוך טומאתם": כאן אין המדובר על דבר הקשור עם ענין של "חביבים" – רגש וגילוי, אלא עם ענין עצמי בדוגמת השייכות של אב וכן, שזה קשור עם גוף, שבו יש בחירת העצמות³ כנ"ל.

ולכן: א) הוא מדגיש שזהו "כל זמן שאתה מבקשני", היות שהדבר קשור עם עצמותו ית' לא שייך בזה כל חילוק ושינוי⁴. ב) הוא מביא את הפסוק (ועל דרך זה שאר הפסוקים) "השוכן אתם בתוך טומאתם", ששייך להגוף ועניניו, ולא לנשמה⁵ ועניני' – ש(אפילו) דברי תורה אין מקבלין טומאה⁶.

לקוטי שיחות חלק כג עמוד 214 ואילך. תרגום מאידית

כט, כח – הנסתר לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת

א. הנסתר לה' אלקינו וכו'. נ"ל כי יש שני זמנים לגאולתינו, זמן נסתר שאין ידוע לשום אדם והוא סתום וחתום ואפילו משה לא ידע אותו, ויש זמן הגלוי לכל כמ"ש (תהלים צה, ז) היום אם בקולו תשמעו. והנה משה ניבא על הגלות ואמר וישליכם אל ארץ אחרת, ועד מתי קץ הפלאות לא נודע לו הגם שהי' ראש הנביאים, כי זמן הגאולה אינו גלוי רק לה' לבדו. וז"ש הנסתר פירוש הנסתר שבגאולה הוא לה' אלקינו ולא גלה סודו לעבדיו הנביאים אבל הנגלות הזמן גלוי לכל לנו ולבנינו הוא לעשות את כל דברי התורה הזאת, שבידינו לקרב הגאולה ולהביאה בכל יום כמ"ש היום אם בקולו תשמעו והוא נכון.

כתב סופר

לה, ג – ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה

ב. רבי נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם¹. גלו למצרים שכינה עמהם, שנאמר (שמואל א, ב, כז) הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה. גלו לבבל שכינה עמהם, שנאמר (ישעי' מג, יד) למענכם שולחתי בבלה. גלו לעילם שכינה עמהם, שנאמר (ירמ' מט, לח) ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים. גלו לאדום שכינה עמהם, שנאמר (ישעי' סג, א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. וכשהם חוזרים שכינה עמהם, שנאמר (דברים ל, ג) ושב ה' את שבותך ורחמך, והשיב לא נאמר אלא ושב ה' אלקיך². ואומר (שיר השירים ד, ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשוב מראש אמנה מראש שני וחרמון ממעונות אריות ומהררי נמרים. רבי אומר משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני הריני אצל בני, כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני. וכן הוא אומר (ויקרא טז, טז) השוכן אתם בתוך טומאתם. ואומר (שם טז, לא) בטמא את משכני אשר בתוכם. ואומר (לעיל ה, ג) ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם. ואומר (כאן) ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

ספרי

(1) חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן שלט סעיף ח. פרשת בשלח סימן קכ.

(2) והשיב לא נאמר אלא ושב ה' אלקיך וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת נצבים פרק ל פסוק ג, ובהנמסר שם.

(3) ראה ד"ה וה' אמר המוסר שם.

(4) ויש לומר שזהו גם תוכן החילוק בפירוש "נקמת ה'" בין הספרי לבמדבר רבה (ותנחומא) שם: במדבר רבה (ותנחומא) מה שנקרא נקמת ה' הוא "בשביל תורה ומצוות שנתת לנו הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה'", היינו מצד בחי' הגילויים, מצד היותם מקושרים בגילוי להקב"ה (על ידי תורה ומצוות), וזה שייך בעיקר להנשמה; משא"כ בספרי הוא מצד עצם ענינם של ישראל שקדמו לתורה, לא מצד התקשרות הגלוי (שעל ידי תורה ומצוות) וזה שייך בעיקר להגוף שלכן: א) צריך כאן לשלול אשר "לא נקמת בשר ודם אתם נוקמים" (ב) ממשיך בהחייב: "אלא נקמת מי שאמר והי' העולם" – שבענין "הי' העולם" נדמה גוף דבני ישראל לגופי אומות העולם.

[ולהעיר שבתורת שלום שם (עמוד 120) מוכח דבחירת העצמות בהגוף שייכת לזה שהתהוות יש מאין הוא בכח העצמות. עיין שם. וראה שם עמוד 122. ולהעיר מספר המאמרים תרע"ח עמוד קיד ואילך. ואין כאן מקומו].

(5) ואף שגם בדברי ר"נ אומר "שבכל מקום כו'" – אינו דומה לנדון דידן כי ר"נ מדגיש "כל מקום שגלו" ולא "בכל זמן" כדברי רבי (ראה ספרי דבי רב לספרי שם).

(6) שהיא מעין גנים באר מים חיים (ראה ד"ה אז ישיר ישראל (לקוטי תורה חקת סב, ב. ספר המאמרים תש"ב עמוד 921 ואילך. ד"ה הנ"ל תשמ"ג). וד"ה מעין גנים (ספר המאמרים שם עמוד 331. ספר המאמרים קונטרסים חלק א, ר, א. ועוד) שאינם מקבלים טומאה ואדרבה מטמאים את הטמא.

(7) ברכות כב, א.

♦ יום ראשון י"ט אלול ♦

כט (ט) אתם נצבים היום בלכם לפני יהוה
אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריכם כל
איש ישראל:

טאתון קימין יומא דין פלכון קדם יי
 אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון
 וסריכון כל אנש ישראל:

כס"א • אתם נצבים • מלמד שפנסם משה לפני הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם בכרית. ראשיכם
 שבטיכם • ראשיכם לשבטיכם. וקניכם ושטריכם • החשוב חשוב קודם, ואחר כך "כל איש ישראל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 219)

ראשיכם . . שואב מימיו (כט, ט"י) **פונת משה בכרית זה הוא להכניסם בערבנות** (אור החיים) באחדותם של ישראל, שכלם ערבים ומערבים זה בזה, ישנם שלשה אופנים. א. השלמות של כלל ישראל היא כפאשר יש בו גם ראש (ראשיכם) וגם רגל (שואב מימיו). ב. כל אבר משפיע ממעלתו לשאר האברים, כך שהראש והרגל זקוקים זה לזה ומשלימים זה את זה. ג. מצד נקודת היהדות, שהיא בשונה ממש אצל כל יהודי, אין התחלקות כלל של ראש ורגל; כלם הם כמו נקודה אחת ממש.

(י) מפתכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב
עציר עד שאב מימיו:

י טפלכון נשיכון וגירף די בגו משריתיו
 מלקט אציר עד מלי מיו:

כס"א • **מחטב עציר** (תנחומא) מלמד שבאו כנענים להתגיר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע, וזהו
 האמור בגבעונים: "ויעשו גם הםה בערמה", ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק י"ד עמוד 117 – מתוך 'לקראת שבת')

"לחטב" את ה"עצות"

מחטב עציר עד שאב מימיו:

מלמד שבאו כנענים להתגיר בימי משה כו' ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (כט, י. ובפירוש רש"י)
 ידוע פתגם רבנו הזקן (הובא בקובץ "היום יום" עמוד פט), ד"עציר" הוא מלשון עצה, ומלמדנו הפתוב שצריך "לחטב" ולהסיח
 את ה"עצות" – "רבות מחשבות בלב איש"; ו"מימיו" רומז על ה"מים" הפוצמיחים כל מיני תענוג' (תניא פרק א), ועל
 האדם להיות "שואב מימיו" – "לשאב" מתוכו ולבטל את התאוות לענייני גשמיות.
 ויש לומר שרש"י בפרושו פאן מרמז פרט נוסף בהוראה זו. דשמה תאמר: תינח בשעה שעוסק האדם בתורה ובתפלה,
 אז ודאי שצריך להכניס ראשו ורבו בענייני הקדשה שעוסק בהם, ופשיטא שאסור שיתערבו חס' ושלום מחשבות אחרות
 ותאוות הגוף;

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

יהושע, וזהו האמור במעשה
הגבעונים (יהושע ט, ד) 'ויעשו גם המה
בערמה' – שבאו 'גם המה'
(הגבעונים) כדרך שבאו הכנענים
לפניהם בימי משה [הגבעונים עשו
'בערמה', שהסתיירו מיהושע
שגבעונים הם כדי שיקבלם], ונתנם
משה – את הכנענים הללו – להיות
חוטבי עצים ושואבי מים (תנחומא)

(משכ"ל): תורה יא

וקניכם ושטריכם. החשוב חשוב
קודם – הכתוב מפרט את חלקי העם
לפי סדר חשיבותם, ולכך הקדים
לפרט תחילה את ראשי השבטים,
הקנים והשוטרים, ואחר-כך נאמר
'כל איש ישראל'; תורה י

(י) מחטב עציר עד שאב מימיו.
 והרי אף אלו בכלל 'כל איש
 ישראל'! אלא הכתוב מלמד שבאו
 כנענים להתגיר בימי משה, כדרך
 שבאו גבעונים להתגיר בימי

(ט) אתם נצבים היום. לשון הכתוב
מלמד, שהיו כל ישראל נצבים שם
באותו היום, כיון שפינסם משה
והציבם לפני הקדוש-ברוך-הוא ביום
מותו, כדי להכניסם בכרית (כדלהלן
 פסוק יא) (רא"ם):

ראשיכם שבטיכם. אין פירושו
 'שבטיכם' – כל בני השבטים, וכלומר
 כל העם, שהרי הם מוזכרים להלן: 'כל
 איש ישראל'. אלא פירושו **ראשיכם**
לשבטיכם – ראשי השבטים (רא"ם):

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת נצבים-וילך לז

אבל בפעם שעוסק בעניני "מסחר", שבכלל זה אכילה ושתיה וכל עניני הגוף, מי יאמר שגם אז צריך לעקר את התאוות מלבד ולהסיח את ה"רבות מחשבות בלב איש", דלכאורה עניני הרשות נתונים לדעתו ותענוגו של האדם?
ועל כך מלמדנו רש"י, ש"באו כנענים" – "כנען" מלשון סוחר (הושע יב, ח ועוד), ובכל זאת "נתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", שגם בפעם שהוא "כנעני" ועוסק ב"מסחר" ובעניני הרשות שלו, צריך "לחטב" מדעתו את ה"רבות מחשבות", ו"לשאב" ולהוציא את התאוות מלבד.

(יא) **לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר יְהוָה**
אֱלֹהֶיךָ כֵּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:
יא לאַעֲלִיתְךָ בְּקִנְיָא דִּין אֱלֹהֶיךָ וּבְמוֹמְתָהּ דִּין
י"א אֱלֹהֶיךָ גִּזְרַת עִמָּךְ יוֹמָא דִּין:

חש"י • **לְעִבְרְךָ** • להיותך עובר בברית. ולא יתכן לפרשו כמו 'להעבירך', אלא כמו (לעיל ד) 'לעשותכם אותם'.
לְעִבְרְךָ בְּבְרִית • דרך העברה. כך היו כורתי בריתות עושים מחצה מכאן ומחצה מכאן, ועוברים בנתיבים, כמו שגאמרו: (ירמיה לז) "העגל אשר פרתו לשנים, ויעברו בין בתריו".

(יב) **לִמְעַן הָקִים-אֹתָךְ הַיּוֹם** • לוֹ לְעַם וְהוּא יְהִי-לְךָ
לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
יב בדיל לאקמא יתף יומא דין קדמוהי
לעמא והוא יהי לך לאלה כמא די מליל
לך וכמא די קיים לאברהם לאברהם
ליצחק וליעקב:

חש"י • **לִמְעַן הָקִים-אֹתָךְ הַיּוֹם** • לוֹ לְעַם • כל כך הוא נכנס לטרח למען קים אותך לפניו לעם. והוא יהיה לך לאלהים • לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באמה אחרת, לכן הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם. עד כאן פרשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה: (תנחומא) למה נסמכה פרשת "אתם נצבים" לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו: מי יוכל לעמוד באלו? התחיל משה לפיכך: "אתם נצבים היום", הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם פליה, והרי אתם קמים לפניו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

רצונו, מאחר שבין-כך ובין-כך הוא אינו יכול להבדל מכם ולהרחיק אתכם ממנו (רא"ט):
ומוסיף רש"י: עד כאן פירשתי לפי פשוטה של פרשה. ומדרש-אגדה דרשו חז"ל: למה נסמכה פרשת 'אתם נצבים' לקללות שגאמרו בפרשת כי תבא? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים – תשעים ושמונה קללות האמורות למעלה (לעיל כח), חוץ ממ"ט קללות שגאמרו בתורת-כהנים (ספר ויקרא), בתוכה שבפרשת בקותי (ויקרא כו, יד) הוריקו פניהם – נבהלו ישראל מאד, עד שנשתנה מראה פניהם, ואמרו 'מי יוכל לעמוד בקללות אלו', התחיל משה לפיכך לומר, להם, הרי 'אתם נצבים היום'; כלומר, הרבה הכעסותם למקום (להקב"ה)

ביניהם למרוד בה', חתבו עגל לשנים ועברו בין החלקים. להראות את תוקף הברית: תורה יב
(יב) **לִמְעַן הָקִים אֹתָךְ הַיּוֹם** • לוֹ לְעַם. והו' טעם לכריתת הברית, וכך אומר להם משה: **כל-כך הוא** (הקב"ה) **נכנס** (עוסק) **לטרור** להכניסך בברית ושבועה, ולא הניח אותך לעבור על רצונו ולבטל בריתו עמך, כל זאת למען קיים אותך לפניו לעם והוא יהיה לך לאלהים. כלומר, צורך גדול יש בברית ובשבועה זו, לפי שה' כבר דבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת להיות לו לעם, ושבועה זו עומדת וקיימת לעולם, בין אם תשמרו חקיו ובין אם לאו, לכן הוא אוסר ומחייב אתכם בשבועות הללו, כדי שלא תקניטוהו (תצערוהו) ותעברו על

(יא) **לְעִבְרְךָ**. כלומר, להיותך עובר בברית – מעצמך. ולא יתכן לפרשו כמו 'להעבירך' (להעביר אותך), שמשמעו העברה על ידי אחרים [כמו 'לשמך', 'לעבדך', שפירושם לשמור ולעבוד אותך], אלא יש לפרשו כמו 'ללמד אתכם חקים ומשפטים לעשותכם אותם' (לעיל ד, יד), שאין משמעו 'לעשות אתכם' על ידי אחרים, אלא שאתם תעשו אותם מעצמכם (ש"ח):
לְעִבְרְךָ בְּבְרִית. כינה הכתוב את כניסתם לברית בדרך 'העברה', כי כך היו כורתי בריתות עושים, היו מעמידים מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים ביניהם – בין שתי המחיצות, כמו שגאמרו (ירמיה לז, יח) 'העגל אשר פרתו לשנים ויעברו בין בתריו' [בשכרתו רשעי ישראל ברית

היום • (סנהדרין ק"ב ב) פִּיּוּם הַזֶּה שֶׁהוּא קִיָּם וְהוּא מֵאֲפִיל וּמֵאִיר, כִּף הָאִיר לָכֵם וְכִף עֲתִיד לְהֵאִיר לָכֵם, וְהַקְלָלוֹת וְהִיסּוּרִין מְקִימִין אֶתְכֶם וּמַצִּיבִין אֶתְכֶם לִפְנֵי. וְאַף הַפְּרָשָׁה שֶׁלְמַעֲלָה מִזֶּה פִּיּוּסִין הֵם: "אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר וָגו'". דָּבָר אַחֵר: "אַתֶּם נִצְבִים", לִפִּי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל יּוֹצְאִין מִפְּרָנָס לִפְרָנָס, מִמַּשָּׁה לִיהוֹשֻׁעַ, לִפְיֶכָף עָשָׂה אוֹתָם מַצְבָּה כְּדִי לְזִרְזֵם, וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן שְׁמוּאֵל: "הִתְיַצְבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם", כְּשִׁיצְאוּ מִדֹּד וּנְכַסּוּ לִידֹד שֶׁל שְׂאוּל.

(ג) וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כֹרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:

יג וְלֹא עִמְכוֹן בְּלַחֲדִיכוֹן אֲנִי גִזַּר יְתִי קִמָּא הָדָא וְיִת מוֹמְתָא הָדָא:

(יד) כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עִמְדֵנוּ הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

יד אַרִי יְת מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא קָאָם יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְיִת דִּי לִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִּין:

כז וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה • וְאַף עִם דּוֹרוֹת הָעָתִידִים לְהִיּוֹת.

(טו) כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עֲבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם:

טו אַרִי אַתּוֹן יֹדְעִיתוֹן יְת דִּיתְכְּנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיִת דִּי עֲבַרְנָא בְּגוֹ עַמְמָא דִּי עֲבַרְתוֹן:

כט כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם וָגו' • לִפִּי שְׂרָאִיתֶם הָאוֹמוֹת, וְשָׂמָא הִשִּׁיא לָב אֶחָד מִכֶּם אוֹתוֹ לִלְכֹּת אַחֲרֵיהֶם.

לְכֶם], וְהָיָה זֶה בְּשִׁיצְאוֹ יִשְׂרָאֵל מִיַּדוֹ (מִתַּחַת הַנִּהְגָּתוֹ) שֶׁל שְׁמוּאֵל, וְנִכְנָסוּ לִידֹד שֶׁל שְׁאוּל (תַּנְחוּמָא: תוֹרָה יג)

(יד) וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה, וְהָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ נִצְבִים שָׁם, כַּמְפוֹרָשׁ לְמַעֲלָה? אֵלָּא כְּוִנַּת מַשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה הַבְּרִית עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם; עִמְכֶם הַנִּמְצָאִים פֹּה הַיּוֹם, וְאַף עִם הַדּוֹרוֹת הָעָתִידִים לְהִיּוֹת, אֲשֶׁר אֵינָם נִמְצָאִים פֹּה הַיּוֹם (רַא"ם, גִּרָא): תוֹרָה טו

(טו) כִּי אַתֶּם יֹדְעֵתֶם וָגו', כְּלוּמָר, לְכֹף אֲנִי חוֹשֵׁשׁ שֶׁתַּעֲבֹדוּ עֲבוּדָה זָרָה וּמִשְׁבִּיעְכֶם עַל כֵּן, לִפִּי שְׂרָאִיתֶם אֵת הָאוֹמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְשָׂמָא מִתּוֹךְ כֵּן הִשִּׁיא (הַסִּית) לָב אֶחָד מִכֶּם אוֹתוֹ לִלְכֹּת אַחֲרֵיהֶם וְלַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתָם, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (לַחֲלֹ פְסוּק ז') 'פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה... אֲשֶׁר לָכְבוּ פָנָה הַיּוֹם... לִלְכֹּת לַעֲבֹד אֵת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם וָגו'', לִפְיֶכָף אֲנִי צָרִיף לְהַשְׁבִּיעְכֶם שֶׁלֹּא תַעֲשׂוּ כֵן:

תוֹרָה טז

מִצְרַיִם' וָגו' (מִשְׁכָּל, ש"ח).

דָּבָר אַחֵר - דֶּרֶךְ אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ אֵת הַדְּבָרִים: 'אַתֶּם נִצְבִים' - לִפִּי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל יּוֹצְאִין מִפְּרָנָס לִפְרָנָס - שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לְצֵאת מִתַּחַת הַנִּהְגָּתוֹ שֶׁל מִנְהִיג זֶה, וְלִהְיוֹת תַּחַת הַנִּהְגָּתוֹ שֶׁל זֶה, דְּהֵינּוּ מִמַּשָּׁה לִיהוֹשֻׁעַ, לִפְיֶכָף עָשָׂה אוֹתָם מַצְבָּה - כִּינָס אֵת הָעָם וְהִצִּיבָם יְחִידִיו לִפְנֵי ה' בְּיוֹם מוֹתוֹ, כְּדִי לְזִרְזֵם וּלְחַזְקָם בְּשִׁמִּירַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְכֵן עָשָׂה גַם יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵי מוֹתוֹ, שֶׁכִּינָס אֵת הָעָם וְהִצִּיבָם לִפְנֵי ה', כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (יהוֹשֻׁעַ ב', א) וַיֹּאסֹף יְהוֹשֻׁעַ אֵת כָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּמָה... וַיִּתְיַצְבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, וְכֹרֵת עִמָּהֶם בְּרִית עַל שִׁמִּירַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְכֵן עָשָׂה גַם שְׁמוּאֵל בְּשַׁעֲרֵי שְׂבָא לְמִנּוֹת אֵת שְׁאוּל לְמַלְךְ, שֶׁכִּינָס אֵת הָעָם לִפְנֵי ה' וְהוֹכִיחָם לְשִׁמוּעַ בְּקוֹלוֹ, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר שָׁם (שְׁמוּאֵל א' יב, ז) 'הִתְיַצְבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי ה'' [עַמְדוּ וְאוֹכִיחִי אֶתְכֶם עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה ה']

בְּחֻטְאֵיכֶם, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָשָׂה אֶתְכֶם כְּלִיָּה - לֹא כִילָה אֶתְכֶם, וְהָרִי אֶתְכֶם נִצְבִים וְקִיּוּמִים לִפְנֵי (רַא"ם):

הַיּוֹם. מָה תִּלְמּוּד לומר 'הַיּוֹם'? אֵלָּא כִּף אָמַר לָהֶם מַשָּׁה: הָרִי אֶתְכֶם נִצְבִים וְקִיּוּמִים לִפְנֵי הַקִּבְ"ה בְּיוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא קִיָּים לַעֲוֹלָם, וְהוּא מֵאֲפִיל (מִחֻשִּׁיף) וּמֵאִיר. וְכִשֶּׁם שֶׁהַיּוֹם חוֹזֵר וּמֵאִיר לַעֲוֹלָם אֵף לְאַחַר שְׁמֵאֲפִיל, כִּף הַקִּבְ"ה הָאִיר לָכֵם, וְכִף עֲתִיד לְהֵאִיר לָכֵם לְאַחַר חֲשֻׁכַת הַגָּלוּת, וְהַקְלָלוֹת וְהִיסּוּרִין מְקִימִין אֶתְכֶם וּמַצִּיבִין (מַעֲמִידִים) אֶתְכֶם לִפְנֵי, שֶׁהֵם מְבִיאִים לִידֵי כֵּף שֶׁתִּשְׁמְרוּ מִלַּעֲבֹר עַל מִצְוֹתָיו, וְאַף אִם תִּחְסְאוּ וְתִכְפְּרוּ לָכֵם חֻטְאֵיכֶם עַל יְדֵי הִיסּוּרִים, וְכִכֵּף תִּהְיוּ חַיִּים וְקִיּוּמִים לַעֲוֹלָם.

וּמוֹסִיף וְשׁ: 'וְאַף הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה שֶׁלְמַעֲלָה מִזֶּה, דְּבָרֵי פִּיּוּסִין הֵם, כְּאֲשֶׁר תִּיכֵף לְאַחַר הַקְלָלוֹת הוּא אוֹמֵר (לַעֲלֹ פְסוּק א) 'אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְץ

(טז) וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלָלֵיהֶם עַץ וָאֶבֶן בְּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:

טז וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלָלֵיהֶם עַץ וָאֶבֶן
בְּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:

כ"ט וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם • על שם שהם מאוסים בשקצים. גלליהם • שמסרחים ומאוסין בגלל. עץ ואבן • אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העובדי פוככים יראים שמא יגנבו, אבל של כסף וזהב – עמם, בחדרי משפיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו.

יז דילמא אית בכון גבר או אתתא או זרעית או שבטא די לבה פני יומא דין מרחלתא דיי אלהנא למחך למפלח ית טעות עממא האנון דילמא אית בכון גבר מהרהר חטאין או זדון:

(יז) פִּנְיֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שִׁבְט אֲשֶׁר לָבְנוּ פִּנָּה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פִּנְיֵשׁ בָּכֶם שְׂרֵשׁ פָּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:

כ"ט פִּנְיֵשׁ בָּכֶם וגו' • לפיכך אני צריך להשיעכם. פִּנְיֵשׁ בָּכֶם • שמא יש בכם. אֲשֶׁר לָבְנוּ פִּנָּה הַיּוֹם • מלקבל עליי הברית. שְׂרֵשׁ פָּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה • שרש מגדל עשב מר בגדין שהם מרים, כלומר: מפרה ומרבה רשע בקרבכם.

יח ויהי במשמעה ית פתגמי מומתא הדא ויחשב בלבה למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אזיל בדיל לאוספא לה (לה) חטאי שלותא על זדנותא:

(יח) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבָנוּ לְאֹמֹר שְׁלוֹם יְהוָה־לִּי כִּי בִשְׁרָרוֹת לָבִי אֵלַךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת־הַצִּמְאָה:

כ"ט וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבָנוּ • לשון ברכה. יחשב בלבו ברכת שלום לעצמו, לאמר: 'לא יבואוני קללות הללו, אף שלום יהיה לי'. וְהִתְבָּרַךְ • בנדיר"א שוי"א בלע"ז, כמו: "וְהִתְגַּלַּח", "וְהִתְפַּלֵּל". בִּשְׁרָרוֹת לָבִי אֵלַךְ • במראית לבי, כמו: (במדבר כד) "אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב", כלומר: מה שלבי רואה לעשות. לְמַעַן סְפוֹת

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יהיה לי. וְהִתְבָּרַךְ' האמור כאן הוא לשון ברכה, על אף שאין הכוונה שיש מי שמברכו על-כך [שהרי אדרבה, קללות נאמרו עליו ולא ברכות], אלא כלומר: הוא עצמו יחשוב בלבו 'ברכת שלום' לעצמו לאמר: 'לא יבואוני (יבואו עלי) קללות הללו, אף שלום יהיה לי' (גרא):

וְהִתְבָּרַךְ. בנדיר"א שוי"א בלע"ז (מתברר על-ידי עצמו), שאין הכוונה שילך להתברך אצל זולתו, אלא שיעשה את עצמו במבורך, וכשאר לשון 'התפעל' שמשמעו פעולת הפועל בעצמו, כמו 'וְהִתְגַּלַּח' (ויקרא יג, א) [נגלח את עצמו]. וכן: 'וְהִתְפַּלֵּל' (מלכים-א ח, מב) [עמיד עצמו בתפילה]: בשריות לבי אלך. פירושו כמו:

(תנחומא): תורה יז (יז) פִּנְיֵשׁ בָּכֶם. ברוב המקראות משמש לשון 'פן' באזהרה על העתיד שלא יאָרע, ומשמעו 'כדי שלא' [כמו: 'השמר לך פן תשכח' ועל ג, יא] אולם 'פן' האמור כאן, שהחשש הוא על ההווה, משמעו 'שמא', וכלומר: שמא יש בכם – עכשיו – איש או אשה וגו' (גרא):

אֲשֶׁר לָבְנוּ פִּנָּה הַיּוֹם. שלבבו פורש ומסתלק מלקבל עליו את הברית: שְׂרֵשׁ פָּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה. שרש המגדל עשב מר בגדין [=שם מיני עשבים] שהם מרים. כלומר, האיש אשר לבבו פונה מעם ה', מפרה (מגדל) ומרבה רשע בקרבכם, כשורש זה המצמיח ומרבה עשבים מרים כמותו: תורה יח (יח) וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבָנוּ לאמר שלום

(טז) וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם. כלומר, עבודה זרה שלהם, והכתוב מכנה אותם כך על שם שהם מאוסים בשקצים (שרצים טמאים): גלליהם. על-שם שהאֱלֹהִים מוסרחים ומאוסין בגלל (צואת בהמה): עץ וָאֶבֶן כסף וזהב אשר עמם. אותן אֱלֹהִים של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, כפי שהדגיש הכתוב: וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלָלֵיהֶם עַץ וָאֶבֶן, לפי שאין הגוי ירא שמא יגנבו ואינו מקפיד להסתיירם, אבל על האֱלֹהִים של כסף וזהב נאמר: 'אֲשֶׁר עִמָּהֶם', כי בחדרי משפיתם הם – מוסתרים הם בחדרי האוצרות שלהם, לפי שהם יראים שמא יגנבו [הרי שאף את עצמם אין האֱלֹהִים יכולים לשמור, וכך שפן את אחרים]

הָרָהּ • לפי שאוסיף לו פרענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצטרפם עם המזיד, ואפרע ממנו הכל. וכן תרגם אונקלוס: 'בדיל לאוספא לה חטאי שלותא על זדנותא', שאוסיף לו אני השגגות על הזדנות. **הָרָהּ •** שוגג, שהוא עושה כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת. **הצמאה •** שהוא עושה מדעת ובתאוה.

(יט) **לֹא־יֵאָבֵהּ יְהוָה סֶלַח לֹא־כִי אֲנִי יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הָיָה וּרְבִצָּה בֹּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחֲה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:**

יט לא ייבי יי למשבק לה ארי ככן יתקף רגזא דיי וחמתה בגברא ההוא וידבקין בה כל לוטיא דכתיבין בספרא הדין וימחי יי ית שמה מתחות שמיא:

יט' יַעֲשֶׂן אֶף־ה' • על ידי כעס, הגוף מתחמם והעשן יוצא מן האף, וכן: (ש"ב כב) "עלה עשן באפו", ואף על פי שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמע, כפי דרך הארץ. וקנאתו • לשון חמה, אנפרטמנט, אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה.

(כ) **וְהַבְדִּילֹהּ יְהוָה לְרַעְהָ מִכָּל־שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־אֵלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:**

כ ונפרשה יי לבישא מכל שבטיא דישראל ככל לוטי קנא דכתיבין בספרא דאורייתא הדין:

כט' הכתובה בספר התורה הזו • ולמעלה הוא אומר: (לעיל כח) "בספר התורה הזאת, גם כל חלי וכל מכה וגו'?" 'הזאת', לשון נקבה, מוסב על התורה. 'הזה', לשון זכר, מוסב על הספר. ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקים לשתי לשונות: בפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת בספר, ו'התורה הזאת' דבוקים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(מתנהג במדת הדין לנקום) על חטא עבודה זרה, ואינו מעביר על מדותיו למחול לו: תורה כ

(כ) הכתובה בספר התורה הזו. כאן נקט הכתוב לשון זכר: 'בספר התורה הזו', ולמעלה (לעיל כח, סא) **הוא אומר 'בספר התורה הזאת' -** לשון נקבה, כפי שנאמר שם: **גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך** אלא תיבת 'הזאת', שהיא לשון נקבה, מוסב אל 'התורה' (התורה הזאת), ואילו 'הזה', שהוא לשון זכר, מוסב אל הספר (הספר הזה). ועל ידי פיסוק הטעמים (טעמי המקרא) שבפסוקים אלו, יש להוכיח שעל אף שהלשון בשניהם דומה, מכל מקום הן נחלקין לשתי לשונות ומשמעותן שונה: **בפרשת הקללות -** שם נאמר 'בספר התורה הזאת' - טעם הטפחא [שהוא טעם מפסיק, המורה שהתיבה עומדת לעצמה ואינה מחוברת לתיבה שלאחריה] נתונה תחת תיבת 'בספר', ותיבות 'התורה הזאת' דבוקים זה לזה בטעמיהם [מיונה

שכור השתוי ורווי יין, שבשכרותו **הוא עושה מעשים שלא מדעת: הצמאה.** אלו חטאים שעושה במזיד, לפי שהוא עושה את החטא מדעת ובתאוה, כאדם השותה להרעות צמאנו: תורה יט

(יט) יַעֲשֶׂן אֶף ה'. יחרה אף ה'. ונקט הכתוב לשון 'יעשן' משום שעל ידי כעס הגוף מתחמם והעשן (הכל הגוף) יוצא מן האף. וכן מצינו במקרא: **'עלה עשן באפו'** (שמואל ב כב, ט). ואף על פי שאין תכונה זו מתקיימת לפני המקום שאינו גוף כלל, מכל מקום הכתוב משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע - כלומר, דרך הכתוב שהוא מדבר בלשון המתקבלת ומובנת לאזני בשר ודם, והוא מכנה את דרכי הקב"ה והנהיגותו בדרך משל, כפי דרך הארץ - בדרך שבני האדם רגילים לדבר ולהבין:

וקנאתו. לשון חמה (כעס), אנפרטמינט בלע"ז. כלומר, אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה - הקב"ה לובש בגדי נקמה

במראית לבי. ומצינו בדוגמת לשון זה במשמעות ראייה, כמו: **'אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב'** (במדבר כד, יז) [מבוכותיו של בלעם: רואה אני גדולתם של ישראל שיתקיים בהם לאחר זמן], וכדוגמת זה אף 'שרירות' האמור כאן הוא לשון 'ראיה', כלומר, אנהג כפי מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרה. ההולך בשרירות לבו לחטוא במזיד, גורם בכך שיוסיפו לו על ענישו; אוסיף להעניש אותו גם על מה שעשה עד הנה בשוגג, שכן אילו לא היה חוטא במזיד לא היה נענש על השגגות, והייתי מעביר (מוחל) עליהם, ועל ידי מעשיו הוא גורם עתה שאצטרפם (את חטאיו בשגגה) עם החטאים שעשה במזיד ואפרע ממנו על הכל. וכן תרגם אונקלוס: 'בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא' - שאוסיף לו אני את השגגות על הזדנות, ואענישהו על הכל (רא"ס):

הרה. אלו חטאים שעושה בשוגג, לפי שהוא עושה את החטא כאדם

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת נצבים-וילך מא
זה לזה, לכה אמר: "הזאת", וכאן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא 'ספר התורה' דבוקים זה לזה, לפיכך
לשון זכר נופל אחרי, שהלשון נופל על הספר.

כא וימר דרא בתראה בניכון די יקומון
מפתיכון ובר עממין דייחתי מארעא רחיקא
ויחזון ית מחתא דארעא ההיא וית מרעא
די אמרע יי בה:

כב גפרתא ומלחא זקידת כל ארעה לא
תזרע ולא תצמח ולא יסק בה כל עשבא
במהפכתא דסדם ועמרה אדמה וצבונים די
הפך יי ברגזה ובחמתה:

כג וימרון כל עממא על מה עבר יי פדין
לארעא הדא מא תקוף רגזא רבא דדין:

כד וימרון על דשבקו ית קנמא דיי אלהא
דאבקהון די גזר עמהון באפקותיה ויהון
מארעא דמצרים:

כה ויאזלו ופלחו לטעות עממא וסגידו
להון דחלז די לא ידענון ולא אוטיבא
להון:

כז לא ידעו • לא ידעו בהם גבורת אלהות. ולא חלק להם • לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם:
'ולא אוטיבא להון', לא הטיבו להם שום טובה. ולשון "לא חלק", אותו אלה שבחרו להם לא חלק להם
שום נחלה ושום חלק.

כו ויחראף יהוה בארץ ההוא להביא עליה
עלה ית כל לוטא דכתיבין בספרא דדין:

(כא) ואמר הנדור האחרון בנכם אשר יקומו
מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו
את-מפות הארץ ההוא ואת-תחלאתה אשר-חלה
יהוה בה:

(כב) גפרית ומלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא
תצמח ולא-יעלה בה כל-עשב במהפכת סדם
ועמרה אדמה וצבונים אשר הפך יהוה באפו
ובחמתו:

(כג) ואמרו כל-הגוים עלימה עשה יהוה ככה
לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה:

(כד) ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהי
אבתם אשר כרת עמם בהוציאו אתם מארץ
מצרים:

(כה) ויילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם
אלהים אשר לא-ידעו ולא חלק להם:

(כו) ויחראף יהוה בארץ ההוא להביא עליה
את-כל-הקללה הכתובה בספר הזה:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

גבורת אלהות (כ"ב, הזכרון):
ולא חלק להם. הקב"ה לא נתנם –
את האלילים הללו לחלקם של
ישראל. ואונקלוס תרגם: 'ולא
אוטיבא להון', כלומר, האלילים לא
הטיבו להם לעובדיהם שום טובה.
ולשון 'לא חלק' יש לפרשו לפי
תרגומו – שאותו אלוה שבחרו להם
לעבדו, לא חלק (נתן) להם שום
נחלה ושום חלק: תורה כו

ושתי התיבות נידונות בתיבה אחת,
לפיכך לשון זכר הוא הנופל (ראוי
לבוא) אחרי, מפני שהלשון נופל על
'הספר', לכה נאמר 'בספר-התורה
הזה', בשתיבת 'הזה' עולה על הספר
שהוא לשון זכר: תורה כא
(כה) לא ידעו. אין פירושו אלהים
שלא הפירו קודם לכן, אלא 'שלא
ידעו באלהים', שכן אלילים אילמים
הם, ולא ידעו ולא הפירו בהם שום

אתנחתא, המורים שהם מחוברים
יחד]. לכה אמר 'הזאת' לפי שהוא
עולה על התורה שהיא לשון נקבה.
ויאילו כאן התיבות 'ספר-התורה'
מוטעמות ב'מרכא טפחא', והטפחא
נתונה תחת תיבת 'התורה', נמצא
שתיבות 'ספר התורה' דבוקים
ומחוברים זה לזה [ה'מרכא' תחת
תיבת 'בספר' הוא טעם מחבר, המורה
שהתיבה מחוברת לזו שלאחריה].

כז וְטַלְטְלִינוּן יִי מַעַל אֲרָעָהוּן בְּרָגוּ וּבְחֻמָּה
וּבְקִצָּף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל-אֲרֶץ אַחֶרֶת בַּיּוֹם הַהוּא:
הַדִּין:

(כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מַעַל אֲדָמָתָם בְּאֶף וּבְחֻמָּה
וּבְקִצָּף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל-אֲרֶץ אַחֶרֶת בַּיּוֹם הַהוּא:

רש"י • וַיִּתְּשֵׁם ה' • פתגמומו: 'וטלטלנון', וכן: (ירמיה יב) "הנני נותשם מעל אדמתם".

כח דַּמְשָׁמָרִין קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא וּדְמַגְלִין לָנָא
וּלְבַנְנָא עַד עָלְמָא לְמַעַבְדַּי יְתָ כָּל פְּתָגְמִי
אוֹרִיתָא הָדָא:

(כח) הַנִּסְתָּרוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלָת לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ
עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ׀

רש"י • הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ • ואם תאמרו: מה בידינו לעשות, אֲתָה מַעֲנִישׁ אֶת הָרַבִּים עַל הַרְהוּרֵי הַיַּחֲדִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגו'", וְאַחַר כֵּן "וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאֶרֶץ הַהִיא", וְהֵלֵא אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מִטְּמוֹנוֹתָיו שֶׁל חֶבְרוֹ? אֵין אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַנִּסְתָּרוֹת, שֶׁהֵן לַה' אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא יִפְרַע מֵאוֹתוֹ יַחֲדִיד, אֲכַל הַנִּגְלּוֹת לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ, לְבַעַר הָרַע מִקְרַבְנוּ, וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה דִין בָּהֶם, יַעֲשֻׂנוּ (אֶת) הָרַבִּים. (סנהדרין מג) נִקְוֶה עַל "לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ", לְדַרְשׁ שֶׁאֵף עַל הַנִּגְלּוֹת לֹא עָנַשׁ אֶת הָרַבִּים עַד שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיָּרְדֵן מִשְׁקַבְלוֹ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה בְּהַר גִּרְזִים וּבְהַר עֵיכָל, וְנַעֲשׂוּ עֲרַבִּים זֶה לָזֶה.

♦ יום שני כ' אלול ♦

א וַיְהִי אֲרִי יִיתֵינן עֲלֶיךָ כָּל פְּתָגְמִיא הָאֵלֶין
בְּרַכָּן וּלְוִטִּין דִּי יְהִבִּית קֳדָמְךָ וַתְּתוּב לְלִבְךָ
בְּכָל עֲמֻמָּא דִּי אֲגִלְךָ יִי אֱלֹהֶיךָ לְתַמָּן:

ל (א) וַיְהִי כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהַשְׁבַּת
אֶל-לִבְכָּךְ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
שְׁמָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק י"ד עמוד 118 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַבְּרָכָה - הַקְדָּמָה לַתְּשׁוּבָה נְעִלִית

וַיְהִי כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ גו' הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה גו' וּשְׁבַתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גו' בְּכָל-לִבְכָּךְ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ל, א-ב)
ב'שפתי כהן' על התורה הקשה: "יש לשאל... בשלמא אם יבוא עליו קללה, ישיב אל לבו כשיראה קללה באה עליו, אבל אם יראה ברכה אף ישיב אל לבו" (וכן הקשה באורי החיים' הקדוש).

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

אם לא נדון את החוטאים, יַעֲשֻׂנוּ הָרַבִּים בְּעוֹן הַחֻטָּאִים. וּמוֹטִיף רש"י: נִקְוֶה עַל 'לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ' - בְּסִפְּר הַתּוֹרָה יִשְׁנֶן נִקְוֹדוֹת מַעַל תִּיבוֹת אֵלֹהִי, הַבָּאוֹת לְמַעַט מִמִּשְׁמַעוֹת הַתִּיבוֹת, כְּדִי לְדַרוֹשׁ אֶת הַכְּתוּב וּלְלַמְּדֵנוּ, שֶׁאֵף עַל הַנִּגְלּוֹת לֹא עָנַשׁ הַקַּב"ה אֶת הָרַבִּים, עַד שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּרְדֵן, מִשְׁעָה שִׁקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה בְּהַר גִּרְזִים וּבְהַר עֵיכָל (כאמור לעיל יא, כט) וְנַעֲשׂוּ עֲרַבִּים זֶה לָזֶה, שִׁיְהִיו כּוֹלֵם נוֹשְׂאִים בְּאֲחֵירוֹתוֹ שֶׁל חֻטָּא הַיַּחֲדִיד (סנהדרין מג) (רש"י שם):

תורה א

(מחשבות) פנה היום, וְאַחֲרֵיכָךְ נֶאֱמַר (לעיל פסוק כא) "וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאֶרֶץ הַהִיא", הָרִי שֶׁבְּשִׁבִיל הַרְהוּרֵי חֻטָּא שֶׁל יַחֲדִיד נַעֲנֶשֶׁת כָּל הָאֶרֶץ; וּמִדּוּעַ אֲכֵן יַעֲנִשׁוּ הַצַּדִּיקִים עַל חֻטָּאִים נִסְתָּרִים שֶׁל אֲחֵרִים, וְהֵלֵא אֵין אָדָם יוֹדֵעַ טְמוֹנוֹתָיו (מִסְתָּרִיו) שֶׁל חֶבְרִי: עַל כֵּן מְשִׁיב הַקַּב"ה: אֵין אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַעֲבִירוֹת הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁל הַיַּחֲדִיד, כִּי אֵלֹהִים אֵינֶם בִּינְדֶּכֶם, שֶׁהֵן לַה' אֱלֹהֵינוּ - עַל חֻטָּאִים אֵלֹהִי הַקַּב"ה עָרַב, וְהוּא יִפְרַע מֵאוֹתוֹ יַחֲדִיד, אֲבָל הַנִּגְלּוֹת - הַחֻטָּאִים הַגְּלוּיִים, הָרִי לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ הִיא הַחוּבָה לְבַעַר הָרַע מִקְרַבְנוּ, וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה דִין בָּהֶם -

(כז) וַיִּתְּשֵׁם ה'. פירושו פתגמומו: 'וטלטלנון' - טלטלם והוציאם מאדמתם. וכן מצינו במקרא לשון 'נתישה' במשמעות זו: 'הנני נותשם מעל אדמתם' (ירמיה יב, יד) [נבואת פורענות על הגוים המזיקים לישראל, שהקב"ה יוציאם מאדמתם, ואף הם יגלו מארצם]: תורה כח
(כח) הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלָת לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ. כלומר, ואם תטענו כלפי הקב"ה ותאמרו: מה בידינו לעשות, אחר שאתה מעניש את הרבים על הרהורי (מחשבות) עבירות של היחיד, שהרי בתחילה נאמר (לעיל פסוק י) "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגו'" אשר לכו

ויש לומר הבאור בזה:

מהמקור הפתוחים משמע דהרגש הצער מ"הקללה", מעורר את החוטא לשוב בתשובה נעלית החודרת לפנימיות לבו ונפשו – "בכל לבבך ובכל נפשך". ומוכן בפשטות שלעורר תשובה נעלית כזו – צריך גם רגש הצער להיות באפן המכאיב יותר מכפי הרגיל.

ועל-פי-זה מוכן מדוע הקללה מגיעה דוקא אחרי הכרעה, כי מטבע האדם שפחדבר מצער מגיע אחרי שקדמו דבר טוב, הרי זה מצער ומכאיב הרבה יותר מאלו לא קדמו הטוב. וכמו עשיר שנתהפך עליו הגלגל ונעשה עני, הרי צער גדול פי כמה מפי שהיה עני כל חייו.

ועל-פי-זה דוקא כאשר "הקללה" מגיעה אחרי "הכרעה", בכחה לעורר את האדם לתשובה נעלית – "בכל לבבך ובכל נפשך".

(ב) וְשִׁבְתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי בְּכָל
אֲשֶׁר-אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנִיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ
וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקוטי שיחות ח"ו עמ' 45 – מתוך "לקראת שבת")

איך יכולה תשובה לעקור עין שהיה לפניך?

אודות פעולת התשובה, איתא בגמרא (יומא פו, ב ובפרש"י שם) אשר תשובה מאהבה פועלת ש"דדונות נעשו לו פזקיות", ו"נעקר עינו מתחילתו". כלומר, תשובה זו יכולה לפעול גם למפרע – שנעקר העין לגמרי, ונחשב כאילו לא היה מעולם. ולכאורה תמוה: כלל הוא בעולם, אשר 'סיבה' מוכרחת להיות קדומה ל'מסובב' (התוצאה) ממנה. ואם-כן כיצד שיך שהתשובה תהיה סיבה לעקור את רוע העבירה "מתחלתו" (ה'מסובב'), מאחר שהיא באה משך זמן לאחריה?

ונראה לבאר:

כלל זה, שפעולה אינה יכולה לפעול על דבר שקדם לה – הוא רק כאשר רוצים לפעול דבר חדש, שלא היה בזמן הקודם. אבל כאשר מדובר רק בברור וגילוי של מה שהיה כבר מאז, מוכן שגם פעולה מאוחרת יכולה לברר על זמן הקודם.

וכן הוא בנידון-דין: כל איש ישראל מצד מהותו ופנימיות נשמתו, הרי הוא טוב וקדושה, אלא שבזמן החטא, מציאותו האמיתית (הטובה) היא בהעלם; וכיון שכן, מוכן מה שיכולה התשובה (מאהבה) לפעול למפרע – כיון שאינה צריכה לפעול דבר חדש בזמן הקודם, אלא רק לברר ולגלות את הטוב והקדושה שהיו ביהודי גם קודם לכן (בשעת החטא).

(ג) וְשִׁבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשִׁב
וּקְבַצְךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצַךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
שְׁמָה:

ג ויתוב יי אלקה ית שבי גלותה וירחם עלה
ויתוב ויכנסנה מקל עממיה די וברנה יי
אלקה לממן:

י"א וְשִׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ • הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: "וְהָשִׁיב אֶת שְׁבוּתְךָ". רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה לעצמו, שהוא ישוב עמם. ועוד יש לפרש, שגדול יום קבוץ גלויות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחד בידי ממש איש איש מקומו, כענין שנאמר: (ישעיה כז) "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל", ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן: (יחזקאל כט) "ושבתי את שבות מצרים".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אנשים גולים ונדיחים בין האומות, דבר גדול וקשה הוא, ומפני כן הקב"ה עושהו בעצמו ולא על ידי שליח, ובאילו הוא עצמו (הקב"ה) צריך להיות אוחד בידי ממש איש איש ולהוציאו מקומו, כענין שנאמר (ישעיה כז, יב) "ואתם תלקטו לאחד אחד

וכשבא משה לכתוב בתורה שישראל יהיו נגאלין, הכתיב – אמר לו הקב"ה לכתוב לשון גאולה אף לעצמו, להורות שאף הוא כביכול ישוב עמם מן הגלות (מגילה כט.). ועוד יש לומר, שלכך נאמר ושב, לפי שגדול יום קבוץ גלויות ובקושי – קיבוץ

ל (ג) ושב ה' אלהיך את שבוותך. הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב 'וְהָשִׁיב' אֶת שְׁבוּתְךָ, כלומר שהקב"ה ישיב את ישראל מן הגלות, ולמה נאמר 'ושב' שמשמעו שהקב"ה עצמו ישוב? רבותינו למדו מכאן, שהשכינה כביכול שרויה יחד עם ישראל בצרת גלותם,

- (ד) אִם-יְהִי־נִדְחָךְ בַּקֶּצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:
- (ה) וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטְבָךָ וְהִרְבָּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:
- (ו) וְלֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּךָ זֶרַעַךָ לְאִהְבָהּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:
- ד אִם יְהִי גִלְוֶתְךָ בַּסִּיָּף שְׁמִיָּה מִתְּמָן יִכְנָשְׁנֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמִתְּמָן יִקְרַבְנֶךָ:
- ה וְיַעֲלֶנֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דִּירִיתוּ אֲבֹתֶיךָ וְתִרְמֶתָ וְיִוֹטֵב לְךָ וְיִסְגְּנֶךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:
- ו וְיַעֲדִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת טַפְשׁוֹת לִפְנֵי וְיֵת טַפְשׁוֹת לִפְנֵי דְבָנֶיךָ לְמִרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִפְנֵי וּבְכָל נַפְשְׁךָ בְּדִיל חַיֶּיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 177)

את לבבך ואת לבב (ל, ו) ראשי תבות אלול (בעל הטורים) ראשי תבות זה, שמונה על עבודת התשובה, הוא הקדמה ויסוד לתורה, עבודה וגמילות חסדים הנרמזים בתבת אלול. **אנה לידו ושמי לך** - ענין ערי מקלט, ועבודת האדם זהו קו התורה, פי דברי תורה קולטין (מכות י, א). **אני לדודי ודודי לי** - קו העבודה, היא תפלה. ובפרט בימינו אלו, שאין לנו אלא עבודה שבלב זו תפלה, שתופל ומחבר את ישראל לאביהם שבשמים. **איש לרעהו ומתנות לאביונים** - הקו של גמילות חסדים.

♦ יום שלישי כ"א אלול ♦

- (ו) וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֲלוֹת הָאֵלֶּה עַל-אֵיבֶיךָ וְעַל-שֹׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:
- (ח) וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם:
- (ט) וְהוֹתִירֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְמִנְךָ וּבְפָרִי בְּחֶמְתְּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתְךָ לְטֶבֶה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׁוּשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׁשׂ עַל-אֲבֹתֶיךָ:
- (י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַפְּתוּכָה בַּסֶּפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:
- (יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא-רָחֵק הוּא:
- ז וְיִתֵּן יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת כָּל לוֹטִיָּא הָאֵלִין עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְעַל סְנָאֶךָ דִּי רָדְפוּךָ:
- ח וְאַתָּה תִּתּוּב וְתִקְבַּל בְּמִימְרָא דִּי וְתַעֲבֵד יֵת כָּל פְּקוּדֵיהִי דִּי אֲנָא מְפַקְדֶּךָ יוֹמָא דִּין:
- ט וְהוֹתִירֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ בְּוִלְדָא דְּמַעַךְ וּבְוִלְדָא דְּבַעֲיָךָ וּבְאִפְּא דְּאַרְעָךָ לְטָבָא אַרְיִי תוּב יְיָ לְמַחְדֵּי עֲלֶיךָ לְטָב כַּמָּא דִּי חֲדִי עַל אֲבֹתֶיךָ:
- י אַרְיִי תִקְבַּל בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטְר פְּקוּדֵיהִי וּקְנֻמוֹהִי דְּקִתְיבִין בְּסִפְרָא דְּאוֹרִיתָא דִּין אַרְיִי תוּב קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
- יא אַרְיִי תִפְקֻדְתָּא הָדָא דִּי אֲנָא מְפַקְדֶּךָ יוֹמָא דִּין לֹא מִפְּרָשָׁא הִיא מִנֶּךָ וְלֹא רְחִיקָא הִיא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

משום שכל קיבוץ גלויות הוא דבר גדול וקשה, ונעשה על ידי הקב"ה בעצמו (הוכרח): תורה ד

ישראל, אלא אף בגלויות שאר האומות מצינו כן – שנקט הכתוב לשון זה, שנאמר (ירמיה מז, מז) 'ושבותי שבות מואב', ולא נאמר 'והשבותי',

בני ישראל' [באחרית הימים יצרו הקב"ה את ישראל אחד לאחד ויקבצם מן הגלות]. ומוסיף רש"י ראה לפירוש האחרון: ולא רק בקיבוץ

שיעור יומי ליום שלישי כ"א אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת נצבים-וילך מה

כ"א – לא נפלאות הוא ממך • לא מכסה היא ממך, כמו שגאמר: (לעיל יז) "כי יפלא", ותרגומו 'ארי תכסי', (איכה א) "ותרד פלאים", ותרגומו במטמוניות, מכסה חבושה בטמון.

(יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יב לא בשמים היא למימר מן יסק לנו לשמימה ויסבה לנו וישמענו אתה ונעשנה:

כ"א – לא בשמים הוא • שאלו היתה בשמים, היתה צריך לעלות אחריה וללמדה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 183)

לא בשמים היא (ל, יב) עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא. . שכתב נתנה תורה מהר סיני (בבא מציעא נט, ב) ידוע שבית שמאי, ששרש נשמותיהם מגבורה, מחמירים, ובית הלל, ששרשם מחסד, מקלים. וקשה: הרי תורה לא בשמים היא, ואיך נתן לפסק הלכה לפי שרש הנשמה? ויש לומר, שבית שמאי ובית הלל לא הסתפקו במה שהונח אצלם מצד שרש הנשמה, אלא התנגדו בהבנת הענין בשכלם, כפי שהם למטה, נשמה בגוף – ואז פסקו את הדין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות קודש תשמ"א חלק ד עמוד 736 – מתוך 'לקראת שבת')

תורה לא בשמים היא

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:

לא בשמים היא – שאלו היתה בשמים, היתה צריך לעלות אחריה וללמדה (ל, יב, ובפירוש רש"י)

לכאורה אפשר להקשות על פרוש רש"י זה, כיצד אפשר "לעלות אחריה וללמדה"? וכדאיתא בגיטין שהמתנה "על מנת שתעלי לרקיע" תנאי בטל, דזהו "תנאי שאי אפשר לקיימו".

והאמת שקושיא אלימתא זו מתרצת בקושיא אחרת: דלכאורה דברים אלו אמרם משה לדור שונכנסו לארץ, ל"ט שנה אחר מתן תורה, ואם כן בודאי שכלם יודעים שהתורה "לא בשמים היא", ומאי קמשמע לן בזה ש"לא בשמים היא"? והתירוץ פשוט: במתן תורה נתנו לישראל תורה שבכתב ותורה שבעל פה. והנה, תורה שבכתב בודאי נתנה בארץ, דהא נכתבה בדיו על הספר. אלא שפרושה של תורה שבכתב – תורה שבעל פה, שמעו ישראל מפיו של משה רבנו שקבלה מפי הגבורה בהיותו ארבעים יום על הר סיני.

ומשום הכי היה מקום לטעות שפוזמן לזמן צריך משהו לעלות השמימה כדי לשמע טעמי תורה ולהורידם לישראל, ועל זה נאמר "מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה". – אף האמת היא ש"לא בשמים היא", ומאז שנתנה תורה לישראל בשעת מתן תורה "קרוב אליך הדבר מאד" בעולם הזה.

(יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יג ולא מעבר לים היא למימר מן יעבר לנו לעבר דיםא ויסבה לנו וישמענו אתה ונעשנה:

(יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו: יד ארי קריב לך פתגמא לחדא בפומך ובלבבך למעבדה:

כ"א – כי קרוב אליך • התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

התורה בשמים, היתה צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה): תורה יג (יד) כי קרוב אליך. דברי התורה קרובים אליך להבינם, כי התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה, והתורה שבעל פה מבארת את דברי התורה שבכתב (מנח"ט): תורה טו

וכמו כן לשון 'ותרד פלאים' (איכה א, ט) הנאמר על ירושלים בחורבנה, פירושו מלשון ביסוי, וכלומר: ותרד במטמוניות (במקום סתר), שירושלים הסתתרה מחמת חרפתה, והיתה מכוסה וחבושה במקום טמון מגודל חבושה (יד:): תורה יב (יב) לא בשמים הוא. שאילו היתה

(יא) לא נפלאות הוא ממך. לא מכוסה היא ממך, שכן כל לשון 'הפלאה' במקרא הוא מלשון ביסוי והעלם, כמו שגאמר (לעיל יז, ט) 'כי יפלא' ממך דבר למשפט, ותרגומו אונקלוס: 'ארי ותכסי' [כאשר יתכסה ויתעלם ממך דין במשפט], לפי שהדבר נסתר ומכוסה מידיעתו והבנתו (ראה רש"י שם).

♦ יום רביעי כ"ב אלול ♦

(טו) רֵאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

כ"ט אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב • זֶה תְּלוֹי בְּזֶה: אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב, הָרִי לְךָ חַיִּים, וְאִם תַּעֲשֶׂה רָע, הָרִי לְךָ הַמָּוֶת, וְהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ הַיָּדָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת וישלח כרך טו)

באזהרות הפלליות על קיים תורה ומצוות נאמר "רֵאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב... וּבַחֲרַת בַּחַיִּים". לכאורה, "רֵאָה" האדם בעיני שכלו שדרך התורה והמצוות היא "חיים וטוב", ולשם מה יש צורך לְהַזְהִירוֹ שִׁיבְחָר בַּחַיִּים? אלא, ההסבר לכך הוא: אם בחירת האדם בתורה ובמצוות תתבסס רק על הבנתו השכלית שהם החיים והטוב, הוא לא יהא עדין עוֹבֵד ה'. כי עבודת ה' היא פעבודת העבד לאדונו: כֹּל מִזֶּה שֶׁהַעֲבָד עוֹשֶׂה הוּא מִפְּנֵי הַעַל שֶׁהַטִּיל עָלָיו אֲדוֹנוֹ. ולכן צריכה להתבסס בחירת האדם בתורה ובמצוות על צווי הקדוש-ברוך-הוא "וּבַחֲרַת בַּחַיִּים". אף לפני כן מקדים הפסוק ואמר "רֵאָה נָתַתִּי..." - וגם בצווי "וּבַחֲרַת" מְדַגֵּשׁ בְּפִסּוּק "וּבַחֲרַת בַּחַיִּים" - כי הקדוש-ברוך-הוא רוצה, שהתורה והמצוות יחדו אל כל מציאותו של האדם וכחולתיו, ולפיכך צריך גם השכל להבין ולחוש שהתורה והמצוות הם החיים והטוב.

(טז) אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּית וְרֵכִית וּבְרַכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּאֲשָׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:

כ"ט אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה, וְכוּ תְּלוֹי. וְחַיִּית וְרֵכִית • הָרִי הַחַיִּים.

(יז) וְאִם־יִפְּנֶה לְכַבֵּד וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִית לָאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם:

כ"ט אִם־יִפְּנֶה לְכַבֵּד • הָרִי הָרָע.

(יח) הַגִּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכְן יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כ"ט כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן • הָרִי הַמָּוֶת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(טו) אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע. אֲמַנֵּם הַחַיִּים וְהַמָּוֶת אֵינָם נְתוּנִים לְבַחֲרֶתָּהּ, אֵף זֶה תְּלוֹי בְּזֶה - הַחַיִּים וְהַמָּוֶת שְׂבִידֵי שָׁמַיִם תְּלוּיִים בַּעֲשִׂיַת הַטּוֹב וְהָרָע שֶׁהוּא בִּידֵי אָדָם; אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב הָרִי לְךָ חַיִּים, וְאִם תַּעֲשֶׂה רָע הָרִי לְךָ הַמָּוֶת. וּבְפִסּוּקִים הַבָּאִים הַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ הַיָּדָּה תְּלוּיִים הַחַיִּים וְהַמָּוֶת בַּעֲשִׂיַת הַטּוֹב וְהָרָע (רא"ס): תורה טז (יז) וְאִם יִפְּנֶה לְכַבֵּד. הָרִי זֶה הַמַּעֲשֶׂה הָרָע הַנֶּתוּן בְּיָדְךָ: תורה יח (יח) כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן. הָרִי זֶה הַמָּוֶת תְּלוֹי בְּזֶה: אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב הָרִי לְךָ חַיִּים, וְאִם תַּעֲשֶׂה רָע הָרִי לְךָ הַמָּוֶת.

יט אֶסְהִיחַ בְּכֹן יוֹמָא דִּין יְת שְׁמִיָּא וְיֵת
אַרְעָא חַיִּי וּמִוֹתָא יִהְיִית קְדָמָךְ בְּרֹכֵן
וּלְוִטִין וְתִתְרַעֲי בְּחַיִּי בְּדִיל דְּתִיחִי אֶת
וּבְכִיךְ :

(יט) הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
הַחַיִּים וְהַמּוֹת נִתְּנִי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה
וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתְּהָ וְזִרְעֶךָ:

יט"א הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם, וְכַאֲשֶׁר תִּקְרָה אֶתְכֶם הַרְעָה, יִהְיוּ עֲדִים שְׂאֵנִי הַתְּרִיתִי בָכֶם בְּכָל זֹאת. (ספרי האזינו) דָּבָר אַחֵר: "הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְגו'", אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישְׂרָאֵל: הִסְתַּכְּלוּ בַּשָּׁמַיִם שֶׁבִּרְאִיתִי לְשֹׁמֵשׁ אֶתְכֶם, שְׂמָא שֵׁנוּ אֶת מִדְתָּם? ! שְׂמָא לֹא עָלָה גִלְגַּל חֲמָה מִן הַמְּזֻרָח וְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם? ! כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת א) "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ". הִסְתַּכְּלוּ בָּאָרֶץ שֶׁבִּרְאִיתִי לְשֹׁמֵשׁ אֶתְכֶם, שְׂמָא שִׁנְתָּה מִדְתָּה? ! שְׂמָא זִרְעָתָם אוֹתָהּ וְלֹא צִמְחָהּ, אוֹ שְׂמָא זִרְעָתָם חֲטִים וְהַעֲלִתָה שְׁעוּרִים? ! וְמָה אֵלּוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ לֹא לְשָׂכָר וְלֹא לְהַפְסֵד, אִם זֹכִין אֵין מְקַבְּלִין שָׂכָר, וְאִם חוֹטְאִין אֵין מְקַבְּלִין פְּרָעֲנוּת, לֹא שֵׁנוּ אֶת מִדְתָּם – אִתָּם שָׂאֵם זְכִיתָם, תִּקְבְּלוּ שָׂכָר, וְאִם חָטְאִיתָם, תִּקְבְּלוּ פְּרָעֲנוּת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! • וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים • אֲנִי מוֹרָה לָכֶם שֶׁתִּבְחָרוּ בַּחֲלֶק הַחַיִּים, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: 'בַּחֵר לָךְ חֶלֶק יִפְּהָ בְּנַחֲלָתִי', וּמַעֲמִידוֹ עַל חֶלֶק הַיִּפְּהָ, וְאוֹמֵר לוֹ: 'אֶת זֶה בְּרוּר לָךְ'. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: (תהלים טז) "ה' מִנַּת חֶלְקִי וְכוּסִי, אֶתְּהָ תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי", הַנַּחֲתָ יָדִי עַל גּוֹרֵל הַטּוֹב לֹמֵר: 'אֶת זֶה קַח לָךְ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 82)

וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים (ל, יט) יֵשׁ לְתַמְהָה, מֵאַחֵר שֶׁטּוֹב מִבִּיא חַיִּים וְרַע מִבִּיא מוֹת – כְּלוּם יֵשׁ צִרְף לְצוּת לְאָדָם לְבַחֵר בַּחַיִּים? וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁהַצּוּי הוּא לַעֲשׂוֹת טוֹב לֹא רַק מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִבִּיא חַיִּים, הֵינּוּ שֶׁהַשֶּׁכֶּל **מְכַרֵּחַ** לְהַתְנַהֵּג כִּי, אֵלֶּא גַם מִתּוֹךְ בַּחֲרִיָּה **חַפְשִׁית**, אֲפִילוּ אִם לֹא הִיָּה בְּכָף שׁוּם יִתְרוֹן. וְאִכּוֹן, יְהוּדֵי עוֹבֵד אֶת ה' לֹא רַק מִשּׁוּם שֶׁזֶה דָּבָר טוֹב; הוּא **בוֹחֵר** לְהִיּוֹת עוֹבֵד ה' בְּלִי טַעַם (חִיצוֹנִי).

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

חֲטִאתָם תִּקְבְּלוּ פְּרָעֲנוּת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂאֵין לָכֶם לְשִׁנוֹת מַחֲקִי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה (ספרי דברים לב): **וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים**. אֵף שֶׁהַבְּחִירָה נְתוּנָה בְּיָדְכֶם, מִכָּל מְקוֹם כַּעֲצָה טוֹבָה אֲנִי מוֹרָה לָכֶם שֶׁתִּבְחָרוּ בַּחֲלֶק הַחַיִּים. כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ 'בַּחֵר לָךְ חֶלֶק יִפְּהָ בְּנַחֲלָתִי', וְאֵינוּ סוֹמְךָ עַל הַבֵּן שִׁיבְחֹר כַּעֲצָמוֹ, אֲלֵא מַעֲמִידוֹ עַל הַחֶלֶק הַיִּפְּהָ בְּנַחֲלָתוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ בְּפִירוֹשׁ 'אֶת זֶה בְּרוּר לָךְ' – בַּחֵר לָךְ חֶלֶק זֶה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תהלים טז, ה) 'ה' מִנַּת חֶלְקִי וְכוּסִי, אֶתְּהָ תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי' [שִׁירַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְהַקְבִּי: הַמְּנִיָּה הַנִּיחַתָּ לְחֶלְקִי וּלְכוּסִי מִמֶּךָ הִיא, אֶתְּהָ הוּא הַמְּכַוֵּן אוֹתִי לְגוֹרְלִי]. כְּלוֹמֵר, – הַנַּחֲתָ יָדִי עַל גּוֹרֵל הַטּוֹב לֹמֵר 'אֶת זֶה קַח לָךְ' (הוֹכְרוֹן): תוֹרָה כ חסלת פרשת נצבים

הַמְּזֻרָח וְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם? אֲלֵא תְּמִיד מִשְׁמַשֵּׁת הַחֲמָה כְּסִדְרָהּ וּמֵאִירָה לָכֶם, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א, ה) "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ" [תְּזַרַח הַשֶּׁמֶשׁ בְּבוֹקֵר וְתִשְׁקַע בְּעֶרֶב]! הִסְתַּכְּלוּ בָּאָרֶץ שֶׁבִּרְאִיתִי לְשֹׁמֵשׁ אֶתְכֶם, שְׂמָא שִׁנְתָּה אִי פַעַם אֶת מִדְתָּהּ (הַתְּנַהֲגוּתָהּ) וְלֹא שִׁימְשָׁהּ אֶתְכֶם? שְׂמָא אִירַע שֶׁזִּרְעָתָם אוֹתָהּ וְלֹא צִמְחָהּ, אוֹ שְׂמָא זִרְעָתָם חֲטִים וְהַעֲלִתָהּ (הַצְמִיחָהּ) שְׁעוּרִים? וְהֵלֵא דְּבָרִים קַל וְחוֹמֵר, וְמָה אֵלּוּ (הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ) שֶׁנַּעֲשׂוּ לֹא לְשָׂכָר וְלֹא לְהַפְסֵד – שֶׁלֹא נִבְרָאוּ אֲלֵא לְשֹׁמֵשׁ אֶתְכֶם, וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ עַל מַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁהֵרִי אֵף אִם זֹכִין (עוֹשִׂים טוֹב) אֵין מְקַבְּלִין שָׂכָר, וְאִם הִיוּ חוֹטְאִין אֵין מְקַבְּלִין פְּרָעֲנוּת, וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא שֵׁנוּ אֶת מִדְתָּם; הֵרִי אִתָּם, שָׂאֵם זְכִיתָם תִּקְבְּלוּ שָׂכָר וְאִם

הַנִּתְּנוֹן בְּיָדֵי שָׁמַיִם, הַתְּלֹוּ בַּעֲשִׂית הָרַע: תוֹרָה יט **(יט) הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**. הַעֲמַדְתִּי לָכֶם לְעֲדִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ לְפִי שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם, וְכַאֲשֶׁר יִפְּנֶה לְבַבְכֶם מִעַם ה' וְתִקְרָה אֶתְכֶם הַרְעָה הָאֲמוּרָה כְּאֵן, לְעוֹלָם יִהְיוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ עֲדִים שְׂאֵנִי הַתְּרִיתִי בָכֶם בְּכָל זֹאת – בְּכָל הַעֲנָשִׁים הַלְלוּ. דָּבָר אַחֵר – דָּרָךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: 'הַעֲדוּתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ', לְהִיּוֹת כַּעֲדוּת וְהוֹכְחָה שְׂאֵין לְהַמְרוֹת אֶת פִּי ה', וְכִי אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לִישְׂרָאֵל: הִסְתַּכְּלוּ בַּשָּׁמַיִם שֶׁבִּרְאִיתִי לְשֹׁמֵשׁ אֶתְכֶם, שְׂמָא שֵׁנוּ אֶת מִדְתָּם – כְּלוּם הַתְּלִיפוֹ מִעוֹלָם אֶת סִדְרֵי הַתְּנַהֲגוּתָם, וְלֹא שִׁימְשׁוּ אֶתְכֶם? שְׂמָא אִירַע שֶׁלֹא עָלָה בְּבוֹקֵר גִּלְגַּל חֲמָה (הַשֶּׁמֶשׁ) מִן

(ב) לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת בְּקוֹלֹ
וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךְ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם:

מ' פסוקים, לבב"ו סימן. חסלת פרשת נצבים

כ למרחם ית יי אלהיך לקבלא למימרה
ולאתקרבא לדתלתא ארי הוא חייד
ואורכות יומיך למתב על ארעא די קיים יי
לאברהם ליצחק וליעקב למתן
להון:
פ פ פ

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כס"א וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר.

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֶאֱהָ וְעֹשְׁרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם
לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא וַיְהוֹה אָמַר אֵלַי לֹא
תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

ב ויאמר להון בר מאה ועשרין שנין אנא
יומא דין לית אנא יכיל עוד למפק ולמעל
ויי אמר לי לא תעבר ית ירדנא הדין:

כס"א לא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא • יָכַל שִׁתְּשֹׁשׁ כַּחוֹ? תַלְמוּד לומר: (לקמן לד) "לא כָּהֵתָה עֵינִי וְלֹא נָס
לַחֹה". אֵלֶּה מֵהוּ "לא אוּכַל"? אֵינִי רֹשֵׁא, שְׁנִטְלָה מִמֶּנִּי הַרְשׁוּת וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ. וְה' אָמַר אֵלַי • זֶהוּ
פְּרוּשׁ "לא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא", לְפִי שֶׁה' אָמַר אֵלַי. אֲנֹכִי הַיּוֹם • (ר"ה יא) הַיּוֹם מָלְאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי,
בְּיוֹם זֶה נִוְלַדְתִּי, וּבְיוֹם זֶה אָמוּת. דָּבָר אַחֵר: "לָצֵאת וּלְבֹא", בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, מְלַמֵּד שֶׁנִּסְתַּמּוּ מִמֶּנּוּ מְסֻרוֹת
וּמַעֲשֵׂינֹת הַחֻקִּים.

(ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא • עָבַר לִפְנֶיךָ הוּא־יִשְׁמִיד
אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלִּפְנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עָבַר לִפְנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

ג יי אלהיך מימרה עבר קדמך הוא ישעי
ית עממיא האליו מקדמך ותירתגיון יהושע
הוא עבר קדמך כמא די מליל יי:

(ד) וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וּלְעֹג
מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

ד ויעבד יי להון כמא די עבד לסיחון ולעוג
מלכי אמורי ולארציהון די שעי תהון:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל הַצְּדִיקִים מִיּוֹם לַיּוֹם
וּמִחוּדָשׁ לְחוּדָשׁ [סוּטָה יא (רא"ס)]. דָּבָר
אַחֵר – דָּרַךְ אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב
'לא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא' – לֹא
אוּכַל עוֹד לְהִנְהִיג אֶת הָעָם בְּדַבְּרֵי
תוֹרָה, וְהַכְּתוּב מְלַמֵּד בְּזֶה, שֶׁנִּסְתַּמּוּ
מִמֶּנּוּ מְסֻרוֹת וּמַעֲשֵׂינֹת הַחֻקִּים –
שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ הַכֹּחַ לְמִסֹּר מֵה שֶׁקֶבֶל
מִסִּינֵי, וּלְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה כְּמַעֲשֵׂין
הַמִּתְגַּבֵּר, וְנִיתְּנָה כָּל אֵלּוֹ לַיהוֹשֻׁעַ (סוּטָה
שם) (בַּאֲמִיד): תוֹרָה ג

וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ:
וְה' אָמַר אֵלַי. זֶהוּ פִּירוּשׁ וְטַעַם לְמָה
שֶׁאָמַר 'לא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא' –
לְפִי שֶׁה' אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, וּבְכֹךְ נִיטְלָה מִמֶּנִּי
הַהִנְהָגָה וְנִיתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ:
אֲנֹכִי הַיּוֹם. מֵה תַלְמוּד לומר 'הַיּוֹם'?
אֵלֶּה כֶּךָ אָמַר מֹשֶׁה: הַיּוֹם מָלְאוּ
(נִשְׁלָמוּ) יָמִי וּשְׁנוֹתַי שֶׁנִּקְצְבוּ לִי
לְחַיִּית, בְּיוֹם זֶה (בְּשִׁבְעָה בְּאֶדָר)
נִוְלַדְתִּי, וּבְיוֹם זֶה (בְּשִׁבְעָה בְּאֶדָר)
אָמוּת [לְפִי שֶׁהִקְבִּי מִשְׁלִים אֶת

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר: תוֹרָה ב
(ב) לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא.
לֹא אוּכַל עוֹד לְטָרוּחַ בְּהִנְהָגַת הָעָם.
יָכוֹל הֵייתִי לומר, שֶׁהָיָה זֶה מִפְּנֵי
שִׁתְּשֹׁשׁ (נִחַלֵּשׁ) כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה –
תַלְמוּד לומר (לקמן לד, ט) 'וּמֹשֶׁה בֶּן מֶאֱהָ
וְעֹשְׁרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא כָּהֵתָה עֵינִי
וְלֹא נָס לַחֹה' – שֶׁאֵף בְּיוֹם מוֹתוֹ לֹא
נִשְׁתַּנָּה תוֹאֵר פָּנָיו וְלֹא עָלּוּ בּוֹ סִמָּנֵי
זְקֵנָה. אֵלֶּה מֵהוּ בִּיאור הַכְּתוּב 'לא
אוּכַל' אֵינִי רֹשֵׁא, לְפִי שֶׁנִּטְלָה
מִמֶּנִּי הַרְשׁוּת לְהִנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל

שיעור יומי ליום חמישי כ"ג אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת נצבים-וילך מט

(ה) וַנִּתְּנָם יְהוָה לַפְּנִיכָם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:
ח הַיְמָסְרֵנוּן יִי קִדְמִיכוֹן וַתַּעֲבֹדוּן לַהֲוֹן כְּכָל
תַּפְקִדְתָּא דִּי פְקִידִית יְתִיכוֹן:

(ו) חֲזִיקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל-תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם
כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ הוּא הַחֲלֹף עִפְּוֹף לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא
יַעֲזֹבְךָ: ם

ח"י • לא ירפך • לא יתן לך רפיון, להיות נעזב ממנו.

♦ יום חמישי כ"ג אלול ♦

(ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-
יִשְׂרָאֵל חֲזֹק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַתִּי יְהוָה לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם
וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם:

ח"י • כי אתה תבוא את-העם הזה • 'ארי את תעול עם עמא הדין'. משה אמר ליהושע: 'זקנים שבדור
יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן', אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע: "כי אתה תביא את בני ישראל
אל הארץ אשר נשבעתי להם" (לקמן א), תביא, על פרקם, הכל תלוי בך, טל מקל והף על קדקדון, דבר אחד
לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין ח).

(ח) וַיְהִי הָיָה הַחֲלֹף לַפְּנִיךָ הוּא יְהִי עִפְּוֹף לֹא
יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:

ח וי? הוא דמדבר קדמך מימרה יהי כסעךך
לא ישבקנך ולא ירחקנך לא תדמל ולא
תחבר:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

פרקם, כלומר: אתה בהנהגתך
תביאם אל הארץ, ויהא **הכל תלוי**
בך, ולא בדת העם והזקנים. ואם
לא ירצו לבוא אחריך, **טל מקל והף**
על קדקדון (הכה על ראשם). כלומר,
הנהיגם ביד תקיפה ותהא אימתך
מוטלת עליהם. כי דעת הקב"ה לא
היתה במשה שיהושע ישתף את
העם בהנהגתו, ולהמלך בדת
הזקנים, משום שכן ראוי שיהא רק
דבר (מנהיג) אחד לדור, ולא שני
דברים לדור – אי אפשר שיהיו
לדור שני מנהיגים כאחד, כי מחמת
דעותיהם השונות לא יוכלו להנהיג
את העם כראוי (סנהדרין ח, א) (מפרשים:
תורה ח

העם הזה, ולפי שמקרא זה הם דברי
משה ליהושע, לכן נאמר לשון זה
שמשמעו 'תבוא עמכם – בשונה
להם'. שכן **משה אמר לו ליהושע:**
'זקנים שבדור יהיו ממונים עמך
להביא את בני ישראל לארץ, עשה
הכל לפי דעתן ועצתן', כלומר,
שהנהגתך תהא שונה עמכם בעצה
אחת, להביאם אל הארץ על פי דעת
זקני העם. **אבל הקדוש-ברוך-הוא**
אמר ליהושע (להלן פסוק א) **'כי אתה**
תביא את בני ישראל אל הארץ
אשר נשבעתי להם, – הרי שלא
אמר 'תבוא את', שמשמעו 'עם העם'
ועל דעתם, אלא אמר לו 'תביא את',
שמשמעו 'תביא אותם' ואפילו **על-**

(ו) **לא ירפך**. אין פירושו 'לא יעשה
אותך רפוי וחלש', אלא **לא יתן לך**
רפיון להיות נעזב ממנו – הקב"ה לא
ירפה עצמו ממך ולא יחליש את אחינתו
בך [כלומר, 'ירפך' הוא מבנין הפעיל,
שאינה פעולה המיוחסת אל מקבל
הפעולה, אלא אצל עושה הפעולה (ראה
רש"י לעיל ד, לא)] (רא"ם, ש"ח: תורה ז
(ז) **כי אתה תבוא את העם הזה**.
'תבוא את' פירושו 'תבוא עם' [ככל
'את' הבאה אחר פעל עומד שפירושו
'עם', כמו: 'הבאים מצרימה את
יעקב' (שמות א, א), שפירושו 'הבאים
למצרים עם יעקב'], ובתרגומו
באונקלוס: **'ארי את תיעול עם**
עמא הדין' – שיהי אתה תבוא עם

ט וכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל-
הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית יהוה
ולכל כפי ישראל:

(ט) וכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל-
הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית יהוה
ואל-כל-זקני ישראל:

ה"י וכתב משה וגו' ויתנה • כשגמרה כלה, נתנה לבני שבטו.

י ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד
שנת השמיטה בחג הסוכות:

(י) ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד
שנת השמיטה בחג הסוכות:

ה"י מקץ שבע שנים • בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא שנה השמינית. ולמה קורא אותה "שנת
השמיטה"? שעדיין שביעית נהגת בה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

יא בבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד
כל-ישראל באזניהם:

(יא) בבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד
כל-ישראל באזניהם:

ה"י תקרא את-התורה הזאת • המלך היה קורא מתחלת "אלה הדברים", כדאיתא במסכת סוטה (מ),
על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה.

יב וכתב משה את-העם האנשים והנשים והטף וגר
אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את-יהוה אלהיהם ושמרו לעשות את-כל-דברי
התורה הזאת:

(יב) הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגר
אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את-יהוה אלהיהם ושמרו לעשות את-כל-דברי
התורה הזאת:

ה"י האנשים • ללמד. והנשים • לשמע. והטף • למה באים? לתת שכר למביאיהם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

טו, וחזור לפרשת 'אשימה עלי מלך'
(יז, יד-ט), כדאיתא במסכת סוטה (ה)
מא. והמלך היה עומד נגד כל ישראל
על בימה גבוהה של עץ שהיו עושין
בעזרה (משכ"ל, באמ"ח): תורה יב
(יב) האנשים. המצווים במצות תלמוד
תורה, הרי מלבד משרת בואם כדי
לשמוע את המוסל עליהם לעשות,
באו גם כדי ללמוד - לקיים מצות
תלמוד תורה, ועליהם אמר הכתוב:
'למען ישמעו ולמען ילמדו' (בא"י):
והנשים. הפטורות מתלמוד תורה, היו
באות רק כדי לשמוע את המוסל
עליהן לעשות (בא"י):
והטף. הבנים הקטנים שאינם מבינים
בכלל למה באו? אלא ביאת הבנים לא
היתה למען עצמם, כי אם לתת שכר

דברים, כגון: בקציר של שביעית
היוצא למוצאי שביעית - תבואה
שצמחה שליש גידולה בשביעית,
שמאז כבר ראויה להקצר, נוהגים בה
דיני שביעית אף אם נקצרה בשמינית
(ראש השנה יב) (בא"י): תורה יא
(יא) תקרא את התורה הזאת. ציווי
זה הוא ליהושע המוזכר למעלה, ולכך
נאמר 'תקרא' בלשון יחיד. ומכאן
למדנו שהמלך היה קורא באזני כל
ישראל את הפרשיות בספר דברים
המקורות לשמירת התורה והמצוות,
ואלו הן: מתחלת 'אלה הדברים' עד
אחר פרשת 'שמע ישראל' (ו, דטז)
פרשת 'והיה אם שמוע' (יא, יג-כא); 'עשר
תעשר' (יד, כב-כו); 'כי תכלה לעשר' (כו,
יב-טז); פרשת הברכות והקללות (כח, א-

ט) וכתב משה את התורה הזאת
ויתנה. 'התורה הזאת' האמור כאן,
מוסב על כל התורה, כי לא רק מה
שנכתב עד כאן נתן להם, אלא
כשגמרה כל התורה כולה
מ'בראשית' עד 'לעיני כל ישראל',
נתנה משה לבני שבטו - שבט לוי:
תורה י
(י) מקץ שבע שנים במעד שנת
השמיטה. לסוף שבע שנים, בתחילת
שנה ראשונה של השמיטה הבאה,
שהיא השנה השמינית לשמיטה
הקודמת. ולמה קורא אותה הכתוב
'שנת השמיטה', והלא כבר יצאה
השנה השביעית והחלה השנה
השמינית? משום שעדיין מצות
שביעית נהגת בה (בשנה זו) במקצת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 127)

הקהל את העם . . למען ישמעו ולמען ילמדו (לא, יב) **כהנים עומדים . . וחצוצרות של זהב בידיהם [להקהיל את העם לבית המקדש]** (תוספתא סוטה ז, ח) תפקידו העיקרי של כהן כהן הוא להעלות גם את הנמוך ביותר לקדשה, כפי שיש לראות משלשה דברים שמצינו בעבודת הקטרת, שיש בה חשיבות מיוחדת (כפיתוב "ישימו קטורה באפך"): מעבירה את ההקמה של הניצור הרע (זהר); אינה ראויה למאכל אדם (בגוד לקרבנות); יש בה חלבנה, שריחה רע. זהו שפכה מקהיל ומרים את כל העם, גם היהודי הנמוך ביותר.

יג ובניהם אשר לא ידעו ושמעו ולמדו ליראה אתיהוה אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים עליהאדמה אשר אתם עברים אתהירדן שמה לרשתה: פ

יג ובניהם אשר לא ידעו ושמעו ולמדו ליראה אתיהוה אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים עליהאדמה אשר אתם עברים אתהירדן שמה לרשתה: פ

♦ יום שישי כ"ד אלול ♦

יד ויאמר יהוה אלמשה הן קרבו ימיו למות קרא את יהושע ואתעמדו במשכן זמנא ואפקדנה ואזל משה ויהושע ואתעמדו במשכן זמנא:

יד ויאמר יהוה אלמשה הן קרבו ימיו למות קרא את יהושע ואתעמדו במשכן זמנא ואפקדנה ואזל משה ויהושע ואתעמדו במשכן זמנא:

כס"א • ואצוננו • ואצוננו.

טו ואתגלי יי במשכנא בעמודא דעננא וקם עמודא דעננא על תרע משכנא:

טו וירא יהוה באהל בעמוד ענן ויעמוד עמוד הענן עלפתח האהל:

טז ויאמר יי למשה הן את שכב עם אבותי ויקום עמא הדיו ויטעי בטר טעות עממי ארעא די הוא על תמן פיגהון וישבקון דחלתי וישנון ית קימי די גזרית עמהון:

טז ויאמר יהוה אלמשה הן שכב עם אבותי ויקום העם הזה וזנה אחרי אלהי גבר הארץ אשר הוא באשמה בקרבנו ועזבני והפר את בריתי אשר פרתי אתו:

כס"א • גברי הארץ • גויי הארץ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אשר בארץ, אלא פירוש: גויי הארץ, וכלומר, האלהים של גויי הארץ. ונקראים 'גבר הארץ', לפי שגבר נגור על הגויים שיגורשו מן הארץ, ומעתה כבר נחשבים פורים בה (ראים: תורה יז)

לחזקו ולאמצו, כמו שנאמר להלן (פסוק כ) ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ' (נ"א): תורה טו (טז) **גבר הארץ**. 'גבר' אינו תואר ל'אלהי' [נמו: 'ואין עמו אל גבר' (להלן לב, יב)], שיהא פירוש 'אלהים זרים

למביאיהם, כלומר, מצוה היא על האבות להביא את הבנים עמם, והם אלו שיקבלו שחר על כך (חגיגה ג, מהרש"א, משכ"ל, בא"י): תורה יג (יד) **ואצוננו**. לא נאמר כאן ציווי ליהושע, אלא פירושו כמו 'ואצוננו' –

וַיִּתְקוּפוּ רַגְלָיו בְּהוֹן בְּעִידָנָא הֵימָּנָה
וְאֶתְרַקְנֵהוּ וְאֶסְלַק שְׂכֵנִיתָ מִנְהוֹן וַיְהוֹן לְמַבְז
וַיַּעֲרֵצוּ וְתַהוֹן בִּישׁוֹן סִיגְיָאן וְצִקוֹן וַיִּמְר
בְּעִידָנָא הֵימָּנָה הָלָא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי
בִּינִי עָרַעוֹנִי בִּישׁא הָאֵלִין :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 199)

(יח) וְאֵנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בֵּינִים הַהוּא עַל
כִּלְהֶרֶץ אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים
אַחֲרַיִם:

(יג) וְעַתָּה פָּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וּלְמַדְהָ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

רַעֲיִי ◀ אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת • (לקמן לב) "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם", עַד "וּכְפָר אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ".

(ב) כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָדָמָה ׀ אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעַתִּי לֵאמֹתָיו זִכַּת חֶלֶב וְדִבְשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשֵׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וְעִבְדִּים וְנִאֲצִוִּי וְהִפַּר אֶת־בְּרִיתִי:

רש"י • וְנֶאֱצַוְנִי • וְהִכְעִיסוּנִי, וְכֵן כָּל גִּאוּן לְשׁוֹן כַּעַס.

(כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֲךָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְעִנְיָתָהּ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵינוּ לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח
מִפִּי זִרְגּוֹ כִּי יִדְעָתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה
הַיּוֹם בְּמָרָם אֲבִיאֲנוּ אֵלֶיָּהָרִץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הָאֱמוּנָה לְהֵלֵךְ: 'הָאֵינוּ הַשָּׂמִים' עַד
'וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ' (לִקְמֹן לִב, אִמְגּוּ)
תורה כ
(כ) וְנִאֲמַנִּי. פִּירוּשׁוֹ בְּמֹו 'הַכְּעִיסוֹנִי'

(יז) **וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי**. אָסִיר אֶת
הַשְּׁגָחָתִי מֵהֶם, וְאֶעֱשֶׂה עֲצָמִי כְמוֹ
שְׂאִינִי רוֹאֶה בְּצִרְתָּם: תּוֹרַה יח
(יט) **אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת**. הִנֵּה הַשִּׁירָה

כ"ה וְעִנְתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לַעֲד • שֶׁהִתְרִיתִי בּוֹ בְּתוֹכָהּ עַל כָּל הַמוֹצָאוֹת אוֹתוֹ. כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זֶרְעוֹ • הִרִי זֶה הַבְּטָחָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין תּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת מִזֶּרַע לְגִמְרִי.

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כב ויכתב משה ית תושבחתא הדיא ביומא ההוא ואלפנה לבני ישראל:

(כג) וַיֵּצֵאוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וַיֹּאמְרוּ חֲזֹק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּהּ תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאַנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:
כג ופקיד ית יהושע בן נון ואמר תקח ואלים ארי את תעל ית בני ישראל לארעא די קימית להון ומימרי יהי בסעדך:

כ"ה וַיֵּצֵאוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן • מוֹסֵב לְמַעַלָּה כָּל־פִּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ: "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

(כד) וַיְהִי כִּכְלֹת מֹשֶׁה לְכַתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תָּמָּם:
כד ויהוה פד שצי משה למכתב ית פתגמי אורייתא הדיא על ספרא עד דשלימו:

(כה) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשֵׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:
כה ופקיד משה ית לנאי נטלי ארון קימא דני למימר:

(כו) לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמַּתָּם אוֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שֵׁם בְּךָ לַעֲד:
כו סיבו ית ספרא דאורייתא הדין ותשוין יתה מסטר ארוןא קימא דני אלהכון ויהי תמן בך לסהיד:

כ"ה לָקַח • כְּמוֹ: "זְכוּר", "שְׂמֹר", "הִלּוּךְ". מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ה' • נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּבְכָא בִּתְרָא: יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: 'דָּף הָיָה בּוֹלֵט מִן הָאָרוֹן מִבְּחוּץ, וְשֵׁם הָיָה מִנֵּחַ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מִצַּד הַלּוּחוֹת הָיָה מִנֵּחַ, בְּתוֹךְ הָאָרוֹן'.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(בא) וְעִנְתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לַעֲד. כָּאֲשֶׁר יָבוֹאוּ עַל הָעָם רַעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת תִּהְיֶה הַשִּׁירָה הַזֹּאת כְּעֵדוּת, שֶׁהִתְרִיתִי בּוֹ (בָּעָם) בְּתוֹכָהּ (בְּתוֹךְ הַשִּׁירָה) עַל כָּל הַמוֹצָאוֹת אוֹתוֹ – שֶׁאִם יַעֲשׂוּ הָרַע וְיִפְּרוּ אֶת בְּרִיתִי, תִּמְצָאנָה אוֹתָם כָּל הָרַעוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּשִׁירָה:
כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זֶרְעוֹ. לֹא זֶה בַּלְבָּד שֶׁהַשִּׁירָה הַזֹּאת לֹא תִשָּׁכַח מִיִּשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, אֲלָא הִרִי זֶה הַבְּטָחָה לְיִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַתּוֹרָה, שֶׁאֵף בְּזֶמַן שִׁיתְּמַעֲטוּ הַלְּבָבוֹת וְלֹא תִמְצָא הַלְכָּה בְּרוּרָה, אֵין הַתּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת מִזֶּרַע לְגִמְרִי (שבת קלח, ב) (ש"ת משכ"ל): תורה כב
(כג) וַיֵּצֵאוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן. וַיֹּאמְרוּ לֹא נֹאמַר עַל מֹשֶׁה הַמוֹדָר בְּפִסּוֹק

הקודם [ויכתב משה], אלא הוא מוסב למעלה כלפי שכינה. כלומר, כהמשך להאמור למעלה (פסוק טז) 'ויאמר ה' אל משה הנך שוכב וגו' – אף כאן הקב"ה הוא שציונה את יהושע, כמו שמפורש בפסוק זה: 'אל הארץ אשר נשבעתי להם', ואילו היו אלו דברי משה, היה אומר 'אשר נשבע ה' להם: תורה כד
(כו) לָקַח. נקוד 'לקח' ולא 'לקח', לפי שאינו ציווי על מעשה לקיחת ספר התורה בלבד, אלא ציווי תמידי הוא, שספר התורה יהא לקוח לכם תמיד ומונח מצד הארון להיות לעד כל הימים. וכל לשון ציווי שאינו על זמן מסוים, אלא על עשיית פעולה בזמן מתמשך, מנוקד כצורת מקור הפועל

הקודם [ויכתב משה], אלא הוא מוסב למעלה כלפי שכינה. כלומר, כהמשך להאמור למעלה (פסוק טז) 'ויאמר ה' אל משה הנך שוכב וגו' – אף כאן הקב"ה הוא שציונה את יהושע, כמו שמפורש בפסוק זה: 'אל הארץ אשר נשבעתי להם', ואילו היו אלו דברי משה, היה אומר 'אשר נשבע ה' להם: תורה כד
(כו) לָקַח. נקוד 'לקח' ולא 'לקח', לפי שאינו ציווי על מעשה לקיחת ספר התורה בלבד, אלא ציווי תמידי הוא, שספר התורה יהא לקוח לכם תמיד ומונח מצד הארון להיות לעד כל הימים. וכל לשון ציווי שאינו על זמן מסוים, אלא על עשיית פעולה בזמן מתמשך, מנוקד כצורת מקור הפועל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 39)

וְהָיָה שָׁם בַּךְ לְעֵד (לא, כו) כָּל מִי שִׁיּוּשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה יֵשֵׁב בְּכַבֵּד רֹאשׁ . . שֶׁהוּא הָעֵד הַנָּאֵמָן לְכָל בָּאֵי עוֹלָם (רמב"ם סוף הלכות ספר תורה) הרי שספר תורה היא עדות על כך שפָּחַד ה' בְּנו מִכָּל הָעַמִּים. וְהָנָה, עֲדוּת אֵינָה עַל דָּבָר הַנִּרְאָה וְהַנֶּכֶד - **קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה**, שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּרְאָה לַעֵיִן. כְּמוֹ כֵּן אֵין צִרְף בְּעֲדוּת עַל מִקְלָת דַּעֲבִידָא לְאַגְלוּי - **קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל**, הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּכָל יְהוּדִי, שֶׁלִּפְעָמִים (כְּגוֹן בַּעַת רְצוֹן) הִיא מְאִירָה בְּגִלּוּי. הָעֲדוּת הִיא עַל דָּבָר הַנֶּעֱלָם - **הַקָּשֶׁר הָעֲצָמִי** שֶׁל יְהוּדִי עִם עֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ.

כז אָרִי אֲנִי יְדַעְנָא (יְדַעְנָא) יֵת סָרְכְּנִיתָד יֵת
קִדְלָד דְּקִשְׁיָא הָא בַּעַד אֲנִי מְנָם עֲמֻכּוֹן
יִמָּא דִין מְסָרְכִין הָוִיתִין קִדְם יֵי וְאָף (אָרִי)
בְּתֵר דְּאָמוֹת:

כח בְּנִישׁוֹ לְוִתִּי יֵת כָּל סָבִי שְׁבִיטִכּוֹן
וְסָרְכִיכּוֹן וְאֲמַלֵּל קְדָמִיהוֹן יֵת פִּתְגָמִיָּא
הָאֵלִין וְאַסְהֵד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא:

(כו) **כִּי אֲנֹכִי יֹדַעְתִּי אֶת־מְרִיָּךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ הַקָּשָׁה**
הֵן בְּעוֹדֵנִי חֵי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּוִרִים הֵיחָם
עַם־יִהוָה וְאָף בִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי:

(כח) **הִקְהִילוֹ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִיטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם**
וְאֶדְבַּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה
בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

כ"ט <הִקְהִילוֹ אֵלַי • וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת לְהִקְהִיל אֶת הַקָּהָל, לִפִּי שְׁנֶאֱמַר: (במדבר י) "עֲשֵׂה לָךְ", וְלֹא הִשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם, וְאָף בְּחַיֵּיו נִגְנְזוּ קִדְם יוֹם מוֹתוֹ (ספרים אחרים: ביום מותו), לְקִיָּם מִה שְׁנֶאֱמַר: (קהלת ח) "וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת". וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • וְאִם תֹּאמַר: הֲרִי כָּבֵד הָעֵיד לְמַעֲלָה: (לעיל ל) "הָעִידְתִּי בָכֶם הַיּוֹם וְגו'" ? הֵתָם לִישְׂרָאֵל אָמַר, אָבֵל לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשָׁיו בָּא לֹמַר: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 220 ואילך – מוֹתוֹךְ "לְקִרְאָת שַׁבָּת"

רוֹעִי יִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרְדוּ מֵעַל צֶאֱן מִרְעִיתָם

בְּפִרְשֵׁת וַיִּלָּךְ (לא, כח) כְּתוּב "הִקְהִילוֹ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי שְׁבִיטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם". וּמִפֶּרֶשׁ רִש"י: "וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת לְהִקְהִיל אֶת הַקָּהָל . . לְקִיָּם מִה שְׁנֶאֱמַר וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת". וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

יְדוּעַ מִה שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים (רֹאה תֵּנִי אֵגֶה"ק ס"ז וְבִיאורו. ס"ח. וּבכ"מ) דְּ"בְּהַעֲלוֹת ה' רֹחוֹ [שֶׁל צִדִּיק] וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף . . יַעֲלֶה בְּעִלּוֹי אַחֵר עִלּוֹי עַד רוּם הַמַּעֲלּוֹת". וְתִמְוִיה, אֵיךְ זֶה מִתְאִים עִם מִה שֶׁכְּתוּב "אֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת" דְּמוֹשָׁמְעוּ שְׁנַעֲשֶׂה יְרִידָה בְּנִשְׁמַת הַצִּדִּיק?

וְיֵשׁ לֹמַר בְּזֶה, דְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא לְמַעֲלִיּוּתָא, דְּכִשְׁאָדָם שׁוֹלֵט עַל מִשְׁהוֹ, סִימָן הוּא שֶׁשִּׁיף הוּא לְדָבָר עַד שְׁבִיכְלָתוֹ לְשִׁלּוֹת עֲלָיו, מִה־שְׁאִינ־כֵּן בְּיוֹם פְּטִירַת הַצִּדִּיק, מִפִּיּוֹן שְׁתַּעֲלֶה בְּעִלּוֹי אַחֵר עִלּוֹי, אֵין לוֹ שְׁכִיחָה לְעִנְיָנוּ עוֹלָם הָזֶה, וּבְמִילָא "אֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַכְּתוּב לְמַעֲלָה (לעיל ל, ט) 'הָעִידוּתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ', וְלִמָּה הוּצָרָךְ לְכַפּוֹל אֶת הַדְּבָרִים? אֵלֶּה הֵתָם (שָׁם) לִישְׂרָאֵל אָמַר כֵּן, שְׁמַעֲדִי בְּהֵם אֶת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אָבֵל לְשָׁמַיִם וְלָאָרֶץ עֲדִין לֹא אָמַר שִׁיחִיו עֲדִים, וְלָכֵן עַכְשָׁיו שְׁבִי לֹמַר 'הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגו' (ולקמן לב, א), חֲזוֹר וְאָמַר 'וְאָעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' כְּדִי לְהַזְמִינָם וְלְהַעֲמִידָם כְּעֲדִים עַל כֵּךְ (רש"י דפ"ח):
תורה כט

מִשָּׁה לְשִׁלְטָתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וְלָכֵךְ לֹא הִקְהִיל מִשָּׁה אֶת הָעָם עַל יְדֵי תְּקִיעַת חֲצוֹצְרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵף בְּחַיֵּיו שֶׁל מִשָּׁה נִגְנְזוּ הַחֲצוֹצְרוֹת קִדְם יוֹם מוֹתוֹ (ס"א: בְּיוֹם מוֹתוֹ), לְקִיָּם מִה שְׁנֶאֱמַר (קהלת ח, ח) 'וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת' [אֵין שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ נִיכָר בְּיוֹם מוֹתוֹ], וְלִפִּי שֶׁהַחֲצוֹצְרוֹת מְסִימָנִי הַשְּׁלִטוֹן הֵן, לָכֵךְ נִגְנְזוּ בְּיוֹם מוֹת מִשָּׁה (תנחומא ויחי ובהעלותך):
וְאָעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאִם תֹּאמַר הֲרִי כָּבֵד הָעֵיד

(כח) **הִקְהִילוֹ אֵלַי. וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת כְּדִי לְהִקְהִיל אֶת הַקָּהָל**, בְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים תְּמִיד בְּשִׁמְשָׁה הָיָה מְקַהֵל אֶת הָעָם, לִפִּי שְׁנֶאֱמַר (במדבר י, א) 'עֲשֵׂה לָךְ שְׁמִי חֲצוֹצְרַת כֶּסֶף... וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה, וְלִשְׁוֹן הַכְּתוּב - עֲשֵׂה לָךְ' וְלֹא לְאַחֲרִים - מוֹרָה שְׁצִיּוּי זֶה לֹא הָיָה אֵלֶּה לְמִשָּׁה, כִּי הַחֲצוֹצְרוֹת נִוְעְדוּ רַק בְּשִׁבִּיל הַנְּהַגַּת מַלְכוּתוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שִׁיחִיו תוֹקְעִין לְפָנָיו כְּמֶלֶךְ, וְלֹא הִשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם - לֹא נִתְּנָם

שיעור יומי לשבת קודש כ"ה אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת נצבים-וילך נה

לפי־ה הוה־אמינא דביום פטירת משה שנתעלה כל־כף עד שאין שיף לומר שיש לו "שליטה" על ישראל, נפסק הקשר רחמנא־ליצלן בינו לצאן מרעיתו.

ומלמדנו הכתוב, שאף ביום פטירת משה, אמר "הקהילו אלי", שביקש בעצמו להקהיל את כל בני ישראל, כי בכל מצב ובאיזה דרגא שנימצא בו משה, עדין קשור ומאוחד הוא עם צאן מרעיתו. וכלשון רש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל, וישראל הוא משה".

(כט) **כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וּסְרַתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם וְקִרְאתֶם אֲתֶכֶם הֲרַעַה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:**

כט ארי ידענא (ידענא) בטר דאמות ארי חבלא תחבלון ותסטון מן ארחא די פקדית יתכון ותערע יתכון בשתא בסוף יומיא ארי תעבדון ית דביש קדם יי לארגזא קדמוהי בעובדי ידיכון:

כס"א **אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן • וְהָרִי כָּל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁחִיתוּ, שְׁנֵאמַר: (שופטים ב) "וַיַּעֲבְדוּ יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ"?** מִכָּאן שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם חָבִיב עָלָיו כְּגוֹפּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיְהוֹשֻׁעַ חִי, הָיָה נִרְאָה לְמֹשֶׁה כְּאִלוֹ הוּא חִי.

(ל) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאוֹנֵי כַל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם:**

ל ומליל משה קדם כל קהל ישראל ית פתגמי תושבחתא קדא עד דשלימו: פ פ פ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדני"ה סימן. חסלת פרשת וילך

ביאור על ההפטרות מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(ג) **קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, קָבְלוּ עֲלֵיכֶם וְשִׁמּוּ לְבַבְכֶּם אֶל הַדְּבָרִים שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם. כָּל תִּשְׁאָ עוֹן, כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ תִּסְלַח. וְקַח מִטּוֹב, מַעֲשֵׂה טוֹב שֶׁעֲשִׂינוּ וְגַן מִלְּעוֹן. וְנִשְׁלַחְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ, בְּמָקוֹם פְּרִים לְקַרְבָּנוֹת נִשְׁלַחְמָה לְפָנֶיךָ וְדוּי שְׁפָתֵינוּ. (ד) אֲשׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ, וְגַם תֹּאמְרוּ לְפָנֶיךָ, לֹא נִבְקַשׁ עוֹד עֲזֶרְתָּ אִתָּנוּ, לֹא מֵאֲשׁוּר וְלֹא מִמִּצְרַיִם. עַל סוֹם לֹא נִרְכָּב, זֶה הוּא עֲזֶרְתָּ מִצְרַיִם, שְׁמִשָּׁם נִשְׁלַחוּ הַסּוֹסִים. לְמַעַשְׂתָּה יְדִינוּ, אֵלֶּיךָ תִּפְסְלוּ. אֲשֶׁר בָּךְ יִרְחֹם יִתּוֹם, אֲשֶׁר בָּךְ ה' לְבָדֶךָ תְּחִי תִקְוָתֵנוּ, אִתָּה הַמִּרְחָם יִתּוֹמִים. (ה) אֲרָפָא מִשׁוֹכְתֶּם, כְּאֲשֶׁר יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּדְבָרֵיךָ הַזֶּה, אִם אִסְלַח לָהֶם עַל מַה שֶּׁחָלְכוּ בְּדֶרֶךְ שׁוֹכֵב וּמִרְדּוֹ בִּי. אֲהֵבם נִדְבָה, אֵתֵב אֹתָם בְּנִדְבַת לְבִי, אֵף שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִים לָכֶּה. (ו) אֶהְיָה כְּטָל לְיִשְׂרָאֵל, כְּלוּמָר, לֹא תִפְסַק אֲהֵבְתִּי מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֵין**

הפטרות נצבים-וילך לשנים מקרא ואחד תרגום

בהושע פרק יד

יָד בְּשׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כְשַׁלַּתָּ בְּעוֹנֶיךָ: גָּקָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָ עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַחְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוֹם לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעַשְׂתָּה יְדִינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחֹם יִתּוֹם: ה אֲרָפָא מִשׁוֹכְתֶּם אֲהֵבם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֶהְיָה כְּטָל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וַיֵּךְ שְׂרָשׁוֹ אֲהֵבם נִדְבָה, אֵתֵב אֹתָם בְּנִדְבַת לְבִי, אֵף שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִים לָכֶּה. (ו) אֶהְיָה כְּטָל לְיִשְׂרָאֵל, כְּלוּמָר, לֹא תִפְסַק אֲהֵבְתִּי מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֵין

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הוא, שכן כל זמן שהיושע חי היה נראה למשה כאילו הוא עצמו חי, (ראים):

חסלת פרשת וילך

« וַיַּעֲבְדוּ הָעָם אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ? » אֵלָּא מִכָּאן לְמַדְנָה שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם חָבִיב עָלָיו כְּגוֹפּוֹ, וְכֹה שְׁאִמֵּר 'אַחֲרֵי מוֹתִי', אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ

(כט) **אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן.** הַיָּאָר אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה שִׁישְׁחִיתוּ אַחֲרֵי מוֹתוֹ, וְהָרִי כָּל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁחִיתוּ, שְׁנֵאמַר (שופטים ב).

בְּלִבְנוֹן: וַיִּלְכְּבוּ וַיִּנְקוּתָיו וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַרְיָח לֹא
בְּלִבְנוֹן: הַיִּשְׁבּוּ יִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרָחוּ כִּגְפָן וְכָרוּ
 בֵּינָם לְבָנוֹן: ט אַפְרָיִם מִהֲלִי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי
 וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעְנָן מִמֶּנִּי פֶרִיךְ נִמְצָא: י מִי חָכֵם
 וַיִּבֶן אֱלֹהִים נֶבֶן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דִּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים
 יִלְכּוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם: ז יִהְיֶה מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא
 עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לִשְׂאֵרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד
 אֲפֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יֵשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עוֹנֵתֵינוּ
 וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אִמָּת לְעַקֵּב
 חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קָדֶם:
 הַפֹּטֶרֶת נִצְבִים־וַיִּלָּךְ לִקְרִיאָהּ בְּצִיבוֹר וּלְשָׁנִים מִקְרָא

ואחד תרגום נדפסה לקמן ע' קסג

לַתֵּת לֹא כָל צָרָתוֹ. **אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעְנָן,** כְּמוֹ עֵץ הַכְּרוֹשׁ בְּהִיּוֹתוֹ רַעְנָן וְלֹחַ, שְׁאִפְשֵׁר לְכּוֹפֵף אֶת רֹאשׁוֹ עַד לְאַרְצוֹ, כִּד וְהָא הַקִּב"ה מוֹצִי לֹא לְהַצִּילֹהוּ. **מִמֶּנִּי פֶרִיךְ נִמְצָא,** הִרְיָ אֲנִי הוּא שְׁכָל טוֹבֵתְךָ מֵאִתִּי בָּהֶם. (י) **וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם,** כְּאִשֶּׁר יִשְׁבּוּ הַפּוֹשְׁעִים לְדִרְכֵי ה', וְלֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם כְּמוֹ הַצַּדִּיקִים, יִפְשְׁלוּ בָּהֶם, כְּאֵדָם שְׁאִינוּ מִכִּיר הַדֶּרֶךְ. וְזֶה נֶאֱמַר עַל הַפּוֹשְׁעִים שֶׁלָּבָם עוֹד בְּדֶרֶךְ פֶּשַׁע. אֲבָל הַשִּׁבְיִים בְּלֵב שְׁלֵם, הַקִּב"ה יַעֲזֹרֵם. (ח) **נִשְׂא עוֹן,** מְכַפֵּר עַל עוֹן. **וְעֵבֶר עַל פֶּשַׁע,** כְּלוּמָר, אִינוּ עוֹמֵד עַל הַפֶּשַׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשֵׁלֵם עָלָיו גְּמוּלָה, אֲלָא עוֹבֵר עַל הַפֶּשַׁע כְּאִלּוּ לֹא יָדָא. **לִשְׂאֵרִית נִחַלְתּוֹ,** לְאוֹתָם שִׁישְׁאָרוּ בְּבֹא הַגּוֹאֵל. **לֹא הִחְזִיק לְעַד אֲפֹ,** אֵף עַל פִּי שְׁהָיוּ חֲבִיבִים שְׁלֹא יִצְאוּ מִתְּהַלּוֹת לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִפְגַּח לְעַד אֵל מַעֲשֵׂיהֶם. (ט) **יִכְבֹּשׁ עוֹנֵתֵינוּ,** כְּאֵדָם שְׁכּוֹבֵשׁ דָּבָר תַּחַת רַגְלֵיו שְׁלֹא יִרְאֶה. **וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם,** כְּלוּמָר, לֹא יִזְכְּרוּ לַעֲנֹשׁ עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ הִשְׁלַכְתָּם בְּעֵמֶק הַיָּם שְׁלֹא יִרְאוּ. (כ) **תִּתֵּן אִמָּת לְעַקֵּב וְגו',** כְּלוּמָר, הָאִמָּת לֹא דְרִיךְ שֶׁהִבְטַחְתָּ לְעַקֵּב "וּפְרִצְתָּ יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְתָּ וְנִגְבַּה וְגו'" (בְּרֵאשִׁית כ"ד), וְזֶה יִהְיֶה תִּשְׁלוּם גְּמוּלָה חֶסֶדוֹ שֶׁל אֲבְרָהָם, וְכִאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קָדֶם כְּעֶקְרָתוֹ שֶׁל יִצְחָק "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי... וְיִרְשׁ וְיִרְעֶךָ אֶת שַׁעַר אֹיְבָיו וְגו'" (בְּרֵאשִׁית כ"ב). וְכִשְׁיָהוּ הֵם הַמַּעֲוִנִּיִּים שֶׁלֹּא שְׁלַחַת הָאִבֹת אֲבָרְהָם יִצְחָק וְעַקֵּב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מימים השלישי, בו כותב אודות חוסר המשמעת ככל הצורך וכו'.

בטח יש להתייץ עם המחנכים על אתר כי הרבה תלוי בזה בתכונות נפש תושבי מדינה ומדינה והנוער שבו, וצד השווה בכל מקום הוא, להעמיד מבין התלמידים עצמם משגיחים על המשמעת, ודוקא מבין אלו שאינם מושמעים כ"כ, ואם באפשרי דאופן פרנס חדש וכיו"ב וכשיהיו הם המעוניינים במשמעת הוא ע"ד מרז"ל מני' ובי' אבא לשדי ב"י נרגא...

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז	יום רביעי - כ"ב אלול מפרק קו עד סוף פרק קז ופרקים סד-סו
יום שני - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס	יום חמישי - כ"ג אלול מפרק קח עד סוף פרק קיב ופרקים סז-סט
יום שלישי - כ"א אלול מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג	יום שישי - כ"ד אלול מפרק קיג עד סוף פרק קיח ופרקים ע-עב
שבת קודש - כ"ה אלול פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו ופרקים עג-עה	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ט אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכד, טז. אהובי... עד עמ' 248, בנדרים דף פ'.

בצרכי החיים המוכרחים ביותר, יתחלקו עם יהודי שני, ולא
אמר - חכמינו ז"ל: "תייך קודמין", אלא בשביל אחד
קתון של מים וכו', - מה שחכמינו ז"ל אומרים שחיו של
אדם באים לפני חיו של הזולת, ויחוי אחיך עמך" הכוונה,

שאתה בעצמך (חייך
אתה) בא תחילה, הם
אמרו זאת רק כשיש ביד
אחד כד מים המספיקים
להחזקת חיו של אדם
אחד בלבד, עד שיגיעו
למקום ישוב שיש שם
מים, ואם יתחלק במים
אלה עם יהודי שני,
שניהם לא ישארו בחיים,
שאז אומרים "חייך קודמין
לחיי חבירך", שהוא - כד
המים, דבר השוה
לשניהם בשוה - לגבי
שניהם מדובר על צורך
נפש שווה, לשותות
להשיב נפשם בצמא,
אבל אם העני צריך
לחם לפי תפף ועצים
וכסות פקרה ובהאי
גווא - צרכי חיים דומים,
כל דברים אלו קודמין

לכל מלבושי כבוד - מלבושים שלא זקוקים להם בגלל קור
וכדומה, אלא הם מלבושי כבוד, וזבח משפחה בשר ודגים
וכל מטעמים של האדם וכל בני ביתו, ולא שיהיה - לומר
בזה "תייך קודמין", מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של
העני שוה בשוה ממש, כדאיתא - כמו שמצינו בנדרים
דף פ. - "מעין של בני העיר - חיהו וחיי אחרים - חיהו
קודמין לחיי אחרים; (שתיית) בהמתם ובהמת אחרים -
בהמתם קודמת לבהמת אחרים; כביסתן וכביסת אחרים -
כביסתן קודמת לכביסת אחרים" ואילו אם מדובר במים לחיי
אחרים וכביסתן - חיי אחרים קודמין לכביסתן" - מפני שאצל
האחרים זה יותר ענין של חיים. הרי, שאם הצרכים אינם שווה
בשוה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאוד, בכל זאת לא
אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי אותם עניים
מדובר אודות לחם לפי תפף, עצים ומלבושים להגן מפני הקור,
הרי זה קודם וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים למשפחה
העצמית, למרות שלפי הבנתם הם - אלה הם דברים מאד
חשובים להם.

לאנשי קהלת וכו' כנוכר לעיל, רבות מאגרות הקודש שלו, כתב
רבנו הזקן, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה
שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקודש
הופנו לקהלות מסוימות בהודמנויות מסוימות. אגרת הקודש סימן טז,

נכתבה לקהלה מסוימת, כפי
שצוין בראשית האגרת:
"לאנשי ק' וכו'", וכפי הנראה
מתוכן האגרת, היה מצב
הפרנסה באותה קהלה ירוד
מאד, ונתקבלו ידיעות אצל
רבנו הזקן, שה"מעמד" של
אותה קהלה עבור "כולל
חב"ד" (צדקת ארץ ישראל)
קטן בגלל כך. לכן כותב להם
רבנו הזקן, שידוע לו מצב
הפרנסה, שנתדלדל מאד
בזמנים האחרונים, ובכל זאת
נוגע הדבר בנפשם, שמבלי
הבט על מצבם, יחזיקו את
ה"מעמד" לצדקת ארץ
ישראל, ומציין טעמים על כך
גם על פי דין וגם לפנים
משורת הדין.
טז. אהובי, אחי ורעי
אשר - קרובים
ויקרים לי בנפשי! - ישנה

מעלה בקרבנו של אח ישנה מעלה בקרבנו ומסירותו של ידיד
וחרב; רבנו הזקן מציין שני הביטויים "אחיי" ו"רעיי", שהאגרת
נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הנה לא נעלם ממני צוק
העתים, - הללו, אשר נתדלדלה הפרנסה, ובפרט הידיעות
לי ממהניכם - מקהלתכם, אשר קשה ידם - ומצב פרנסתם
ירד מטה, בלי שום משען ומשענה, - כלומר, שלא הבעל
ולא האשה מרוויחים לפרנסה, וממש לוויים ואוכלים, -
נאלצים ללוות כספים כדי לקנות צרכי אוכל, ה' ירחם עליהם
וירחיב להם בצר בקרוב, - הרי מצב זה - כותב רבנו הזקן -
ידוע לי, ועם כל זה - מבלי הבט על המצב האיום, לא טוב
הם עושים לנפשם, לפי הנשמע, אשר קפצו ידם הפתוחה
מעודם עד היום הזה, לתת, ביד מלאה ועין יפה
לכל הצטרפות ההכרחית לדי מחסורי האביונים נקיים,
אשר עיניהם נשואות אלינו, - שנבוא לעזרתם, הכוונה לעניי
ארץ ישראל שאין להם שום מקור לפרנסה רק מה שעושים
להם מה"כולל". ואם אנו לא נרחם עליהם, חסדו שלום -
מי ירחם עליהם? וחי אחיך עמך בתיב! - כלומר, גם

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי - לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרויחים עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו (1) שאין להם מלפנים ג"כ, (2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתתי משמע גם מלי נקי מנסיון". 6. בהר כה, לו. 7. ב"מ סב, א.

יום שני כ' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכה, לב ונפש:

- 1 והנה, זהו על פי שורת הדין גמור, - צרכי חיים של הזולת
2 קודמים לצרכי הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקסוס שלו,
3 אבל באמת גם אם הוא ענין דלא שייך כל כך האי מעמא
4 - טעם זה, שחייב ממש של הזולת קודמים לצרכי הסתמיים
5 הוא, הרי גם במצב כזה
6 כשלא מדובר אצלו בבשר
7 ודגים וכל מטעמים, אלא
8 כדי שיתן צדקה עליו לתת
9 חלק מלחמו, או כשאצל
10 המקבל, העני, לא מדובר
11 על ענין של לחם ממש
12 לילדיו הקטנים או צרכי
13 חיים אחרים, אלא סתם
14 דברים נצרכים, ראוי לכל
15 אדם שלא לדקדק
16 להעמיד על הדין, -
17 לנהוג אך ורק כפי שהדין
18 מחייב, רק לדחוק תניין
19 ולבנם לפני ולפנים
20 משורת הדין, - גם אם
21 על פי דין לא מוטל עליו,
22 באותו מקרה, להתחלק
23 עם הזולת - יעשה זאת
24 מצד לפני משורת הדין,
25 ולדאוג לעצמו ממאמר
26 ר"ל⁸, - גם כשעל פי דין
27 "שליך קודם לשל כל
28 אדם", אבל אומרת הגמרא, שכל המדקדק בכך - וכפי
29 שרש"י מפרש, שאין הוא נכנס "לפנים משורת הדין" אלא נוהג
30 כפי שהדין מחייב בלבד, סוף פא לידי כך, - שיצטרך להזדקק
31 לצדקה, חסד ושלום⁹. - כלומר, המדקדק בזה לעשות רק כמו
32 שהוא על פי דין - סופו שבא לידי כך חסד ושלום, שיצטרך הוא
33 עצמו להזדקק לקבלת צדקה ח"ו, וגם¹⁰, כי בלנו צריכים
34 לרחמי שמים בכל עת, - רחמים מן השמים הנמשכים על ידי
35 פאתעירותא דלתתא - בהתעוררות העבודה למטה דוקא
36 בכל עת ובכל שעה, לעורר רחמינו על הצריכים לרחמים,
37 וכל המאמץ לבבו וכובש רחמיו, יהיה מאוזה טעם שיהיה
- 38 - גורם כך למעלה, לבבש וכו' - את הרחמים שלמעלה, הם
39 ושלום. - כל זה הוא הרי ענין הנוגע לעתיד (ובהווה, ופועל
40 שיתן עד שיהי' בשוה עמך - הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א); אך,
41 יש בזה ענין הנוגע גם לעבר (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
42 ופועל שיתן יותר מאשר
43 יהי' לעצמו - כיון שזהו)
44 לשם כפרת עוונות ותיקון
45 עוונות של העבר; ומה
46 גם, כי אדם - אין צדיק
47 בארץ אשר יעשה טוב
48 תמיד ולא יחטא¹¹,
49 והצדקה מכפרת¹²
50 ומגנה מן הפורענות
51 וכו'¹³, ולזאת - ולכן,
52 היא - הצדקה היא,
53 רפואת הגוף ונפש¹⁴
54 ממש, "אשר עור בעד
55 עור וכל אשר לאיש יתן
56 בעד נפשו"¹⁵. - הרי
57 שלא שייך להגביל עצמו
58 לתת רק עד לסכום
59 מסוים, כשם שלא שייך
60 להגביל את הסכום
61 שמוציאים בשביל רפואה,
62 שכן, אדם נותן כל אשר
63 לו לשם רפואתו, ולשם
64 הצלת נפשו. כל זה מדובר
65 אודות נתינה; אך, לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה". שכן,
66 הקדוש ברוך הוא משלם זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו הוסיף:
67 בשנים, אנו מאמינים בני מאמינים, כי הצדקה אינה רק
68 הלוואה להקדוש-ברוך-הוא¹⁶, ברכתיו: - כמו שכתוב¹⁷:
69 "מלוא ח' חונן דל, וגמלו ישלם לו" בכפלים - לא רק
70 בעולם הבא, אלא גם בעולם הזה, דשכר כל המצות ליבא
71 - אינו בעולם הזה, לבד מצדקה¹⁸, - שאת שכרה משלמים
72 בעולם הזה, לפי שהוא טוב לפירות¹⁹, בראיתא - כפי שאנו
73 מוצאים ב- מסכת קדושין סוף פרק קמא²⁰. וגם יש לחוש
74 לעניש²¹, חסד ושלום, בשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא

8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרש"י מדקדק) בעצמו כך סוף בא לידי כך ח"ו". (לעיין בד"ס). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראגה: (1) מהעתיד (2) בנוגע לממון (מזוני)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנוגע: (1) להווה (2) גם לבני וחי". 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דב"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רפכ"ז. 14. ראה תנחומא משפטים טו. 15. איוב יא, יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרש"י וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדוד" (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמו עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז - בכל המצות אינה לבד בצדקה (וכמש"נ - בכפלים מנתינתו). 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך - בכ"ז שייך הנ"ל, כיון שהוא בכלל בריות (ראה פל"ב) ועפ"ז יומתק שבאוואונט (שלא לדקדק) כל הג' הגבולות: אע"פ שנאמר: (1) וחי - לא ידקדק בזה, (2) אחיך - יתן גם לבריות, (3) עמך - לא יהי' בשווה כ"א יותר להמקביל". 20. מ, א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר".

- 1 לא נמנה עמהם²², – כשאחרים מבני הקהילה נותנים
2 ה"מעמדות" שלהם
3 ל"כולל" והוא אינו נותן –
4 הרי זה שהם מצטרפים
5 יחד ונמנים לדבר מצוה
6 ואילו הוא אינו מצטרף
7 אתם, כנודע ממאמר
8 ר"ל²³, – על כך את הפסוק²⁴ "וחרסון לא יוכל להמנות". אתם השי"ת יהי זה כפי רצונם הם וכפי רצונו של רבנו הזקן.

אגרת הקדש

- נמנה עמהם כנודע ממאמר¹ ל' ולשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב, ככל מלי
עליהם ברכת טוב בכל מלי דמיטב המיכה ה' לטובים
וישרים כנפשם ונפש הדו"ש מכל לב ונפש:
רבנו הזקן, שהטוב שיעשה
אתם השי"ת יהי זה כפי רצונם הם וכפי רצונו של רבנו הזקן.

יום שלישי כ"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכה, יז. נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

- 17 יז. נודע¹ דב"אתערותא דלתתא", – על ידי ההתעוררות של
18 עבודת האדם למטה, שהאדם מעורר בלבו מדת החסד –
19 לעשות צדקה וחסד, ו – מעורר רחמנות – שלו, על כל
20 הצריכים לרחמים – הוא מעורר על ידי כך "אתערותא
21 דלעילא", – התעוררות
22 למעלה, לעורר עליו
23 רחמים רבים ממקור
24 הרחמים, – לא רק מדת
25 הרחמים שבסדר
26 ההשתלשלות, שהיא
27 רחמים בהגבלה, אלא
28 ממקור מדת הרחמים,
29 שמשם הרחמים הם בלי
30 הגבלה, כנזכר בפרק מ"ה
31 בחלק הראשון של ספר
32 ה"תניא", שזה נקרא "אב
33 הרחמים" (לא "אב
34 הרחמן" כי אם "אב
35 הרחמים"), מקור הרחמים,
36 משם נמשכים רחמים על
37 האדם, להשפיע לו הפירות בעולם הזה, והקרן לעולם
38 הבא². להלן יפרש רבנו הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה,
39 אין הכוונה רק ההשפעה בעניני עולם הזה, בבני חיי ומוזני, כי
40 אם זה כולל גם ההשפעות וההשגות של גן עדן, שכל זה נקרא
41 "עולם הזה" בהשוואה ל"עולם הבא" שהוא זמן תחיית המתים.
42 כלומר, למרות שבהשוואה לעולם הזה ממש נקרא גן עדן בשם
43 עולם הבא³, שכן זה בא אחרי (ובתור שבר על) העבודה של
44 עולם הזה³, הרי, אבל, בהשוואה ל"עולם הבא" של זמן התחייה,
45 נקרא כל סדר ההשתלשלות, גם העולמות הרוחניים וגן עדן
46 בשם "עולם הזה". שכן, הם כולם ענינים ובחינות השייכות (גם
47 כעת) לגילוי השגה ("הזה" הוא לשון גילוי), ואילו "עולם הבא"
48 של זמן התחייה, הוא למעלה מגילוי השגה, כפי שיסביר להלן⁴.

אגרת הקדש

- יז נודע דבאתערותא דלתתא שהאדם מעורר
בלבו מדת החסד ורחמנות על כל
הצריכים לרחמים אתערותא דלעילא לעורר עליו
רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע לו הפירות
בעוה"ז והקרן לעוה"ב. פי' הפירות היא השפעה
הנשפעת ממקור הרחמים וחיי החיים ב"ה ונמשכת
למטה מטה בבחינת השתלשלות העולמות מלמעלה
למטה כו' עד שמתלבשת בעוה"ז הגשמי בבני חיי
ומוזני כו' והקרן הוא כמ"ש רחבה מצותך מאד והל"ל
מצותך לשון רבים (וגם לשון רחבה אינו מובן) אלא
מצותך דייקא היא מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש
מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות
מתחלפים. כך משתנה ההשפעה מעולם לעולם, ו"הקרן" –
הוא כמו שכתוב⁵: "רחבה מצותך מאד", והני ליה למימר
– היה לו לומר, "מצותיך" לשון רבים – לפי הפירוש הפשוט,
שהכוונה היא למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר
"מצותיך" לשון רבים, (וגם לשון "רחבה" אינו מובן); – שכן,
הלשון הרגיל בזה הוא: גדולה, רבה, רמה, נישאה, אלא
"מצותיך" דייקא, – המצוה שלך דוקא היא בבחינת "רחבה
מאד", כלי רחב ל"מאד" שלמעלה, היא מצות הצדקה, שהיא
מצות ה' ממש, מה שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו
עושה תמיד להחיות העולמות, ויעשה – כך, לעתיד ביה
שאת ועו, – בכמות ובאיכות, מה שהקדוש ברוך הוא מזה
העולמות כעת

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדריש לפני"ז ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל – צריך ליתן עוד בעת המניין כו' – חידוש אגה"ק זו". 23. חגיגה ט, ב. ברכות כו, א. 24. קהלת א, טו. 25. ל' ה' הכותב – תהלים קכה, ד. 1. זח"א פח, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב'))". 3. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו.

46 השתלשלות מדרגה למדרגה – החיות יורדת ומשתלשלת
47 ומתצמצמת ממדרגה למדרגה, על ידי צמצומים עצומים,
48 – המצמצמים ומקטנים את החיות ואת הגילוי, וכמאמר
49 רבותינו זכרונם לברכה: "ביו"ד נברא עולם הבא", –
50 כלומר, גן עדן, שנברא
51 באות יו"ד, והאות יו"ד

אגרת הקדש

52 היא הרי צמצום של
53 נקודה, והיא בחינת
54 חכמה עלאה, – יו"ד
55 היא בחינת חכמה
56 עליונה. שכן, הי"ד של
57 שם הוי' רומזת על
58 "חכמה עילאה" (עליונה),
59 הראשונה מעשר
60 הספירות של עולם
61 ה"אצילות", הנקראת –
62 "חכמה" נקראת "עין
63 העליון", – "עדן" שהוא
64 למעלה והוא מקור גן
65 עדן, המשתלשלת
66 ומתלבשת בכל
67 העולמות, – בחינת
68 וספירת ה"חכמה"
69 משתלשלת ומתלבשת
70 בכל העולמות להוותם
71 ולהחיותם, כמו

72 שכתוב: "ב"ש ב"ח ב"ח ע"ש ב"ח", – הרי שהתהוות כל
73 הנבראים היא מבחינת ה"חכמה", ו"החכמה תחיה ב"ח"⁹, –
74 הרי ש"חכמה" היא החיות של העולמות, ובגן עדן – בחינת
75 ה"חכמה" היא בבחינת גילוי ההשגה לכל חד לפום שיעורא
76 דיליה, – לכל אחד לפי שיעורו, החיות האלקית של בחינת
77 "חכמה" בעולמות, היא בעולם, ואילו בגן עדן היא באופן של
78 גילוי, שהנשמות מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המהות,
79 בנודע שעיני הנשמות בגן עדן הוא מהשגת סודות
80 התורה שעסק בעולם הזה בנגלה, – ובגן עדן הוא מבין
81 ומשיג את הסודות שבתורה, בראיתא – כמו שכתוב בזה
82 הקדוש פ"ש ש"ש¹⁰, – שם מבואר סדר ה"מתיבתא" של
83 משה רבינו ו"מתיבתא דרקיע", עד גם של נשים צדקניות
84 ומרים הנביאה, ובמאמר¹¹ בענין – בסיפור של דרכה בר
85 נחמני, – שם מביאה הגמרא, שבענין של ספק אם "בהרת
86 קדמה לשער לבן" או "שער לבן קדמה לבהרת" – פלוגתא
87 (מחלוקת) במתיבתא דרקיע (הקב"ה אומר טהור, ומתיבתא
88 דרקיע אומרים טמא), ואומרים מי מכריע במחלוקת זו – רבה
89 בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות. ב"לקוטי תורה"
90 של רבנו הזקן, פרשת תזריע, ישנו מאמר¹² המסביר בפרוטרוט

1 שיחיה לעתיד את העולמות ביתר חיות ובסוג חיות נעלה יותר,
2 הרי זה ענין של צדקה מהקב"ה, לכן נקראת מצות הצדקה
3 "מצותך", המצוה שלך. שכן, הקב"ה בעצמו עושה תמיד ענין
4 הצדקה, ובמ"ש שכתוב: "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה
5 כו", – הרי נקראת צדקה
6 "דרך ה'", שהיא דרך ה',

7 שהוא הולך בה, כמו דרך
8 שהולכים בה מעיר
9 לעיר, על דרך משל, כך
10 הצדקה היא בחינת גילוי
11 והארת אור אינסוף
12 ברוחיה "סובב כל
13 עולמין", – מקיף וסובב על
14 העולמות ומחיה אותם
15 בחיות שאינה מצומצמת
16 בהתאם למדרגתם, אלא
17 היא למעלה מעלה מהן,
18 שיאיר ויתגלה עד עולם
19 הזה, ב"אחירותא
20 דלתתא", – על ידי
21 התעוררות למטה
22 בתורת צדקה וחסד
23 חסד, – זה יתגלה ויאיר
24 לעתיד בתחית המתים,
25 ביתר שאת – בכמות,
26 ויתר עז – באיכות, לאין

27 קץ מבחינת גילוי (הארה) [ההארה] בגן עדן התחתון
28 והעליון, – לעתיד תהיה כאן למטה התגלות הרבה יותר
29 עליונה מאשר ההתגלות שבגן עדן התחתון ובגן עדן העליון,
30 ההוכחה על כך היא, שהרי כל נשמות הצדיקים והנביאים
31 והנביאים, שהם עתה בגן עדן העליון ברום המעלות, –
32 והמדרגות, יתלבשו בגופותיהם לעתיד¹⁰, ויקומו בזמן
33 התחייה¹⁰ להנות מזיו השכינה. – שיאיר בעולם הזה
34 לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות
35 עליונה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן עדן העליון, שבגלל זה
36 כדאי שהנשמות הנמצאות בדרגות העליונות ביותר בגן עדן
37 העליון, תתלבשנה בגוף כדי לקבל הגילוי של זמן תחיית
38 המתים, וזהו גילוי שהוא רק ענין של צדקה וחסד חסד, שכן,
39 אין בכוח ההתעוררות למטה להמשיך סוג גילוי כזה,
40 ההתעוררות למטה היא רק בבחינת "כלי" לקליטת גילוי זה.
41 במה, איפוא, הגילוי שלעתיד נעלה יותר אפילו מן הגילוי
42 שבגן עדן העליון? יסביר רבנו הזקן להלן: לפי שההארה
43 והגילוי שבגן עדן היא בחינת "ממלא כל עולמין"¹¹, –
44 ממלא כל העולמות – החיות האלקית המצומצמת ומותאמת
45 לדרגת הנברא, ומתלבשת בפנימיות בנברא, שהוא בחינת

6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מוכן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. וצ"ע". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב. 15. קסג, א. 16. ב"מ פו, א. 17.

- 1 ענין מחלוקת זו וענין מתיבתא דרקייע בכלל. על כל פנים,
2 הגילויי שבגן עדן הוא גילויי בבחינת "ממלא כל עלמין" – אור
3 מצומצם. אבל גילויי
4 ההארה שבתחתית
5 המיתים יהיה מבחינת 1 נחמני. אבל גילויי ההארה שבתחתית מ' יהי' מבחינת
6 "סוכב כל עלמין", 2 סוכב כל עלמין שאינה בבחינת צמצום ושיעור וגבול
7 שאינה בבחינת צמצום 3 אלא בלי גבול ותכלית כמו"ש בלק"א פמ"ח ביאור
8 ושיעור וגבול, אלא בלי 4 ענין סוכ"ע שאינו כמשמעו כמו עיגול ח"ו אלא שאינו
9 גבול ותכלית, כמו 5 בבחי' התלבשות וכו' וע"ש היטב.
10 שנתבאר בלקוטי
11 אמרים – ספר ה'תניא", פרק מח באור ענין "סוכב כל
מחדבר ושאינו נמצא בתוך הדבר, אלא שאינו
בפנימיות הדבר על ידי צמצומו בהתאם למדריגת הדבר, אלא הוא למעלה במדריגה תוך הימצאו והשפעתו בדבר, ועין שם היטב.

יום רביעי כ"ב אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 250, וזהו שארז"ל... עד עמ' קבו, מנוחה כו':

- 23 וזהו שאמר רבותינו זכרונם לברכה: 18 – "העולם הבא אין
24 בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ויעשרו ויהיה
25 בראשיהם ונהנין כו" 19 – מזיו השכינה, עמ"ה היא בחינת
26 מקיף וסוכב, – כלומר, אור שאינו מתצמצם ושאינו מתלבש
27 בפנימיות בהתאם לדרגתו
28 של כל עולם או נברא,
29 אלא הוא אור היורד 6
30 למטה 20 ומאיר באופן 7
31 שהוא מקיף על הכל 8
32 בשווה, ונקרא "בתר" 9
33 מלשון "בותרת" 21, – 10
34 כפי שמובא במלכים א' 11
35 פרק ז' על הכותרות שנתן
36 שלמה לעשות לעמודים, אפשר שזו ההוספה ב"כתר" לגבי
37 "עטרה", עטרה – היא הרי על הראש, "תשית לראשו עטרת
38 פז" 22, "ועטרותיהם בראשיהם", ואילו כתר מלשון כותרת – הוא
39 על עמודים, וכיון שגילויי אור הכתר לעתיד בתחית המתים בא
40 הרי על ידי קיום המצוות, שתרי"ג המצוות שמן התורה וז'
41 מצוות דרבנן, הם תרי"ג עמודי אור (תר"ך אותיות "כתר") 23,
42 אפשר שלכן הוא מביא הלשון "כותרות" המובאת בקשר
43 לעמודים. שכן, זה כתר על עמודי המצוות, והוא – בחינת
44 ה"כתר" היא בחינת ממצע המהות הארת – והתגלות
45 המאציל אין-סוף ברוך-הוא להנציץ, – של עולם
46 ה"אצילות", המאציל הוא הרי "אין סוף" והנאצלים הם הרי
47 ב"עולם", ש"עולם" בכלל הוא הרי ענין של גבול – הרי
- 48 הממוצע בין המאציל לבין הנאצלים, הוא בחינת וספירת
49 ה"כתר", פנימיות הכתר שייכת למאציל, וחיצונית הכתר
50 שייכת לנאצלים, ועל ידי כך בחינת ה"כתר" היא ממוצעת בין
51 המאציל לנאצלים – כלומר, על ידי ה"כתר" נמשך מ"אור אין
52 סוף" אל הנאצלים של
53 עולם ה"אצילות",
54 ולעתיד יאיר ויתגלה
55 בעולם הזה לכל
56 הצדיקים שיקומו
57 בתחייה – בתחיית המתים,
58 ("ועמד כלם צדיקים" 24
59 כו" 25). – כלומר שלעתיד
60 זה יתגלה לכל בני
61 ישראל. הרי, שהאור השייך כעת לנאצלים של עולם
62 ה"אצילות" בלבד, יאיר ויתגלה לעתיד לבוא למטה בעולם
63 הזה, ולא כפי שאמר לעיל בקשר לגן עדן, שהאור המאיר בגן
64 עדן מבחינת ה"חכמה", הוא בבחינת גילויי והשגה לכל אחד
65 בהתאם למדריגתו. שכן, מדובר באור פנימי המשתלשל
66 ומתצמצם ממדריגה למדריגה ובא בהתגלות לכל אחד בהתאם
67 למדריגה שלו – אלא, האור והגילוי של תחיית המתים, שהוא
68 אור מקיף של "כתר" אינו מתצמצם אלא מאיר לכולם בשווה,
69 ויהיה זה בהתגלות גמורה, בהשגת המהות, שמשגיג את
70 המהות, כפי שהדבר בענין הראיה שרואים את המהות של
71 הדבר, כפי שנאמר על לעתיד 26 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
72 יחדיו", ראיית המהות. וזהו שאמר רבותינו זכרונם

ד"קא מיפלגי במתיבתא דרקייע. 18. ברכות יז, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועטרותיהם בראשיהם (מקיף – ועוד ענין) ונהנין כו' (פנימי)". 20. הרבי שליט"א העיר, שלמרות שהאור מאיר גם למטה, אי אפשר לומר שהוא מאיר למטה כמו למעלה, שכן "סוכב" – גילויי שלו בעולם העליון והתחתון שווה, ויש עוד ענין שונה לגמרי – האם כמו שהוא למע' כך מתגלה: התנשאות המלך על כל בני המדינה בשווה, אבל אינו דומה כלל לכמו שהיא בעצמו (לא בעצמותו כ"א אפילו בגילויי ובהרגש דעצמו)". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה נוגע כאן, ולא הענין שהוא מל' כתר לי – שתיקה וביטול (לקו"ת במדבר סט, א. תער"ב בתחלתו)". 22. תהלים כא, ד. 23. תפלת ר' נחניה בן הקנה, הובאה ונתבארה להלן סימן כט (קמט, סע"ב ואילך). 24. ישע"י ס, כא. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הובא כאן כי זה מחלוקת תח"מ וג"ע: בתח"מ "ועמך כולם צדיקים", משא"כ ג"ע שלא כל העם זוכה – ראה תו"א יתרו עג, ב. לקו"ת וכו'". ולמרות שהוא אומר להלן "אך א"א להגיע למדריגה זו עד שהיא בג"ע תחלה" – הוסיף הרבי שליט"א, שלעיל כשהוא אומר "ועמך כולם צדיקים" הכוונה היא רק ש"כולם" – יעמדו בתח"מ, ויהיו אז: משה והאבות כו' ועד שואב מימין. ופשיטא – גודל החילוק שבין ול"ז בהגילויים דאז, וכאז"ל לפום שעור"ב (בג"ע) וכו'". 26. ישע"י מ, ה.

בהשתלשלות – קיים הבדל בין נשמה לגוף, לנשמה בגן עדן
הוא יכול להתגלות, ואילו לנשמה בגוף אין הוא יכול
להתגלות. אך, לגבי אור ה"כתר" שהוא למעלה לגמרי
מהשתלשלות, אין שום הבדל בין נשמה לגוף – אלא אדרבה,
בגוף דוקא, שהוא "סופך"
– דוקא שם "נעוץ"
(נמצא) "תחלתן" אור
ה"כתר", ו"סוף מעשה
במחשבה תחלה כו",
בנוגע. – במחשבה ישנם
"תחלת המחשבה" ו"סוף
המחשבה", ובמעשה
ישנם "תחלת המעשה"
ו"סוף המעשה" – והרי
"סוף מעשה" דוקא הוא
בתחלת המחשבה, שלכן,
על ידי מצוות מעשיות

אגרת הקדש

צדיקים שיאמרו לפנייהם קדוש כי קדוש הוא בחי'
מוכרל שאינו בגדר השגה ודעת שבג"ע כי החכמה
מעלה מבחינת החכמה ודעת שבג"ע כי החכמה
מאין תמצא כתיב הוא בחינת כתר עליון הנקרא אין
בוה"ק והשפעתו והארתו בבחינת גילוי הוא דוקא
כשהנשמה תתלבש בגוף וך וצח אחר התחי' כי נעוץ
תחלתן בסופן דוקא וסוף מעשה במחשבה תחלה כו'
בנוגע. אך א"א להגיע למדרגה זו עד שיהא בג"ע
תחלה להשיג בחינת חכמה עילאה (כו') [אפשר צ"ל כל
חד] כפום שיעורא דיליה וטל תורה מחייהו והקיצות

1 לְכַרְכֶּכָּה²⁷: "עֲתִידִים צַדִּיקִים שִׁיאֲמְרוּ לִפְנֵיהֶם קָדוֹשׁ", – כפי
2 שאומרים כעת "קדוש" לפני הקדוש ברוך הוא, כי "קדוש"
3 הוא בחינת מְכַרְל, שִׁאֲנוּ בְּגֵדֵי הַשָּׁנָה וְדַעַת, כִּי הוּא
4 לְמַעַל מַעַלָּה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה וְדַעַת שֶׁבִּגְנִי עֵדוֹ, כִּי
5 "הַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא"
6 בְּתִיב²⁸, הוּא בְּחִינַת
7 "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן" הַנִּקְרָא
8 "אֵין" בְּיַהֲרֵר הַקָּדוֹשׁ²⁹,
9 וְהַשְׁפָּעֶתוֹ וְהָאֲרֵתוֹ
10 בְּבְחִינַת גִּלּוֹי, – שִׁיכּוֹל
11 לְהַשִּׁיגוֹ בְּהַשְׁגַּת הַמַּהוּת,
12 הוּא דּוֹקָא בְּשִׁנְשֻׁמָּה
13 תִּתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וְךָ וְצִח
14 אַחֵר הַתְּחִיָּה, – אַחֲרֵי
15 תַּחֲיִית הַמֵּתִים, וּמִדּוּעַ
16 הַדְּבַר כֵּךְ, שֶׁבִּגְנִי עֵדוֹ,
17 כְּשֶׁהִנְשָׂמָה הִיא בְּלִי גוֹף,

18 אין היא יכולה להשיג בגילוי את אור הכתר, ואילו לעתיד לבוא
19 בתחיית המתים, כשהנשמה תהיה מלובשת בגוף (כידוע)³⁰
20 ההכרעה כדעת הרמב"ן³¹, שתכלית השכר תהיה דוקא לנשמה
21 בגוף בזמן תחיית המתים), דוקא אז תוכל להשיג בגילוי את אור
22 הכתר? אומר על כך רבינו הזקן: כִּי "נְעוּץ תְּחִלָּתָן – המדריגה
23 העליונה ביותר שב"תחלה", בְּסוֹפָן דּוֹקָא, – ככתוב בספר
24 יצירה³² ומשמעות הדבר, כפי פירוש החסידות³³, שה"תחלה"
25 שלמעלה גם מה"ראש המתפשט" (כמו המדריגות העליונות
26 ביותר של השתלשלות) – נמצאת ב"סוף" דוקא, במדריגת
27 ה"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (למעלה אפילו מהמדריגה
28 הגבוהה ביותר של השתלשלות, שהיא "חכמה" הנקראת
29 "ראשית", שהיא היא ראשית ההשתלשלות). היכן זה יורד
30 בגילוי? – "בסופן" דוקא – בגוף גשמי, שלכן דוקא כשהנשמה
31 תהיה מלובשת בגוף בזמן התחייה – תתגלה בה אז ההתגלות
32 הנעלה ביותר של אור הכתר, גילוי שאין בכוח הנשמה בגן עדן
33 לקבלו. והכוונה היא: לא זו בלבד שלגבי אור זה, כיוון שהוא
34 למעלה מהשתלשלות, אין לגביו שום הבדל בין נשמה לגוף. –
35 לגבי הגילוי של גן עדן שכאמור לעיל הוא גילוי היורד

דוקא הנעשות על ידי נשמה המלובשת בגוף גשמי – על ידי זה
דוקא ממשיכים את אור ה"כתר", כפי שהוא אומר כאן על ידי
ענין הצדקה, וכללות המצוות הרי נקראות בשם צדקה³⁴, שעל
ידי מצוות ממשיכים אור ה"כתר". שכן, מצוות מעשיות שהן
"סוף מעשה" – הן דוקא הינן ב"תחלה" של מחשבה – תכלית
הכוונה ב"כתר" ו"רצון" לבריאת העולמות. על כל פנים מוסבר
מדוע יאמרו לעתיד לצדיקים "קדוש". שכן, לצדיקים (ו"עמך
כולם צדיקים" – כל בני ישראל) יומשך ויתגלה אור שהוא
קדוש ומוכרל ולמעלה מהשגה, וכיוון שהם יתעצמו עם האור
שיהיה בהם בהתגלות – לכן הם עצמם "קדוש". אַךְ אֵי
אֶפְשָׁר³⁵ לְהַגִּיעַ לְמִדְרָגָה זו, – לקלוט בהתגלות את האור
הסובב כל העולמות, עַד שִׁיֵּהָא בְּגֵן עֵדֶן תְּחִלָּה, לְהַשִּׁיג
בְּחִינַת חֲכָמָה עֲלִיָּא – חכמה עליונה, כו') [אפשר צ"ל³⁶: כָּל
חַד] כְּפֹמֶם שִׁעוּרָא דִּילִיָּה, – כל אחד כפי שיעורו ומדריגתו,
(הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"י יקום בתחלה"מ – ע"י טל
תורה – כמחז"ל³⁷) וְטַל תּוֹרָה מְחִייהו, – כפי שחכמינו ז"ל
אומרים "כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו" – בתחיית
המתים, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"כ"ו ש) וְהִקְצוּת

27. ב"ב עה, ב. 28. איוב כח, יב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום שהחכ' נמצאת (ג"ע) הכתר הוא בהעלם 'אין'". 29. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו'. ובכ"מ". 30. ספר המצוות להצ"צ (דרמ"צ) מצוות ציצית. וראה גם
לקו"ת צו טו, ג. 31. בשער הגמול. 32. פרק א' משנה ז'. 33. המשך תרס"ו ע' שמו. 34. ראה ח"א פל"ז. לקמן סימן לב. 35. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מה ענין פיסקא זו כאן?! – וי"ל דבא לתרץ: ע"פ הנ"ל אינו מובן מחז"ל בכ"מ (וראה ג"כ לקמן
סכ"ט) דשכר המצוות בג"ע (וכולל – מצוות הצדקה). – והתירוץ עפ"משנ"ל לעיל ס"ג, אבל ה"ז רק "הארה דהארה" וכו' – כן אינו מובן
"נשמות הצדיקים כו' שהם עתה בג"ע" כמה אלפי שנים (שהזכיר כאן לעיל) מאי נפק"מ ואהני להו להשכר (דתח"מ). – ולזה מוכרח
להמשיך הבי' אך א"א כו'. ומוסיף עוד ענין – תוס' בי' תח"מ בא ע"י שטל תורה מחייהו – שזהו שייך ותלוי (כמחז"ל זה) שיהי'
בסוג "כל העוסק בתורה", ובמילא תלוי גם בהשגת "בחי' ח"ע כפום שיעורא דילי" שזהו בג"ע דוקא. ומוסיף עוד ענין – תוס' בי':
לאחרי תח"מ – השכר ד"תשיחך" – וה"ז היא (דוקא) תשיחך" (התורה, ח"ע דכפום שיעורא דילי' בג"ע). עפ"ז יומתק ג"כ שמסיים
בבי' סיום הכתוב: לכל תכלה גו', אף שלא הביאו (ולא רמזו אפילו) ע"ז! אלא שמסתייע להענין שקדמו – וממתיק ע"ז גם הסדר
דבכתוב, שתחלה צ"ל "כל תכלה" (כי א"פ כו' – כנ"ל) ורק אח"ז יבוא לרחבה מצותן מאד. אבל בתחלת האגרת אין מקום להזכיר
"כל תכלה גו'" – שהרי ענינה בי' הרחבות שע"י הצדקה דלמטה". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום כו' – שלכאורה אינו
מובן – ולכן הקיפוהו בחצ"ע ג – כ"ח. ז. א. כל חד". 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה כתובות קיא, ב. לעיל ספלו"ו".

1 **היא תשיחך כו' ודי למכין.** – שכפי המוסבר במסכת
 2 אבות³⁹ זה מוסב על עולם הבא, שכן התחלת הפסוק⁴⁰ היא "יחי
 3 מתוך וגו' הקיצו ורננו שוכני עפר", ולאחר מכן מסיים "כי טל
 4 אורות טליך" שעל כך דורשת הגמרא "כל העוסק בתורה, אור
 5 תורה מחייהו", כשהכוונה
 6 היא על "טל תורה". הרי
 7 כדי להגיע למדרגה
 8 שתהיה בתחיית המתים,
 9 שיוכלו לקבל בגילוי את
 10 האור ה"סובב כל עלמין",
 11 מן ההכרח שהנשמה
 12 תהיה לפני זה בגן עדן
 13 ותשיג "חכמה עליונה"
 14 בהתאם לשיעורה
 15 ולמדרגתה, למרות
 16 שהשגת הנשמה בגן עדן
 17 היא בבחינת "ממלא כל
 18 עלמין" בלבד, אור פנימי
 19 (כמוסבר לעיל), אבל, הרי
 20 מאיר בה גם בחינת
 21 ה"כתר" באופן של "מקיף", שלא בהתגלות ובהשגת המהות,
 22 אלא באופן של "ידיעת המציאות" – דבר זה נותן כוח בנשמה,
 23 שבזמן התחייה תוכל לקבל את האור ה"סובב" בהתגלות
 24 ובהשגת המהות (כמובא במאמר "קא מיפלגי במתיבתא דרקייע"
 25 ב"לקוטי תורה" פרשת תזריע, ש"אור הסובב" מאיר לנשמה בגן
 26 עדן באופן של "מקיף"), הרי, שבגן עדן שהשגת הנשמה היא
 27 בבחינת "ממלא כל עלמין" (אור פנימי), שם ההתגלות של ענין
 28 ה"תורה" שהיא ענין של "מוזן" ואור פנימי, "ותורתך בתוך
 29 מעי"⁴¹, כמובא בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", אלא
 30 שמאירה גם הארה מענין המצוות (שהן לבושים ומקיפים
 31 לנשמה, כפי המובא ב"תניא" שם), ולעיתים, בתחיית המתים
 32 יהיה עיקר ההתגלות מאור ה"סובב כל עלמין" על ידי ענין
 33 המצוות, ועל ידי ועם ענין התורה "טל תורה" – ש"מחייהו"
 34 ו"היא תשיחך". לחלן, חוזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה
 35 מצותך מאד", שלעיל פירש המלה "מצותך" שהכוונה היא
 36 למצות הצדקה הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של
 37 הקדוש ברוך הוא. כעת יפרש המלה "רחבה", שמצות הצדקה
 38 היא כלי ושטח רחב, שתוכל להתלבש בה ההתגלות של "אור
 39 אין סוף" שתהיה בזמן התחייה. ובלשון רבינו הזקן: וזהו
 40 **מְצוֹתָךְ מְאֹד**, היא מְצוֹת הַצִּדְקָה, שְׁהִיא כְּלִי וְשִׁטָּח רָחֵב
 41 מְאֹד, לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הָאֶרֶץ – והתגלות, אֹרֶךְ אֵינֶיֶם וְרוּחַ בְּרוּךְ
 42 הוּא (וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב: – בְּפִיּוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה: "לְבוּשׁוֹ צִדְקָה"),
 43 – שצדקה היא לבוש לקבלת "אור אין סוף" ברוך הוא, אֲשֶׁר
 44 יֵאֵיר לְעֵתִיד בְּבִחִינַת כְּלִי גָבוֹל וְתִכְלִית בְּחֶסֶד חָנֻם – של
 45 הקדוש ברוך הוא, בְּ"אַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא" – על ידי עבודת

אגרת הקדש

היא תשיחך כו' וד"ל. וזהו רחבה מצותך מאד היא
 מצות הצדקה שהיא כלי ושטח רחב מאד להתלבש
 בה הארת אור א"ס כ"ה (וכמ"ש לבושו צדקה) אשר
 יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם
 באתערותא דלתתא זו הנק' דרך ה' וזהו לשון מאד
 שהוא בלי גבול ותכלית. אבל לכל תכלה ראיתי קץ
 תכלה היא מלשון כלות הנפש שבג"ע שהיא בבחי'
 קץ ותכלית וצמצום כנ"ל ולכל תכלה הוא לפי שיש
 כמה וכמה מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד
 רום המעלות כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפ'י
 מאריז"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' שעולים תמיד
 ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו'
 עד אחר התחי' שיהיה להם מנוחה כו':

האדם למטה בענין חסד וצדקה, זו, הנקראת "דרך ה'". –
 וכנזכר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות
 מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם". שכן,
 לאמיתו של דבר התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל
 שהיא תעורר התעוררות
 כזו למעלה של התגלות
 אלקית בלתי מוגבלת כזו,
 אלא זה חסד חנם,
 והצדקה היא כלי בלבד
 לקבלת חסד זה והתגלות
 זו. וזהו לשון "מאד", –
 "רחבה מצותך מאד",
 שהוא כלי גבול
 ותכלית. – שמצות
 הצדקה היא כלי רחב בלי
 גבול ותכלית לקבלת
 ההתגלות האלקית שהיא
 בלי גבול ותכלית. אָבֵל –
 התחלת הפסוק "רחבה
 מצותך מאד" היא: לְכָל
 תְּכֵלָה – רֵאִיתִי קֵץ, "תְּכֵלָה" – הִיא מְלִשׁוֹן "כְּלֹת הַנֶּפֶשׁ"
 שֶׁבִּגְנֵן עֵדֶן, – הרי לכך ראיתי קץ, שיש לה קץ וגבול, שְׁהִיא
 בְּבִחִינַת "קֵץ" וְתִכְלִית וְצִמְצוּם בְּנוֹכַח לְעֵיל, – שהאור
 המאיר בגן עדן הוא מבחינת "ממלא כל עלמין", שהוא אור
 מוגבל ומצומצם. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג ר' לוי יצחק
 שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מפרש את שלשת הענינים
 של "קץ", "תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות האור
 המאיר בגן עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה בפירוש
 בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית"
 ו"צמצום". ו"לְכָל תְּכֵלָה" – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש,
 כיוון שמדובר כאן אודות כלות הנפש והגעגועים שבגן עדן
 דוקא – מדוע, איפוא, הוא אומר "לכל תכלה"? – הוּא לְפִי
 שֵׁשׁ כְּמוֹת וְכְמוֹת מַעְלֹת וּמְדֻרְגּוֹת גִּן־עֵדֶן זֶה לְמַעַל מִזֶּה
 עַד רוּם הַמַּעְלֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּלִקּוּטֵי הַש"ס מִהָאֲרִיז"ל
 בְּפִרּוֹשׁ מֵאִמֶּר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּה⁴²: "תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים
 אֵין לָהֶם מְנוּחָה כו'", – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא,
 מפרש האריז"ל, שהכוונה היא, שְׁעוֹלִים תְּמִיד מְמַדְרִיגָה
 לְמַדְרִיגָה בְּהִשָּׁגַת הַתּוֹרָה שְׁאֵין לָהּ סוּף כו', – ואין להם
 מנוחה לעמוד במדרגה אחת, אלא הם עולים תמיד ממדרגה
 למדרגה, עַד אַחֵר הַתְּחִיָּה שִׁיחִיהָ לָהֶם – אז, מְנוּחָה כו': –
 כמו אחרי זמן התחייה הנקרא "יום שכולו שבת ומנוחה"⁴³, שכן,
 יתגלה אז אור מעצמות "אין סוף" ברוך הוא, שאין בו שום
 התחלקות של מדרגות, הרי שלא שייך אז שום עליה ממדרגה
 למדרגה, אלא זה ענין של מנוחה ועונג מעצמות "אור אין סוף"
 ברוך הוא.

יום חמישי כ"ג אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבו, יה. כתיב מה יפית... עד עמ' 252, כמ"ש בלק"א.

41 של התגלות). סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות
42 שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים, שכן
43 כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו
44 השכינה"⁵, ההנאה והתענוג מ"שכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו

45 היא "אהבה בתענוגים",

46 אהבה מלווה בענין של

47 תענוג, וכפי שהוא אכן מוכר,

48 שזה "מעין עולם הבא ממשי

49 שנהנין בו" (מזיו השכינה).

50 האהבה השניה, שהיא באופן

51 של כוסף ותשוקה (שהוא)

52 רוצה להיות דבוק באלקות). היא התגלות ומעין הגילוי שבגן עדן, שם

53 קיים "תכלה", כוסף ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקודש

54 הקודמת את הפסוק⁶ "לכל תכלה ראיתי קץ", שלכוסף ולכלין שבגן עדן

55 יש קץ וגבול), כך, שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את

56 המצוה, עצם ענין ההתקשרות עם הקדוש ברוך הוא (מצוה המצוה)

57 שזה הרי באופן של העלם; אלא יכול גם שתהיה לו התגלות מכך בנפשו

58 – גם מההתגלות שהיא מעין הגילוי שבגן עדן, וגם (אפילו) התגלות

59 שהיא מעין הגילוי של לעתיד לבוא בתחיית המתים.

60 שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין

61 של מתנה מלמעלה – מדובר הרי בחסידות⁷ בענין "גביע הכסף" שטמן

62 יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדריגת צדיקים, ו"בנימין" – מדריגת

63 בינונים ("ומדת הבינוני" היא הרי "מדת כל אדם")⁸, ו"גביע הכסף" הוא

64 מדריגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "נכסף" נכספת⁹) השייך

65 ליוסף, הרי זה יורד לפעמים גם לבנימין (לבינונים), אלא באופן של

66 "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבו חזקן אומר בפרק י"ד

67 בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמוח צדיקים

68 בה"¹⁰, צריכה להיות השתדלות. שכן, יכול להיות שזה יהיה אצלו

69 באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם האהבה של "אהבה

70 בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם הבא ושל זמן התחייה – יכול

71 להיות שתהיה ביהודי התגלות מעין זו על ידי אופן של שלימות בקיום

72 המצוות, שהוא מקיים מצוות בחיות של אהבה ה'.

73 **פְּתִיב:** – כתוב¹¹: **"מֵה יִפִּית וּמֵה נַעֲמֶת, אֲהַבָּה בְּתַעֲנוּגִים"**¹².

74 – מה יפית ומה נעמת להתחבר אתך על ידי "אהבה בתענוגים",

75 על ידי אהבה שיש בה משום הנאה ותענוג בדביקות של

76 האהבה, שלא באופן שהאווה מחפש את הנאה ורוצה להיות

77 דבוק בו, אלא שהוא כבר דבוק בנאהב ויש לו תענוג מהדביקות

78 ומאהבה. **הִנֵּה ב' מִיָּנִי** – וסוגי **אַהֲבוֹת הֵן**, – באהבה ישנן

79 מדריגות מרובות, אך באופן כללי ישנם שני סוגים כלליים: **הָא'**

80 – **"אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים"**, **דִּהְיִנו שְׂמֵתֵנִי עַל ה' עֹנֵג נִפְלֵא**,

1 **יֵה**. כבר הוזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון

2 המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספר ה"תניא") נכתבו רובן

3 ככולם כעניני התעוררות לעבודה בפועל¹ ובמיוחד בענין הצדקה

4 בהקשר ל"כולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל.

5 בהתאם לכך הרי אגרת

6 שלמראית עין לא נראה

7 שמדובר בה אודות ענין של

8 עבודה בפועל או של צדקה,²

9 ראוי להשתדל למצוא את

10 הקשר שבין הענין אודותו

11 מדובר באגרת הקודש

12 לעבודה בפועל בכלל ולצדקה בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את

13 ההמשך של אותה אגרת קודש למה שדובר באגרת הקודמת, ואשר לכן

14 קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו אחרי האגרת שלפניה³.

15 באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו חזקן שני סוגים כלליים באהבת ה'

16 – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע

17 אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה, וזו היא בחינת ומדריגת

18 "אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה").

19 כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה

20 – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות, אליה יש בכוח האדם להגיע על

21 ידי עבודתו והתבוננותו.

22 שייכות אגרת הקודש הזו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא

23 מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות

24 שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של

25 עבודת הצדקה, שבעשיית מצות צדקה, יש באמת לאדם העושה, בשעת

26 מעשה, גם מגן עדן וגם מעולם הבא. מזמן התחייה (שכן, בגן עדן יתגלו

27 ה"פירות" בלבד – הארה דהארה של המצוה, ובעולם הבא (בזמן

28 התחייה) תתגלה ה"קץ", השכר של המצוה עצמה). שבענין ההתגלות,

29 שהאדם "יקח" אותו בענין של הבנה ובאופן של השגת המדות שהוא

30 מבין את המדות של האלקות שבמצוה – הרי זה יהיה רק בגן עדן

31 ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה

32 (שהוא מתחבר על ידי כך "מצוה" מלשון "צוואת וחיבור") עם עצמות

33 "אין סוף" ברוך הוא, מצוה המצוה. שלכן "יפה שעה אחת בתשובה

34 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא"³, שעצם עשיית תשובה

35 ומעשים טובים (שעל ידי הקדמת התשובה, המעשים של המצוות הם –

36 טובים ומאירים⁴) בעולם הזה טוב יותר מאשר כל הבחינות והמדריגות

37 של עולם הבא.

38 אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי

39 בנפשו. באגרת הקודש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו חזקן שני סוגים אלה

40 באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו".
2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (ס"ה ש"ש ע' 110)".
3. אבות פ"ד מ"ז. 4. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. 5. ברכות יז, א. 6. תהלים קיט, צו. 7. לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. 8. לעיל ח"א ר"פ י"ד. 9. ויצא לא, ל. 10. תהלים צז, יב. 11. שיר השירים ז, ז. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' רבים – תו"א תולדות ח, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)".

שמחפש אוצר שבודאי טמון בקרקע, שאז אין הוא מתעייף
בעבודת ההפירה, בידעו בוודאות שהאוצר נמצא במעמקי
האדמה – כך על יהודי לחפש, לחפור, עד שיגיע לאוצר של
יראת שמים שנמצא בודאי ב"בינת הלב" של כל יהודי. ברם,

כל האמור הוא ביחס

לענין של "יראה",

שאפילו לגבי המדריגה

העליונה ביותר ביראה,

"יראה עילאה" (עליונה),

גם כן שייך להתייגע

ולחשדל להגיע אליה.

שכן, על ידי יגיעה הוא

בודאי יגיע אליה. אבל

אהבה רבה זו [אהבה

פתענונית], נופלת

לאדם מאלוה מלמעלה

כלי שייך ויכון לה, –

אך, היא באה אך ורק

אחר שנתנוע ב"יראת

הרוממות", – במדריגה

העליונה שב"יראה",

שהוא ירא מפני רוממותו

של הקדוש ברוך הוא, ו

– אחרי ש – הגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה –

מיראת הרוממות, לפי בחינת נשמתו – שאחד בהתאם

לשורש נשמתו יכול להגיע למדריגה זו ביראה, ושני –

למדריגה עליונה יותר, הרי, אם הוא כבר הגיע למדריגה

העליונה ביותר שבכוחו להגיע – אזי ממילא באה ה"אהבה

פתענונית" מלמעלה, לשכן ולהתייחד עם היראה, כי

"דרכו של איש לחזר בו", – על אשה¹⁸ כמו שנתבאר

בלקוטי אפרים. – ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ג, שאהבה

נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת "אשה יראת ה"¹⁹ –

כוונת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרכו של איש לחזר על אשה"

בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא לחזר ולהגיע היכן

שישנה "יראה".

70

1 בשמחה רבה ועצומה, שמחת הנפש וכלותה, במעמדה כי
2 מוב' ה' ונעים, נעימות עריכות עד להפליא, – לא נעימות
3 ועריבות של השגה שמשיגים, אלא באופן של "פלא", שלמעלה
4 מהשגה, מעין עולם הבא ממש, ש – בעולם הבא הרי צדיקים

5 יושבים ועטרותיהם

6 בראשיהם ונהנין בו, –

7 ומתענגים מאלקות, ועל

8 זה – על אופן האהבה

9 בתענוג ושמחה מאלקות,

10 פתיב: – כתוב²³: "שמחו

11 צדיקים בה"; –

12 שבצדיקים ישנו אופן

13 התענוג ושמחה באלקות,

14 ולא כל אדם זוכה לזה,

15 וזו היא בחינת "בהנה –

16 כהנים שעבודתם היא

17 בבחינת פרענותא דלכא

18 שפותר הקדוש²³, –

19 העבודה בכהנים היתה

20 באופן של "חשאי", שלא

21 בשיר ורצוא של כוסף

22 ותשוקה וכלין כפי שזה

23 היה אצל הלויים, האופן

24 של חשאי ו"רעותא דלכא" הוא רצון עצמי של פנימיות הלב,

25 ועל זה נאמר²⁴: "עבודת מתנה וגו'" – אתן את כהנתכם –

26 שבחינת הכהונה ("אהבה בתענוגים") היא באופן של מתנה

27 מלמעלה, והזר הקרב וגו"²⁵. – לאופן זה של עבודה, זה לגבי

28 היפך החיים. שכן, אין הוא שייך לזה, כי אין דרך להשיגה

29 על-ידי יגיעת בשר, כמו היראה, ששואלין עליה: "יגיעת

30 ביראה", ו"אזי לבשר שלא נתנוע ביראה", – להגיע

31 ל"יראה", כמו שכתוב ב"ראשית חכמה"²⁶, וכתוב ב"יראה:

32 – לגבי "יראה" כתוב²⁷: "אם תבקשנה כפסך וגו'", –

33 וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה", מלמד שצריכה –

34 ה"יראה", יגיעה רבה ועצומה במחפש אחר אוצרות. –

35 כנזכר בפרק מ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכמו מי

יום שישי כ"ד אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 252, והשנית היא אהבה... עד עמ' קכז, דרכיך דעהו:

78 והשנית – הסוג השני היא אהבה ותאוה, שהנפש מתאוה ורצונה הפנימי הוא רק להיות קרוב אל הקדוש ברוך הוא, ורע

79 לה מאד להתרחק ממנו ואהבת וחפיצה לדבקה

80 ותבדק, לצד – להיות

81 קשור, בצדור החיים, והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת

82 וקרבת אלהים טוב לה וחפיצה לדבקה בה' לצדור בצדור החיים וקרבת אלהים

83 מאד, ובו – בקרבה אל טוב לה מאד ובו תחפין ורע לה מאד להתרחק ממנו

84 האלקים, תחפין, – חפצה וח' ח' להיות מחיצה של ברזל מהחיצונים מפסקת

אגרת הקדש

78 והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת
79 וחפיצה לדבקה בה' לצדור בצדור החיים וקרבת אלהים
80 טוב לה מאד ובו תחפין ורע לה מאד להתרחק ממנו
81 האלקים, תחפין, – חפצה וח' ח' להיות מחיצה של ברזל מהחיצונים מפסקת

47 בחזק יד, - אחרי שלא ירשה לקליפה להתלבש בגופו,
48 להישמר בענינים של סור מרע, שלא לחשוב ולא לדבר ולא
49 לעשות ענינים של קליפה (ענינים שהם היפך רצון ה'), יוכל גם
50 לגלות את ה"אהבה המסותרת", שתבטא בגלוי בענינים של

עשה טוב, שהמוח יחשוב

בגדלות ה', דבר שיביא

אותו לחוש בגלוי אהבה

לה', ובאהבה זו ללמוד

תורה ולקיים מצוות

בדיבור ובמעשה, דהיינו,

להיות חזק ואמיץ לבו

בגבורים, להיות

המסתרת

נגלית בגלוי רב ככל

כחות חלקי הנפש

שבגוף. דהיינו, - כלומר,

העקר בשכל ובמחשבה

שבמח, - שכן, השכל

עוזר הרי לגילוי האהבה,

וכשהאהבה היא

בהתגלות - מביא הדבר

להתאמתות האהבה

בשאר האברים, שהשכל

יחשוב ויתבונן תמיד

כפי שכלו והשכלתו

בבורא ותבדק, איך

שהוא חיי החיים ככלל

- בעולם, וחי נשמתו

בפירט, - הנשמה היא

הרי חיי האדם, והקדוש-ברוך-הוא החיים של הנשמה, ועל כן

- ולכן, יבסוף ויתאנה להיות דבוק בו וקרוב אליו, כסף

מכני, כבן חכום - המשתוקק להיות תמיד אצל אביו,

וכמו אש העולה למעלה תמיד כמבעה למקורה. - כפי

שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע

האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, וכל מה

שיתמיד לחשוב בשכלו כסף זה - השתוקקות זו, ככה

יתגבר ויתפשט כסף זה גם בפיו ובכל אבריו לעסק

בתורה ומצות, לדבקה בהם - על ידו, בה' ממש, דאורייתא

וקרשאר-בריה-הוא כלא חר²¹. - כי, תורה והקדוש ברוך הוא

הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו ובפיו ובשאר

אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. ועל כסף זה

- על אהבה זו, שגלוי רב כתיב: - כתוב²²: "צמאה נפשי

וגו", - לאלקים, כאדם הצמא למים ואין לו תענוג עדן

כלל. - כשהוא מרווה את צמאנו, יש לו תענוג; אך, בהיותו

צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק - כך אהבה זו היא

ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי

1 אלקות חסד ושלום. - מחיצה כזו מתהווה מענינים שהם היפך

2 רצון העליון, הרי רע הדבר במאד שיהיה כך חסד ושלום.

3 כלומר, באהבה שהוא רוצה להיות קרוב להקדוש ברוך הוא,

4 כלולה גם יראה, שלא להיות רחוק חסד ושלום מאלקות.

5 ב"לקוטי לוי יצחק"

6 להרה"ג וכו' ר' לוי יצחק

7 שניאורסאהן, אביו של

8 כ"ק רבינו, מסביר את

9 הלשונות "מתאווה",

10 "אוהבת", "חפיצה"

11 ו"לדבקה" במדרגות

12 שונות של הנשמה כפי

13 שהן בארבעת העולמות:

14 "מתאווה" - בעשיה,

15 "אוהבת" - ביצירה, וכו'.

16 ואהבה זו היא מוסתרת

17 כלל כל ישראל, - של

18 כל אחד מישראל, אפילו

19 פרשעים, - כפי שמוסבר

20 בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט

21 בחלק הראשון של ספר

22 ה"תניא", שאהבה

23 מסותרת זו ישנה גם

24 ברשעים, וממנה -

25 מהאהבה המסותרת,

26 פאה להם - לרשעים,

27 התקרה. - החרטה

28 שישנה ברשעים אחרי

29 עשיית עבירה (כמאמר

30 חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") - באה מאהבה מסותרת

31 זו. אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא

32 - מדוע, איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו הזקן הלן: אך

33 מפני שהיא מוסתרת ונעלמה בבחינת גלות בגוף - הרי

34 הקליפה יכולה לשלוט עליה, וזהו רוח שמוות המחטיא

35 לאדם²⁰. - ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא

36 יחוש שעל ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא,

37 ועל כן, - ולכן, עבודת האדם לקונו היא, להתחזק

38 ולהתגבר על הקליפה בכל מכלל. - בכל הענינים, דהיינו,

39 מתחלה לגרשה - ראשית דבר לגרש את הקליפה, מהגוף

40 לגמרי, - שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, ממשחכה

41 - שלא יחשוב שום ענינים שהם היפך רצון ה', שזה ענין של

42 קליפה, דבור - שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה',

43 ומעשה - שלא יעשה שום מעשים שהם היפך רצון ה', ש -

44 שלשה ענינים אלה הם כמחשן ולשון ורמ"ח אברים, - שהמוח

45 לא יחשוב, הלשון לא תדבר והאברים לא יעשו שום ענינים

46 של קליפה. ואחר כך יוכל גם כן להוציא ממסגר אסיר

אלא שהוא לא נותן שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי
שהוסבר למעלה בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר
ה"תניא"), על-פני תהיה היא מסתרת בבחינת גלות
ועבודת לעקרת הנפית נבדחתה, – היא האהבה לאלקות,
שבמקום שהאהבה
לאלקות תהיה "אהבה
מסותרת" ובבחינת גלות
– תהיה התאוה של
הנפש הבהמית מסותרת
ובבחינת גלות,
להשתמש בה – בתאוה,
לדברים הכרחיים לה
לכד, כאכילה ושתייה,
– שכדי שהנפש האלקית
תתקיים בגוף ותוכל
לקיים תורה ומצוות, מן
ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש
הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית
בענינים של תורה ועבודת ה', בדרבנן: – כמו שכתוב:²⁶
"בכל דרכיך דעהו" – בכל הדרכים שלך תדע את (ותהיה
קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות
"דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם, אך, שיהיה
בוה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי
הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה
לדעהו".²⁵

1 השגת דבקות באלקות, כפי שהדבר במדרגה הראשונה של
2 "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון לאלקות. ונ"ס
3 על פסוק זה ואהבה זו המוסתרת בנו, אנו מעתירים –
4 אנו מתפללים לה' להיות בעזרנו, להוציאנו מססגר, –
5 כלומר, למרות שאהבה זו
6 איננה ענין שעל האדם
7 לזכות שיעניקו לו אותה
8 מלמעלה, שכן עצם
9 אהבה זו ישנו בכל אחד
10 מישראל, וגילוי אהבה זו
11 תלוי הרי בעבודתו
12 ובהתבוננותו – בכל זאת
13 גם על אהבה זו מתפללים
14 אל הקדוש ברוך הוא
15 שיעזור להתגלותה
16 ולהוציא אותה מההעלם
17 אל הגילוי, ושיהיה הלב מלא מננה לכה, ולא תכנס
18 צרתה בביתה – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאווה
19 שכן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, שהיא – ה"צרה" היא
20 תאוות עולם הזה, – שהתאוה היא ניגוד לאהבת ה', רק
21 שתהיה היא – בלבד, עקרת הנפית – בעלת הבית, השליטה
22 היחידה של הלב, למשל בצרתה ולגרשה החוצה ממחשבה
23 דיבור ומעשה על-פני תהיה הגם שלא יוכל לשלחה לגמרי
24 מלבד, – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא
25 הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאוה של הנפש הבהמית,

יום שבת קודש כ"ה אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכו, יט. עוטה... עד עמ' 254, וכתר דאצילות.

לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם את
הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל
בין השגה של תורה לבין השגה של נבואה.
"עמה אור בשלמה ונו". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר
בלבוש. ורבנו הזקן יסביר
שאור התורה שלמעלה
מהתגלות מתעטף
ומתלבש בלבוש והעלם.
הנה, בלקוטי תורה של
האור, ו"ל פרשת כי
תשא ופרשת ויקרא
כתב, כי השגת משה רבנו עליו השלום לא היתה
בבחינת פנימיות דחקמה עלאה, – פנימיות החכמה
העליונה, הנקרא "אבא דאצילות", – שכן, ב"חכמה עילאה"

51 יט. אגרת הקדוש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק: "עוטה אור כשלמה".
52 ידוע², שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף"
53 לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "אין סוף" (כלי גבול).
54 ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התחוות
55 העולמות וההשפעה
56 בעולמות. הממוצע ביניהם
57 הוא – תורה. כן ידוע³, שכל
58 ממוצע מן ההכרח שתהיינה
59 בו משתי המדרגות שהוא
60 מחברן, לכן יש בתורה שתי
61 הבחינות "אור" ו"שלמה".
62 "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (כלי
63 גבול), "ארוכה מארץ מדה"⁴; ו"שלמה" שהיא לבוש – היא הענין של
64 גליא דתורה (התורה הנגלת), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות

אגרת הקדש

יט עוטה אור כשלמה וגו'. הנה בלקוטי
תורה של הארז"ל פ' כי תשא

ופ' ויקרא כתב כי השגת מרע"ה לא היתה בבחינת
פנימיות דחקמה עילאה הנקרא אבא דאצילות וכ"ש

כתב, כי השגת משה רבנו עליו השלום לא היתה
בבחינת פנימיות דחקמה עלאה, – פנימיות החכמה
העליונה, הנקרא "אבא דאצילות", – שכן, ב"חכמה עילאה"

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן – לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה
וצדקה. – ועפ"י יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה". 24. משלי ג, ו. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפס"ד השו"ע אור"ח סרל"א
בארוכה". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עצ"ע מהי השייכות להכתוב מה יפית גו' ? וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי
והנועם ובאופן ההפלאה (מה גו' ומה גו') – מוכן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס – שלכן אין בה ההפלאה
דיופי ונועם)". 1. תהלים קד, ב. 2. ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. 3. ראה לקו"ש ח"ט ע' 11 ואילך. וש"נ. 4. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "איוב יא, ט. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק – ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד

46 דְּחֻכְמָה הַמְלֻבֶּשֶׁת⁶ בְּבִינָה, הַמְלֻבֶּשֶׁת וּמִתְפַּשְׁטֶת תּוֹךְ
47 פְּנִימִיּוֹת דְּנִצְחֵי-הוֹדִים וְסוּדֵי-מַלְכוּת, – רַק שֶׁם הִיטָה לוֹ הַשְׁגָּה
48 בְּפִנִּימִיּוֹת. הָרִבִּי מַצִּיץ ב"הֶעֱרֹת וּתִקּוּנִים" הַשְּׂאֵלָה: מֶה מַּחֲדֵשׁ
49 רַבְּנוּ הֶזְקֵן בַּחֲזָרוֹ עוֹד הַפֶּעַם עַל הָעֵנִין שֶׁל אַחֲרָיִים דְּחֻכְמָה

50 הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּבִינָה,

51 הַמְתַּלְבֵּשֶׁת בְּנִה"ם; הִרִי

52 אָמַר זֹאת כָּבֵר לִפְנֵי זֶה?

53 וַיֵּשׁ לְצִיץ שְׂכָאן אֵין רַבְּנוּ

54 הֶזְקֵן מִזְכִּיר אֵת

55 הַהִתְלַבְּשׁוֹת בַּשָּׂאֵר

56 הַמְדוּת כְּנוֹזֵר לַעֲלִי, אֵלָא

57 הַהִתְלַבְּשׁוֹת שְׂבִינָה

58 וּבְנִה"ם בְּלִבְד. בְּסוּד –

59 שְׂאוּמֵר בְּמִדְרָשׁ;

60 "נִוְלָלוֹת חֻכְמָה

61 שְׁלֻמְעֵלָה – תוֹרָה, –

62 "חֻכְמָה" כִּפִּי שְׂהִיא יוֹרֶדֶת

63 בְּמִדְרֵיגָה תַּחְתּוֹנָה בִּיּוֹתֵר,

64 עַד שְׂהִיא רַק כְּמַעֵין

65 וְדוּגְמָא לְמִדְרִיגָת

66 ה"חֻכְמָה" (שׂוֹה עֵנִין שֶׁל

67 "נִוְלָלוֹת") – זֶהוּ עֵנִין

68 הַתּוֹרָה. הִרִי מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר הִיא, שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָה הַעֲצָמִיּוֹת שֶׁל

69 "חֻכְמָה עֵילָאָה" (עֵלִיוֹנָה), כִּי אִם ה"נִוְלָלוֹת" וְהַחֲצִיזוֹנוֹת שֶׁל

70 "חֻכְמָה עֵילָאָה"; שְׂכָן רַק זֶה יִכּוֹל לִרְדֹּת בַּהֲתַלְּלוֹת גְּמוּרָה,

71 בְּבַחֲנֵת תּוֹרָה שְׂהִיא עֵנִין שֶׁל הַתְּלָלוֹת, בַּחֲנִינָה נִגְלָה דְּתוֹרָה,

72 שְׂהִיא – תּוֹרָה הִיא בְּבַחֲנֵינָה "זֵעִיר אֲנִפִּין", – כְּנוֹזֵר לַעֲלִי, עֵנִין

73 שֶׁל קִטְנוֹת וְצִמְצוּם וּגְבוּל, וְכֻדְקָתִיב: – וְכֻמוֹ שְׂכַתוּב⁸: "וְרִאֲיָת

74 אֵת אַחֲרֵי, וְפָנִי – הַפְּנִימִיּוֹת, לֹא יִרְאוּ", – פֶּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל

75 מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שְׂכָן, גַּם מֹשֶׁה רַבְּנוּ יִכּוֹל הִיָּה לִרְאוֹת רַק בַּחֲנִינָה

76 "אַחֲרָיִים" וְלֹא הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמִיּוֹת שֶׁל ה"חֻכְמָה" שְׁלֻמְעֵלָה,

77 עֵנִין שְׂשֵׁם – ב"לְקוּטֵי תּוֹרָה" שֶׁל הָאֲרִיז"ל, וְכֻשְׁעֵר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק

78 א. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַפְּלִיא; הִרִי נֹאמְרִי: "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד

79 בִּישְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה", – שְׁמֹשֶׁה רַבְּנוּ הַשִּׁיג בְּמִדְרֵיגַת הַגְּבוּהוֹת

80 בִּיּוֹתֵר בְּנִבּוּאָה, וְאִיךְ הַשִּׁיג הָאֲרִיז"ל וְלִי יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְדָרֵשׁ כְּמָה

81 דְּרוּשִׁים בְּבַחֲנֵינָה פְּנִימִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּסִפְּרִיּוֹת וּמִדְרָגוֹת רַבּוֹת

82 שְׁלֻמְעֵלָה מִתְּחַכְּמָה וְכֻתֵּר דְּאַצִּילוֹת? – שִׁישְׁנָם "דְּרוּשִׁים"

83 מְרֻבִּים בְּקִבְלַת הָאֲרִיז"ל לֹא רַק בְּפִנִּימִיּוֹת "חֻכְמָה" דְּאַצִּילוֹת,

84 אֵלָא גַּם בְּפִנִּימִיּוֹת הַמִּדְרֵיגוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מ"חֻכְמָה" דְּאַצִּילוֹת,

85 וְאַפִּילוּ מ"כֻּתֵּר" דְּאַצִּילוֹת; הִרִי, כִּיּוֹן שְׂהָאֲרִיז"ל אֹמֵר עַל מֹשֶׁה

86 רַבְּנוּ שֶׁלֹּא הַשִּׁיג בְּנִבּוּאָתוֹ בְּפִנִּימִיּוֹת "חֻכְמָה" דְּאַצִּילוֹת, אֵלָא רַק

87 בְּאַחֲרָיִים שֶׁל "חֻכְמָה", כִּפִּי ש"חֻכְמָה" יוֹרֶדֶת בַּהֲתַלְּבוֹת וְכו' –

88 הִרִי, שְׂהָאֲרִיז"ל הַשִּׁיג יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מֹשֶׁה רַבְּנוּ! ב"לְקוּטֵי הַגְּהוּת"

89 ל"תְּנִיָּא"¹⁰ מוּבָא כֹּאן לִשּׁוֹן "חִידוּשֵׁי הֵרִיטֵב א"א"¹¹; "מַעֲשֶׂה

90 מִרְכָּבָה הַעֲלִינָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁלֹּא נִסְתַּכְּלוּ בָּהּ נְבִיאִים מַעוֹלָם

1 יֵשֶׁנּוּ מִדְרִיגוֹת שְׂדָן לְמַעְלָה מ"חֻכְמָה דְּאַצִּילוֹת", כְּמוֹ חֻכְמָה

2 שֶׁבְּכֹתֵר וְחֻכְמָה דְּאָדָם קְדָמוֹן וְכֻדּוּמָה – וְהוּא מִפְּרֵשׁ, שְׂמָה

3 שְׂהוּא אֹמֵר שֶׁהַשְׁגָּת מֹשֶׁה רַבְּנוּ לֹא הִיטָה בְּפִנִּימִיּוֹת הַחֻכְמָה

4 הַעֲלִינָה, אֵין הַכּוּוֹנָה רַק לְמִדְרֵיגוֹת הַחֻכְמָה שְׁלֻמְעֵלָה

5 מ"אַצִּילוֹת", אֵלָא גַּם

6 בְּפִנִּימִיּוֹת הַחֻכְמָה

7 הַעֲלִינָה שֶׁב"אַצִּילוֹת" 1

8 (כִּפִּי ש"חֻכְמָה עֵילָאָה" 2

9 נִקְרָאת "אַבָּא דְּאַצִּילוֹת"), 3

10 וְכֻל־שְׂכָן בְּסִפְּרִית 4

11 הַכְּתֵר שְׁלֻמְעֵלָה מִמֶּנָּה, 5

12 – מ"חֻכְמָה", הַנְּקָרָא 6

13 "אַרְיֵה אֲנִפִּין", – הִרִי 7

14 בּוֹדֵאֵי שֶׁלֹּא הִיטָה לוֹ 8

15 הַשְׁגָּה זוֹה, שְׂכָן "אַרְיֵה" 9

16 אֲנִפִּין" הוּא הִרִי בַּחֲנִינָה שֶׁל 10

17 "אַרְיֵה", אֲרִיכוֹת בְּלִי גְבוּל; 11

18 וְנִשְׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוֹף 12

19 שְׂהוּא בַּעַל גְּבוּל – אֵין 13

20 בְּכוּחָה לְהַשִּׁיג עֵנִין שֶׁל 14

21 בְּלִי גְבוּל, כִּי אִם – מֹשֶׁה 15

22 הַשִּׁיג, בְּבַחֲנֵינָה אַחֲרָיִים –

23 הַחֲצִיזוֹנוֹת, דְּחֻכְמָה – אֵין זֶה הַפְּנִימִיּוֹת וְעַצֵּם מִדְרִיגַת ה"חֻכְמָה",

24 כִּי אִם הַחֲצִיזוֹנוֹת שִׁישׁ לָהּ כָּבֵר שִׁיכוֹת לִירִידָה בְּמִדְרִיגוֹת

25 שְׁלֻמְעֵלָה מ"חֻכְמָה", הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּבִינָה, הַמְּתַלְּבֶשֶׁת – בִּינָה" 26

27 מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּו' סִפְּרִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שְׂנִקְרָאוֹת "זֵעִיר אֲנִפִּין", –

28 עֵנִין שֶׁל "זֵעִיר", קִטְנוֹת וְצִמְצוּם וְהַגְּבָלָה, אֵלּוּ הֵן שְׁבַע הַמְדוּת

29 הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מְדוּת", מִלְּשׁוֹן "מִדָּה" וְשִׁיעוּר. שְׂכָן, זֶה כָּבֵר כִּפִּי

30 ש"אוֹר אֵין סוֹף" מִתְּלַבֵּשׁ בְּעֵנִין שֶׁל מִדָּה וְשֶׁל שִׁיעוּר לְהִיּוֹת מִקּוֹר

31 לְעוֹלָמוֹת, סוּד הַתּוֹרָה, – "חֻכְמָה עֵילָאָה" (עֵלִיוֹנָה) כִּפִּי שְׂהִיא

32 יוֹרֶדֶת (עַל יְדֵי "בִּינָה") בְּשְׁבַע הַמְדוּת – זֶה הַסּוּד שֶׁל עֵנִין

33 הַתּוֹרָה, שֶׁהִלְכוֹת וְהִדְּוִינִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּשְׂר וּפְסוּל, חֵיִיב וְחֵאֵי,

34 טִמָּא וְטָהוֹר, בָּאִים מִהַמְדוּת: כִּשְׂר, זְכָאִי וְטָהוֹר – מִמִּדַּת הַחֹסֶד.

35 פְּסוּל, חֵיִיב וְטִמָּא – מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה, וְכו', וּמִתְּפַשְׁטֶת עַד סוֹף

36 ד' סִפְּרִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת, שְׂהֵן: נִצְחֵי-הוֹדִים וְסוּדֵי-מַלְכוּת, –

37 שְׂבַמְדוּת עַצְמוֹן, סִפְּרִיּוֹת אֵלּוּ אֵינֵן עַצְמִיּוֹת הַמְדוּת, כִּי אִם

38 הַעֲנָפִים שֶׁל מְדוּת חֹסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֶרֶת, לְהוֹרִיד וּלְמַמַּשׁ אֵת

39 הַמְדוּת "חֹסֶד", "גְּבוּרָה", "תְּפָאֶרֶת", וְשֵׁם הִיטָה הַשְּׁגָת נְבוּאָתוֹ

40 – שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, בְּבַחֲנֵינָה פְּנִימִיּוֹת, דְּהֵינּוּ מְבַחֲנֵינָה פְּנִימִיּוֹת

41 דְּנִצְחֵי-הוֹדִים וְסוּדֵי-מַלְכוּת, – דּוּקָא בְּסִפְּרִיּוֹת אֵלּוּ, שְׁעִנִּין

42 לְהוֹרִיד אֵת הַהִשְׁפָּעָה מִהַסִּפְּרִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת יוֹתֵר בְּעוֹלָמוֹת

43 שְׁלֻמְעֵלָה מ"אַצִּילוֹת" – שֶׁם דּוּקָא הִיטָה יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת וְאִכָּן הִיטָה

44 הַשְּׁגָת הַנְּבוּאָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּפִנִּימִיּוֹת וְעַצְמִיּוֹת סִפְּרִיּוֹת אֵלּוּ,

45 אֲבָל לְמַעְלָה מִנִּצְחֵי-הוֹדִים וְסוּדֵי-מַלְכוּת לֹא הִיטָה לוֹ שֶׁם

הַשְּׁגָת בְּפִנִּימִיּוֹת, כִּי אִם בְּבַחֲנֵינָה אַחֲרָיִים – הַחֲצִיזוֹנוֹת,

דּוּקָא בְּצִירוֹף הַנָּא' בְּכ"ת וְכוּיִקְרָא". 6. בְּתִנָּא שְׁלֻפְנִינוּ: "הַמְּלֻבֶּשֶׁת", אֲבָל ב"הֶעֱרֹת וּתִקּוּנִים" תִּיקֵן כ"ק אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א שְׂצ"ל כַּפְּנִים. 7. ב"ר פ"ז, ז. 8. תִּשָּׂא לֵג, כג. 9. בְּרַכָּה לֵד, י. 10. קה"ת תְּשַׁל"ג. 11. לְסוּכָה כַּח, א.

- 1 וסודה ידועה לבעלי האמת" – מעשה המרכבה העליונה
- 2 ("מרכבה" שלמעלה מ"אצילות", שכן, יש ענין ה"מרכבה"
- 3 בעולם ה"בריאה", ו"מרכבה" בעולם ה"אצילות", וישנו ענין
- 4 ה"מרכבה" למעלה מ"אצילות", הרי מעשה מרכבה העליונה
- 5 (שלמעלה מעולם ה"אצילות"), שהנביאים מעולם לא הסתכלו
- 6 בה, (לא השיגו אותה בנבואתם), וסודה ידועה לבעלי האמת,
- 7 אלה המקובלים היודעים חכמת הקבלה הנקראת "חכמת
- 8 האמת".

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו אלול, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יהודא זרחי מרדכי ליב חיים שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נתקבל מכתבו מיום הרביעי, ובטח מכבר קבל מכתבי מענה על מכתבו הקודם אף שאינו מזכיר עדיין, בו כותב שבימי החופש עזרו אני"ש בעניני החינוך שבסביבתו, ובדאי ניצל הזדמנות זו כדי להתקרב אתם יותר, והרי על כל חלקי ועניני התומ"צ נאמר בהם שהתועלת הוא דבוק חברים ומרובה מדה טובה בזה שהרבה חברות עושה וכמבואר הענין בארוכה בקונטרס החלצו הידוע, וסיסמא היא בפתגם אדמו"ר האמצעי, שכששני יהודים מתדברים יחד, הרי זה שתי נפשות אלקית על נפש טבעית אחת, וק"ל.

במ"ש אודות לסדר ספר מדריך לנשואין בקשר עם השאלות השונות אשר במחיצתן במקצוע זה, נכון הדבר, כי בתקופתנו נפגשו שתי הקצוות, בעיות ושאלות מסובכות ביותר ומאידך גיסא בהדור הכי אחרון נתמעט ביותר הלימוד בהנוגע להוראה להלכה למעשה בפוסקים האחרונים דוקא, דהלכה כבתראי ובהם באו הדברים מבוארים יותר, וק"ל. ולכן מובן שקובצים המבארים צדדי שאלות ומעוררים עליהם ומה טוב מורים ג"כ הספרים בס נדונה שאלה זו מהספרים ששעה זו מכריחה העסק בהם.

דא"ג זה הי' ג"כ אחד הטעמים בהדפסת השדי חמד בו נקבצו מכמה ספרי פוסקים האחרונים בהנוגע להלכה למעשה וכמו"כ ג"כ מאשר סו"ס עמדו על הנחיצות להוציא אוצר הפוסקים על אבן העזר אף שחבל שהולך הענין לאט כ"כ.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

יום ראשון	יום ראשון	יט אלול	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צ"צו. נה"נז.
תניא: טז. אהוביי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ'ן פסוק
אתם נצבים גו', און האָט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות
מחשבות בלב איש, שואב מימיך אויסשעפען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רבינו הזקן, עוד בהיותו בְּוִיטֶעבֶסק, אָמַר פֶּעַם תּוֹרָה עַל הַפֶּסוּק "אַתֶּם נִצָּבִים גּו'", וַיִּפְרֹשׁ:
"מִחֻטֵּב עֲצָךְ" לְשׁוֹן עֲצָה, יֵשׁ לַעֲקֹר [=לְחַטֵּב] אֶת הַרְבּוֹת מִחֻשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ, "שׂאֵב מִימֶיךָ" –
לְשׂאֵב [הַחוּצָה] אֶת הַמַּיִם שֶׁמִּצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג.

יום שני	יום שני	כ אלול	ה'תש"ג
---------	---------	--------	--------

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י.
תהלים: צזקג. נח"ס.
תניא: ונהג זהו . . . לב ונפש.

דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראַב־קייט און
נידעריקייט.

זֶה שְׁנֵחוֹת וְגַם, אֵינוֹ חָשׂ אֶת גְּסוּתוֹ וּנְחִיתוֹתָיו הָאֵל.

יום שלישי	יום שלישי	כא אלול	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה. סא"סג.
תניא: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.

אָבינו הָרִאשׁוֹן – אַבְרָהָם, בְּגִלְל עֲבוּדָתוֹ בְּמִסִּירַת נַפֶּשׁ לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ – אֶל-אֶחָד –
לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם, זָכָה לְהִנָּחֵל לְזֵרְעוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת אֶת הָאֲמוּנָה הַטְהוֹרָה בְּה' וּבְתוֹרָתוֹ, וְכָל
אִישׁ וְאִשָּׁה בִּישְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם הַכֹּחַ וְהָעֵז לְמַסֵּר נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

יום רביעי	יום רביעי	כב אלול	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: נצבים וילך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קוז"ק. סד"סו.
תניא: וזהו שארז"ל . . . מנוחה כו'.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכחה צריכים להסיר את הצפרנים, ניט שטעכען
זיך, כי בטופרהא אחידן, יעדער שטאך איז קליפה וסטרא אחרא, ואחר נטילת
הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבואר ענינה בדא"ח, המשכת המוחין למדות.

תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת דּוֹרֶשֶׁת, כִּי תַחֲלָה לְהוֹכִיחַהּ צְרִיכִים לְהַסִּיר אֶת הַצִּפְרָנִים, לֹא לְדַקֵּר, כִּי
"בְּטוֹפְרָהָ אַחֲדִין" [=בְּצִפְרָנִים נֶאֱחָזוֹת], כָּל דְּקִירָה הִיא 'קִלְפָּה' וְסִטְרָא אַחְרָא; וְאַחַר נְטִילַת

הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבאר ענינה בדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות], המשכת המחין למדות.

יום חמישי

יום חמישי

כג אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב. סז-סט.
תניא: יח. כתיב . . . 252 בלק"א.

ר' משה, בנו של רבנו הזקן, בלמדו – והוא אז כבן חייא שנה – הסוגיא בשבחן של חכמים בגטין (סז א) נסתפק במאמר רשב"י [=רבי שמעון בן יוחאי] שם "שנו מדותי", שיש בזה שני פירושים: למדו תורת (רש"י) או מדותי כפשוטו. בתוך כך נכנס רבנו הזקן ואמר – בנגון, כדרכו בקדש: תורה שנתנה לנו כלה מדות טובות, אפלו הענשין שבה הם באמת חסד וטוב, ושני הפירושים אחד הם, והא בהא תליא [=זה בזה תלוי]: אי אפשר להיות מדות טובות בלי תורה, ואי אפשר לתורה בלי מדות טובות. ככל הנ"ל קרה גם לה"צמח צדק" בהיותו בגיל חייא שנה.

יום שישי

יום שישי

כד אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד. ע-עב.
תניא: והשנית היא . . . דעה.א

אמאל איז יעדער ווארט וואס מ'האט געהערט געווען א תורה, און יעדער זאך וואס מ'האט געזעהן – א הוראה אין עבודה און הדרכה.

בעבר, כל אמרה ששמעו היתה תורה, וכל דבר שראו – הוראה בעבודה והדרכה.

שבת קודש

שבת

כה אלול

ה'תש"ג

אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.
סליחות – אחר חצות לילה ובסמוך לה. אבל בשאר הימים – באשמורת הבקר.
כאשר נצבים וילך נפרדות, מתחילין למפטיר וכן לשביעי – שבת פרשת נצבים – ראה נתתי לפניך גו'.
שיעורים. חומש: נצבים וילך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. עג-עה.
תניא: יט. עוטה . . . "254" דאצילות.

אדמו"ר הזקן ספר: בהיותי במעזריטש, שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורו ורבו הפעל שם טוב נשמתו עדן: החדש השביעי שהוא החדש הראשון לחדשי השנה, הקדוש ברוך הוא בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחדש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה. כתיב "אתם נצבים היום", ד"היום" קאי על ראש השנה שהוא יום הדין, וכמו שפתוב "ויהי היום גו'" ותרגם "והיה יום דינא רבא", ו"אתם נצבים" – קיימים ועומדים, והיגו שזוכים בדין. ובשבת שלפני ראש השנה, שהוא שבת האחרון דחדש אלול, קוראין אז פרשת "אתם נצבים", דזהו ברכתו של הקדוש ברוך הוא בשבת מברכים חדש השביעי, שהוא המשפיע והמשביע ברב טוב לכל ישראל על כל השנה.

איזה 'שינוי' קונה?

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"ד

גזולה ו'קרקע אינה נגזלת' (וכך גם ההדסים המחוברים לקרקע) אלא עומדת ברשות הבעלים גם אם התייאשו, ונמצא שתלישת ההדסים מן המחובר היא גזל ואין מקיימים מצווה בארבע מינים גזולים.

ושאלת הגמרא: והרי איגוד ההדסים עם הלולב הוא שינוי מעשה הקונה, ושוב אינם גזל (וע"י השינוי נפק מהם גם הפסול של 'מצוה הבאה בעבירה')? ומתוצאת: איגוד הלולב הוא 'שינוי החזור לברייתו', שאין שמו 'שינוי' ואינו קונה.

ואם נאמר שבספק גזל גם 'שינוי החזור לברייתו' קונה, מדוע אין איגוד הלולב מועיל אף שהוא 'שינוי החזור לברייתו' והרי בקניית ההדסים מן הנכרים ישנו רק חשש של ספק גזל?

ומיישב: אכן בסתם 'ספק גזל' גם שינוי כזה קונה, אך בהדסים של מצוה החמירו שגם ב'פסוק גזל' לא יועיל שינוי כזה וייחשבו 'גזל' גם לאחר איגוד הלולב.

הלכות גניבה פרק ו, הלכה ט: **כָּל אִמּוֹן שֶׁמֶכַר דָּבָר מִן הַדְּבָרִים... כְּגוֹן מוֹכֵר שֶׁמֶכַר הַפּוֹרֵק בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׂחִיּוֹ שֶׁל פֶּעַל הַכִּית - אֲסוּר לָקַח מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁחֵן פְּחֻלָּתוֹ נִגְבָּה; אֲבָל לִזְכָּחִין מִמֶּנּוּ כִּי מֵלֹא מוֹכֵר.**

אף שיש לחשוש שמא הסורק גנב את המוכין, מותר לקנות ממנו את הכר כי בהכנסת המוכין לכר נשתנה שמם והשינוי קונה.

ומבאר ה'מגיד משנה': אף שאפשר להוציא את המוכין מן הכר ולהחזירם למצב הקודם וזהו 'שינוי החזור לברייתו' ואינו קונה (הל' גזילה ואבידה פ"ב ה"י), הרי הדין ששינוי החזור לברייתו אינו שינוי נאמר בגזל וודאי, ואילו כאן מדובר במוכין שהם פסוק גזל, ובזה מועיל כל שינוי.

והקשה ה'כפות תמרים' (סוכה ל, ב. ד"ה וליקנינה):

הגמרא (שם) מביאה את הוראת רב הונא לסוחרים הקונים הדסים מנכרים המגדלים הדסים בשדותיהם, שחיתוך ההדסים לא יעשה על ידי הסוחרים עצמם שמא הקרקע

גזל חמור מעריות

יום שני כ' אלול ה'תשע"ד

במידות יותר מעריות?

ותירצו: הולדת ממזר מביאה אסורה היא אכן מעוות שאינו יכול לתקן, אך אין זה מעכב את התשובה, כי עליו לעשות מה שבירדו, ומעבר לכך אין מוטל עליו. אך הגזול את הרבים, מאחר ואינו יכול להשיב אינו יכול לשוב בתשובה.

ואת טעם החילוק מבאר הרמב"ם בדבריו 'שזה בינו לבין המקום וזה בינו לבין חברו'. כלומר: אף על פי שבשניהם אינו יכול לתקן את המעוות, בחטא שבינו לבין הקב"ה התשובה תלויה בעשיית תשובה כהלכתה ואף שאין בידו לתקן את הפגם שנוצר על ידי החטא, הרי כאשר העוול הוא כלפי חברו תיקון העוול מתחייב מעצם התשובה, ואין הקב"ה מוחל כל עוד לא תוקן, מאחר והעוול הוא כלפי האדם הניזק, ואם אינו יכול לתקן, אפילו אם הוא אנוס, אינו יכול לשוב בתשובה.

(לתשובת השנה הל' תשובה נ' מג)

הלכות גניבה פרק ז, הלכה יב: **קִשָּׁה עֹנֶשֶׁן שֶׁל מְדוּת וְתֵר מַעֲנֵשֶׁן שֶׁל עֲרִיּוֹת; שְׁזֶה בֵּינוּ לְבֵין הַמָּקוֹם, וְזֶה בֵּינוּ לְבֵין חֶבְרִי.**

בגמרא (בבא בתרא פח, ב): "קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות. . . דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה", כי מאחר שגזול את הרבים ואינו יודע למי להשיב, אינו יכול לשוב בתשובה (רש"י שם).

אך הרמב"ם כתב שהחומרה היא משום 'שזה בינו לבין המקום וזה בינו לבין חברו', וכוונתו לכאורה שמטעם זה אינו יכול לשוב בתשובה, כדברי הגמרא, אך אם כן יש לתמוה מדוע לא כתב בפירושו שהחומרה היא משום שאינו יכול לשוב בתשובה?

ונראה שכוונתו ליישב מה שהקשו התוספות (שם ד"ה התם): הרי אמרו חז"ל שהבא על אשת איש והוליד ממנה ממזר הרי זהו מעוות שאינו יכול לתקן, ואם כן לכאורה אינו יכול לשוב בתשובה על כך, ומהי, אפוא החומרה

החייב מלקות ותשלומים - מתי לוקה ומתי משלם? יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"ד

הדבר הגזול, ואינו לוקה משום שהוא 'לאו שניתן לתשלומין' (אחיעזר ח"א סי' כא סק"ב). והנה, כאשר אדם מתחייב גם ממון וגם מלקות אין לחייבו בשניהם שנאמר "כדי רשעתו", ולמדו - 'משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות'. ונחלקו אמוראים בדינו (כתובות לב, ב): לדעת עולא משלם ואינו לוקה, ולדעת רובי יוחנן סובר שלוקה ואינו משלם. ופסק הרמב"ם (הל' גניבה פ"ג ה"א) "העושה עבירה

הלכות גזלה ואבדה פרק א, הלכה א: **כָּל הַגְּזוּלֹת אֵת חֶבְרִי שֶׁזֶה פְּרֻמָּה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה... וְאִין לִזְכָּחִין עַל לֹא זֶה, שֶׁהֲרִי תִּכְתּוֹב נִתְקַן לַעֲשֶׂה, שֶׁאִם גָּזַל - חֵיב לְחַזְרוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזוּלָה... וְאִפְלוּ שֶׁרָף הַגְּזוּלָה - אֵינוּ לֹקֵחַ; שֶׁהֲרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם דָּמָיָה, וְכָל לֹא שֶׁנֶּתַן לְתַשְׁלוּמִין אֵין לִזְכָּחִין עָלָיו.** מדברי הרמב"ם כאן מבואר שכאשר שרף את הדבר הנגזל (ונשאר רק החיוב לשלם דמיו) אין זה 'לאו הניתק לעשה', כי המצוה 'והשיב את הגזולה' היא רק על השבת

שנתחייב בה מלקות ותשלומין - לוקה ואינו מושלם", כדעת רבי יוחנן, ואם כן הרי זה סותר לדבריו כאן (ולעיל הל' גניבה פ"א ה"א, והל' סנהדרין פ"ח ה"ב) שכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו!

ויש לתרץ:

דברי הרמב"ם שלא הניתן לתשלומין אין לוקים עליו, נאמרו כאשר התורה ריבתה בפירוש חיוב תשלום, כלשון הגמרא (כתובות שם) לענין חובל בחברו שמשלם ואינו לוקה כי בפירוש ריבתה תורה שמשלם. וכן גזלן וגנב (ראה הל' גניבה פ"א ה"א) שהתורה חייבה אותם בתשלומין אינם לוקים (מים חיים הל' סנהדרין שם. שיבת ציון סי' ק).

וה'עונג יום טוב' (סי' קיח) מיישב: לדעת הרמב"ם "העושה עבירה שנתחייב בה מלקות ותשלומין, לוקה ואינו משלם" הוא רק כאשר שני החיובים באו כאחד, מה שאין כן בגנב או גזלן שחיוב הממון הוא בשעת הגניבה או הגזילה ואילו חיוב המלקות אינו אלא כשאבד את הגניבה או הגזילה ולא יוכל להשיבה (ולפני כן אי אפשר לחייב מלקות שהרי אם ישיב לא יעבור על הלאו), ובזה אומרים "ממונא משלם מילקא לא לקי", כי חיוב הממון כבר חל קודם וחיוב המלקות שבא לאחר מכן נדחה מפניו.

מקור סמכותו של המלך

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"ד

להלן (ה"ח) כתב הרמב"ם: "במה דברים אמורים, במלך שמתבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ. . . אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו חבורת לסטים המזוינים שאין דיניהם דין", אך בהלכות מלכים לא הזכיר הרמב"ם תנאי זה שתהא מטבעו יוצאת בארץ, ואם כן מלך ישראל שנתמנה כפי התנאים המבוארים בהלכות מלכים (פ"א ה"ג) – על פי בי"ד של שבעים ואחד ועל פי נביא וכו' – יש לו דין מלך אף אם אין מטבעו יוצא במדינה, ורק במלך שלא נתמנה על פי דיני מינוי מלך נדרש תנאי זה.

ולפי זה מבואר, שדברי הרמב"ם כאן 'שדין המלך דין הוא בין שהיה המלך גוי או שהיה המלך ישראלי' אמורים רק במלך ישראל שלא נתמנה על פי דין, וסמכותו (מכוח 'דינא דמלכותא דינא') מותנית בכך שתהא מטבעו יוצאת, ואילו סמכותו של מלך שנתמנה על פי דין נובעת מדיני 'פרשת המלך' כדברי הרמב"ם בהלכות מלכים (משנת יצק).

הלכות גזלה ואבדה פרק ה, הלכה יא: שדין המלך דין הוא. . . בין שהיה המלך עובד כוכבים בין שהיה המלך ישראלי.

בהלכות מלכים (פ"ד ה"א) כתב הרמב"ם: "רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו או לצורך המלחמות. . . ודיניו באלו הדברים וכיוצא בהם דין, שכל האמור בפרשת מלך – מלך מותר בו". כלומר: דינים אלו נלמדים מהפסוקים שבפרשת המלך (שמואל א' פ"ח), ולא כדעת הסוברים 'לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם' ואין המלך מותר לעשות כן.

ויש לעיין: הרי כאן כתב הרמב"ם ש"דין המלך דין הוא בין שהיה המלך גוי בין שהיה המלך ישראלי", הרי שהסמכות להטיל מסים אינה נובעת מ'פרשת המלך' האמורה במלך ישראל, ואם כן מדוע בהלכות מלכים נלמד דין הטלת מס במלך ישראל מפרשת המלך? והביאור:

מתי צריך הגזלן לחפש אחר הבעלים להשיב את הגזילה? יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"ד

עוד לתבעו?"

ו'נפקא מינה' בין הטעמים כאשר ידוע שהגזל לא התיימש. לפי טעם הרמב"ם יכול הגזלן להשאיר את הגזילה בידו עד שיבואו הבעלים ויטלו את שלהם שהרי לא התיימש. ואילו לפי טעם הגמרא עדין צריך הגזלן ללכת אחר הגזל כי רק כך יכפר על חטאו.

וה'קצות החושן' (סי' שסו סק"ג) מבאר:

התוספות (ב"ק שם ד"ה אחר) חידשו שהגזלן שנשבע לשקר והודה צריך לחפש אחר הגזל ולהחזיר לידו את הגזילה רק אם הודה שלא בפני הגזל (אלא בפני עדים), אבל אם הודה בפני הגזל – מכיוון שהגזל לא לקח ממנו את הגזילה אלא הסכים להשאירה ביד הגזלן כפיקדון אינו צריך להוליכה לידי הגזל ומביא קרבן וחטאו מתכפר אף שהגזילה עדיין בידו (בתורת פיקדון). אבל הרמב"ם הבין ממשמעות הגמרא (ב"ק שם) שגם אם הגזלן הודה בפני הגזל והלה הסכים להשאירה ביד הגזלן בתורת פיקדון – עדין צריך

הלכות גזלה ואבדה פרק ז, הלכה ט: הגזלן את חברו... אם חזר והודה... אם נשבע על שוה פרוטה ומעלה - חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להם, אפילו הם באין תימ; מפני שפיר נתיאשו מאחר שנשבע, ואין באין עוד לתבעו.

גזלן שכפר בחיובו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, חייב להשיב לגזל את הקרן בתוספת חומש ולהביא אשם (ויקרא ה, כא-כו). ועליו "לרדוף אחר הבעלים עד שמחזיר להם". והרמב"ם נותן טעם - כיון שהגזלן נשבע לשקר אין לגזלן אמון בו ולא ישוב לתבוע ממנו את הגזילה ולכן על הגזלן לחפש אחר הגזל ולהשיב לו את הגזילה (בבא קמא קג. א).

ומקשה הש"ך (ח"מ סי' שס"ו סק"ו):

בגמרא (שם קד, א) מבואר שגזלן שנשבע לשקר והודה צריך ללכת אחר הגזל ולהשיב את הגזילה משום שהגזלן צריך כפרה ואינו מתכפר עד ששיב את הגזילה לידי הגזל. ומדוע כתב הרמב"ם והביא טעם אחר, שצריך "לרדוף אחר הבעלים... מפני שכבר נתיאשו מאחר שנשבע ואין באין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עה

הגזולן לחפש אחריו ולהחזיר לו את הגזילה ולכן הוכרח לפרש שצריך 'לרדוף אחר הבעלים' מפני שנתייאשו

הגזולן לחפש אחריו ולהחזיר לו את הגזילה ולכן הוכרח לפרש שצריך 'לרדוף אחר הבעלים' מפני שנתייאשו

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"ד

בין 'זקן מכובד' ל'מכובד בעיניו'

כבודו, והרי גם הזקן אם היה מחזיר בשלו צריך להחזיר גם בשל אחר?

ומבאר על כך תלמידו בעל ה'דרישה' (חור"מ סי' ערב סק"ח) שאכן לא תמיד הולכים אחר הכלל ש"כל שבשלו מחזיר, בשל חברו נמי מחזיר" וכשמדובר ב"מי שאינו חשוב בעיני הבריות רק שמגביה דעתו ומחשב את עצמו, ומתבייש בזה מהבריות, ובעיניהם אין זו חרפה לו" (ש"ע אדה"ז, הל' מציאה ופקדון סעי' לו) – אזי למרות ש"אילו היה שלו לא היה מחזירם לעצמו", מכל מקום "לא נפטר מלהשיב של חברו ולקיים המצוה". ולכן גם הברייתא נוקטת דוגמא של 'זקן ואינו לפי כבודו' – להשמיענו, שרק "בזקן ואדם חשוב באמת", יש להשתמש בכלל זה.

לפי זה מבאר אדמו"ר הזקן (ש"ע שם בקו"א) את דיוק לשון הרמב"ם 'זקן מכובד' ולא 'מכובד' סתם: "לאפוקי [להוציא, למעט] מכובד בעיניו".

הלכות גזלה ואבדה פרק יא, הלכה יג: מָצָא שֶׁק אִו קָפָה, אִם הָיָה חָכֵם אוּ זָקֵן מְכַבֵּד שְׂאִין דְּרַבּוֹ לְטַל בָּלִים אֱלֹו בְּיָדוֹ - אֵינוֹ חָיִב לְהַטְפִּיל בָּהֶן. וְאִמְדָּא אֶת דְּעֵתוֹ אֱלֹו הָיוּ שְׁלֹו: אִם הָיָה מְחֻזָּר לְעֵצְמוֹ - כִּךְ חָיִב לְהַחזִיר שֶׁל חֲבֵרוֹ; וְאִם לֹא הָיָה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אִפְלֹו הָיָה שְׁלֹו - כִּךְ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חָיִב לְהַחזִיר.

מלשון הרמב"ם משמע שהדבר נקבע על-פי כבודו של האדם, ולכן "אומד את דעתו אילו היו שלו, אם היה מחזיר לעצמו, כך חייב להחזיר של חברו", ואם כן, מדוע כתב שמדובר ב'זקן מכובד'?

וכעין זה הקשה המהרש"ל על מקור הדברים בגמרא (ב"מ כט, ב: ל, א): "והתעלמת - פעמים שאתה מתעלם .. הא כיצד.. היה זקן ואינה לפי כבודו", ובהמשך הסוגיה אמר רבא "כל שבשלו מחזיר, בשל חברו נמי מחזיר". ולכאורה, לאחר שנקבע הכלל "כל שבשלו מחזיר – בשל חברו נמי מחזיר", מדוע נוקטת הברייתא דוגמא של 'זקן ואינו לפי

שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"ד

הנחת תפילין ללא רשות

ההיתר להשתמש ללא רשות הוא רק באקראי ולא באופן קבוע, וכאן מדובר כשרוצה להשתמש בהן מידי יום ולכן מותר רק בתשלום. וכן פסק אדמו"ר הזקן (סי' יד ס"י, יב).

וה'מגן גבורים' (שם סק"ה) ביאר:

אין אומרים 'נוח לו לאדם שתיעשה מצוה בממונו' אלא במצב שללא הסכמתו אי אפשר לקיים את המצוה, כגון אדם שאין באפשרותו כעת להשיג תפילין אחרות, ומאחר שאם בעל התפילין היה יודע על כך היה מצווה לו לקיים את המצוה, הרי גם כשאנו יודע מותר כי אילו היה יודע בוודאי היה מסכים, אך המוצא תפילין של חברו - מדוע שישתמש בהן ולא יניח את שלו או ירכוש לעצמו תפילין? ולכן אין להתיר ללא תשלום.

ובזה יש לבאר את דברי הרמב"ם 'שם דמיהם ומניחם עליו שדבר מצוי הוא ביד הכל'. כלומר: הטעם שצריך לשום את דמיהם ואינו רשאי להשתמש ללא תשלום, הוא משום שתפילין הם דבר המצוי לרכישה ולכן אין הבעלים מסכימים שישתמש בהם בחינם.

הלכות גזלה ואבדה פרק יג, הלכה יד: מָצָא תְּפִלִּין - שֶׁם דְּמִיתָהּ וּמְנִיחָהּ עָלָיו; שְׁדָבָר מְצוּי הוּא בְּיַד כָּל, וְאִין עֲשׂוּיִין אֱלֹא לְמַצְוֵתָּהּ בְּלָבָד.

נחלקו ראשונים, האם מותר ליטול חפץ של אחר ללא רשות לשם קיום מצוה. יש אוסרים ויש מתירים משום שחזקה על הבעלים שמסכים כי נוח לו שתתקיים מצוה בממונו, וכן נפסק להלכה (טור ושלחן ערוך או"ח סי' יד סי"ד).

והנה, בהלכה זו נאמר שהמוצא תפילין יכול להשתמש בהם, אך עליו לשום את ערכם ולשלמו לבעלים לכשימצאם. ולכאורה, לדעת הסוברים שאדם רשאי להשתמש בחפץ של חברו לשם מצוה מדוע עליו לשלם על כך?

ומתוך ה'שיעויות יעקב' (או"ח סי' לו סק"ב):

מאחר ואינו יודע מיהו הבעלים יש לחשוש שהתפילין שייכים לקטן, שהרי קטן היודע להניח תפילין ולשומרם בטהרה מניח תפילין משום חינוך (שו"ע סי' לו שם), ובקטן שאינו בר דעת אין לומר שנוח לו שיעשו מצוה בממונו.

והב"ח (סי' יד שם) כתב:

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שלישי עמ' ב

6 הגמרא מביאה ראייה נוספת, שבמקום שלא היה בדעתו לחגוג שני ימים, מודה רבי יוחנן שאינו עובר משום 'בל תוסיף': אִיתְמַר נָמִי - נאמר כך גם במקום נוסף, ששינוי בברייתא (להלן ט), יכול יהא חוגג וחולך כל שבעה, תלמוד לומר אותה, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, ועל כך אָמַר רַב שְׁמֹן בְּרַ אָמַר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

1 בְּיוֹם מוֹב שְׁנִי. ואם כן דברי רבי יוחנן קָשְׁיִין אֶתְדַּדִּי - קשים זה על זה, שהרי לעיל אמר רבי יוחנן ש'כיון שפסק שוב אינו מקריב'.
2 אֱלֹא לֹא שְׁמַע מִיָּה - אלא ודאי מוכח מכאן בדברי רבי אבא, שְׂכָאן בְּתָתָם כָּאֵן בְּמִשְׁרָשׁ, וממילא אין סתירה בדברי רבי יוחנן.
3 מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּה - אכן מוכח מכאן בדברי רבי אבא.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט-כ"ה אלול ה'תשע"ד

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"ד

הלכות גניבה

פרק ד

- א. הטוען שנגנב מביתו הפקדון - אם נשבע ואחר כך באו עדים ששקר טען, ושהפקדון היה אצלו - הרי זה משלם תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו גנב; ואם טבח ומכר אחר שנשבע, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ואינו מביא אשם על פי עדים על שבוועתו; ואינו מביא חמש, שאין החמש משתלם עם הכפל. ואם באו עדים קדם שישיבע, אינו משלם אלא הקרן בלבד.
- ב. במה דברים אמורים? שנשבע קדם שישלח יד [השתמש] בפקדון. אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל; שבין ששלח בו יד, נתחייב בו וקנהו.
- ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון ונשבע, וחזר וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל, שכבר יצא הפקדון מידי הבועלים משבוועה ראשונה.
- ד. הטוען טענת גנב באבדה ונשבע, ואחר כך באו עדים שהאבדה ברשותו ושקר טען - משלם תשלומי כפל, שנאמר: "על כל אבדה"; והוא, שיטען שנגנבה בליסטס מזון, שהוא אנוס, ופטור; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס, פטור מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם על פי טענתו, ששומר אבדה כשומר שכן הוא, כמו שיתבאר.
- ה. הטוען טענת גנב בפקדון ונשבע, ואחר כך באו עדים שהוא ברשותו, וחזר וטען בו טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים שעדין הוא ברשותו - אפלו מאה פעמים - חייב לשלם כפל על כל טענה וטענה; ואם נשבע חמשה פעמים, נמצא משלם ששה - הקרן שהפקד אצלו, וחמשה בקרן [פי חמש מהקרן] משום חמשה כפלות של חמש שבוועות.
- ו. טען טענת גנב ונשבע, וחזר וטען טענת אבדה ונשבע, ובאו עדים שלא נגנב, והודה הוא שלא אבד - הואיל ומשלם תשלומי כפל על פי עדים, אינו משלם חמש על שבוועה אחרונה אף על פי שהודה; שהממון המתייבב בכפל, פוטר מן החמש.
- ז. מסר שורו לשנים, וטענו טענת גנב ונשבעו, והודה אחד מהן, והשני באו עליו עדים - שניהן משלמין את הקרן; ואם תפש בעל הפקדון את הכפל, אין מוציאין מידו. וזה שהודה - משלם חמש, כשאר כל הנשבעין שבוועת הפקדון שהודו מעצמן.
- ח. בעל הפקדון שתבע את השומר, ונשבע שנגנב, ואחר

- כך הפך הגנב, ותבע השומר את הגנב, והודה לו הגנב שגנב, ותבע בעל הפקדון את הגנב וכפר, ובאו עדים שגנב - אם באמת נשבע השומר כשטען שנגנב, נפטר הגנב מן הכפל בהודאתו לשומר. ואם בשקר נשבע, אין מוציאין הכפל מן הגנב; ואם תפשו הבועלים את הכפל, אין מוציאין מידן. תבעו הבועלים את השומר ושלם, ואחר כך הפך הגנב ותבעוהו הבועלים והודה להם שגנב, ואחר כך תבעו השומר וכפר בו, ובאו עדים שגנב - אין מוציאין הכפל מן הגנב; ואם תפש השומר את הכפל, אין מוציאין מידו. וכן הדין בתשלומי ארבעה וחמשה, אם טבח הגנב או מכר.
- ט. הטוען טענת גנב בפקדון של קטן - אף על פי שנתן לו כשהוא קטן, ותבעו כשהוא גדול, ונשבע, ואחר כך באו עדים - הרי זה פטור מן הכפל, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו" - ואין נתינת קטן כלום, וצריך שתהיה נתינה ותביעה שוין בגדול.
- י. שומר שגנב מרשותו, כגון שגנב טלה מעדר שהפקד אצלו, וסלע מפסי שהפקד אצלו - אם יש עליו עדים, חייב בכפל. ואף על פי שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו - הרי זה חייב באחריותו, עד שיודיע הבועלים, שהרי כלתה שמירתו; וכאלו לא החזיר כלום, עד שיודיע בעליו. אבל הגונב סלע מפסי חבירו או כלי מביתו, והחזיר דבר הגנוב למקומו - אם ידעו הבועלים בגנבתו, ולא ידעו בחזירתו - עדין הגנב חייב באחריותו, עד שימנה את מעותיו.
- (יא.) מנה את פיסו, ומצאו שלם המנן - פטור. ואם לא ידעו הבועלים, לא בגנבתו ולא בחזירתו - אפלו מנן אינו צריך; אלא בין שהחזירו למקומו, נפטר מאחריותו.
- יב. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים. אבל הגונב טלה מעדר חבירו, וידעו בו הבועלים, והחזירו לעדר שלא מדעת הבועלים, ומת או נגנב - חייב באחריותו; ואם מנו את הצאן והיא שלמה - פטור. ואם לא ידעו הבועלים, לא בגנבתו ולא בחזירתו - אף על פי שקמו את הצאן והיא שלמה - חייב באחריותו עד שיודיע את הבועלים, כדי שישמרו את הטלה הגנוב; שהרי למדו [הרגילו] דרך אחרת, חוץ מדרך שאר הצאן שבעדר זה.

פרק ה

- א. אסור לקנות מן הגנב החפץ שגנב, ועון גדול הוא; שהרי מתחיל ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב גנבות אחרות, שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב; ועל זה נאמר: "חולק עם גנב, שונא נפשו".
- ב. הגונב ומכר, ולא נתקאו הבועלים, ואחר כך הפך הגנב, ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני זה הוא גנבו

י. בעל הבית שאינו עשוי למכר את כליו, ויצא לו שם
גנבה בעיר, והפיר [זיהה] כליו וספריו ביד אחרים, או
שהיה עשוי למכר, והיו כלים אלו שהפיר מפלים העשויין
להשאיל ולהשפיר - אם באו עדים שהיה כליו של זה -
ישבע זה שהן בידו בנקיטת חפץ בכמה לקח, ויטל מבעל
הבית, ויחזיר לו כליו.

יא. היה בעל הבית עשוי למכר את כליו, ולא היה
מדברים העשויים להשאיל ולהשפיר - אף על פי שיצא
לו שם גנבה בעיר, והפיר כליו, אינו מחזירן מיד
הלקוחות, שמא הוא מכרן לאחרים. אבל אם באו בני
אדם ולנו בתוך ביתו, ועמד וזעק בלילה: 'נגנבו כלי
וספרי', ובאו בני אדם ומצאו מחתרת חתורה [חפורה],
ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין וצוררות של כלים על
כתפיהן, והכל אומרים: 'הללו כליו וספריו של פלוני' -
הרי זה נאמן; וישבע זה שהכלים בידו בנקיטת חפץ כמה
הוציא, ויטל מבעל הגנבה, ויחזיר לו כליו.

יב. גנב שהחזק ונתפרסם שנקנס לתוך בית חבירו, ועדים
מעידים שיצא וכלים טמונים לו תחת כנפיו [כנפי בגדו],
אף על פי שהיה שם בעל הבית, וטען ואמר: 'לקוחין
הן בדי', ובעל הבית אומר: 'גנובים הן' - אם היה בעל
הבית שאין דרכו למכר את כליו, ואותן כלים אין דרך
בני אדם להטמין ואין דרך אותו המחזק להצניע כליו
תחת כנפיו - הרי בעל הבית נאמן, וישבע בנקיטת חפץ
ונוטל כליו. ואם אין אדם זה מחזק בגנבה - אין בעל
הבית נאמן, אלא נשבע זה שהכלים בידו שבועת הסת
שהכלים האלו לקוחין הן בידו, והולך.

פרק ו

א. כל דבר שחזקתו הוא גנוב, אסור לקח [לקנות] אותו;
וכן אם רב אותו הדבר שהוא גנוב, אין לוקחין אותו.
לפיכך, אין לוקחים מן הרועים צמר או חלב או גדיים;
אבל לוקחין מהן חלב וגבינה במדבר, אבל לא בישוב.
ומתר לקח מן הרועים ארבע צאן, או ארבע גזוזת של צמר
מעדר קטן, או חמש מעדר גדול - שאין חזקתו שהוא
גנוב בדבר רב.

ב. כללו של דבר: כל שהרועה מוכרו - אם היה בעל
הבית מרגיש בו, מתר לקח אותו מן הרועה; ואם אין בעל
הבית מרגיש בו, אסור לקח אותו.

ג. אין לוקחין משומרי פרות עצים או פרות, אלא בזמן
שהן יושבין ומוכרין והפלים לפניהן והפלים [מאזניים]
לפניהן; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול, ואין זה גנבה.
ולוקחין מפתח הגנה, אבל לא מאחורי הגנה. וכלן
שאמרו 'הטמן' [החבא], אסור לקח מהן. ומתר לקח מן
הארים [עובד תמורת חלק ביבול], שהרי יש לו חלק
בפרות ובעצים.

ד. אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים, אלא
דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים, כגון נשים

1 בפגיו - חוזר החפץ לבעליו, והבעלים נותנין ללוקח
2 דמים ששקל לגנב מפני תקנת השוק [שלא יפסיד הקונה
3 מחונו]; והבעלים חוזרין, ועושין דין עם הגנב. ואם גנב
4 מפרסם הוא - לא עשו בו תקנת השוק, ואין הבעלים
5 נותנין ללוקח כלום, אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם
6 הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

7 ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה - בין שנתאשו ואחר כך
8 מכר הגנב, בין שנתאשו אחר שמכר - קנה הלוקח
9 ביאוש ושנוי רשות, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה;
10 אלא נותן להם הדמים, אם לקח מגנב מפרסם, או אינו
11 נותן כלל לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק, אם לא
12 היה זה המוכר גנב מפרסם {מפני תקנת השוק, אם לא
13 היה הגנב מפורסם}.

14 ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הבית - אם אין
15 עדים בכמה לקח, הרי התגר [הקונה] נשבע בנקיטת חפץ
16 [קדוש] בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל
17 מן הבעלים - שבועתו מדבריהם, ונשבע בנקיטת חפץ,
18 כמו שיתבאר במקומו.

19 ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב, והוא אומר: 'בכך
20 וכך לקחתי ממך', והלה אומר: 'לא מכרתי לך אלא
21 בפחות מזה' - התגר נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל מן הגנב;
22 שאין הגנב יכול לשבע, מפני שהוא חשוד על השבועה.
23 ו. גנב ופרע בחובו, גנב ופרע בהקפו [שילם בגניבה
24 הקפה שחייב] - אין בזה תקנת השוק; אלא הבעלים
25 נוטלין הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו על הגנב
26 כשהיה. משפן הגנבה - בין שמשפן אותה ביתר על
27 דמיה, או בפחות מדמיה - הבעלים נותנין לבעל המשכון,
28 וחוזרין ועושין דין עם הגנב, אלא אם כן היה גנב
29 מפרסם, כמו שבארנו.

30 ז. הלוקח מגנב שאינו מפרסם - בין שלקח ממנו שוה
31 מאה במאמים, או שוה מאמים במאה - הרי זה נוטל
32 הדמים מבעל הבית, ואחר כך מחזיר הגנבה, מפני תקנת
33 השוק, כמו שבארנו.

34 ח. היה נושה בגנב מאה זוז, וגנב והביא לבעל חובו,
35 ונתן לו מאה אחרת - הרי הגנבה חוזרת לבעליה, ואומרים
36 לזה: 'לך ותבע הגנב במאמים', שלא נתת לו המאה
37 האחרת מפני החפץ שהביא לך בלבד; כשם שהאמנתו
38 בראשונה, האמנתו באחרונה.

39 ט. לקח מגנב שאינו מפרסם במאה, ומכר לאחר במאה
40 ועשרים, והכר הגנב - בעל הגנבה נותן לזה האחרון מאה
41 ועשרים, ונוטל גנבתו; וחוזר הבעל ונוטל עשרים של
42 שכר מן המוכר, ונוטל המאה מן הגנב. ואם גנב מפרסם
43 הוא - נוטל המאה ועשרים מן התגר שלקח מן הגנב,
44 והולך התגר ותובע הגנב במאה של קרן. והוא הדין אם
45 מכר השני לשלישי, והשלישי לרביעי, אפלו מאה -
46 שהוא נוטל מכל אחד ואחד מה שנשפר, ונוטל הקרן מן
47 הגנב. וכל הדברים האלו - לפני יאוש, כמו שבארנו.

מתוך מהדורת חזק

45 שִׁנְפָּגְמָה מִן הַצֵּד - לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מִשְׁקָל בֵּין מִשְׁקָלוֹתָיו,
 46 וְלֹא יִזְרָקְנָהּ בֵּין גְּרוּטוֹתָיו, וְלֹא יִקְבְּנָהּ [יִחְדֹּר] וְיִתְלַנֶּה
 47 בְּצוּאָר בָּנוּ, שֶׁמָּא יָבוֹא אַחֵר וַיַּעֲשֶׂה מִשְׁקָל; אֲלֵא אוֹ
 48 יִשְׁחַק, אוֹ יַחְתֹּךְ, אוֹ יִקַּץ, אוֹ יִשְׁלִיף לָיִם הַמָּלַח.
 49 ה. חֶסֶד וְעִמּוּדָה עַל מַחְצָה, יָקִים. עִמּוּדָה עַל פְּחוֹת
 50 מַחְצָה, יִקַּץ; עַל יֵתֵר מַחְצָה, יִקַּץ עַד שִׁנְעִמִּידָהּ עַל
 51 מַחְצָה. וְאִם לֹא חֶסֶד אֲלֵא פְחוֹת מִשְׁתוֹת - יָקִים לְשֵׁאת
 52 וְלִתֵּת בָּהּ, אֲבָל לֹא לְמִשְׁקָל; שֶׁכֵּל פְּחוֹת מִשְׁתוֹת, רֹב בְּנֵי
 53 אָדָם מוֹחֲלִין בּוֹ בְּמִשְׁא וּבְמִתָּן.
 54 ו. סֵלַע שִׁנְפָּגְמָה בְּאֻמָּצָה - אֲסוּר לְמַכּוּר אוֹתָהּ לְהַרְג
 55 [רוצח] אוֹ לְחַרֵּם [גזל], מִפְּנֵי שֶׁמִּרְמִין בָּהּ אֶת אֲחֵרִים;
 56 אֲבָל נוֹקְבָה, וְתוֹלָה אוֹתָהּ בְּצוּאָר הַקֶּטָן.
 57 ז. עוֹשֶׂה אָדָם מִדּוּתֵי סָאָה, וְחֻצֵי סָאָה, וְרֹבֵעַ סָאָה, וְקָב,
 58 וְחֻצֵי קָב, וְרֹבֵעַ הֶקֶב, וְחֻצֵי הֶרְבֵּעַ, וְשִׁמְיָן הֶרְבֵּעַ; אֲבָל לֹא
 59 יַעֲשֶׂה קִבְּסִים, שֶׁלֹּא תִתְחַלֵּף בְּרֹבֵעַ הַסָּאָה שֶׁהוּא קָב וּמַחְצָה.
 60 וְכֵן בְּמִדּוֹת הַלֹּחַ עוֹשֶׂה הֵין, וְחֻצֵי הֵין, וְרֹבֵעֵית הֵהֵין, וְלֵג,
 61 וְחֻצֵי לֵג, וְרֹבֵעֵית, וְשִׁמְיָנִית, וְאַחַד מִשְׁמוֹנָה בְּשִׁמְיָנִית.
 62 וְלֹא אֲסוּר לַעֲשׂוֹת שְׁלִישִׁית הֵין וְרֹבֵעֵית הֵין, אֲפִי עַל פִּי
 63 שְׁמִתְחַלְפִּין זֶה בָּזֶה, הוֹאִיל וְהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ מִיָּמוֹת מֹשֶׁה
 64 רַבְּנוּ.
 65 ח. אֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ עִם הַגּוֹי עוֹבֵד
 66 עֲבוּדָה זָרָה - אִם מִדֵּר אוֹ שֶׁקָּל בְּחֶסֶר, עוֹבֵר עַל לֹא
 67 תַעֲשֶׂה, וְחֵיב לְהַחְזִיר. וְכֵן אֲסוּר לְהַטְעוֹת אֶת הַגּוֹי
 68 בְּחִשְׁבּוֹן, אֲלֵא יִדְרֹק עִמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַחֲשַׁב עִם קְנָהוּ" -
 69 אֲפִי עַל פִּי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדְךָ, קָל וְחֹמֶר לְגוֹי שְׂאִינוּ
 70 כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדְךָ; וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "כִּי תוֹעֲבַת ה' אֶלְהִידֹק
 71 כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים, כָּל עֲשֵׂה עוֹל", מִכָּל מְקוֹם.
 72 ט. וְכֵן בְּמִדַּת הַקֶּרֶקֶע, אִם הִטְעָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּמִשְׁיַחַת
 73 [מִדִּידַת] הַקֶּרֶקֶע - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה
 74 עוֹל בְּמִשְׁפָּט, בְּמִדָּה" - "בְּמִדָּה", זֶה מִדַּת הַקֶּרֶקֶע. וְכֵן
 75 הוּא עֵינֵן פְּסוּק זֶה: לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט מִדַּת הַקֶּרֶקֶע,
 76 וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הַמִּשְׁקָל, וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הַמִּדָּה, אֲפִלוּ מִדָּה
 77 קִטְנָה בְּמִשְׁוֹרָה [מִדָּה קִטְנָה].
 78 י. בְּנֵי חֲבוּרָה הַמִּקְפִּידִין זֶה עַל זֶה שֶׁהִחְלִיפוּ חֵלֶק בְּחֵלֶק,
 79 אוֹ לָזֶה מִמֶּנּוּ מֵאֲכָל וְהַחְזִיר לוֹ - עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה,
 80 וּמִשּׁוּם מִשְׁקָל, וּמִשּׁוּם מִנְּזֵן, וּמִשּׁוּם לוּוִין וּפּוֹרְעִין בְּיוֹם
 81 טוֹב.
 82 יא. הַמִּסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ, וְהַכְּנִיס מִתְּחוּם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּם
 83 שְׁלוֹ, אֲפִלוּ מְלֹא אֲצָבַע - אִם בְּחֻזְקָה עָשָׂה, הָרִי זֶה גִּזְלוֹ;
 84 וְאִם הִסִּיג בְּסִתְרָה, הָרִי זֶה גִּנְבָּה. וְאִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִסִּיג
 85 הַגְּבוּל, הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוּזִין: בְּלֹא שֶׁל גִּנְבָּה אוֹ שֶׁל
 86 גִּזְלָה, וּבְלֹא שֶׁל "לֹא תִסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ". וְאִין חֲזָבִין בְּלֹא
 87 זֶה אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנִתְחַלְתָּךְ אֲשֶׁר תִּנְחַל
 88 בְּאֶרֶץ".
 89 יב. קָשָׁה עֲנִשָּׁן שֶׁל מִדּוֹת, יֵתֵר מִעֲנִשָּׁן שֶׁל עֲרִיּוֹת; שֶׁזֶה
 90 בֵּינוּ לְבֵין הַמְּקוֹם, וְזֶה בֵּינוּ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת

1 שֶׁמִּכְרוּ כָּלִי פֶשֶׁתָן בְּגִלְלִי, אוֹ עֲגָלִים בְּשָׂרוֹן; וְכָלֵן שֶׁאֲמָרוּ
 2 'הַטָּמֵן' - אֲסוּר לִקַּח מִהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקָת גִּנְבָּה.
 3 וְלֹקַחֲחִין בִּיצִים וְתִרְגָּלוּלִין כָּכֵל מְקוֹם מִכָּל אָדָם; וְאִם אֲמָר
 4 'הַטָּמֵן', אֲסוּר.
 5 ה. לֹקַחֲחִין מִן הַבִּדְדִין [בְּעֵלִי בֵית בַּד] זֵיתִים בְּמִדָּה, וְשִׁמֶן
 6 בְּמִדָּה; אֲבָל לֹא זֵיתִים מוּעָטִין, וְלֹא שִׁמֶן מוּעָט - שֶׁחֻזְקָתָן
 7 גִּנְבָּה הֵן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן.
 8 ו. מוֹכִין [שְׂאִירֵי צִמָּה] שֶׁהַכּוֹבֵס מוּצִיא, הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ;
 9 וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוּצִיא, הָרִי אֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. הַכּוֹבֵס נוֹטֵל
 10 שְׁלִשָּׁה חוּטִין, וְהֵן שְׁלוֹ; יֵתֵר מִכָּאֵן, שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. אִם
 11 הָיָה שָׁחַר עַל גִּבֵּי לָבֵן - נוֹטֵל אֶת הַכֹּל, וְהֵן שְׁלוֹ.
 12 ז. הַחֵטֵּט שֶׁשִּׁיר מִן הַחוּט כְּדֵי מְשִׁיכַת מַחֲטָה, וְשִׁיר מִן
 13 הַבִּגְד מְטִלִית [פִּיטוּת בַּד] שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ
 14 אֲצָבָעוֹת - חֵיב לְהַחְזִירָן לְבָעֲלִים; פְּחוֹת מִכָּן, שְׁלוֹ.
 15 ח. נִסְתָּר [פְּסוּלוֹת עֵץ] שֶׁהַחֶרֶשׁ מוּצִיא בְּמַעֲצָד [כָּלִי
 16 נְסִירָה], שְׁלוֹ; וּבִכְשִׁיל [גִּרְזוֹן], שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. וְאִם הָיָה
 17 עוֹשֶׂה אֲצֵל בַּעַל הַבֵּית, אֲפִי הַנִּסְתָּר שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. וְכָל
 18 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּיךָ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר מִנְּהֵג
 19 הַמִּדִּינָה.
 20 ט. כָּל אִמֵּן שֶׁמִּכְרוּ דָּבָר מִן הַדְּבָרִים שְׂאִינָן שְׁלוֹ בְּהִלְכַת
 21 מִדִּינָה, כְּגוֹן מוֹכִין שֶׁמִּכְרָן הַסּוֹרֵק בְּמְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שִׁיְהִיו
 22 שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - אֲסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקָת
 23 גִּנְבָּה. אֲבָל לֹקַחֲחִין מִמֶּנּוּ כֵּר מְלֹא מוֹכִין. וְאִם מִכְרָה הָאִמֵּן
 24 דְּבָרִים שֶׁהֵן שְׁלוֹ בְּהִלְכַת מִדִּינָה, לֹקַחֲחִין מִמֶּנּוּ; וְאִם אֲמָר
 25 'הַטָּמֵן', אֲסוּר.

יום שני כ' אלול ה'תשע"ד

פרק ז

27
 28 א. הַשּׁוֹקֵל לְחֲבֵרוֹ בְּמִשְׁקָלוֹת חֲסֵרוֹת מִן הַמִּשְׁקָל
 29 שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הַמִּדִּינָה, אוֹ הַמּוֹדֵד בְּמִדָּה חֲסֵרָה
 30 מִן הַמִּדָּה שֶׁהִסְפִּימוּ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
 31 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט, בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל
 32 וּבְמִשְׁוֹרָה".
 33 ב. אֲפִי עַל פִּי שֶׁהַמּוֹדֵד אוֹ הַשּׁוֹקֵל חֲסֵר גוֹיֵב - אִינוּ מְשַׁלֵּם
 34 תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, אֲלֵא מְשַׁלֵּם לוֹ הַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל. וְאִין
 35 לֹקֵין עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵיב בְּתִשְׁלוּמִין.
 36 ג. כָּל מִי שֶׁמְשַׁהָה בְּבִיתוֹ אוֹ בְּחִנּוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה, אוֹ
 37 מִשְׁקָל חֲסֵר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ
 38 כִּכְסִיף וְגו'". וְאֲפִלוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּדָּה עֲבִיט [כָּלִי] שֶׁל מִיָּמִי
 39 רְגָלִים, אֲסוּר; שֶׁאֲפִי עַל פִּי שְׂאִין זֶה לֹקַח וּמוֹכֵר בָּהּ, שֶׁמָּא
 40 יָבוֹא מִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא חֲסֵרָה, וְיִמָּדֵד בָּהּ. וְאִין לֹקֵין
 41 עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי אִין בּוֹ מַעֲשֶׂה.
 42 ד. הֵיוּ הַמִּדּוֹת וְהַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר חֲתוּמוֹת בְּחוֹתָם
 43 יְדוּעַ, וְזֶה הַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל הַחֲסֵרִים בְּלֹא חוֹתָם - הָרִי זֶה
 44 מִתֵּר לְשִׁהוּתָן לְשֶׁאֵר תְּשֻׁמִּישֵׁי הַבֵּית. פִּיּוּצָא בָּזֶה, סֵלַע

46 חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארזמן טוב - ארכו שלש
47 אצבעות, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארץ הפלס
48 וארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה.

49 **יב.** מנין שחייב המוכר להכריע [להוסיף] ללוקח בעת
50 ששוקל לו? שנאמר: "אכן שלמה וצדק יהיה לך", אמרה
51 תורה: צדק משלך ותן לו.

52 **יג.** וכמה? בלח, אחד למאה; ובכבש, אחד לארבע מאות.
53 כיצד? מכר לו עשר ליטרין לח, נותן לו גרומין [תוספות]
54 אחד מעשרה בליטרה; ואם מכר לו עשרים ליטרין יבש,
55 נותן לו גרומין אחד מעשרים בליטרה. וכן לפי חשבון
56 זה, בין רב בין מועט.

57 **יד.** במה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין;
58 אבל במקום שנהגו להכריע, חייב להכריע לו טפח.

59 **טו.** הנה שוקל לו עשר ליטרין - לא יאמר לו: 'שקל
60 אחת אחת והכרע'; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת,
61 והכרע אחד לכלן.

62 **טז.** מקום שנהגו למד בדקה [מדה קטנה], לא ימד בגסה;
63 בגסה, לא ימד בדקה; למחק [ליישר המדה], לא יגדש
64 ויוסיף בדמים; וכן אם נהגו לגדש, לא ימחק ויפחות מן
65 הדמים, אלא מודד במנהג המדינה.

66 **יז.** בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על
67 המשקלות, לא יוסיפו יתר על שתות; שאם היה הקב
68 מכיל חמשה, ועשאוהו מכיל ששה - הרשות בידם; יתר
69 על ששה, לא יעשו.

70 **יח.** הסיטון [סיטונאי] מקנח [מנקה] את מדותיו אחת
71 לשלשים יום. ובעל הבית - אחת לשנים עשר חדש.
72 והתנגני מקנח מדותיו פעמים בשבת [בשבוע], וממחה
73 [רוחץ] משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח מאזנים על
74 כל משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.

75 **יט.** המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרה - נותן ליטרה
76 בכף מאזנים, והבשר ורביע ליטרה בכף שניה; שאם אתה
77 אומר 'נותן חצי ליטרה ורביע ליטרה בכף אחת' - שמו
78 פל רביע הליטרה, ואין הלוקח רואה.

79 **כ.** חייבין בית דין להעמיד שוטים בכל מדינה ומדינה
80 ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזירין על התניות, ומצדקין את
81 המאזנים ואת המדות, ופוסקין את השערים. וכל מי
82 שנמצא עמו משקל חסר, או מדה חסרה, או מאזנים
83 מקלקלין - יש להם רשות להכותו כפי כחו, וילקנסו כפי
84 שיראה בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער
85 ומוכר ביקר - מפין אותו, וכופין אותו ומוכר בשער השוק.

פרק ט

87 **א.** כל הגונב נפש מ ישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר:
88 "לא תגנב" - פסוק זה האמור בעשרת הדברים, הוא
89 אזהרה לגונב נפשות. וכן המוכר עובר בלא תעשה, שזה
90 בכלל "לא ימכרו ממכרת עבד". ואין לוקין על שני לאוין

1 מדות - ככופר ביציאת מצרים, שהיא תחלת הצווי
2 [תחילת עשרת הדברות]; וכל המקבל עליו מצות מדות -
3 תרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצווין.

פרק ח

5 **א.** מצות עשה לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה
6 יפה, ולדקדק בחשבוןן בשעת עשייתן, שנאמר: "מאזני
7 צדק, אבני צדק . . והיו צדק יהיה לכם". וכן במדת
8 הקרקע, צריך לדקדק בחשבוןן משימת [מדידת] הקרקע
9 על פי העקרים המתבארים בכתבי הגימטריות [ההנדסה],
10 שאפלו מלא אצבע מן הקרקע, רואין אותה כאלו היא
11 מלאה פרסם [פרח יקר].

12 **ב.** ארבע אמות הסמוכין להריץ - מזלזלין [לא מדייקים]
13 במשיחתן; והסמוכין לשפת הנגר - אין מושחין אותן
14 כלל, מפני שהן של בני רשות הרבים.

15 **ג.** והמודד את הקרקע - לא ימד לאחד [משני שותפים]
16 בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל [שבו
17 מודדין] מתקצר בימות החמה [מהחום]; לפיכך, אם מדר
18 בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בה, אין בכך כלום.
19 **ד.** אין עושין משקלות, לא של ברזל, ולא של עופרת,
20 ולא של שאר מיני מתכות כאלו, מפני שהן מעלין חלדה
21 ומתחסרין; אבל עושין של צחיח סלע [אבן קשה], ושל
22 זכוכית, ושל אבן שהם, וכיוצא בהן.

23 **ה.** אין עושין את המחק [בו מיישרים מדה גדושה] לא
24 של דלעת, מפני שהוא מקל, ולא של מתכת, מפני שהוא
25 מכביד; אבל עושהו של זית, ושל אגוזים, ושל שקמה,
26 ושל אשפרע [מין אילן], וכיוצא בהן.

27 **ו.** אין עושין את המחק, צדו אחד קצר וצדו אחד עבה.
28 ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק
29 בבת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.

30 **ז.** אין טומנין את המשקלות במלח כדי שייפחתו, ולא
31 יתית [יקציף ע"י מדיגה מגובה] במדת הלח בעת שמודר,
32 ואפלו היתה המדה קטנה ביותר; שהרי התורה הקפידה
33 על המדות בכל שהוא - שנאמר: "ובמשורה", והיא מדה
34 קטנה אחד משלשה ושלשים בלג.

35 **ח.** מוכרי עצשיות [תחיתות] של ברזל וכיוצא בהן -
36 צריך להיות חוט המאזנים שאוחז השוקל בידו תלוי
37 באויר שלשה טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים,
38 וארץ קנה המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח.

39 **ט.** מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה
40 ארץ החוט שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן הארץ
41 שני טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה טפחים.

42 **י.** מאזנים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט
43 שהן תלויין בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, וארץ הקנה
44 וארץ החוטין ששה טפחים.

45 **יא.** החוט שתולין בו הפלס [בו תלויין המאזניים], וכן

הרגו, הרי זה הורג נפש, שנאמר: "אם זרחה השמש עליו" - אם ברור לך הדבר בשמש שיש לו שלום עמך, אל תהרגהו. לפיכך, אב הבא במחתרת על בנו - אינו נהרג, שודאי שאינו הורגו; אבל הבן הבא על אביו, נהרג. יא. וכן הגנב שגנב ויצא, או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחתרת - הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים. וכן אם הקיפוהו צדים או בני אדם - אף על פי שצדין הוא ברשות זה שבא עליו, אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא לבית דין, שאינו נהרג. יב. וכן הבא במחתרת לתוך גנתו, או לתוך שדהו, או לתוך הדיר והספה [מקום מגורד] - יש לו דמים; שחזקתו שבא על המזון בלבד, לפי שאין רב הפעלים מצויין במקומות אלו. יג. כל גנב שיש לו דמים [שאסור להורגו] - אם נפל עליו גל בשבת, מפקחין עליו. ואם שבר פלים בביאתו, חייב בתשלומין; אבל מי שאין לו דמים ששבר פלים בביאתו - פטור, כמו שבארנו. בריה רחמנא דסייען

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"ז

הלכות גזילה ואבידה

יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגזל; (ב) שלא לעשוק; (ג) שלא לחמד; (ד) שלא להתאווה; (ה) להשיב את הגזילה; (ו) שלא יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב האבדה. ובאר מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. כל הגזיל את חברו שוה פרוטה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגזל". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב נתקו לעשה, שאם גזל - חייב להחזיר, שנאמר: "והשיב את הגזילה אשר גזל", זו מצוות עשה. ואפלו שרף את הגזילה - אינו לוקה, שהרי הוא חייב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ב. ואסור לגזל כל שהוא, דין תורה. אפלו גוי עובד עבודה זרה, אסור לגזלו או לעשוקו; ואם גזלו או עשקו, יחזיר. ג. איזה הוא גזול? זה הלוקח את ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מדורו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הפעלים ונטל פלים משם, או שתקף בעבדיו ובהקמתו ונשתמש בהן, או שיירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה - הוא הגזול, כענין שנאמר: "ויגזל את החנית מיד המצרי". ד. איזה הוא עושק? זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון הפעלים, ובידו שותפיהו - כבש [עבד] הממון אצלו בחזקה ולא החזירו; כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או

אלו, מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר: "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו וגו'"; ומיתתו בחנק. ב. אין הגנב חייב מיתת חנק, עד שייגנב את הישראל, ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים - שנאמר: "והתעמר בו, ומכרו". ואפלו לא נשתמש בו אלא בפחות משוה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך בו, אף על פי שהגנב ישן - הרי זה נשתמש בו. ג. גנבו ונשתמש בו ומכרו, ועדין הגנב ברשות עצמו, ולא הכניסו הגנב לרשותו - פטור. גנבו והוציאו לרשותו, ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שישתמש בו, או נשתמש בו ומכרו לאחר מקרוביו של גנב, כגון שמכרו לאביו או לאחיו - הרי זה פטור, שנאמר: "גנב נפש מאחיו", עד שיבידלנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם גנבו והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין הוא ישן - הרי זה פטור. ד. וכן אם גנב אשה, ומכרה לעבדיה בלבד, כגון שהתנה על הלוקח: "שזו השפחה לי, ואין לך אלא הולדות" - הרי זה פטור. ה. הגנב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפיטרופין שגנבו את היתומים שהן סמוכין אצלו, ובעל הבית שגנב אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות שגנב אחד מן הקטנים הלומדים אצלו - אף על פי שנשתמש בו ומכרו, פטור, שנאמר: "ונמצא בידו", פרט לאלו שהן מצויין בידן. ו. אחד הגנב את הגדול, או הגנב את הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו [תמו ימי הרינון], בין זכר בין נקבה, בין שהיה הגנב איש או אשה - הרי אלו נהרגין, שנאמר: "גנב נפש", מכל מקום. ואחד הגנב את הישראל, או שגנב גר או עבד משחרר - שנאמר: "נפש מאחיו", ואילו בכלל אחינו בתורה ובמצוות הן. אבל הגנב את העבד, או מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור. ז. הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים; אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם, פטורין. ורשות יש לכל להרגו בין בחל בין בשבת, בכל מיתה שיכולין להמיתו - שנאמר: "אין לו דמים". ח. ואחד הבא במחתרת, או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם, או בתוך חצרו, או בתוך קרפפו [מגרשו] - בין ביום בין בלילה. ולמה נאמר "במחתרת"? לפי שדרך רב הגנבים לבוא במחתרת בלילה. ט. ומפני מה התייר תורה דמו של גנב, אף על פי שבא על עסקי ממון? לפי שחזקתו, שאם עמד בעל הבית בפניו ומנעו - יתרגנו; ונמצא זה הנכנס לבית חברו לגנב, כרודף אחר חברו להרגו, ולפיכך יתרג - בין שהיה גדול, בין שהיה קטן, בין זכר בין נקבה. י. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו הורגו, ואינו בא אלא על עסקי ממון - אסור להרגו; ואם

בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל, שגאמר: "והמדו
בתים וגזלו". ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או
מנעוהו לגזל, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה
אחאב ונבות.

יב. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד; והקונה
דבר שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם
- עובר בשני לאוין; לכך נאמר "לא תחמד" ו"לא
תתאנה". ואם גזל, עובר בשלושה לאוין.

יג. כל הגזל את חברו שוה פרוטה - כאלו נוטל נשמתו
ממנו, שגאמר: "כן ארחות כל בצע בצע, את נפש וגו'".
ואף על פי כן, אם לא היתה הגזלה קמית, ורצה הגזלן
לעשות תשובה, וכאמאלי והחזיר דמי הגזלה - תקנת
חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו
ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל
המקבל ממנו דמי הגזלה, אין רוח חכמים נוחה ממנו.

פרק ב

א. הגזלה שלא נשתנת, אלא הרי היא כמות שהיתה -
אף על פי שנתאשו הבעלים ממנה, ואף על פי שמת
הגזלן והרי היא ביד בניו - הרי זו חוזרת לבעליה
בעצמה; ואם נשתנת ביד הגזלן - אף על פי שעדין לא
נתאשו הבעלים ממנה - קנה אותה בשנוי, ומשלם דמיה
כשעת הגזלה.

ב. ודין זה דין תורה הוא, שגאמר: "והשיב את הגזלה
אשר גזל". מפי השמועה למדו - אם היא כשגזלה, משלם
אותה; ואם נשתנת בידו, משלם דמיה. ונתאשו הבעלים
ממנה, ולא נשתנת - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה
אחר יאוש, ואינו משלם אלא כשעת הגזלה; ודבר זה
מדבריהם, מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב
בתשובה]. וכשמחזיר את הגזלה - שמין לו השבח, ונוטל
מן הנגזל.

ג. מכרה הגזלן או נתנה במתנה - אף על פי שלא נשתנת
הגזלה, אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח. הואיל ונתאשו
הבעלים, בין לפני מכירה ונתניה בין לאחר מכירה ונתניה
- קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי רשות.

ד. הגזל והשביח, ומכר או הוריש לפני יאוש - מה
שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר, וקנה לוקח או יורש
את השבח, ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזלה, וחוזר
הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן, שהרי לא נתאש. וכן
אם השביח הלוקח או היורש, נוטל השבח מן הנגזל.

ה. מכר הגזלן לגוי - אף על פי שהשביח הגוי, חוזרת
לבעליה. מכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה - הואיל
והגזלן ישראלי וזה שהיא בידו ישראלי, קנה השבח; ואם
תפס הנגזל, אין מוציאין מידו.

ו. כבר בארנו, שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר
שנשתנת - השבח של גזלן מפני תקנת השבים, אף על
פי שהשביחה מאליה. כיצד? גזל פרה ונתעברה אצלו,

1 פקדון או שכירות, והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו
2 מפני שהוא אדם וקשה; על זה נאמר: "לא תעשק את
3 רצף".

ה. כל הגזל - חייב להחזיר את הגזלה עצמה, שגאמר:
4 "והשיב את הגזלה אשר גזל"; ואם אבדה או נשתנת -
5 משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו, בין שבאו עליו עדים
6 שגזל - הרי זה חייב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה
7 וקנה אותה בכירה [בנין] - הואיל ולא נשתנת, דין תורה
8 הוא שיהרס את הבגד ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו
9 חכמים מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה],
10 שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבגד. וכן כל פיוצא
11 בזה. אפלו גזל קורה, ועשה אותה בסכת הקג, וכא בעל
12 הקורה לתבע בתוך ימי הקג - נותן לו את דמיה. אבל
13 אחר הקג, הואיל ולא נשתנת ולא בנאפה בטיט, מחזיר את
14 הקורה עצמה.

ו. הגזל פחות משוה פרוטה - אף על פי שעבר, אינו
16 בתורת השב גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות,
17 והגזלן והרי שלש שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתיים
18 - חייב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שוה
19 פרוטה. גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה יש
20 כאן, מצות השב גזלה אין כאן.

ז. הגזל את חברו ביישוב, והחזיר לו גזלתו במדבר -
22 הרשות ביד הנגזל; אם רצה, נוטל; ואם לאו - אומר לו:
23 'איני נוטל אלא ביישוב, שמה תאגס ממני כאן'; והרי היא
24 ברשות הגזלן ובאחריותו, עד שיחזירנה לו ביישוב. וכן
25 בדמי הגזלה.

ח. הגזל את חברו, והכליע לו [דמי הגזילה] בחשבון
27 [של דבר שקנה ממנו] - יצא. ואם החזיר לכיסו שיש בו
28 מעות - יצא, שאדם צווי למשמש בכיסו בכל שעה, והרי
29 מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומגין שלא מדעת
30 פוטר. ואם החזיר לכיס שאין בו פלוס - לא יצא, וחייב
31 באחריות הגזלה עד שידעו שהחזיר לכיס פלוני.

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו,
33 או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים
34 והפציר בו עד שלקחו ממנו - אף על פי שנתן לו דמים
35 רבים - הרי זה עובר בלא תעשה, שגאמר: "לא תחמד".
36 ואין לוקין על לאו זה, שאין בו מעשה. ואינו עובר על
37 לאו זה, עד שיקח החפץ שחמד, כענין שגאמר: "לא
38 תחמד כסף וזהב עליהם, ולקחת לך", חמוד שיש בו
39 מעשה.

י. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל
41 פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנות ממנו - בין
42 שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתה לבו בדבר - עובר
43 בלא תעשה, שגאמר: "לא תתאנה"; ואין תאנה אלא בלב
44 בלבד.

יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל;
46 שאם לא רצו הבעלים למכר, אף על פי שהרבה להם

48 [ערכו של הנזק בלבד], אלא משלם דמיו; והכלי השבור
49 של גזול. ואם רצו הבועלים לטל את הכלי השבור -
50 נוטלין, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבעלים; ואם לא
51 רצו בה, הרשות בידין. וכן כל פיוצא בזה.
52 טז. גזלה שלא נשתנת, והוקרה - אף על פי שנתאשו
53 ממנה הבועלים - הרי זו חזרת לבעליה, ואין לגזול בה
54 כלום; שלא תקנו לגזול את השבח אחר יאוש, אלא כגון
55 גזות וולדות; אבל שבח היקר - אם היתה הגזלה קיימת,
56 חזרת בעיניה ואינו זוכה בו.

פרק ג

57 א. הגזול חבית של זין מחברו, והרי היא שנה דינר
58 בשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה - אם שבר
59 את החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר
60 שהוקרה - משלם ארבעה, בשעת הוצאה מן העולם;
61 שאלו הניחה, היתה חזרת בעצמה. נשברה מאליה או
62 אכדה - משלם דינר, בשעת הגזלה.
63 ב. היתה שנה בשעת הגזלה ארבעה, ובשעת הוצאה מן
64 העולם דינר - משלם ארבעה, בשעת הגזלה, בין ששבר
65 אותה או ששתיה, בין שנשברה או אכדה מאליה. וכן כל
66 פיוצא בזה.
67 ג. הגזול חותל [סוג כלי] שיש בו חמשים תמרים,
68 וכשימכר החותל כלו כאחת ימכר בתשעה, וכשימכר
69 אחת אחת ימכר בצורה - אינו משלם אלא תשעה, ואין
70 הנגזל יכול לומר לו: 'אני אחת אחת הייתי מוכר'. וכן
71 הדין במזיק, וכן כל פיוצא בזה בנכסי הדיוט; אבל
72 בהקדש אינו כן, אלא משלם עשרה.
73 ד. גזל בהמה והזקינה, או פחשה פחש שאינו יכול לחזר,
74 גזל עבדים והזקינה, או פחשו פחש שאינו יכול לחזר,
75 כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע
76 ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והרקיבו בלן, או
77 שגזל זין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושברו, ומשלם
78 בשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמה ועבדים, וכחשו פחש
79 שאפשר לחזר, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי
80 הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והרקיבו מקצתן,
81 או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או
82 בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסלה מלקרב, או שהיתה
83 יוצאה להסקל - אומר לו: 'הרי שלך לפניך', ומחזיר
84 אותה בעצמה.
85 ה. במה דברים אמורים? בשחזיר את הגזלה. אבל אם
86 נשרפה הגזלה, או אכדה אחר שנאסרה בהניה - חייב
87 להחזיר לו דמיה בשעת הגזלה. לפיכך, אם פפר בו אחר
88 שנאסרה בהניה, ונשבע - חייב לשלם קרן וחמש ואשם.
89 ו. הגזול בהמה ונשא עליה משא, או רכב עליה, או חרש
90 בה או דש בה וכיוצא בזה, והחזירה לבעליה - אף על
91 פי שעבר בלא תעשה, אינו חייב לשלם כלום; שהרי לא
92 הפסידה, ולא הכחישו. ואם החזיק אדם זה לגזל או

1 בין שילדה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא ילדה, גזל
2 רחל [כבשה] ונטענה אצלו [בצמד], בין שגזזה קדם
3 שתבעו בדין בין שעדין לא גזזה - הואיל ונתאשו
4 הבועלים, משלם כשעת הגזלה. ואם ילדה וגזזה, הגזות
5 והולדות של גזלן; ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין
6 לו, ונוטל השבח מן הנגזל, ומחזיר בהמה עצמה.
7 ז. גזל פרה מעברת, ונתאשו הבועלים ואחר כך ילדה,
8 רחל טעונה, ונתאשו הבועלים ואחר כך גזזה - משלם
9 דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לגזו. ואם
10 לפני יאוש או קדם שנשתנת ילדה או גזזה - הרי הגזות
11 והולדות של בועלים; ואף על פי שנתעברה או נטענה ביד
12 הגזולן, הואיל ולא נתאשו הבועלים ולא נשתנת הגזלה,
13 ברשות בעליה היא עדין, אף על פי שהגזולן חייב באנסיה.
14 ח. גנב או גזל, והקדיש וטבח אחר שנתאשו הבועלים -
15 הרי היא ברשות הגזולן משעה שהקדישה בלבד, כדי שלא
16 יהא חוטא נשפר; וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד
17 שעת הקדש, לבעלים.
18 ט. במה דברים אמורים? בשבח הבא מאליה, כגון גזות
19 וולדות. אבל אם היתה כחושה ופסמה - אפילו לפני
20 יאוש, נוטל מן הנגזל שבח הפסום. וכן כל פיוצא בזה
21 משבח שיש בו הוצאה.
22 י. שנוי החזיר לבריתו [לקדמותו], אינו שנוי. כיצד?
23 הגזול עצים ודבק אותם במסמרים, ועשה מהן תבה -
24 אינו שנוי; שהרי אפשר לפרק אותן, וחוזרים לוחות
25 כשהיו.
26 יא. גזל עפר ועשהו לבנה - לא קנה; שאם ידק [יכתוש]
27 הלבנה, תחזיר עפר כשהיתה. גזל לשון של מתכת ועשהו
28 מטבע - לא קנה; שאם יתיף המטבע, יחזיר לשון כשהיה.
29 וכן כל פיוצא בזה.
30 יב. אבל הגזול עצים ושפן [שייפן] וקצצן, או חפר בהן
31 ועשין בלים, או שגזל צמר וצבעו, או נפצו ולבנו, או
32 שגזל טוי [חוטי צמר] ועשהו בגדים, או שגזל לבנה
33 ועשאה עפר, או אבנים וסתתן, או מעות והתיקן - הרי
34 זה שנוי בידו; שאם יעשה אותו מעות אחרות, פנים
35 חדשות הן. וכן כל פיוצא בהן.
36 יג. הגזול מעות ישנות, ושפן וחדשן - לא קנה; שהרי
37 מתישנין, וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשות וישנן - קנה;
38 שאם יחדש אותן, פנים חדשות הן. גזל דקל מחבר וקצצו
39 - לא קנה; ברתו חליות חליות [טבעות טבעות] ועשהו
40 קורות - קנה.
41 יד. גזל קורות גדולות ועשין קטנות - לא קנה; קצצן
42 לוחות [קדשים] עד שנשתנה שמם - קנה. גזל לולב
43 והפריד עליו - קנה העלים. גזל עלים ועשין הופכה
44 [מטאטא] - קנה. גזל טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור
45 - הרי זה שנוי בידו, וקנהו; ומשלם בשעת הגזלה, ואף
46 על פי שלא נתאשו הבועלים.
47 טו. גזל כלי ושברו - אין שמין [מעריכים] לו הפחת

47 ביד בנו של בעל הבית, או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן
48 ונשתמש בו - הרי זה שואל שלא מדעת, ונעשה ברשותו,
49 ונתחייב באגסיו, עד שיחזירונו לבעלים; לפיכך, אם החזירו
50 לקטן שהיה בידו, או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב
51 לשלם. וכן כל כיוצא בזה.
52 טז. החוטף משכונ מיד הלזה שלא ברשות בית דין - הרי
53 זה גזול, אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר אם
54 נכנס לתוך בית חבירו ומשכנו - שהוא גזול, שנאמר:
55 "בחוץ תעמד".

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"ד

פרק ד

57 א. קנס קנסו חכמים לגזלנין, שיהיה הנגזל נשבע על כל
58 מה שיטען, ונוטל מן הגזול; והוא, שיהיה זה מחזק
59 שגזלו בשני עדים.
60 ב. כיצד? הרי שנכנס לתוך בית חבירו למשכנו בפני
61 עדים, ולא היה תחת כנפיו כלום, ויצא וכלים משלים לו
62 תחת כנפיו [כנפי בגד], ולא ידעו העדים מה הן, בעל
63 הבית אומר: 'כך וכך גזלתי' - בין שאמר הגזול 'מעולם
64 לא נכנסתי ולא נטלתי כלום', בין שאמר 'נכנסתי למשכן
65 כמו שאמרו העדים, אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי
66 אלא כלים שלי', בין שאמר 'נטלתי כלי זה' ובעל הבית
67 טוען שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע בקניטת
68 חפץ, ונוטל כל מה שיטען.
69 ג. במה דברים אמורים? בשטען דברים שהוא אמוד להן
70 [משוער שיש לו], או שהוא אמוד שמפקדין אצלו אותן
71 הדברים שטען, וטען בדברים שאפשר שינטלו תחת
72 הכנפים כמו שהעידו העדים.
73 ד. ראיהו עדים שנכנס למשכן את חבירו, ולא ראיהו בעת
74 שיצא, או שיצא ואין נראה תחת כנפיו כלום, ובעל הבית
75 טוען ואומר: 'כך וכך נטל' - אפלו אומר: 'מעולם לא
76 נכנסתי', שהרי מכחיש את העדים - הרי זה פטור; שאם
77 אומר 'נכנסתי ולא נטלתי', נשבע שבועת הסת [מדובר
78 ללא נקיטת חפץ] שלא כלום והולך - שאפשר שיכנס
79 לגזל ולא גזל.
80 ה. היה עד אחד מעידו שנכנס ונטל כלים תחת כנפיו,
81 ואינו יודע מה הן, והוא אומר: 'לא גזלתי כלום', או
82 שאמר: 'בחוץ נטלתי' - הואיל ואין העד יודע מה היה
83 תחת כנפיו, הרי זה נשבע בקניטת חפץ שלא גזל; שאינו
84 מחזק בגזלות, אלא בשני עדים.
85 ו. כשם שבעל הבית נשבע ונוטל מן הגזול - כך שומר
86 של בעל הבית, אפלו אשתו של שומר, נשבעת שזה נטל
87 כך וכך, ומשלם הגזול.
88 ז. היה שם שכירו או לקיטו [פועל המלכת] של בעל
89 הבית, אינו נשבעין ונוטלין. ואין הנגזל יכול לשבע,
90

1 לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפלו
2 בחוצה לארץ, ושמן השכר או השבח שהשביח בבהמה,
3 ומשלם לנגזל.
4 ז. התוקף עבדו של חבירו, ועשה בו מלאכה, ולא בטלו
5 ממלאכה אחרת - פטור, שנוח לו לאדם שלא יבטל
6 עבדו; ואם בטלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל.
7 ח. התוקף ספינתו של חבירו, ועשה בה מלאכה - אם
8 אינה עשויה לשכר [להשכרה] - שמין לו כמה פחתה,
9 וישלם. ואם עשויה היא לשכר - אם ירד לה בתורת
10 שכירות, הואיל וירד שלא ברשות - אם רצה הבעל לטל
11 שכרה, נוטל; רצה לטל פחתה, נוטל. ואם ירד לה בתורת
12 גזל, נותן הפחת. וכן כל כיוצא בזה.
13 ט. הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה
14 עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי
15 שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו; שזה נהנה, וזה לא
16 חסר. ואם החצר עשויה לשכר - אף על פי שאין דרך זה
17 לשכר, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.
18 י. מי שהיה לו צמר וסמנין [צבעים] שרויין, ובא אחד
19 וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חבירו - משלם לו דמי
20 מה שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי
21 הצמר. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין, אין
22 מוציאין מידו.
23 יא. השולח יד [להשתמש] בפקדון - בין ששלח יד
24 בעצמו, או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזול,
25 ונתחייב באגסיו, ונעשת הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנין.
26 חשב לשלח יד בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח
27 יד. ומשילח יד, נתחייב בו; אף על פי שלא חסר ממנו
28 כלום, אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי
29 לשלח בו יד - הרי זה חייב; ששליחות יד אינה צריכה
30 חסרון.
31 יב. הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב
32 באגסיה, אף על פי שלא נטל. אבל אם הגביה את הכיס
33 לטל ממנו דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף [גוש]
34 אחד - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס, או לא נתחייב
35 אלא בדינר בלבד.
36 יג. היו פרות מפקדין אצלו, ונטל מקצתן - אינו חייב אלא
37 באחריות הפרות שנטל; ושאר הפקדון המנח במקומו,
38 הרי הוא ברשות בעליו. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל,
39 חייב בכל. כיצד? הטה את החבית במקומה, ונטל ממנה
40 רביעית או יתר - אם נשברה אחר שנטל, והיא במקומה -
41 אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה את החבית;
42 ואם התמיצה, משלם את דמי כלה כשעת הגזלה. וכן כל
43 כיוצא בזה.
44 יד. הכופר בפקדון בבית דין - אם היה ברשותו בשעת
45 שכופר - נעשה עליו גזול, ונתחייב באגסיו.
46 טו. השואל שלא מדעת הבעלים, הרי זה גזול. היה כלי

מכחיש את העד; וכל המחזיק שבועה ואינו יכול להשבע, משלם. לפיכך, אם כפר ואמר: 'לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום' - הואיל ואין שם אלא עד אחד, והוא מכחישו - הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח מביתו כלום, ונפטר.

יד. מעשה באחד שחטף לשון של כסף מיד חברו בפני עד אחד, ובא החוטף ואמר: 'חטפתי, ושלי חטפתי'; וחיבו אותו חכמים להחזיר - מפני שהוא מחזיק שבועה בעד זה ואינו יכול להשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד. ואלו לא היה שם עד כלל, היה נשבע שבועת הסת ששלו חטף; ואלו הכחיש את העד ואמר 'מעולם לא חטפתי', היה נשבע שבועת התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל פיצא בזה בכל מקום.

טו. חטף ממנו זהובים בפני עד אחד, והוא אומר: 'שלי חטפתי, ועשרים היו' - אף על פי שאין העד יודע כמה חטף, הרי זה משלם העשרים; שהרי ידע בודאי שזהובים חטף. ואלו היו שנים, היה חייב לשלם; ונמצא בעד אחד מחזיק שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שבארנו.

טז. אמר החוטף: 'עשרים חטפתי, שלי הם', והנגזל אומר: 'מאה חטף' - הואיל ואין העד יודע מנינם, הרי משלם העשרים שהודה בהן שחטפן; ונשבע שבועת התורה על השאר, שהרי נתחייב במקצת. ודעתי נוטה בזה שישבע הסת [מדברנו], שהרי לא הודה בכלום אלא אמר 'שלי חטפתי'.

יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו, ונטל משם פלים בפני עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל - הרי בעל הבית אומר: 'עשרים פלים היה בביתי', והגזול אומר: 'לא נטלתי אלא עשרה והן שלי' - חייב להחזיר העשרה, מפני שהוא מחזיק שבועה ואינו יכול להשבע; ואינו נשבע על השאר אפילו שבועת הסת, מפני שאינו יכול לטען על הגזול טענת ודאי.

פרק ה

א. אסור לקנות דבר הגזול מן הגזול, ואסור לסעודו [לערוך] על שנוי דבר שיקנהו; שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהן - מחזק ידי עוברי עברה, ועובר על "ולפני עור לא תתן מכשול".

ב. אסור להנות בדבר הגזול, אפילו לאחר יאוש; והוא שיזע בודאי שדבר זה הוא הגזול עצמה. פיצד? ידע בודאי שהבהמה זו גזולה, אסור לרכב עליה או לחרש בה.

ג. גזל בית או שדה - אסור לעבר בתוכה, או להכנס לה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים; ואם דר בתוכה - חייב להעלות שער לפעלים, כדין הדר בתוך חברו שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר - אסור לעבר עליה. וכן כל פיצא בזה.

ד. מי שעבר, ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם.

שהרי לא היה בביתו בשעה שנגזל; ואין העדים יודעין מה נטל תחת כנפיו, כדי לחייב הגזול להחזיר. ואין משביעין את הגזול, מפני שהוא חשוד על השבועה.

ח. וכיצד עושין בדין זה? מחזרים [מטיל חרם] בעל הבית חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום, ואינו מודה בבית דין. ואפילו הודה הגזול שגזל מקצת - מחזיר המקצת שהודה בו בלבד, שהרי אין בעל הבית טוען טענת ודאי. ט. הגזול אחד מחמשה, ואינו יודע מי הוא הנגזל, וכל אחד ואחד מהן תובעו ואומר לו: 'לי גזלת' - אף על פי שאין שם עדים שגזל - הרי כל אחד מהן נשבע שזה גזלו, ומשלם גזלה לכל אחד ואחד. אף דבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים מפני שעבר עברה וגזל; אבל דין תורה, אינו חייב לשלם מספק.

י. אמר לשנים: 'גזלתי את אחד מכם', או 'אביו של אחד מכם, ואיני יודע איזה הוא' - אם בא לצאת ידי שמים, חייב לשלם גזלה לכל אחד ואחד. אבל בדין, אינו נוטן אלא גזלה אחת. והן חולקין אותה ביניהן; שהרי אין אחד מהן יודע שנגזל, אלא זה בא והודיעם; ולא קנסו חכמים בדבר זה, מפני שאין לו תובע.

יא. הטוען את חברו, ואמר לו: 'גזלתי מאה' - אם אמר 'לא גזלתי', נשבע שבועת הסת כדין כל נתבע. ואם הודה שגזלו חמשים - משלם חמשים, ונשבע שבועת התורה על השאר כדין כל מודה במקצת, שהרי לא החזק גזולו בעדים. וכן הטוען את חברו שנקנס לביתו וגזלו פלים, והוא אומר: 'דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך', ובעל הבית אומר: 'אין לך בדי כלום' - אף על פי שהודה שמשכנו שלא ברשות, הואיל ואין שם עדים שמעידין שגזל, הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכון, שהפה שאסר [ואמר לקחתי] הוא הפה שהתיר [נשכדין נטל]; והואיל והוא נשבע ונטל, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען.

יב. ראוהו עדים שנקנס לתוף בית של חברו שלא בפני בעל הבית, ונטל משם פלים - אף על פי שהוציאן מגליו, ואף על פי שבעל הבית הנה עשוי למכר את כליו - אם טען ואמר: 'דרך גזל לקחתי', והלה אומר: 'ברשותך באתי, ואתה מכרתם לי', או 'נתתם לי', או 'בחוב שיש לי אצלך תפשתים' - אינו נאמן; שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו, ונטל פלים משם והוציאן בפני עדים - הרי זה בחזקת גזול. לפיכך, מחזיר הפלים לבעל הבית; ואין כאן שבועה, שהרי העדים ראו מה גזל. ואחר שחזיר, חוזר ותובע את בעל הבית בכל מה שישטען, והדין ביניהן.

יג. וכן אם היה שם עד אחד בלבד, ובעל הבית טוען שגזול הוא כלי זה בידו, והלה אומר: 'לקחת הוא בידך', או 'בחובי גביתי', או 'שלי היה ופקדון הוא אצלך' - הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו, בלא שבועה; שאלו היו שם שני עדים, היה חייב לשלם, ועכשו שאין שם אלא עד אחד, חייב שבועה, ואינו יכול לשבע, שהרי אינו

48 וישראל שגבה אותן למלך אינו בחזקת גזלן, והרי הוא
49 כשר; והוא, שלא יוסיף ולא ישנה כלום, ולא יקח לעצמו
50 כלום.

51 יג. וכן מלך שפסע על אחד מעבדיו ושמשו מבני
52 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזל, ומתיר להנות
53 בה. והלוקח אותה מן המלך - הרי היא שלו, ואין
54 הבעלים מוציאין אותה מידו; שזה דין המלכים בלן,
55 לקח כל ממון שמשיהו בפשעו ענין עליהו, והרי המלך
56 הפקיע שעבדו; ונעשת חצר זו או שדה זו פהפקר, וכל
57 הקונה אותה מן המלך זכה בה. אבל מלך שלקח חצר
58 או שדה של אחד מבני המדינה דרך חסם, שלא כדין
59 שחקק - הרי זה גזלן, והלוקח ממנו מוציאין הבעלים
60 מידו.

61 יד. כללו של דבר: כל דין שחקק אותו המלך לכל,
62 ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו - אינו גזל; וכל שחקק
63 מאיש זה בלבד, שלא פדת [וחוקה] הידועה לכל, אלא
64 חסם את זה - הרי זה גזל. לפיכך, גבאי המלך ושוטרי
65 שמוכרים השדות בפס [תמורת מס] הקצוב על השדות,
66 ממכרן ממכר. אבל מס שעל כל איש ואיש [מס
67 גולגולת], אינו גובה אלא מן האדם עצמו; ואם מכרו
68 השדות בפס שעל אותו האיש - הרי זה אינו ממכר, אלא
69 אם בן היה דין המלך בך.

70 טו. מלך שהיה דיניו, שכל מי שיתן המס שעל השדה,
71 תהיה השדה לנותן המס, וברח בעל השדה מפני המס,
72 ובא זה ונתן מס שעליה למלך ואכל פרותיה - אין זה
73 גזל, אלא אוכל פרות ונותן המס עד שיחזירו הבעלים;
74 שדין המלך דין הוא, כמו שאמרנו.

75 טז. וכן מלך שגזר שכל מי שיתן מס הקצוב על האיש,
76 ישפיע בזה שלא נתן, ובא ישראל ונתן המס שעל
77 ישראל זה העני - הרי זה עובד בו יתר מדי [מרגילותו],
78 שדין המלך דין; אבל אינו עובד בו כעבד.

79 יז. מלך שכרת אילנות של בעלי בתים, ועשה מהן גשר
80 - מתיר לעבר עלי; וכן אם הרס בתים, ועשה אותן דרך
81 או חומה - מתיר להנות בה. וכן כל פיוצא בזה; שדין
82 המלך דין.

83 יח. במה דברים אמורים? במלך שמטבעו יוצא [נסחר]
84 באותן הארצות, שהרי הסבימו עליו בני אותה הארץ,
85 וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם
86 אין מטבעו יוצא, הרי הוא כגזלן בעל זרוע, וכמו חבורת
87 לסטים המזיזין, שאין דיניהן דין; וכן מלך זה וכל
88 עבדיו, כגזלנין לכל דבר.

פרק ו

89
90 א. קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהן ששטפן הנגר - אם
91 נתנאשו הבעלים מהן - הרי אלו מתרין, והן של מצינן.
92 ואם אינו יודע אם נתנאשו, או לא נתנאשו - חזק להחזיר;
93 ואין צריך לומר, אם היו הבעלים מרדפין אחריהן.

1 ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבעלים לגבות מן האוכל -
2 גובין, שצדין ברשותן היא; ואם רצו, גובין מן הגזלן.
3 ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזולה לבנים אחר
4 יאוש, בין שלא האכילן אלא מכרה או אבדה - אם הניח
5 קרקע, חזבין לשלם; אבל מן המטלטלין - אינן חזבין
6 לשלם; שדמי הגזולה חוב הן על הגזלן, ואין המטלטלין
7 משתעבדין לבעל חוב.

8 ו. כבד תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין,
9 ואפלו במלוה על פה; לפיכך, חזבין לשלם בין אכלו בין
10 לא אכלו, בין נתנאשו הבעלים בין לא נתנאשו הבעלים,
11 בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח.

12 ז. דין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, כלוקח מן הגנב: אם
13 גזלן מפרסם הוא, לא עשו בו תפנת השוק [והנגזל נוטל
14 ממנו ללא תשלום]. ואם אינו מפרסם, עשו בו תפנת
15 השוק [שלא יפסיד הקונה ממונו], ונותן הנגזל ללוקח
16 דמים שנתן, ולוקח גזלתו, וחוזר ותובע הגזלן בדמי
17 הגזלה. ואם כבד נתנאשו הבעלים - קנה לוקח עצמה
18 של גזלה, ואינו מחזירה.

19 ח. אסור להנות מן הגזלן; ואם היה מועט שלו - אף
20 על פי שרוב ממונו גזול הוא, מתיר להנות ממנו, עד
21 שיודע בודאי שדבר זה גזול בידו.

22 ט. בני אדם שחזקתן גזלנין, וחזקת כל ממונן מן הגזול
23 מפני שמלאכתן גזלנות, כגון המוכסין [נוטלי מס]
24 והלסטים - אסור להנות מהן, שחזקת מאכל זה שהוא
25 גזול; ואין מצרפין [=פריטת מטבעות] דינרים מן התכה
26 [קופות המכס] שלהן, שהכל בחזקת גזלה.

27 י. נטלו מוכסין כסותו והחזירו לו כסות אחרת, נטלו
28 חמורו והחזירו לו חמור אחר - הרי אלו שלו; מפני שזו
29 פמכירה היא, וחזקתן שנתנאשו הבעלים מהן, ואינו יודע
30 בודאי שזו גזלה. ואם היה ותיק ומתמיר על עצמו,
31 מחזירן לבעלים הראשונים.

32 יא. במה דברים אמורים שהמוכס פליסטים? בזמן
33 שהמוכס גוי, או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד
34 מתחת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח
35 מה שירצה. אבל מכס שפסקו המלך, ואמר שילקח
36 שלישי או רביעי או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל
37 לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף
38 לעצמו כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן,
39 לפי שדין המלך דין הוא. ולא עוד, אלא שהוא עובר
40 [עבירת גזל] המכריח ממכס זה, מפני שהוא גזול מנת
41 המלך, בין שהיה המלך גוי, בין שהיה מלך ישראל.

42 יב. וכן מלך שהשים מס על בני העיר, או על כל איש
43 ואיש, דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה דבר
44 קצוב, או שגזר שכל מי שיעבר על דבר זה ילקחו כל
45 נכסיו לבית המלך, או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן
46 הוא יתן המס שעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין
47 שאינו בעל השדה, וכל פיוצא בדברים אלו - אינו גזול,

48 יעשה אדם שוכך בתוך שדהו, אלא אם כן יש לו חמשים
49 אמה לכל רוח, כדי שלא ימאסו הגוזלות, ויפסידו בשדות
50 ויאכלו משל אחרים. ואם לקחו מאחר - אפלו היה בינו
51 ובין תחלת שדה חברו בית רבע בלבד, הרי הוא בתוקתו,
52 ואין מחיבין אותו להרחיק.

53 י. המשחקין בקביה ביצד? אלו שמשחקין בעצים או
54 בצורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושין תנאי ביניהם
55 שכל הנוצח את חברו באותו השחוק, יקח ממנו כף וכף
56 - הרי זה גזל מדבריהם. אף על פי שברצון הבעלים לקח,
57 הואיל ולקח ממון חברו בחנם דרך שחוק והתל, הרי זה
58 גזל. וכן המשחקין בקמה או בחיה או בעופות ועושים
59 תנאי ביניהם, שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר, יקח
60 מחברו כף וכף, וכל פיוצא בדברים אלו - הפל אסור, וגזל
61 מדבריהם.

62 יא. והמשחק בקביה עם הגוי - אין בו אסור גזל, אבל
63 יש בו אסור עוסק בדברים בטלים; שאין ראוי לאדם
64 שיצטק כל ימיו אלא בדברי תורה ובישובו של עולם.
65 יב. מצודות חיה ועופות ודגים, שנפלו מיני חיה לתוך
66 המצודה, ובא אחר ונטלן - הרי זה גזל מדבריהם, מפני
67 שצדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן.

68 יג. נהר המושף [וורם] ומעינות הנובעים, הרי הם של כל
69 אדם. עני המנקה [חובט] בראש הזית זיתים של שכנה,
70 ובא אחר ונטלן מעל הארץ - הרי זה גזל מדבריהם,
71 מפני שצדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן; ואם היה העני
72 מקבץ בידו בראש הזית, ומשליף לארץ - הרי זה גזל
73 גמור, שהרי הגיעו ליד הזוכה בהם.

74 יד. הדבורים אינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים
75 ואנזים, ואף על פי כן יש בהן קנן מדבריהם; והגוזל
76 נחיל [קבוצת] דבורים, או שמנעו מבצעו אם בא לרשותו
77 - הרי זה גזל מדבריהם. לפיכך, מי שיצא נחיל של
78 דבורים מרשותו, ושכן ברשות חברו - יש לבעל הנחיל
79 להלך בתוך שדה חברו עד שיטל את נחילו, ואם הזיק -
80 משלם מה שהזיק; אבל לא יקץ את השוכה [הענף] על
81 מנת לתן דמים.

82 טו. נאמנת אשה או קטן לומר: 'מכאן יצא נחיל זה';
83 והוא, שיהיו משיחין לפי תמן, ויהיו הבעלים מרדפין
84 אחר הנחיל, ושואלין 'היכן תנה'; אף על פי שאין אשה
85 או קטן בני עדות, הואיל וקנן דבורים מדבריהם, האמינו
86 אותם בו.

87 טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם, אינו יוצא מידו
88 בדנין. וכן אם כפר בו ונשבע, אינו מוסיף חמש כמו
89 שמוסיף על הגזל הגמור.

יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"ד

פרק ז

92 א. כל מי שנתחבב ממון לחברו הישראלי, וכפר בו

1 ב. לפיכך, המציל [ממון] מיד הנקר, ומזוטו [התפשטותו]
2 של ים, ומשולוליתו של נהר [שעלה על גדותיו], ומן הגיס
3 [צבא], ומן הדלקה, ומן הארי, ומן הדב, ומן הנמר, ומן
4 הפרדלס - אם ידע בודאי שנתאשו הבעלים, הרי אלו
5 שלו; ואם לא ידע, יחזיר.

6 ג. המציל מיד ליסטים ישראל - הרי אלו שלו, מפני
7 שסתם הדבר שנתאשו הבעלים; ואם ידע שלא נתאשו
8 הבעלים, חייב להחזיר. אבל המציל מיד ליסטים גוי או
9 מוכס גוי - חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתאשו
10 הבעלים; ואם ידע בודאי שנתאשו, הרי אלו שלו. ומפני
11 מה סתם ליסטים ישראל נתאשו הבעלים, וסתם גוי לא
12 נתאשו? מפני שהבעלים יודעים שהגויים מוציאין מיד
13 הגזלן אף על פי שאין שם עדים שגזל, אלא בראיות
14 רעועות ובאמדם דעתן.

15 ד. שחלים [מיו ירק] שצומחין בתוך הפשתן - המלקט
16 אותן כשהן לחין, אין בהן משום גזל, מפני שהן מפסידין
17 הפשתן על בעל השדה; ואם יכשו - אסורין משום גזל,
18 שכבר הפסידו מה שהפסידו. ואם היו על הגבול -
19 אסורין, אפלו כשהן לחין.

20 ה. כבר בארנו בנזקי ממון, שהמוציא תבנו וקשו לרשות
21 הרבים, אין בהן משום גזל; אבל המוציא את הגלל
22 לרשות הרבים, בין בשעת הוצאת זבלים בין שלא בשעת
23 הוצאת זבלים - מחיבין עליהן משום גזל.

24 ו. מי שנתחלפו לו כליו [בגדיו] בכלים אחרים בבית
25 האכל או בבית המשתה - הרי זה לא ישלם בהן, עד
26 שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו. נתחלפו לו בבית האמן
27 - אם אשתו ובניו של אמן נתנו לו, או שנתן לו האמן
28 ואמר לו 'טל פליד' - הרי זה לא ישלם בהן, עד שיבוא
29 הלה ויחזיר ויטל את שלו. אמר לו האמן: 'טל פלי זה'
30 - הרי זה ישלם בו, עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את
31 שלו; שמה כליו של אמן הוא, או בעל הפלי צנה את
32 האמן למכרו לו. וכן כל פיוצא בזה.

33 ז. דברים הרבה אסרו חכמים משום גזל, והעובר עליהם
34 - הרי זה גזלן מדבריהם; כגון מפרחי יונים והמשחקים
35 בקביה. מפרחי יונים ביצד? לא יפריח אדם יונים בתוך
36 הישוב, שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני
37 שמשלם זכר ויביא נקבה משוכך אחר, או נקבה ותיביא
38 זכר. ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות
39 או חיה ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם.

40 ח. וכן אסרו חכמים לצוד יונים בתוך הישוב, מפני שהן
41 של אחרים. ואין פורשין נשפין [מלכודות] ליונים, אלא
42 אם כן הרחיק מן הישוב ארבעה מילין; ואם היה ישוב
43 כרמים, אפלו מאה מיל לא יפרש, שהיונים של בעלי
44 כרמים הן. וכן לא יפרש בתוך השוככין, אף על פי שהן
45 שלו או של גוי או של הפקר, ואף על פי שהרחיק מן
46 הישוב מאה מיל, מפני שהיונים באות לישוב השוככין.

47 ט. מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה. ולא

48 לו על הקרן ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה
49 ועל זה חוץ מפחות משנה פרוטה בקרן - אינו צריך
50 להוליך אחריו, אלא יבוא הנגזל ויטל את השאר. ואף על
51 פי שהגזלה עצמה קנימת, אין חוששין שמה תיקר ונמצא
52 הנשאר שנה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן
53 לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על
54 הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה, חוץ משנה פרוטה
55 בקרן - חייב להוליכו אחריו, או יתן לבית דין שבעירו
56 כמו שבארנו.
57 יב. המחזיר את הקרן לבעלים, וכפר פעם שניה בחמש
58 ונשבע עליו - נעשה החמש כקרן לכל דבר, ומשלם עליו
59 חמש אחר, שנאמר: "והמשתהי יוסף עליו" - מלמד
60 שהוא מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שיכפר
61 בו ונשבע עליו משנה פרוטה.
62 יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, וחזר
63 והודה שהוא אצלו, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה
64 שהוא אצלו - משלם חמש לכל שבועה ושבועה עם הקרן
65 האחד, שנאמר: "והמשתהי יוסף עליו", מלמד שהוא
66 משלם כמה חמשים על קרן אחד.

פרק ח

67
68 א. הגזל את חברו, ומת הנגזל - יחזיר הגזלה ליורשין;
69 ואם אבדה או נשתנת, נותן להן דמיה. ואם נשבע לו,
70 ואחר כך מת - נותן הקרן והחמש ליורשין.
71 ב. הגזל את אביו ונשבע לו, ומת האב - אם אין הגזלה
72 קנימת או נשתנת, עושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל
73 החמש; ואם הגזלה קנימת, חייב להוציא הגזלה עצמה
74 מתחת ידו. לפיכך, נותן את הגזלה ואת החמש לאחיו,
75 ועושה עמהן חשבון.
76 ג. אם אין לו אחין, שנמצא זה הגזלן לבדו הוא היורש
77 - מוציא הגזלה מתחת ידו לכני; ואם אין לו בנים לזה
78 הבן הגזלן - נותנה לבעל חובו, או בהלואתו, או לצדקה.
79 הואיל ויצאה הגזלה עצמה מתחת ידו - נפטר, אף על פי
80 שנתנה מתנה או פרעה בחובו; והוא, שידיעם ויאמר:
81 'זה גזל אבא'.
82 ד. וכן הגזל את הגר ונשבע לו, וחזר והודה לו, וזקף
83 עליו הכל מלון, ואחר כך מת הגר - אף על פי שזכה
84 בגזלה, חייב להוציאה מתחת ידו.
85 ה. כמה דברים אמורים? בשהודה בינתיים. אבל אם גזל
86 את הגר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - הרי זה
87 חייב לשלם הקרן והחמש לפהגים של אותו משמר
88 [שיקריב ה'אשם'], ומביא אשמו; ואחר כך תפכר בו.
89 ו. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "ואם אין
90 לאיש גאל" - בגר שמת ואין לו יורשים הפתוב מדבר.
91 ואשם זה האמור כאן, הוא הגזלה או דמי הגזלה. לפיכך,
92 המחזיר גזל הגר בלילה, לא יצא, שהרי אשם קראו
93 הפתוב, ואין מקריבין בלילה. ואין הפהגים חולקין גזל

1 ונשבע על שקר - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכפר בו,
2 והוספת חמש; וחייב בקרן, והוא הנקרא 'אשם גזלות'.
3 ב. אחד הגזל, או העושק, או הגונב, או שהלוהו, או
4 שהפקיר אצלו, או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה
5 ביניהן שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו
6 מלאכה ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה
7 היה חייב לשלם בדין, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש,
8 שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'".
9 ג. כמה דברים אמורים? בשהיה חייב לשלם מחמת
10 עצמו; אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו, אינו משלם
11 חמש. ביצר? כגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב
12 לאחרים, והבן יודע, וכפר הבן ונשבע, ואחר כך הודה -
13 משלם הקרן בלבד, שנאמר: "אשר גזל" - על גזלו הוא
14 מוסיף חמש, ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.
15 ד. כמה דברים אמורים? בשאין הגזלה קנימת; אבל אם
16 גזל אביו ומת, והרי הגזלה קנימת, וכפר היורש ונשבע,
17 ואחר כך הודה - משלם קרן וחמש.
18 ה. גזל האב ונשבע והודה, ואחר כך מת - הרי היורש
19 משלם קרן וחמש;
20 ו. גזל ונשבע ומת, והודה היורש - משלם הקרן בלבד.
21 ובין כך ובין כך, היורש פטור מן האשם.
22 ז. הנשבע לגוי - משלם את הקרן, ואינו חייב בחמש,
23 שנאמר: "וכחש בעמיתו". וכן הגזל פחות משנה פרוטה,
24 וכפר ונשבע - אינו חייב בחמש, שאין פחות משנה פרוטה
25 ממון. כמה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן; שאם גזל
26 שנה ארבעה ונשבע, משלם חמשה; ואם היתה הגזלה
27 קנימת - מחזיר אותה, ונותן דמי רביע שלה.
28 ח. אין הנשבע על כפירת ממון משלם חמש, עד שיהיה
29 מעצמו; אבל אם באו עדים, והוא עומד בכפירתו -
30 משלם הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש;
31 שהחמש עם הקרן לכפרה הם באים, ואינו מביא אותן
32 אלא על פי עצמו.
33 ט. הגזל את חברו - אף על פי שכפר בו, הואיל ולא
34 נשבע, אם חזר והודה, אינו חייב לרדף אחר הבעלים עד
35 שיחזיר להן ממון שבידו; אלא יהי ביד הגזלן, עד
36 שיבואו הבעלים ויטלו שלהן. אבל אם נשבע על שנה
37 פרוטה ומעלה - חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להן,
38 אפילו הן באי היס; מפני שכבר נתאשו אחר שנשבע,
39 ואין באין עוד לתבעו.
40 י. אפילו החזיר הגזלה בלה חוץ משנה פרוטה, חייב
41 להוליכה אחר הבעלים; ולא יתן לא לבנו של נגזל, ולא
42 לשלוחו, אלא אם כן עשה הנגזל השליח בעדים. ואם
43 הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו - הרי זה
44 מביא אשם, ומתכפר לו; ובית דין מטפלין בה, עד שתגיע
45 לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזל
46 וכיוצא בו לבית דין, יצא.
47 יא. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, או שמחל

פרק ט

45

א. הגזול קרקע מחברו והפסידה [גדס לה נזק], כגון
שחפר בה בורות שיחין ומעורות, או שקצץ את האילנות,
ושחת המעיינות, והרס הבנין - חייב להעמיד לו שדה או
בית כשהיו בשעת הגזלה, או ישלם דמי מה שהפסיד.
אבל אם נשחתה מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה
באש שירדה מן השמים - אומר לו: 'הרי שלך לפניך';
שהקרקע בחזקת בעליה קיימת; ואין אחריות הפסדה
עליו, אלא אם כן הפסיד בידו - מה שאין הדין כן
במטלטלין או בעבדים, כמו שבארנו.

ב. גזול שדה, ונגזלה ממנו, ונטלה מציקין [אנסיים] בכת
המלך - אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות
או בתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 'הרי שלך
לפניך'; ואם מחמת הגזול נלקחה - חייב להעמיד לו שדה
אחרת.

ג. אנס המלך את הגזול, ואמר לו: 'הראה לנו כל מה
שיש לך', והראה לו שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה
המלך - חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נותן
דמיה.

ד. גזול שדה והפסידה בידו - כשבעל השדה גובה את
דמי מה שהפסיד הגזול, גובה אותן מנכסים בני חורין
[שנמצאים בידו], מפני שהוא כמלוה על פה; ואם עמד
הגזול בדין ונתחייב לשלם, ואחר כך מכר - גובה מנכסים
[של הגזול] משעבדין [שנמכרו אחר העמדה בדין].

ה. גזול שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל
מנכסים בני חורין. גזול והשביח - שמיין לו, וידו על
התחתונה: אם השביח יתר על ההוצאה, נוטל ההוצאה
בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השביח, אין לו
מן ההוצאה אלא שעור השביח.

ו. גזול שדה ומכרה, והשביחה הלוקח - אם השביח יתר
על ההוצאה - נוטל ההוצאה מן בעל השדה, ונוטל הקרן
עם שאר השביח מן הגזול;

(ז). הקרן - מנכסים משעבדין, ושאר השביח - מבני
חורין. ואם הפיר בה שהיא גזולה כשלקחה - אינו נוטל
מן הגזול אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השביח היתר על
ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השביח - בין שהפיר
בה שהיא גזולה, בין שלא הפיר בה - אין לו מן ההוצאה
אלא שעור השביח; נוטל מן בעל השדה, ונוטל הקרן מן
הגזול מנכסים משעבדין.

ח. הגזול שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין
עליו כל הפרות שאכל, ומשלם לבעל השדה; וחוזר
וגובה אותן מן הגזול מנכסים בני חורין. ואם הפיר בה
שהיא גזולה - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזול אלא
הקרן בלבד.

1 הגר כנגד גזול הגר [פעם לאלו ופעם לאלו], כדרך שאין
2 חולקין בשר אשם זה כנגד בשר אשם אחר.

3 ז. כל גזול הגר שאין בו שנה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי
4 משמר, לא יצא המחזירו ידי השבה - שגאמר: "המושב
5 לה", לכהן, עד שתהיה השבה לכל כהן. ולמה נאמר
6 בגזול הגר "איש"? שהאיש צריך לחקר ולחזר עליו,
7 אם יש לו יורשין או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן
8 - אי אתה צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשין.
9 ח. הכהנים בגזול הגר, כמקבלי מתנות הן. לפיכך, הגזול
10 חמץ מן הגר שאין לו יורשין, ועבר עליו הפסח - חייב
11 לתן לכהנים את דמיו כשעת הגזלה; שאם יתנו להם
12 עכשו, אינה מתנה - שהרי הוא אסור בהנחה. ואלו היה
13 הגר קטן, היה אומר לו: 'הרי שלך לפניך', כמו שבארנו.
14 ט. כהן שגזול גר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר
15 - לא זכה זה בגזולה שתחת ידו, אלא יוציא מתחת ידו
16 לכל אחיו הכהנים בני המשמרה.

י. הגזול את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו
17 וגזלתו להעלותו לכהנים, ומת הגזול קדם בפירה - הרי
18 בני הגזול יורשין את פסח הגזולה או הגזולה עצמה;
19 והאשם ירעה עד שפיל בו מום, כמו שבארנו במקומו.
20 יא. נתן הגזול את הפסח לאנשי משמר, ומת קדם בפירה
21 [הקרבן] - אין יורשי הגזול יכולין להוציא מיד הכהנים,
22 שגאמר: "איש אשר יתן לכהן, לו יהיה"; ואפלו היה
23 הגזול קטן, שאין מתנתו מתנה - אין יורשיו מוציאין מיד
24 הכהנים.

יב. נתן את הפסח לאחת מן המשמרות, ואת האשם
26 למשמרה זו [של השבוע] שהיא שבתה - יחזר הפסח אצל
27 האשם, לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה שלקחה
28 פסח בלא שבתה לא זכתה, ומוציאין מידה.

יג. אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזול הקרן
30 לבעלים, או לכהנים אם היה גזול גר שאין לו יורשין. נתן
31 את הקרן והקריב אשמו - נתפס לו, ואין החמש מעכב
32 הפירה; וחייב לתן את החמש אחר הפירה.

יד. העבדים והשטרות והקרקעות, אין בהם תוספת
34 חמש, שגאמר: "וכחש בעמיתו פסקדון וכו'" - כל האמור
35 בענין, מטלטלין הוא וגופו ממון; יצאו הקרקעות, ויצאו
36 עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן ממון.
37 וכן אם היה גזול גר שאין לו יורשים, אינן חוזרין לכהנים.
38 וכן הקרקע אינה נקנית לגזול לעולם, אלא ברשות בעליה
39 קיימת; ואפלו נמכרה לאלף, זה אחר זה, ונתנאשו
40 הבעלים - הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים. וכל מי שיצאה
41 מתחת ידו - חוזר על זה שמכרה לו, וחוזר המוכר השני
42 על המוכר הראשון, עד שיחזר הלוקח מן הגזול על הגזול
43 ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

44

46 יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"ד

47 פָּרָק י

48 א. גוי בעל זרוע שצנע [בכח] נכסי ישראל, וירד לתוף
49 שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת
50 שיש לו נזקין ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד
51 ממונו, ואחר שתקף על השדה מכרה לישראל אחר - אין
52 הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.

53 ב. במה דברים אמורים? בשהודו הבעלים שאמת טען
54 הגוי המוכר, או יעידו עדי ישראל שאמת טען הגוי. וכן
55 אם היה שם מלך או שר באותו המקום שיכל לכף את
56 הגוי שמכר לדין, ולא תבעו הבעלים את הגוי - אינן
57 יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי, אף על פי שאינן
58 מודין לגוי, ואף על פי שאין שם עדים שאמת טען הגוי;
59 שהרי הלוקח אומר לבעלים: 'אם גזלן הוא הגוי, למה
60 לא תבעתם אותו בדיניהם'.

61 ג. הגויים המציקין לישראל ומבקשין להרג אותן עד
62 שיפדה עצמו מיד הגוי בשדהו או בביתו, ויתנה למציק
63 ואחר כך יניחנו - כשירצה המציק למכר אותה הקרקע -
64 אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק, הן קודמין לכל אדם.
65 ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהת הקרקע ביד המציק
66 שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן המציק, זכה;
67 וכלכד שימתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע, או שליש
68 המעות, מפני שזה המציק מוכר בזול; הואיל וקרקע
69 שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע או
70 קרוב לו, וזה הרביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא
71 שלהן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים -
72 נותן לבעלים עשרה, או נותן להם רביע הקרקע, ואחר
73 כך יקנה הכל. ואם לא נתן, הרי רביע הקרקע כגול בידו.
74 ד. היורד לתוף שדה חבירו שלא ברשות, ונטעה - אם
75 היתה שדה העשוייה לטע, אומדין כמה אדם רוצה לתן
76 בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשוייה
77 לטע - שמין לו, וידו על התפתונה.

78 ח. אמר לו בעל השדה: 'עקר אילנך ולך' - שומעין לו.
79 אמר הנוטע: 'הריני עוקר אילני' - אין שומעין לו, מפני
80 שמכחיש את הקרקע.

81 ו. החצרות - הרי הן ראויין לבגנן, ויהוסיף בהן בתים
82 ועליות; לפיכך הורו הגאונים, שהבוניה בחצר חבירו שלא
83 מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשוייה לטע, ושמין לו
84 כמה אדם רוצה לתן בבגנן זה לבנותו; והוא, שיבנה בגן
85 המועיל [מביא תועלת] הראוי לאותה חצר כמנהג אותו
86 מקום.

87 ז. היורד לשדה חבירו ברשות - אפלו נטע שדה שאינה
88 עשוייה לטע - שמין לו, וידו על העליונה; שאם היתה
89 ההוצאה יתרה על השבח, נוטל ההוצאה; ואם השבח יתר

1 ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא
2 קנה לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה,
3 ולקחה מבעליה - נתקמה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפלו
4 נתנה לו הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - כיון שחזר
5 ולקחה, נתקמה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח
6 הגזלן עד שקנה, כדי לעמוד בנאמנותו.

7 י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה
8 שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחילו בית דין להכריז על
9 [מכירת] נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר
10 שהתחילו ההכרזות לקחה הגזלן מן הבעלים - לא
11 נתקמה ביד הלוקח; שמאחר שהכריזו על נכסיו, נגלה
12 שאינו נאמן, ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד
13 הלוקח.

14 יא. לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיא גזולה,
15 וחזר ומכרה לאחר, או נתנה במתנה, או הוריש - הרי
16 גלה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו
17 כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה, לא נתקמה
18 ביד הלוקח.

19 יב. גבה אותה הגזלן בחובו - אם יש לגזלן קרקע אחרת,
20 ואמר לו הגזלן: 'זו אני גובה בחובי' - הרי זה נתפון
21 להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לגזלן קרקע אלא זו,
22 לגבות את חובו הוא שנתפון.

23 יג. נתנה הבעלים לגזלן מתנה, קנה אותה הלוקח; שאלו
24 לא טרח לבעלים, לא היו נותנין לו מתנה, ומפני זה טרח,
25 כדי שיוזכה בה בדין, ויעמד בנאמנותו ויתקיים ביד
26 הלוקח.

27 יד. הגזול שדה, ואחר שגזלה והחזיק גזלן עליה חזר
28 ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: 'אנוס
29 הייתי בשעה שמכרתי לו, וישלם לי דעתי מכרתי מחמת
30 גזלותו' - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים
31 שלקחה בפניהם; ותחזר השדה לבעליה, ומחזירין לגזלן
32 הדמים שנתן.

33 טו. במה דברים אמורים? בשהעידו העדים שמנה
34 בפניהם את המעות. אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר
35 לגזלן, והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כך וכך, והנגזל
36 טוען שלא נתן לו כלום, ומחמת יראה הודה לו - אין
37 לגזלן כלום, אלא מוציאים ממנו השדה בלא דמים, מפני
38 שלא הודה לו אלא מפני הפחד כשטען, הואיל והחזיק
39 גזלן עליה.

40 טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה [הודעה לעדים]
41 על מכר זה [שהוא באונס]; הואיל והחזיק זה גזלן על שדה
42 זו ואין ראיתו בה ראיה, אינו צריך למסר מודעה. ואין
43 דין הגזלן בדין האונס חבירו ותלה אותו עד שמכר לו;
44 שזה האונס אינו רוצה לגזל, ולא גזלו עדין כלום; לפיכך,
45 אם לא מסר המוכר האונס מודעה - ממכרו קיים.

מתוך מהדורת חזק

ג. אבדת הגוי - מתרת, שנאמר: "אבדת אחיד".
 והמתחזרה - הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי
 רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו
 את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה - הרי זה משבח.
 ובמקום שיש חלול השם - אבדתו אסורה, ותיב
 להחזירה. ובכל מקום מכניסין בליהם [לתוך הבית] מפני
 הגנבים ככלי ישראל, מפני דרכי שלום.
 ד. טעות הגוי [בחשבון כספו] - באבדתו, ומתרת; והוא
 שטעה מעצמו, אבל להטעותו - אסור.
 ה. ביצר? כגון שעשה הגוי חשבון, וטעה מאליהו. וצריך
 שיאמר לו ישראל: 'ראה, שעל חשבונך אני סומך, ואני
 יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך', כגון זה מתר.
 אבל אם לא אמר לו כן - אסור, שמא יתפון הנכרי לבדקו,
 ונמצא שם שמים מתחלל.
 ו. עיר שיששראל גוים דרין בה, ומחצה גוים ומחצה
 ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכרי; ואם בא ישראל
 ונתן סימניה, חייב להחזיר.
 ז. היה רב העיר גוים - אם מצא במקום מן העיר שרוב
 המצויים שם ישראל, חייב להכרי. אבל אם מצא בסרטיה
 [דרך גדולה] ופלטתה [רחבה] גדולים כבתי כנסיות וכבתי
 מדרשות שהגוים מצויין שם תמיד [כשומרים], ובכל
 מקום שהרבים מצויין שם - הרי המציאה שלו, ואפלו
 בא ישראל ונתן סימניה; שהרי נתאש ממנה כשנפלה,
 מפני שהוא אומר: 'גוי מצאה'. אף על פי שהיא שלו -
 הרוצה לילך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת
 הדין - מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה.
 ח. מצא בעיר זו שרבה גוים חבית של יין - יינה אסור
 בהנחה, ונקננה מתר משום אבדה; ואם בא ישראל ונתן
 סימניה, מתרת בשתייה לזה שמצאה.
 ט. עוף שחטף בשר והשליכו בחצר אחרת - אף על פי
 שרוב העיר ישראל - הרי זה מתר משום אבדה, שהרי
 נתאשו הבעלים ממנו.
 י. המוצא אבדה בזוטו [התפשוטותו] של ים, ובשלוליתו
 של נהר שאינו פוסק [שעלה על גדותיו] - אף על פי שיש
 בה סימן, הרי זו של מוצאה, שנאמר: "אשר תאבד ממנו,
 ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצאה אצל כל אדם;
 יצאת זו שאבדה ממנו ומכל אדם, שזה ודאי נתאש
 ממנה.
 יא. המאבד ממונו לדעת [במודעות], אין נזקקין לו.
 ביצר? הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך
 לו, השליך פיסו [ארנקו] ברשות הרבים והלך לו, וכל
 פיוצא כזה - הרי זה אבד ממונו לדעתו. ואף על פי
 שאסור לרואה דבר זה לטל לעצמו, אינו זקוק להחזיר -
 שנאמר: "אשר תאבד ממנו ומצאתה", פרט למאבד
 לדעתו.
 יב. אבדה שאין בה שוה פרוטה - אינו חייב להטפל בה,
 ולא להחזירה.

על ההוצאה, נוטל השבח. ובעל בנקסי אשתו, והשתף
 בשדה שיש לו חלק בה - היורד ברשות הן, ושמן להן
 וידם על העליונה.
 ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות, ונטע או כנה, ואחר
 כך בא בעל השדה והשלים הבגן או ששמר הנטיעות,
 וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה [מסכימה]
 למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר - שמין לו, וידו על
 העליונה.
 ט. היורד לתוך חרבתו של חברו, ובגאה שלא ברשות -
 שמין לו, וידו על התחתונה. ואם אמר בעל הבגן: 'עצי
 ואבני אני נוטל' - בבית, שומעין לו; בשדה, אין שומעין
 לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: 'טל
 מה שבניתי' - שומעין לו.
 י. כל מי ששמין לו - בין שהיתה ידו על העליונה, בין
 שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל כלום, עד שישבע
 בנקיטת חפץ כמה הוציא. ואם אמר: 'יבואו הדינים,
 ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו
 העצים והאבנים והסיד ושכר האמנין בפחות שבשערים'
 - שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח
 בלבד, והיתה ידו על העליונה - אינו צריך שבועה.
 יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר 'נתתי',
 והיורד לשדה ואמר 'לא נטלתי' - היורד נאמן, ונשבע
 שלא נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומרין לבעל השדה:
 'עדין לא שמו לך ולא ידעת כמה אתה חייב לתן, היאך
 נתת?' אבל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה 'תן לו', ואמר
 'נתתי' - אף על פי שעדין לא נשבע היורד, הרי בעל
 השדה נאמן, וישבע שבועת הסת שנתן, ויפטר; שהקרקע
 בחרקת בעליה.
 יב. בעל שהוריד אריסין [עובדים תמורת חלק ביבול]
 בנקסי אשתו, ואחר כך גרשה - אם היה הבעל עצמו אריס
 [במקצועו] - נסתלק בעל, נסתלקו אריסין; שלא ירדו לה
 אלא על דעת הבעל; ושמן להם, וידם על התחתונה. ואם
 אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמן להם
 כאריס.
 פרק יא
 א. השב אבדה לישראל - מצות עשה, שנאמר: "השב
 תשיבם לאחיד". והרואה אבדת ישראל, ונתעלם ממנה
 והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תראה את שור
 אחיד"; ובטל מצות עשה. ואם השיבה, קיים מצות עשה.
 ב. לקח את האבדה ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר
 על שני לאוין: על "לא תוכל להתעלם", ועל "לא תגזל".
 אפלו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה לתאבון
 [לתאוותו] וכיוצא בו - מצוה להשיב אבדתו. אבל אוכל
 נבלה להכעיס [את הקב"ה], הרי הוא מין; והמינים
 מישראל, והאפיקורסין, ועובדי עבודה זרה, ומחללי שבת
 בפרהסייה - אסור להחזיר להם אבדה, כגוי.

[בתורתו] כנגד רבו, של אביו קודמת; ואם לאו, של רבו
קודמת; והוא שיהיה רבו מכה, שרוב חקמתו של תורה
ממנו.
ג. הניח אבדתו, והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא שכרו
הראוי לו [על טרחתו]. כיצד? שטף נהר חמורו וחמור
חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים - הניח את שלו,
והציל את של חברו - אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם
אמר לו: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או
שהתנה בפני בית דין - חייב לתן לו דמי שלו. ואף על פי
שעלה חמור שלו מאלי - הואיל ולא נתעסק בו, זכה
במה שהתנה עמו.
ד. ירד להציל ולא הציל - אין לו אלא שכרו הראוי לו.
וכן אם היה עוסק במלאכה, ובטל ממלאכתו ששנה דינר,
והחזיר אבדה ששנה מאה דינרין - לא יאמר לו: 'תן לי
דינר שהפסדתי', אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיקטל
מאותה מלאכה שהיה עוסק בה. ואם התנה עם הבועלים
או בפני בית דין שיטל מה שהפסיד, והרשוהו - הרי זה
נוטל. ואם אין שם בעלים ולא בית דין, שלו קודם.
ה. וכן שנים שהיו באים בדרך, זה בחבית של יין וזה
בכד של דבש, ונסדקה הפד של דבש, וקדם שישפוף
הדבש לארץ, שפוף זה את יינו והציל את הדבש לתוך
החבית - אין לו אלא שכרו הראוי לו [על טרחתו]; ואם
אמר: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או
שהתנה בפני בית דין - הרי זה חייב לתן לו. ואם נשפוף
הדבש לארץ - הרי זה הפקר; וכל המציל, לעצמו מציל.
ו. היה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים,
ונסדקה כד הדבש, ואמר לו בעל הקנקנים: 'אני מציל
לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חצי או שלישו או כף
וכך דינרין', וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו 'הן' - הרי
זה צחק בו [הנזיר ע"י], ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי
לו; שהרי לא הפסידו כלום.
ז. וכן מי שברח מבית האסורים, והיתה מעברת
[תפוסה] לפניו, ואמר לו: 'העבירני, ואני נותן לך דינר',
והעבירו - אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם היה ציד,
ואמר לו: 'בטל מצודתך והעבירני' - נותן לו מה שהתנה
עמו. וכן כל כיוצא בזה.
ח. שינה שהיתה מהלכת במדבר, ועבר עליה גיס [צבא]
וטרפה [שדדה] - אם אינם יכולים להציל מידם, ועמד
אחד מהם והציל - הציל לעצמו; ואם יכולין הם להציל
מידם, וקדם אחד מהם והציל - אף על פי שאמר 'לעצמי
אני מציל', הציל לאמצע [לכל אחד את שלו].
ט. היו יכולין להציל על ידי הדחק - כל המציל, מציל
לאמצע; אלא אם פן אמר 'לעצמי אני מציל', הרי זה
מציל לעצמו; שפירן ששמעוהו אומר 'לעצמי אני מציל',
היה להם לדחק עצמם ולהציל, וכיון שישבו ולא הצילו
- הרי נתנאשו מן הכל.
י. היו שני שתפין, והציל אחד מהם - הציל לאמצע

1 יג. מצא שק או קפה [סל גדול] - אם היה חכם או זקן
2 מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו, אינו חייב להטפל
3 בהן; ואומר את דעתו: אלו היו שלו - אם היה מחזירן
4 לעצמו, כך היה חייב להחזיר של חברו; ואם לא היה
5 מוחל על כבודו אפלו היו שלו - כך בשל חברו אינו חייב
6 להחזיר. היה דרכו להחזיר פלים האלו בשדה, ואין דרכו
7 להחזירן בעיר, מצאן בעיר - אינו חייב להחזיר; מצאן
8 בשדה - חייב להחזירן עד שיגיעו לרשות הבועלים, ואף
9 על פי שהרי נכנס בהן לעיר ואין דרכו בכך.
10 יד. וכן אם מצא בהמה והבישה - נתחייב להטפל בה
11 ולהחזירה, אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי התחיל
12 במצוה. החזירה וברחה, אפלו מאה פעמים - חייב
13 להחזיר, שנאמר: "השב תשיבם" - "השב", אפלו מאה
14 פעמים משמעו. לעולם הוא חייב להטפל בה, עד
15 שיחזירה לרשות בעליה למקום המשתמר; אבל אם
16 החזירה למקום שאין משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה
17 משם - חייב באחריותה.
18 טו. החזיר את האבדה בשחרית למקום שהבעלים נכנסין
19 ויוצאין שם בשחרית - אינו חייב להטפל בה, שהרי
20 הבעלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו
21 משתמר. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים;
22 אבל בבעלי חיים - לעולם חייב להטפל בה עד שיכניסה
23 לרשות הבעלים המשתמרת; ואינו צריך דעת בעלים.
24 טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה למקומה -
25 הרי קיים המצוה, ואינו צריך דעת הבעלים.
26 יז. ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת
27 הדין - מחזיר את האבדה בכל מקום, ואף על פי שאינה
28 לפי כבודו.
29 יח. כהן שראה האבדה בבית הקברות - אינו מטמא
30 להחזירה; שבעת שמקום מצות עשה של השב אבדה,
31 מבטל עשה של "קדשים יהיו", ועובר על לא תעשה של
32 "לא יטמא בעל בעמיו", ואין עשה דוחה את לא תעשה
33 ועשה.
34 יט. ראה את האבדה, ואמר לו אביו: 'אל תחזירה' -
35 יחזיר, ואל יקבל ממנו; שאם יקבל מאביו, נמצא בעת
36 שמקום מצות עשה של "כבד את אביו", בטל מצות עשה
37 של "השב תשיבם", ועבר על "לא תוכל להתעלם".
38 כ. הרואה מים שוטפין ובאין להשחית בגן חברו, או
39 להשחית שדהו - חייב לגדר בפניהן ולמנועם, שנאמר:
40 "לכל אבדת אחיך", לרבות אבדת קרקעו.
41 פרק יב
42 א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חברו -
43 אם יכול להחזיר את שתיקו, חייב להחזיר שתיקו. ואם
44 אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן - אבדתו קודמת, ואפלו
45 לאבדת אביו או רבו; שלו קודם לכל אדם.
46 ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו - אם היה אביו שקול

צב שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש כ"ה אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת חזק

משרבו הרמאי, התקינו בית דין שיהיו אומרים לו: 'הבא
עדים שאין אתה רמאי, וטל'.
ה. הסימנין המבדקין - סומכין עליהם ודנין על פיהם
בכל מקום, דין תורה. והמדה או המשקל או המנין או
מקום האבדה, סימנין מבדקין הן.
ו. באו שנים, זה נתן סימני האבדה, וזה נתן סימניה כמו
שנתן האחר - לא יתן לא לזה ולא לזה; אלא תהיה מנחת
עד שיוזה האחד לחברו, או יעשו פשרה ביניהן. נתן
האחד את הסימנים, והשני הביא עדים - יתן לבעל
העדים; זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד - הרי
העד האחד כמו שאינו, ויניח.
ז. מצא שמלה וכיוצא בה, וזה הביא עדי אריגה שארגו
אותה לו, וזה הביא עדים שנפלה ממנו - יתן לעדי
נפילה. זה נתן מדת ארפה, וזה נתן מדת רחבה - יתן למי
שנתן מדת ארפה; שאפשר שישער הרמאי מדת רחבה
כשהיה בעלה מתפסה בה. זה נתן מדת ארפה ורחבה,
וזה כן משקלוהיה - יתן למי שכפן משקלה. זה נתן מדת
ארפה ורחבה, וזה נתן מדת האמירות [קצות הבגד] שבה
- יתן למי שנתן מדת ארפה ורחבה.
ח. בראשונה, כל מי שמצא אבדה היה מכריז עליה
שלשה רגלים: רגל ראשון אומר 'ראשון', שני אומר
'שני', שלישי מכריז סתם - כדי שלא יתחלף לו שני
בשלישי. ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם
רביעית, כדי שילף השומע לביתו בשלשה ימים וימשש
[יבדוק] את כליו, ויחזור בשלשה הימים, וימצא זה
המכריז מכריז בשביעי.
ט. משחרב בית המקדש, התקינו שיהיו מכריזין בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות; משרבו האנסי [גנבים] ואמרו
'המציאה של מלך היא', התקינו שיהא מודיע לשכניו
ולמידעיו, ודיו.
י. הכריז או הודיע, ולא באו הבעלים - תהיה המציאה
מנחת אצלו, עד שיבוא אליהו. וכל זמן שהאבדה אצלו
- אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה; ואם נאנסה,
פטור; ששומר אבדה כשומר שחר הוא, מפני שהוא עוסק
במצוה, ונפטר מפקדה מצוות עשה כל זמן שהוא עוסק
בשמירתה.
יא. וצריך לבקר את האבדה ולבדקה, כדי שלא תפשוט
ותאבד מאליה - שנאמר: "והשבתו לו", ראה היאך
תשיבנו לו. כיצד? מצא כסות של צמר, מנערה אחת
לשלישים יום; ולא ינערה במקל, ולא בשני בני אדם.
ושוטחה על גבי מטה לצרפה בלבד, אבל לא לצרפה
ולצרכו [לתשמישו]. נדמנו לו אורחים - לא ישטחנה
בפניהם ואפלו לצרפה, שמה תגנב.
יב. מצא כלי עץ - משתמש בהן, כדי שלא ירקבו. כלי
נחשת - משתמש בהן בחמין, אבל לא על ידי האור,
מפני שמשחיקם. כלי כסף - משתמש בהן בצונן, אבל

[לשניהם]; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל' - הרי זה חלק
מחברו, והציל לעצמו. וכן השוכר את הפועל להציל -
כל שיציל, הרי הוא למשכיר; ואם אמר: 'לעצמי אני
מציל' - הרי חזר בו מן השכירות, וכל שיציל אחר שאמר
כן, הרי הוא שלו.
יא. שירה שחנת במדבר, ועמד עליה גיס לטרפה, ופסקו
עם הגיס ממון, ונתנו לו - מחשבין לפי ממונם, ואין
מחשבין לפי נפשות. ואם שכרו תיר לפניהם להודיעם
הדרך, מחשבין שכרו לפי ממון ולפי נפשות. ואל ישנו
ממנהג החמרים.
יב. ושאין החמרים להתנות ביניהן: 'כל מי שתאבד
ממנו חמור מבני השירה, מעמידין לו חמור אחרת'; ואם
פשע בה הוא ואבדה, אינן חייבין להעמיד לו.
יג. אבדה חמורו, ואמר: 'תנו לי דמיה, ואני רוצה לקח
חמור, ויהיני שומר עמכם' - אין שומעין לו, אלא
מעמידין לו חמור אחרת כדי שיורז עצמו וישמר בהמתו.
ואפלו היתה לו בהמה אחרת בשירה, אינו דומה שומר
אחת לשומר שתיים.
יד. ספינה שהיתה מהלכת בים, ועמד עליה נחשול [גל]
לטבעה, והקלו ממשאה - מחשבין לפי משאוי, ואין
מחשבין לפי ממון. ואל ישנו ממנהג הספנים.
טו. ושאין הספנים להתנות ביניהם: 'כל מי שתאבד לו
ספינה, מעמידים לו ספינה אחרת'; פשע בה ואבדה, או
שפרש למקום שאין הספינות הולכות בו באותו הזמן -
אינן חייבין להעמיד לו.

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"ד

פרק יג

א. המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה - חייב להכריז
עליה ולהודיעה ולומר: 'מי שאבד לו מין פלוני, יבוא
ויתן סימניו, וטל'. אפלו היתה שנה פרוטה בעת
המציאה, והחזלה - חייב להכריז עליה. ואכן גבוהה היתה
חוץ לירושלים, שעליה היו מכריזין.
ב. כיצד מכריז? אם מצא מעות, מכריז: 'מי שאבד לו
מטבע'; וכן מכריז: 'מי שאבד לו כסות', או 'בהמה', או
'שטרות' - יבוא ויתן סימנים, ויטל'. ואינו חושש מפני
שהודיע מין האבדה, לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימניו
מבדקין.
ג. בא בעל האבדה, ונתן סימניו שאין מבדקין - אין
מחזירין לו; עד שיאמר סימנים מבדקין. והרמאי, אף על
פי שאמר סימניו מבדקין - אין מחזירין לו, עד שיביא
עדים שהיא שלו. אמרו חכמים: "היה עמך עד דרש
אחיד" - עד שתחקר אחר אחיד, אם רמאי הוא אם לא.
ד. בראשונה, כל מי שאבדה לו אבדה, ובא ונתן את
סימניה - מחזירין אותה לו, אלא אם כן מחזק רמאי.

פרק יד

47

א. השמלה - בכלל "כל אבדת אחיד" היתה, וכן השור
והשה והחמור. ולמה פרט הכתוב חמור? להחזירו
בסימניו מרדעת; אף על פי שהסימן בדבר הטפל לו,
יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזיר אפלו גזות השה,
או גז זנב השור, אף על פי שהוא דבר מועט. ולמה פרט
השמלה? ללמד ממנה: מה השמלה מיוחדת שיש לה
סימניו, וחזקתה שיש לה תובעין [הבעלים], ותיב להחזיר
- אף כל דבר שיש לו סימניו, הרי הוא בחזקת שיש לו
תובעין, ותיב להחזיר. אבל דבר שאין לו תובעין, אלא
נתיאשו הבעלים ממנו - הרי הוא של מוצאו, אף על פי
שיש בו סימן.

ב. זה הכלל באבדה: כל דבר שאין בו סימן - פיון שאבד
וידעו בו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שנתיאשו ממנו
בעליו, כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד,
שהרי אינן יכולין לתן סימן להחזירו להן; ולפיכך הרי
הוא לזה שמצאו.

ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה - הרי זה
בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו; שהרי דעתן תלויה לתן
סימניו שיש בו, ויחזרו להן. לפיכך, המוצא אותו חייב
להכריז, אלא אם כן ידע שנתיאשו הבעלים, כגון ששמע
אותם אומרים: 'י' [אוי] לחסרון הפיס', וכיוצא בדברים
אלו שמראין שנתיאשו - הרי אותה האבדה של מוצאה.
ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים או בנהר וכיוצא
בהן, או במקום שרבו גוים - הרי זה בחזקת שנתיאשו
ממנו בעליו משעה שנפל; ולפיכך הרי הוא של מוצאו,
ואף על פי שלא שמעו הבעלים שנתיאשו ממנו.

ה. יאוש שלא מדעת [כשאינו מודע לאבדה], אפלו בדבר
שאינו בו סימן - אינו יאוש. פיצד? נפל ממנו דינר, ולא
ידע בו שנפל - אף על פי שקשידע בו שנפל, יתיאש -
הרי זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבעלים שנפל. אבל
אם עדין אומרים הבעלים: 'שמא נתתיו לפלוני', או
'שמא במגדל [בארון] הוא מנח', או 'שמא טעיתי
בחשבון', וכיוצא בדברים אלו - אין זה יאוש.

ו. הרוצה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ, ולא ידע בו,
ונטל הדינר קדם יאוש - עובר על עשה ["השב תשיבם"]
ועל שני לאוין ["לא תוכל להתעלם" ו"לא תגזול"], כמו
שבארנו. ואפלו החזיר לו דינר לאחר שנתיאש - זו מתנה
היא, וכבר עבר על האסורין.

ז. נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו, ולאחר יאוש
נתפן לגזל אותו - עובר משום "השב תשיבם". המתין
לו, ולא הודיע לבעלים, ולא נטל הדינר עד שידעו שנפל,
שהרי נתיאשו כמו שבארנו, ואחר כך נטל הדינר מעל
הארץ - אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם". וכן
כל פיוצא בזה.

ח. רצה סלע או מטבע שנפל אפלו משלשה בני אדם,

1 לא בחמין, מפני שמשחירם. מצא מגרפות וקרדמות -
2 ישתמש בהם ברה, אבל לא בקשה, מפני שמפחיתם
3 [פוגמם]. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וקסות של פשתן -
4 הרי זה לא יגע בהם עד שיבוא אליהו. ובדרך שאמרו
5 באבדה, כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים.
6 יג. מצא ספרים, קורא בהם אחת לשלשים יום; ואם
7 אינו יודע לקרות, גוללם כל שלשים יום. ויעולם לא
8 ילמד בהן לכתחלה [לימוד ראשון], ולא יקרא פרשה
9 וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יתר על
10 שלשה דפין. ולא יהיו שנים קוראין בשני ענינות, שמא
11 ימשך זה וימשך זה ויבלה הספר; אבל קוראין הן בענין
12 אחד. ולא יקראו שלשה בדרך אחד, ואפלו בענין אחד.
13 יד. מצא תפלין - שם [מעריך] דמיהם ומניהם עליו;
14 שדבר מצוי הוא ביד הכל, ואין עשויין אלא למצוה
15 בלבד.

טו. מצא דבר שיש בו רוח חיים, שהרי צריך להאכילו
16 - אם היה דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור - מטפל
17 בהם שנים עשר חדש מיום המציאה, ושוכרן ולוקח
18 שוכרן ומאכילן; ואם היה שוכרן יתר על אכילתם, הרי
19 היתר לבעלים. וכן התרנגולין - מוכר ביציהן, ומאכילן
20 כל שנים עשר חדש; מכאן ואילך - שם דמיהם עליו,
21 והרי הן שלו ושל בעלים בשתפות, כדין כל השם בהמה
22 מחבירו.

טז. מצא עגלים וסחין של רעי [מרעה], מטפל בהם
23 שלשה חדשים; ושל בריאה [מפוטמים] שצריך להאכילם
24 [-], שלשים יום. ארזים ותרנגולין גדולים, מטפל בהן
25 שלשים יום. מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרבה משכרו,
26 מטפל בהם שלשה ימים; מכאן ואילך, מוכרן בבית דין.
27 וכן פרות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן, מוכרן בבית
28 דין.

יז. מה יעשו בדרמים? יתנו למוצא, ויש לו רשות
31 להשתמש בהן; לפיכך, אם נאנסו - כגון שטרפם גיס או
32 טבעו בים - חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהם;
33 שפיון שיש לו רשות להשתמש בהם, הרי הם אצלו
34 כשאלה.

יח. כמה דברים אמורים? בדמי האבדה הואיל ונטפל
36 בה; אבל מעות אבדה, לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו
37 באנס פטור, שהרי הוא שומר שוכר, כמו שבארנו.

יט. כל אותם הימים שמטפל באבדה קדם שיתכנה
39 בבית דין - אם האכילם משלו, נטל מן הבעלים; ונראה
40 לי שהוא נטל בלא שבועה, מפני תקון העולם.

כ. המוצא מציאה - לא ישבע, מפני תקון העולם; שאם
42 אתה אומר ישבע, מניח המציאה והולך כדי שלא ישבע.
43 אפלו מצא פיס, וטען בעל המציאה ששני פיסים קשורים
44 היו, ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר
45 הקשור עמו - הרי זה לא ישבע.

46

47 אסור לו שיגע בה, עד שימצא אותה דרך נפילה. אפלו
 48 נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מנח - הרי
 49 זה לא יגע בו; ואם עבר ונטלו, אסור לו להחזירו לשם;
 50 היה דבר שאין בו סימן - זכה בו, ואינו חייב להחזירו.
 51 ב. וכל דבר שיש בו סימן - בין דרך הנחה בין דרך
 52 נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - חייב
 53 להכריזו. כיצד דרך הנחה? כגון שמצא חמור או פרה
 54 רועים בדרך ביום, או שמצא כלי מכסה באשפה - הרי
 55 זה לא יגע בהן, שנאמר: "נדהים". אבל אם מצא חמור
 56 וכליו הפוכין, ופרה רצה בין הכרמים, או כלי מגלה
 57 באשפה - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז.
 58 ג. ראה חמור או פרה רועים בדרך בלילה, הרי זו אבדה.
 59 בפנות היום ובבוקר [קודם עלות השחר] - אם ראה אותן
 60 שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז.
 61 ראה פרה רצה בדרך - אם פניה כלפי העיר, אין זו
 62 אבדה; היו פניה לשדה, הרי זו אבדה.
 63 ד. מצאה רועה בין הכרמים - חייב להחזיר, משום אבדת
 64 הקרקע. לפיכך, אם היו הכרמים של גוי - אינה אבדה,
 65 ואינו חייב להחזיר; ואם חשש שמא יהרג אותה הגוי
 66 כשימצאנה, מפני שהפסידה הכרם - הרי זו אבדה, ונוטל
 67 ומכריז.
 68 ה. מצא פרה ברשות הרבים - אם עומדת חוץ לתחום
 69 [העיר, אלפיים אמה], חייב להחזיר. היתה רועה בעשבים,
 70 או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת - לא יגע
 71 בה, שאין זו אבדה. מצא קרדס או טלית בצד הגדר, הרי
 72 זה לא יגע בהן; בסרטת [דור גדולה] - הרי זו אבדה,
 73 ונוטל ומכריז. וכן כל פיוצא בזה.
 74 ו. מצא גוזלות מקשרין בכנפיהן, ומרדין אחר הגדר, או
 75 אחר הגפה [קיר מקנים], או בפשילין שבשדות - הרי לא
 76 יגע בהן, שמא בעליהן הניחום שם. ואם נטלן, הרי אלו
 77 שלו; ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חייב להכריז. וכן
 78 אם מצאן קבועים במקומן - חייב להכריז, שהמקום סימן.
 79 ז. מצא באשפה כלי מכסה, הרי זה לא יגע בו, כמו
 80 שבארנו. ואם אשפה שאין עשויה להתפנות היא, ונמלך
 81 עליה לפנותה - אף על פי שמצאו מכסה, נוטל ומכריז.
 82 וכן אם היו כלים קטנים, כגון סבין ושפור וכיוצא בהם
 83 - אפלו היו מקסין באשפה הקבועה, נוטל ומכריז.
 84 ח. מצא פרות מפזרין - דרך הנחה, לא יגע בהן; דרך
 85 נפילה - הרי הם שלו. וכן אם מצא פריכות קטנות של
 86 שבלים ברשות הרבים, שהרי אין בהן סימן, או שמצא
 87 עגולי דבלה [תאנים], וכפרות של נחתום, ומחרוזות של
 88 דגים, וחתוכות של בשר, וגזי צמר הבאות ממדינתן [ללא
 89 צורה מיוחדת], ואניצי [חבילות] פשתן, ולשונות של
 90 ארגמן - הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן. ואם יש
 91 בהן סימן - נוטל ומכריז; שסימן העשוי לדגם [להעלם],
 92 הרי הוא סימן.
 93 ט. אבל אם מצא פפרות [ביתיות] של בעל הפית, וגזי

1 ואף על פי שאין בו שנה פרוטה לכל אחד ואחד - חייב
 2 להחזיר; שמא שתפין הם, ומחל אחד מהם חלקו לחברו,
 3 ונמצאת אבדתו של זה שנה פרוטה.
 4 ט. ראה חברו שנפל ממנו דינר בתוך החול או בתוך
 5 העפר, ונתעלם ממנו - הרי זה כנופל לים או לנהר, והרי
 6 הוא של מוצאו, שהרי נתאש ממנו, מפני שאין בו סימן.
 7 ואפלו ראה אותו הביא כברה [נפה] לחפש אחריו - בדעת
 8 רעועה [לא בטוחה] הוא מחפש, בדרך שמחפשים בעפר
 9 שאר הבלשין שלא נפל מהם כלום, שמא ימצאו מה
 10 שנפל לאחרים; כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתאש.
 11 י. המוצא סלע בשוק, מצאו חברו ואמר לו: 'שלי היא,
 12 וחדשה היא, ושל מדינה פלוגית היא, ושל מלך פלוגי
 13 היא', אפלו אמר 'שמי כתוב עליה' - לא אמר כלום, ואינו
 14 חייב להחזיר; שאין סימני המטבע סימן, מפני שהזקתו
 15 להוצאה [לשימוש]; אומרים אנו: 'שלו היתה, והוציאה
 16 מידו, ונפלה מיד אחר'; והואיל ואינו סימן שסומכין עליו
 17 - משעת נפילה נתאש, והרי הוא של מוצאה.
 18 יא. המוצא דבר שאין בו סימן, בצד דבר שיש בו סימן
 19 - חייב להכריז. בא בעל הסימן, ונטל את שלו, ואמר שנה
 20 בלבד נפל ממנו - זכה המוצא בדבר שאין בו סימן.
 21 יב. המוצא כלי חרש וכיוצא בהן מפלים שצורת כלן
 22 שנה - אם כלים חדשים הם, הרי אלו שלו; שהרי הן כמו
 23 דינר משאר דינרים, שאין לו סימן ואין הבעלים מכירים
 24 אותן, שהרי אינו יודע אם פך זה או צלוחית זו שלו או
 25 של אחר. ואם היו כלים ישנים שטבעתם העין [שהעין
 26 הורגלה בהם], חייב להכריז; שאם יבוא תלמיד חכמים
 27 ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן בכלי כזה סימן, יש
 28 לו בו טביעות עין [מכירו במראהו] - חייב להראותו לו;
 29 אם הפירו ואמר: 'שלי הוא', מחזירין לו.
 30 יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק שאינו משנה
 31 בדבורו כלל - אלא בדברי שלום, או במסקתא, או במשה, או
 32 בבית שהוא מתארח בו. כיצד? היה עוסק במסכת נדה
 33 ואמר 'במקוות אני שונה', כדי שלא ישאלו אותו שאלות
 34 בענין נדה, או שישן במטה זו ואמר: 'בזו אני ישן', שמא
 35 ימצא שם קרי, או שנתארח אצל שמעון ואמר: 'אצל
 36 ראובן אני מתארח', כדי שלא יטריחו על זה שנתארח
 37 אצלו, או שהביא שלום בין אדם לחברו והוסיף וגרע כדי
 38 לחבבן זה לזה - הרי זה מתר; אבל אם באו עדים ששנה
 39 בדבורו חוץ מדברים אלו, אין מחזירין לו בטביעות עין.
 40 פרק טו
 41 א. כל המוצא אבדה - בין שיש בה סימן, בין שאין בה
 42 סימן - אם מצאה דרך הנחה, אסור לגע בה; שמא בעליה
 43 הניחיה שם עד שיחזירו לה, ואם יבוא לטל אותה, והיה
 44 דבר שאין בו סימן - הרי אבד ממון חברו בידו, שהרי אין
 45 לו בה סימן להחזירה בו. ואם היה דבר שיש לו בו סימן
 46 - הרי זה הטריחן לרדף אחריה, ולתן סימניה. ולפיכך

יד. כיצד? היו אחורי [תחתית] הפלי לפני הפרות, הרי
אלו שלו; היו פני הפלי לפני הפרות, חוששין שמה
מן הפלי נשפכו. ואם היו לפלי אגנים [שפה כפופה
פנימה] - אף על פי שפניו כלפי הפרות, הרי אלו שלו,
שאלו נשפכו מן הפלי, הנה נשאר מהם בתוכו מפני
האגנים. היו מקצת הפרות בפלי ומקצתן בארץ - חייב
להכריז.
טו. המוצא קציצות [תאנים מיובשים] בדרך, ואפלו בצד
שדה קציצות - הרי אלו שלו. וכן תאנה שהיא נוטה
לדרך, ונמצאו תאנים תחתיה - מתרות משום גזל,
שהתאנה וכיצא בה עם נפילתה נמאסת; ופטורות משום
מעשר. אבל זיתים וחרובין וכיצא בהן, אסורין.
טז. תמרים שמשייר אותן הרים - מתרות, שהבעלים
מחלו אותם לכל אדם; וזו היא חזקתן. ואם היו של
יתומים, שאינם בני מחילה - אסורין; וכן אם הקפיד בעל
השדה, והקיף מקום האילנות, או תקן המקום שיפלו בו
הנובלות [הנופלות] עד שילקט אותן - הרי אלו אסורות,
שהרי גלה דעתו שלא מחל.
יז. חתול רע שהורג את הקטנים, אסור לקימו; ואין בו
משום גזל, ולא משום השב אבדה, אף על פי שעורו
מועיל; אלא כל המוצאו - זוכה בו, והורגו והעור שלו.
יח. גוזל הנמצא קרוב לשוכף - בתוך חמשים אמה, הרי
הוא של בעל השוכף; חוץ לחמשים אמה, הרי הוא של
מוצאו, שאין הגזל מדדה יתר על חמשים אמה. נמצא
בין שני שוככות, הרי הוא של קרוב; מחצה למחצה,
יחלקו. במה דברים אמורים? בשעה יוני שני השוככות
שנים במנינן; אבל אם היו יוני האחד רבים - הלך אחר
הרב, אף על פי שהוא רחוק.

צמר הלקוחות מבית האמן, כדי זין וכדי שמן - חייב
להכריז; שכל אלו יש להם סימנין מבהקין. ואם נפתחו
האוצרות של זין ושל שמן - הרי אלו שלו, ואף על פי
שהן רשומין [חתומין בטיט]; שכל הפדין כף היו רשומות,
ונמצאו אלו הפדין ככפרות של נחתום, שיש צורה אחת
לבזן ומשקל אחד לכלן.
י. מצא פריכות ברשות היחיד - אם דרך נפילה, הרי אלו
שלו; ואם דרך הנחה, חייב להכריז; שאף על פי שאין
להם סימן - המקום סימן, אף על פי שאינו סימן מבהק.
מצא אגלות [כריכות גדולות], בין ברשות היחיד בין
ברשות הרבים - נוטל ומכריז.
יא. מצא עגול [של תאנים] ובתוכו [חתיכת] חרש, כפר
ובתוכו מעות, חתיכה של בשר שהיא משנה בתחתיתה,
דג נשוף, וכל כיצא באלו - הואיל ויש בהם שנוי - חייב
להכריז; שלא עשאוהו בעליהן אלא לסימן.
יב. מצא פרות מפזרין במקום הגרנות - אם היו כמו קב
בתוף ארבע אמות או ביתר על ארבע אמות - הרי אלו
שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים [טורחים] באספתן. היו
מפזרין בפחות מארבע אמות - לא יגע בהן, שמה
הבעלים הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או
קבים בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים שלשה מינין,
כמו שמשימין תמרים ורמונים - כל אלו ספק; לפיכך לא
יטל, ואם נטל - אינו חייב להכריז.
יג. המוצא צבורי פרות, או פרות בכלי, או כלי כמות
שהוא - חייב להכריז. מצא כלי ולפניו פרות - הרי אלו
שלו הפרות, והפלי נוטל ומכריז; שאני אומר: הפרות
של אחד, והפלי של אחד; והרי אין בו סימן. ואם מראין
הדברים שהן של אדם אחד, חייב להכריז.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט-כ"ה אלול ה'תשע"ד

ג. וכל הקודם בנחלה, יוצאי גרבו [צאצאיו] קודמין.
לפיכך, מי שמת, בין איש בין אשה - אם הניח בן, יורש
הכל. לא נמצא לו בן בעולם, מעינין [בדוקים] על זרעו
של בן: אם נמצא להן זרע, בין זכרים בין נקבות - אפלו
בת בת בנו, עד סוף העולם - היא תירש הכל. לא
נמצא לו זרע בן, חוזרין אצל הבת. היתה לו בת, תירש
את הכל. לא נמצאת לו בת בעולם, מעינין על זרע הבת:
אם נמצא לה זרע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף העולם
- הוא יירש הכל. לא נמצא לו זרע בת, חוזר תירשה
לאביה. אם לא היה אביה קיים - מעינין על זרע האב, שהם
אחי המת: נמצא לו אח או זרע אח, יורש הכל. ואם לאו,
חוזרין אצל האחות: נמצאת לו אחות או זרעה, יירשו

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"ד

הלכות נחלות

מזנות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות. ובאור מצוה זו
- בפרקים אלו.
פרק א
א. סדר נחלות כף הוא: מי שמת - יירשנו בניו, והם
קודמין לכל; והזכרים קודמין לנקבות.
ב. בכל מקום [ירושלה] - אין לנקבה עם הזכר ירשה. אם
אין לו בנים, יירשנו אביו; ואין האם יורשת את בניה.
ודבר זה מפי הקבלה.

מתוך מהדורת חזק

והחזקו, בין נכסים שהכניסה לו בנדוניתה, בין נכסים
שלא הכניסה לו. ומי שנתגנשה ספק גרושין, ומתה - אין
הבעל יורשה.
י. בעל שנשא קטנה [פחותה משש] שאינה צריכה מאון
[- אין קידושה חלים כלל] - אינו יורשה; שהרי אין כאן
שם אישות. וכן שוטה שנשא פקחת, או פקח שנשא
שוטה - אינו יורשה; שהרי לא תקנו חכמים להם נשואין.
יא. בעל שמתה אשתו, ואחר כך מת אביה או אחיה או
אחד מן המורישין אותה - אין הבעל יורש אותן, אלא
יורש אותן ורעה, אם היה לה זרע, או תחזר הירשה
למשפחת בית אביה; שאין הבעל יורש נכסים הראויין
לבוא לאחר מכאן [אחר שמתה], אלא הנכסים שזכר באו
לירשונה קדם שתמות.
יב. וכן אין הבעל יורש את אשתו והוא בקבר, כשאר
היורשין של משפחת האב. כיצד? בעל שמת, ואחר כך
מתה אשתו - אין אומרים, הואיל והבעל היה קודם לכל
אדם בירשתה, כך יורשי הבעל יקדמו לשאר יורשי
האשה; אלא יורשי האשה ממשפחת בית אביה, הם
היורשים אותה, אם מתה אחר בעלה.
יג. וכן אין הבן יורש את אמו בקברו, כדי להנחיל לאחיו
מאביו. כיצד? מי שמת, ואחר כך מתה אמו - אין אומרים,
הואיל ואילו היה הבן קים הוא היה קודם לכל, אף יורשין
של בן קודמין ליורשיה של אשה זו, ונמצאו אחיו מאביו
יורשין את אמו של זה אחר מותו; אלא זרע בנה הוא
שיירשנה, אם היה לו זרע. ואם אין לו זרע, תחזר הנחלה
למשפחת בית אביה. אבל אם מתה האם תחלה, ואחר כך
מת הבן - אפלו היה קטן בן יומו, ולא כלו לו חרשיו
[תמו ימי הרינון] - הואיל ויהיה אחר אמו שעה אחת, ומת,
הרי זה נחל את אמו, ומנחיל אותה הנחלה ליורשיו
ממשפחת אביו.

יום שני כ' אלול ה'תשע"ד

פרק ב

א. הבכור נוטל פי שנים כפאחד בנכסי אביו, שנאמר:
"לתת לו פי שנים". כיצד? הניח חמשה בנים, ואחד מהן
בכור - הבכור נוטל שליש המזון, וכל אחד מן הארבעה
הפשוטין נוטל שתות [שישית]. היו תשעה בנים - הרי
האחד הבכור נוטל חמיש, וכל אחד מן השמונה הפשוטין
נוטל עשור. וכן על החלוקה הזאת חולקין לעולם.
ב. בכור שנולד לאחר מיתת אביו - אינו נוטל פי שנים,
שנאמר: "והיה ביום הנחילו את בניו". פי את הבכור בן
השנאה זכיר. ואם יצאת פדחתו [מזון] בחיי אביו -
אף על פי שלא יצא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר
מיתת אביו, הרי זה נוטל פי שנים.
ג. בכור טמטום [מינו בספק] שנקרע ונמצא זכר, אינו
נוטל פי שנים; וכן פשוט [לא בכור] שנקרע ונמצא זכר,

הכל. ואם לא נמצא לו זרע אחים - הואיל ואין לאב זרע,
תחזר הירשה לאבי האב. לא היה אבי האב קים - מעניין
על זרעו של אבי האב, שהם אחי אביו של מת; והזכרים
קודמין לנקבות, וזרען של זכרים קודם לנקבות, כמו
שהיה הדין בזרעו של מת עצמו. לא נמצאו אחים לאביו,
לא הם ולא זרעם - תחזר הירשה לאבי אבי האב. ועל
הדרך הזאת נחלה ממשמשת [מחפשת, כביכול] ועולה,
עד ראובן. נמצאת אומר, הבן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו
של בן קודמין לבת. והבת קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי
ירכה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם לאחי המת,
מפני שהם יוצאי ירכו. והאח קודם לאחות, וכל יוצאי
ירכו של אח קודמין לאחות. ואחות קודמת לאבי אביה,
וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה. אבי האב קודם לאחי
אביו של מת, ואח אביו קודם לאחות אביו, וכל יוצאי
ירכו של אחי אביו קודמין לאחות אביו, ואחות אביו
קודמת לאבי אבי אביו של מת, וכן כל יוצאי ירכה של
אחות אביו קודמין לאבי אבי אביו. ועל דרך זו הולך
ועולה, עד ראש הדורות; לפיכך, אין לה אדם מישאל
שאין לו יורש.
ד. מי שמת והניח בת ובת הבן - ואפלו בת בת הבן
עד סוף פמה דורות - היא קודמת ותיירש הכל, ואין לבת
כלום. והוא הדין לבת האח עם האחות, ולבת בן אחי
אביו עם אחות אביו, וכל כיוצא בהן.
ה. מי שהיו לו שני בנים, ומתו השנים בחייו, והניח הבן
האחד שלשה, והניח הבן השני בת אחת, ואחר כך מת
הזקן - נמצאו שלשת בני בנו יורשין חצי הנחלה, ובת
בנו יורשת החצי; שכל אחד מהן יורש חלק אביו. ועל
דרך זו חולקין בני האחים, ובני אחי האב, עד ראש
הדורות.
ו. משפחת האם אינה קרויה משפחה, ואין ירשה אלא
למשפחת האב; לפיכך, האחים מן האם, אינן יורשין זה
את זה; והאחים מן האב, יורשין זה את זה. ואחד אחיו
מאביו בלבד, או אחיו שהוא מאביו ומאמו.
ז. כל הקרובין בעברה [ע"י בעילה אסורה], יורשין
פשוטים. כיצד? כגון שהיה לו בן ממזר, או אח ממזר -
הרי אלו כשאר הבנים וכשאר האחים לנחלה. אבל בנו
מן השפחה או מן הנכרית - אינו בן לדבר מן הדברים,
ואינו יורש כלל.
ח. האשה אינה יורשת את בעלה כלל; והבעל יורש את
כל נכסי אשתו, מדברי סופרים. והוא קודם לכל בירשתה,
אף על פי שהיא אסורה עליו - כגון אלמנה לכהן גדול,
גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואף על פי שהיא קטנה, ואף
על פי שהבעל חרש - הוא יורש את אשתו.
ט. כבר אמרנו בהלכות אישות, שאין הבעל יורש את
אשתו, עד שתכנס לרשותו [נישואין], ושאין הפקח יורש
את החרשת שנשאת כשהיא חרשת, אפלו נתפקחה. ושם
בארנו, שהוא יורש כל נכסי אשתו שבאו לרשותה

נאמנת. ואמו - כל שבעת ימי הלדה נאמנת לומר: 'זה
הוא הבכור'. ואביו - לעולם. אפלו אמר האב על מי
שלא החזק בנו כלל, 'זה הוא בני ובכורי' הוא - נאמן;
וכן אם אמר על המחזק לנו שהוא בכורו, 'אינו בכור'
נאמן.
טו. האב שנשתתק [ואינו מדבר] - בודקין אותו [כושרו
השכלי], כדרך שבודקין לגטין: אם רמז או כתב שזה בנו
בכורו, הרי זה נוטל פי שנים.
טז. העירו צדים שהן שמעו אביו של זה אומר דברים
כך וכך, שהרי אותן הדברים ידע מקללן שזה בנו בכורו
- הרי זה נוטל פי שנים, אף על פי שלא אמר האב בפרוש
'זה בני בכורי'.
יז. שמעו מן האב שאמר: 'זה בני בכור' - אינו נוטל
בעדות זו פי שנים; שמא בכור לאמו הוא, ולזה נתבון
האב; עד שיאמר 'בני בכורי'.

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"ד

פרק ג

א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבוא לאחר
מיתת אביו, אלא בנכסים המחזקין לאביו שבאו לרשותו,
שנאמר: "בכל אשר ימצא לו". כיצד? אחד ממורישי
אביו שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשין
באחד; וכן אם היתה לאביו מלזה, או היתה לו ספינה
בים - יורשין אותה הבכור והפשוט באחד.
ב. הניח להן אביהן פרה משפרת או מחפרת [תמורת
רווחיה], או שהיתה רועה באפר [מקום מרעה] וילדה
[אחר מותן] - הבכור נוטל בה ובולדה פי שנים.
ג. שחט אחד ממכרי אביו [הרגיל לתת לו מתנות כהונה]
בהמה, ואחר כך מת אביו - נוטל פי שנים במתנות
[כהונה] של אותה בהמה.
ד. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר
מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדימים, ונותן היתר
לפשוט; והוא, שישתנו הנכסים - כגון כרמל [תבואה]
שנעשה שבלים, וכפניות שנעשו תמרים. אבל שכחו
מחמת עצמן, ולא נשתנו - כגון אילן קטן שגדל ונעשה
עבה, וארץ שהעלת שרטון [הושבחה] - הרי זה נוטל
בשבח זה פי שנים; ואם מחמת הוצאה השבית, אינו
נוטל.
ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלזה, אף על פי שהוא
בשטר, ואף על פי שגבו התומים קרקע בחוב אביהן.
היה לאב מלזה [בשטר] ביד הבכור - הרי זה ספק אם
יטל בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטל,
הואיל ומחמת אביו יירשנה ועדין לא באה לידו של
אביו; לפיכך - יטל ממנה חצי חלק בכורה.
ו. בכור שמכר חלק בכורה קדם חלקה - ממכרו קדם;
מפני שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם

אינו ממעט בחלק בכורה, שנאמר: "וילדו לו בנים", עד
שהיה בן משעת לדה.
ד. כיצד אינו ממעט בחלק בכורה? הרי שהיה לו בכור,
ושני פשוטים [זכרים], וזה הטמטום שנקרע ונמצא זכר -
הבכור נוטל חצי הממון, וכאלו אין עמו אלא שני
הפשוטים בלבד; והחצי הנשאר, חולקין אותו שני
הפשוטין עם הנקרע בשוה.
ה. קטן בן יום אחד, ממעט בחלק בכורה; אבל לא
העבר. וכן שנולד לאחר מיתת אביו, אינו ממעט בחלק
בכורה.
ו. בן שנשתתק לנו אם הוא בכור או פשוט, כגון שנשתרב
עם אחר - אינו נוטל פי שנים. וכיצד עושין? אם הכור
[כשנולדו], ולבסוף נתערבו - כותבין הרשעה [יפוי כח]
זה לזה, ונוטלין חלק בכורה עם אחיהם; ואם לא הכור,
כגון שנולדו במחבואה [מקום חשוך משתי נשיו] אחת -
אין כותבין הרשעה, ואין כאן חלק בכורה.
ז. מי שהיו לו שני בנים, בכור ופשוט, ומתו שניהם
בחדיו, והניחו בנים, הבכור הניח בת והפשוט הניח בן -
הרי בן הפשוט יורש בנכסי הדין שלישי, שהוא חלק אביו,
ובת הבכור יורשת שני שלישים, שהוא חלק אביה. וכן
הדין בבני האחין, ובבני אחי האב, ובכל היורשין - אם
היה אבי אחד מן היורשין בכור, נוטל חלק בכורה שלו
זה היורש מתו.
ח. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם. כיצד? בכור
ופשוט שירשו את אמן - חולקין בשוה, בין שהיה בכור
לנחלה [בכור האב] בין שהיה פטר רחם [ראשון לרחם].
ט. בכור הנחלה - הוא הנולד לאב ראשון, שנאמר: "כי
הוא ראשית אנו". ואין משגיחין על האם; אפלו ילדה
כמה בנים, הואיל וזה ראשון לאביו, יירש פי שנים.
י. הבא אחר הנפלים - אף על פי שיצא ראש הנפל
כשהוא חי, הבא אחריו בכור לנחלה; וכן בן תשעה שיצא
ראשו מת, הבא אחריו בכור לנחלה. שזה שנאמר:
"ראשית אנו", הוא שלא נולד לו קדם לזה ולד שיצא חי
לאויר העולם. לפיכך, בן תשעה [חודשי הריון] שיצא רב
ראשו חי, הבא אחריו אינו בכור.
יא. יוצא דפן [- נולד בניתוח קיסרי], והבא אחריו -
שניהם אינן בכור: הראשון, לפי שלא נולד [באופן טבעי],
ונאמר: "וילדו לו בנים"; והשני, שהרי קדמו אחר.
יב. היו לו בנים בגיותו, ונתגרר - אין לו בכור לנחלה.
אבל ישראל שהיה לו בן מן השפחה ומן הגויה - הואיל
ואינו קרוי בנו - הרי הבא לו אחריו מן הישראלית, בכור
לנחלה ונוטל פי שנים.
יג. היה הבכור ממזר - נוטל פי שנים, שנאמר: "פי את
הבכר בן השנואה יכיר", זו ששנואה בנשואיה. ואין צריך
לומר, אם היה בן גרושה או בן חלוצה.
יד. שלשה נאמנין על הבכור - חיה [מילדת], ואמו,
ואביו. חיה - מיד; שאם אמרה: 'זה יצא ראשון',

מתוך מהדורת חזק

עליו לומר 'אינו בני' לענן יחוס, ואין מחזיקין אותו
ממזר על פיו - נאמן הוא לענן ירשה, ולא יירשנו.
ג. האומר: 'זה בני', וחסר ואמר: 'עבדי הוא' - אינו
נאמן. אומר: 'עבדי', וחסר ואמר: 'בני' - אף על פי שהוא
משמשו בעבד, נאמן; שזה שאמר 'עבדי', כלומר 'הרי
הוא לי בעבד'. ואם היו קורין לו [ברחוב] 'עבד בן מאה
זוז', וכיוצא בדברים אלו, שאין קוראין אותן ביחוד אלא
לעבדים - הרי זה אינו נאמן.
ד. היה עובר על בית המקדש, ואמר: 'בני הוא זה', וחסר
אחר כך ואמר: 'עבדי' - נאמן; שלא אמר 'בני', אלא
להכריח מן המקדש [מס עבדים]. אומר בבית המקדש: 'עבדי
הוא', וחסר ואמר: 'בני הוא' - אינו נאמן.
ה. העבדים והשפחות - אין קורין להן [בתוארי חשיבות
שהיו נהוגים אז]: 'אבא פלוני', ולא 'אמא פלונית', שלא
יבוא מן הדבר תקלה, ונמצא זה הפן [של האדון, שקרא
לעבד 'אבא'] נפגם [יחוסו]. לפיכך, אם היו העבדים
והשפחות חשוכין ביותר, ויש להן קול, והרי כל הקהל
מכירין אותן ואת בני אדוניהם, כגון עבדי הנשיא - הרי
אלו מתרין לקרות להן 'אבא' ו'אמא'.
ו. מי שהיתה לו שפחה, והוליד ממנה בן, והיה נוהג בו
מנהג בנים, או שאמר: 'בני הוא ומשתחררת היא אמו' -
אם תלמיד חכמים הוא, או אדם פשוט שהחזק בדקדוקי
מצוות - הרי זה יירשנו. ואף על פי כן, אינו נושא בת
ישראל, עד שביא ראיה שגשתחררה אמו ואחר כך ילדה,
שהרי החזקה שפחה בפנינו. ואם משאר ההדיוטות הוא,
ואין צריך לומר אם היה מן המפקדין עצמן לכך - הרי
זה בחזקת עבד לכל דבר, ואחיו מאביו מוכרין אותו; ואם
אין לאביו חזק ממנו, אשת אביו מתניבמת. וזה הוא הדין
שיראה לי שהוא הולך על עקרי הקבלה [המסורת]. ויש
מי שלא חלק בין פשרים לשרה העם, לענן שלא ימכרו
אותו אחיו בלבד. ויש מי שהורה, שאפילו לירשו, לא
יחלק בישראל. ואין ראוי לסמוך על דבר זה.
ז. כל היורשין, יורשין בחזקה. כיצד? עדים שהעידו
'שזה מחזק לנו שהוא בנו של פלוני', או 'אחיו' - אף על
פי שאינן עדי יחוס, ולא ידעו אמתת יחוסין - הרי אלו
יורשין בעדות זו.
ח. יעקב שמת והניח ראובן ושמעון, ולא החזק לו בן
אלא שניהם - תפשו ראובן את לוי מן השוק, ואמר: 'גם
זה אחינו הוא', ושמעון אומר: 'איני יודע' - הרי שמעון
נוטל חצי הממון; וראובן שלישי, שהרי הודה שהן שלשה
אחין; ולוי נוטל שתות [ששית]. מת לוי, יחזר השתות
לראובן. נפלו ללוי נכסים מאחרים - יחלקו אותן ראובן
ושמעון, שהרי ראובן מודה לשמעון שלוי זה אחיהם.
השביע השתות מאליו, ואחר כך מת לוי - אם שבח
המגיע לפתחים הוא, כגון ענבים שהגיעו להבצר - הרי
השבח הזה פנכים שנפלו לו מאחרים, ויחלקו בהן; ואם
עדין לא הגיעו להבצר, הרי הן של ראובן לבדו. אומר

חלק עם אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין
במשלטלין, ונטל חלק פשוט - ותר בכל הנכסים, ואינו
נוטל בשארן [ביתר] אלא פשוט. במה דברים אמורים?
בשלא מחה. אבל אם מחה באחיו, ואמר בפני עדים:
'ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשנה, לא מפני שמחלתי
בחלק בכורה' - הרי זו מחאה, ולא ותר בשאר נכסים.
אפילו מחה בענבים קשה מחברין, ובצרום וחלקום בשנה
- לא ותר בשאר נכסים. אבל אם דרכים, וחלק עממן
בשנה ביין, ולא מחה בהם משנעשה יין - ותר בשאר
הנכסים. הא למה זה דומה? למי שמחה בענבים, וחלק
עממן בשנה בזיתים - שהרי ותר בכל. וכן כל פיוצא בזה.
ז. מי שיבם אשת אחיו, הוא יורש כל נכסי אחיו
המחזקין [ברשותו]; אבל הראויין לבוא לאחר מפאן, הרי
הוא בהם בכל האחים - שהרי 'בכור' קרא אותו הכתוב,
שנאמר: 'והיה הבכור אשר תלד, יקום על שם אחיו
המת; ולא ימחה שמו מישראל'. וכשם שאינו נוטל ממנו
בראוי [בעתיד לבוא] כבמחזק - כך אינו נוטל בשבח
ששבחו נכסים אחרי מיתת אביו, משעת מיתה עד שעת
חלקתו עם אחיו בנכסי אביו. ואפילו השביחו נכסים אחר
שיבם וקדם שיחלקו - הרי הוא בשבח כאחד מן האחין,
אף על פי שנוטל מנכסים אלו שני חלקים, חלקו וחלק
אחיו שיבם אשתו, הואיל ומת האב בחיי כלם.
ח. כבר בארנו בהלכות שכנים, שהבכור נוטל שני חלקים
שלו כאחד, במצר אחד [סמוכים]. אבל היום שחלק עם
אחיו בנכסי אביו, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל; ואם
עלה גורלו בשני מקומות, נוטל בשני מקומות.
ט. שומרת יבם [ממחינה ליתום] שמתה - אפילו עשה בה
אחד מן האחים מאמר [קניין] - משפחת בית אביה יורשין
נכסי מלוג [נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם] שלה
וחצי נכסי צאן ברזל [נדוניה], ויורשי הבעל יורשין
פתחתה עם חצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל חזקין
בקבורתה, הואיל והם יירשו פתחתה, כמו שבארנו
במקומו.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"ד

פרק ד

א. האומר: 'זה בני', או 'זה אחי', או 'אחי אבי', או שאר
היורשין אותו - אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין
שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו; בין שאמר בשהוא
בריא, בין שאמר בשהוא שכיב מרע [נוטה למות]. אפילו
נשתתק [ואינו מדבר], וכתב בידו שזה יורש - בודקין
אותו [כוסרו השכלי], כדרך שבדקין לגשין.
ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו, או בן דודו, ואמר:
'אינו אחי', 'אינו בן דודי' - אינו נאמן. אבל נאמן הוא
על מי שהחזק שהוא בנו לומר 'אינו בני', ולא יירשנו.
ג. ויראה לי, שאפילו היו לבן בנים - אף על פי שאינו נאמן

44 שְׁלֶכֶת אֲבִיכֶם - אֵין לָזֶה הַסֵּפֶק עִמָּהֶם בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן
45 כָּלֹם, וְאֵינוֹ מוֹצִיא מִיָּדָם.
46 ה. סֵפֶק וְהִיכֶם שְׂבָאוֹ לְחֶלֶק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶם [של היבם
47 ואחיו] - הָרִי הִיכֶם יוֹרֵשׁ וְדָאִי; וְזֶה הַסֵּפֶק - אִם הוּא בֶן
48 הַמֶּת, יֵשׁ לוֹ חֶצִי הַמָּמוֹן וְלָזֶה הִיכֶם חֶצִי, וְאִם הוּא בֶן
49 הִיכֶם, אֵין לוֹ כָּלֹם; לְפִיכֶךְ, יוֹרֵשׁ הִיכֶם, וְיִדְחָה הַסֵּפֶק.
50 הַיָּתִיד הִיכֶם שְׁנֵי בָנִים וְדָאִין, וְאַחֵר כָּף מֵת אֲבִי הִיכֶם -
51 הָרִי הַסֵּפֶק אוֹמֵר: 'אֲנִי בֶן הַמֶּת, וְיֵשׁ לִי מַחְצָה וְלַשְׁנֵיכֶם
52 מַחְצָה', וְהַשְּׁנַיִם אוֹמְרִים: 'אֲחִינוּ אִתָּה, וְכֵן הִיכֶם אִתָּה,
53 וְאֵין לָךְ אֲלָא שְׁלִישׁ בְּנִכְסֵי הַזָּקֵן' - הַחֶצִי שְׂמוּדָה לָהֶן בּוֹ
54 נוֹטְלִין, וְהַשְּׁלִישׁ שְׂמוּדִין הֵם בּוֹ לוֹ נוֹטֵל; וְהַשְּׁתוּת
55 [שִׁישִׁית] הַנִּשְׁאָר - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׁוּה, הוּא נוֹטֵל חֶצִי
56 וְהַשְּׁנֵיכֶם חֶצִי. מֵת הַסֵּפֶק - הָרִי הִיכֶם אוֹמֵר: 'שְׂמָא בְּנֵי
57 הוּא, וְאֲנִי אִירְשֶׁנּוּ', וְאֲבִי הִיכֶם אוֹמֵר: 'שְׂמָא בֶן בְּנֵי הַמֶּת
58 הוּא, וְאֲנִי אִירְשֶׁנּוּ' - חוֹלְקִין בְּשׁוּה. מֵת הִיכֶם - הָרִי הַסֵּפֶק
59 אוֹמֵר: 'בְּנֵי אֲנִי, וְאִירְשֶׁנּוּ', וְאֲבִי הִיכֶם אוֹמֵר: 'שְׂמָא בֶן
60 בְּנֵי הָאֵחֵר אִתָּה, וְזֶה אֲחִי אֲבִיךָ הוּא, וְאֲנִי אִירְשֶׁנּוּ' -
61 חוֹלְקִין בְּשׁוּה.
62 ו. מִי שֶׁנִּפְלָה הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם הָאִשָּׁה
63 מֵתָה תַּחֲלָה, וְנִמְצָאוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין כָּל נִכְסֶיהָ, אוֹ
64 הַבַּעַל מֵת תַּחֲלָה, וְנִמְצָאוּ יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה יוֹרְשִׁין כָּל נִכְסֶיהָ
65 - בִּיצִיד דִּינָם? מַעֲמִידִין נִכְסֵי מְלוּג [נִכְסֵי הָאִשָּׁה שֶׁאֵין
66 לַבַּעַל חֶלֶק בָּהֶם] בְּחֻזַּת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה, וְהַכְּתָבָה עָקָר
67 וְהַסֵּפֶק בְּחֻזַּת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל; וְחוֹלְקִין בְּנִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל
68 [נְדוּנִיהָ] - יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה נוֹטְלִין חֶצֶן, וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֶצֶן.
69 אֲבָל אִם נִפְלָה הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִמּוֹ - מַעֲמִידִין אֶת נִכְסֵי
70 הָאִם בְּחֻזַּת יוֹרְשֵׁי הָאִם, שֶׁהֵם יוֹרְשִׁין וְדָאִין; אֲבָל יוֹרְשֵׁי
71 הַבֶּן סֵפֶק הֵם - שֶׁאִם מֵת הַבֶּן תַּחֲלָה, אֵין לְאִחָיו מֶאֱבִיו
72 בְּנִכְסֵי אִמּוֹ כָּלֹם, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ.
73 ז. נִפְלָה הַבֵּית עָלָיו וְעַל בָּתּוֹ - אִם הָאֵב מֵת תַּחֲלָה -
74 בֶּן בָּתּוֹ יִירְשֶׁנּוּ, וְנִמְצָאוּ הַנִּכְסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי הַבֶּן; וְאִם בֶּן
75 בָּתּוֹ מֵת תַּחֲלָה - אֵין הַבֶּן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בְּקָרָב כְּמוֹ
76 שְׂבָאָרְנוּ, וְנִמְצָאוּ הַנִּכְסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי הָאֵב. לְפִיכֶךְ, יַחֲלִקוּ
77 יוֹרְשֵׁי הָאֵב עִם יוֹרְשֵׁי בֶן הַבֵּת. וְכֵן אִם נִשְׁבָּה [בִּשְׁבִּי]
78 הָאֵב, וְיָמָּה בֶּן בָּתּוֹ בְּמִדִּינָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁבָּה הַבֶּן, וְיָמָּה אֲבִי אִמּוֹ
79 בְּמִדִּינָה - יַחֲלִקוּ יוֹרְשֵׁי הָאֵב עִם יוֹרְשֵׁי בֶן הַבֵּת.
80 ח. נִפְלָה עָלָיו הַבֵּית וְעַל אֲבִיו אוֹ שְׂאָר מוֹרִישִׁין [של הבן],
81 וְהִיתָה [מוֹטֵלָה] עָלָיו כְּתַבַּת אִשָּׁה וּבְצִלֵּי חוֹבוֹת - יוֹרְשֵׁי
82 הָאֵב אוֹמְרִין: 'מֵת הַבֶּן תַּחֲלָה, וְלֹא הַיָּתִיד כָּלֹם וְאֲבָד
83 הַחוֹב', וּבְצִלֵּי חוֹבוֹת אוֹמְרִים: 'הָאֵב מֵת תַּחֲלָה, וְזֶכֶה הַבֶּן
84 בִּירְשָׁתוֹ וְיֵשׁ לָנוּ לְגִבּוֹת מִחֻלְקוֹ' - הָרִי הַנִּכְסִים בְּחֻזַּת
85 הַיֹּרְשִׁין; וְעַל הָאִשָּׁה וּבְצִלֵּי חוֹבוֹת לְהִכִּיא רְאִיָּה, אוֹ יָלְכוּ
86 לְהֵם בְּלֹא כָּלֹם.
87 ט. דִּין אֵלּוֹ שְׂמָתוֹ תַּחַת הַמַּפְלָת, אוֹ שֶׁטְבָעוּ בֵּיס, אוֹ
88 שֶׁנִּפְלָה לְאִשׁ, אוֹ שְׂמָתוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְזֶה בְּמִדִּינָה וְהָאֵחֵר

1 שְׂמָעוֹן: 'אֵין לֹא זֶה אֲחִי, וְנִטֵּל לֹא בְּחֶלֶק רְאוּבֵן כְּמוֹ
2 שְׂבָאָרְנוּ, וְאַחֵר כָּף מֵת לֹא - לֹא יוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ שְׂמָעוֹן כָּלֹם,
3 אֲלָא רְאוּבֵן לְבַדּוֹ יוֹרֵשׁ הַשְּׁתוּת עִם שְׂאָר הַנִּכְסִים הָאֲחֵרִים
4 שֶׁהֵינִחַ לֹא. וְהוּא הָרִי בְּכָל הַיֹּרְשִׁין שִׁיּוּדוֹ מִקְצָתָן
5 בְּיֹרְשִׁין אֲחֵרִים, וְלֹא יוֹדוּ מִקְצָתָן.
6 יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"ד
7 פֶּרֶק ה
8 א. זֶה הַכָּלָל בְּיֹרְשִׁין: כָּל שְׁנֵי יוֹרְשִׁין, שְׂאֵחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ
9 וְדָאִי, וְהַשְּׁנִי סֵפֶק - אֵין לְסֵפֶק כָּלֹם; וְאִם הֵיוּ שְׁנֵיהֶם סֵפֶק,
10 שְׂמָא זֶה הוּא הַיֹּרֵשׁ אוֹ שְׂמָא זֶה - חוֹלְקִין בְּשׁוּה. לְפִיכֶךְ,
11 מִי שְׂמָת וְהַיָּתִיד בֶּן וְטָמְטוֹם אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוֹס [סֵפֶק זָכָר אוֹ
12 נִקְבָּה] - הָרִי הַבֶּן יוֹרֵשׁ הַכָּל; שֶׁהַטָּמְטוֹם וְהָאֲנִדְרוֹגִינוֹס
13 סֵפֶק. הַיָּתִיד בְּנוֹת וְטָמְטוֹם וְאֲנִדְרוֹגִינוֹס - יוֹרְשׁוֹת בְּשׁוּה,
14 וְהָרִי הוּא פֶּאֶחַת מִן הַבְּנוֹת.
15 ב. כָּכָר בְּאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת דִּין הַבְּנוֹת עִם הַבָּנִים
16 בְּמִזְוֹנִיתָהֶן וּבְפִרְסָתָהֶן, וְשֵׁם בְּאָרְנוּ שֶׁהַמִּזְוֹנִת [של הבנות
17 עַד חֲתוּנָתָן] מִתְּנָאִי כְּתָבָה. וּבִזְמַן שֶׁהַנִּכְסִים מְרַבִּין, אֵין
18 לַבְּנוֹת אֲלָא מִזְוֹנִיתָהֶן, וְהַבָּנִים יוֹרְשׁוּ הַכָּל; וְהַפִּרְסָה
19 הַבְּנוֹת בְּעִשְׂרוֹ [עֶשְׂרִית] נִכְסִים, כְּרִי שֶׁיִּנְשְׂאוּ בּוֹ לְבָעֵלִים.
20 וּבִזְמַן שֶׁהַנִּכְסִים מוֹעֲטִין, אֵין לַבָּנִים כָּלֹם, אֲלָא הַכָּל
21 לְמִזְוֹן הַבְּנוֹת. לְפִיכֶךְ, מִי שְׂמָת וְהַיָּתִיד בָּנִים וּבְנוֹת וְטָמְטוֹם
22 אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוֹס - בִּזְמַן שֶׁהַנִּכְסִים מְרַבִּין - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין,
23 וְהַיָּתִיד הַטָּמְטוֹם אֲצֵל הַבְּנוֹת וְנִזְוֹן כְּמוֹתָן; וּבִזְמַן שֶׁהַנִּכְסִים
24 מוֹעֲטִין - הַבְּנוֹת דוֹחוֹת אֶת הַטָּמְטוֹם אֲצֵל הַבָּנִים וְאוֹמְרוֹת
25 לוֹ: 'זָכָר אִתָּה, וְאֵין לָךְ עִמָּנוּ מִזְוֹנִת'.
26 ג. מִי שֶׁלֹּא שָׁהָת אַחֵר בְּעֵלָה שְׁלִישָׁה חֲדָשִׁים, וְנִשְׁאָת
27 וְלָדָה בֶּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן [הַחֵמֶת] אוֹ בֶּן
28 שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - אֵין זֶה הַבֶּן יוֹרֵשׁ אֶת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן, מִפְּנֵי
29 שֶׁהוּא סֵפֶק. וְאִם מֵת הַבֶּן - שְׁנֵיהֶן יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין
30 בְּשׁוּה, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיהֶן סֵפֶק, שְׂמָא זֶה אֲבִיו אוֹ זֶה אֲבִיו.
31 ד. יָבְמָה שֶׁלֹּא שָׁהָת [אַחֵר מוֹת בַּעֲלָה] שְׁלִישָׁה חֲדָשִׁים,
32 וְנִתְיַבְמָה בְּתוֹךְ שְׁלִישָׁה חֲדָשִׁים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה
33 לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - זֶה הַסֵּפֶק אוֹמֵר: 'שְׂמָא
34 בֶּן הַמֶּת אֲנִי, וְאִירְשֶׁנּוּ נִכְסֵי אֲבִי כָּלֹם, וְאֵין אִתָּה רְאוּי לִיבֶם,
35 שְׂאֵין אִמִּי בֵּת בָּתּוֹ', וְהִיכֶם אוֹמֵר: 'שְׂמָא בְּנֵי אִתָּה, וְאִמָּךְ
36 רְאוּיָה לִיבֶם, וְאֵין לָךְ בְּנִכְסֵי אֲחִי כָּלֹם' - הוֹאִיל וְגַם זֶה
37 הִיכֶם סֵפֶק, שְׂמָא יָבֵם הוּא אוֹ אֵינוֹ יָבֵם - חוֹלְקִין בְּשׁוּה.
38 וְכֵן דִּין זֶה הַסֵּפֶק עִם בְּנֵי הִיכֶם, בְּנִכְסֵי [אֲחִיו] הַמֶּת
39 שֶׁנִּתְיַבְמָה אִשְׁתּוֹ - חוֹלְקִין בְּשׁוּה: הַסֵּפֶק מַחְצָה, וּבְנֵי
40 הִיכֶם הוֹדִיִּין [וְדָאִיִּים] מַחְצָה. מֵת הִיכֶם אַחֵר שֶׁחֲלַק עִם
41 זֶה הַסֵּפֶק, וּבָאוּ בְּנֵי הִיכֶם הַנִּדְרִים לִירֵשׁ אֲבִיהֶן - אִף עַל
42 פִּי שִׁישׁ לָזֶה הַסֵּפֶק לֹאמַר לָהֶן: 'אִם אֲחִיכֶם אֲנִי, תָּנוּ לִי
43 חֶלֶק בִּירְשָׁה זוֹ; וְאִם אֵין אֲנִי אֲחִיכֶם, תַּחֲזִירוּ לִי הַחֶצִי

ז. כיצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - פלוני
 ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתם
 להם במתנה, ויירשו. ואם היה לשון המתנה בתחלה -
 יאמר: נתנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני
 ופלוני, ויירשו. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר:
 'יירש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני,
 שנתתם להם במתנה'.
 ח. ירשת הבעל - אף על פי שהיא מדבריהם [מדברנו],
 עשו חזק לדבריהם בשל תורה; ואין התנאי מועיל בה
 אלא אם כן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו
 בהלכות אישות.
 ט. הגוי יורש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשויותיו,
 מניחין אותן לפי מנהגו.
 י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו
 לו שירש כשהיה, שפא יחזר למדו [לגיוותו]. ויבא לי
 שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחיב לעמד
 בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר
 יורש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.
 יא. כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין - אף
 על פי שאין היורשין נוהגין בו כשורה - אין רוח חכמים
 נוחה הימנו, וזכו האחרים בכל מה שנתן להם. ומדת
 חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצוואה שמעבירין בה
 הירשה מן היורש, אפלו מבין שאינו נוהג כשורה, לאחיו
 שהוא חכם ונוהג כשורה.
 יב. ישראל שנסתמך, יורש את קרוביו הישראלים
 כשהיה. ואם ראו בית דין [לנכחו] לאבד ממונו ולקנסו
 שלא יירש, כדי שלא לחזק ידי הרשעים - הרשות בידיהם.
 ואם יש לו בנים בישראל, נתנתן ירשת אביהם המשמר
 להן. וכן המנהג תמיד במערכ.
 יג. צו חכמים, שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו,
 אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, כאחי
 יוסף עם יוסף.

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"ד

פרק ז

א. אין היורשין נוהלין, עד שיביאו ראיה ברורה שמת
 מורישן. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו גויים משיחין
 לפי תמן - אף על פי שמשיאין את אשתו על פיהם,
 ונוטלת כתבתה - אין היורשין נוהלין על פיהם.
 ב. האשה שבאת ואמרה: 'מת בעלי' - אף על פי שהיא
 נאמנת, ותנשא ותטל כתבתה - אין היורשין נכנסין לנחלה
 על פיה. אמרה: 'מת בעלי', ונתבימה - הרי יבמה נכנס
 לנחלה על פיה, שנאמר: 'יקום על שם אחיו המת', ויהרי
 קם.
 ג. מי שטבע במים שאין להם סוף [שלא רואים את
 1090], ויבאו עדים שטבע בפניהם, ואבד זכרו [לא שמעו

1 במדינה אחרת - דין אחד הוא; שבכל אלו וכיצא בהן,
 2 אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"ד

פרק ו

א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא
 6 לעקר הירשה מן היורש, אף על פי שנה ממון הוא, לפי
 7 שנאמר בפרשת נחלות: 'והיתה לבני ישראל לחקת
 8 משפט' - לומר שחקת זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל
 9 בה; בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע [נוטה
 10 למוות], בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.
 ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי
 12 שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר
 13 כלום; 'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או
 14 שאמר: 'בתי תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר
 15 כלום. וכן כל פיצא בזה. אבל אם היו לו יורשין רבים,
 16 כגון בנים רבים או בנות או אחים, ואמר כשהוא שכיב
 17 מרע: 'פלוני אחי יירשני מכלל אחי', או 'בתי פלונית
 18 תירשני מכלל בנותי' - דבריו קימין, בין שאמר על פה
 19 בין שכתב בכתב. אבל אם אמר: 'פלוני בני יירשני לבדו'
 20 - אם אמר על פה, דבריו קימין; אבל אם כתב כל נכסיו
 21 לבנו - לא עשהו אלא אפטרופא [אחראי], כמו שבארנו.
 ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' -
 23 דבריו קימין. אבל אם אמר על הכור שירש כפשוט
 24 [כאחד האחים], או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו -
 25 לא אמר כלום, שנאמר: 'לא יוכל לבכר את בן האהובה
 26 . . פי את הבכר בן השנואה יפיר'.
 ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא
 28 לבכור ולא לאחד משאר היורשין.
 ה. כמה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם
 29 נתן מתנה, דבריו קימין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו
 30 לבניו כשהוא שכיב מרע, רבה לאחד, ומעט לאחד,
 31 והשוה להן את הבכור - דבריו קימין; ואם אמר משום
 32 ירשה, לא אמר כלום.
 ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה -
 34 אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קימין. כיצד? נתנתן
 35 שדה פלוני לפלוני בני יירשנה, או שאמר: 'יירש שדה
 36 פלוני ונתנתן לו', או שאמר: 'יירשנה ונתנתן לו ויירשנה'
 37 - הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון
 38 ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קימין. וכן אם היו שלש
 39 שדות לשלשה יורשין, ואמר: 'יירש פלוני שדה פלונית,
 40 ונתנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית' -
 41 קנו שלשתן; אף על פי שנה שאמר לו בלשון ירשה, אינו
 42 זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה
 43 לאמירה כדי דבור; אבל אם שהה, צריך שיהיה לשון
 44 המתנה מערב בשלשתן.
 45

1 ומעמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק
2 ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המטלטלין בבית
3 דין, ואחר כך מורידין הקרוב לנכסיו; שאם גרד תחלה -
4 שמא יתלש אלו הפרות שהם בתלושין, ויאכל אותן. והוא
5 הדין בתצרות ופונדקיות [אכסניות] ותניות העשויות
6 לשכר [להשכיר], ואין צריכין עבודה ולא טרח, ואין
7 אדם נותן אותן באריסות [שיעבדו בהם תמורת יבול] -
8 אין מורידין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא
9 כיצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר
10 מנה בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שיבוא ויטל
11 שולו.
12 ז. ואין מורידין הקרוב [של שבוי] לעולם אלא לשדות
13 וגנות וקרמים וכיוצא בהן, שיהיה בהם כאריס, כדי שלא
14 יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים [שוממים].
15 ח. מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא
16 מה ארע לו - אין מורידין קרוב לנכסיו; ואם גרד, מסלקין
17 אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו
18 אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא
19 והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסיו זה? המטלטלין -
20 יעמדו ביד שהן תחת ידו עד שיבוא ויתבע, או עד שגמות
21 ויתבעו היורשין;
22 ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן [אדם שדור בקרקע
23 ברושות], אין לוקחין ממנו שכן, ויורה או כרם שהיה בהן
24 אריס, וישארו בשהניחן עד שיבוא, ויורה או כרם שהניחם
25 בורים, וישארו בורים; שהרי הוא ברצונו אבד ממונו;
26 ואבדה לדעת, אין אנו מצוין להחזירה.
27 י. שמעו בו שמת - הרי בית דין מוציאין כל המטלטלין,
28 ומניחין אותן אצל נאמן על פיהן, ומורידין הקרוב לשדות
29 ולקרמים, ויהיה בהן כאריס, עד שתבוא ראיה ברורה
30 שמת, או עד שיבוא.

1 ממנו] - אף על פי שאין משיאין את אשתו לכתחלה, הרי
2 היורשין נוהלין על פיהן. וכן אם באו עדים שראוהו
3 שנפל לגב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל
4 בו, או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הכירו פניו.
5 אבל אם היה לו סימנים מבהקין בגופו והכירו אותו - בכל
6 אלו הדברים וכיוצא בהם - אם אבד זכרו אחר כן, יורדין
7 לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משיאין את אשתו;
8 שאני אומר, שלא התמירו בדברים אלו, אלא מפני אסור
9 כרת, אבל לענין ממון - אם העידו העדים בדברים
10 שחזקתן למיתה, והעידו שראו אותם הדברים ושעבד
11 זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נוהלין על פיהם.
12 וכנה מעשים בכל יום בכל בתי דינים, ולא שמענו במי
13 שחולק בדבר זה.
14 ד. שבוי שנשבה, ושמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנחלה,
15 וחלקו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן
16 הבורח מחמת סכנה [של מות]. אבל היוצא לדעת
17 [מרוצונו] ששמעו בו שמת, וירדו יורשין לנכסיו, וחלקום
18 - מוציאין מידם, עד שיביאו ראיה שמת מורישן.
19 ה. שבוי שנשבה, ובורח מחמת סכנת נפשות - חייבין בית
20 דין להתעסק בנכסיהן. כיצד עושין? כל המטלטלין יהיו
21 מפקדין ביד נאמן על פי בית דין, ומורידין לתוך הקרקעות
22 קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע ולהתעסק
23 בה, עד שידע שמת, או עד שיבוא. ולקשיבואו השבוי
24 והבורח - שמין לאלו הקרובים שהורדו מה שעשו ומה
25 שאכלו, כמנהג כל הארסין של אותה המדינה. ולמה לא
26 נעמידו בית דין אפיטרופוס [שהוא בחינם] על הכל, בין
27 במטלטלין בין בקרקעות, עד שיבואו הבעלים, או עד
28 שידע בודאי שמת? לפי שאין בית דין חייבין להעמיד
29 אפיטרופוס לגדולים שהם בני דעת.
30 ו. נשבה השבוי, וברח המספן, והניח קמה לקצר, ענבים
31 לבצר, תמרים לגדר, זיתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט ב"ה אלול ה'תשע"ד

71 את-האיפות זפה זפה; והין צדק — צדק את ההינין זפה
72 זפה" ויכר ידעת, שאיפה מדת היבש; וההין — מדת
73 הלח. וכל-אלו ענינם אחד, אף-על-פי שגשגו מיני
74 המדות. לפי שהדבר הזה הנשקל או נמדד אינו אלא
75 שיעור כמותו של דבר מסוים. וכל-הסוגים האלה, כלומר:
76 המאזנים והמשקלות ומדות היבש ומדות הלח, נקראים:
77 מדות. והצווי, שגשגונו להקפיד בדיוק השעורין
78 שמספם עליהם בכל-סוג מהם — נקרא: מצות מדות.
79 ולשון ספרא (שם): "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"ד

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

65 המצוה ה"ח — הצווי שגשגונו לצדק המשקלות
66 והמאזנים והמדות ולהקפיד בדיוקם, והוא אמרו
67 יתעלה: "מאזני צדק אבני-צדק איפת צדק והין צדק
68 יהיה לכם" (ויקרא יט, לו). ולשון ספרא (פרשת קדושים):
69 "מאזני צדק — צדק את-המאזנים זפה זפה; אבני-צדק
70 — צדק את-המשקלות זפה זפה; איפת צדק — צדק

מתוך מהדורת חזק

45 זולתו. והוא אמרו יתעלה: "לא תסיג גבול רעף" (דברים
46 יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אמרו: "לא תסיג
47 גבול רעף", והלא כבר נאמר: "לא תגזל", ומה תלמוד
48 לומר "לא תסיג" מלמד שכל העוקר תחומו של חברו
— עובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד
49 לומר: "בנחלתך אשר תנחל בארץ" (שם), בארץ ישראל
50 עובר בשני לאוין; בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום
51 לאו אחד — כלומר: לא תגזל. הנה נתבאר שלאו זה
52 אינו אלא בארץ ישראל.
53

54 המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם
55 מישראל, והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תגנב"
56 (שמות כ, טו). ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "הרי
57 אזהרה לגנוב נפש". ובגמרא סנהדרין (פו): "אזהרה
58 לגנוב נפשות מנין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב",
59 רבי יוחנן אומר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה,
60 מב) ולא פליגי (הם אינם חולקים): מר קא חשב (אחד
61 מתייחס ל)לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה, לפי
62 שאין עונשים אותו על כך עד שיגנוב וימכור,
63 וכשיעבור על שני לאוין אלו — חייב חנק. אמר
64 יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת"
65 (שמות כא, טז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספר י"א
66 מסנהדרין (פה).

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רמה.

67 המצוה הרמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא
68 לקיחת דבר שאין לנו זכות בו, באגס ובחזקה בגלוי, והוא
69 אמרו יתעלה: "לא תגזל" (ויקרא יט, יג). וכך פשוט בעלי
70 הקבלה (בבא קמא עט:): "לא תגזל" — כענין שנאמר:
71 "ויגזל את-החנית מיד המצרי" (שמואל-ב כג, כא). ולא
72 זה נפק לעשה והוא אמרו: "והשיב את-הגזלה אשר גזל"
73 (ויקרא ה, כג), אלא שאפלו בטל (עשה פעולה המונעת קיום
74 העשה שבה — אינו לוקה (שלא בבכל לאו הניתק לעשה),
75 ושאין אדם לוקה ומשלם לפי שהוא לאו שנתן [שנתן]
76 לתשלומין: שאם שרף את-הגזלה או זרקו לים —
77 משלם מה-שהיתה שוה; ואם כפר בה ונשבע — מוסיף
78 חמס ומקריב אשם, כמו שנתבאר במקומו (מצות עשה עז),
79 וכן נתבאר בסוף מכות (טז).) וכבר נתבאר דיני מצוה זו
80 בספר ט' ופ'ק י' מבבא קמא.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רמז.

84 המצוה הרמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכבוש (לעכב)
85 את החובות הקבועים (המוטלים) עלינו לכל נחזיק בהם
86 ולא נשלמם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעשק את-רעך
87

1 מצרים — על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות,
2 שכל-המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים; וכל-
3 הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים. וכבר
4 נתבאר דיני מצוה זו בספר ה' (מבבא בתרא פח).

5 המצוה הרע"א — האזהרה שהזהרנו מלרמות במדינת
6 הקרקעות ובמדות ובמשקלות, והוא אמרו: "לא-תעשו
7 עול במשפט במדה במשקל ובמשיורה" (שם, לה), ענין
8 הפסוק כפי שבא בקבלה: "לא תעשו עול" במשפט
9 המדה. והוא אמרם (ספרא פרשת קדושים) בבאור ענין
10 לאו זה: "לא תעשו עול במשפט", אם לדין (בבית הדין)
11 כבר אמר; אם כן למה נאמר במשפט? מלמד
12 שהמודד נקרא דין. ושם אמרו: "במדה — זו מדינת
13 הארץ", כלומר מדינתה וחלוקתה, שיעשה את-זה כפי
14 מה שמחייבים מופתי התשפרת (חכמת החשבון וההנדסה)
15 בדיוק המדות וידיעת הדרכים הנכונים בהם, ואל יעשה
16 את-זה בדרכי השערה שאין בהם אמת כדרך שעושים
17 רב העם. ומשקל — כולל המשקלות והמאזנים.

18 המצוה הער"ב — האזהרה שהזהרנו מלהחזיק
19 משקלות ומדות חסרים אצלנו בכתנינו ואף-על-פי שלא
20 נשתמש בהם במקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "לא-
21 יהיה לך בכיסך אגן ואגן גדולה קטנה" (דברים כה, יג),
22 וכן איפה ואיפה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה
23 — למכירה). ולשון גמרא בבא בתרא (פט:): "אסור לאדם
24 שישקה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפלו היא
25 עביט (כלי) של מימי רגלים". ואל תחשוב שאמרו:
26 "לא יהיה לך איפה ואיפה, ולא יהיה לך אגן ואגן" —
27 שתי מצות, לפי ששני הלאוין נאמרו להשלמת דיני
28 המצוה, כדי לכלול שני מיני המדידה שהם המשקל
29 ("אבן") והמדה (מדת הנפח — "איפה"), כאלו אמר: לא
30 יהיו לך שתי מדות לא במשקל ולא במדה, כדרך
31 שבארנו במצות עשה (רח). ואמרו: "לא יהיה לך בכיסך
32 אגן ואגן ולא יהיה לך איפה ואיפה" כמו אמרו:
33 "לא-תשיף לאחיד נשף נשף אכל נשף כל-דבר אשר
34 ישף" (שם כג, ב) שהוא לאו אחד, שכלל בו מינים רבים
35 שדן בכלם ענין אחד עצמו. ואין המצות מתרבות בכפל
36 "ולא" אם הענין אחד, כמו שהקדמנו בכלל התשיעי,
37 וכבר קדם לך דומה לזה במצוה המשלימה מאתים
38 ממצות לא-תעשה, והוא אמרו: "ולא-יראה לך חמץ
39 ולא-יראה לך שאר".

יום שני כ' אלול ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רמו. רמג.

40 המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלגנוב גבולות
41 הקרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו לבין
42 זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטוען (לעצמו) את-קרקע
43

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"ד

43

44

מצות לא תעשה רסו.

המצוה הרס"ו — האזהרה שהזהרנו מלתלות (לקשור) 45
מחשבותינו בחמוד רכוש וזולתנו ולהתאנות לו, לפי שזה 46
יביא לידי עשיית תחבולה לרכישתו, וזהו לשון הלאו שבא 47
בענין זה, אמר: "ולא תתאנה בית רעך" (דברים ה, יח). ואין 48
שני הלאוין ענין אחד, אלא הלאו הראשון והוא "לא 49
תחמד", מזהיר מלרפוש קנין וזולתנו (על ידי תחבולות), 50
והלאו השני מזהיר אפילו על התאנה והחמוד בלבד. ולשון 51
המכלתא (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רעך" ולהלן הוא 52
אומר: "לא תתאנה בית רעך" — לחיוב על התאנה 53
(במחשבה ולב) בפני עצמה ועל החמוד (במעשה) בפני 54
עצמו. ושם אמרו: "מנין שאם התאנה אדם סופו לחמוד 55
(בנקיטת פעולות מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאנה ולא 56
תחמד". מנין שאם חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר: 57
"וחמדו שדות וגזלו" (מכילתא, ב). פרוש דבר זה: שאם ראה 58
דבר יפה אצל אחיו אם השליט מחשבתו עליו ונתאנה לו 59
— הרי עבר על אמרו יתעלה: "לא תתאנה". ונתחזק בו 60
אהבת אותו הדבר עד שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל 61
מלפסו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב 62
ממנו ויותר יקר. אם עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על 63
"לא תחמד" כשירכש אותו הדבר שהיה של חברו שלא 64
היה לו ענין במכירתו, אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה 65
עד שהשיגו. ונמצא שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו 66
(שכל זה גורם). ואם נמנע זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת 67
חבתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בחזקה ובאגס מחמת 68
התחזקות אהבת אותו הדבר בנפשו, והרי אז עבר גם על 69
"לא תגזול". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות 70
(מלכים א, כא). הנה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא 71
תתאנה" ובין "לא תחמד". 72

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"ד

73

74

מצות עשה קצד.

המצוה הקצ"ד — הצווי שנוצטינו להשיב את הגזלה 75
עצמה אם היא קיימת בעינה, עם תוספת חמש (אם כבר 76
על גולתה בשבועה) או לתן דמיה אם נשתנתה, והוא אמרו 77
יתעלה: "והשיב את-הגזלה אשר גזל וגו'" (ויקרא ה, כג). 78
וכבר בארו במסכת מכות (טז), שלאו דגזל הוא לאו 79
שנתק לעשה ואמרו: "רחקנא אמר: לא תגזל" (שם יט, ג), 80
והשיב את-הגזלה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו 81
בפרקים האחרונים (בבא קמא). 82

ולא תגזל" (ויקרא יט, ג). והוא שהגנבה היא לקיחת דבר 1
של הזולת בתחבולה ובקסתר, והזהרנו ממעשה זה 2
באמרו: "לא תגנבו", כמו שבארנו (לא תעשה רמד); והגזל 3
הוא לקיחת דבר של הזולת באגס וחזקה בגלוי כמו 4
שעושים שודדי הדרכים, והזהרנו גם על מעשה זה 5
באמרו: "לא תגזל"; והעשק הוא שהיה לזולתך אצלך 6
חוב מסים, כלומר: שנקבע לו אצלך ובאחריותך ממון 7
ואתה מחזיק בו ואינך מוסרו לו בין דרך אגס בין שלא 8
דרך אגס, אלא (רווחו בטענות) בלך ושוב או ברמיה. 9
וזהרנו גם על מעשה זה באמרו יתעלה: "לא תעשק 10
את-רעך". ובפרוש אמרו בספרא (פרשת קדושים): "לא- 11
תעשק — עשק שהוא של ממון, ואיזה? זה הכובש שבר 12
שכיר" (מעבד שבר הפועל) וכן כל-הדומה לו. והמשיל 13
בשכר שכיר, לפי שהוא חוב הקבוע עליך אף-על-פי שלא 14
מסר לך ממון משלו ולא בא לידך אתה ממנו שום ממון, 15
ואף-על-פי-כן כיון שנקבע לו אצלך חוב הזהרת 16
מלהחזיק בו. וכבר נקפל הלאו בענין זה והביא לרגמא 17
דבר זה בעצמו ואמר: "לא-תעשק שכיר" (דברים כד, יד), 18
ענינו: לא-תעשוק את-השכיר לפי שהוא עני ואביון, 19
כדרך שאמר בו: "ולא-תבוא עליו השמש (בלי שתשלם 20
המגיע לו) כי עני הוא" (שם, טו). ולשון ספרי (פרשת 21
כי-תצא): "לא-תעשק שכיר עני ואביון, והלא כבר נאמר: 22
"לא תגזל"? מלמד שכל-הכובש שבר שכיר — עובר 23
משום: בל תעשק, ובל-תגזל, ובל-תלין פעלת שכיר, 24
ומשום ביומו תמן שכרו". ושם אמרו בפרוש ענין אמרו 25
"עני ואביון" אמרו: "ממהר אני להפריע על-ידי (כשמדובר 26
ב) עני ואביון". והעובר על העשק דינו בענש ודין הגזלן 27
שנה. אמר יתעלה: "וכחש בעמיתו בפקדון או-בתשומת 28
יד או בגזל או עשק את-עמיתו" (ויקרא ה, כא). 29

יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"ד

30

מצות לא תעשה רסה.

31

המצוה הרס"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעסיק 32
מחשבותינו בתחבולות אף לרכוש קנין של זולתנו 33
מאחינו, וזהו אמרו יתעלה: "לא תחמד בית רעך" (שמות 34
כ, יז). ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "לא תחמד — 35
או (אם-כך אולי) אפילו חמוד בדבור? תלמוד לומר: 36
"לא-תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה), 37
מה להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן נמי עד שעושה 38
מעשה, הנה נתבאר לך שלאו זה מזהיר מלעשות 39
תחבולות כדי ששיג לעצמו דבר שחמדנו מרכוש 40
אחינו, ואפילו בקניה ומתן דמים מרבים — שכל-זה 41
עברה על "לא תחמד". 42

מלכים ב יט זכב

ו הִנְנִי נֹתֵן בּוֹ רוּחַ וְשָׁמַע שְׁמוּעָה וְשָׁב לְאַרְצוֹ וְהִפְלַתִּי בַּחֲרֵב בְּאַרְצוֹ: ח וַיָּשָׁב רַב־שָׁקָה וַיִּמָּצָא אֶת־מֶלֶךְ אַשּׁוּר גִּלְחָם עַל־לִבְנָה כִּי שָׁמַע כִּי נָסַע מֶלְכִּישׁ: ט וַיִּשְׁמַע אֶל־תְּרַהֲקָה מֶלֶךְ־כּוּשׁ לֵאמֹר הִנֵּה יֵצֵא לְהִלָּחֵם אֹתָךְ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־חֲזַקְיָהוּ לֵאמֹר: י כֹּה תֹאמְרוּן אֶל־חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר אֶל־יִשְׂאָךְ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בָּטַח בּוֹ לֵאמֹר לֹא תִנָּתֵן יְרוּשָׁלַם בְּיַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר: יא הִנֵּה אַתָּה שֹׁמֵעַת אֶת־אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר לְכַל־הָאֲרָצוֹת לְהַחְרִיבָם וְאַתָּה תִּנָּצֵל: יב הִהְצִילוּ אֹתָם אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁחֲתוּ אֲבוֹתַי אֶת־גִּזְוֹן וְאֶת־חֲרֹן וְרָצַף וּבְנִי־עֶדֶן אֲשֶׁר בְּתֵל־אֲשֹׁר: יג אִיזוּ מֶלֶךְ־חֲמַת וּמֶלֶךְ אֶרְפָּד וּמֶלֶךְ לַעִיר סַפְרוֹיִם הִנֵּעַ וְעָוָה: יד וַיִּקַּח חֲזַקְיָהוּ אֶת־הַסְּפָרִים מִיַּד הַמַּלְאָכִים וַיִּקְרָאם וַיַּעַל בֵּית יְהוָה וַיִּפְרְשֻׁהוּ חֲזַקְיָהוּ לִפְנֵי יְהוָה: פ טו וַיִּתְפַּלֵּל חֲזַקְיָהוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבָרֶךְ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֹשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאַתָּה הָאָרֶץ: טז הִפָּה יְהוָה אֲנֹכִי וְשָׁמַע פֶּקֶח יְהוָה עֵינָיִךְ וְרָאָה וְשָׁמַע אֶת דְּבָרֵי סַנְחֵרִיב אֲשֶׁר שָׁלַח לְחַרֵּף אֱלֹהִים חַי: זי אֲמַנָם יְהוָה הַחֲרִיבוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר אֶת־הַגּוֹיִם וְאַתָּה אֲרָצָם: יח וְנָתַנוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם־מַעֲשֵׂה יְדֵי־אָדָם עֵץ וָאֶבֶן וַיִּאֲבָדוּם: יט וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנו נָא מִיָּדוֹ וַיַּעַזְרוּ כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבָרֶךְ: ס כ וַיִּשְׁלַח יִשְׁעִיהוּ בֶן־אֲמוּץ אֶל־חֲזַקְיָהוּ לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל־סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר שֹׁמֵעַתִּי: כא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־דָּבַר יְהוָה עֲלֶיךָ כִּי זֶה לַעֲגָה לְךָ בְּתוֹלַת בְּתִצִּיּוֹן אַחֲרֶיךָ רֹאשׁ הַנִּיעָה בַּת יְרוּשָׁלַם: כב אֶת־מִי חֲרַפְתָּ וְגִדַּפְתָּ וְעַל־מִי הִרִימוֹת קוֹל וְהִשָּׂא מְרוֹם עֵינֶיךָ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

רש"י

שֶׁאֵמַר (יִשְׁעִיהוּ מִה יד): יִגִּיעַ מִצְרַיִם וּסְחוּר כּוֹשׁ וּגְוִי עֲלֶיךָ יַעֲבוּרוּ וּגְוִי: (ט) וַיִּשָּׁב וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים. לַהּוּדִיעַ שְׁאִינוּ שָׁב לַאֲרָצוֹ, אֲלֵא לַהּלָחֵם עִם כּוֹשׁ, וּלְחַזּוֹר כֹּאן: (יב) עֵדֶן. שֶׁם מְדִינָה: (יג) הִנֵּעַ וְעוֹה. אוֹתָן מֶלֶךְ אַשּׁוּר: (יד) אֲמַנָם. אִמַּת הוּא שֶׁהַחֲרִיבוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר אֶת הָעַמִּים, וְנָתַנוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ:

מצודת ציון

(ז) רוּחַ. רִצּוֹן, כְּמוֹ (יִחְזָקָל א יב): אֵל אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָה הָרוּחַ לִלְכַּת: (י) יִשְׂאָךְ. יִסִּית וַיִּפְתָּה אוֹתָךְ: (טז) פֶּקֶח. פִּתַּח כְּמוֹ (זכְרִיָּה יב ד): אִפְקַח אֶת עֵינֶי:

מצודת דוד

(ז) נֹתֵן בּוֹ רוּחַ. אֵעִיר רִצּוֹנוֹ לִלְכַת מִפֶּה כֹּאשֶׁר יִשְׁמַע שְׁמוּעָה, הִיא שְׁמוּעַת תְּרַהֲקָה מֶלֶךְ כּוֹשׁ: וְשָׁב לַאֲרָצוֹ. סוֹף הַדָּבָר יִהְיֶה שִׁישׁוּב לַאֲרָצוֹ בַּפְּחִי נֶפֶשׁ, וּבִאֲרָצוֹ אִפִּיל אוֹתוֹ בַּחֲרֵב: (ט) וַיִּשְׁמַע אֶל תְּרַהֲקָה. רָצָה לוֹמַר: קִבַּל דְּבָרֵי, וַיִּצָּא גַם הוּא לִקְרֹאתוֹ לְמַלְחָמָה: וַיִּשָּׁב. שָׁלַח שׁוֹב מַלְאָכִים, לַהּוּדִיעַ שְׁאִינוּ מִסְתַּלֵּק לְגַמְרִי, כִּי אִם עַל מִנַּת לְשׁוֹב: (יא) וְאַתָּה. וְכִי אַתָּה תִּנָּצֵל, בְּתַמִּיָּה: (יב) הִהְצִילוּ. וְכִי אֱלֹהֵי הָעַמִּים הִצִּילוּ אֶת הָעַמִּים: (יג) לַעִיר סַפְרוֹיִם. לְפִי שֶׁהִיָּתָה גְדוֹלָה וְחִשּׁוּבָה, אָמַר בֶּה 'לַעִיר': (יד) הַסְּפָרִים. כִּי בִמְכַתֵּב שִׁלַּח הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַיִּפְרְשֻׁהוּ. פָּרַס כָּל אַחַת וְאַחַת: (טו) הַכְּרוּבִים. שֶׁעַל הַכְּפּוֹרוֹת אֲשֶׁר עַל הָאֲרוֹן, וְכֹאמֹר, וַאֲיֵן אִם כֵּן תִּמְסּוּר בִּידוֹ אֶת יְרוּשָׁלַם, וַיִּבְאוּ הַכְּרוּבִים בְּיַד צָר: (טז) אֲשֶׁר שָׁלַח. אֶת הַמַּלְאָךְ הַמְבִּיא הַסְּפָרִים: (יז) אֲמַנָם ה'. אַתָּה ה', הִנֵּה אִמַּת הוּא שֶׁהַחֲרִיבוּ אֶת הָעַמִּים: (יח) כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה. אֲבָל כָּל זֶה הִיָּה בַעֲבוּר שְׁאִין בְּהֵם אֱלֹהוֹת, וְלֹזֶה הַאֲבִידִים: (כ) אֵל סַנְחֵרִיב. בַּעֲבוּר דְּבָרֵי סַנְחֵרִיב: (כא) עֲלִיו. עַל סַנְחֵרִיב: כִּי זֶה לַעֲגָה לְךָ. בְּתִצִּיּוֹן תִּבְּזֶה אוֹתָךְ, תִּלְעַג עֲלֶיךָ, וְנִקְרָאָה בְּתוֹלָה, עַל כִּי לֹא נִכְבְּשָׁה עֲדִיין מְעוֹלָם, לְמִשּׁוֹל בֶּה עִם אַחֵר, כְּבַתּוּלָה זֶה שֶׁלֹּא בָאָה בְּרִשּׁוֹת הַבַּעַל, וְכֵן (יִשְׁעִיהוּ כג ב): בְּתוֹלַת בְּתִצִּיּוֹן: אַחֲרֶיךָ. אַחֲרֵי מִפְּלַתְךָ, תִּנִּיעַ בְּרֹאשְׁךָ בְּדֶרֶךְ לַעֲגָה: (כב) אֶת מִי. לְמַה לֹּא שְׁמַת עַל לְבַךְ לְהַבִּין אֶת מִי חֲרַפְתָּ: מְרוֹם. לְרוֹם רִקִּיעַ:

קלח. א-ח

א לְדֹד | אֹדֶךְ בְּכַל־לְבִי נֶגַד אֱלֹהִים אֲזַמְרֶךְ: ב אֲשַׁתְּחֹה אֶל־הֵיכַל קִדְשֶׁךָ וְאֹדֶה אֶת־שִׁמְךָ עַל־חֲסֶדְךָ
וְעַל־אַמְתֶּךָ בִּי־הַגְדַּלְתָּ עַל־כָּל־שִׁמְךָ אֲמַרְתָּ: ג בְּיוֹם קָרָאתִי וַתַּעֲנֵנִי תִרְחַבְנִי בְּנַפְשִׁי עֹז: ד יוֹדֹךְ יְהוָה
כָּל־מַלְכֵי־אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אֲמַר־יָפִיד: ה וַיִּשְׁירוּ בְּדַרְכֵי יְהוָה בִּי־גִדּוֹל כְּבוֹד יְהוָה: ו בִּיְרֵם יְהוָה וְשָׁפַל
יִרְאָה וְגָבַהּ מִמָּרְחָק יִידַע: ז אִם־אֵלֶךְ | בְּקֶרֶב צָרָה תַּחֲנִינִי עַל אֵף אֵיבִי תִשְׁלַח יָדְךָ וְתוֹשִׁיעֵנִי יְמִינְךָ:
ח יְהוָה יִגְמֹר וַיִּגְמֹר פְּעָרֵי יְהוָה חֲסֶדְךָ לְעוֹלָם מַעֲשֵׂי יְדִיךָ אֶל־תִּרְפֶּה:

קלז. א-ה

א לְמַנְצֶה לְדֹד מִזְמוֹר יְהוָה חֲקַרְתִּנִּי וַתִּדַּע: ב אֶתָּה יָדַעְתָּ שִׁבְתִּי וְקוּמִי בְּנִתָּה לְרַעִי מִרְחֹק: ג אֲרַחֲנִי
וּרְבָעִי זָרִית וְכָל־דַּרְכֵי הַסִּפְנָתָה: ד כִּי אֵין מִלָּה בְּלִשׁוֹנִי הֵן יְהוָה יָדַעְתָּ כָּלָה: ה אַחֹר וְקֶדֶם צִרְתִּנִּי
וַתִּשָּׁת עָלַי כַּפְּכָה:

רש"י

(א) נגד אלהים אזמרך. לעיני השרים (מלאכים):
(ב) כי הגדלת על כל שמך אמרתך. שמך בעל
גבורות קנוא ונוקם ואמרת הבטחת טובך וחסדך
הגדלת על כל שמך אמרתך שאתה מעביר לנו על
מדותיך וסולח לנו: (ג) תרהיבני. הגדלתני: (ד) כי
שמעו. כששמעו אמרי פִּיךָ לא תרצח לא תנאף הודו
על אמרי פִּיךָ על אנכי ולא יהיה לך כדי הוא להקבילם
עול מלכותו עליהם תחלה ואח"כ יגזור כל גזרותיו:
(ו) יידע. ייסר כמו ויודע בהם את אנשי סכות:
(ח) יגמור בעדי. יסכים ע"י בקשותי: מעשי ידיך.

בבית הבחירה שנאמר בו כוננו ידיך (שמות טו):
(ב) בנתה לרעי מרחוק. בנתה מרחוק למושכני אל
רעותך וחבתך: לרעי. לקרבי אליך: (ג) ארחי ורבעי
זרית. דרכי ורבעי ושכני סבת מחיצה שאין לי לעשות
דבר בלא ידיעתך, זרית לשון זר זהב סביב (שמות כה)
וכן חברו מנחם, ורבותינו דרשו על טיפת תשימיש
שהולד נוצר מן הברור שבה ופירושו זרית לשון זורה
התבואה לברור את הפסולת שבה: הסכנתה. למדת:
(ה) אחור וקדם צרתני. פני ואחורי: כפכה. אכפך
ורדויך דישטרו"ט בלעז:

מצודת ציון

(ג) תרהיבני. ענין התחזקות כמו ורהבם עמל ואון (לעיל ז):
(ו) יידע. ייסר כמו ויודע בהם את אנשי סכות (שופטים ח):
(ח) יגמור. מלשון גמר והשלמה: בעדי. עלי: תרף. מל'
רפיון: (ב) בנתה. מלשון בינה: לרעי. ענין מחשבה כמו
וברעיון לבו (קהלת ב): (ג) ארחי. דרכי: ורבעי. ענין רביצה
והוא השכיבה לנוח כמו ותרבץ תחת בלעם (במדבר כג) תרגומו
ורבעת וקרוב לו לא תרביע כלאים (ויקרא י"ט): זרית. ענין סבוב
והוא מלשון זר זהב (שמות כ"ה): הסכנתה. ענין ההרגל כמו
ההסכן הסכנתי (במדבר כג): (ד) מלה. ענין דבור: (ה) צרתני.
מלשון מצור וסבוב: ותשת. ענין שימה:

מצודת דוד

(א) נגד אלהים. הם השופטים והחכמים כמו עד האלהים
יבא דבר שניהם (שמות כב): (ב) ועל אמתך. על שאתה מאמת
אמרי הבטחתך לקבל שבים: כי הגדלת על כל שמך אמרתך.
כי הנה כל שמות המקום ב"ה מורים על מרבית גדולתו
והמורד במלך גדול הלא אחת דתו להמית ואין מועיל שום
פיוס ולזה אמר כי אתה הגדלת על כל שם שיש לך המורה
על הגדולה ומאשימים את החוטא מאוד הנה על כולם הגדלת
אמרתך שהבטחת לקבל שבים ועם כי מלך גדול אתה:
(ג) תרהיבני. תחזקני לשום בנפשי עוז ואמצות להתחזק
בעבודתך: (ד) כי שמעו. כאשר שמעו אמרי פִּיךָ שאתה
מקבל שבים אז יודוך: (ה) וישירו. לא ישירו שירי שחוק

וחשק כ"א ישירו בדרכי ה' בהנהגת מדותיו: כי גדול וגו'. וראוי אם כן לשיר בדרכיו: (ו) כי רם ה'. עם שהוא רם מאוד
מ"מ יראה את השפל וישגיח בו להקימו: וגבוה. עם כי מושבו בגבהי השמים מ"מ ממרחק ייסר את החוטאים: (ז) תחייני.
ר"ל תחייני מהצרה: על אף אויבי. על כי בערה בהם אפם וחמתם לבלעני לזה תשלח עליהם מכת ידך ותושיע לי בימינך:
(ח) יגמור בעדי. כאשר החל להראות חסדי כן יגמור בעדי ר"ל ישרים חסדו עלי לעולם: מעשי ידיך. הלא אני מעשה ידיך
כי אתה המלכתני לזה אל תרף ידך ממני ואחוז בי: (א) חקרתני. חקרת מחשבות לבי ותדע אותם: (ב) שבתי וקומי. מחשבת
שבתי וקומי: בנתה. תבין לרעיון לבבי מזמן רחוק ר"ל משעה שנבראתי: (ג) ארחי ורבעי. דרכי ורבעי סבת וגדרת להם
חוק וגבול ולא יעבור: הסכנת. ר"ל אתה יודעם כאדם המורגל בדבר שיודע כל בה: (ד) כי אין מלה. כאשר המלה עדיין
איננה בלשוני ולא החיליתי לדבר הן אתה ה' ידעת כל המלה טרם דברתי: (ה) אחור וקדם. צרת עלי מסביב מאחור ומקדם
לבל אברח ושמת עלי כפך להכות בי ר"ל אני תמיד בידך ואין לי מנוס והמשיל הדבר לאנשי חיל הצרים על עיר מסביב לבלי
תת יוצא ומכים בהם כרצונם:

יהל אור

ה אחור וקדם צרתני*. פ"ט דברכות דס"א ע"א דאמר ר'
ירמי' בן אלעזר דו פרצופין (שני פרצופין בראו תחלה אחד
מלפניו ואחד מלאחריו וצלחו לשנים ועשה מן האחד חוה)

ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר אחור וקדם צרתני (לשון
צורה דהיינו שני פרצופין). וכ"ה פ"ב דעירובין דף י"ח ע"א
ועל"ק סעי' יו"ד:

ח מביאין מהקדש פשפה — שעירה; מהקדש שעירה — פשפה; מהקדש פשפה ושעירה — תורין ובני יונה; מהקדש תורין ובני יונה — עשירית האפה. כיצד? הפריש לכשפה או לשעירה, העני — יביא עוף; העני — יביא עשירית האפה. הפריש לעשירית האפה, העשיר — יביא עוף; העשיר — יביא פשפה ושעירה. הפריש פשפה או שעירה, ונסתאבו — אם רצה, יביא בדמיהן עוף. הפריש עוף, ונסתאב — לא יביא בדמיו עשירית האפה, שאין לעוף פדיון.

ט רבי שמעון אומר: פבשים קודמין לעזים בכל מקום; יכול מפני שהן מבחרין מהן? תלמוד לומר (ויקרא ד, לב): "ואם-פבש יביא קרבנו לחטאת" — מלמד ששניהם שקולין. תורין קודמין לבני יונה בכל מקום; יכול מפני שהן

פירוש ברטנורא

ח מביאים מהקדש כשבה שעירה. אם הפריש מעות ליקח כשבה לחטאתו, יכול ליקח בהן שעירה אם ירצה: הפריש לכשבה או לשעירה. הפריש מעות לקנות בהן כשבה או שעירה: העני. יביא בהן עוף, והשאר חולין. דכתיב בקרבן עולה ויורד גבי כשבה ושעירה, מחטאתו אשר חטא, דמשמע ממוקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני יביא עוף ממוקצת דמים הללו. ובני עוף נמי כתיב מחטאתו, דמשמע דאם העני יותר מביא ממוקצת דמי העוף עשירית האפה, ובני עשירית האפה כתיב על חטאתו, דמשמע אם העשיר יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה: ונסתאבה. הוממה: אם רצה יביא בדמיהן עוף. כגון אם העני: שאין לעוף פדיון. דבפסולי המוקדשים כתיב (ויקרא כ"ו) והעמיד את הכהמה לפני הכהן, והיה אפשר שיאמר והעמיד אותה, מה תלמוד לומר הכהמה, לומר לך בהמה נפרדת ואין עופות ולא עצים ולא לבונה ולא כלי שרת נפרדים:

ט כבשים קודמים לעזים. בכל דוכתא הקדים הכתוב כבשים לעזים, דכתיב (שמות י"ב) מן הכבשים ומן העזים תקחו, וכן (במדבר ט"ו) או לשה בכבשים או בעזים. יכול, האומר הרי עלי עולה ויש לו כבש ועז יביא כבש דוקא: תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו. ולעיל מניח כתיב והביא את קרבנו שעירה

משניות מבוארות — קהתי

אלו עשירית האפה סולת. וכן הדין להפך: הפריש לעשירית האפה — כדן דל שבדלים, ואחר כך העשיר — נעשה עשיר, יביא עוף — יוסיף כסף על מה שהפריש ויביא ממנו תורים או בני יונה; העשיר — נעשה עשיר יותר, יביא פשפה ושעירה — יוסיף כסף ויביא כשבה או שעירה לחטאתו. בגמרא מבואר הטעם, שבמביא עשירית האפה נאמר (שם שם, יג): "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא", ומשמע מלשון "על חטאתו", שאם העשיר, יוסיף על הדמים שהפריש ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה. הפריש פשפה או שעירה, ונסתאבו — ונפל בהם מום וביתיים גם העני, אם רצה, יביא בדמיהן עוף — תורים או בני יונה. הפריש עוף, ונסתאב — ונעשה מחוסר אבר, שזהו מום הפוסל גם בעופות (עין זבחים ז, ח), וביתיים העני, לא יביא בדמיו עשירית האפה — אינו יכול לפדותו ולהביא בדמיו עשירית האפה סולת, שאין לעוף פדיון — שלא נאמר פדיון אלא בבהמה (עין מנחות יב, א).

באור משנה ט

רבי שמעון אומר: פבשים קודמין לעזים בכל מקום — בתורה נזכרים בכל מקום כבשים קודם לעזים, כמו שכתוב (שמות יב, ח): "מן הכבשים ומן העזים תקחו", וכן (ויקרא ח, ו): "והביא... כשבה או שעירת עזים לחטאת", וכן (שם ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", וכן (שם כב, כז): "שור או כשב או עז לא יאכל", וכן (במדבר טו, יא): "בכבשים או בעזים", וכן (שם יח, יז): "או בכור כשב או בכור עז", וכן (דברים יד, ד): "שה כבשים ושה עזים", וכל — אתה לומר, מפני שהן מבחרין מהן — שהכבשים מובחרים מן העזים, ומצוה היא שיביא קרבנו מן המובחר, כגון האומר: הרי עלי עולה, ויש לו כבש ועז, יביא כבש דוקא? תלמוד לומר: "ואם-פבש יביא קרבנו לחטאת" — ולמעלה (ויקרא ז, כח) נאמר: "והביא קרבנו שעירת עזים". הרי שהקדים כאן עז לכבש, מלמד ששניהם שקולין — ואיזה מהם שירצה יביא לקרבנו. תורין קודמין לבני יונה בכל מקום — בתורה (ויקרא א, יד; ח, ז; יב, ח; יד, כב; טו, יד; שם כ; במדבר ו, י) — יכול — אתה לומר: מפני שהן מבחרין מהן — שהתורים מובחרים מבני יונה? תלמוד לומר: "ובני-יונה או-תור לחטאת" — הרי שהקדים כאן בן יונה לתור, מלמד — הכתוב, ששניהם שקולין — וכל החייב להביא תורים או בני יונה,

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהמפריש חטאת לא יביאנה מחטא על חטא, באה משנתנו ללמד, שהמפריש מעות לחטאתו לקנות מהן כשבה, רשאי להביא מהן שעירה, וכן להיפך. כן באה המשנה ללמד, שהמפריש מעות לחטאת של קרבן עולה ויורד לקנות בהן כשבה או שעירה, ולא הספיק להביא את קרבנו עד שהעני, היהיה מביא מהן תורים ובני יונה, ואם הפריש מעות לתורים ובני יונה ונעשה דל שבדלים, מביא מהן עשירית האפה סולת, כמבואר במשנה.

וכבר שנינו (לעיל ב, ג-ד): "חמישה מביאים קרבן עולה ויורד: (א) הנשבע שבועת העדות (בין בודין ובין בשגגה); (ב) הנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגגה; (ג) חטאת שאכל קודש בשגגה או שנכנס למקדש בשגגה (בשלושה אלו דל שבדלים מביא עשירית האפה סולת); (ד) היולדת; (ה) המצורע (בשני האחרונים יש שני סוגי קרבתו בלבד: קרבן עשיר וקרבן עני, אבל אין קרבן מיוחד לדל שבדלים).

מביאין מהקדש פשפה — ממעות שהפריש אדם לקנות בהן כשבה לחטאתו, שעירה — אם רוצה, יכול הוא להביא מהן עשירית עזים לחטאת; וכן מהקדש שעירה פשפה — אם הפריש מעות לקנות בהן שעירה, יכול הוא לקנות בהן כשבה, שכל המחוייב חטאת יכול להביא כשבה או שעירה כרצונו (תפארת ישראל). מהקדש פשפה ושעירה — ממעות שהפריש לקנות בהן כשבה או שעירה, תורין ובני יונה — יכול לקנות בהן תורים או בני יונה, כמבואר להלן: מהקדש תורין ובני יונה — ממעות שהפריש לקנות בהן תורים או בני יונה, עשירית האפה — יכול לקנות מהן עשירית האפה סולת, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: כיצד — מביאים מהקדש כשבה ושעירה תורים ובני יונה, ומהקדש תורים ובני יונה עשירית האפה? הפריש — מעות לחטאת של קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו לעיל, לכשפה או לשעירה — לקנות בהן כשבה או שעירה לחטאתו, העני — נעשה עני, ירד מנכסיו, יביא עוף — יקנה ממעות אלו תורים או בני יונה לחטאתו, והשאר הוא חולין (רש"י; ברטנורא); העני — התרושש ונעשה דל שבדלים, יביא עשירית האפה — סולת למנחת חטאת, כגון אלו המביאים בדלי דלות עשירית האפה, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר במביא כשבה או שעירה לחטאת של עולה ויורד (ויקרא ח, ו): "וכפר עליו הכהן מחטאתו", וכן במביא שתי תורים או שני בני יונה נאמר (שם שם, י): "וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא", ומשמע: "מחטאתו" — ממוקצת חטאתו, כלומר ממוקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר ממוקצתו. ומכאן, שאם הפריש לכשבה או לשעירה והעני, מביא ממוקצת דמים אלו תורים או בני יונה, ואם הפריש לתורים או לבני יונה והעני, מביא ממוקצת דמים

מִבְּחֵרִין מִהֵן? תִּלְמֹד לֹמֵר (שם יב, ו): "וּבְיָזוּנָה אוֹתֵר לְחֻטָּאת" — מִלְמֵד שֶׁשְּׁנִיָּהּ שְׁקוּלִין. הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם; וְכֹל שֶׁבְּכֹד הָאֵב עוֹדֵף עַל כְּבֹד הָאֵם? תִּלְמֹד לֹמֵר (שם יג, ג): "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" — מִלְמֵד שֶׁשְּׁנִיָּהּ שְׁקוּלִים; אָבִל אִמְרוּ חֻכְמִים: הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָמוֹ חֵיבִין בְּכְבוֹד אָבִיו. וְכֵן בְּתִלְמוֹד תוֹרָה: אִם זָכָה הֵבֶן לִפְנֵי הָרֶב — קוֹדֵם אֵת הָאֵב בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חֵיבִין בְּכְבוֹד רֶבּוֹ.

ס ל י ק מסכת ברייתות

מסכת מעילה

פרק ראשון

א קדשי קדשים ששחטן בדרום — מועלין בהן. שחטן בדרום וקבל דמן בצפון, בצפון וקבל דמן בדרום, שחטן ביום וזרק בלילה, בלילה וזרק ביום, או ששחטן חוץ לזמנן, וחוץ למקומן — מועלין בהן. כלל אמר רבי יהושע:

פירוש ברטנורא

עוים, כאן הקדים עז לכבש, ללמד ששניהם שקולים ואי זה מהן שירצה יביא: **תורים קודמין לבני יונה**, דברוב מקומות כתיב ברישא תורים והדר בני יונה: **אם זכה הבן לפני הרב**, שרוב חכמתו למד ממנו: **קודם את האב בכל מקום**, כגון להשיב את אבידה ולפדות מכיב השבי ולהחיות ולפרוק עמו. ואם אביו תלמיד חכם אע"פ שאינו שקול כנגד רבו, אביו קודם לרבו, ואפילו רבו מובהק:

מסכת מעילה

א א קדשי קדשים ששחטן בדרום, אע"פ שדינן להשחט בצפון, לא תימא כמאן דחנקיהו דמו והוו כקדשים שמתו שיצאו ידי מעילה דבר תורה, קמשמע לן דקדשים שמתו לא חזו כלל, אבל דרום נתי דאינו ראוי לקדשי קדשים אבל ראוי הוא לקדשים קלים הלכך מועלין בהן, ומי שנהנה מהם שות פרוטה מביא קרבן מעילה, ולא בלבד כי נשחטו בדרום וקבל דמן בצפון הוא דמועלין בהן משום דעיקר עבודה בצפון הוה [כרין], דמקבלה ואילך מצוות כהונה, אלא אפילו שחטן בצפון וקבל דמן בדרום, אף על גב דעיקר עבודה הויה בדרום שלא כדון, אפילו הכי מועלין בהן: **וזרק דמן בלילה**, אע"ג דלילה לאו זמן הקרבה, מועלין בהן: **בלילה וזרק דמן ביום**, האי כל שכן הוא דמועלין, דהא זרק ביום דעיקר עבודה הוא. אלא זו ואין צריך לומר זו קתני: **או ששחטן**, בצפון, וחשב עליהן לאכלן חוץ לזמנן שהוא פגול שיש בו כרת, או חוץ למקומן שהוא פסול שאין בו כרת, מועלים בהן: **כלל אמר רבי יהושע כל שהיה**

משניות מבוארות — קהתי

העזרה, כמו ששנינו (זבחים ה, א): "קדשי קדשים שחיתתן בצפון, **מועלין בהן** — הנהנה מהם שווה פרוטה מעל, שאף על פי שנפסלו לא יצאו מקדושתם לגבי מעילה. — כאן באה משנתנו לפרט את הדין שלמעלה: **שחטן בדרום** — קדשי קדשים ששחטם בדרום העזרה, שלא כמצוותם, **וקבל דמן בצפון** — כמצוותם, שכן שנינו (זבחים פ"ק ה, ח). שקדשי קדשים שחיתתם בצפון וקבל דמם בצפון; **בצפון** — או ששחטם בצפון העזרה, **וקבל דמן בדרום** — בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה כאן דרך של "לא זו אף זו": לא זו בלבד שאם שחטם בדרום וקיבל דמם בצפון שמועלים בהם, מפני שעיקר עבודה היה בצפון, שהרי מקבלת הדם ואילך מצוות כהונה, אלא אפילו שחטן בצפון וקיבל דמם בדרום, אף על פי שעיקר עבודה היה בדרום, שלא כדון, מכל מקום מועלים בהם; והוא הדין אם שחטם בדרום וקיבל דמם בדרום (ותוספות): **שחטן ביום וזרק בלילה** — שכן שחיתת הקרבנות וקבלת דמם וזריקתן, זמנן ביום ולא בלילה; ובאה המשנה ללמד, שאם שחטם ביום, וזרק דמם בלילה, אף על פי שנפסלו, מועלים בהם, וכל שכן אם שחטם **בלילה וזרק ביום** — שזריקת הדם, שהיא עיקר עבודה, היתה ביום; כן מבואר במפרשים, שכאן שונה המשנה בדרך של "זו ואין צריך לומר זו" (ד"ש; ברטנורא). ויש גורסים להיפך: שחטן בלילה וזרק ביום, ביום וזרק בלילה (ותוספות), כלומר שאף פיסקה זו נשנתה בדרך של "לא זו אף זו". ויש מפרשים, שאף לפי הגירסה שלפנינו נשנתה הפיסקה בדרך של "לא זו אף זו", שכן המשנה באה להשמיענו רבותא שאפילו זרק ביום, אין זריקת הדם מוציאה אותם מידי מעילה (חידושי ה"רש"ש; "מלאכת שלמה"; "תפארת ישראל"), או ששחטן חוץ לזמנן — כלומר ששחטם ביום ובצפון כדנים, אלא שחשב בשעת השחיטה לזרוק את דמם או להקטיר מאימוריהם או לאכול מבשרם חוץ לזמנן (למחר), שדינם, שהם פיגול, והאוכל מהם חייב כרת, וחוץ למקומן — או שחשב בשעת השחיטה לזרוק את דמם או להקטיר מאימוריהם או לאכול מבשרם חוץ לעזרה, שבכגון זה הוכח פסול, אלא שהאוכלו אינו חייב כרת (עיי' זבחים ב, ב); בכל אלו, אף על פי שנפסלו, מועלין בהן

יכול להביא איזה מהם שירצה. **האב קודם לאם בכל מקום** — בתורה, כמו שכתוב (שמות כ, יב): "כבד את אביך ואת אמך", וכן (שם בא, טז): "ומכח אביו ואמו", וכן (שם שם, יז): "ומקלל אביו ואמו", וכן (ויקרא כ, ט): "איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו", וכן (דברים כא, יג): "ובכתה את אביה ואת אמה", וכן (שם שם, יח; יט): "איננו שומע בקול אביו ובקול אמו", "ותפשו בו אביו ואמו", וכן (שם כז, טז): "ארור מקלה אביו ואמו", וכן (שם לג, ט): "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו". **יכול שפכוד האב עוֹדֵף עַל כְּבוֹד הָאֵם** — שחייב הבן לכבד את אביו יותר מאשר את אמו? **תִּלְמֹד לֹמֵר: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ"** — הרי שהקדים כאן הכתוב אם לאב (עיי' גם ויקרא כא, ב). **מִלְמֵד שֶׁשְּׁנִיָּהּ שְׁקוּלִים** — כבוד שניהם שווה מן התורה, **אָבִל אִמְרוּ חֻכְמִים: הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם** — בכל דבר, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָמוֹ חֵיבִין בְּכְבוֹד אָבִיו** — שהאשה חייבת בכבוד בעלה. **וְכֵן בְּתִלְמוֹד תוֹרָה** — דהיינו: **אם זָכָה הֵבֶן לִפְנֵי הָרֶב** — שזכה ללמוד מרבו רוב חכמתו, הרב קוֹדֵם אֵת הָאֵב בְּכָל מָקוֹם — היינו להשיב אבידתו ולפדותו מן השבי ולהחיותו ולפרוק משאו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חֵיבִין בְּכְבוֹד רֶבּוֹ** — שאף האב חייב בכבוד תלמיד חכם. ברם, אם אביו תלמיד חכם, אביו קודם לרבו (עיי' משנה בבא מציעא ב, יא).

מסכת מעילה

באור משנה א

משנתנו באה ללמד בקדשי קדשים שנפסלו, שאם נפסלו קודם זריקת הדם, אין הפסול מוציאם מידי מעילה. ואדרבא, לפי הגמרא יש חומרה בפסולי המוקדשים הללו שאינם בקדשי קדשים כשרים, שכן בקדשי קדשים כשרים, משנזק דמם אין מעילה בבשרם כי אם באימוריהם בלבד (כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו), ואילו בקדשי קדשים שנפסלו קודם זריקת הדם, מועלים בהם לעולם, אפילו לאחר זריקת הדם, לפי שזריקה פסולה אינה מוציאה מידי מעילה. ברם, קדשי קדשים שנפסלו לאחר זריקת דמם, הואיל והיתה להם שעת היתר לכהנים, אין בהם מעילה, שעל ידי זריקת הדם כבר יצאו מידי מעילה.

קדשי קדשים — כגון חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור, **ששחטן בדרום** — בדרומה של העזרה, ונפסלו, לפי שדינם להישחט בצפון

כָּל שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה — אֵין מוֹעֵלִין בָּהּ; וְשֵׁלָא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה — מוֹעֵלִין בָּהּ. אִיזוּ הָיָה שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה? שְׁלָנָה, וְשִׁנְטִמָּאָה, וְשִׁינְצָאָה. אִיזוּ הָיָה שֵׁלָא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה? שְׁנִשְׁחַטָּה חוּץ לְזִמְנָה, חוּץ לְמִקְוָמָה, וְשִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִין, וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ.

ב בֶּשֶׁר קָדְשִׁי קָדְשִׁים שִׁינְצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מוֹעֵלִין בּוֹ, וְאֵין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל, נֹתֵר, וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מוֹעֵלִין בּוֹ, אֲבָל חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל, נֹתֵר, וְטָמֵא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: וְהָרִי הַמִּפְרִישׁ חֲטָאת, וְאֶבְרָה, וְהַפְּרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחֵר כֶּךָ נִמְצְאת הָרָאשׁוֹנָה, וְהָרִי שֶׁתִּיהֵן עוֹמְדוֹת — לֹא כֶּשֶׁם

פירוש ברטנורה

לֹא שְׁעַת הִיתֵר לִכְהֻנָּה. אַע"ג דְּשׁוּב נִפְסַל וְאֵין רִשְׁאִים לֹאכֵל, אִפִּילוּ הִכִּי אֵין מוֹעֵלִין בָּהּ: שְׁלָנָה. לֹאחֵר זְרִיקָה, או שִׁנְטִמָּאָה או שִׁינְצָאָה חוּץ לַעֲזֵרָה לֹאחֵר זְרִיקָה. אַע"ג דְּאִינָה רִאיוֹה לִכְהֻנָּה, כִּיּוֹן דְּדִוְהָ לֹא שְׁעָה אַחַת הִיתֵר קוֹדֵם שְׁלָנָה, אֵין מוֹעֵלִים בָּהּ, דְּלֹא קִדְשִׁי ה' קִרְיָן בָּהּ, דְּהָא חֲזוּ לִכְהֻנָּה: וְשִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. קִבְּלוּ פְּסוּלִים אֶת דָּמָה אַע"פ שְׁזִרְקוּהוּ כְּשִׁרִים, או שְׁזִרְקוּהוּ פְּסוּלִים אַע"פ שִׁקְבָּלוּהוּ כְּשִׁרִים. וְאֵם לֹאחֵר שִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִים אֶת הָדָם וְזִרְקוּהוּ, חֲזוּר כְּשִׁרִים וְקִבְּלוּ שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזִרְקוּהוּ, הָרִי זְרִיקַת הַכְּשִׁרִים מוֹעֵלָת וּמִתֵּרָת הַבֶּשֶׂר לִכְהֻנָּה וְאֵין כּוּ מִשּׁוּם מוֹעֵלָה. וְהִנֵּי מִלֵּי שָׂאֵר פְּסוּלִים חוּץ מִן הַטָּמֵא, אֲבָל טָמֵא שִׁקְבָּל אֶת הָדָם וְזָרְקוּ, אַע"פ שְׁחֲזָרוּ כְּשִׁרִים וְקִבְּלוּ שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזִרְקוּהוּ, אֵין לְבִשֶׁר שְׁעַת הִיתֵר וּמוֹעֵלִים בּוֹ, שֶׁהַטָּמֵא הוּאִיל וְרִאיוֹ לַעֲבוּדָת צִבּוּר, שִׁקְרָב צִבּוּר דּוּחָה אֶת הַטָּמֵא, כְּשׁוֹק הָדָם נַעֲשֶׂה שָׂאֵר הָדָם שִׁירִים וְשׁוּב אֵין זְרִיקַת הַכְּשִׁרִים מוֹעֵלָת לַחֲתִיר הַבֶּשֶׂר, וְאֵין לֶךְ בַּפְּסוּלִים מִי שְׁעוּשָׁה הָדָם שִׁירִים אִלָּא הַטָּמֵא כְּלָבָר:

ב בֶּשֶׁר קָדְשִׁי קָדְשִׁים שִׁינְצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים. וְאַחֵר כֶּךָ נִכְנָם וְאַחֵר כֶּךָ זָרַק אֶת הָדָם: ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מוֹעֵלִים בּוֹ. אַע"פ שְׁזָרַק אֶת הָדָם. דְּסִבְרָא לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּזִרְיקָה לֹא מִהֵנִי לִיוֹצֵא לֵאפּוֹקִי מִיַּד מוֹעֵלָה: וְאֵין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל נֹתֵר וְטָמֵא. הוּאִיל וְיֹצֵא. דְּזִרְיקָה כְּשִׁרָה קָא קִבְעָה לִפְגוּל, וְלֹא פְּסוּלָה: רַבִּי עֲקִיבָא. סָבַר אֵין מוֹעֵלִים בּוֹ. דְּקִסְבַּר דְּזִרְיקָה מִהֵנִי לִיוֹצֵא לֵאפּוֹקִי מִמַּעֲלָה: אֲבָל חֵיבִין בּוֹ. אֲבָל, לִשׁוֹן בְּרַם, כְּמוֹ בִּאמֹת. וְכִי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא דְּזִרְיקָה מִהֵנִי לִיוֹצֵא, כִּנּוֹן שִׁינְצָא מִקְצַת הַבֶּשֶׂר וְלֹא כּוֹל, דְּמִנּוּ דְּמִהֵנִי לַהֲהוּא מִקְצַת שְׁבִפְנִים, מִהֵנִי מִנִּי לַהֲהוּא מִקְצַת שִׁינְצָא חוּץ. וְהִלְכָה כִּר' עֲקִיבָא: אָמַר ר' עֲקִיבָא וְהָרִי הַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ וְאֶבְרָה. הִשְׁתָּא מִיֵּיתִי רִאיוֹ לִמָּא דְּקִאֲמַר דְּזִרְיקָה מוֹעֵלָת לִיוֹצֵא: וְהָרִי שֶׁתִּיהֵן עוֹמְדוֹת. שְׁחִטוֹת וְנִתְקַבַּל דְּמִן בִּשְׁתִּי כּוֹסוֹת זָרַק דָּמָה שֶׁל אַחַת מִהֵן: לֹא כֶּשֶׁם שְׁדִמָּה. שֶׁל אוֹתָהּ: פוֹטֵר אֶת בִּשְׁרָה, מִן הַמַּעֲלָה: כֶּךָ הוּא פוֹטֵר אֶת בֶּשֶׁר חֲבֵרְתָּהּ שֶׁלָּא נִזְרַק דָּמָה,

משניות מבוארות – קהתי

הוּאִיל וְהוֹתֵר לִכְהֻנָּה. מִשְׁנֵתוֹ דְּנָה בְּבִשֶׁר קָדְשִׁי קָדְשִׁים שִׁינְצָא חוּץ לַעֲזֵרָה לִפְנֵי זְרִיקַת הָדָם, וְאַחֵר כֶּךָ נִזְרַק הָדָם, אִם מוֹעֵלָה זְרִיקָה לְהוֹצִיאוֹ מִיַּד מוֹעֵלָה אִם לֹא, וְנִחְלָקוּ בִּזְה תִּנְאִים.

בֶּשֶׁר קָדְשִׁי קָדְשִׁים שִׁינְצָא — חוּץ לַעֲזֵרָה, לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים — וְאַחֵר כֶּךָ נִזְרַק הָדָם, וְהָרִי הַבֶּשֶׂר שִׁינְצָא נִפְסַל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מוֹעֵלִין בּוֹ — אִף שְׁחֲזָרוּ וְנִכְנָם הַבֶּשֶׂר לִפְנֵי הַזְרִיקָה (וְרִשִׁי: בְּסִנְדוּרָא). מִכָּל מְקוֹם אֵין הַזְרִיקָה מוֹעֵלָה לְבִשֶׁר שֶׁנִּפְסַל בִּיצִיאָה לְהוֹצִיאוֹ מִיַּד מוֹעֵלָה; וְאֵין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל — אִם אַחַת מֵעֲבוּדוֹת הַקֶּרֶבֶן נַעֲשֶׂתָה עַל מִנֵּת לְזִרְקָה מִדָּמָה או לְהַקְטִיר מֵאִמּוּרֵיוֹ או לֹאכֵל מִבֶּשֶׂר חוּץ לִזְמָנוֹ, וְאֲכַל מִבֶּשֶׂר זֶה שִׁינְצָא, אִינוֹ חֵיב כֵּרֶת מִשּׁוּם אוֹכֵל פִּיגוּל, שֶׁהוּאִיל וְזִרְיקַת הָדָם לֹא הוֹעִילָה לוֹ, הָרִי זֶה כֹּאִילוֹ לֹא נִזְרַק עָלָיו הָדָם, וְלֹא קִרְבוּ מִתִּירֵיוֹ כְּמַצּוֹתָם (עֵינִי זִכְרוּסִים ב, ג), נֹתֵר — אִם אֲכָלוּ לֹאחֵר הַזְּמָן הָרִאיוֹ לֹאכִילֶת בֶּשֶׂר הַקֶּרֶבֶן, אִינוֹ חֵיב כֵּרֶת, שָׂאֵין חֵיבִים מִשּׁוּם נֹתֵר אִלָּא עַל בִּשֶׁר הָרִאיוֹ לֹאכִילֶת תוֹךְ זְמָנוֹ, וְטָמֵא — אִם אֲכָלוּ בְּטוֹמָאת הַגּוֹף, אִינוֹ חֵיב מִשּׁוּם אֲכִילֶת קָדְשִׁים בְּטוֹמָאָה, שֶׁכֵּן אָמַר (גִּמְרָא מִנְחוֹת כה, ב): "הִיתֵר לַטְהוּרִים חֵיבִים עָלָיו מִשּׁוּם טוֹמָאָה, וְשִׁאֲנוּ נִתֵּר לַטְהוּרִים אֵין חֵיבִים עָלָיו מִשּׁוּם טוֹמָאָה (עֵינִי 'תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב'). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מוֹעֵלִין בּוֹ — שְׁלֹדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא מוֹעֵלָה הַזְרִיקָה לְבִשֶׁר הִיוֹצֵא לְהוֹצִיאוֹ מִיַּד מוֹעֵלָה, וְאִפִּילוּ הִיָּה עֵדִין בַּחוּץ בְּשַׁעַת הַזְרִיקָה. אֲבָל — לִשׁוֹן בְּרַם, כְּמוֹ בִּאמֹת (וְרִשִׁי: חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל, נֹתֵר, וְטָמֵא — בְּגִמְרָא מְבוּאָר, שְׁדוּוּקָא בְּכַגּוֹן שִׁינְצָא מִקְצַת הַבֶּשֶׂר סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהַזְרִיקָה מוֹעֵלָה לְבִשֶׁר הִיוֹצֵא, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא מוֹעֵלָה לְבִשֶׁר שֶׁנִּשְׁאָר בְּפָנִים הִיא מוֹעֵלָה אִף לְבִשֶׁר שִׁינְצָא, אֲבָל אִם יֵצֵא כָּל הַבֶּשֶׂר, אִף רַבִּי עֲקִיבָא מוֹדָה שֶׁאֵין הַזְרִיקָה מוֹעֵלָה לוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא — רִאיוֹה לְדִבְרֵיו שֶׁהַזְרִיקָה מוֹעֵלָה לִיוֹצֵא: וְהָרִי הַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ, וְאֶבְרָה, וְהַפְּרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחֵר כֶּךָ נִמְצְאת הָרָאשׁוֹנָה, וְהָרִי שֶׁתִּיהֵן עוֹמְדוֹת — שֶׁנִּשְׁחַטוּ שְׁתֵּיהֶן כֹּאחַת, כִּנּוֹן עַל יְדֵי שְׁנֵי כְהֻנִּים, זָרַק דָּמָה שֶׁל אַחַת מִהֵן, לֹא כֶּשֶׁם שְׁדִמָּה פוֹטֵר אֶת בִּשְׁרָה — מִן הַמַּעֲלָה, כֶּךָ הוּא פוֹטֵר אֶת בֶּשֶׁר חֲבֵרְתָּהּ — מִן הַמַּעֲלָה? כְּלוּמָר אִף עַל פִּי שֶׁלָּא זָרַק אִלָּא דָּמָה שֶׁל אַחַת מִהֵן, וְנִמְצָא שֶׁחֲבֵרְתָּהּ נִפְסַלָה לְהַקְרִיבָה מִשּׁוּם מוֹתֵר, חֲטָאת, מִכָּל מְקוֹם הוּאִיל וְיִכּוֹל הִיָּה לְזִרְקָה דָּמָה שֶׁל אִיזוֹ מִהֵן שִׁירְצָה,

— הִנְהַנָּה מִהֵם מַעַל, לִפִּי שֶׁאֵין הַפְּסוּל מוֹצִיא אוֹתָם מִיַּד מוֹעֵלָה. כָּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — בְּדִין מוֹעֵלָה בַּפְּסוּלִי הַקְדָּשִׁים: כָּל שֶׁהָיָה לָהּ — לִכְהֻנַּת הַקְדָּשִׁים, שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה — דְּהֵיִינוּ שְׁזִרְיקַת דָּמָה הִתֵּה בְּהִיתֵר, אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַלָה אַחֵר כֶּךָ, וְאֵין הַכְּהֻנִּים רִשְׁאִים לֹאכֵל מִבֶּשֶׂרָה, אֵין מוֹעֵלִין בָּהּ — הִנְהַנָּה מִמֶּנָּה לֹא מַעַל, שֶׁהוּאִיל וְהִתֵּה שְׁעַת הִיתֵר לִכְהֻנָּה, יֵצֵא מִכָּל "קָדְשִׁי ה'", וְאֵין דִּין מוֹעֵלָה אִלָּא בְּדִבְרֵים הַנִּקְרָאִים "קָדְשִׁי ה'"; וְשֵׁלָא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה — אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַלָה מִלְּהַקְרִיב, מוֹעֵלִין בָּהּ — הִנְהַנָּה מִמֶּנָּה מַעַל, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְנוּ לַעֲלִי. אִיזוּ הָיָה שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה? שְׁלָנָה — שְׁלֹאחֵר זְרִיקַת הָדָם לֶךְ הַבֶּשֶׂר וְנַעֲשֶׂה נֹתֵר, וְשִׁנְטִמָּאָה — או שִׁנְטִמָּאָה הַבֶּשֶׂר, וְשִׁינְצָאָה — או שִׁינְצָא הַבֶּשֶׂר חוּץ לַעֲזֵרָה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבֶּשֶׂר רִאיוֹ לֹאכִילֶת הַכְּהֻנִּים, מִכָּל מְקוֹם הוּאִיל וְנַעֲשֶׂה הַפְּסוּל לֹאחֵר שְׁזִרְקָה הָדָם, נִמְצָא שֶׁהִתֵּה בּוֹבַח שְׁעַת הִיתֵר לִכְהֻנָּה, וְלִפִּיכֵךְ אֵין מוֹעֵלִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ הַטַּעַם לַעֲלִי. אִיזוּ הָיָה שֵׁלָא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַתֵּר לִכְהֻנָּה? שְׁנִשְׁחַטָּה חוּץ לְזִמְנָה — עַל מִנֵּת לְזִרְקָה אֶת דָּמָה או לְהַקְטִיר מֵאִמּוּרֵיהָ או לֹאכֵל מִבֶּשֶׂר חוּץ לִזְמָנָה, או חוּץ לְמִקְוָמָה — חוּץ לַעֲזֵרָה, וְהוּא הָרִין לְשִׁאֵר הַפְּסוּלִין שֶׁנִּשְׁנוּ בְּרִישָׁא: נִשְׁחַטָּה או קִיבְּלוּ דָּמָה בְּדִרוּם, נִשְׁחַטָּה או נִזְרַק דָּמָה בְּלִילָה (וְרִשִׁי: 'תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב'), וְשִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִין, וְזָרְקוּ — או זָרְקוּ — אֶת דָּמָה — כְּלוּמָר שִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִין אֶת הָדָם בְּכָלִי שֶׁרֶת מִצּוּרָה הִבְהֵמָה (עֵינִי זִכְרוּסִים ב, א), אִף עַל פִּי שְׁזִרְקוּהוּ כְּשִׁרִים, או שְׁזִרְקוּ פְּסוּלִים אֶת הָדָם, אִף עַל פִּי שִׁקְבָּלוּהוּ כְּשִׁרִים, בְּכָל אִלוֹ לֹא הִתֵּה בּוֹבַח שְׁעַת הִיתֵר לִכְהֻנָּה, הִלְכָּךְ אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל הַזֹּבֵחַ, מִכָּל מְקוֹם מוֹעֵלִים בּוֹ.

בַּמִּפְרָשִׁים מְבוּאָר (לִפִּי הַגִּמְרָא), שֶׁאֵם לֹאחֵר שִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִים אֶת הָדָם וְזִרְקוּהוּ, חֲזוּר כְּשִׁרִים וְקִיבְּלוּ שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזִרְקוּהוּ, מוֹעֵלָה זְרִיקַת הַכְּשִׁרִים לַחֲתִיר אֶת הַבֶּשֶׂר לִכְהֻנָּה, וְהוּא יוֹצֵא מִיַּד מוֹעֵלָה. בְּרַם, טָמֵא שִׁקְבָּל אֶת הָדָם וְזִרְקוּ, הוּאִיל וְהוּא רִאיוֹ לַעֲבוּדָה בְּקִרְבֵּן צִבּוּר, שֶׁהִי קִרְבֵּן צִבּוּר דּוּחָה אֶת הַטָּמֵא, לִפִּיכֵךְ נַעֲשֶׂה שָׂאֵר הָדָם שִׁירִים, וְאִף אִם חֲזוּר כְּשִׁרִים וְקִיבְּלוּ דָּם הַנֶּפֶשׁ מִן הַצּוּרָה זָרַק, שׁוּב אִינוֹ מוֹעֵל לַחֲתִיר אֶת הַבֶּשֶׂר, וְאִינוֹ יוֹצֵא מִיַּד מוֹעֵלָה.

באור משנה ב

כְּבִר בִּארְנוּ, שְׁקִדְשִׁי קָדְשִׁים הַנֹּאכְלִים לִכְהֻנָּה, מִשְׁנוּק דָּמָם, אֵין מוֹעֵלָה בְּבִשְׂרָם,

שְׁדָמָה פוֹטֵר אֶת בִּשְׂרָה, כִּד הוּא פוֹטֵר אֶת בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ? וְאִם פָּטַר דָּמָה אֶת בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה, דִּין הוּא שְׁיִפְטֹר אֶת בִּשְׂרָה.

ג. אִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים שִׁינְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין חֲיִבִּין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחֲיִבִּין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא.

ד. מַעֲשֶׂה דָמִים בְּקֳדָשִׁים קָדָשִׁים לְהַקֵּל וּלְהַחֲמִיר, וּבְקֳדָשִׁים קָלִים פְּלוֹ לְהַחֲמִיר. בִּיצֵד? קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים – מוֹעֲלִין בָּאִמּוּרִין וּבִבְשָׂר; לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים – מוֹעֲלִים בָּאִמּוּרִים, וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר. עַל זֶה, וְעַל זֶה – חֲיִבִּין מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא. וּבְקֳדָשִׁים קָלִים פְּלוֹ לְהַחֲמִיר, בִּיצֵד? קֳדָשִׁים קָלִים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים – אֵין מוֹעֲלִין לֹא בָאִמּוּרִין, וְלֹא בִבְשָׂר; לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים – מוֹעֲלִין בָּאִמּוּרִין, וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר. עַל זֶה, וְעַל זֶה – חֲיִבִּין

פירוש ברטנורא

מן המעילה, הואיל והיה יכול לזרוק דמה של אִזו שירצה: וְאִם פוֹטֵר דָּמָה אֶת בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה, אַע"ג דפסולה היא, דמותר חטאת היא. אִינו דין שיפטר את בשרה של עצמה, אַע"פ שנפסלה ביוצא. ולא אמר ר' עקיבא כשם שדמה פוטר את בשרה כך הוא פוטר את בשר חבתה, אלא כששחטו שתי החטאות כאחת, לפי שאם רצה מזה וזרק מזה וזרק, אבל בזה אחר זה לא אמר ר' עקיבא שיהיה דמה פוטר בשר חבתה:

ג. אִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים. אֵין מוֹעֲלִים בָּאִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים אלא לאחר זריקת דמים, כדאמרין בשלהי פרקין. וְאִם יִנְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים: ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. דְּכִי הִכִּי דַאֲתִי לִיה לר' אֱלִיעֶזֶר דַּאֲן זְרִיקָה מוּעֵלָה לְיוֹצֵא לֵאפּוּקִי בִשְׂר קֳדָשִׁים מִמַּעֲלָה, הִכִּי נָמוּ אֵין מוּעֵלָה לְיוֹצֵא לְהִבִּיא אִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים לְיָדֵי מַעֲלָה. וְכִי הִכִּי דַאֲתִי לִיה לר' עֲקִיבָא דוּרִיקָה מוּעֵלָה לְיוֹצֵא לֵאפּוּקִי בִשְׂר קֳדָשִׁים מִיָּדֵי מַעֲלָה, מוּעֵלָה נָמוּ לְיוֹצֵא לְהִבִּיא אִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים לְיָדֵי מַעֲלָה:

ד. מַעֲשֶׂה דָמִים. זו זריקת דמים: וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר. לאחר זריקת דמים אֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר, דכבר יש בו שעת היתר לכהנים. והיינו להקל, דמשום זריקת דמים אֲתִיא לִיה קוּלָא דַּאֲן מוֹעֲלִין בּוֹ: וְעַל זֶה וְעַל זֶה. בֵּין עַל הָאִמּוּרִין בֵּין עַל הַבֶּשֶׂר לְאַחַר זְרִיקָה: חֲיִיבִין מִשּׁוּם פְּגוּל. אִם פִּגּוּל בִּאֲחַת מֵאַרְבַּע עֲבֻדוֹת. דוּרִיקָה קוֹבַעַת בִּפְגוּל וְקֹבַעַת נָמוּ לְנוֹתֵר וְטָמֵא. והיינו להחמיר: וּבְקֳדָשִׁים קָלִים. לְאַחַר זְרִיקָה: כּוֹלּוּ לְהַחֲמִיר. דמועלין באִמּוּרִים, דכבר חזו לנבזה וקדשים נִינְהוּ וְלֹא מִמּוֹן כְּעֵלִים: וְעַל זֶה וְעַל זֶה. בֵּין עַל הָאִמּוּרִים בֵּין עַל הַבֶּשֶׂר חֲיִיבִין עֲלֵיו מִשּׁוּם פְּגוּל נוֹתֵר וְטָמֵא. והיינו כּוֹלּוּ לְהַחֲמִיר:

משניות מבוארות – קהתי

לאִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים שִׁינְאוּ לְהִבְיֵאם לְיָדֵי מַעֲלָה; וְחֲיִבִּין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא — הוּאִיל וְהוּזִיקָה הוּעִילָה לָהֶם.

באור משנה ד

משנתנו באה לפרט מתי יש דין מעילה בקדשי קדשים הנאכלים, ומתי בקדשים קלים.

מַעֲשֶׂה דָמִים — היינו זריקת הדמים, בְּקֳדָשִׁי קֳדָשִׁים — כגון חטאת ואשם, לְהַקֵּל וּלְהַחֲמִיר — יש בו קולה וחומרה, וּבְקֳדָשִׁים קָלִים פְּלוֹ לְהַחֲמִיר — אֵין בּוּרִיקַת הָדֵם אלא חומרה בלבד. בִּיצֵד? קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, מוֹעֲלִין בָּאִמּוּרִין — בחלבים שיקרבו על גבי המזבח לאחר הזריקה, וּבִבְשָׂר —

שיאכלו הכהנים לאחר הזריקה; לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, מוֹעֲלִים בָּאִמּוּרִים, וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר — שהוּאִיל וּהַבֶּשֶׂר הוֹתֵר בִּאֲכִילָה לכהנים, אֵין בּוֹ דִּין מַעֲלָה; וְהִרִי שְׁזִרִיקַת הָדֵם מוּעִילָה לְהַקֵּל. עַל זֶה, וְעַל זֶה — בֵּין עַל הָאִמּוּרִים וּבֵין עַל הַבֶּשֶׂר, לְאַחַר הוּזִיקָה, חֲיִיבִין מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא — שֶׁאִם אֲחַת מֵהַעֲבֻדוֹת נַעֲשְׂתָה עַל מִנַּת הַקִּטְוִיר מֵהָאִמּוּרִים אוֹ לֵאכּוֹל מֵהַבֶּשֶׂר חוּץ לזִמְנוֹ, נַעֲשֶׂה הַקִּרְבֵּן פִּגּוּל, וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ חֲיִיב כֶּרֶת, וְכֵן הָאוֹכֵל נוֹתֵר אוֹ הָאוֹכֵל מִן הַבֶּשֶׂר בְּטוּמַאת הַגּוֹף, חֲיִיב כֶּרֶת; וְהִרִי שְׁזִרִיקַת הָדֵם מוּעִילָה לְהַחֲמִיר. וּבְקֳדָשִׁים קָלִים פְּלוֹ לְהַחֲמִיר, בִּיצֵד? קֳדָשִׁים קָלִים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, אֵין מוֹעֲלִין לֹא בָאִמּוּרִין, וְלֹא בִבְשָׂר — לְפִי שֶׁאִינֶם "קֳדָשִׁי ה'", לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, מוֹעֲלִין בָּאִמּוּרִין — בחלבים הקרבים על גבי המזבח, שֶׁלֹּאֲחֵר הוּזִיקָה נַעֲשֶׂה "קֳדָשִׁי ה'", וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂר — בְּגִמְרָא מִבְּרַא, שֶׁמִּשְׁנַתְנוּ נִקְטָה "וְאֵין מוּעֲלִין בִּבְשָׂר", אִף עַל פִּי שֶׁגַּם לִפְנֵי הוּזִיקָה אֵין בּוֹ דִּין מַעֲלָה, כִּדִּיּוֹק מִכָּאֵן, שֶׁאִם יֵצֵא הַבֶּשֶׂר קֹדֶם הוּזִיקָה, אִמְנָם אֵין מוּעֲלִין בּוֹ, אֲבָל הַבֶּשֶׂר נֹאסֵר לֵאכִילָה, וְצִדִּיק לְשִׁרְפוֹ, שֶׁכֵּן מִשְׁנַתְנוּ רַבִּי עֲקִיבָא הִיא הַסּוּבֵר, שְׁזִרִיקָה מוּעִילָה לְיוֹצֵא, וּבִאֵה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאִף לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא אֵין הוּזִיקָה מוּעִילָה לְבֶשֶׂר הַיּוֹצֵא אֲלֵא לְעִנּוּן מַעֲלָה, אֲבָל לֹא לְעִנּוּן אֲכִילָה. עַל זֶה, וְעַל זֶה — עַל הַבֶּשֶׂר וְעַל הָאִמּוּרִים, חֲיִיבִין מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא — לְאַחַר זְרִיקַת הָדֵם; וְהִרִי שְׁזִרִיקַת הָדֵם בִּאֵה בְקֳדָשִׁים קָלִים לְהַחֲמִיר בִּלְבַד. נִמְצָא, מַעֲשֶׂה

לפִּיכֵךְ מוּעִילָה זְרִיקַת דָּמָה שֶׁל הָאֲחַת לְפִטְוֹר לֹא רַק אֶת בִּשְׂרָה אֲלָא גַּם אֶת בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה, וְאִם פָּטַר דָּמָה אֶת בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה — אִם זְרִיקַת הָדֵם מוּעִילָה לְהוֹצִיא אֶת הַבֶּשֶׂר מִפְּסוּל שֶׁל חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה, דִּין הוּא שְׁיִפְטֹר אֶת בִּשְׂרָה — קַל וְחוֹמֵר שְׁזִרִיקַת דָּמָה תִּפְטֹר אֶת בִּשְׂר עֲצָמָה מִן הַמַּעֲלָה, אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל הַבֶּשֶׂר בִּיצִיאָה.

בִּארְנוּ בַּעֲנֵין שְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת דוּקָא בְּכַגּוֹן שֶׁנִּשְׁחָטוּ שְׁתֵּיהֶן כִּאֲחַת, שֶׁכֵּן אִם נִשְׁחָטוּ זו אַחֶר זו, אִף לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא אֵין דָּמָה שֶׁל הָרִאשׁוֹנָה מוּעִיל לְפִטְוֹר בִּשְׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה, לְפִי שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁשָּׁחַט אֶת הָרִאשׁוֹנָה מִיָּד נַעֲשְׂתָה הַשְּׁנִיָּה מוֹתֵר חֲטָאָה, וְלֹא הִיתָה לָהּ שַׁעַת הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר בִּשְׂרָה (ו"ש"י רמב"ט).

באור משנה ג

כִּכֵּר בִּארְנוּ (בַּפְּתִיחָה לַמִּסְנָחוֹת). יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים לְקֳדָשִׁים קָלִים לְעִנּוּן מַעֲלָה, שֶׁבְקֳדָשִׁי קֳדָשִׁים יֵשׁ דִּין מַעֲלָה מִשְׁהוֹקְדָּשׁוֹ עַד זְרִיקַת הָדֵם, וּמִשְׁנֹזֶק הָדֵם יוֹצֵא הַבֶּשֶׂר מִדִּין מַעֲלָה, הוּאִיל וְהוֹתֵר בִּאֲכִילָה לכהנים (בְּרַם בָּאִמּוּרִים יֵשׁ דִּין מַעֲלָה). וְאִילוּ בְקֳדָשִׁים קָלִים אֵין דִּין מַעֲלָה כָּלל, אֲלָא שֶׁלֹּאֲחֵר זְרִיקַת הָדֵם יֵשׁ דִּין מַעֲלָה בָּאִמּוּרִים הַקִּרְבִּים עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִכָּאֵן, שְׁזִרִיקַת הָדֵם בְּקֳדָשִׁי קֳדָשִׁים מוּצִיאָה אֶת הַבֶּשֶׂר מִיָּדֵי מַעֲלָה, וְאִילוּ זְרִיקַת הָדֵם בְּקֳדָשִׁים קָלִים מִבִּיאָה אֶת הָאִמּוּרִים שֶׁלָּהֶם לְיָדֵי מַעֲלָה (כְּמִבְּרַא בְּמִשְׁנַת הַבָּאָה). — וְהִנֵּה לְאַחַר שֶׁלִּמְדֵנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוּדֻמַּת בִּבְשָׂר קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים יִנְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, שֶׁנַּחֲלָקוּ בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי עֲקִיבָא, אִם זְרִיקַת הָדֵם מוּעִילָה לְיוֹצֵא לְהַפְקִיעוֹ מִיָּדֵי מַעֲלָה, בִּאֵה מִשְׁנַתְנוּ לְלַמֵּד שֶׁאִף בָּאִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים שִׁינְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים נַחֲלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי עֲקִיבָא, אִם זְרִיקַת הָדֵם מוּעִילָה לְיוֹצֵא לְהִבִּיא לְיָדֵי מַעֲלָה.

אִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים — הַחֲלָבִים הַקִּרְבִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאֵין מוּעֲלִים בָּהֶם אֲלָא לְאַחַר זְרִיקַת הָדֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ לְעִיל, שְׁיִנְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים — חוּץ לְעוֹרָה, וְנִשְׁאָרוּ בַּחוּץ בְּשַׁעַת הוּזִיקָה, שֶׁנִּפְסְלוּ מִלְּהַקְטִיר (יְתַפְאֵרֶת יִשְׂרָאֵל; עֵינִי "תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן — כִּשֶּׁם שְׁזִרִיקַת הָדֵם אֵינָה מוּעִילָה, לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְבֶשֶׂר קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים שִׁינְאוּ לְהוֹצִיא מִיָּדֵי מַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוּדֻמַּת, כִּךְ אֵינָה מוּעִילָה לְאִמּוּרֵי קֳדָשִׁים קָלִים שִׁינְאוּ לְהִבְיֵאם לְיָדֵי מַעֲלָה; וְאֵין חֲיִיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא — כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוּדֻמַּת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מוֹעֲלִין בָּהֶן — כִּשֶּׁם שֶׁהוּזִיקָה מוּעִילָה, לְדַעַתוֹ, לְבֶשֶׂר קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים שִׁינְאוּ לְהוֹצִיא מִיָּדֵי מַעֲלָה, כִּךְ הִיא מוּעִילָה

מִשּׁוּם פָּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא. נִמְצָא, מַעֲשֵׂה דָמִים בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים לְהִקְלִי וּלְהַחֲמִיר. וּבְקִדְשֵׁים קָלִים כָּלֹא לְהַחֲמִיר.
פ ר ק ש נ י

א חֲטָאת הָעוֹף מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהֻקְדָּשָׁה. נִמְלָקָה — הַכְּשֶׁרָה לְהַפְסֵל בְּטָבּוֹל יוֹם, וּבִמְחָסֵר בְּפוּרִים, וּבִלְיָנָה. הִזָּה דְּמָה — חִיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פָּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא, וְאִין בָּהּ מַעֲלָה.

ב עוֹלֹת הָעוֹף מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהֻקְדָּשָׁה. נִמְלָקָה — הַכְּשֶׁרָה לְהַפְסֵל בְּטָבּוֹל יוֹם, וּבִמְחָסֵר בְּפוּרִים, וּבִלְיָנָה. מִצָּה דְּמָה — חִיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פָּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא, וּמוֹעֲלִין בָּהּ, עַד שֶׁתִּצָּא לְבֵית הַדָּשָׁן.

ג פְּרִים הַנִּשְׁרָפִין וְשִׁעְרֵיהֶם הַנִּשְׁרָפִין מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ. נִשְׁחָטוּ — הַכְּשֶׁרָה לְהַפְסֵל בְּטָבּוֹל יוֹם, וּבִמְחָסֵר בְּפוּרִים, וּבִלְיָנָה. הִזָּה דְּמָן — חִיבִין עָלֶיהֶן מִשּׁוּם פָּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן בְּבֵית הַדָּשָׁן, עַד שֶׁיִּתֵּן הַכֹּהֵן.

פירוש ברטנורא

ב א חטאת העוף. הוכשרה ליפסל. כלומר משנמלקה נתוספה בה קדושה, שהיא נפסלת אם נגע בה טבול יום או מחוסר כפורים. ודוקא נפסלת בטבול יום. אבל לא מיטמאה לטמא אחרים, שכשם שטבול יום פוסל את התרומה כך הוא פוסל את הקדוש: הוזה דמה חייבין עליה משום פגול. דהואה של חטאת העוף במקום זריקה דבהמה קאי, דהואה קובעת פגול כשחשב בו קודם לכן כמו זריקת דם בבהמה, ושוב יש בו איסור נותר וטמא: ואין בה מעילה. דכיון דהוזה דמה יש [בה] היתר לכהנים:

ב מיצה דמה. מיצוי דעולת העוף קאי במקום זריקת הבהמה והואה דחטאת העוף. דבעולת העוף כתיב ונמצה דמו: עד שתצא לבית הדשן. דכיון דכולה כליל ולית בה שעת היתר לבסוף, לעולם מועלין בה עד שתשרף כולה והנמל מעפרה תרומת הדשן כדכתיב (ויקרא ו) וחרים את הדשן אשר תאכל האש:

ג פרים הנשרפים. אין בהם לכהנים היתר כלל: הוזה דמן כו'. הואה דמן קובעתן לפגול לענוש כרת האוכל מהן אם חישב עליהם בשעת שחיטה להקטיר אימוריהן חוץ לזמן, וכיון דלית בהו היתר לכהנים, מועלין בהן בבית הדשן חוץ למחנה היכא דנשרפו אם נהנה מהן: עד שיותך הבשר. כלומר שיהיה נשרף ונעשה פחמים. אבל לאחר שניתך, שוב אין בו מעילה, שאין לך דבר שנעשית מצותו ומעלים בו:

משניות מבוארות – קהתי

הַדָּשָׁן — שכיון שכולה קרבה על המזבח ואין בה שעת היתר לכהנים, לעולם מועלים בה עד שתצא לבית הדשן, כלומר עד שתשרף כולה, ותינטל מאפרה תרומת הדשן, כמו שכתוב (ויקרא ו, ג): "והרים את הדשן אשר תאכל האש", וכיון שנתקיימה מצוות תרומת הדשן נעשתה מצוותה, ושוב אין מועלים באפר היוצא לבית הדשן אל מחוץ למחנה (לפי דעת רב בגמרא: רש"י; רבנו גרשון; ברטנורא). ויש מפרשים (לפי דעת רבי יוחנן בגמרא): עד שתצא לבית הדשן — עד שיוציא את הדשן מן המזבח אל מחוץ למחנה, שזהו גמר מצוותה, אבל הנהנה מאפרה כשהוא עדיין על המזבח, אף שכבר נתרמה תרומת הדשן, מועלים בו ("תפארת ישראל"; ועיי' "תוספות יום טוב" להלן משנה ז).

וכן הלכה (עיי' רמב"ם הל' מעילה ב, ג).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

פְּרִים הַנִּשְׁרָפִין — היינו פר יום הכיפורים ופר כהן המשיח (שכהן גדול המשוּחַ בשמן המשחה, מביא על שגגת הוראתו, כמבואר במסכת הוריות ב, א), ופר העלם דבר של ציבור (שמביאים על שגגת הוראה של בית דין, כמבואר שם פרק א). וְשִׁעְרֵיהֶם הַנִּשְׁרָפִין — שעיר של יום הכיפורים ("אשר עליו הגורל לה"). ושעיר עבודה זרה שבית דין חייבים על שגגת הוראה בעבודה זרה; כל אלו, הפרים והשעירים, קדשי קדשים הם, שדמם נורק בהיכל, ואימוריהם קרבים על מזבח החיצון, ובשרם ועורם נשרפים מחוץ לירושלים בבית הדשן; מכאן, נקראים הם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים"; מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ — משעה שהפרים והשעירים הוקדשו יש בהם דין מעילה. נִשְׁחָטוּ — החטאות הללו, הַכְּשֶׁרָה — כלומר הוכנו, לְהַפְסֵל בְּטָבּוֹל יוֹם, וּבִמְחָסֵר בְּפוּרִים — שאם נגע בהם טבול יום או מחוסר כפורים, הרי הם נפסלים, וּבִלְיָנָה — כמו שבארנו במשנה א. הִזָּה דְּמָן, חִיבִין עָלֶיהֶן מִשּׁוּם פָּגוּל — שאם באחת מהעבודות חשב להקטיר את אימוריהם חוץ לזמן, נעשו פיגול, והאוכל מבשרם לאחר הזאת דמם, חייב כרת, נוֹתֵר, וְטָמֵא — שהאוכל מבשרם למחרת הקרבתם חייב משום נותר, והאוכל מהם בטומאת הגוף, חייב משום אוכל קדשים בטומאה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן בְּבֵית הַדָּשָׁן — כלומר אפילו כשבשרם כבר מונח בבית הדשן, עדיין יש בהם מעילה, הואיל ואין בהם כל היתר לכהנים, עַד שֶׁיִּתֵּן הַכֹּהֵן — היינו שיישרף ויעשה פחמים, שאז נעשתה מצותו, ושוב אין בו מעילה.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו באה לפרט דיני מעילה בעולת העוף, היינו בקרבן עולה הבא מן התורים או מן בני היונה (עיי' זבחים ו, ח).

עוֹלֹת הָעוֹף מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשָׁה — בפה. נִמְלָקָה, הַכְּשֶׁרָה לְהַפְסֵל בְּטָבּוֹל יוֹם, וּבִמְחָסֵר בְּפוּרִים, וּבִלְיָנָה — כמו שבארנו לעיל בחטאת העוף. מִצָּה דְּמָה — על קיר המזבח (עיי' זבחים ו, ח).

ח. חִיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פָּגוּל, נוֹתֵר, וְטָמֵא — כמו שבארנו במשנה הקודמת, שמיצוי הדם בעולת העוף הוא במקום זריקת הדם בבהמה והואה דהם בחטאת העוף, וּמוֹעֲלִין בָּהּ, עַד שֶׁתִּצָּא לְבֵית

ד העולה מועלין בה משהקדשה. נשחטה — הכשרה להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ובלילה. נזרק דמה — חיבין עליה משום פגול, נותר, וטמא, ואין מועלין בעודה, אבל מועלין בבשר, עד שיצא לבית הדשן.
ה חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור — מועלין בהן משהקדשו. נשחטו — הכשרו להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ובלילה. נזרק דמן — חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא; אין מועלין בבשר, אבל מועלין באמורים, עד שיצאו לבית הדשן.
ו שתי הלחם מועלין בהן משהקדשו. קרמו בתנור — הכשרו להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ולשחוט עליהם את הזבח. נזרק דמן של פכשים — חיבין עליהן משום פגול, נותר, וטמא, ואין בהן מעילה.
ז לחם הפנים מועלין בו משהקדשו. קרם בתנור — הכשר להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ולהסדר על גבי השלחן. קרבו הפזין — חיבין עליו משום פגול, נותר, וטמא; ואין בו מעילה.

פירוש ברטנורה

ד ואין מועלין בעורה. דלכתנים היא, כדכתיב (שם ז) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה: אבל מועלין בבשר. כל זמן שהוא נשרף על גבי המזבח. רכליל הוא: עד שתצא לבית הדשן. שמרימים כל האפר מעל המזבח ומשליכים אותו לבית הדשן. ושוב אין בה מעילה, שכבר נעשית מצותה:
ה אין מועלין בבשר. דהא יש בו היתר לכהנים, דבשר חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור, נאכל לכהנים: אבל מועלין באמורים. שאין בהן היתר לכהנים:
ו שתי הלחם. שמביאין בעצרת: קרמו פני הלחם בתנור. היינו תחילת תיקון, והוא קרימה בתנור חשיבא הכשר ליפסל בטבול יום ומחוסר כיפורים כשחטמה דקדשי קדשים. והכא לא גרסינן ובלילה, משום דשתי הלחם נאפות מערב יום טוב שאין אפיתן דוחה את הו"ט ונאכלות למחר ביום טוב. והוכשרו לשחוט עליהן את הזבח, דכיון דקרמו פניה קרייה לחם: ואין בהם מעילה. שיש בהן שעת היתר לכהנים וכבר נעשית מצותן:
ז לחם הפנים. הכא נמי לא גרסינן ביה ליפסל בלילה, שהרי נאפה בערב שבת ואינו נאכל עד לשבת האחרת: קרבו בזיכים. היינו מכשירו, שבשבת בשעת סילוק הלחם היו מקריבין הבזיכין של לבונה: ואין בו מעילה. שהותר לכהנים ונעשית מצותו:

משניות מבוארות — קהתי

— שהקרימה היא תחילת תיקון של שתי הלחם, ונחשבת היא כשחיטה בקדשי קדשים; וכאן אין גורסים "ובלילה", לפי ששתי הלחם נאפות מערב יום טוב, שאין אפיתן דוחה יום טוב, ונאכלות למחר ביום טוב (רש"י; עיין מנחות יא, ט; ועיין תוספות בסוגייתנו ח, א), ולשחוט עליהם את הזבח — שכיון שקרמו, הרי הם נקראים לחם, ומאז הותר כבר לשחוט עליהם את שני כבשי העצרת. נזרק דמן של פכשים, חיבין עליהן — על שתי הלחם, משום פגול — שאם חשב בשעת שחיטת הכבשים לאכול את החלות שלא בזמן, הרי הן נעשות פיגול, (עיין מנחות ג, א), והאוכל מהן לאחר זריקת דם הכבשים, חייב כרת; וכן חייבים עליהם משום נותר, וטמא — כמו שבארנו במשניות הקודמות: ואין בהן מעילה — שמשנזרק דם הכבשים הותרו שתי הלחם לאכילה לכהנים.

באור משנה ז

לחם הפנים — שעורכים בכל שבת על השולחן שבהיכל, מועלין בו משהקדשו — משעה שהוקדשה הסולת לשם לחם הפנים יש בה דין מעילה. קרם בתנור — משעלה קרום על הלחם בתנור, הכשר להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים — שאם נגע בו טבול יום או מחוסר כיפורים, הרי הוא נפסל; ואף כאן אין גורסים "ובלילה", שהרי נאפה בערב שבת, ואינו נאכל עד לשבת האחרת; ולהסדר על גבי השלחן — שכיון שקרם הריהו נקרא "לחם", והוכשר לסדרו על השולחן בהיכל. קרבו הפזין — שכן בשעה שעורכים את הלחם נותנים עליו שני בזיכי לבונה, וכשמסלקים בשבת הבאה את הלחם מן השולחן, מקטירים את בזיכי הלבונה, והלחם מתחלק לכהנים, ובאה משנתנו ללמד, שלאחר שקרבו הבזיכין, חיבין עליו — על הלחם, משום פגול — שאם חשב בשעת הקטרת הבזיכין לאכול את הלחם למחר, הרי הוא פיגול; וכן משום נותר — שאם נותר מן הלחם עד יום ראשון ואכלו, חייב עליו משום נותר; וטמא — שהאוכל מן הלחם בטומאת הגוף לאחר הקטרת הבזיכין, חייב משום אכילת קדשים בטומאה, ואין בו מעילה — שמשחטרו הבזיכין, הותר הלחם לכהנים.

באור משנה ד

העולה — עולת בהמה, שהיא בכלל קדשי קדשים, וכולה נשרפת על המזבח, חוץ מעורה, שהרי ניתן לכהנים (עיין זבחים ה, ד), מועלין בה משהקדשה — משעה שהוקדשה הבהמה לעולה יש בה דין מעילה. נשחטה — העולה, הכשרה להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ובלילה — כמו שבארנו לעיל (משנה א). נזרק דמה — על המזבח, חיבין עליה משום פגול, נותר, וטמא — כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואין מועלין בעורה — לאחר זריקת הדם, לפי שהכהנים זוכים בו, כמו שכתוב (ויקרא ז, ח): "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", אבל מועלין בבשר — שכולו נשרף על המזבח, ואין בו היתר לכהנים, עד שיצא לבית הדשן — כמו שבארנו בעולת העוף (לעיל משנה ב).

באור משנה ה

חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור — שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם, והם קדשי קדשים (עיין באורנו זבחים ה, ח), מועלין בהן משהקדשו — משעה שהוקדשו הבהמות לקרבנות אלו יש בהן דין מעילה. נשחטו, הכשרו להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים, ובלילה — כמו שבארנו במשנה א. נזרק דמן, חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא — שאם הקרבן נעשה פיגול, האוכל ממנו לאחר זריקת הדם, חייב כרת; וכן האוכל מבשרו שנותר לאחר זמנו, חייב משום נותר; וכן האוכל מבשרו בטומאת הגוף לאחר זריקת הדם, חייב משום אכילת קדשים בטומאה. אין מועלין בבשר — משנזרק הדם, שמאז הותר באכילה לכהנים, אבל מועלין באמורים — בחלבים הקרבים על המזבח, שאין בהם היתר לכהנים, עד שיצאו לבית הדשן — לאחר שריפתם על המזבח, כמו שבארנו במשנה ב.

באור משנה ו

שתי הלחם — שתי חלות הלחם שמביאים בחג השבועות, מועלין בהן משהקדשו — משעה שהוקדשה הסולת לשם שתי הלחם יש בה דין מעילה. קרמו בתנור — לאחר שעלה קרום על החלות, כשאפאן בתנור, הכשרו להפסל בטבול יום, ובמחפר פפורים

ח המנחות מועלים בהן משהקדשו. קדשו בכלי — הקשרו לפסל בטבול יום, ובמחפר כפורים, ובלילה. קרב הקמץ — חיבין עליהן משום פגול, נותר, וטמא, ואין מועלין בשירים, אבל מועלין בקמץ, עד שיצא לבית הדשן.

פירוש ברטנורא

ח המנחות מועלין בהן משהוקדשו. בקדושת פה: ואין מועלין בשירים. שיש בהן היתר לכהנים: אבל מועלין בקומץ. עד שישורף כולו ויצא לבית הדשן כדין אימורי חטאת ואשם. ולאחר כן אין מועלין בו, דהא נעשית מצותו:

משניות מבוארות — קהתי

מנת לאכול משיריה למחר או על מנת להקטיר מקומצה למחר, נעשית המנחה פיגול; וכן חייבין עליהן משום נותר, וטמא — כמו שבארנו במשניות הקודמות, ואין מועלין בשירים — שנשתירו מן המנחה לאחר הקמיעה, לפי שהותרו לכהנים, אבל מועלין בקמץ, עד שיצא לבית הדשן — לאחר שריפתו, כדין אימורי חטאת ואשם.

באור משנה ח

המנחות מועלים בהן משהקדשו — משעה שהוקדש הקמח לשם מנחה. קדשו בכלי — משנתנן בכלי שרת, הקשרו לפסל בטבול יום, ובמחפר כפורים, ובלילה — שאם נגע בהן טבול יום או מחוסר כפורים, הרי הן נפסלות; וכן נפסלות הן בלינה. קרב הקמץ, חיבין עליהן משום פגול — שאם קמץ את המנחה על

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ג אלול, בו כותב שרוצה ללמוד גולה וחסידות, ובאה"ק ת"ו לא יכול למלאות כל הנ"ל לדעתו, ולכן מוכרח לצאת מאה"ק ת"ו וכו'.

והנה מובנת הסתירה מרישא לסיפא, כי פשוט שגם באה"ק ת"ו ישנו הציווי דתלמוד תורה שאינו תלוי בזמן ומקום, והנמצאים שם, ואינם לומדים תורה, הוא לא מפני שאין לו היכולת אלא מפני היצאה"ר שמפתה את האדם בכל מיני תחבולות שלא לקיים מצות הבורא ובפרט בענין דת"ת שהיא שקולה כנגד כולם ובפרטי פרטית בענין ת"ת דתורת החסידות, וכמבואר בקונטרס עץ חיים, ומה תועיל היציאה מאה"ק ת"ו כיוון שגם היצאה"ר יצא ביחד עמו, וחבל על ההוצאות נוסף עליהם גם הענין דיציאה מאה"ק ת"ו, שהותרה רק במקום יוצא מן הכלל.

ויהי רצון שיכיר את האמת באשר הוא, ז.א. שהיכולת מלאה ניתנה לו ללמוד בהתמדה ובשקידה, וכל יום העובר בלי התמדה ושקידה זו, ה"ז אבדה שאינה חוזרת ואם מבלה זמן בחיפוש סיבה להעדר לימוד אין בזה צורך כלל וכלל והסיבה היחידה היא כנ"ל, היצר הרע, ובהתבוננות אפילו קלה ולשעה קלה יראה אשר כן הוא, ויהי רצון שיהי זה בהקדם ובמילא גם התחלת הלימוד בהקדם.

בברכה לכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סח עמוד ב: אמר רבי יהודה, מדוע הוצרכו לסימן זה של הסודרים, והלא סימן גדול היה להם, שהרי מירושלים - מקום שילוח השעיר ועד בית חדרו - תחילת המדבר, יש מרחק שלשה מילין, וכשהגיע השעיר לתחילת המדבר כבר התקיים (ויקרא טז כב) 'ושלח אותו במדבר' ויכול הכהן להמשיך בעבודתו, והיו הולכין ללוות את המשלח מרחק מיל, וחזרין מיל לירושלים, ובזמן זה התרחק המשלח עם השעיר מיל נוסף, ושהיה כרי זמן הילוך מיל, ויודעין לפי חישוב זה שהגיע שעיר למדבר.

רבי ישמעאל אומר, והלא סימן אחר היה להם כדי לדעת שהגיע השעיר למדבר, שהרי לשון של וחרית - צמר סרוק ומשוך כמין לשון וצבעו אדום היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלכין לסימן שנתכפרו עוונותיהם של ישראל, וכענין שנאמר (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו', וכך ידעו בבית המקדש מיד כשהגיע השעיר למדבר.

גמרא הגמרא מבארת את שיטת רבי יהודה: אמר אבאי, ממה שרבי יהודה נקט 'עד בית חידודו' ולא 'עד המדבר' שמע מינה שבית חדרו פתחלת המדבר קיימא - הוא נמצא, והא קא משמע לן דקפכר רבי יהודה שלא רק שאין צריך להמתין עד שיגיע השעיר לצוק, אלא גם אין צריך להמתין שיעגיע לאמצע המדבר, אלא פיון שהגיע השעיר למדבר נעשית מצותו. הדרן עלך שני שעירי פרק שביעי - בא לו כהן גדול

משנה המשנה ממשיכה בסדר יומו ועבודתו של כהן גדול ביום הכפורים. לאחר שמסר לשריפה את הפר והשעיר שעלה עליו הגורל לה', והשעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל הגיע למדבר, המשיך הכהן גדול בעבודתו: בא לו כהן גדול לעזרת נשים, כדי לקרות בתורה את פרשת היום. אם רצה לקרות בכגרי בויז - בגדי לבן שעדיין לבוש בהם מעבודת פנים שעבד, קורא. ואם לאו - אם אינו רוצה לקרוא בכגרי בויז, קורא באצטמלית [-מין חלוק] לכן משלל. חזן הכנסת - השמש, נוטל ספר תורה, ונותנו לראש הכנסת - הממונה על הנהגת הצבור בענייני התפילות, וראש הכנסת נותנו לסגן של כהן גדול העומד לשרת תחתיו אם יארע בו פסול, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד - נעמד ומקבל את הספר, וקורא בו את סדר עבודת יום הכיפורים הכתובה בפרשת 'אחרי מות' (ויקרא טז א-לד) ואת ענייני יום הכפורים האמורים מפסוק 'אף בעשור' (ויקרא כג כז) ואילך. וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר לקהל שהתאסף שם לשמוע, יותר ממה שנקראתי לפניכם כתוב כאן. כלומר, גם הקריאה שאקרא כעת בעל פה, כתובה בתורה. ופרשת 'בעשור' (במדבר כט ז) שכתוב שם הפקודים, שם נאמרו מוספי יום הכפורים, קורא בעל פה. ומכרז עליה - לאחר קריאתה, שמונה ברכות. והן, על התורה, ועל העבודה, ועל ההודאה, ועל מחילת העון, ועל המקדש ברכה מיוחדת בפני עצמו, ועל ישראל ברכה בפני עצמו, ועל ירושלים בפני עצמה, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל שאר התפלה - שאר העניינים הנצרכים לישועת ישראל.

דף סח עמוד ב: עד בית חדרו. הוא ראש המדבר ושם נתקיים ושלח את השעיר במדבר: הולכין מיל. כדאמרן לעיל (סו:) מיקורי ירושלים מלוין אותו עד סוכה הראשונה: גמ' נעשית מצותו. ומתחיל לקרות הפרשה: בא לקרות. את הפרשה דילפינן ממלואים דאמרינן בפ"ק (דף ה:) מניין שאף מקרא פרשה מעבד וכו': אם רצה לקרות בכגרי בויז. שהוא לבוש עכשיו שעבד בהן עבודת היום: אצטמלית. לבוש כמין חלוק: בית הכנסת. היה סמוך לעזרה בהר הבית: חזן הכנסת. שמש: ראש הכנסת. על פיו נחתכין צרכי הכנסת מי מפטיר מי פורס על שמע מי עובר לפני התיבה: ואך בעשור. שבפרשת אמור אל הכהנים: ואומר יותר ממה שקריתי וכו'. בגמרא מפרש טעמא: שבחומש הפקודים. ספר וידבר שמתחיל במנינן של ישראל ופרשת פינחס באותו ספר ושם המוספין אמורין: קורא על פה. טעמא מפרש בגמרא: על התורה. ברכה של אחריה אשר נתן לנו וכו': ועל העבודה. רצה בעמך ישראל ותרצה העבודה בדביר ביתך וכו' שאותך לבדך ביראה נעבוד: ועל ההודאה. מודים אנחנו לך עד הטוב לך להודות על העבודה מברך בשביל העבודה שעבד והודאה סמוכה לעבודה דכתיב זובח תודה יכבדנני (תהלים נ) אחר עבודה תודה והיא הודאה: על מחילת העון. מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה וכו' עד מלך מחול וסולח לעונותינו וכו': על

המקדש. מתפלל על המקדש וחזותם ברוך שבחר במקדש: ועל הכהנים. מתפלל על הכהנים וחזותם ברוך שבחר בורעו של אהרן וכן על ישראל: ועל שאר התפלה. מפרש בגמרא:

1 הרי גם קטן שיכול לעלות עם אביו רק מירושלים להר הבית ולא
2 יותר, חייבים לחנכו בראייה, ואם כן, עד **הָאָמֵר מֵאֵן אֲתִיבָהּ** – עד כאן
3 מי הביאו, כלומר מי הביא את הקטן הזה מהעיר שגר בה עד
4 ירושלים, הרי מדובר בקטן שאינו יכול לעלות בלי אמו מרחק
5 כזה.

6 מתרצת הגמרא: **אָמֵר לִיה אָבִי, עַד הָאָמֵר** – עד כאן, מעירו עד
7 ירושלים, כיון **דְּמִיתִיבָא אִמִּיהָ** – שאמו מחויבת במצות **שִׁמְחָה**,
8 וצריכה לשמוח ברגל יחד עם בעלה, שנאמר (דברים יד כו) **וְשִׂמְחָתָּ**
9 **אֶתָּה וּבִתְּךָ**, לכן עולה עם בעלה לירושלים כדי לשמוח עמו, ואם
10 כן עד ירושלים **אִתִּיתִיהָ אִמִּיהָ** – הביאתו אמו. אבל **מִכָּאֵן וְאִילָךְ**
11 – מירושלים להר הבית, אין אמו מחויבת לעלות, שהרי נשים
12 פטורות מראייה, והוא צריך שאביו יעלה אותו, ובזה דעת בית
13 הלל, שאם יבול לעלות ולִאֲחוּזוֹ בִּידוֹ שֶׁל אָבִיו מִירוּשָׁלַיִם לַהֲרֵ הַבַּיִת,
14 חָיִיב אָבִיו לַהֲעֵלּוֹתוֹ, וְאִי לֹא, פְּטוּר.

15 הגמרא דנה במחלוקת בית שמאי ובית הלל שהזכירה: **הַשֵּׁיב רַבִּי**
16 **תַּחַת וְ–בִמְקוֹם בֵּית הַלֵּל לְדַבְרֵי** – על דברי בית שמאי, האומרים
17 שקטן שאינו יכול לרכוב על כתפי אביו ולעלות פטור, הרי נאמר
18 (שמואל א' כב) **לִגְבִי חֲנָה אִמּוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, וְחֲנָה לֹא עָלְתָה,**
19 **כִּי אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד יִגְמַל הַנָּעַר וְהַבִּיאֲתוּי, שְׁלֹא עֲלָתָה עִם אֶלְקָנָה**
20 **בַּעֲלָה לְרַגֵּל לְמִשְׁכַּן שִׁילָה, מִשּׁוּם שֶׁרָצָתָה לְהַמְתִּין עַד שִׁיְהִי**
21 **שְׁמוּאֵל בֶּן שְׁנַתִּים וַיִּגְמַל מִלִּינוּק, וּלְפִי בֵּית שְׁמַאי קִשְׁיָה, וְהָאֵ – הִרִי**
22 **שְׁמוּאֵל, דְּיֻבֹּל לְרֻכּוֹב עַל כְּתִפּוֹ שֶׁל אָבִיו הָיָה – הִיָּה, עוֹד לִפְנֵי**
23 **שְׁמֵאלָא לֹו שְׁנַתִּים, שְׁהָרִי אֶפִּילוֹ קֹטָן בֶּן שָׁנָה יֻכּוֹל לְרֻכּוֹב עַל כְּתִפִּי**
24 **אָבִיו, וּמִדּוּעַ לֹא הִעֲלֹהוּ לְרַגֵּל.**

25 דוחה הגמרא את הקושיא: **אָמֵר לִיה אָבִיהָ** – אביו של רבי, וּלְמַעַמְדָּךְ
26 **תִּקְשִׁי לָךְ** – הרי גם לשיטתך, שאתה מוכיח מכאן כדעת בית הלל,
27 עדיין יקשה עליך, חֲנָה נִשְׁאָרָה מִי לֹא מִתִּיבָא בְּשִׁמְחָה – וכי חנה
28 עצמה אינה חייבת לשמוח עם בעלה בחג, ומדוע לא עלתה
29 לשילה כדי לשמוח עם אלקנה. **אֲלָא, חֲנָה מְפַנְקוּתָא וְתִרְתָּא חֲוִיָּא**
30 **בֵּיהּ בְּשִׁמְאָל** – ראתה ששמואל מפונק וחלש יותר משאר הקטנים,
31 וְחִשָּׂא בֵּיהּ בְּשִׁמְאָל לְחֻלְשָׁא דְּאִוְרָתָה – וחששה לו, שהחולשה
32 הבאה מחמת הדרך תזיקוהו ויחלה, ולכן לא עלתה, ואם כן אין
33 להוכיח מכאן שאינה מחויבת להעלותו.

34 הגמרא מביאה ספק בענין זה: **בְּעֵי – הַסְתַּפֵּק רַבִּי שְׁמַעוֹן, קָטָן שְׁהוּא**
35 **חִיָּר, לְדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי הַמְּחַיִּיבִים קֹטָן שִׁיכּוֹל לְרֻכּוֹב עַל כְּתִפִּי**
36 **אָבִיו, הָאֵם חָיִיב אָבִיו לְחַנְכוֹ בְּרִאִיָּה אוֹ לֹא. וְסוּמָא – וְכֵן הַסְתַּפֵּק**
37 **בְּקֹטָן שְׁהוּא סוּמָא, וּסְפֵק זֶה הוּא לְדַבְרֵי שְׁנֵיהֶם, בֵּין לְבֵית שְׁמַאי וּבֵין**
38 **לְבֵית הַלֵּל, מָהוּ, הָאֵם חָיִיב אָבִיו לְחַנְכוֹ בְּרִאִיָּה אוֹ לֹא.**

39 מבררת הגמרא: **חִיָּיב דְּמִי** – באיזה אופן מדובר. **אִילָפָא** – אם נאמר
40 שמדובר בְּחִיָּר שְׁאִינוֹ יֻכּוֹל לְהַתְפַּשֵּׁט, וְסוּמָא שְׁאִינוֹ יֻכּוֹל לְהַתְפַּתֵּחַ,
41 דהיינו שאינם יכולים להבריא לעולם, אם כן ודאי פטוירים,
42 שהרי **הַשְׂתָּא – עֲתָה שְׁגִדְלוֹ חִיָּר אוֹ סוּמָא פְּטוּר, קָטָן מִכֵּיעָא – וְכִי**
43 **בְּקֹטָן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, הִרִי הַטַּעַם שֶׁחִיָּב קֹטָן הוּא כְּדִי לְחַנְכוֹ,**
44 **שִׁיתַּרְגַּל לְקִיָּם אֶת הַמְּצוּה כְּשִׁיגְדִיל, וְקִטְנִים אֵלּוּ שְׁלֹא יִהְיוּ**
45 **מְחַיִּיבִים לְעוֹלָם, אִין צוֹרֵךְ לְחַנְכָם. לֹא צְרִיכָא, אֲלֵא בְּחִיָּר שְׁיֻכּוֹל**
46 **לְהַתְפַּשֵּׁט וְסוּמָא שְׁיֻכּוֹל לְהַתְפַּתֵּחַ קוֹדֵם שִׁיגְדִילוֹ, כֹּזֵה הַסְתַּפֵּק רַבִּי**
47 **שְׁמַעוֹן, מָאִי – מֵהָ דִּינִים, הָאֵם חִיָּיבִים לְחַנְכָם בְּרִאִיָּה, שְׁהָרִי יִתְכַּן**
48 **שִׁיבְרִיאוֹ וְיִהְיוּ חִיָּיבִים בְּרִאִיָּה כְּשִׁיגְדִילוֹ, אוֹ שֶׁאִין חִיָּיבִים, מֵאֲחֵר**
49 **שְׁגִדְלוֹ שְׁהוּא חִיָּר אוֹ סוּמָא פְּטוּר מִרִּאִיָּה, וְלִכְּן גַּם בְּקֹטָן כֹּזֵה לֹא**
50 **שִׁיבֵת מִצְוֹת חִינוּךְ.**

51 פורשת הגמרא את הספק: **אָמֵר אָבִי, הַכֵּל הוּא שֶׁכָּל תִּיבָא דְּגִדּוֹל**
52 **מִתִּיבִי מְדַאֲוִרִיתָא** – בכל מקום שגדול חייב מהתורה, קָטָן נָמִי
53 **מִתְכַּנֵּין לִיה מְדַרְבְּנָן** – חייבים לחנך גם את הקטן מדרבנן, וְכָל תִּיבָא
54 **דְּגִדּוֹל פְּטוּר מְדַאֲוִרִיתָא, מְדַרְבְּנָן קָטָן נָמִי פְּטוּר, וְלֹא חִיבּוּהוּ**
55 **חֻכְמִים בְּדִינוּךְ. וּמִמִּילָא קֹטָן חִיָּר אוֹ סוּמָא פְּטוּר מִחִינוּךְ, אָף אִם**
56 **עֲתִיד לְהִתְרַפֵּא, מֵאֲחֵר שְׁגִדְלוֹ חִיָּר אוֹ סוּמָא פְּטוּר.**

57 שנינו במשנה: **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה שְׁתֵּי כֶּסֶף כו' וְהַחֲגִיגָה**
58 **מַעַה כֶּסֶף, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה מַעַה כֶּסֶף וְהַחֲגִיגָה שְׁתֵּי**
59 **כֶּסֶף.**

60 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעם המחלוקת: **תַּנּוּ רַבֵּנָן,**
61 **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַחֲגִיגָה כֶּסֶף, מִשּׁוּם**
62 **שֶׁהָרִאִיָּה, שְׁהִיא קָרְבַּן עוֹלָה, עוֹלָה בּוֹלָה לְנִבְחָה – קָרְבָּה כּוֹלָה עַל**
63 **הַמִּזְבֵּחַ, כִּכֵּל קָרְבַּן עוֹלָה, מָה שְׁאִין בֶּן קָרְבַּן חֲגִיגָה, שְׁהוּא שְׁלָמִים,**
64 **וְחֵלֶק מִמֶּנּוּ נֹאכַל לְבַעֲלִים, וְלִכְּן הָעוֹלָה חֲמוּרָה יוֹתֵר. וְעוֹד טַעַם**
65 **לְהַחֲמִיר בְּרִאִיָּה יוֹתֵר מִבְּחִיגָה, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּעֶצְרָתָה – בְּקִרְבָּנוֹת חַג**
66 **הַשְּׁבוּעוֹת, שְׁרִיבָה בֵּהֶן הַתְּנוּבָה בְּעוֹלוֹת יוֹתֵר מִבְּשָׁלְמִים, וּמִכָּאֵן שִׁישׁ**
67 **לְהַרְבוֹת בַּעֲוֹלָה יוֹתֵר מִבְּשָׁלְמִים. וְכֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, הָרִאִיָּה מְעָה**
68 **כֶּסֶף, וְחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶּסֶף, מִשּׁוּם שֶׁחֲגִיגָה יִשְׁנָה לִפְנֵי הַדִּיבּוּר – קִרְבָּנוֹת**
69 **שְׁלָמִים קָרְבוֹ עוֹד לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כד ה) וַיִּשְׁלַח אֶת**
70 **נָעָרִי בְנִי יִשְׂרָאֵל וְגו' וַיִּזְכְּחוּ זָבָחִים שְׁלָמִים, וְחֲגִיגָה הִיא שְׁלָמִים,**
71 **מָה שְׁאִין בֶּן בְּרִאִיָּה שְׁהִיא עוֹלָה, וְקָרְבַּן זֶה הַתַּחֲדָשׁ רַק בְּמִתֵּן**
72 **תּוֹרָה. וְעוֹד טַעַם לְהַרְבוֹת בְּחֲגִיגָה יוֹתֵר מִבְּרִאִיָּה, שֶׁכֵּן מְצִינוּ**
73 **בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁהַקְּרִיבָה הַנִּשְׁאִיָּם לְחַנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַקִּמַּת הַמִּשְׁכָּן,**
74 **שְׁרִיבָה בֵּהֶן הַתְּנוּבָה בְּשָׁלְמִים יוֹתֵר מִבְּעוֹלוֹת, וּמִכָּאֵן שִׁישׁ לְהַרְבוֹת**
75 **בְּשָׁלְמִים יוֹתֵר מִבְּעוֹלָה.**

76 שואלת הגמרא: **וְכֵּית הַלֵּל, מָאִי טַעַמָא לֹא אָמְרִי** – מה הטעם שלא
77 אמרו בבית שמאי, ולא קיבלו את ראייתיהם. משיבה הגמרא: **דְּקָא**
78 **אָמְרָתָה – מֵהָ שְׁאִמְרַת בְּדַעַת בֵּית שְׁמַאי שְׁרִאִיָּה עֲדִיפָא מִשּׁוּם דְּעוֹלָה**
79 **בּוֹלָה לְנִבְחָה, דַּעַת בֵּית הַלֵּל שְׁאִדְרָבָה, חֲגִיגָה שְׁהִיא שְׁלָמִים עֲדִיפָא**
80 **מִרִּאִיָּה שְׁהִיא עוֹלָה, כִּיֹּן דְּאִיתִי – שִׁישׁ כֶּה שְׁתֵּי סוּגֵי אֲכִילוֹת, גַּם**
81 **אֲכִילַת מִזְבֵּחַ שְׁעוֹלָה לְגִבּוּהָ, וְגַם אֲכִילַת אִדָּם שְׁאֻכְלִים הַבְּעִלִּים,**
82 **וְאִילוּ בַּעֲוֹלָה יֵשׁ רַק אֲכִילַת מִזְבֵּחַ. וְדְּקָא אָמְרָתָה נִילָף מִעֶצְרָתָה –**
83 **שֶׁנֶּלְמַד מִקִּרְבָּנוֹת חַג הַשְּׁבוּעוֹת, דַּעַת בֵּית הַלֵּל שְׁעִדִּיק לְלַמּוֹד**
84 **מִהַנְּשִׂאִים, מִשּׁוּם שֶׁדִּנֵּין – לּוֹמְדִים קָרְבַּן יְחִיד מְקַרְבָּן יְחִיד, וְאִין דִּנֵּין**
85 **קָרְבַּן יְחִיד מְקַרְבָּן צָבּוּר, וְהָרִי רִאִיָּה וְחֲגִיגָה הֵם קִרְבָּנוֹת יְחִיד, וְכֵן**
86 **קִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים, וְאִילוּ כְּבִישׁ עֲצֵרַת הֵם קָרְבַּן צִיבּוּר וְבָאִים**
87 **מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.**

88 מוסיפה הגמרא ושואלת: **וְכֵּית שְׁמַאי מָאִי טַעַמָא לֹא אָמְרִי בְּבֵית**
89 **הַלֵּל. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּקָאֲמְרָתָה בְּדַעַת בֵּית הַלֵּל שֶׁחֲגִיגָה עֲדִיפָא**
90 **מִשּׁוּם דְּיִשְׁנָה לִפְנֵי הַדִּיבּוּר, דַּעַת בֵּית שְׁמַאי שְׁרִאִיָּה, שְׁהִיא קָרְבַּן**
91 **עוֹלָה, נָמִי יִשְׁנָה לִפְנֵי הַדִּיבּוּר – גַּם הִיא קָרְבָּה כִּכֵּר לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה,**
92 **שְׁהָרִי בְּאוֹתוֹ הַפִּסּוּק עֲצָמוֹ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כד ה) וַיִּשְׁלַח עֹלֹת. וְדְּקָאֲמְרָתָה**
93 **נִילָף מִנְּשִׂאִים, דַּעַת בֵּית שְׁמַאי שְׁעִדִּיק לְלַמּוֹד מִקִּרְבָּנוֹת עֲצֵרַת,**
94 **מִשּׁוּם שֶׁדִּנֵּין – לּוֹמְדִים רִאִיָּה וְחֲגִיגָה שְׁהֵם דְּכָר הַנּוֹחֵג לְדוֹרוֹת,**
95 **מִקִּרְבָּנוֹת עֲצֵרַת, שְׁגַם הֵם דְּכָר הַנּוֹחֵג לְדוֹרוֹת, וְאִין דִּנֵּין רִאִיָּה**
96 **וְחֲגִיגָה שְׁהֵם דְּכָר הַנּוֹחֵג לְדוֹרוֹת, מִקִּרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים, שְׁהֵם דְּכָר**
97 **שְׁאִינוֹ נּוֹחֵג לְדוֹרוֹת, אֲלֵא נִהְגוּ רַק בְּשַׁעֲתָם.**

98 חוזרת הגמרא ומקשה: **וְכֵּית הַלֵּל, מָאִי שְׁנָא חֲגִיגָה שְׁאִמְרוּ עֲלֶיהָ**
99 **דְּיִשְׁנָה לִפְנֵי הַדִּיבּוּר, וּלְמַדוּ כֵּן מִדְּבָרֵיכֶם וַיִּזְכְּחוּ זָבָחִים שְׁלָמִים, הִרִי**
100 **עוֹלַת רִאִיָּה נָמִי – גַּם הִיא הִיתָה לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, הַתְּנִיב – שְׁהָרִי**
101 **נֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ הַפִּסּוּק וַיִּשְׁלַח עֹלֹת.**

102 מתרצת הגמרא: **קִסְכְּרִי בֵּית הַלֵּל, שֶׁהָעוֹלָה שֶׁהַקְּרִיבָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר**
103 **לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, עוֹלַת תְּמִיד הוּא – הִיתָה, שֶׁהַקְּרִיבָה לִשְׁם קָרְבַּן**
104 **תְּמִיד הִקְרִב בְּכָל יוֹם, וְאִין לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה לְעוֹלַת רִאִיָּה, וְעוֹלַת**
105 **רִאִיָּה אֲכָן לֹא קָרְבָּה לִפְנֵי הַדִּיבּוּר. וְכֵּית שְׁמַאי כְּכִר, שֶׁהָעוֹלָה**
106 **שֶׁהַקְּרִיבָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, עוֹלַת רִאִיָּה הוּא, שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ**
107 **עֵנִין (שם כד יא) וַיִּזְכְּחוּ אֶת הָאֱלֹהִים, וְאִם כֵּן גַּם עוֹלַת רִאִיָּה קָרְבָּה**
108 **לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה כְּמוֹ שְׁלָמִי חֲגִיגָה.**

109 הגמרא מביאה עוד תנאים שנחלקו במחלוקת בית שמאי ובית
110 הלל: **אָמֵר אָבִי, בֵּית שְׁמַאי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעְיָא, בּוֹלְהוּ סְבִירָא**
111 **לְהוֹ – כָּל אֵלּוּ סוֹבְרִים, שֶׁהָעוֹלָה שֶׁהַקְּרִיבָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר עוֹלַת**
112 **רִאִיָּה הוּא. וְאִילוּ בֵּית הַלֵּל וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, בּוֹלְהוּ**
113 **סְבִירָא לְהוֹ, שֶׁהָעוֹלָה שֶׁהַקְּרִיבָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר עוֹלַת תְּמִיד הוּא.**
114 **וּמִבְּאֵר אֲבִי הִיכֵן מִצְּאֵנוּ בְּדַבְרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶם שֶׁכֵּן הוּא סוֹבֵר: בֵּית**
115 **שְׁמַאי, הָא דְּאָמְרִין – מֵהָ שְׁאִמְרָנּוּ, שְׁהוּא הַטַּעַם שֶׁלֹא סִבְרוּ בְּבֵית**
116 **הַלֵּל. רַבִּי שְׁמַעְיָא, דְּתַנָּיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעְיָא אוֹמֵר, בְּלָלוֹת**
117 **נְאֻמָּרוֹ בְּסִינִי – הִרְבָּה כִּלְלִים שֶׁל הַמְּצוּוֹת נֶאֱמָרוּ לְמַשָּׁה בְּהָר סִינִי**
118 **כְּשֶׁהֵם סְתוּמִים, וְלֹא הִתְפָּרְשׁוּ כָּל הַצּוֹרֵךְ,**

חגיגה. הכל חייבין – פרק ראשון דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קטז רש"י תוספות

1	עד הבא מאן אתייה – עד ירושלים מי הביאו והלא משהוא יכול להיות חוץ מאמו יכול	1	דמחייבא אימיה בשמחה – פירש רש"י בפרק קמא דקדושין (לד,ב) גבי אשה בעלה
2	לאחוז ביד אביו, וכדי עליה מירושלים לחר הבית אתה אומר שיחנכוהו, ועד ירושלים	2	משמחה, בבבל – בבגדי צבעונין, בארץ ישראל – בבגדי פשתן, והבא משמע
3	מי הביאו? מחייבא בשמחה – לעלות לרגל ולשמוח בחג עם בעלה, דעל השמחה נצטוו	3	דבשלמי שמחה מיירי? והתם פירשת, וכן בפרק קמא דראש השנה (ו,ב).
4	נשים, דכתיב: "ושמחת אתה וביתך" (דברים יד). מפאן ואילך – דאימיה לא מחייבא	4	דיכול לרכוב על כתיפו של אביו – שהיה גדול קצת, אבל לא מצי לאחוז בידו ולעלות
5	להתראות בחר הבית. עד ינפל – לסוף עשרים	5	ברגליו.
6	וארבעה חדש, שכן תינוק יונק, ומשנה ראשונה	6	בחגור שיכול להתפשט – מקמי גדולו, מאי?
7	הוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו כדי לעלות	7	מי אמרין? דכיון דגדול המיחיד
8	מירושלים לחר הבית, וכל שכן משילה למשכן.	8	מדאורייתא – גבי קטן נמי מחייב בחגור, דמידי
9	הכי גרס. קמן חזיר דרבי בית שמאי וסופא	9	הוא טעמא קטן – אלא משום לחנוכו, ידיע
10	לדברי שניהן – דאילו חזיר לדברי בית הלל לא	10	כשהוא גדול, או דלמא: כיון דגדול הבכי לא
11	מביעא לן דלא מתכנין ליה, דהא אמרין אין	11	מחייב – גם קטן לא.
12	מתכנין אלא לקטן שכולו לכשיגדיל – וכיון שה	12	הראייה שתי בסף – ונמדדנן הוא,
13	בירושלים, וזה אינו יכול. אבל לבית שמאי	13	דמדאורייתא אין לו שיעור לקרבן
14	דמחייב לחנוכו משיכול לרכוב – קטן חזיר יכול	14	רק לאשם מעילות (שבעות העדות) דכתיב ביה:
15	לרכוב על כתיפו של אביו, והסומא יכול לאחוז,	15	"כסף שקלים" (ויקרא ד). ותנן בבכורות (כז,ב).
16	לבית הלל מהו, צריך חנוך או לא? שאני יכול	16	המפריש שתי סלעים לאשם. והא דאמרין
17	להתפשט – שאין סופו להתפשט עולמית. קמן	17	בבוכים (מחא). ולא ידא ספיקו חמור מודא, מה
18	מבעיא. הלא אין חנוך קטן אלא כדי להגדילו	18	ודאז חטאת בת דנקא – אף ספיקו אשם בר דנקא.
19	שהוא אלא לקטן שכולו לכשיגדיל – וכיון שה	19	ובמנחות (קז,ב). יביא אשם הוא ונסכי בסלע –
20	פטור לכשיגדיל למה לי חנוך? שיכול להתפתח	20	לא דוקא קחשיב, דאמרין בפרק שני דבכירות
21	– קודם שיגדיל. מצינו בעצרת – בפרשת "שור	21	(י,ב). יביא אשם בסלע. וכן הא דאמרין בפרק
22	או כשב" – והקרבנם על הלחם שבעת כבשים	22	"דוציאו לו" כינא (נה). נישקול ארבעה זוזי
23	תמימים ופר כן בקר אחד ואילים שנים יהיו	23	ונשדי בנהרא – לאו דוקא, ולא בעי כולי האי
24	עולה לה", וכתיב: "ושני כבשים בני שנה לזבח	24	ובפרק שני דמנחות (קז,ב) פירשתי.
25	שלמים" (ויקרא כג). ישנה לפני הדיבור. קודם	25	ישנה לפני הדבור – וסבירא ליה עולת ראייה
26	מתן תורה הקריבו שלמים בסני, דכתיב:	26	הוא, כדקאמר בסמוך.
27	"וישלח את נערי בני ישראל" (שמות כד). ואף	27	קרנן יחיד – כגון חגיגה, ובפרק חמישי דיומא
28	על גב דהאי קרא כתיב "בזאלה המשפטים"	28	(נא,א) דקרי ליה קרבן צבור – היינו גבי
29	לאחר עשרת הדברות – קודם עשרת הדברות	29	פסח שני, כדקאמר התם: חגיגה מאי טעמא
30	הוא, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. והכי תניא	30	מקריא קרבן צבור – דאתיא בכנופא, פסח נמי
31	במסכת שבת בפרק "דבי עקיבא": (פחא) רבי	31	אתיא בכנופא, איכא פסח שני דלא אתיא
32	יוסי אומר, בשני עלה וירד, בשליש עלה וירד,	32	בכנופא.
33	ברביעי ירד ושוב לא עלה, בחמישי בנה מזבח	33	דבר הנהוג לדורות – ולא בעי למימר דנין
34	והקריב עליו קרבן, בששי ניתנה תורה. ואין	34	יום טוב מיום טוב, לאפוקי נשיאים דחול
35	אתה מוצא בנתינת התורה בנין מזבח אלא	35	הוי. דלא מצינו ליה האי חילוקא בשום מקום. אף
36	באותו שנאמר: "וישלח את נערי בני ישראל"	36	על גב דלקמן, פרק "חומר בקדש" (כג,ב) לפינן
37	וגו', ולקמן פריך: התם נמי עולה הואי נשיאים.	37	צירוף "כף אחת" הכתוב עשה כל מה שבכף אחת;
38	בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות,	38	ולא פריכין משעה לא לפינן – דהתם, כיון דליכא
39	דכתיב: "כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח	39	למלפי מדורות – לפינן ליה שפיר משעה. אי נמי:
40	השלמים וגו' (במזבח ז). שתי אכילות – מזבח	40	שאני התם דתני ביה קרא תריסר זמני, כדאמרין
41	ואדם. נשיאים קרבן יחיד, וראייה וחגיגה קרבן	41	בפרק קמא דמנחות (ח,ב). ובפרק "הקומץ רבה"
42	יחיד, אבל כבשי עצרת – קרבן צבור, ומתורומת	42	(שם יט,ב) גבי כלי הלח מקדש הלח. וילין שמואל
43	הלשכה. ראייה נמי ישנה לפני הדיבור – דעולה	43	דורות משעה, דתני ביה קרא תריסר זמני.
44	נמי היה התם. מדבר הנוהג לדורות – כבשי	44	ורבי ישמעאל ורבי אלעזר וכו' – ואין
45	עצרת. עולת תמיד הואי – חובת כל יום ויום,	45	להקשות: ושביק בית הלל ועברי בבית
46	ולא גמורין מינה. עולת ראייה הואי – על שם	46	שמאי? הלא בית שמאי במקום בית הלל אינו
47	"יחזו את האלהים", כללות נאמרו בסני –	47	משנהו ויש לומר: דסבירא ליה לא נתחוק בית
48	הרבה דברים נאמרו סתומים בסני שלא	48	שמאי ובית הלל בדבר זה.
49	נתפרשו כל צרכן, ופירשו לו לאחר שהוקם	49	בית שמאי הא דאמרין – וליכא לאקשויי: מנא
50	המשכן באהל מועד. שהרי לא נתפרשו שם	50	ליה דאית ליה עולת ראייה דהויא דלמא
51	הלכות עבודה ככל הצריך, אלא "מזבח אדמה	51	לעולם סבירא ליה עולת תמיד, וטעמא דידהו
52	תעשה לי זבחתי עליו את עולותיך ואת שלמיך"	52	ערף להו, דחבי משמע מדבעי מאי טעמא לא
53	(שמות ב) ולא פירש מתן דמיהו, הפשיטן	53	אמר בית הלל כוונתיהו? האי לאו מילתא היא.
54	ונתוחן של עולות, והקריב אימורין של	54	דמיבעיא ליה אמאי לא קאמרי בית הלל עולת
55	שלמים.	55	ראייה בבית שמאי.

מי

במקדש עולת ראייה הואי. אמר אביי: בית שמאי, ורבי אלעזר, ורבי ישמעאל – פולחו סבירא להו: עולה שהקריבו
ישאל במקדש עולת ראייה הואי. ובית הלל, ורבי עקיבא, ורבי יוסי הגלילי – פולחו סבירא להו: עולה שהקריבו. וישאל
במקדש עולת תמיד הואי. בית שמאי – הא דאמרין, רבי ישמעאל – דתניא, רבי ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסני
ופרשות

מי איבא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט – דוקא קא מבעיא ליה, משום דעיקר הפשט כתיב בגופיה. אבל מעולת ראייה, אף על גב דאמת הוא דטענה הפשט – לא קשה ליה מידי, כיון דלאו בגופיה כתיב.

רבי עקיבא וכו' – אף על גב דבתמישי בהו מובה, ולא ניתנה תורה עד סיני – דריש מאותה שעה דנאמר מעשיה בסיני, כדכתיב "עולת תמיד העשויה בהר סיני". ומאן דלא דריש האי – מוקי לה דעולה טענה בלי, וכן פירש רש"י בנימוקי חומש העשויה בהר סיני. ובסיפרי דריש לה: שנעשית בהר סיני קודם לתורה, והיינו בחמישי שבנה מזבח.

יש בשמחה שאין בשתיקה – ובתוספתא גרסין: שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה, ולא בשתיקה, ושמעתתא שלנו דלא גריס ליה – סבירא דגם באינן יש להן תשלומין. ולא קאמר יש בשתיקה צריכין שיעור, מה שאין כן בשמחה – דאימא אף שמחה יש לה שיעור. ומיהו, בלאו הכי נחא, דלא נחית למיתני הא כללא כדפרישית לעיל (ב.ב.), רק חומרא באחת שאין בשתיקה. ולהכי לא חשיב שתיתק אינן באין מכל דבר, מה שאין כן בשמחה שבאה מכל דבר, דהא חומרי דשתיקה לא קא חשיב.

אירי ואירי פריס הוה – אליבא דמאן דאמר עולת ראייה הוא. ואפילו למאן דאמר עולת תמיד קודם מתן תורה – היתה של פריס, והדר אישתנו, כמו שנשתנה מן הפשט וניחוח לרבי יוסי הגלילי.

מאי נפקא מינה – כלומר: מאי דהוה הוה. וכן פריך בפרק קמא דיומא (ה.ב.) גבי כיצד הלבישו, ובפסחים (צ.א.) גבי אימורי פסחים, ובסנהדרין (טו.ב.) גבי שור סיני בכמה לא בעי, משום דסבירא לאלופי דורות משעה. ובעבודה זרה פרק שני (יד.א.) ובתענית (י.א.) גבי במה שמש משנה כל ימי המזלות דלא פריך ליה – התיב נמי למיסב קראי. לפי שלא מצינו בגדי כהונה לא לאחריו ובניו. ועוד: דאכתי לא נתחבו הכהנים. דבעינן עלייהו חזאה, ונפקא מינה לעבד במזלות בלא חזאת בגדים.

לפסוקי טעמא – ולא דמי לחמש מקראות שאין להן הכרח (יומא נב.א.), ולא אולין בחר פסוקי טעמא: התיב לא מצי קאי רק אחד מיניהו, דאין משמעות שתיתק שוה, אבל הכא מצי קאי לתרווייהו.

שאיין להן שיעור הפאה – דכתיב: "לא תכלה פאת שדך" (ויקרא יט) ומדאורייתא היא, דאילו מדרבנן אמר בפרק "ראשית הגד (חולין קלז.ב.) אין פחתך (לעני בגורן פחות) מששים, ופליגי אמוראי בירושלמי, חד אמר: אין להם שיעור למעלה ולא למטה, כלומר: יוכל לפחות עד חטה, ולמעלה כל שדוה. וחד אמר: למעלה אין לה שיעור, הא למטה – יש לה. ובעינן מאי בנייהו כלומר, ודאי לכולי עלמא איבא ומשני: אם פחת מששים, למאן דאמר אין לו שיעור כלל, מה שנתן – נתן, ופטור מפאה, ואם

הוסיף – חייב במעשר. ולמאן דאמר יש לו שיעור למטה, מה שנתן – נתן, ואינו פטור מפאה, חזכה העני, ומחויב במעשר עד שישלם שיעור ששים בבת אחת. דלא הוי פאה אם לא שילם לו בבת אחת כו'. ופריך: אמאי לא חשיב תרומה? ומשני: תפטר מפני המחלוקת. לשון פלוגתא, דומיא דמחלוקת בששניין ארוקין בתורה (בבא מציעא ז.ב.), כלומר: שיש בה חילוק, דאמר רבי יוחנן: עושה אדם כל שדוה בכורים, ולא אמר עושה כל שדוה תרומה – דהא בעינן ראשית ששיריה יכריסם בפרק "בכל מערבין". התיבון: הרי פאה, דאין אדם עושה כל שדוה פאהו ומשני: עד שלא קצר שכולו לא נתחייב שדוה פאה. כלומר: דכתיב "פאת שדך בקוצרך", תלה רחמנא פאה בקציר. ודכי קאמר: דמשנתחייב בפאה אין לה שיעור. וכו' תימא בכורים נמי – הכתיב "ראשית" וליבעי שירים ניכרים כמו בתרומה, דמרבין ליה התיב "ראשית כל בכורי כל". ואני היתי מפרש: מפני המחלוקת – עין עין קרע ובינונית, לאפוקי דק דענינים שוה. ועוד, דפליגי במסכת תרומה (פרק ד משנה ה) דמרבא בתרומה, רבי אליעזר אומר: אחד מעשרה, יתר מכאן – יעשה תרומת מעשר למקום אחר. רבי ישמעאל אומר: מחצה חולין ומחצה תרומה. ר' עקיבא אומר: עד שישיר שם חולין. ומפרש בירושלמי טעמא דרבי ישמעאל: ד"ראשית דגן" – דיו לראשית שיהו כדגן.

ופרטות באהל מועד – משהוקם המשכן ודיבר עמו מעל הפרוכת, שם פירש לו הכתוב, כדכתיב: "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מואהל מועד לאמר", ובספר תורת כהנים, דהיינו ויקרא, נתפרשו כל הלכות קרבן, וכן דברים הרבה. ונשנו – פעם שנית, וכל מה שנאמר כאן נאמר כאן, ואף על פי שלא נכתב. ונשתלו **בערבות מואב** – מפני משה לישראל, שנאמר: "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה

באר את התורה" וגו' (דברים א.). ואי פליקא דעתך עולת סיני עולת תמיד הוא – וחובת הדורות מפני הגבורה. מי **איבא מירי בו'** – אלא דאי עולת ראייה הוא, ומאליהם הקריבו, והיא עצמה לא קרבה – והעולה שהקריבו הבכורות – עולת ראייה הוה. ומה **אני מקיים** החובות ומנחה הנשנים לי **בכדבר** – לשון תימה, ומשמע שלא הקריבו, לפי שזנופי היו. שכתו של לוי – הקריבה משלם. שמה – אף על דם שלם שמתה. אם אין לו בשר שלמים של דם ונדבה שהתנדב כל השנה, שמביאין ברגל, ולא מעשר בהמה – מביא שלמים משלו, או ממעות מעשר שני שלו, להיות לו בשר לשובע. שאין שמתת החג אלא בבשר. שתינתה ישנה לפני הדיבור – אותן שלמים שהקריבו הבכורות, אף על פי שלא ברגל הקריבום – חגיגה נקרא, שבתן נתקיים "ויוחגו לי במדבר" (שמות ה) שנאמר להם במצרים. השפחה נוחתה בנשים – דכתיב: "ושמת אתה וביתך" (דברים יד.). מה שאין כן בשתיקה – דמצות עשה שהזמן גרמא הן, והכתוב לא ריבה אותן. הכי גרסין: ורבי **ישמעאל מאי טעמא קא מוקמת ליה בבית שמיאי** אי פליקא דעתך וכו' – ולא גרסין: אמר לך, ודכי פירושא: לאבני פריך, דאמר לעיל בית שמיאי ורבי ישמעאל כו', מאי טעמא מוקמת לה לרבי ישמעאל דלא כהלכתא? דבית שמיאי במקום בית הלל אינו משנה – משום דשמעת ליה דאמר פטות לא נאמר בסיני, וקשיא לך: אי סלקא דעתך עולת תמיד הוא – ומי איבא מידי כו' משום הכי לא הוה לך לאוקמה בבית שמיאי. הא רבי יוסי הגלילי – דשמעת ליה בהדיא דאמר לעיל עולת תמיד הואי ואפילו הכי שמעינן בעולת תמיד דלית ביה הפשט וניתוח. לפסוקי **מעמים** – בניגונות. אם תאמר שני מינין – צריך אתה לפסוק הטעם של "ויעלו עולות" באתנחתא, כמו שאנו קורין אותו, או בוקף קטן, טעם שמפסיק הדבור ממה שלאחריו, ואם מין אחד היה – צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין, כגון פשטא או רביעי. לאופר הרי עלי עולה כו' גרסין, ולא גרסין: כאומר. נפקא מינה לאופר הרי עלי עולה באותה עולה – מה יביא, פריס או בכשים? תיקו. תנן התיב – במסכת פאה.

תפאה

עלי עולה בעולה שהקריבו ישראל
במדבר' מאי, פריס הוה או פכשים הוה? תיקו. תנן התיב: אלו דברים שאין להם שיעור:

תפאה

דלא הוי פאה אם לא שילם לו בבת אחת כו'. ופריך: אמאי לא חשיב תרומה? ומשני: תפטר מפני המחלוקת. לשון פלוגתא, דומיא דמחלוקת בששניין ארוקין בתורה (בבא מציעא ז.ב.), כלומר: שיש בה חילוק, דאמר רבי יוחנן: עושה אדם כל שדוה בכורים, ולא אמר עושה כל שדוה תרומה – דהא בעינן ראשית ששיריה יכריסם בפרק "בכל מערבין". התיבון: הרי פאה, דאין אדם עושה כל שדוה פאהו ומשני: עד שלא קצר שכולו לא נתחייב שדוה פאה. כלומר: דכתיב "פאת שדך בקוצרך", תלה רחמנא פאה בקציר. ודכי קאמר: דמשנתחייב בפאה אין לה שיעור. וכו' תימא בכורים נמי – הכתיב "ראשית" וליבעי שירים ניכרים כמו בתרומה, דמרבין ליה התיב "ראשית כל בכורי כל". ואני היתי מפרש: מפני המחלוקת – עין עין קרע ובינונית, לאפוקי דק דענינים שוה. ועוד, דפליגי במסכת תרומה (פרק ד משנה ה) דמרבא בתרומה, רבי אליעזר אומר: אחד מעשרה, יתר מכאן – יעשה תרומת מעשר למקום אחר. רבי ישמעאל אומר: מחצה חולין ומחצה תרומה. ר' עקיבא אומר: עד שישיר שם חולין. ומפרש בירושלמי טעמא דרבי ישמעאל: ד"ראשית דגן" – דיו לראשית שיהו כדגן.

והבכורים

חגיגה דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קיז

שאותם השלמים שהקריבו הבכורים לפני הר סיני, נקראו שלמי
חגיגה, אף שלא הוקרבו ברגל, כיון שהתקיים בהם מה שאמרו
לפרעה (שמות ה א) 'שלח את עמי ויחגו לי במדבר', מה שאין כן
בשתייה, שלא קרבו לפני מתן תורה. יש בשמחה מה שאין בשתייה,
שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, שנאמר (דברים יד כ) 'ושמחת אתה
וביתך', מה שאין כן בשתייה – בראייה ובחגיגה, שהנשים פטורות
מהן ככל מצוות עשה שהזמן גרמא, ולא נאמר בהן פסוק הבא
לרבות נשים. ומפורש בדברי רבי יוסי שהראייה לא קרבה לפני
הדיבור, ואם כן בודאי שלדעתו העולה שהקריבו במדבר היתה
עולת תמיד ולא עולת ראיה.
הגמרא חזרת לדון בראיה שהביא אביי, שלרבי ישמעאל עולת
ראייה היתה. מקשה הגמרא: ורבי ישמעאל, מאי טעמא קא מוקמת
ליה – מה הטעם שהעמידת את שיטתו בריבוי שמא, שעולת ראיה
היתה, אף שאין הלכה כמותם, והראיה שהבאת לכך היתה דאי
סלקא דעתך שהעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוא, מי
איכא מידי דמעיקרא לא געני הפשט וניתוח ולבסוף געני הפשט
וניתוח, והא – והרי מצאנו כך בפירוש בדברי רבי יוסי הגלילי,
דאמר, עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוא, כמו
שהבאר לעיל מדבריו, ואף על פי כן סובר שמעיקרא – מתחילה,
כשהקריבו על פי הדיבור במדבר, לא געני – לא היתה צריכה
הפשט וניתוח, ולבסוף – מאהל מועד ואילך געני הפשט וניתוח.
דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, העולה שהקריבו ישראל במדבר אינה
טעונה הפשט וניתוח, לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד
ואילך, שאז התפרש דין זה, וקודם לכן לא הצטוו על הפשט
וניתוח. וכשם שלדבריו אין זה קשה שמתחילה לא היו צריכים
הפשט וניתוח ולבסוף התחייבו בהם, כך אין זה קשה לרבי
ישמעאל, אלא מסיימת הגמרא: סמי מכאן – מחזק מדברי אביי
רבי ישמעאל, שאכן אין ראיה שלרבי ישמעאל היתה עולת ראיה,
ויתכן שהיתה עולת תמיד.
הגמרא דנה בפסוק (שמות כד ה) 'וישלח את נערי בני ישראל ויעלו
על ויבחו ויבחים שלמים לה' פרים' שהזכיר לעיל (ע"א): געני –
הסתפק רב חסדא, האי קרא היכי כתיב – פסוק זה איך הוא נכתב,
וכיצד יש לפרשו. האם יש לחלק את הפסוק לשנים, תחילה נאמר
'וישלח את נערי בני ישראל ויעלו על', ועולות אלו היו בבשים ולא
פרים, ואחר כך נאמר 'ויבחו ויבחים שלמים לה' פרים', כלומר,
שהשלמים היו פרים, שתיבת 'פרים' מוסבת רק על השלמים ולא
על העולות, או דלמא – אולי הפסוק כולו נקרא כאחד, ותיבת
'פרים' מוסבת גם על העולות, ואידי ואידי – זה וזה, בין העולות
ובין השלמים, פרים הוו.
שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה – איזו תועלת יש לנו בבירור
ענין זה, הרי מה שהיה היה. משיבה הגמרא: מר זוטרא אמר,
לפיסוק טעמים – טעמי המקרא, שיש לדעת כיצד להטעים את
הפסוק בקריאת התורה, שאם הפסוק מחולק לשנים, והעולות באו
מהבשרים, אם כן צריך להטעים את התיבות 'ויעלו על' בטעם
המפסיק אותן מהתיבות שאחריהן, כמו 'אתנחתא' או 'זקף קטון'.
אך אם הפסוק כולו נקרא כאחד, צריך להטעים תיבות אלו בטעם
שאינו מפסיק, כגון 'פשטא' או 'רביעי'.

רב אחא בריה דרבא אמר, נפקא מינה לנודר ואומר, הרי עלי עולה
ו-שהיא) בעולה שהקריבו ישראל במדבר, מאי – מה דינו, איזו
בהמה עליו להביא לעולה, האם העולות שהקריבו במדבר פרים
הוו, ועליו להביא פר, או שבבשים הוו, ועליו להביא כבש.
מסיימת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
הגמרא חזרת לדון במחלוקת ששינו במשנה (לעיל ב) לגבי שיעור
הראייה והחגיגה. מביאה הגמרא משנה אחרת בענין זה: תנן התם
במסכת פאה (פ"א מ"א), אלו דברים שאין להם שיעור – שלא נתנה
התורה שיעור בכמה יוצאים בהם ידי חובה,

ופרישות – פריטי הדינים של אותן המצוות, התפרשו לו לאחר מכן
באהל מועד, כשהוקם המשכן וה' דיבר עמו מעל הכפורת. ובכלל
זה מצות הקרבת הקרבנות, שבסיני הצטווה רק לבנות מזבח ששם
יבחו עולות ושלמים, ולא נתפרשו לו עדיין דיני מתנות הדם,
והפשט וניתוח העולה, והקרבת אימורי השלמים, וכל אלו
התפרשו לו אחר כך באהל מועד. ורבי עקיבא אומר, גם הפללות
וגם הפרשות כבר נאמרו למשה בסיני, וחזרו ונשנו לו פעם שניה
באהל מועד, ונשפלו – ונאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל
בערבות מואב.
ומבאר אביי את הראיה מהדברים: ואי סלקא דעתך – אם תעלה
בדעתך לומר שלרבי ישמעאל העולה שהקריבו ישראל במדבר
עולת תמיד הוא, ולא עולת ראיה, והיו חייבים להקריבה על פי
ציוי ה', כמו קרבן התמיד שבכל הדורות, אם כן קשה, מי איכא
מידי דמעיקרא לא געני הפשט וניתוח – וכי יתכן שיש קרבן
שמתחילה כשהצטוו עליו לא הצטוו להפשט את עורו ולנתח את
אבריו, ולבסוף הצטוו שקרבן זה געני – צריך הפשט וניתוח, שהרי
דין הפשט וניתוח בקרבן עולה נאמר להם רק באהל מועד,
ובשקריב את העולה במדבר לא הצטוו עדיין על הפשט וניתוח,
ואיך יתכן שעל עצם הקרבת התמיד הצטוו כבר לפני מתן תורה,
ואחר כך באהל מועד השתנו דיני קרבן התמיד, וצוו גם על הפשט
וניתוח. אלא ודאי שלרבי ישמעאל היתה זו עולת ראיה
שהקריבו מעצמם ולא הצטוו עליה.
ומנין שלרבי אלעזר עולת ראיה היתה, דתניא, נאמר בתורה לגבי
קרבן התמיד (במדבר כח ו) 'עולת תמיד העשיה בהר סיני, ונחלקו
תנאים בביאור הכתוב, רבי אלעזר אומר, כוונת הלשון 'העשיה'
היא, שמעשיה – הלכותיה ודיניה של עולת תמיד אכן נאמרו בסיני,
והיא עצמה לא קרבה – אבל עדיין לא הקריבו עולת תמיד בסיני.
ואם כן, ודאי שלרבי אלעזר העולה שהקריבו הבכורים במדבר
היתה עולת ראיה. ורבי עקיבא אומר, כוונת הכתוב היא כפשוטו,
שעולת תמיד קרבה כבר בסיני, ומאז שוב לא פסקה הקרבת
התמיד, אלא הקריבוהו מידי יום ביומו. ומוסיף רבי עקיבא, אלא,
לפי דברי, מה אני מקיים – כיצד אפשר את התוכחה שהוכיח עמוס
הנביא לישראל בלשון תמיהה (עמוס כד), 'היבחים ויבחה הנשחם'
לי במדבר איבעים שנה בית ישראל, שמשמע שכל אותן שנים לא
הקריבו קרבנות כלל, מכיון שהיו נוזפין על שחטאו בחטא העגל,
והרי לדברי התחילו להקריב קרבן תמיד בהר סיני, והקריבוהו כל
אותן ארבעים שנה בכל יום ויום. אלא מיישב רבי עקיבא, שבטו
של לוי שלא עבדו עבודה זרה ולא חטאו בעגל, הן הקריבו אותה –
את עולת התמיד בכל אותן השנים ממנו, ושאר ישראל אכן
לא הקריבו קרבנות כל אותן שנים, וזו כוונת הנביא.
עתה מבאר אביי היכן מצאנו בדברי בית הלל, רבי עקיבא ורבי
יוסי הגלילי, שעולת תמיד היתה: בית הלל, הא דאמרן – מה
שאמרנו לעיל (ע"א), שבית הלל מפרשים שבפסוק (שמות כד ה)
'ויעלו על' הכוונה לעולת תמיד. רבי עקיבא, הא נמי דאמרן – גם
שיטתו מבוארת בביראת שהובאה לעיל, שביאר בפסוק 'עולת
תמיד העשיה בהר סיני' שהתמיד עצמו קרב כבר בהר סיני, שלא
כרבי אלעזר שרק הלכות התמיד נאמרו בהר סיני.
ורבי יוסי הגלילי, דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, שלש מצות –
שלשה מיני קרבנות נצטוו ישראל להקריב בעלותם לרגל, ואלו הן,
עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה. יש בראיה מעלה שאין
בשתייה – בחגיגה ובשמחה, ויש בחגיגה מעלה שאין בשתייה –
בראיה ובשמחה, ויש בשמחה מעלה שאין בשתייה – בראיה
ובחגיגה. ומפרש רבי יוסי את המעלות שבכל אחת מהן: יש
בראיה שאין בשתייה, שהראיה עולה בולה לגבות ככל קרבן עולה,
מה שאין כן בשתייה – בחגיגה ובשמחה, שהן שלמים, ויש גם
לבעלים ולכהנים חלק בהן. יש בחגיגה מה שאין בשתייה, שהחגיגה
יטענה לפני הדבור – חגיגה קרבה עוד לפני מתן תורה, בהר סיני,

1 הַפֶּאֶה – קצה השדה, שציתתה התורה שלא לקצרו בעת קצירת
2 השדה, ולהניחו לעניים, וְהַכְּבוֹרִים – פירות שבעת המינים
3 שהבשילו ראשונים בשדה או בכרם, שצריכים הבעלים להביאם
4 למקדש וליתנם לכהנים, וְהָרֵאיוֹן – מצות ראייה במקדש, שצריך
5 להיראות בעזרה בשלש רגלים, ולהביא קרבן עולה, וְנִמְלִיֹת
6 חֲסִידִים, וְתִלְמוֹד תּוֹרָה, ובכל אלו לא נתנה התורה שיעור בכמה
7 יקיימם.

8 הגמרא דנה בדברי המשנה: אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּכַסְבִּירִין אֲנִי לֹמֵר,
9 שמה ששנינו שְׁהָרֵאיוֹן אֵין לוֹ שִׁיעוּר, היינו דווקא שאין לו שיעור
10 לְמַעְלָה, כלומר שיכול להוסיף בו כמה שירצה, אֲבָל יֵשׁ לוֹ שִׁיעוּר
11 לְמַטָּה, שלא יפחות משיעור מעה כסף, כמו ששנינו במשנה,
12 וסבורים היינו ששיעור זה הוא מהתורה, עַד שֶׁבָּא רַבִּי אִשְׁשֻׁנָא
13 בְּרַבִּי – שהיה גדול בדורו, וְלִימָר, שְׁהָרֵאיוֹן אֵין לוֹ שִׁיעוּר מהתורה
14 לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, ומהתורה יוצא ידי חובתו בכל שהוא, אֲבָל
15 חֲכָמִים אֹמְרִים – חכמים תיכנו, שְׁהָרֵאִיָּה תהיה שוה לפחות פֶּעֶם
16 פְּסָתָהּ, וְהַחֲגִיגָה לפחות שְׁתֵּי פְסָתָהּ, והשיעור ששנינו במשנתנו הוא
17 מדרבנן.

18 מוסיפה הגמרא ומבררת: מַאי 'הָרֵאיוֹן' – מהו שנקט התנא לשון
19 'ראיון' ולא לשון 'ראייה', שמשמע שאין שיעור למצות ראיית
20 הפנים בעזרה עצמה, ולא רק שאין שיעור לדמי קרבן הראייה. רַבִּי
21 יוֹחָנָן אִמָּר, כוונת התנא היא שאין שיעור לְרֵאִיָּה פְּנִים בְּעֶזְרָה,
22 שיכול אדם להראות פניו בעזרה כמה פעמים שירצה, ואינו צריך
23 להביא קרבן בכל פעם. וְרִישׁ לְקִישׁ אִמָּר, אין שיעור לְרֵאִיָּה פְּנִים
24 בְּקֶרְבָּן, שיכול להיראות בעזרה כמה פעמים שירצה, אך בכל פעם
25 צריך להביא קרבן.

26 מבררת הגמרא במה נחלקו: בְּעֶינֵי תְּרַגְלָה – ביום טוב ראשון, כּוֹלִי
27 עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – שניהם אינם חולקים וְרֵאִיָּה פְּנִים בעזרה
28 צריכה להיות בְּקֶרְבָּן. כִּי פְּלִיגִי כשבא להיראות בעזרה בְּשֹׂאֵר יָמוֹת
29 תְּרַגְלָה, וכבר הקריב קרבן ראייה ביום טוב ראשון. ואף בזה, כִּל
30 הֵיכָא דְּאֵתָא וְאֵייתִי – אם בא בשאר ימות הרגל והביא קרבן, כּוֹלִי
31 עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּמַקְבְּלִין מִינֵיהּ – שמקבלים ממנו את הקרבן
32 ומקריבים אותו. כִּי פְּלִיגִי, דְּאֵתָא וְאֵייתִי – כשבא בשאר ימות
33 הרגל ולא הביא קרבן, בזה נחלקו אם יכול להכנס או לא. דְּרַבִּי
34 יוֹחָנָן סָבַר שְׁרֵאִיָּה פְּנִים בְּעֶזְרָה אין לה שיעור, דְּכָל אִמֵּית דְּאֵתִי לֹא
35 צְרִיךְ לְאֵתוּי – שלא בכל פעם שבא צריך להביא קרבן, ואם כבר
36 הקריב ביום טוב ראשון יכול להיראות בשאר הימים גם בלי קרבן.
37 וְרִישׁ לְקִישׁ אִמָּר, רֵאִיָּה פְּנִים בְּקֶרְבָּן אין לה שיעור, דְּכָל אִמֵּית
38 דְּאֵתִי צְרִיךְ לְאֵתוּי – שבכל פעם שבא צריך להביא קרבן, ויכול
39 לבוא ולהקריב כמה שירצה, אבל בלא קרבן אינו יכול להיראות.

40 מקשה הגמרא: אִיִּתְבִּיהַּ רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, נאמר בפסוק (שמות
41 כג טו) וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם, הרי שאסור להיראות בעזרה ברגל ריקם
42 בלי קרבן. מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, פסוק זה עוסק רק
43 בְּעֶינֵי תְּרַגְלָה – ביום טוב ראשון, ולא בשאר הימים.

44 אִיִּתְבִּיהַּ – עוד הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן מברייטא, ששנינו,
45 נאמר וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם, מלמדת הברייטא, מצוה זו היא בְּזֻבְחִים
46 – להקריב דווקא קרבן בהמה, שהיא נזבחת בסכין, ולא קרבן עוף
47 שהוא נמלק בציפורן. מבררת הברייטא: אֵתָהּ אֹמְרִי שְׂמֻצוֹת ראייה
48 היא דווקא בְּזֻבְחִים, אִי – שמה אינו כן, אֵלָּא גם בְּעוֹפֹת וּבְנִחוֹת הוא
49 מקיים מצות ראייה, שהרי גם כשמביא עוף או מנחה אינו בא
50 ריקם. משיבה הברייטא: וְדִין הוּא – דבר זה נלמד מחגיגה, שהרי
51 נֶאֱמָרָה בתורה מצוה להביא קרבן חֲגִיגָה, שהוא נאכל לַהֲדִיּוֹת,
52 וכמו כן נֶאֱמָרָה מצוה להביא קרבן רֵאִיָּה, שהוא לְזִבְחָה – לצרכי
53 שמים, ואם כן, מִה חֲגִיגָה הֶאֱמָרָה לַהֲדִיּוֹת באה רק מן הַזִּבְחִים,
54 שהרי נאמר בה (שם כג יח) וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חָגִי עַד בֶּקֶר, הרי שהיא
55 באה מדבר שיש לו חֶלֶב, ולעופות ולמנחות אין חֶלֶב, אֵתָהּ רֵאִיָּה
56 הֶאֱמָרָה לְזִבְחָה, באה רק מהזִּבְחִים.

57 מוסיפה הברייטא ושואלת: וּמַה הֵן זֻבְחִים – לאיזה קרבן מקריבים
58 את הבהמות של קרבן ראייה. משיבה הברייטא: לעולות. שואלת
59 הברייטא: אֵתָהּ אֹמְרִי עוֹלוֹת, או – אולי אינו אֵלָּא שְׁלָמִים. משיבה

הברייטא: וְדִין הוּא – דבר זה נלמד מחגיגה, שהרי נֶאֱמָרָה חֲגִיגָה
61 לַהֲדִיּוֹת, וְנֶאֱמָרָה רֵאִיָּה לְזִבְחָה, מִה חֲגִיגָה הֶאֱמָרָה לַהֲדִיּוֹת היא
62 דווקא בְּקֶרְבָּן הָרֵאִי לוֹ לַהֲדִיּוֹת, דהיינו קרבן שלמים, שההדיוט
63 יכול לאכול ממנו, אֵתָהּ רֵאִיָּה הֶאֱמָרָה לְזִבְחָה היא דווקא בְּקֶרְבָּן
64 הָרֵאִי לוֹ בִּיּוֹתֵר, דהיינו קרבן עולה, שקרב כליל לה'. וְכֵן בְּרִין –
65 כך מסתבר, שהראייה תהיה קרבן עולה, כדי שְׁלֹא יֵהָא שוֹלְחָנָהּ
66 מְלֵא בשלמי חגיגה ושמחה, והמזבח שהוא שוֹלְחָן רַבָּהּ, יהיה רִיקָם.
67 ומברייטא זו קשה על רבי יוחנן, שהרי משמע שכשבא לעזרה
68 צריך להביא קרבן, כדי שלא יהיה המזבח ריקם. מתרצת הגמרא:
69 אִמָּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, בְּעֶינֵי תְּרַגְלָה – גם הברייטא עוסקת דווקא ביום
70 טוב ראשון, ולא בשאר ימות הרגל.

71 אִיִּתְבִּיהַּ – הוסיף ריש לקיש והקשה, ששנינו מברייטא, רַבִּי יוֹסִי
72 בְּרַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, שֶׁלֹּשׁ רְגָלִים בְּשָׁנָה נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לְעוֹלֹת בְּרַגְלָה
73 ולהיראות בעזרה, בְּחֵג הַמִּצֵּוֹת, וּבְחֵג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבְחֵג הַסּוּכוֹת, וְאֵין
74 נִרְאִין בעזרה לְחֻצָּא, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר (שמות כג ז) "וְרָאָה כָּל זָכוֹר",
75 וְכֵן אֵין נִרְאִין כְּשֶׁהֵם רִיקָנִים – כשאין בידם קרבנות, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר
76 (שם כג טו) וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם, הרי ששנינו שאסור להיראות
77 בעזרה ריקנים. מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, גם ברייתא זו
78 עוסקת רק בְּעֶינֵי תְּרַגְלָה.

79 עתה מקשה הגמרא על ריש לקיש: אִיִּתְבִּיהַּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ,
80 נאמר (שם לד כג) "שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל זָכוֹר אֶת פְּנֵי הָאֵדָן
81 ה'", והכתיב של תיבת 'יראה' ניתן להקרא גם בניקוד 'יראה',
82 דהיינו שהאדם יֵרָאֶה את פני האדון ה', אך מסורת הקריאה היא
83 'יראה', דהיינו שהאדם יֵרָאֶה לפני ה', שֶׁה' בא לראות את האדם,
84 והקיש בזה הכתוב את ראיית האדם לראיית האדון ה', מִה אֲנִי –
85 האדון ה', בא לראות את האדם בְּחֵגֵם, ואינו מביא עימי קרבן, אֵתָהּ
86 אֵתָם יכולים לבוא לראות את השכינה בְּחֵגֵם, ואינכם צריכים
87 להביא קרבן בכל פעם, ולא כריש לקיש שסובר שבכל ראייה
88 צריך להביא קרבן.

89 הגמרא חוזרת בה מכח קושיא זו, ומבארת את מחלוקתם בדרך
90 אחרת: אֵלָּא, כִּל הֵיכָא דְּאֵתָא וְאֵייתִי – אם בא בשאר ימות
91 הרגל ולא הביא עמו קרבן, כּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּעִייל וּמַתְחִיו
92 וְנִפְקִי – לדברי הכל יכול להכנס להיראות בעזרה ולצאת, אף
93 שלא הקריב קרבן. כִּי פְּלִיגִי, דְּאֵתָא וְאֵייתִי – מחלוקתם היא כשבא
94 בשאר ימות הרגל והביא עמו קרבן, וכבר הקריב פעם אחת קרבן
95 ראייה, שבוז נחלקו אם יכול להקריבו, שלרבי יוֹחָנָן דְּאִמָּר שאין
96 שיעור לְרֵאִיָּה פְּנִים בְּעֶזְרָה, אינו יכול להקריבו, משום שרק
97 לְרֵאִיָּה פְּנִים הוּא דְּאֵין לֵה שִׁיעוּר, שיכול להיראות בעזרה כמה
98 פעמים שירצה, הֵא – אבל להקריב בְּקֶרְבָּן יֵשׁ לֵה שִׁיעוּר, שמקריב
99 רק פעם אחת ולא יותר. וְרִישׁ לְקִישׁ אִמָּר, שאין שיעור לְרֵאִיָּה
100 פְּנִים בְּקֶרְבָּן, הרי דְּאִפִּילוּ בְּקֶרְבָּן נִמְי אֵין לוֹ שִׁיעוּר, ויכול להקריב
101 קרבן כמה פעמים שירצה.

102 מקשה הגמרא לשיתת ריש לקיש לפי ביאור זה: אִיִּתְבִּיהַּ, נאמר
103 (משלי כה יז) 'הִקֵּר רִגְלָךְ מִבֵּית רַעֲדָה', דהיינו שלא תבוא בתדירות
104 לבית ה', ומשמע שיש להימנע מלהרבות בהבאת קרבנות לבית
105 המקדש, ולא כריש לקיש שיכול להקריב כמה קרבנות שירצה.
106 מתרצת הגמרא: הֵתָם – פסוק זה עוסק בְּחֻטְאֹת וְאִשְׁמוֹת, כלומר
107 שיהיה אדם מלחטוא, כדי שלא יצטרך לבוא לבית המקדש
108 להקריב חטאות ואשמות לכפר על מעשיו, אבל בעולות ושלמים
109 יכול להרבות.

110 וישיב זה הוא בְּדַרְבֵּי לִוִּי, דְּרַבִּי לִוִּי רַמִּי – הקשה סתירה, בְּתִיב –
111 בפסוק אחד נאמר 'הִקֵּר רִגְלָךְ מִבֵּית רַעֲדָה', ומשמע שאין להרבות
112 בהבאת קרבנות לבית המקדש, וּבְתִיב – ובפסוק אחר נאמר (תהלים
113 ס יא) אֲבֹא בִיתְךָ בְּעוֹלוֹת, ומשמע מכאן להיפך, שמעלה היא
114 להביא קרבנות לבית המקדש, שהרי לכך הוא מייחל. וּתִרְיָךְ רַבִּי
115 לִוִּי, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – בפסוק 'הִקֵּר רִגְלָךְ' מדובר בְּחֻטְאֹת וְאִשְׁמוֹת,
116 שמוטב שלא יצטרך להביאם, כָּאֵן – בפסוק אֲבֹא בִיתְךָ' מדובר
117 בְּעוֹלוֹת וְשְׁלָמִים, שמוטב להרבות בהם. מוסיפה הגמרא: תִּנְיָא נִמְי
118 חֲבִי, נאמר 'הִקֵּר רִגְלָךְ מִבֵּית רַעֲדָה'. מבארת הברייטא: בְּחֻטְאֹת

חגיגה. הכל חייבין – פרק ראשון דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט רש"י

הפאה – לא נתנה בו תורה שיעור. ואף על פי שאין לפאה שיעור – נתנו בו חכמים שיעור, אחת מששים. וכן חכמים – ולקחת מראשית כל פרי האדמה" (דברים כו). ולא נאמר כמה. והראיון – לקמן מפרש. אמר רבי יוחנן בסבורין חיינו לפרש – האי "אין לו שיעור" דקתני הכא. אין להן שיעור למעלה – שביא כמה שירצה. אבל למטה יש לו שיעור – שלא לפחות ממנה כסף. כמו ששנינו במשנתנו, והיינו סבורין דשיעור דאורייתא הוא. עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד – ברבי = גדול בדורו. ולימד שאין לו שיעור לא למטה ולא למעלה – מן התורה. אבל חכמים כו' – כלומר, שיעור מעה כסף ושתי כסף האמור במשנתנו בראייה ובחגיגה – מדברי חכמים הוא: "אבל אמרו חכמים" רס"ק. מאי הראיון – ולא תנא הראייה, דלחיה משמע דמי עולה. דאלו השתא לאו בדמים משמע אלא במצות ראיית פנים. רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעורה – כמה פעמים שהוא חפץ בא ומראה עצמו בעורה, ואין צריך להביא קרבן בכל ראייה וראייה. ראיית פנים בקרבן – וצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם. בעיקר רגל – ביום טוב ראשון. בזבחים – צריך להביא קרבן בחמה הובחים בסבין, ולא עולת העוף שהיא נמלקת. נאמרה חגיגה ברנל – למאכל הדיוט. ונאמרה ראייה לגבוה – דהא "לא יראו פני" דכתיב, משמע לצורכי אני שואל. מה חגיגה האמורה להדיוט וזבחים – של בחמה, דכתיב: "לא ילך חלב חגי על כל בקר" (שמות כג). במידה דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר. ואין נראין חצאין – מפרש לקמן. בחטאות ואשמות – שלא תחטא ותזקק להביא חטאת ואשם. מבית רעד – מבית אהרן, הקדוש ברוך הוא, שקרא ישראל רעים, שנאמר: "למען אחי ורעי" (תהלים קכב). סבר רב יוסף למימר כו' – דאי לאו הכי מאי אין נראין חצאין דיליף מביבל וכו', אי שלא יהיו חצין עולין – מ"ובורך" נפקא, שהרי כל הזבחים בכלל זבוכר.

אמר

הפאה, והכבורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אמר רבי יוחנן: בסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה. עד שבא רבי אושעיא ברבי ולימד: הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים: הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף. מאי הראיון? רבי יוחנן אמר: ראיית פנים בעורה, וריש לקיש אמר: ראיית פנים בקרבן. בעיקר הרגל – פולי עלמא לא פליגי דראיית פנים בקרבן, כי פליגי – בשאר זמנות הרגל. כל היכא דאתא ואייתי – פולי עלמא לא פליגי דמקבלין מנייה, כי פליגי – דאתא ולא אייתי. דרבי יוחנן סבר: ראיית פנים בעורה דכל אימת דאתי לא צריך לאתויי. ריש לקיש אמר: ראיית פנים בקרבן, דכל אימת דאתי צריך לאתויי. איתביה ריש לקיש לרבי יוחנן: "ולא יראו פני ריקם!" אמר ליה: בעיקר הרגל. איתביה: "ולא יראו פני ריקם" – בזבחים, אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות? ודין הוא: נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה האמורה להדיוט – זבחים, אף ראייה האמורה לגבוה – זבחים. ומה הן זבחים – עולות. אתה אומר עולות, או אינו אלא שלמים? ודין הוא: נאמרה חגיגה להדיוט, ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה האמורה להדיוט – פראי לו, אף ראייה האמורה לגבוה – פראי לו. וכן בדין, שלא יהא שולחנך מלא וְשולחן רבך ריקם! אמר ליה:

אמר

והכבורים אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה – הדר פריך בירושלמי, רבי ברכיה בעי: למטה לא תנינן עפר לסוטה, אפר פרה, רוק יבמה, דם צפור של מצורע? אמר רבי יוסי: לא איתנין במתניתין אלא דברים שהוא מוסיף עליהן ויש בעשייתן מצוה. ואלו, אף על פי שמוסיף עליהן – אין בעשייתן מצוה.

גמילות חסדים – בירושלמי: הדא תימא בגופו, אבל בממנו – יש לו שיעור.

וביקור חולים דאין לו שיעור, כדאייתא בגדרים (לט"ב). הוי בכלל גמילות חסדים. אנו לומר דיש לו שיעור למטה – וסבירא ליה כאידך תנא בירושלמי דחשיב פאה, דיש לה שיעור למטה. רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעורה – דכיון דאייתי בראייה חזא זימנא מופטר בכך אם ירצה, או יביא כמו שירצה. אבל ראיית פנים בקרבן – יש לו שיעור. דסבירא ליה לרבי יוחנן מעה כסף ושתי כסף דאורייתא. והכי איתא בירושלמי דמסכת פאה: מתני' בראייה, אבל בקרבן – יש לו שיעור. דאמר רבי יוחנן: מעה כסף שתי כסף דאורייתא. ועוד אמר במכילתין: רבי יוחנן בדעתיה, דאמר: כל הישעוריים הכלה למשה מסיני. ואמר: מעה כסף ושתי כסף דאורייתא. וריש לקיש, דמוקי לה בראיית פנים בקרבן, סבירא ליה כו' (ירושע) דאמר: מעה כסף שתי כסף דרבנן. וכן אמר התם לא יראו פני כל שהוא, אבל חכמים נתנו להם שיעור: מעה כסף שתי כסף, ומידה, התלמוד שלנו לא נחית להכי. אלא, לדרך לישנא קמא משמע דבעי למימר דמתניתין מיירי אף במועד, הלכך לא מצי לאוקמי בראיית קרבן, דאי לא מחייב כלל להביא, אבל בראיית פנים – מחייב לבוא חזא זימנא, ומשם (וה) והלאה אין לו שיעור. וריש לקיש אמר דמתניתין נמי בראיית פנים בקרבן, דמחייב להביא. ומ"מ צריך לומר דסבירא ליה לרבי יוחנן דכפירשתי, כדי שלא יהא שיעור כלל. ולאידך לישנא, דאתא ואייתי בו ביום קאמר דלא מקבלין – משום כל חוסיק, כיון דכבר נפיק, אבל למחר וליומא אחרה – מצי להביא אם ירצה. והא לא פטר ליה קרא מזה אני בחנם – רק בחיובא, אבל אי מייתי – שפיר מקבלין. וכן משמע לישנא דלעיל דאתא ולא אייתי בשאר יומי. ולא פליגי רבי יוחנן רק דלא מחייב לאתויי, אבל אי מייתי – מקבלין שפיר. וריש לקיש לא איתותב אלא משום דמחייב ולא מחייב ליה קרא. ולא דמי האי יש לו שיעור להחיה בירושלמי, דהתם מלמטה מיירי, (והחי) הקרבן, אבל הכא קיימין שיעור בהבאתו. ואם נבוא להשוותם יחד – הא לקרבן יש לו שיעור למטה, כדאייתא בירושלמי, והכא נמי דין הוא שיש לו שיעור בהבאתו, אי בעי מייתי – אי מקבלין מיניה או לא. ומידה, לפי לשון בירושלמי לא ידענא היכי מוקי לה מתניתין בראיית פנים בעורה ולא בקרבן, משום שיש לה שיעור כרבי יוחנן. והא חשיב פאה שיש לה שיעור למטה! ושמן דאיבעי ליישוב למתניתין בדברי הכל, אף כתנא דאמר פאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה, ומתוקמא בראיית פנים לחוד לרבי יוחנן. כן נראה לי הפירוש דרך שמעתתא. מביאין

מביאין שלמים ואין סומכין עליהם – דסבירא להו כשמואי רבם, דאמר לקמן (ז,א) שלא לסמוך ביום טוב, והלל אומר לסמוך. אבל מעלות לא מצינו פלוגתא דפליגו בה הלל ושמואי, ואמרין בפרק קמא דשבת (טו, ושם) דלא נחלקו רק בשלשה דברים, ומההיא דסמיכה פריך ומשני לה שפיר. אלא התלמידים קבלו מרבם אף עולות, ולא נחלקו בהא.

ובחזיא דפרק שני דביצה (כ,ב): מעשה באחד מתלמידי הלל שהביא עולתו בעורה בר' ואמר לו אחד מתלמידי שמואי: מה זו סמיכה – הוא הדין דמצי למימר מה זו עולה שהם אומרים שלא להביא. אלא לא הבין שהיה עולה, אבל הסמיכה שראה לפניו הקפיד. והא דלא הקפיד כמו כן בהלל עצמו, בעובדא דמייתי לעיל מינה – דשמואי לא ראו הסמיכה, ועוד, שמואי לא היו מוחזין אלא לתלמידיו שהיו חולקין, אבל הלל חלק עם רבם ואין בידם למחות.

אמר ליה אביי: פשיטא, הי מינייהו מושיית להו פושעים והי מינייהו מושיית להו וריזין! אלא קרא למאי אתא – לכדאחרים. דתנאי, אחרים אומרים: המקמין, והמזכרין נחשת, והבורסין – פמורין מן הראייה, ששנאמר: "כל וכוךד" – מי שיכול לעלות עם כל וכוךד, יצאו אלו שאין יכולין לעלות עם כל וכוךד. משנה עולות פמועד פאות מן החולין, והשלמים מן הפעשר. יום טוב הראשון של פסח, בית שמואי אומרים: מן החולין, ובית הלל אומרים: מן הפעשר. ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והבהנים בחטאות ואשמות ובכבוד וכוךד ושוק, אבל לא בעופות ולא בפגניות. גמרא אלא עולות, פמועד הוא דפאות מן החולין. הא ביום טוב – מן הפעשר, אמאי? דבר שבחובה היא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין! וכי תימא: הא קא משמע לן דעולות, פמועד – פאות, ביום טוב – אינן פאות, פמאן – פבית שמואי?! דתנן: בית שמואי אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן! חסורי מיחשדא והכי תנני: עולות נדרים ונדבות, פמועד – פאות, ביום טוב – אינן פאות, ועולת ראייה – פאה אפילו ביום טוב, וכשהיא פאה – אינה פאה אלא מן החולין. ושלמי שמחה פאין אף מן הפעשר. והגיגת יום טוב הראשון של פסח, בית שמואי אומרים: מן החולין, ובית הלל אומרים: מן הפעשר. תנאי נמי הכי: עולות נדרים ונדבות, פמועד – פאות, ביום טוב – אינן פאות. ועולת ראייה – פאה אפילו ביום טוב, וכשהיא פאה – אינה פאה אלא מן החולין. ושלמי שמחה פאין אף מן הפעשר. והגיגת יום טוב הראשון של פסח? אמר רב אשי: הא קא משמע לן, הגיגת חמשה עשר – אין, הגיגת ארבעה עשר – לא.

אלמא

אלמא

אמר ליה אביי – האי נמי לא תיביע לך קרא, דבלא קרא נמי פשיטא, מאחר שחייב את כולן – אנא ידענא דכל אחד צריך לזרו את עצמו. דהיאך יאמר האב לאלוהי וריזין, ולא לוהו עצלין. **אלא קרא לכדאחרים** – והיינו נמי אין נראין לחצאין, דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחבורה מועטת כגון אלו, שיעשו חבורה לעצמן, כך נראה בעיני. וחביירי מפרשין דלאו אין נראין לחצאין אתא אביי לפרשה, אלא למימרא דקרא לאו להבי אתא. וקשיא לי: סוף סוף הא דאין נראין חצאין, מאי קאמר תנא? ועוד: ששיטת התלמוד כל היכא דאיכא סבר פלוני למימר הכי, ואמר ליה פלוני הכי – ההיא מילתא גופא דהוה מצי למימר קמא מתוך בתיא, ואמר ליה דלא תפרשיה הכי אלא הכי. **משנה** עולות פמועד פאות מן החולין – משמע השתא עולות ראייה הבאות בחולו של מועד פאות מן החולין, ולא ממועות פשוט. דקיימא לן: כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, במסכת מנחות (כב,א). ולקמן נמי בגמרא (ח,א) תנאי: "מסת" – מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ובגמרא פריך: אמאי נקט חולו של מועד? כי מיתיר לה ביום טוב – נמי מן החולין בעי לאתויי ושלמים מן הפעשר – בגמרא מפרש: שלמי שמחה, דרבינוהו קרא בכל מילי. **יום טוב הראשון של פסח** – בגמרא מפרש מאי היא, ומאי שנא פסח דנקט. **ישראל יוצאין ידי חובתן** – משום שמחה, בכל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך. בנדרים ונדבות – שהתנדבו כל השנה, וכשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן, ומקריבין אימוריהן וחבשר נאכל לבעלים – יוצאין בהן משום שמחה. משום דבעי למיתני סיפא "והבהנים בחטאות" וכו', נקט ברישא ישראל, והבהנים – שבאו להן חטאות ברגל, חטאות ואשמות שהיו עליהן רגלים מחייבין, ויש להן בשר לשובע – יוצאין בהן משום שמחה, ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע. **יוצאין בחוה ושוק** – דמורמים להן משלמי עולי רגלים. **אבל לא בעופות** – בחטאת העוף, שאין שובע אלא בבשר בהמה, ובגמרא יליף לה. **גמרא הא** – אם הביאין ביום טוב, יביאם מן המעשר, אם ירצה! בתמידי, וכי תימא – האי דנקט פמועד משום דאגב אורחיה קא משמע לן מילתא אחריית: דאין עולת ראייה קריבה ביום טוב, ואף על פי שהיא חובת הרגל, והואיל ויש לה תשלומין למחר. **מביאין שלמים** – ביום טוב, לפי שיש בהם צורך מאכל הדיוט. ואין סומכין עליהן – שהסמיכה שבות היא, שמושמש בבעלי חיים, ותנן: אלו הן משום שבות. לא

עולין באילין ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה לו,ב). אבל לא עולות – אין מביאין כלל, דסבירא להו לבית שמואי "לכם" (שמות יב) – ולא לגבוה, חוץ מתמידין ומוספין שזמנן קבוע, וכל שזמנן קבוע כתיב בהו "במועד" ואפילו בשבת, וכל שכן ביום טוב. וסומכין עליהן – כיון דמותר להביאן – לא גזרו שבות לבטל סמיכתן. **ביום טוב אינן פאות** – ואפילו לבית הלל, סבירא ליה לתנא דמתני' דנדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, וכי שרו בית הלל – בעולת ראייה ושלמי חגיגה, אף על פי שיש להן תשלומין – עיקר תשלומין ביום ראשון, דכתיב "וחגותם אותו" (ויקרא כג) – ביום ראשון משמע. וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין – והבא לא מצו לאיפולוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמון, דכי אישתיי טפילה – בחגיגה הוא דאישתיי, לקמן: מניין שאם רצה לערב בו גבי שלמים, יש אדם שיש לו אכולין מרובין ונכסין מועטים, ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין, אבל עולה למח טופלה? יבא במעה כסף. **אף מן הפעשר** – דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר, והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים ויקנה בהם שלמים, ורבי קרא לקמן כל מיני שמחות לשמחה. והגיגת יום טוב הראשון – שהוא ודאי דבר שבחובה, אפילו יש לו בשר הרבה, דילפינן לקמן מ"וחגותם אותו" וגו'. ולקמיה פריך: מאי שנא פסח דנקט? ובית הלל אומרים כ' – לקמן פריך: הא ודאי דבר שבחובה היא ומוקי לה בטופל. תנינא ארבעה עשר לא – כלומר, להבי נקט פסח, לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת, כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה, כדי שיהא פסח נאכל על השוכע ואשמינן מתניתין דחגיגת יום טוב עצמו הוא דאינה באה אלא מן החולין, אבל חגיגת ארבעה עשר – באה אף מן המעשר.

אמר

חגיגה דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

מלשון הגמרא על ביאורו של רב יוסף: **אמר ליה אביי** לרב יוסף, **פשיטא** שיעלו כל הבנים יחדיו, ואין צריך ללמוד זאת מפסוק, שהרי כולם חייבים לעלות, ובודאי שכל אחד צריך לזרז עצמו לעלות, שהרי **הי מיניהו משוית להו פושעים** – לאלו מהם יאמר האב שיהיו עצלנים ויפשעו בקיום המצוה ויעלו למחר. **והי מיניהו משוית להו ורזין** – ולאילו מהם יאמר שיהיו ורזים בקיום המצוה ויעלו היום.

לכן מבאר אביי, **אלא קרא למאי אתא** – מה בא הפסוק 'כל זכורך' ללמד בתיבת 'כל', ומה הביאור בדין הברייתא 'אין נראין לחצאין' הנלמד מפסוק זה, **לכדאחרים** – לדין שאמרו אחרים בברייתא, **דתניא, אחרים אומרים**, בעלי מלאכות שנוסף מהם ריח רע מחמת מלאכתם, כגון **התקמין** – האוסף בידיו צואת כלבים כדי לעבד בה עורות, ו**המקדח** **החשת** – המזקק ומטהר את הנחושת במקום שמוציאים אותה מהקרקע, ו**הבורים** – מעבד עורות, שאינם יכולים לעלות עם כל ישראל מפני שריחם רע, **פשוטין מן הראייה**, ואינם חייבים להתקבץ בחבורה לעצמם ולעלות, **שנאמר** **כל זכורך**, ללמד שרק מי שיוכל לעלות ביחד עם כל זכורך חייב בראייה, יצאו אלו שאין יכולים לעלות עם כל זכורך, שפטורים.

משנה

העולה לרגל צריך להביא שלשה קרבנות, עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה. המשנה מבארת מאלו מעות צריך להביא כל אחד מהקרבנות הללו: **עולת הראייה** שמביא העולה לרגל בחולו של מועד, **פאות מן החולין** – רק ממעות חולין, ולא ממעות מעשר שני, שכל קרבן שאדם מחויב בו אינו בא אלא מן החולין. **השלמים מן המעשר** – שלמי שמחה באים גם ממעשר שני. שלמי חגיגה שמקריב ביום טוב **הראשון של פסח** או בשאר הרגלים, **בית שמאי אומרים**, אינם באים אלא מן החולין. **ובית הלל אומרים**, יכול להביאם אף מן המעשר.

שלמי שמחה באים רק כדי שיהיה לו בשר קדשים לאכול ולשמוח בו. ולכן, מי שיש לו בשר קדשים לשובע מקרבן אחר, אינו חייב להקריב במיוחד שלמים לשם שלמי שמחה. לכן **ישראל יוצאין ידי חובתן** לשלמי שמחה **בנדרים ונדבות** שנדרו ונדבו במשך השנה לשלמים, ובשעולים לירושלים ברגל מביאים אותם, ו**המעשר** **הקמה** שעושרו מבהמותיהם והביאיהו ברגל, שבשרם של קרבנות אלו נאכל לבעלים. ו**הפחיתים** יוצאים ידי חובת שלמי שמחה אף **בתפלות ואשמות** שמביאים עולי הרגל לחובתם, ו**בכבדו** בהמה טהורה שנוול בעדרו של ישראל והביאו ברגל להקריבו, ו**הקזה** ו**שוק** של השלמים שמקריבים עולי הרגל, שכל אלו נאכלים לכהנים. ואין צריכים להביא שלמים לשם שמחה, אלא בזמן שאין להם בשר לשובע מקרבן אחר. **אבל אינם יוצאין ידי חובת שלמי שמחה, לא בעופות** שהביאו עולי רגלים לחטאת, **ולא במנחות** הבאות מסולת חטים או שעורים, שאין שובע אלא בבשר בהמה.

גמרא

הגמרא מבררת את לשון המשנה 'עולות במועד באות מן החולין'. מקשה הגמרא: **אלא עולות במועד הוא דפאות מן החולין** – משמע

מלשון המשנה שרק עולות ראייה הקרבות בחול המועד באות מן החולין, **הא ביום טוב מן המעשר** – אבל עולות ראייה הקרבות ביום טוב עצמו, יכול להביא גם ממעשר שני אם ירצה, ו**אמאי** – מדוע עולות ראייה הקרבות ביום טוב באות אף מן המעשר, הרי עולת ראייה **דכר שפחוכה היא**, שחייב להביאה, ו**כל דכר שפחוכה אינו בא אלא מן החולין** ולא ממעשר.

וכי תימא – ואם תרצה לתרץ דהא **קא משמע לן** – שהתנא מלמדינו בזה אגב דין המשנה, **דעולות ראייה במועד פאות** – מותר להקריבן רק בחול המועד, ואילו **ביום טוב עצמו אינן פאות** – אסור להקריבן כלל, אם כן קשה, **כמאן** – משנתנו כדעת מי היא, האם היא כדעת **בית שמאי**, **דתנן** במשנה (להלן ז), **בית שמאי אומרים, מביאין שלמים** – מותר להביא שלמים ביום טוב, כיון שבשרם נאכל לבעלים והרי זה צורך 'אוכל נפש' ואין סומכין עליהן – ואסור לסמוך על שלמים אלו, **אבל לא מביאים עולות ביום טוב כלל**. ובית הלל אומרים, **מביאין ביום טוב שלמים ועולות**, ואף **סומכין עליהן ביום טוב**. ואם כוונת המשנה ללמד שאסור להקריב עולת ראייה ביום טוב, נמצא שמשנתנו בבית שמאי.

מתרצת הגמרא: משנתנו כדעת בית הלל היא, ו**הפסוקי** **מיחפרא** ו**הכי קתני** – יש ללמוד את המשנה כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, **עולות של נדרים ונדבות, במועד פאות** – יכול להקריבן רק בחול המועד, אבל **ביום טוב אינן פאות**. ועולת ראייה שמביא לחובת הרגל **פאה אפילו ביום טוב**. ו**בשהיא** – עולת הראייה **פאה**, בין ביום טוב ובין בחול המועד, אינה **פאה אלא מן החולין** ולא ממעות מעשר שני, ככל דבר שבחובה. ו**שלמי שמחה כמאן אף מן המעשר**, משום שאם יש לו בשר אחר אינו חייב להקריב שלמי שמחה, וכיון שבידו כסף מעשר שני שצריך לקנות בו אוכל ולאכול בירושלים, יכול לקנות בכסף זה בהמה ולהקריבה לשלמים, ויהיה לו ממנה בשר לשמחת הרגל. ו**הגיטת** – שלמי חגיגה הבאים ביום טוב **הראשון של פסח** ובשאר הרגלים, **בית שמאי אומרים**, אינם באים אלא מן החולין ככל דבר שבחובה, ו**בית הלל אומרים**, יכול להביאם אף מן המעשר.

מביאה הגמרא ראייה מברייתא שאכן שנינו בה בנוסח זה: **תניא נמי הכי, עולות נדרים ונדבות, במועד פאות, ביום טוב אינן פאות, ועולת ראייה פאה אפילו ביום טוב**. ו**בשהיא פאה, אינה פאה אלא מן החולין**. ו**שלמי שמחה כמאן אף מן המעשר**. ו**הגיטת** **יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים, מן החולין**. ובית הלל אומרים, **מן המעשר**.

שנינו במשנה: **יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים מן החולין**, ובית הלל אומרים מן המעשר. שואלת הגמרא: **מאי שנא** – מדוע נקט התנא דווקא **הגיטת** **יום טוב הראשון של פסח**, הרי שלמי חגיגה קרבים בכל שלושת הרגלים.

משיבה הגמרא: **אמר רב אשי, הא קא משמע לן** – התנא בא להשמיענו בזה, **דתנינן חמשה עשר אין** – רק החגיגה שבאה בט"ו בניסן, שהיא שלמי חגיגה הבאים בכל רגל, היא אינה באה אלא מהחולין, אבל **הגיטת ארבעה עשר** – חגיגה שהיו מביאים בי"ד בניסן עם קרבן פסח, אם היו אוכליו של הפסח מרובים, כדי שיהיה הפסח נאכל על השובע, **לא** – אין צריך להביאה דווקא מן החולין, ויכול להביאה מן המעשר, מאחר שאין בה חובה מצד עצמה.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שני עמ' א

שנינו בברייתא שהובאה לעיל: **ואין נראין תצאין בו**, שנאמר **כל זכורך**.

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: **סבר רב יוסף למימר** – לבאר בכונת דין זה, **דמאן דאית ליה** – שמי שיש לו עשרה בנים, יעלו כולם יחד איתו להיראות במקדש, ולא לייסוקו **האידינא** **המשך** ו**למחר המשך** – ולא יעלו חמשה ביום זה וחמשה למחרת.

ואשמות **הקתוב מדבר**, שלא ירבה בהם. מבררת הברייתא: **אתה אומר שמדובר בתפלות ואשמות, או** – שמא אינו **אלא בעולות** ו**שלמים**. משיבה הברייתא: **בשהוא אומר במקום אחר אבוא ביתך בעולות אשלים לך נדרי**, הרי **עולות ושלמים אמור**, שמעלה היא להרבות בהם, **הא מה אני מקיים** – אם כן, במה אעמיד את הפסוק **הקרי רגלך מבית רעד**, אלא ודאי **שבתפלות ואשמות** **הקתוב מדבר**, שלא ירבה בהם.

מדייקת הגמרא את תירוצו של רב אשי: אַלְמָא קָסָבַר – מוכח
מתירין זה, שהתנא של משנתו סובר שהיגית אִרְבָּעָה עָשָׂר הבאה
עם קרבן פסח, לֹא דְאִוִּיִּיתָא – אין חובתה מן התורה, שהרי אם
היתה דאורייתא לא היתה באה מן המעשר, שכל דבר שבחובה
אינו בא אלא מן החולין.

הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה (לעיל ז): אָמַר מַר – שנינו לעיל
במשנה, בית הלל אומרים מן המעשר – שלמי חגיגה באים גם
ממעות מעשר שני. מקשה הגמרא: אִמָּאי – מדוע הדין כך, הרי
קרבן חגיגה דָּבָר שֶׁבְּחֻבָּהּ הוּא – שחייבים להביאו, וְכָל דָּבָר
שֶׁבְּחֻבָּהּ אֵינוֹ בָּא אֶלְמָא מִן הַחֻלִּין, ולא ממעשר שני או משאר
דברים שנדר או נדב והוא כבר מחויב בהם.

מתרצת הגמרא: אָמַר עֻלָּא, בית הלל התיירו רק בְּטוֹפֵל – מחבר
את המעשר יחד עם החולין ומביא שלמי חגיגה, שבאופן זה
התירה התורה להביא חגיגה מן המעשר.

ונחלקו אמוראים כיצד טופלים מעשר עם החולין: חֻקִּיָּה אָמַר,
טוֹפְלִין בְּהֶמָּה לְבִהמָה, שאם יש לו אנשים רבים שצריכים לאכול,
ובהמה אחת אינה מספיקה לכולם, יביא בהמה ראשונה לחגיגה
ממעות חולין, ואת שאר הבהמות שצריך לחגיגה יביא ממעות
מעשר, ואף שכולם שם 'חגיגה' עליהם, מכל מקום כבר יצא ידי
חובתו בראשונה שהביא מן החולין, ולכן יכול כעת להביא את
השאר מן המעשר. וְאִין טוֹפְלִין מְעוֹת לְמְעוֹת – אבל לא יערב מעות
המעשר עם מעות החולין ויקנה מכולם יחד בהמה גדולה, משום
שבאופן זה המעשר מעורב בכל הבהמה, ולא הביא אפילו בהמה
אחת מהחולין בלבד. וְדָבִי יוֹחֵנָן אָמַר להיפך, טוֹפְלִין מְעוֹת לְמְעוֹת
– יערב מעות החולין במעות המעשר ויקנה מכולם בהמה גדולה
כדי צורכו, משום שבאופן זה החולין מעורבים בכל חלק וחלק של
השלמים, וְאִין טוֹפְלִין בְּהֶמָּה לְבִהמָה – אבל לא יביא בהמה
ראשונה מן החולין והשאר מן המעשר, שנמצא שיש חלק
מבהמות החגיגה שהוא כולו מן המעשר ואין בו מן החולין כלל.

הגמרא מביאה ראיה לכל אחת מהשיטות: תִּנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּחֻקִּיָּה –
שנינו בברייתא כדברי חזקיה, וְתִנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּדָבִי יוֹחֵנָן – שנינו
בברייתא אחרת כדברי רבי יוחנן. תִּנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּדָבִי יוֹחֵנָן, נאמר
בתורה (דברים טו) יַעֲשֶׂיתָ חֵג שָׁבָעוֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבָתְךָ
אֲשֶׁר תִּתֵּן, דהיינו, שהתורה מצוה שיש להביא קרבנות מִמִּסֹּת
נִדְבָתְךָ יְדֶךָ. דורשת הברייתא, 'מִסֹּת', מִלְּמַד שְׁאֵדָם מִבֵּיא חֻבָּתוֹ מִן
הַחֻלִּין דווקא ולא מן המעשר, ש'מִסֹּת' הוא לשון חולין, כמו
שיתבאר להלן. וּמִנֵּין שְׁאֵם רָצָה לְעֶרֶב מְעוֹת חוֹלִין עִם מְעוֹת מַעֲשֵׂר
מְעָרֵב, ויוצא בזה ידי חובתו, תִּלְמוּד לֹאִמַר – מלמדנו הכתוב
בהמשך, 'בְּאֲשֶׁר יִבְרָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ', שיכול להביא קרבן מכל מה
שברכו ה' ונתן לו, דהיינו אף מן המעשר. ומלשונו של התנא 'ומנין
שואם רצה לערב מערב' משמע כדברי רבי יוחנן, שמערבים מעות
במעות, שהרי לשון 'עירוב' שייכת דווקא במעות.

תִּנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּחֻקִּיָּה, 'מִסֹּת', מִלְּמַד שְׁאֵדָם מִבֵּיא חֻבָּתוֹ מִן הַחֻלִּין.
ומביאה הברייתא מחלוקת בדיון זה, בית שְׁמַאי אומרים, כל מה
שמקריב לחובת חגיגה ביום הַרְאָשׁוֹן של החג, יביא רק מן החולין,
ואין יכול לטפול בהם מעשר, שדעת בית שמאי שבדבר שבחובה
אין טופלים כלל, ומה שמקריב ביום הראשון שם 'חגיגה' עליו,
וחגיגה היא דבר שבחובה, אבל מִכָּאן וְאִילָף – בשאר ימי החג יכול
להביא אף מן המעשר, שהרי כבר יצא ידי חובת חגיגה ביום
הראשון, ומה שמביא מעכשיו הרי הוא לשלמי שמחה, ושלמי
שמחה באים אף מן המעשר. וְכֵיתִי הֵלֵל אומרים, אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה מִן

החולין – את הבהמה הראשונה שמביא לחגיגה יביא מן החולין
בלבד, וממנה יאכל ראשונה על שולחנו, ואין יכול לטפול בה מן
המעשר, כיון שבה יוצא ידי חובת חגיגה שהיא דבר שבחובה.
אבל מִכָּאן וְאִילָף – שאר הבהמות שמקריב לחגיגה כדי שיהיה
לאוכלים עמו בשר חגיגה כל צרכם, יכול להביאם מן המעשר,
אפילו אם מקריבם ביום הראשון. ובשלמים שמקריב בִּשְׂאֵר כָּל
יְמֵי הַחֶמֶשׁ – בשאר ימי חול המועד, שהם שלמי שמחה, אֵינִם יוֹצֵא
ידי חֻבָּתוֹ אף בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה מעדרו אם יש לו, וכל שכן שיכול
לקנות בהמות לשלמים אלו ממעות מעשר שני. הרי שמפורש
בברייתא זו כדברי חזקיה, שלדברי בית הלל בשלמי חגיגה
טופלים בהמה לבהמה.

הגמרא חוזרת לדון במה ששנינו בברייתא, שבשאר ימי חול
המועד יכול להביא שלמי שמחה ממעשר בהמה, ומשמע שביום
טוב אינו יכול להביא חגיגה ממעשר בהמה. שואלת הגמרא: בְּיוֹם
טוֹב מָאי מַעֲמָא לֹא – מדוע ביום טוב עצמו אינו יכול להקריב
חגיגה ממעשר בהמה לשאר אכילות, כמו שיכול להקריב לשאר
אכילות בהמה ממעות מעשר שני לבית הלל.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲשִׁי, חכמים גזרו שלא יביא כלל מעשר
בהמה להקריב ביום טוב. דְּלִמָּא אֵתִי לְעִשׂוֹרִי בְּיוֹם טוֹב – שמה יבוא
גם לעשר את עדו ביום טוב. וְאִי אֲפֻשֶׁר לְעִשֵׂר בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם
סְתֵרְתָא – צבע הסיקרא, שכשמעביר את הבהמות תחת השבט כדי
לעשרן, מסמן בו את הבהמה העשירית, והצביעה אסורה ביום
טוב.

שנינו בברייתא לעיל, שמהפסוק 'מִסֹּת נִדְבָתְךָ יְדֶךָ' משמע שכל דבר
שבחובה אינו בא אלא מן החולין. שואלת הגמרא: מָאי מַשְׁמַע
דְּהָא 'מִסֹּת' לִישְׁנָא דְּחֻלִּין הוּא – מדיכן משמע שהלשון 'מִסֹּת'
משמעותה חולין.

משיבה הגמרא: דְּתַנִּיב (אסתר י א) וַיִּשְׁשֶׁת הַמֶּלֶךְ אֶת־שְׁרוּשׁ מִם עַל
הָאֵרֶץ, וכשם שמס בא מהחולין, דהיינו ממה שעדיין לא חייבים
למלך, כך גם 'מִסֹּת' פירושו שתביא מהחולין, ולא מדבר שאתה
כבר מחויב בו.

שנינו במשנה: יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאִין ידי חֻבָּתָן לשלמי שמחה בְּנִדְבִים
וְנִדְבֹת וכו', כלומר בכל קדשים שמוותרים לאכול את בשרם, אף
אם הוקדשו לשם דבר אחר.

הגמרא מבארת מניין נלמד דין זה: תַּנּוּ רַבִּנָּן בברייתא, נאמר בתורה
(דברים טו יד) וַיִּשְׁמַחַת בְּחֶגְדְּךָ, לְרִבּוֹת כָּל מִינֵי שְׂמֻחוֹת לְשִׁמְחָה – כל
אופן שיהיה לו בשר לשם שמחה, הרי זה יוצא ידי חובה, ואין
צריך להפריש קרבן מיוחד לשם זה, שהרי לא נאמר 'וזבחת
שלמים ושמחת', אלא רק 'ושמחת'. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים, יִשְׂרָאֵל
יוֹצֵאִין ידי חֻבָּתָן בְּנִדְבִים וְנִדְבֹת שנדרו ונדבו במשך השנה,
ובְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה שעשירו מבהמותיהם, שמביאים אותם להקריבם
כשעולים הרגל לירושלים, שבשרם של אלו נאכל לבעלים,
וְהַכֹּהֲנִים יוצאין ידי חובתם אף בְּחֶמֶשׁאֵת וְאִשָּׁם שמביאים עולי
הרגלים לחובתם, ובְּכֹבֵד בהמה טהורה שנוול בעדרו של ישראל
והביאו הרגל להקריבו, וְכִזְוָה וְשׁוֹק של השלמים שמקריבים עולי
הרגל, שכל אלו נאכלים לכהנים, ולכן יוצאין בהם גם ידי חובת
שלמי שמחה. ומוסיפה הברייתא, וְכֹל יְהִיו הַכֹּהֲנִים יוֹצֵאִים ידי
חובתם אֵף בְּעוֹפֹת שהביאו עולי הרגלים לחטאת, ובְּמִנְחָת
הבאות מסולת חטים או שעורים, שהרי גם אלו נאכלים לכהנים,
תִּלְמוּד לֹאִמַר – מלמדנו הכתוב וַיִּשְׁמַחַת בְּחֶגְדְּךָ, הקישה בזה התורה
שלמי שמחה לשלמי חגיגה,

אמר מר ובית הלל אומרים אף מן המעשר – והלא דבר שבחובה הוא. כטופל – מחבר מעשר עם החולין ומביא, ופליגי אמוראי כיצד טופלין. חזקיה אמר בהמה לבמה – אם יש לו אוכלין הרבה ואין לון סיפוק בבהמה אחת, יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר, ואף על פי שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן, כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין. ואין טופלין מעות למעות

אלמא קסבר: חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא. ורבי יוחנן אמר איפכא: למר אחזיהו ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין, כשמיביא בהמה שלמה מן החולין, ולמר אחזיהו ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אבילותיה, ולקמן יליף לה מקראי דמותר להיות טופל. מסת – בשבועות כתיב: "ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ירך", ולקמן מפרש מסת לשון חולין. מערב – אין לשון זה נופל אלא במעות שקנה בהן בהמה, דשתי בהמות – זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה. אשר יברכך – מכל אשר יברכך. יום ראשון – שהוא לשם חגיגה – יהוה מן החולין, ולית ליה לבית שמאי טפילה בדבר שבחובה. מכאן ואילך – שאינו אלא שמחה. דאילו בחגיגה כתיב "וחגותם אותה" – יום אחד ותו לא, אף מן המעשר. אכילה ראשונה – השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה, ויביאנה על שלחן ראשון. מכאן ואילך – אפילו בו ביום. ושאר כל ימות הפסח – שאין אלא לשמחה, אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו, וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני. ביום טוב מאי טעמא לא – נפיק במעשר בהמה בשאר אבילות חוץ מן הראשונה, כי היכי דשרו במעשר שני. משום סקרתא – שצובעו. דתנן בבכורות (נחב), היוצא בעשירי סוקר בסיקרא, ואומר: הרי זה מעשר. הוא צבע אדום שצובעין בו תריסקו. ושמות – כל השמחות במשמע, דלא בעי מיניה אלא שמחה. ואמר מר: אין שמחה אלא בבשר, והאי בשר הוא.

יצאו

למעות. להצטרף מעות חולין ומעות מעשר לקנות בהמה, דמשמע ליה דהוי דבר שבחובה ממעשר – לא. וכל אחד ואחד לפי סברתו. מיהו, יש ליתן טעם במילתא דתרייהו. דחזקיה אמר אין טופלין מעות – סברתו ניכר, כיון שאפשר לו ליטפל בשתי בהמות – הכי עדיף. דסבירא ליה לחזקה דתם: חולק לחובתו לשתי בהמות, הלכך במעות לא איטפל. ור' יוחנן אמר: טופלין למעות, כיון דרבייה קרא טפילה דשרי – על כרחו הכי הוא, דבשתי בהמות לא היה, דסבירא ליה לר' יוחנן אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות. וכן מצינו בירושלמי: אמר רבי אילא בשם רבי אמי: איתפלגון חזקיה ורבי יוחנן, חזקיה אמר: אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכו'.

מלמד

שאדם מביא חובתו מן החולין – ובשיליה פרק "תהורה" (מנחות פב,א). מפקפין ליה מקרא אחרינא, וגם בפרק "דס חטאת" (נדרים צא,א) – ויש לומר: דהכא איצטרך, דסלקא דעתך אמינא: כיון דכתיב "אשר יברכך" לטפלה דמעשר – אימא כולי נמי לייתי מן המעשר.

תלמוד

לומר אשר יברכך – מיהו, בירושלמי מפקפין ליה דכתיב "מסת" וכתיב "לא תוכל שאנה" (דברים יד) מה להלן מן המעשר כו'. ר' אליעזר אמר: נאמר כאן "שמחה" ונאמר להלן "שמחה", מה להלן מעשר – אף כאן מעשר. רבי עולא בר ישימעאל: נאמר כאן "מסת" ונאמר להלן "ותרב משאת", מה להלן אחת עיקר והשאר טפל – אף כאן, הכי גרסינן: ושא"ר

משום

סקרתא – הקשה הרב רבינו אלחנן: תיפוק ליה דאין מקדישין ביום טוב, וכדקאמר בפרק בתרא דביצה (לז,ב) ויש לומר: דשאני הכא דקדושה ועומדת, כיון דחייב מן התורה לקדש, כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (נח,א), הלכך לא שייך ביה שום איסור. והרב רבינו תירץ: דביצה דנקט – לפי שהוא איסור דאורייתא, הלכך גזרו בה. אבל מקדיש, דלא הוי רק דרבנן – לא גזרו. וכן משמע דתם (ביצה לז,ב) גבי אין רוכבין על גבי בהמה, ומוקי לה משום תחומין. לימא קסבר תחומין דאורייתא? אלא: גזרה שמו יתחור וזמורה. משמע דמשום איסור דרבנן לא גזרו. ורבי אלחנן היה רוצה לתרץ: דלהקדיש לא קאמר, דהא אמרינן בפרק "שואל" (שבת קמז,ב): מקדיש אדם חגיגתו ביום טוב, ופסחו בשבת. אם כן הכא נמי, כיון דנפיק בה ידי שלמי שמחה – מצי להקדיש. אף אין הרב רבינו יצחק מודה לו, כיון דלא אתי עיקר משום שלמי שמחה, דאם לא כן – בהין דנדרים ונדבות נמי ליקדשן, כיון דנפיק משום שמחה! ומכל הני שיעורי לא יתכן בבכורות פרק בתרא (נח,א). אמאי נקט סקרתא ולא נקט מקדישין? דחתם לא שייך גזרה, אלא שיעור ראשון דקדושים ועומדין יתכן דתם והכא. ולא דמי להגהת תרומות ומעשרות דאסור משום מתקן, דהכא לא מתקן הוא, דבלאו הכי שרי למיכל קודם שיעשר בהמותיו.

וישם

המלך אחשוורוש מס – אבל "יהוה לך למס ועבדך" (דברים כ) וכו' "יהוה למס עבדך" (בראשית מט) לא מייתי, דהני לאו מעות משתמעין אלא לשון עבודת בעלמא. בחגך לרבות מיני שמחות לשמחה – גבי חג הסוכות כתיב, ודרשין ליה מדהדר כתיבה הכא, כיון דכתביה גבי עצרת. ופסח יליפין מיניה בדיקש. וכן מצינו רבי אלחנן בספרי, דמעצרת הוא דרשין לה, דכתיב: "והכרת כי עבד היית בארץ מצרים" לימד: כל שנוהג בעצרת נוהג בפסח וחג, או אינה: כל שנוהג בפסח וחג נוהג בעצרת? תלמוד לומר: "אלה" – אלה נחזקין בעצרת כו'.

מי שחגיגה באה מהם – פירש רש"י: דכתיב: "לא ילין חלב חג"י, ומידה, לקמן (י"ב) לא מפקין ליה לפי המסקנא, אלא מגזירה שוה ד"מדבר" "מדבר"! ושמן מכל מקום משמעות המקרא משמע חגיגה, ולקמן מפקין ליה מ"מדבר" "מדבר" – שמא אלשון ד"יחזק" קא סמיך, דמשמע חגיגה, דאי ממדבר – הוה אמניא עולה ושלמים באה מהם. וליכא למימר: אם כן – לא ידו באים שלמי שמחה

במשמער רק על ידי טפילה, כמו חגיגתו דהא בספרי ילפינן ליה מגזירה שוה, דכתיב בו "שם" במעשר, וגם ב"התודה" (מנחות פ"א, מדבר גורח שוה "שם" "שם" לשלמים, הקשה הרב רבינו אלחנן: לילף שמחה מדר עיבל, דכתיב (דברים כז): "וחבת שלמים" ומינה ממעטין עופות ומנחות, וכן דריש רבי יוחנן בן בתירא בפסחים (קט"א), ועוד: אמאי לא מוקמינן קרא בבשר חולין, דמוקרי שפיר שמחה ותיורין: דדאי ילפינן מדר עיבל, מה שמחה דלחלן שלמים – אף כאן שלמים, ובירושלמי איכא: אבל לא בעופות ומנחות, דכתיב "זבח" בדר עיבל.

בחגך ולא באשתך – ותנא קמא דמפיק לה מדרשה "שמחת בחגך" מי שחגיגה ובר – יש לומר: דתריייהו שזמנין מינה, דליכתוב "בחג", ומיהו, מיצינו למימר דפליגי עליה, ולא משמע ליה, והא דאין נשאים נשים במועד – מוקי טעמא כאידך דהתם.

מי שיש לו אוכלין מרובין – בירושלמי אמרינן: עני וידו רחבה – קורא אני עליו "איש כמותת ידו", עשיר וידו מעטה – על זה נאמר "בכרכת ה' אלהיך" עני וידו מעטה – על זה נאמר: מעה כסף שתי כסף, אין פחות ממעה כסף ואין פחות משתי כסף.

חזור ומקריב (הוא) ביום טוב שני – פירש רש"י: ואינו עובר משום כל תוסף, דרמנא אמר: "ותגורם אותו חג" – חד יומא, והוא חוגג שני ימים – דהוה ליה תשלומין דראשון, אבל בסתם – אסור, כדמפרש ואזיל, ולא שרי לאקשויי: כיון דלא הוי חזי בראשון – איך הוה חזי בשני? דואיל ושמעין ליה לר' יוחנן בסמוך תשלומין דראשון, דהוה חזי בראשון קרינן ביה, הואיל ואיכא שם הרבה כהנים שיקריבו אותן בבת אחת, ומידה, רבינו חננאל פירש בענין אחר, חזר לשונה אמר ריש לקיש הפריש עשרה בהמות לחגיגתו, הקריב חמשה ביום טוב ראשון – מקריב חמשה ביום טוב אחרון, ואף על גב דאין מקריבין נדרים ונדבות ביום טוב – הואיל והללו תדולת הפרשתן לחגיגה היתה – מותר להקריב ביום טוב, ורבי יוחנן אמר: כיון שפסק שוב אינו חוזר ומקריב ומביא, אמר ר' אבא: ולא פליגי, כאן – בסתם, כאן – במפרש, הא דר' יוחנן כגון שהפרישן סתם והקריב, ויש לו שדות ביום לשחוט השאר, וגם יש לו אוכלים, ולא שחטן – שחזי שיידיהו, ונעשו כנדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב, שאין קריבין, ודריש לקיש – כגון שפירש שאלו הנשאים יקריבם ביום טוב אחרון, כגון זה – מותר, הכי נמי מסתברא, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: הפריש עשרה בהמות לחגיגתו הקריב חמשה וכו', חזר ומקריב וכו' קשיא אהרדי כו', אלא לאו כו', איתמר נמי, אמר רב שמן רב אבא אמר רבי יוחנן: לא שנו דכיון שפסק ושוב אינו מקריב – אלא שלא גמר היום, דאמרינן: שחזי שיידיהו ונעשו נדרים ונדבות, אבל גמר היום – חזר ומקריב, כך פירש רבינו חננאל, וראייה לדבריו, משמע בירושלמי דמכילתין: הוי לפני עשרה בהמות, הקריב חמשה ביום טוב ראשון, וחמותר מהו שידחה יום טוב האחרון? רבי קריספא אמר: איתפלגין ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר: דוחה, וחד אמר: אינו דוחה, ולא ידעין מאן אמר דא ונאמן אמר דא, אמר רבי זירא: נפרש מליהון דרבנן מן מליהון, דרבי יוחנן דר אמר טופל מעות למעות – דו אמר דוחה, ריש לקיש דר אמר אדם טופל בהמה לבחמה, ואין אדם טופל מעות למעות – דו אמר אינו דוחה, אמר רב שמן רב אבא בשם ר' יוחנן: לעולם הוא מוסיף והולך דוחה יום טוב, עד שיאמר אין עוד בדעתו להוסיף, משמע – דלענין דדחית

יום טוב מיידי,

יצאו אלו שאין חגיגה באה מהן – דחגיגה "חלב" כתיב בה, "לא ילין חלב חג"י" וגו' (שמות כג), **משנה** אוכלין מרובין – בני בית רבים – מביא שלמים רבים, שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים, ועולת ראיה מועטת, עולות מרובות – דכתיב: "איש כמותת ידו", **גמרא** טופל – מעות חולין ומעשר יחד, אילימא הכי קאמר ליה חזי אמרו בהמה לבחמה מעות למעות לא – כחזקה, ליכא ליה

הרי אמרו אין טופלין מעות למעות – כיון דלמיטר טפילת מעות אתא, ושמעין לחזקה בהדיא דאין טופלין – היכי שביק מילתא בהדיא ומותבי מדיוקא? אלא אף טופלין קאמר ליה – דשמעין לרב חסדא דקאמר בטופל ומביא פר גדול, דוקא מעות למעות, אבל בחמה לבחמה – לא, ואמר ליה איהו: הרי אמרו אף טופלין בחמה לבחמה, כמאן וכו', וכי תימא **אמוראי** דהוא דפליגי – חזקה ורבי יוחנן הוא דפליגי בבחמה ובמעות, אבל **מתנייתא** – דאיתתין לעיל תניא כוותיה דמר דמור, לא פליגי – במעות, אלא בבחמה, דהך דקתני אם רצה לערב – הוא דקאמר מעות דוקא, אבל איך מתנייתא – סבירא ליה בין מעות בין בחמה, ורב ששת כברייתא בתרייתא סבירא ליה, והא קתני אכילה ראשונה מן החולין – וקא סלקא דעתך דסעודה הבאה ראשונה על השולחן בעי בולה מחולין, דמי אכילה ראשונה – כלומר: אכילה ראשונה סתמא קתני, דאית ליה בין בחמה עצמה, בין מעות שיעור אכילה ראשונה, חזיר ומקריב חמש ביום טוב שני – ולא אמרינן עובר הוא ב"ב' תוסף", ודרמנא אמר: "ותגורם אותו" – חד יומא ותו לא, דהך נמי דחזר יומא הוא ושני תשלומין דראשון, כסתם – אם הפרישן סתם – אינו חוזר ומקריב, כדמפרש ואזיל, כאן **במפרש** – דאמר בהדיא: ליום ראשון אני מפרש את כולן חזר ומקריב, שאינו אלא תשלומי ראשון, האי סתם – דאמרת אסור להקריב, היכי דמי? משום דלא הוה ליה שחזות הוא – ומסתמא ליום ראשון הפרישן, שחזי שחזי שהיה בדעתו לחזוג שני ימים, הכי נמי מסתברא – דמודה ר' יוחנן בדמפרש, איתמר נמי – דהיכא דמוכח מילתא דלא היה בדעתו לחזוג שני ימים – מודה ר' יוחנן,

לא

שחזות ביום לקרב, האי דלא אקריביהו – דליכא שחזות ביום, ואלא דלית ליה אוכלין, האי דלא אקריביהו – דלית ליה אוכלין! לא צריכא, דאיכא שחזות ביום ואית ליה אוכלין, מדבבקמא לא אקריביהו – שמע מינה שחזי שחזי, והכי נמי מסתברא, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון – חזר ומקריב חמש ביום טוב שני, קשיין אהרדי! אלא לאו שמע מינה: כאן – בסתם, כאן – במפרש, שמע מינה, איתמר נמי, אמר רב שמן רב אבא אמר רבי יוחנן: לא

כגון שפירש שאלו הנשאים יקריבם ביום טוב אחרון, כגון זה – מותר, הכי נמי מסתברא, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: הפריש עשרה בהמות לחגיגתו הקריב חמשה וכו', חזר ומקריב וכו' קשיא אהרדי כו', אלא לאו כו', איתמר נמי, אמר רב שמן רב אבא אמר רבי יוחנן: לא שנו דכיון שפסק ושוב אינו מקריב – אלא שלא גמר היום, דאמרינן: שחזי שיידיהו ונעשו נדרים ונדבות, אבל גמר היום – חזר ומקריב, כך פירש רבינו חננאל, וראייה לדבריו, משמע בירושלמי דמכילתין: הוי לפני עשרה בהמות, הקריב חמשה ביום טוב ראשון, וחמותר מהו שידחה יום טוב האחרון? רבי קריספא אמר: איתפלגין ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר: דוחה, וחד אמר: אינו דוחה, ולא ידעין מאן אמר דא ונאמן אמר דא, אמר רבי זירא: נפרש מליהון דרבנן מן מליהון, דרבי יוחנן דר אמר טופל מעות למעות – דו אמר דוחה, ריש לקיש דר אמר אדם טופל בחמה לבחמה, ואין אדם טופל מעות למעות – דו אמר אינו דוחה, אמר רב שמן רב אבא בשם ר' יוחנן: לעולם הוא מוסיף והולך דוחה יום טוב, עד שיאמר אין עוד בדעתו להוסיף, משמע – דלענין דדחית

יום טוב מיידי,

חגיגה דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

58 וְלֹא כִּרְבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שְׁטוּפְלִין מַעוֹת לַמַּעוֹת וְאִין טוּפְלִין בַּהֲמָה
 59 לְבַהֲמָה.
 60 וְכִי תֵּמְאָה – וְאִם תִּרְצָה לִישֵׁב שֶׁרֵב שֶׁשֶׁת סוֹבֵר שְׁאִמּוֹרָא הוּא
 61 דְּפִלְגִי – רַק הָאִמּוֹרָאִים, חֻזְקָה וְרַבִּי יוֹחָנָן, הֵם שֶׁנִּחְלָקוּ אִם טוּפְלִין
 62 רַק בַּהֲמוֹת אוֹ רַק מַעוֹת, אוֹלָם מִתְּנִינְתָּא לֹא פִלְגִי – שְׁתֵּי הַבְרִייתוֹת
 63 שֶׁהִבִּיאה הַגְּמָרָא לַעֲיֹל (ע"א) לִרְאִיָּה לְדַעוּתֵיהֶם שֶׁל חֻזְקָה וְרַבִּי
 64 יוֹחָנָן, לֹא נִחְלָקוּ שְׁטוּפְלִין מַעוֹת לַמַּעוֹת, וְכָל מִחְלוקָתָם הִיא אִם
 65 טוּפְלִין גַּם בַּהֲמָה לְבַהֲמָה, וְסוֹבֵר רַב שֶׁשֶׁת כְּדַעַת הַבְרִייתָא הַשְּׁנִיָּה
 66 שְׁטוּפְלִין גַּם מַעוֹת לַמַּעוֹת וְגַם בַּהֲמָה לְבַהֲמָה, וְהָא קָתְנִי – הִרִי
 67 קֵשָׁה עַל כֵּךְ, שֶׁבְּהִרְיָאָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁנִּינוּ שְׁאִכִּילָה רָאשׁוֹנָה צְרִיכָה
 68 לְהִיטֵי כוֹלָה מִן הַחֻלְיָן, וּמִשְׁמַע שֶׁהַבְרִייתָא מִצְרִיכָה שֶׁהַסְעוּדָה
 69 הָרִאשׁוֹנָה הִבִּיאה עַל הַשּׁוּלְחָן, דְּהֵינּוּ הַבְּהֵמָה הָרִאשׁוֹנָה, תִּהְיֶה
 70 כוֹלָה מִמַּעוֹת חוּלְיָן, וְלֹא מִמַּעוֹת חוּלְיָן וּמַעֲשֵׂר מִעוֹרֹבוֹת, וְאִם כֵּן
 71 מוֹכֵחַ שֶׁלְּדַעַת הַבְרִייתָא הוּא אִין טוּפְלִין מַעוֹת לַמַּעוֹת.
 72 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בִּאֲמַת דַּעַת הַבְרִייתָא הוּא שְׁטוּפְלִין גַּם מַעוֹת
 73 לַמַּעוֹת, וְזִמְיָא – מִה בִּיאור הַלְשׁוֹן 'אִכִּילָה רָאשׁוֹנָה' הָאִמּוֹרָה
 74 בְּהִרְיָאָה, לִשׁוֹן זֶה יוֹכֵלָה לְהַתְפַּרֵּשׁ גַּם שִׁבְיָא מַעוֹת בְּשִׁעוּר דְּמִי
 75 הָאִכִּילָה הָרִאשׁוֹנָה מִן הַחֻלְיָן, וְיִצְרָף לָהֶם מַעוֹת מַעֲשֵׂר, וְיִקְנָה
 76 מְכּוּלָם יַחַד בַּהֲמָה אַחַת גְּדוֹלָה.
 77 הַגְּמָרָא דִּנָּה בְּמִי שֶׁהִבִּיאה כִּמְה בַּהֲמוֹת לְשִׁלְמִי חֲגִיגָה, וְלֹא הִקְרִיב
 78 אֶת כּוֹלָם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, אִם יוֹכֵל לְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂאֵר בְּיוֹם אַחֵר:
 79 אִמֵּר עוֹלָא אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, מִי שֶׁהִפְרִישׁ עוֹשֵׂר בְּהֵמָה לְחִנְיָתָהּ –
 80 לְשִׁלְמִי חֲגִיגָה, וְהִקְרִיב חֶמֶשׁ בַּהֲמוֹת בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן, חוֹזֵר וּמִקְרִיב
 81 אֶת הַחֶמֶשׁ הַנּוֹתֵרוֹת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי. וְהָא שְׁנִי אִמֵּר (וְיִקְרָא כַּגִּמָּא) 'חֻלְיָתָם
 82 אֲתוּ חָג לָהּ' בְּלִשׁוֹן יָחִיד, וּמִשְׁמַע שֶׁהַמַּצוּה הִיא לְהִקְרִיב לְשִׁלְמִי
 83 חֲגִיגָה רַק יוֹם אֶחָד וְלֹא שְׁנֵי יָמִים, מְכַל מְקוֹם אֵינוֹ עוֹבֵר עַל אִיסוּר
 84 'בֶּל תּוֹסִיף', מִפְּנֵי שֶׁגַּם הַבְּהֵמוֹת שֶׁמִּקְרִיב בְּיוֹם שְׁנֵי שְׁיִיבוֹת לִיּוֹם
 85 הָרִאשׁוֹן, וְהַיּוֹם הַשְּׁנִי אֵינוֹ אֵלָּא תְּשׁוּמִין לְמַה שֶׁלֹּא הִסְפִּיק
 86 לְהִקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמֵּר, בִּין שֶׁפִּסֵּק מִלְּהִקְרִיב בְּיוֹם
 87 טוֹב רָאשׁוֹן שׁוֹב אֵינוֹ מִקְרִיב אֶת הַנּוֹתֵרוֹת בְּיוֹם אַחֵר, שֶׁאִם יִקְרִיב
 88 יַעֲבֹר עַל 'בֶּל תּוֹסִיף', שֶׁהִרִיב מִקְרִיב לְשִׁלְמִי חֲגִיגָה בְּשְׁנֵי יָמִים.
 89 אִמֵּר רַבִּי אֲבָא, וְלֹא פִלְגִי – לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, אֵלָּא
 90 כָּל אֶחָד מֵהֶם דִּיבֵּר עַל אוֹפֵן אַחֵר, כְּאֵן בְּסִתָּם – בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן
 91 שֶׁאֵינוֹ מִקְרִיב בְּיוֹם הַשְּׁנִי, מְדוּבָר כְּשֶׁהִפְרִישׁ אֶת הַבְּהֵמוֹת בְּסִתָּם,
 92 וְלֹא פִירֵשׁ שֶׁבְּדַעַתוֹ לְהִקְרִיב אֶת כּוֹלָן בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְלִכֵּן
 93 יִקְרִיב בְּיוֹם הַשְּׁנִי הִרִיב הוּא מִקְרִיב לְשִׁלְמִי חֲגִיגָה בְּשְׁנֵי יָמִים, וְעוֹבֵר
 94 מִשּׁוּם 'בֶּל תּוֹסִיף'. וְאִילוּ כְּאֵן בְּסִתָּא – בְּדַבְרֵי רִישׁ לְקִישׁ שֶׁמִּקְרִיב
 95 בְּיוֹם הַשְּׁנִי, מְדוּבָר שֶׁפִּירֵשׁ שֶׁבְּדַעַתוֹ לְהִקְרִיב אֶת כּוֹלָן בְּיוֹם
 96 הָרִאשׁוֹן, וְלִכֵּן כְּשֶׁמִּקְרִיב אֶת הַשָּׂאֵר בְּיוֹם הַשְּׁנִי הִרִיב זֶה תְּשׁוּמִין
 97 לְמַה שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהִקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְאִין כְּאֵן 'בֶּל תּוֹסִיף'.
 98 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָא: הָא 'סִתָּם', הִיכִי דְּמִי –
 99 בִּיאוּר אוֹפֵן מְדוּבָר, אִלִּימָא – אִם נִאֲמַר שֶׁמְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּלִיכָא
 100 שְׁהוֹת בְּיוֹם לְקַרְבֵּי – שֶׁלֹּא נוֹתֵר זְמַן לְהִקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, אִם כֵּן
 101 קֵשָׁה, הִרִיב הָאִי דְּלֹא אִתְּרִיבִינָהּ – מִה שֶׁלֹּא הִקְרִיב אֶת הַשָּׂאֵר הוּא
 102 מִשּׁוּם דְּלִיכָא – שֶׁלֹּא הִיטָה שְׁהוֹת בְּיוֹם, וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁרוּצָה לְהוֹסִיף
 103 עוֹד יוֹם לְהִקְרִיבָהּ, וּמַדּוּעַ עוֹבֵר עַל 'בֶּל תּוֹסִיף'. וְאֵלָּא נִאֲמַר
 104 שֶׁמְדוּבָר דְּלִית לִיה אוֹכִלִין – שֶׁאִין לוֹ בְּנֵי בֵּית רַבִּים שִׁיבוּלוֹ לֵאכּוֹל
 105 אֶת כָּל הַבְּהֵמוֹת, וְלִכֵּן לֹא הִקְרִיבָם, גַּם בּוֹז קֵשָׁה, שֶׁהִרִיב הָאִי דְּלֹא
 106 אִתְּרִיבִינָהּ מִשּׁוּם דְּלִית לִיה אוֹכִלִין, וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁרוּצָה לְהוֹסִיף יוֹם
 107 לְהִקְרִיבָהּ, וּמַדּוּעַ עוֹבֵר עַל 'בֶּל תּוֹסִיף'.
 108 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיכָא – לֹא הוֹצֵר רַבִּי אֲבָא לומר אֶת דְּבָרֵי,
 109 אֵלָּא בְּאוֹפֵן דְּאִיכָא שְׁהוֹת בְּיוֹם, וְאִית לִיה אוֹכִלִין, וּמִמִּילָא
 110 (מִבְּרִינָהּ) לֹא אִתְּרִיבִינָהּ – מִמַּה שֶׁלֹּא הִקְרִיב אֶת כּוֹלָם בְּיוֹם
 111 הָרִאשׁוֹן, שֶׁמֶע מִנֵּיהּ שִׁינְיָ שִׁינְיָ – מוֹכֵחַ מִכָּאן שֶׁדַּעַתוֹ הִיטָה
 112 לְשִׁיבָר וְלִהִקְרִיבָם בְּיוֹם הַשְּׁנִי כְּבוֹנָה תַּחֲלִילָה, וְכוּנָתוֹ לַחְנוּג שְׁנֵי
 113 יָמִים, וְלִכֵּן אִם יִקְרִיב הִרִיב הוּא עוֹבֵר עַל 'בֶּל תּוֹסִיף'.
 114 הַגְּמָרָא מְבִיאה רִאִיָּה לְדַבְרֵי רַבִּי אֲבָא, שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן מוֹדֵה בְּמַפְרָשׁ:
 115 וְהִכִּי נִמְי מִסְתַּתְּבָּא – כֵּךְ מִסְתַּתֵּב כְּדַבְרֵי רַבִּי אֲבָא, דְּכִי אֲתָא – שֶׁהִרִיב
 116 כְּשֶׁבֵּא רַבִּין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא, אִמֵּר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, הִפְרִישׁ עוֹשֵׂר
 117 בְּהֵמָה לְחִנְיָתָהּ, וְהִקְרִיב חֶמֶשׁ בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן, חוֹזֵר וּמִקְרִיב חֶמֶשׁ

1 לְלַמֵּד שֶׁשִׁלְמִי שִׁמְחָה בָּאִים רַק מִמִּי שֶׁחֲנִינָה בָּהּ מִתְּהֵם, וְצִאָה אֵלּוֹ
 2 – עוֹפוֹת וּמִנְחוֹת, שְׁאִין הִתְנִינָה בָּהּ מִתְּהֵם, שֶׁהִרִיב חֲגִיגָה בָּהּ רַק
 3 מִבְּהֵמוֹת.
 4 רַב אֲשִׁי אִמֵּר, דִּין זֶה שֶׁאִין מְבִיאים שְׁלָמִי שִׁמְחָה אֵלָּא מִבְּהֵמוֹת,
 5 מִתִּיבָת 'וְשִׁמְחָת' נִפְקָא – הוּא נִלְמַד, שֶׁצִּיּוּתָהּ הַתּוֹרָה לְשִׁמּוֹחַ בְּדַבֵּר
 6 שִׁישׁ בְּאִכְלִיתוֹ שִׁמְחָה, וְצִאָה אֵלּוֹ – עוֹפוֹת וּמִנְחוֹת שְׁאִין בְּהֵן שִׁמְחָה
 7 בְּאִכְלִיתָם.
 8 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַב אֲשִׁי שְׁלומֵד דִּין זֶה מִהִתִּיבָה 'וְשִׁמְחָת' לְבַדָּה,
 9 הָא 'בְּחִנְיָ' מֵאִי עָבִיד לִיה – מִה יִדְרוֹשׁ מִתִּיבָת 'בְּחִנְיָ'.
 10 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָהוּא – תִּיבָה זֶה יִדְרוֹשׁ רַב אֲשִׁי לְבִדְרֵי דְּנִינָל פִּר
 11 מִקְרִיבָא, דְּאִמֵּר רַב דְּנִינָל פִּר מִקְרִיבָא אִמֵּר רַב, מִנִּין שְׁאִין נִזְשָׁאִין נָשִׁים
 12 בְּחֹל הַמוֹעֵד, שְׁנִינָא 'וְשִׁמְחָת בְּחִנְיָ', וְלֹא בְּאִשְׁתָּךְ, וְהוֹנוֹשׁ אִשָּׁה
 13 בְּמוֹעֵד מִנִּיחַ שִׁמְחָת הָרַגַל וְעוֹסֵק בְּשִׁמְחָת אִשְׁתּוֹ.
 14 **מִשְׁנָה**
 15 הַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁיכָה בְּדִינֵי שְׁלָמִי חֲגִיגָה וְעוֹלוֹת רִאִיָּה שֶׁצִּרִּיךְ לְהִבִּיֵּא
 16 בְּרַגְלִי מִי שֶׁשֵּׁשׁ לוֹ אוֹכִלִים מְרֻבִּים – בְּנֵי בֵּית רַבִּים שֶׁצִּרִּיךְ
 17 לְהִאֲכִילָם, וְאִילוּ הַנִּכְסִים שֶׁל מוֹעֲטִים, וְאֵינוֹ יוֹכֵל לְהִבִּיֵּא דִי
 18 קְרִבּוֹת עוֹבֵר כּוֹלָם, הִרִיב זֶה מְבִיֵּא שְׁלָמִים מְרֻבִּים – בַּהֲמוֹת רַבּוֹת
 19 לְשִׁלְמִי חֲגִיגָה, שִׁדְּיָה דִי לְמַאֲכַל כּוֹלָם, וְעוֹלוֹת רִאִיָּה מוֹעֲטוֹת,
 20 רַק כְּשִׁיעוּר שְׁחִיבָה בּוֹ, שֶׁהוּא קָרֵב בְּשׁוּי מַעַה כִּסָּף.
 21 הִיוּ לוֹ נִכְסִים מְרֻבִּים וְאוֹכִלִין מוֹעֲטִין, מְבִיֵּא עוֹלוֹת רִאִיָּה מְרֻבּוֹת
 22 כְּפִי אֲשֶׁר תִּשְׁגֶּה יְדוֹ, וְשְׁלָמִים מוֹעֲטִין כְּדִי צוֹרֵךְ אֲכִילָתָם שֶׁל בְּנֵי
 23 בֵּיתוֹ, וְלֹא יוֹתֵר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִבּוֹא הַבֶּשֶׂר לִידֵי נוֹתֵר.
 24 וְאִם זֶה נִזְה מוֹעֲטִין – נִכְסֵי מוֹעֲטִים וְגַם בְּנֵי בֵּיתוֹ מוֹעֲטִים, עַל זֶה
 25 נִאֲמַר בְּמִשְׁנָה (לַעֲלִי ב.), שְׁבִית הֵלֵל אוֹמְרִים שִׁשְׁעוּר עוֹלָת רִאִיָּה
 26 מוֹעֵד בְּסָף, וְשִׁיעוּר שְׁלָמִי חֲגִיגָה שְׁתֵּי מַעוֹת בְּסָף, וְאֵינוֹ צִרִּיךְ לְהִבִּיֵּא
 27 יוֹתֵר מִכֵּךְ.
 28 וְאִם זֶה נִזְה מְרֻבִּים – בְּנֵי בֵּיתוֹ מְרֻבִּים, וְנִכְסֵי מְרֻבִּים, עַל זֶה נִאֲמַר
 29 (דְּרַבִּי טו) 'אִישׁ בְּמִקְנֵתוֹ יִדּוּ בְּכִרְכָּתָהּ' ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ, וְיִבִּיא
 30 שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת כְּפִי הִישָׁג יְדוֹ.
 31 **נִמְרָא**
 32 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, שְׁמִי שִׁישׁ לוֹ אוֹכִלִים מְרֻבִּים וְנִכְסִים מוֹעֲטִים, מְבִיֵּא
 33 שְׁלָמִים מְרֻבִּים וְעוֹלוֹת מוֹעֲטוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שְׁלָמִים מְרֻבִּים
 34 מְהִיכָא מִיָּיתִ – מִהִיכֵן יִבִּיא שְׁלָמִי חֲגִיגָה רַבִּים, הָא לִית לִיה – הִרִיב
 35 אִין לוֹ כִּי אִם נִכְסִים מוֹעֲטִים.
 36 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמֵּר רַב חֲסָדָא, טוֹפֵל – מִצָּרֵף מַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי
 37 לְמִדַּת הַחֻלְיָן הַמוֹעֲטִים שְׁבִידוֹ, וּמְבִיֵּא מְכַל הַמַּעוֹת יַחַד פִּר גְּדוֹל
 38 שִׁדְּיָה בִּי לְאֲכִילָת כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ.
 39 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב חֲסָדָא: אִמֵּר לִיה רַב שְׁשֵׁת לִרְב
 40 חֲסָדָא, הֲרִי אִמְרוּ חֲכָמִים לְדַעַת חֻזְקָה (לַעֲלִי ע"א), שֶׁבְּשִׁלְמִי חֲגִיגָה
 41 טוֹפֵלִין – מִצָּרִפִּים בְּהֵמָה לְבִהֲמָה, שֶׁמְבִיֵּא בַּהֲמָה אַחַת שֶׁנִּקְנְתָה
 42 כּוֹלָה מִמַּעוֹת חוּלְיָן, וּמִצָּרֵף אֵלֶיהָ בַּהֲמוֹת נוֹסְפוֹת שֶׁנִּקְנוּ מִמַּעוֹת
 43 מַעֲשֵׂר.
 44 הַגְּמָרָא דִּנָּה בְּקוּשִׁיית רַב שֶׁשֶׁת: מֵאִי קָאֵמַר לִיה – מִה הִיטָה כּוּנוֹת
 45 רַב שֶׁשֶׁת לוֹמֵר לִרְב חֲסָדָא בְּקוּשִׁייתוֹ, אִלִּימָא – אִם נִאֲמַר דְּהִכִּי
 46 קָאֵמַר לִיה, שֶׁהִרִיב אִמְרוּ חֲכָמִים שְׁטוּפְלִין בְּהֵמָה לְבִהֲמָה, וּמַדּוּקָא
 47 שֶׁטוּפְלִין רַק בַּהֲמָה שֶׁל מַעֲשֵׂר לְבַהֲמָה שֶׁל חוּלְיָן, אִכֵּל לֹא טוּפְלִין
 48 מַעוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר לְמַעוֹת שֶׁל חוּלְיָן לִקְנוֹת בָּהֶם בַּהֲמָה אַחַת, אִם כֵּן
 49 קֵשָׁה, וְלִימָא לִיה – שִׁיאֲמַר לוֹ, הִרִיב אִמְרוּ בְּפִירוֹשׁ שְׁאִין טוּפְלִין
 50 מַעוֹת לְמַעוֹת, שֶׁהִרִיב גַּם זֶה נִאֲמַר בְּפִירוֹשׁ בְּדַבְרֵי חֻזְקָה, וּמַדּוּעַ
 51 הִקְשָׁה רַב שֶׁשֶׁת רַק מַדּוּקָא.
 52 מִנְסָה הַגְּמָרָא לִישֵׁב: אֵלָּא, הִכִּי אִמֵּר לִיה, הֲרִי אִמְרוּ, אֵף טוּפְלִין
 53 בְּהֵמָה לְבִהֲמָה, וְלֹא רַק מַעוֹת לַמַּעוֹת, וּמַדּוּעַ נִקְטַר רַב חֲסָדָא רַק
 54 'טוּפֵל וּמְבִיֵּא פִר גְּדוֹל', דְּהֵינּוּ טְפִילַת מַעוֹת לַמַּעוֹת.
 55 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצָהּ: כְּאִינוּ דַּעַת הֵם דְּבַרִּי רַב שֶׁשֶׁת
 56 שֶׁאִפְשָׁר לְטַפֵּל גַּם בַּהֲמָה לְבַהֲמָה וְגַם מַעוֹת לַמַּעוֹת, הִרִיב זֶה דְּלֹא
 57 בְּחִנְיָהּ הַסּוֹבֵר שְׁטוּפְלִין בַּהֲמָה לְבַהֲמָה וְאִין טוּפְלִין מַעוֹת לַמַּעוֹת,

הסוכות (ויקרא כג מא) וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַח' שָׁבָעַת יָמִים וְגו' בַּחֲדָשׁ
הַשְּׁבִיעִי תַחֲנוּג אֹתוֹ, וְיִכּוֹל הֵיית לַפֶּרֶשׁ בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׁבְעַת יָמִים,
שִׁיְהֶא חֻזְנָה וְחֻלְקָה כָּל שָׁבָעָה' – שְׁחִיבִי אֲדָם לְהִבְיָא קֶרֶבֶן חֲגִיגָה בְּכָל
יוֹם מִשְׁבַּעַת יָמֵי הַחֹג, תִּלְמִיד לִזְמַר וְחִגְתֶּם אֹתוֹ, שֶׁרָק 'אֹתוֹ' – אֵת
הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲתָה חֻזְנָה, וְאֵין אֲתָה חֻזְנָה כָּל שָׁבָעָה. אִם כֵּן,
לָמָּה נֶאֱמַר 'שָׁבָעָה', הֲרִי הַחֲיוּב הוּא רַק בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, אֲלֵא
לְתַשְׁלוּמִין – לְלַמֵּד שֶׁאִם לֹא הִקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, יִכּוֹל לְהַשְׁלִים
וּלְהַקְרִיב בְּכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וּמִנֵּין שָׂאֵם לֹא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן
שֶׁל חֹג הַסּוּכוֹת, שְׁחֻזְנָה וְחֻלְקָה אֵת כָּל הָרֶגֶל וְגַם בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרִין,
דִּהְיִינוּ שְׁמִינִי עֲצֵרָה, תִּלְמִיד לִזְמַר 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲנוּג אֹתוֹ',
שִׁיכּוֹל לְחֹג בְּכָל יוֹם מִיָּמֵי הַחֹג שֶׁבְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, גַּם בְּשְׁמִינִי
עֲצֵרָה. וּמוֹסֵף הַתָּנָא וְשׁוּאֵל, אִי – אִם דּוֹרְשִׁים כֵּךְ מִבַּחֲדָשׁ
הַשְּׁבִיעִי, יִכּוֹל שִׁיְהֶא חֻזְנָה וְחֻלְקָה כָּל הַחֲדָשׁ כּוּלּוֹ, אִף אַחֲרֵי הַחֹג,
תִּלְמִיד לִזְמַר 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲנוּג אֹתוֹ', אֹתוֹ אֲתָה חֻזְנָה – בַּחֹג
שֶׁבְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֲתָה מְבִיא קֶרֶבֶן חֲגִיגָה, וְאֵין אֲתָה חֻזְנָה
בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִחוּצָה לוֹ – מִחוּץ לַחֹג, לֵאמֹר שֶׁעֲבַר הַחֹג.
שְׁנִינִי בְּמִשְׁנָה, שְׁמִי שֶׁלֹא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, מְשַׁלִּים בְּשֶׁאֵר
יָמֵי הַחֹג. מְבַרְרַת הַגְמָרָא: וּמָאִי תַשְׁלוּמִין – מַה הַבִּיאור בְּדִין
תַשְׁלוּמִין זֶה. נִחְלָקוּ בַּדְּבָר: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, עֵיקֶר הַחֲיוּב הוּא רַק
בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְשֶׁאֵר יָמֵי הַחֹג הֵם רַק תַּשְׁלוּמִין לְרִאשׁוֹן. וְרַבִּי
אוֹשְׁעִיָּא אָמַר, כָּל הַיָּמִים הֵם תַּשְׁלוּמִין זֶה לָזֶה, דִּהְיִינוּ שֶׁבְּכָל יוֹם
מִיָּמֵי הַחֹג יֵשׁ חֲיוּב בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה לְהַקְרִיב אִם לֹא הִקְרִיב בַּיָּמִים
שֶׁלִּפְנֵי, וְשֶׁאֵר הַיָּמִים הֵם תַּשְׁלוּמִין לְאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִיא יִכּוֹל לְהַקְרִיב
בּוֹ וְלֹא הִקְרִיב.
שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: מָאִי בִּיְיָהוּ – מַה הִבְדִּיל בִּינֵיהֶם לְהַלְכָה. מְשִׁיבָה
הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי זִידָא, בְּמִי שֶׁהִיא חֲזִיר בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג, וְהִיא
פְּטוּרָה מִן הָרִאשִׁיָּה, וְנִתְפַּשֵּׁט – הִתְרַפָּא בְּיוֹם הַשְּׁנִי, בּוֹה אִיכָּא בִּיְיָהוּ
– יֵשׁ הִבְדֵּל בֵּין הַשִּׁטוּת. שְׁרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁכָּל יָמֵי הַחֹג תַּשְׁלוּמִין
לְרִאשׁוֹן הֵם, וְעֵיקֶר הַחֲיוּב אִינוֹ אֲלֵא בְּרִאשׁוֹן, וְכִיּוֹן דְּלֵא חֲזִיר בְּרִאשׁוֹן
– שֶׁלֹא הִיא רְאוּיָה לְהַקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיא הִיא חֲזִיר, מִמִּלְא
לֹא חֲזִיר בְּשִׁנִּי – אִינוֹ רְאוּיָה לְהַקְרִיב גַּם בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּבְשֶׁאֵר הַיָּמִים,
שִׁכִּינִי שֶׁלֹא נִתְחַיֵּב בְּעֵיקֶר, לֹא שִׁיךְ בּוֹ 'תַשְׁלוּמִין'. וְרַבִּי אוֹשְׁעִיָּא
אָמַר שֶׁכָּל הַיָּמִים תַּשְׁלוּמִין זֶה לָזֶה, וּבְכָל יוֹם יֵשׁ חֲיוּב מִצַּד עֲצֻמָּה,
וְלִכְּן אִף עַל גַּב דְּלֵא חֲזִיר בְּרִאשׁוֹן, מְכַל מְקוֹם חֲזִיר בְּשִׁנִּי, שֶׁהִיא
הִתְרַפָּא, וּמִתְחַיֵּב בְּיוֹם הַשְּׁנִי לְהַקְרִיב.
הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִי שֶׁלֹא הִיא רְאוּיָה לְהִבְיָא
קֶרֶבֶן בְּיוֹם הַחֲיוּב, אִינוֹ מִתְחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמִין: וּמִי – וְכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
הַכִּי – כִּי, וְהָאִמַּר חֻזְקָה לְגַבִּי נִזִּיר שֶׁנִּשְׁמָא, שְׁדִינוּ שְׁסוּפֶר שִׁבְעָה
יָמִים לְטַהֲרָתוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי מְבִיא אֵת קֶרֶבְנוֹתָיו, וּמִתְחִיל לְמַנּוֹת
אֵת יָמֵי נִזְיוֹתוֹ מִתְחִילָה, שֶׁאִם הַנִּזִּיר חוֹר וְנִשְׁמָא שׁוֹב בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי,
מְבִיא קֶרֶבֶן נוֹסֵף עַל הַטּוֹמָאָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁנִּשְׁמָא. אֲבָל אִם חוֹר וְנִשְׁמָא
כְּלִילָה שֶׁלִּפְנֵי הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, אִינוֹ מְבִיא קֶרֶבֶן נוֹסֵף עַל טּוֹמָאָה זֶה,
אֲלֵא מְבִיא קֶרֶבֶן אֶחָד עַל שְׁתֵּי הַטּוֹמָאוֹת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִף אִם
חוֹר וְנִשְׁמָא כְּלִילָה שֶׁלִּפְנֵי הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, נָמִי – גַּם אִזּוֹ מְבִיא קֶרֶבֶן
נוֹסֵף עַל הַטּוֹמָאָה הַשְּׁנִיָּה, וְאִינוֹ יוֹצֵא בְּקֶרֶבֶן אֶחָד. וְאִף שֶׁהַנִּזִּיר
מִתְחַיֵּב בְּקֶרֶבֶן רַק בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, וּבִשְׁעָה זֶה הִיא טָמֵא וְלֹא הִיא
רְאוּיָה לְהַקְרִיב, מְכַל מְקוֹם חֲיוּב לְהִבְיָא אֵת הַקֶּרֶבֶן לְאַחֵר שִׁטְהָרָה.
הֲרִי שְׁסוּבֵר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁגַּם מִי שֶׁלֹא הִיא יִכּוֹל לְהַקְרִיב אֵת הַקֶּרֶבֶן
בְּשַׁעֲה שֶׁהִתְחַיֵּב בּוֹ, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ תַשְׁלוּמִין כְּשִׁיכּוֹל לְהַקְרִיב,
וְמֵה הַחִילּוּק בֵּין זֶה לְחִיגָר בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן וְנִתְפַּשֵּׁט בְּיוֹם שְׁנִי, שֶׁאִינוֹ
חֲיוּב בְּתַשְׁלוּמִין לְרַבִּי יוֹחָנָן.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, שְׂאֵנִי מוֹקָמָה – שׁוֹנֵה הַדִּין בְּנִזִּיר
שֶׁלֹא הִיא יִכּוֹל לְהַקְרִיב מִחֲמַת שֶׁהִיא טָמֵא, שֶׁהִיא מִצְאָנוּ דְּרִישׁ לָהּ
[לְטוֹמָאָה] תַּשְׁלוּמִין כְּפִסְחָה שְׁנִי, שְׁמִי שֶׁהִיא טָמֵא בְּפִסַּח וְלֹא הִיא
יִכּוֹל לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן פִּסַּח, מְקַרְבּוֹ בְּפִסַּח שְׁנִי, וּמוֹכַח שֶׁהַטּוֹמָאָה
אִינָה מְבַטֵּלָה לְגַמְרִי אֵת הַחֲיוּב, אֲלֵא רַק דּוּחָה אֹתוֹ, וְלִכְּן בְּנִזִּיר
שֶׁהִיא טָמֵא יֵשׁ תַשְׁלוּמִין. אֲבָל חִיגָר פְּטוּר לְגַמְרִי מִן הָרִאשִׁיָּה, וְלִכְּן
לֹא שִׁיכִים בּוֹ תַשְׁלוּמִין.
מְקַשֶּׁה הַגְמָרָא: מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּסָא, הִנֵּיחָא – תִּירֹץ זֶה מוֹבֵן לְמָאן
דְּאָמַר, פֶּסָח

לֹא שָׁנוּ – לֹא נִשְׁנָה בְּבִרְיָתָא דִּין זֶה שֶׁמְקַרְבִּים קֶרֶבֶן חֲגִיגָה רַק
בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, אֲלֵא כְּשֶׁלֹא נִשְׁנָה, אֲבָל נִשְׁנָה, חֻזְר וּמְקַרְבִּי. וּמִבְּאֵרֶת
הַגְמָרָא אֵת דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן: מָאִי – מַה כּוּוֹנְתוֹ בְּלִשׁוֹן 'נִשְׁנָה'. אִילּוּמָא
– אִם נֶאֱמַר שְׁכּוּוֹנְתוֹ שֶׁנִּשְׁנָה לְהַקְרִיב כָּל קֶרֶבְנוֹתָיו בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן,
אִם כֵּן קִשָּׁה מָאִי מְקַרְבִּי – מַה יִּקְרִיב בְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, הֲרִי הִקְרִיב אֵת
הַכָּל. אֲלֵא וְדִאִי כּוּוֹנְתוֹ שֶׁלֹא נִשְׁנָה [וְנִגְמַר] הַיּוֹם, וְהִיתָה לוֹ עוֹד
שְׁהוּת לְהַקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא הִקְרִיב, וְלִכְּן אִינוֹ חוֹזֵר וּמְקַרְבִּי
בְּיוֹם אַחֵר, אֲבָל נִשְׁנָה הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיב אֵת כּוּלָם,
הֲרִי זֶה חוֹזֵר וּמְקַרְבִּי אֵת הַשֶּׁאֵר בְּיוֹם אַחֵר. וּמוֹכַח, שְׁרַבִּי יוֹחָנָן
מוֹדֵה שֶׁאִם לֹא הִקְרִיב מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִיתָה לוֹ שְׁהוּת, חוֹזֵר וּמְקַרְבִּי.

משנה

מִשְׁנַתָּנו עוֹסֶקֶת בְּמִי שֶׁלֹא הִקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָרֶגֶל, אִם יִכּוֹל
לְהַקְרִיב בְּשֶׁאֵר הַיָּמִים: מִי שֶׁלֹא חָג – שֶׁלֹא הִבְיָא שְׁלָמִי חֲגִיגָה בְּיוֹם
טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג, חֻזְנָה אֵת כָּל הָרֶגֶל – מְשַׁלִּים וּמְבִיא אֵת קֶרֶבְנוֹ
בְּכָל אֶחָד מִשְׁאֵר יָמֵי הָרֶגֶל, וְאִף בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרִין שֶׁל חֹג, דִּהְיִינוּ
בְּשְׁמִינִי עֲצֵרָה. עֵבֶר הָרֶגֶל וְלֹא חֹג, אִינוֹ חֲיוּב בְּאֲחֵרִיוֹתוֹ – אִינוֹ חֲיוּב
לְהִבְיָא, וְאֵין לוֹ עוֹד תַשְׁלוּמִין. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (קְהֵלֵת א טו) 'מִעֲוֹת לֹא
יִכָּל לְתַקֵּן וְחִסְרוֹן לֹא יִמָּלֵא'.
הַמִּשְׁנָה מוֹסִיפָה וּמְבַאֵרֶת פֶּסוּק זֶה: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְכֵּיִיא אָמַר,
אִיזְהוּ מִעֲוֹת שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לְתַקֵּן, זֶה הַפָּא עַל הָעֲרִיָּה – עַל אִשָּׁה
הָאֶסוּרָה עָלֶיהָ, וְהוֹלִיד מִפְּנֵה בֶן מִקְוָה, כִּיּוֹן שֶׁהִבְיָא פְּסוּלִים
לְיִשְׂרָאֵל, וְהִרִי הֵם לוֹ לְזַכְרוֹן לַחֲטָא, וְלִכְּן אֵין עוֹנוֹ נִמְחָק אִפְּלוֹ
בְּתַשְׁבוּבָה. וְדוּקָא בּוֹה עוֹסֵק הַפְּסוּק, שֶׁהִרִי אִם תֶּאֱמַר שֶׁהַפְּסוּק
עוֹסֵק בְּגוֹנֵב וְגוֹל, מְדוּעָה אִינוֹ יִכּוֹל לְתַקֵּן, הֲרִי יִכּוֹל הוּא לְתַקְּוֹתוֹ –
לְהַחֲזִיר אֵת דְּמֵי הַגְּנִיבָה וְהַגּוֹלָה, וְיִתֵּן אֵת חֲטָאוֹ.
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר עַל פֶּסוּק זֶה, אֵין קוֹרִין 'מִעֲוֹת', אֲלֵא לְמִי
שֶׁהִיא מִתְקִינָה בְּתַחֲלָה וְנִתְעוּוֹת, וְאִי זֶה הוּא שֶׁהִיא מִתְקִינָה בְּתַחֲלָה
וְנִתְעוּוֹת, זֶה תִּלְמִיד חֶכֶם תְּפוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה.

נמרא

הַגְמָרָא מְבַרְרַת אֵת הַמְקוֹר לְדִין הַמִּשְׁנָה. שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: מִנְּהִי
מִיָּי – מִהֵיכָן לְמַדְנוּ דִּין זֶה, שֶׁאִפְשֶׁר לְהַשְׁלִים אֵת הַקֶּרֶבֶן שֶׁל חֹג
הַסּוּכוֹת, אִפְּלוֹ בְּשְׁמִינִי עֲצֵרָה.
מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דִּין זֶה נִלְמַד
בְּגִזְרָה שׁוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'עֲצֵרָת' בְּשִׁבְעִי שֶׁל פֶּסַח (דְּבָרִים טו ח). וְנֶאֱמַר
'עֲצֵרָת' בְּשְׁמִינִי שֶׁל חֹג הַסּוּכוֹת (ויקרא כג לו), וְהִרִי הֵם מִלְּמַדִּים זֶה עַל
זֶה, מִה לְהֵלֶן – כֶּשֶׁם שֶׁשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח הוּא כְּשֶׁאֵר יָמֵי הַחֹג לְעֵנִין
תַּשְׁלוּמִין, אִף כָּאֵן – גַּם בְּשְׁמִינִי עֲצֵרָה, דִּינוֹ כְּשֶׁאֵר יָמֵי חֹג הַסּוּכוֹת
לְעֵנִין תַּשְׁלוּמִין.
מְשִׁיבָה הַגְמָרָא בְּבִיאור גִּזְרָה שׁוּדָה: מוֹפְנָה – הַתִּיבּוֹת שֶׁמִּזֵּן
נִדְרֶשֶׁת גִּזְרָה שׁוּדָה זֶה, צְרִיכּוֹת לְהִיטֵּן פְּנוּיּוֹת וּמִיּוֹתוֹת לְדִרְשָׁה.
דְּאִי לֹא מוֹפְנָה – שֶׁאִם אֵינֶן פְּנוּיּוֹת, אִיכָּא לְמִפְּנֶה – אִפְשֶׁר לְפָרוֹךְ
אֵת הַגִּזְרָה שׁוּדָה, שֶׁהִרִי מַה לְשִׁבְעִי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁכֵּן אִינוֹ חִלּוּק
מְשַׁלְּפִינוּ – אֵין חִלּוּק בֵּינוֹ לְשֶׁאֵר יָמֵי הַפֶּסַח שֶׁלִּפְנֵינוּ, וְלִכְּן אִפְשֶׁר
לְהַשְׁלִים בּוֹ אֵת קֶרֶבְנוֹת הַפֶּסַח, וּמִנֵּין שֶׁתֶּאֱמַר כֵּךְ גַּם בְּשְׁמִינִי שֶׁל חֹג
הַסּוּכוֹת, שֶׁחִלּוּק הוּא מִיָּמֵי הַחֹג שֶׁלִּפְנֵינוּ לְגַבִּי קֶרֶבְנוֹת וּלְגַבִּי עֲנִיִּינִים
נוֹסְפִים, וְיִתְכַּן שֶׁאִי אִפְשֶׁר לְהַשְׁלִים בּוֹ אֵת הַקֶּרֶבְנוֹת שֶׁל חֹג
הַסּוּכוֹת. וְרַק אִם הַתִּיבּוֹת מִיּוֹתוֹת, נִיתֵן לְדִרְשׁ מִדָּם עַל אִף
הַפִּירְכָּא.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: לֹאִי – בִּאמֹת, אֲפִנּוּי מוֹפְנָה – הַתִּיבּוֹת הַלּוֹ
פְּנוּיּוֹת וּמִיּוֹתוֹת, מְבִיר מָאִי 'עֲצֵרָת' – שֶׁהִרִי מַה בִּיאור הַשֵּׁם
'עֲצֵרָת', שֶׁהוּא עֲצִיר בְּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה – שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה,
וְאִם כֵּן קִשָּׁה, הַתִּיבּוֹת – הֲרִי נֶאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ (דְּבָרִים טו ח) 'לֹא תַעֲשֶׂה
מְלָאכָה', וְאִם כֵּן 'עֲצֵרָת' דְּכַתֵּב רַחֲמָנָא, לָמָּה לִי – לְשֵׁם מַה נֶּאֱמַר.
לְאִפְּנוּי – לְפָנוּתָה וּלְיִתְרָה כְּדִי לְלַמֵּד גִּזְרָה שׁוּדָה.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִיָּתָא הַלּוּמְדָת דִּין זֶה מִפְּסוּק אַחֵר: וְאִילוֹ הַתָּנָא
שֶׁבְּבִרְיָתָא מִיָּתִי לָהּ מְהֵבָה – לּוּמַד דִּין זֶה מִכָּאן. דְּתַנָּיָא, נֶאֱמַר בַּחֹג

זהבא על הערה – דטפי ברשתי ניכר, שהממזר נראה לעולם. אבל שאר עבירות, רוצח וגולג – אין עדיו לפניו.

נאמר עצרת בפסח – ובירושלמי יליף לה ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל: נאמר חמשה עשר בפסח ונאמר חמשה עשר בחג, מה להלן ויום טוב אחרון תשלומין לראשון, אף

כאן י"ט אחרון תשלומין לראשון. ותו ליכא

למפריך כדפריך בתלמוד שלנו, דהא גורה שזה

גמורה, כדילפינן מינה בסוכה בפרק "יהי" (כזא)

– ועוד, יהודה בר ספרא בשם רבי אושעיא דריש

התם: "חגותם אותו חג לה' שבעת ימים" וכי

שבעה הם? והלא שמונה הם? אלא, יצא שבת

ומהם – הרי שבעה. ר' יוסי בעי: וכי מכאן למדנו

שאין חגיגה רוחה שבת? והלא ממקום אחר התיב

רבי יוחנן אחיז דרב ספרא: והתניא: אף בפסח כן,

מעתה צא מזה שבת הרי וישנה, הגע עצמך שחל

י"ט ראשון ואחרון בשבת וצא מהם שני ימים –

הרי כאן ששה. אתא יהודה בר ספרא בשם ר'

אושעיא: "חגותם אותו חג לה' שבעת ימים" צא

שבת שפבר למדנו שאין חגיגה רוחה שבת,

ומה תלמוד לומר "תחגגוהו" – לרבות יום טוב

האחרון לתשלומין לראשון. וכל אותן דרשות

אינן בכאן, אך בפרק "אלו דברים" (פסחים עב.)

מיייתי להדיא דיהודה ספרא, ופריך עלה ההיא

דחל יום טוב הראשון והאחרון בשבת הרי כאן

ששה, ולא מיייתי "תחגגוהו".

תשלומין זה לזה – והדיא דלמקן (זא)

דילפינן תשלומין לחג השבועות

מוחג המצות כל שבעה לא מסתבר למימר

תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא.

ביון דלא חזי בראשון תו לא חזי בשני – וצריך

עיון. אם היה פשוט בראשון וחגר בשני,

מי אמרינן, כיון דחויבא עליה רמיא בראשון – תו

לא פקע מיניה, אף על גב דהשתא לא חזי, או

דלמא: כיון דתשלומין זה לזה לר' אושעיא לאו

מדיחייב ומיהו, כיון דהשתא לאו בר חויבא הוא –

לא מצי מיייתי ליה, הואיל ואינו בביאה לא הרי

בהבאה.

נטמא ביום מבאי – גבי נזיר שנטמא קאי.

דעל כן לא פליגי רבי ור' יוסי בר

יהודה (נזיר יחא) בטמא בשמיני, שכן יצא

לשעה הראויה לחביא קרבן. אבל לביל שמיני,

דלא חזי לקרבן – לא. ורבי יוסי בר יהודה דנקט

נטמא בשביעי – לאו משום הבאת קרבן הוא,

אלא דחשיב ליה כמה טומאות בשביעי.

שאני טומאה הואיל ויש לה תשלומין בפסח

שני – היה קשה למורי: אם כן סבירא

ליה לר' יוחנן נטמא ביום ראשון וחזי בשני –

מיייתי חגיגה, אם כן לימא לעיל ריש מביתן

לאותוי טמא בראשון ונטהר בשני ויש לומר: דאין

הכי נמי, אלא משום דלרב פפא דבסמוך לא מצי

למימר הכי, נקט מילתא דשוי לתריהו.

שני

חזי בראשון – חזי בשני. ומי אמר רבי יוחנן הכי?

בליילא – אינו מבאי. ורבי יוחנן אמר: אף בליילא נמי מבאי! אמר רבי ירמיה: שאני

טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני. מתקיף לה רב פפא: הניחא למאן דאמר: פסח

שני

לא שני – הא דתניא לקמן: אותו אתה חוגג ולא יותר, אלא שלא גמר היום. אבל גמר

היום – ולא היה לו שדות להקריב כל חגיגתו שהפריש. **משנה** מי שלא חג – שלא

בביא חגיגתו ביום הראשון של חג. ויום טוב האחרון של חג – חוגג שמיני עצרת. ואף

על גב דרגל בפני עצמו הוא – הרי תשלומין לראשון. וחוליד פסולין

בישראל, ויהא זכרון, לפיכך אין עונותיו נמחקין

בתשובה. יכול להחזיר – דמי גניבתו וגולתו

לבעלים. ויתקן – ויהא מותקן מן החטא. מעוות

– מקולקל. **גמרא** טנהי מילי – דיום טוב

האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג

ליחדים. עצרת בשביעי של פסח – בפרשת "כל

הבכור" – ששת ימים תאכל מצות וביום

השביעי עצרת" (דברים טז). מה לשביעי של

פסח – תשלומין לראשון, שהרי אינו חלוק

משלפני – שמיני עצרת חלוק משלפני לעין

פזר ק"ש. מופנה – וצריכה גזירה שזה זו

שתהא מופנה, דתו לא פרכין עליה מיד. דכל

גזירה שזה מופנה למידין ואין משיבין. לאי –

באמור – הא כתיב לא תעשה מלאכה – בההוא

קרא גופיה "וביום השביעי עצרת לה' אלהיך,

לא תעשה מלאכה", ותנא מיייתי לה מהכא –

משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרין לעיל

אמורא הוא. נקט הכא האי לישנא. כל שבוע –

כל יום ויום. בחדש השביעי – כל ימי החג

האמור בחדש השביעי. יכול היא חוגג והולך כל

החג – איזה יום שירצה לתשלומי החג, אם

לא הקריב בחג. תלמוד לומר אותו – בסיפיה

דקרא, תרי "אותו" כתיב ביה. פאי תשלומין –

כיצד הן תשלומין. כולן תשלומין לראשון –

שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן, דכתיב

"אותו", ושלאחריו עשה תשלומין לו. כולן

תשלומין זה לזה – אין לך יום בהם שאין זכרבו

תלויה בו בעצמו שלא נראה בימים שלפניה,

יום ראשון שהוא נראה לחביא עיקר לדידיה,

וימיו שלאחריו תשלומין לו. חגר – אינו ראו

ליראות, כדאמרין במתניתין. נטמא ביום –

בכריתות (טא, תנן) נזיר מבאי קרבן אחד על

טומאת הרבה. ואמר חזקיה: נטמא ביום שמיני,

שהוא ראו לחביא קרבנות ולהתחיל מנח

גזירותיו, וימים שמונה קודם טומאה בטלן, כמו

שנא: "וביום השמיני יביא שתי תורים או שני

בני וגו' והזיר לה' כל ימי נזרו וגו' והדימים

הראשונים יפלו כי טמא נזיר" (במדבר ו). מבאי

– קרבן על הטומאה השנית, שכבר נתחייב

בקרבן הטומאה, והתחילה שניה – והרי זו

טומאה אחרת. אבל נטמא לביל שמיני – אינו

מבאי אלא קרבן אחד, דכיון דלא יצא מטומאה

הראשונה לשעה שהיא ראויה לחביא עליה

קרבן – לא נתחייב בקרבן הראשון, ואין לו

תשלומין. ורבי יוחנן אמר – הואיל וטבל

לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב

בקרבן, ואף על פי שאין לילה ראו לקרבן.

אלמא: אף על גב דלא ראו לקרבן – יש לו

תשלומין. שאני **טומאה** – קרבן הגדחה מפני

הטומאה, ולפיכך יש לו תשלומין, ואף על גב

דלא נראה לחביא. הואיל ויש לה תשלומין –

כגון אלו בפסח שני. שהרי מי שלא נראה

בראשון יש לו תשלומין. אבל הגדחה מפני דבר

אחר – לא מצינו לו תשלומין, אלא אם כן נראה לחביא. הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק "מי שהיה טמא" (א, גא).

שני תשלומין דראשון הוא – היינו ר' נתן, אלא למאן דאמר שני רגל בפני עצמו הוא היינו רבי, ואף על גב דאית ליה תנא דמסייע ליה – פריך שפיר, דמסתמא לא פליג ארבי דהתם, דקיימא לן ה' הלכה כרבי מחבירו, אבל לא מסתברא למימר דבעי לשבחה כבולי עלמא.

או תפלה של ערבי – אתיא כמאן דאמר תפלת ערבית חובה, ואפילו למאן דאמר רשות – בחנם אין לנו לבטלה, אם לא על ידי

אונס קצת, וכן משמע הדיא ד'תפלת השחר' (ברכות כ"א), שכן ולא התפלת ערבית מתפלת שחרית שתיים וכן (שם ל"ב), אם שכן ולא הוכיח של ראש חודש בלילה – אין מחזיקין אותו, לפי שאין מקדשין החדש בלילה, הא מקדשין – מחזיקין, ולא מחלק כלל בין למאן דאמר רשות או בין למאן דאמר חובה, דמשמע דליכא מאן דפליג, והדיא דשבת (ט"ב), אי שרא ליה הימנייה לא מטרחין ליה, וכן בירושלמי, אי עלה למטתו לא ירד – היינו אונס קצת, ולא כפירש הלכות גדולות, שפירשו דאף למאן דאמר רשות, אי שויה עליה חובה – הויא כחובה, והא ליתא, דמי לא עסקין בכי שכבר התפלת בשאר לילות – ואם היינו מפרשים שויה עליה חובה באותה לילה – יתכן הדיא דטעה ולא התפלת ראש חודש בלילה, ובברכות הארכות, והבאתי הדיא דאמר (יומא פ"ב), דתפלת נעילה פוסרת של ערבית. **בר** הי חי להלל – ש מפרשים שגר היה, והיינו בן אברהם ושרה שנתוסף ה"א בשמן, וכן בג בג כדולה הגמרא עולה ה"א.

כברוא סומקא – רצועה, ודומה לו: מעיקרא משכא והשתא אברוא (בבא קמא ס"ב), ובבראשית רבה י"א: עניותא לברתיה דיעבק כערקתא סומקתא לסוסיא חזירא.

כאן באחרונה פניה – משמע לישנא דפסיקא ליה, דיש ממזר מחזיקי ברייתו, מדנקט אחרות טפי מכל שאר עריות, והיינו כשמעון התימני (בקדושין בפרק האומר) (סח), ועין קדושין ע"ב.

אפילו

נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. אמר ליה: ומשום חד זמנא קרי ליה "לא עבדו"? אמר ליה: אין, צא ולמד משוך של חמרין: עשרה פרסי – בוזא, חד עשר פרסי – בתרי זוזי. אמר ליה אליהו לבר חי הי ואמרי לה לרבי אלעזר: מאי דכתיב "הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך ככור עוני" – מלמד שחזר הקדוש ברוך הוא על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף, היינו דאמרי אינשי: יאה עניותא ליהודאי כי ברוך סופקא לסוסיא חזירא. "רבי שמעון בן מנסיא אומר: אי זה הוא "מענות לא יוכל לתקון" – זה הבא על הערה והוליד מנזה מכור וכו'". הוליד – אין, לא הוליד – לא? והא תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: גזיב אדם – אפשר שיחזיר גזבו ויתקן, גזול אדם – אפשר שיחזיר גזלו ויתקן, אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה – נמרד מן העולם והלך לו. רבי שמעון בן יוחי אומר: אין אומר "פקרו גבול", "פקרו חזיר". **אלא** "פקרו מלה". ואי זה – זה תלמיד חכם שפירש מן התורה. רבי יהודה בן לקיש אמר: כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר: "כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו", ואומר: "מה מצאו אבותיכם בי עול בי רחמי מעלי"? לא קשיא; כאן – באחותו פנויה, כאן – באשת איש. ואי בעית אימא: הא והא באשת איש, ולא קשיא; כאן

באונס

נפל – זה לקרבן, כלומר: מי שהוא מעות מתחילתו – אין זה מעות. אלא בקרי מלה – זה לקרבן, שמא נפל בו מום ונתקלקל. כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה. אחרות פנויה – הוליד – אין, לא הוליד – לא. באשת איש – בלא הוליד נמי יש זכרון לשנו, שאסרה על בעלה, לא שנה אחרות ולא שנה נברית. באונס – לא אסרה על בעלה, לפיכך: הוליד – אין, לא הוליד – לא.

אלא למאן דאמר רגל בפני עצמו – ועכשיו אין לך לתלות טעמו של רבי יוחנן בדואיל ויש לטומאה תשלומין לשני. קסבר ר' יוחנן – אין חסרון זמן במי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר, הלכך מחוייב הוא בקרבן, אלא שהלילה מעכבו מלהביא אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובת ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין. ופי' אמר ר' יוחנן – אין לילה מחוסר זמן, והאמר ר' יוחנן: ואה אתה

בלילה, זה שספר שבעה נקיים כמשפטו וטבל והעריב שמשו, וחזר וראה אחת בלילה ושתיים למחר. **כביא** – קרבן על טומאה שניה זו, לבד מן הקרבן שביא על הראשונה, וביא שני קרבנות כשיטה, והואיל ולא ראה השניה עד שיצא לשעה שהיא ראויה להביא קרבן – יש לו תשלומין. ואף על השניה יביא, אף על פי שתחילתה בתוך זמן קרבן הראשונה – לא אמרין חזא טומאה היא, ופירש רב יוסף את הטעם במסכת ברייתו, לפי שהראיה ראשונה של זב אינה כקרי בעלמא, וכי חזי איש למחר – מצטרפת בהדיהו. הבא נמי, אף על פי שהיתה ראייה ראשונה בתוך קרבן ראשון, כי הדר חזי אינך למחר – מצטרפין בהדיהו, ואי סלקא דעתך לילה אין מחוסר זמן, אפילו ראה שלשת בלילה זה – כבר יצא מומן ראשון, ושתי זבות הן, אי לאו דסבירא ליה לילה מחוסר זמן, הלכך אם ראה שתיים בלילה – הויא לה זיבה אריכתא. כי אמר ר' יוחנן – ההיא – לדברי האומר לילה מחוסר זמן אמרה, אבל לדידיה סבירא ליה אפילו ראה כולל בלילה מביא. לדברי האומר שפשיטא – אי אמרת בשלמא טעמא דנפשיה קאמר – אשמעינן ביה דסבירא לילה מחוסר זמן, אלא אי לדברי האומר כו' קאמר – מאי אשמעינן בה? מוה דתיבא כאתקפתא דרב שיטא – דאתקף בברייתו על הטעם שנתן רב יוסף על הדבר, כמו שפירשתי למעלה. תרע, דהא ראייה ראשונה של כל חובים קרי בעלמא הוא, וכי הדר חזי תרתי – מצטרפין בהדיהו, הבא נמי לא שניא, ומתקף לה רב שיטא: מי דמי? התם – כולוה בזמן חיובא חזיתו, הבא – לאו בזמן חיובא דהאי קרבן חזיתו, להמלאות מיבעי ליה – אצל חסרון נופל לשון מילה, שחסר מצוה אחת – לא יתמלא עוד חסרון זה משחסר. שמינוחו בחיורו לדבר מצוה – שאמרו לו בא עמנו, ולא הלך, נמצא שחסר עצמו מאותו מנין – לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו את המצוה. היינו צדיק היינו עובד אלהים – מי הוא צדיק ומי הוא עובד אלהים? הלא אחד הוא! אינו דומה שונה פרקי כו' – אף על פי ששנין צדיקים – לא עבדוהו בשוה, שוה עבדו יותר. עשרה פרסי – ישיכר לך אדם חמורו בזה אחד, שכבר נהג בו, ואם תאמר לו לילך פרסה יותר – ישאלך שני זוזים, צרפתך ולא בכסף – ולא באש כמו שצורפים הכסף באש, אלא בחתיך בכור עוני לצורפו בו. כור הוא החסר שצורפין בו. נגב אדם – גניבה אפשר שיחזירנה, ויתקן. נמרד מן העולם – אין לו עוד תשובה, לפי שעשה דבר שאין לו פריאה. אין אומר בקרו

באונס

נפל – זה לקרבן, כלומר: מי שהוא מעות מתחילתו – אין זה מעות. אלא בקרי מלה – זה לקרבן, שמא נפל בו מום ונתקלקל. כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה. אחרות פנויה – הוליד – אין, לא הוליד – לא. באשת איש – בלא הוליד נמי יש זכרון לשנו, שאסרה על בעלה, לא שנה אחרות ולא שנה נברית. באונס – לא אסרה על בעלה, לפיכך: הוליד – אין, לא הוליד – לא.

חגיגה דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום רביעי) קכט

עמון.
הגמרא מבאיה פסוק נוסף שהתקשה בו בר הי הי: אמר ליה בר הי
הי להלל, מאי דכתיב – מהו פירוש הכתוב (מלאכי ג יח) 'וְשִׁבְחָתֶם
וְרִאיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עֲבָדוּ, הֲרִי
לְכַאֲרֹה הֵינִינִי צִדִּיק' הֵינִינִי 'עֶבֶד אֱלֹהִים', שְׁנִינִיה דְּבַר אֶחָד, וְכֵן
הֵינִינִי 'רָשָׁע' הֵינִינִי 'אִשֶּׁר לֹא עֲבָדוּ', וְמָה הִתְבַּדֵּל בֵּין שְׁנֵי חִלְקֵי
הַפְּסוּק.
אמר ליה הלל לבר הי הי, זה שנקרא בפסוק 'עבדו' וזה שנקרא
'אשר לא עבדו', תרנייהו צדיקי נמורי נניהו – בשניה מדובר
בצדיקים גמורים, ואולם אינו דומה שונה פרקו – החורז על
תלמודו מאה פעמים, שהוא נקרא בפסוק 'אשר לא עבדו', לשונה
פרקו מאה ואחד פעמים, שהוא נקרא בפסוק 'עבד אלהים', ואף
על פי ששניהם צדיקים, מכל מקום אינם שוים, שהרי אחד עבד
את ה' יותר מחבירו.
אמר ליה בר הי הי להלל בתמיהה, ומשום חד וימנא קרי ליה לא
עבדו' – וכי משום פעם אחת שהחסי, שלא שנה מאה ואחד
פעמים, נקרא שאינו עובד אלוקים. אמר ליה הלל, אין – אכן כך
הוא, וצא ולמד משוק של חמרין המשכירים את עצמם להולין
משא על חמוריהם, שמהנהגם הוא להשכיר עצמם לעשרה פרקין
ביומא – למהלך עשר פרסאות במחיר זוז אחד, ואם נשכרו ללכת
חד עשר פרקין – אחת עשרה פרסאות, בתרי זוזי – יגבו שני זוזים,
הרי שבעבור פרסא אחת יותר משלם השוכר כפול.
אמר ליה אליהו הנביא לבר הי הי, ואמרי לה – ויש אמרים שאמר
כך לרבי אלעזר, מאי דכתיב – מה מלמד הכתוב (ישעיה מח ז) 'וְהָיָה
צִדְקָתְךָ לֹא בְּכֶסֶף, בְּחִרְתִּיךָ בְּכֹדֶר עֵינִי, שֶׁאֵמַר הַקֹּדֶשׁ לְיִשְׂרָאֵל,
אֲמַרְךָ עוֹנוֹתֶיכֶם, אֲבָל לֹא עַל יָדִי אֵשׁ כִּדְרָךְ שְׁצוּרִים כֶּסֶף, אֲלֵא
אֲצִרְךָ אֲתֹכֶם עַל יְדֵי עֲוֹנוֹת, לְמַלְכָּךְ, שֶׁחֹר – שֶׁעֲבַר חֲקֹדֶשׁ בְּרֹדֶךְ הוּא
עַל כָּל מִדּוֹת מוֹצֵי כֹדִי לִיתֵן אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁבּוּל לְתַקְנָם, וְלֹא
מִצָּא אֵלָּא עֲנִיּוֹת, שֶׁמִּתּוֹךְ עֲנִיּוֹת בָּאִים הֵם לִירֵאת ה', שֶׁהֲרִי אִם אֵין
לָהֶם לֶחֶם לֵאכּוֹל וּבִגְד לַכּוֹשׁ וְשֶׁמֶן לְסוֹךְ, הֵם מְבַקְשִׁים רַחֲמִים
מִהֶקְדֵּשׁ. אמר שמואל, ואיתריא – ויש שאומרים כן בשם רב יוסף,
היינו דאמרי אינשי – זהו שרגילים אנשים לומר, ואה עניינותא
ליהודא, כי ברוא סומקא לסומיא חורא – יפה עניות ליהודים,
כרצועה אדומה לטוס לבן.
שנינו במשנה: רבי שמעון בן מנסיא אומר, אי זה הוא מענות לא
יובל לתקן? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר וכו'.
מקשה הגמרא: הוליד אין – האם רק כשהוליד מן הערוה בן ממזר,
אז הוא נקרא מענות לא יובל לתקן, אבל אם לא הוליד ממזר לא
נקרא כך, והא תניא בברייתא, רבי שמעון בן מנסיא אומר, גונב
אדם – אדם שגנב, אפשר שיתחיר גנבו – וגניבתו ויתקן, וכן גזול אדם
אדם שגזל, אפשר שיתחיר גזלו ויתקן, אבל תבא על אשת איש
ואסרה לבעלה, נמרד מן העולם והלך לו, כלומר, אינו יכול לתקן
מעשיו בתשובה, שהרי עשה דבר שאי אפשר לתקנו. רבי שמעון
בן יוחי אומר, כשם שאין אדם אומר בקרו – בידקו גזל זה או בקרו
חזיר זה אם הם ראויים לקרבן, שהרי הם מקולקלים מתחילתם,
אלא כך אומר אדם, בקרו מלה זה, שהוא ראוי לקרבן, אם נפל בו
מום והתקלקל, כך רק אדם שהיה מתוקן מתחילתו יכול
להתקלקל ולהיקרא מענות. ואי זה הוא שהיה מתוקן ונתעוות, זה
תלמיד חכם שפירש מן התורה. רבי יהודה בן לקיש אומר, כל תלמיד
חכם שפירש מן התורה, עליו הכתוב אומר (משלי כח) 'בְּצַפּוֹז נִדְרָתָהּ
מִן קֶנֶה בֵּין אִישׁ נֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ', ועוד אומר עליו הכתוב (ירמיהו ב ה),
'מָה מִצָּאוּ אֲבוֹתֶיכֶם בִּי עוֹל בִּי רָחֵקוּ מֵעָלַי'. הרי ששרבי שמעון בן
מנסיא גם הבא על אשת איש נקרא מענות לא יובל לתקן, ומדוע
נקטה המשנה דווקא שהוליד ממנה בן ממזר.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – במשנה מדובר במי שבא על
אחותו הפניה, שלא אסרה, ולכן רק אם הוליד ממנה ממזר אינו
יכול לתקן עונו. ובאן – בברייתא מדובר במי שבא על אשת איש,
ואסרה על בעלה, ואינו יכול לתקן דבר זה אף אם לא הוליד ממנה
ממזר.
תירוק נוסף: ואי בעית אימא, הא והא – המשנה והברייתא שתיהן
עוסקות באשת איש, ולא קשיא, כאן – במשנה מדובר כשכא עליה

שני תשלומין דפסח ראשון הוא. אלא למאן דאמר פסח שני רגל בפני
עצמו הוא, ואינו תשלומין לראשון, לא מצאנו בטומאה תשלומין,
ואי אפשר לתרץ בדברי רבי ירמיה, ואם כן מאי איבא למימר –
כיצד נתרץ את דברי רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא תירוק אחר על הסתירה בדברי רבי יוחנן: אלא
אמר רב פפא, קפכר רבי יוחנן, לילה אינו מחוסר זמן – הלילה
שלפני יום הקרבן הקרבן, אינו נחשב שעדיין לא הגיע זמן
ההקרבן, אלא נחשב שכבר התחייב להקריבו, ורק משום
שעבודת הקרבנות פסולה בלילה צריך לחכות למחר. ולכן נזיר
שנטמא בליל שמיני חייב בקרבן נוסף, שכיון שכבר התחייב
בהקרבן קרבנותיו בתחילת הלילה, הרי שנשלם זמן הטומאה,
והתחילה נזירות חדשה. אבל מי שהיה חוגר בראשון לא התחייב
כלל בקרבן, ולכן אין בו תשלומין.
מקשה הגמרא על תירוצו של רב פפא: ומי – וכי אמר רבי יוחנן הכי
– כך, שלילה אינו מחוסר זמן, והאמר רבי יוחנן לגבי זב שספר
שבעה נקיים וטבל והעריב שמשו, ועליו להביא קרבן ביום
השמיני, שאם ראה שוב ראייה אחת בלילה שלפני היום השמיני,
ושתי ראיות נוספות ביום השמיני, מביא קרבן נוסף על
הראיות הללו, ככל זב שראה שלש ראיות, משום שהן נחשבות
לטומאה חדשה. אבל אם ראה שתיים – שתי ראיות בלילה שלפני
היום השמיני, וראייה אחת ביום שלמחרת, אינו מביא קרבן נוסף.
משום ששתי הראיות שראה בלילה אינן נחשבות זיבה חדשה,
אלא המשך לזיבה הראשונה. ומוכיחה הגמרא: ואי קלא דעתך
דקפכר רבי יוחנן שלילה אינו מחוסר זמן, אם כן אפילו אם ראה
שתיים בלילה ואחת ביום, צריך להיות הדין שמיביא קרבן נוסף,
שהרי כבר בתחילת הלילה יצא מהזיבה הראשונה, שכבר התחייב
עליה בקרבן, ושתי הראיות הללו הן טומאה חדשה. אלא בהכרח
שרבי יוחנן סובר שלילה מחוסר זמן, ועדיין לא יצא מהזיבה
הראשונה, שהרי לא התחייב עליה בקרבן, ולכן שתי הראיות
הללו נחשבות כהמשך לטומאה הראשונה.
מתרצת הגמרא: כי קאמר – כשאמר רבי יוחנן דברים אלו בענין
זב, אמרם לרבני – לדעת האומר לילה מחוסר זמן, אך הוא עצמו
סובר שלילה אינו מחוסר זמן, ואפילו ראה את כל השלוש בלילה
מביא קרבן נוסף.
תמיהה הגמרא: אם רבי יוחנן אמר זאת רק לרבני האומר לילה
מחוסר זמן, אם כן פשיטא שהראיות שראה בלילה אינן מחייבות
בקרבן נוסף, ומה השמיענו רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: בראה שתיים ביום ואחת בלילה, בזה אצטריךא
ליה – הוצרך רבי יוחנן להשמיענו שמתחייב בקרבן נוסף. קלא
דעתך אמינא שאינו חייב, ובאתקפתא – (כמו הקושיא) דרב שישא
בריה דרב אידי במסכת כריתות (ה), שהקשה, הרי הראייה
הראשונה לא היתה בזמן הראוי לחייבו בטומאה חדשה, כיון
שעדיין לא התחייב בקרבן על הזיבה הראשונה, ולא יצא מידי
הטומאה הראשונה, וכיצד מצטרפת ראייה זו לשתיים האחרות.
קא משמע לן – לכן השמיענו רבי יוחנן דבריו רב יוסף שם בגמרא,
שאף על פי כן היא מצטרפת.
שנינו במשנה: עבר הרגל ולא תג, אינו חייב באחריותו, ועל זה נאמר
(קהלת א טו) 'מַעֲנוֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן וְחִסְרוֹן לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת'.
הגמרא דנה בביאורו של פסוק זה. שואלת הגמרא: אמר ליה בר
הי הי להלל, הא – תיבה זו של 'להמנות', להמלאות? מיעי ליה –
צריך הזה הכתוב לומר 'להמלאות', הדיינו שמי שחיסר מצוה
אחת שוב לא יוכל למלא את אותה החסרון, שהיה על השלמת
חסרון אין גופלת לשון 'מינו' אלא לשון 'מילוי'.
משיבה הגמרא: אלא, פסוק זה אמור לגבי זה שמנוהו – שקראוהו
חביריו לעשות עמהם דבר מצוה, והוא לא נמנה – לא הלך עמקו,
נמצא שחיסר עצמו מאותו מנין, ושוב לא יוכל להימנות עמהם.
מאחר שכבר עשו את המצוה.
תניא גמי הכי – שנינו בן בברייתא כתיבין זה, מענות לא יוכל
לתקן, או מי שבטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של
ערבית, או שביטל תפלה של שחרית או תפלה של ערבית. וחסרון
לא יוכל להמנות, זה מי שנגמנו חביריו לדבר מצוה, והוא לא נמנה

עדיפא מדידכו – הדרשה שדרשתי אני להיתר נדרים עדיפה
משלכם, שדרשתי ממה ששנאמר (במדבר ל א) 'לא יחל דברו' ללמד
שהוא אינו מוחל לעצמו על הנדר, אבל אחרים מוחלים לו – יכולים
למחול לו על נדרו ולהתירו.
אמר רבא, לכולהו אית להו פירכא – את כל הדרשות הללו אפשר
לפרוך, לבר – חוץ מדשמואל, דלית ליה – שאין עליו פירכא. דאי –
שאם נלמד מדברי אליעזר שלמד מהיתור של 'כי יפלא', יש לפרוך,
דלמא – שמה יתור זה בא ללמד מדברי יהודה שאמר משום רבי
מרין, דתניא בברייתא, שנים שהיו יושבים, ובא אחד לפניהם,
ואמר אחד מהיושבים, אם זה הבא לפנינו הוא נזיר אהיה גם אני
נזיר, וחבירו אומר אם זה הבא לפנינו אינו נזיר אהיה אני נזיר,
ולבסוף נמצאה האמת כאחד מהן, רבי יהודה אומר משום רבי
מרין, לעולם אין אחד מהם נזיר – שניהם אינם נזירים, ואפילו זה
שנמצאה האמת כדבריו, משום שלא ניתנה נזירות להיות נגדרת
בתלייה ובספק, אלא להפילה – בנדר ברור ומפורש.
אי מדברי יהושע שדרש מהפסוק 'אשר נשבעתי באפי', יש לפרוך,
דלמא – שמה כוונת הפסוק היא להיפך, והכי קאמר הקב"ה, באפי
– בכעסי נשבעתי, ולא תדעני בי – ולכן לא אחזור בי.
אי מדברי יצחק שדרש מהפסוק 'כל נדיב לבו', דלמא פסוק זה בא
לאפוהי – להוציא מדשמואל, דאמר שמואל, מי שגמר בלבו לאסור
על עצמו דבר בנדר או בשבועה או להקדיש הקדש, אין הם חלים,
אלא צריך שייצא אותם בשפתיו, ורק בכך הם חלים. והא קא
משמע לו – ובא פסוק זה ללמדנו, דאף על גב דלא הוציא בשפתיו
חל הנדר או ההקדש, דלא בשמואל.
אי מדתניא בן אחי רבי יהושע שדרש מהפסוק 'נשבעתי ואקימה',
דלמא פסוק זה בא ללמד ברב גידל אמר רב, דאמר רב גידל אמר
רב, מנן שמצוה שהיה נשבעין לקיים את המצוה כדי שיהיה
וידורו לקיימה, שנאמר 'נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך'.
אלא דשמואל שלמד מלא יחל דברו, לית ליה – אין לו פירכא.
אמר רבא, ואיתנא – ויש אומרים כן בשם רב נחמן בר יצחק, היינו
דאמרי אינשי – זהו שרגילים הבריות לומר, מקא חדא פלפלתא
חריפתא, סמלי צנא דקרי – טוב גרעין אחד של פלפל חריף, מסל
מלא דלועין, שהגרעין נותן טעם יותר מכולם. כך שמואל, אף
שהיה אמורא וקטן מהתנאים, היה חריף ממה.
שניה במשנה: הלכות שבת וכו' הרי הם כהררים התלויין בשערה,
שהן מקרא מועט והלכות מרובות. מקשה הגמרא: הרי מיכתב
בתבין – בהלכות שבת כתובות בתורה אזהרות רבות, ואינן מקרא
מועט. מרצת הגמרא: לא צריך – לא נצרכו דברי המשנה, אלא
לכדרי אבא, דאמר רבי אבא, החורף גומא בשבת, ואין הוא צריך
את הגומא, אלא צריך לעפרה של הגומא להשתמש בו, פטור
עליה, ואינו חייב משום מלאכת בונה, אף שבנה בנין, מפני שאינו
צריך את הבנין. ודין זה וכיוצא בו אינם כתובים בתורה, אלא יש
להם רמז מועט.
שואלת הגמרא: במאן – כשיטת מי אמר רבי אבא דין זה, האם
אמרו רק רבי שמעון, דאמר לגבי המוציא את המת במיטה כדי
לקברו, שהוא פטור, מפני שאינו צריך את ההוצאה, וכל מלאכה
שאניה צריכה לגופה – שאינו צריך את המלאכה מצד עצמה, והיה
מעדיף שלא יצטרך לה כלל, פטור עליה. ולכן גם החופר גומא
ואינו צריך אלא לעפרה, פטור. משיבה הגמרא: אפילו תימא –
אפילו אם תאמר שדברי רבי אבא נאמרו גם לשיטת רבי יהודה,
החייב את המלאכה שאניה צריכה לגופה, אין זה קשה, מפני
שהתם – במוציא את המת לקברו חייב רבי יהודה, מפני שהוא
מתקן במלאכת ההוצאה, שהרי קובר את המת. אבל תימא – כאן,
בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, מקלקל הוא במלאכה זו את
חצירו במקום שחפר את הגומא, ולכן הוא פטור.
שואלת הגמרא לפי תירוצו זה: מאי – מה כוונת המשנה שאמרה
שהלכות שבת הם כהרין התלויין בשערה, שמשמע שיש להם
קצת רמז, אלא שהוא חלש כשערה, ומהו הרמז במקרא להלכות
אלו.

באונם, שאינה נאסרת על בעלה, ולכן רק אם הוליד ממנה ממזר
אינו יכול לתקן, ואילו באן – בברייתא מדובר כשבא עליה בריצון
– בהסכמתה, שנאסרת על בעלה, ואיסור זה אינו יכול לתקן.
תירוצו נוסף: ואיכשת אימא, הא והא – המשנה והברייתא שתיהן
עוסקות כשבא עליה באונם, ולא קשיא, באן – בברייתא מדובר
באשת בנה, שנאסרת על בעלה אף באונס, ואילו באן – במשנה
מדובר באשת ישראלי, שאינה נאסרת אלא ברצון.
נאמר בזכריה (ה) 'וליוצא ולבא אין שלום'. דורשת הגמרא: אמר
רב, כיון שיוצא אדם מדבר הלכה – מלימוד המשנה, ועובר לדבר
מקרא – ללימוד המקרא, שוב אין לו שלום, מאחר שאי אפשר
להורות הלכה מסתימת המקרא, ורק המשנה מפרשת את מה
שסתמה התורה. ושמואל אמר, זה הפירוש מתלמוד – משימוש
החכמים המבארים את המשניות, ועובר למשנה – לגרוס את
המשניות, אין לו שלום בהוראת הלכה, שאין ההוראה מתוך
המשנה לבדה נכונה, שיש כמה משניות שאין דבריהן מכוונים
ותירצום בני התלמוד. ורבי יוחנן אמר, אפילו הפורש מש"ס לש"ס
– שלמד תלמוד ירושלמי ועבר לתלמוד בבלי, גם לו אין שלום,
כיון שהתלמוד הבבלי הוא עמוק מהתלמוד הירושלמי.

משנה

משנתנו תבאר שדין הקרבת שלמי חגיגה, וכן כמה דינים נוספים,
לא נזכרו בפירוש בתורה, אלא בדרך רמז בלבד: דיני היתר נדרים
– מה שאמרו חכמים שחכם יכול להתיר את הנדר, הרי הם כאילו
פורחין באויר, מאחר שיש להם רק מעט רמז במקרא, ואין להם על
מה שישקמו בתורה שבכתב, אלא נמסרו לחכמים בתורה שבעל
פה.
הלכות שבת, וחגיגות – דיני הקרבת קרבן חגיגה, והמעילות – דיני
המועל בהקדש, הרי הם כהרין – כמה הרים התלויין בשערה של
הראש, שיש בהם הלכות התלויות ברמז, משום שעניינם אלו הן
כתובים במקרא מועט, ואילו ההלכות הנלמדות מהמקרא הן
מרובות.
ואילו הדין – דיני ממונות, והלכות העבודות של הקרבנות, ודיני
התקירות והתמאות, ודיני העריות האסורות, יש להן על מה שישקמו
בתורה שבכתב, ומסיימת המשנה, והן הן גופי תורה.

גמרא

שנינו במשנה, היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה
שיטמוכו. הגמרא מביאה ברייתא החולקת על המשנה: תניא, רבי
אליעזר אומר, היתר נדרים יש להם על מה שישקמו, שנאמר 'כי
יפלא' כי יפלא שתי פעמים, אחת ללמד על הפלאה לאיסור,
שאדם שפירש נדר לאיסור אסור לעבור עליו, ואחת ללמד על
הפלאה להיתר, שהנדר מפרש לפני החכם שנדר רק על דעת כך
וכך, אבל על דעת שיקרה כך וכך לא נדר, והרי הוא בא לידי
חרטה על נדרו, ואפשר להתיר לו את הנדר. רבי יהושע אומר,
היתר נדרים יש להם על מה שישקמו, שנאמר על דור המדבר
(תהלים צה יא) 'אשר נשבעתי באפי' אם יבאון אל מנוחתי, כך אמר
הקב"ה, באפי – בכעסי נשבעתי, ולא בדעת מיושבת, ולכן תנתי בי
– יכול אני להישאל על שבועתי. ומכאן יש ללמוד שהמוציא פתח
לנדרו, ואומר לא נדרתי על דעת שיקרה לי דבר זה שאני רואה
שבא לי על ידי נדרי, מתירים לו את הנדר. רבי יצחק אומר, היתר
נדרים יש להם על מה שישקמו, שנאמר בתרומת המשכן (שמות לה
ה) 'כל נדיב לבו' וביאה את תרומת ה', שאם בשעת ההבאה עדיין
נדרו לבו היה מביא, אך אם התחרט ועתה אין לבו נודב, היו
מתירים לו את הנדר. תניא בן אחי רבי יהושע אומר, היתר נדרים
יש להם על מה שישקמו, שנאמר (תהלים קט ק) 'נשבעתי ואקימה
לשמר משפטי צדקך', וממה שאמר דוד 'אקימה' יש ללמוד שאם
היה רוצה שלא לקיים את שבועתו, היו מתירים לו אותה.
מוסיפה הגמרא על דברי הברייתא: אמר רב יהודה אמר שמואל,
אי הווי תתם אמי רהו – אילו הייתי שם הייתי אומר להם, ידי

אפילו מתלמוד לתלמוד – מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי כדפירש רש"י. וכן אמר בירושלמי: "במחשכים הושיבני כמתי עולם" – אלו תלמוד הבבלי. וכן (כנהא) דהוה צימ' דלישתבח מיניה תלמוד הבבלי. ומיהו, אפילו איפכא יש לומר, והכי פירושו: שפירש מזה ועדיין לא הבין בזה. שמתוך כך לא יעלה בידו להלכה בירורה. **דלמא** רבי

יהודה – משמע דחשיב ליה פירכא מה שמצריך הכתוב לדרשה אחריתי. ואילו בפרק קמא דמגילה (ו,א) גבי אסתר ברוח הקדש נאמרה, קאמר שמואל, משום דכתיב: "קיימו וקבלו" – קיימו למעלה מה שקבלו למטה. וקאמר התלמוד דלית ליה פירכא ואילו בשבת בפרק "ר' עקיבא" (פסח,א) דרשין מיניה: קיימו מה שקבלו כבר, דקבלו התורה ברצון בימי אחשוורוש! ואמר הרב רבינו יצחק: דלאו קושיא היא, דהתם מפי' לה מדושי לה דברוריה, דליכתוב "קיימו וקיימו" או "קבלו וקבלו", אלא ודאי תרתי שמע מינה. **באפי** נשבעתי ולא דהרנא בי – והקשה הרב רבינו אלחנן: דעל כרחק קרא בהכי מדרש, מדכתיב: "נשבעתי באפי אם יבואן אל מנוחתי" ודרשין מינה גבי דור המדבר שלא באו לארץ! ותירץ לו הרב רבנו יצחק: דהאי קרא לאו בביאת ארץ משתעי, אלא בחלק לעולם הבא. ומצינו תנא דאמר ב"חלק" (סנהדרין ק"ב): "דור המדבר יש להם חלק לעולם הבא" אם כן איכא למידרש: ודהרנא בי.

לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמור בלבו צריך שירציא בשפתיו – לאו משום דלית ליה לשמואל גמור בלבו, דהא קרא כתיב. אלא מוקי לקדשים (שחביא) בעוזה הוא דכתיב האי קרא, וגבי קדשים כתיב: "וכל נדיב לב עולות" (דברי הימים ב, כט) ושמואל מודה לא שפיר, ומקשי מינה לשמואל מהאי קרא. ומשני לה פרק שלשי דשבעות (כ"ב), ובי תימא גילף מינה – משום דהוה ליה תרומה, רוצה לומר: תרומת מלאכת המשכן כתיב ביה "כל נדיב לב" וקדשים שני כתובים הבאין כאחד, ואין מלמדים.

לקיים מצות – דצריך להזכיר שם שמים, כדי לזרוז נפשיה.

לשמואל לית ליה פירכא – ודא דדרשין פרק שני נדרים (ט"ז), אבל מיהל

הוא חפצי שמים – התם מ"דבר" נפקי ליה.

לכדרבי אבא – הוא הדין לשאר מקלקלים דפטורין הוה מצי למימר, אלא

רבותא קא משמע לך: דאף על גב דצריך לעפר –

מיפטר, כיון דלא צריך לגומא.

מלאכת

רב גידל אמר רב: מנזן שנשבעין לקיים את המצוה – שנאמר: "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך". אלא דשמואל לית ליה פירכא. אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק: היינו

דאמרי אינשי: טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי. "הלכות שבת" – מיכתב פתיבן! לא צריכא, לכדרבי אבא. דאמר רבי אבא: החופר גומא בשבת ואין צריך אלא

לעפרה – פטור עליה. כמאן, רבי שמעון, דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

אפילו תימא לרבי יהודה, התם – מתקן, הכא – מקלקל הוא. מאי פהרין תהליין בשערה?

מלאכת

ברצון – אסרה על בעלה. **אשת כהן** – אפילו באונס אסרה לבעלה, בכחובות (נ"א,ב): "והיא לא נתפשה" – אסורה, הא נתפשה – מותרת, ואי זו – זו אשת ישראל. ומדכתיב "והיא" – מיעוטא הוי, לומר: יש לך אחרת, שאף על פי שנתפשה אסורה, ואי זו – זו אשת כהן. **וליוצא ולבא אין שלום** – מקרא הוא בוכריה, ודרשהו כאן ליוצא מן התורה ובא

לו לדברים אחרים. **שיצא אדם מדבר הלכה**

לדבר מקרא שוב אין לו שלום – שאין הוראה

מדבר מקרא, שהמשה מפרשה סתימת התורה.

מתלמוד למשנה – אם שמש את החכמים שדן

מודקדן ליתן טעם משניות, להבין המשניות

הסותרות זו את זו ולמצוא טעם לפטור ולחובה,

לאיסור ולחיתור. שהמשנה זו קריי תלמוד, ואם

יצא מזה נתן עסקו לגיסרת המשניות – שוב אין

לו שלום בדבר הוראה, שאין הוראה נכונה

בדבר משנה. שכמה משניות יש שאין דבריין

מכוונין ותיצורם בני התלמוד: הכא במאי

עסקינן, חסורי מחסרה, הא מגי רבי פלוני דא

ואין הלכה כמותו. **אפילו מתלמוד לתלמוד** –

מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק.

כדאמרינן בסנהדרין (כ"ד,א): "במחשכים

הושיבני כמתי עולם" – זו התלמוד של בבלי

משנה היתר נדרים פורחים באורי – הותרת

נדרים שאמרו חכמים, שהחכם מתיר את הנדר

– מעט רמז יש במקרא, ואין על מה לסמוך,

אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה.

הלכות שבת, והלכות חגיגה, הלכות מעילות –

יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז, מקרא מועט.

בהררין תהליין – בשערות ראש. והעבודות –

הלכות עבודת קרבן, והעירות – ערוה. הן הן

גופי תורה – בגמרא פריך: אטו הך לאו גופי

תורה נתיחא? **גמרא** כי: יפליא שתי פעמים –

אחד בערכין ואחד בגויר: "כי יפליא נדר

בערבך", "כי יפליא לנדר נדר נזיר". אחת

הפלאה לאיסור – כוליה הפלאה לשון פירוש,

כתרגומא "ארי יפריש", ולמה כתב הפלאה

בשניה? אחת כשפירש נדר ואסר עצמו בנדר,

ואחת שחזר ומפרש לפני החכם, ואומר: כן

נדרתי, ולדעת כן נדרתי, אבל לדעת כן לא

נדרתי. והרי הוא בא לידי חסות, ומתוך כך בא

לידי היתר. נשבעתי **באפי** – מדקאמר "באפי"

משמע: יכול אני לישראל עליו, לפי שמחמת אפי

ולא מדעת מיושבת נשבעתי. יש ללמוד מכאן,

שהמוצא פתח לנדרו, לאמר לא לדעת כן

נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה הבא לי על

ידי נדרי – מתירין לו. כל נדיב לבו הכיאו – אם

עודנו לבו נודב עליו – יביאו, ואם מתחרט –

יתירו לו. נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי

צדקך – מדקאמר "ואקיימה", מכלל דאם רצה

שלא לקיים – מתירין לו. אי מרביי אליעזר –

דרדשי הפלאה ויתירא. **דלמא** – לכדרבי טרפון

אתא. אין אחד מהן נזיר – שנים שהיו יושבין,

ובא אחד לפניהם, ואמר אחד: הריני נזיר שזה

הבא אצלנו נזיר הוא, וחבירו אומר: הריני נזיר

שאינו נזיר, ולבסוף נמצא כאחד מהן – אין אחד

מזה נזיר. לפי שלא ניתנה נזירות להיות נזיר

בתלייה ובספק, אלא בהפלאה ודאית מפורשת.

גמור בלבו – שבעה או נדר או הקדש. שנשבעין

בתיבן – טובא אוהרות כתיבי בשבת, מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין? **לא נצרכא** כ" – דבר זה וכיצא בו, רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה. **חופר גומא** – בונה בנין הוא, ואם

אינו צריך לה אלא ליטול את העפר, אף על פי שהבנין בני – אינו חייב משום בונה. שאינה צריכה לגופה – כגון זה שאינו צריך לבנין זה. ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את

הבא אצלנו נזיר הוא, וחבירו אומר: הריני נזיר. וקאמר רבי שמעון: פטור על הוצאה זו, שברצונו לא היה באה אליו, ולא היה צריך לה. **אפילו תימא** לר' יהודה – דפליג עליה, מודה בזה

גומא. דאלו התם הקובר את המת – מתקן הוא, ודאי חופר גומא – מקלקל הוא את חצרו. וסאי בהררין – דקאמר במתניתין, דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמד זה, ומהו הרמז?

מלאכת

מלאכת

מחשבת אסרה תורה - פירש רש"י: שאינה צריכה לגופה במין מלאכה זאת, שברצונו לא היה בנין זה בעולם. ולא יתכן, דאם כן בכל מלאכות נמי, כגון סותר ע"מ לבנות במקומו למה מייחיד? דהא לא ניתא ליה שזיה הבנין בעולם! וכן בקורע על מנת לחפור - גם כן לא ניתא ליה בקרע זה מעולם וקורע הבא באבלו, או מחמת טרדא.

וקורע בחמתו למרמי אימתיה. לכן נראה לדרב רבינו יצחק לפרש: שאינו צריך לעיקר שורש האיסור, כגון הבא, שאינו צריך לגומא שהיא המלאכה. וכן מוציא מת במטה, ודרכה חדשי פרק "המצניע" (שבת צג.) - ולא דמו למלאכת המושכן, שהיו צריכים לעיקר המלאכה: מכבה - משום צורך הפחמן, וצידת תחשים וחלזון, וכן כולם כיוצא בזה.

חוגו

חגא - יש מפרשים לשון מחולות, כמו: "יחוגו ויתנו כשבור" (תהלים קז). **בזמן** חג הוא דלא ילין (והתניא) וכו' - כי מוקמינן קרא בחגיגה לא שייך לאקשווי: בחגיגה הוא דלא ילין, הוא כל שאר קרבנות - ילין. והא כתיב: "כל הלילה עד הבקר" ומוקמינן לה לכל העולין על המזבח. דהא איכא למימר דלא היה מוקמינן קרא רק לעולה, שהביא כולה כליל כמו עולה. אבל שאר קרבנות, כגון שלמים חגיגות שאינם כליל - לא.

ולא

ילין מן הבשר - ואף על גב דמוקמינן לקרא בפרק "אלו דברים" (פסחים עא.) בחגיגה שנאכלת לשני ימים ולילה אחד. ועוד: דבשר כתיב - דמשמע אכילת אדם מכל מקום מפקין מיניה תרתי, מדרכתיב: "ביום הראשון לבקר" ולא כתיב ביום השלישי. **לעבור** עליו בשני לאוין - ואף על גב דאמרין בעלמא: כל חיבא דאיכא למיירש - דרשינן, ולא מוקמינן בלאוי יתירי! הכא שאני, שאין להעמידו בקרבן חדש, שלא מצונו כיוצא בו בתורה. ודומה לו כמו שמצינו בריש יבמות (ד,א) דמוקמינן "לא יגלה" בשומרת יבם של אביו בלאוי יתירא, ולא מוקמינן ליה באנסות אביו.

ויחוגו לי במדבר - "ולא ילין חלב חגי" אתא ללמוד על גזרה שדה, ממירי בחגיגה ולא בשאר קרבנות.

מעילות

מכתב כתיבי וכו' מקרא מועט והלכות מרובות. מתוך פירוש רש"י משמע שהוא פירוש: התלוין בשערה - שיש בו הלכות מרובות תלוין ברזו מקרא מועט, כדך התלוי בשיער הראש. וקשה למורי: מאי פריך בגמרא מעילות מכתב כתיבי ודאי כתיבי, אבל יש בהן הלכות הרבה, והיינו מקרא מועט והלכות מרובות! ומיהו, לפי מה שפירש רש"י תלויות ברזו, משמע דסבירא ליה דבהדיא לא כתיבי, אך גבי שבת פירש: מיכתב כתיבי, פירוש: טובא אזהרות כתיבי בשבת, מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין? והכי לא אפשר לי לפרש גבי מעילות. וגם משמע דבהדיא קאמר דכתיבי ונראה לדרב רבינו אלחנן לפרש דמילתא באפי נפשיה היא: מקרא מועט וקאי לאהלות ויש בהן מקרא מועט, אבל ההלכות מרובות. ובכמה ספרים יש ריוח בין מקרא מועט אדלעיל. אם כן משמע דמילתא באפי נפשיה הוא. אך בתוספתא (פרק א) תנא: מקרא מועט והלכות מרובות כהררין התלוין בשערה. ואין להם על מה שיסמכו. מכאן היה אמר רבי יוחנן: צבחר בצבחר. רצה לומר: מקרא מועט ותולה ברזו מועט, דמשמע כדפירש רש"י. ופירש כדפירש רש"י על הא דקאמר מקרא מועט - שברזו נתנו. לחברו מעל - ולא דמי להדיא דנתנה לחוגי דלא מעל. ונתנה מיייר במזוי ואין מחולל. וחוגי דלא מעל עד שיוציא - דהם משום דלא עבר מעשה.

משקל

שקלה מה לי חבור - יש תימה: דדאי שנה הרבה, בין שנתנה לחבור - יש לו למעול משום טובת הנאה של שקלה. כדאמרין פרק "השוואל" (בבא מציעא צט,א): המשאיל קורדוס של הקדש - מעל לפי טובת הנאה של חבור, וחבור מותר לבקע בו לכתחלה. אבל כי לא נתנה - אבתי לא נהנה ממנה כלום ויש לומר: דהבא מיייר שמתבין להוציא מרשות הקדש, ובמנחות (קא,א) פירשתי.

מְלָאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אֶסְרָה תוֹרָה, וּמְלָאכֶת מַחֲשֶׁבֶת לֹא כְּתִיבָא: "חֲגִיגוֹת". מִיִּכְתֵּב כְּתִיב! לֹא צְרִיכָא, לְבִדְאָמֵר לִיה רַב פָּפָא לְאִבְי: מִמָּאי דְהָאִי "וְחֲגוּתָם אוֹתוֹ חֵג לָהּ" וּבִיחָה? דִּלְמָא חוּגוֹ תָּנָא קְאָמֵר רַחֲמֵנָא! אֵלָא מַעֲתָה, דְּכִתְיִב: "וְיִחְגְּגוּ לִי בַּמִּדְבָּר" הֲכִי נָמִי דְחוּגוֹ תָּנָא הוּא? וְכִי תִימָא הֲכִי נָמִי - וְהִכְתִּיב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדֵינוּ זִכָּהִים וְעוֹלוֹת!" דִּלְמָא הֲכִי קְאָמֵר רַחֲמֵנָא: אִכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וְחוּגוֹ תָּנָא קְמָאִי. לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכִתְיִב: "וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חֲגִי עַד בִּקְרָ", וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ דְּחוּגָא הוּא - תִּרְבָּא לְחֵגָא אוֹת לִיה? וְדִלְמָא הֲכִי קְאָמֵר רַחֲמֵנָא: חֶלֶב הֵבָא בְּזֶמֶן חֵג - לֹא יִלִּין? אֵלָא מַעֲתָה: הֵבָא בְּזֶמֶן חֵג - הוּא דְלֹא יִלִּין, הָא דְכָל הַשָּׁנָה בְּיֹלָה יִלִּין? "כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר" כְּתִיב! דִּלְמָא, אִי מִהוּוֹא הָיָה אֲמִינָא: הֲהוּא לַעֲשֹׂה, כְּתִב רַחֲמֵנָא הָאִי לְלֹאֵי לְלֹאֵי לְלֹאֵי לְלֹאֵי קְרָא אֲחֵרִינָא: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבֹּחַ בַּעֲרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָ". וְדִלְמָא לַעֲבֹד עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוּן וְעֵשֶׂה! אֵלָא: אֲתִיב "מִדְבָּר" "מִדְבָּר". כְּתִיב הֵבָא: "וְיִחְגְּגוּ לִי בַּמִּדְבָּר", וְכִתְיִב הֵתָם: "וְהִזְכִּיחִים וּמִנְחָה תִּשְׁלָשֶׁת לִי בַּמִּדְבָּר", מַה לְהֵלֵן זִכָּהִים - אִף פָּאֵן זִכָּהִים, וּמָאי פְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בַּשָּׂעֶרָה - דְּבָרֵי תוֹרָה מִדְבָּרֵי קִבְלָה לֹא יִלְפִינָן, "מַעֲוִלוֹת". מִיִּכְתֵּב כְּתִיב! אֲמֵר רָמִי בַר הֵבָא: לֹא נִצְרָכָא אֵלָא לְכַדְתָּנָן: הַשְׁלִיחַ שְׁעֵשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ - בַּעַל הַבֵּית מַעַל, לֹא עֲשֵׂה שְׁלִיחוֹתוֹ - שְׁלִיחַ מַעַל. וְכִי עֲשֵׂה שְׁלִיחוֹתוֹ אֲמָאִי מַעַל? וְכִי זֶה חוּטָא זֶה מַתְּחִיב? הֵינֵנו פְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בַּשָּׂעֶרָה. אֲמֵר רַבָּא: וּמָאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא שְׂאֵנִי מַעֲלָה, דִּילְפָא "הֵטָא" "הֵטָא" מִתּוֹרָמוּה, מַה הֵתָם שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם בְּמוֹתוֹ - אִף פָּאֵן שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם בְּמוֹתוֹ? אֵלָא אֲמֵר רַבָּא: לֹא נִצְרָכָא אֵלָא לְכַדְתָּנָא: נִזְכָּר בַּעַל הַבֵּית וְלֹא נִזְכָּר שְׁלִיחַ - שְׁלִיחַ מַעַל. שְׁלִיחַ עֲנִיָּא מָאִי קָא עָבִיד? הֵינֵנו פְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בַּשָּׂעֶרָה. אֲמֵר רַב אִשִּׁי: מָאִי קוּשְׁיָא, דִּלְמָא מִידֵּי דְהָיָה אֲמוּצִיָּא מַעוֹת הַקֹּדֶשׁ לְחֹלִיין? אֵלָא אֲמֵר רַב אִשִּׁי: לֹא נִצְרָכָא אֵלָא לְכַדְתָּנָן: נִטַּל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הָרִי זֶה לֹא מַעַל, נִתְּנָה לְחִבְדוֹ - הוּא מַעַל, וְחִבְדוֹ לֹא מַעַל. מִכְּדִי מִישְׁקֵל שְׁקֵלָה, מַה לִּי הוּא וּמָה לִּי חִבְדוֹ? הֵינֵנו פְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בַּשָּׂעֶרָה. וּמָאִי קוּשְׁיָא, דִּלְמָא בְּרִשְׁמוּאֵל, דְּאֲמֵר שְׁמוּאֵל: הֵבָא בְּזוֹכֵר

דכל

הרי זה לא מעל, נתנה לחבדו
הוא מעל, וחבדו לא מעל. מכדי מישקל שקלה, מה לי הוא ומה לי חבדו?
היינו פהררין התלוין בשערה. ומאי קושיא, דלמא ברשמואל, דאמר שמואל: הכא בזכור

מקרא מועט אדלעיל. אם כן משמע דמילתא באפי נפשיה הוא. אך בתוספתא (פרק א) תנא: מקרא מועט והלכות מרובות כהררין התלוין בשערה. ואין להם על מה שיסמכו. מכאן היה אמר רבי יוחנן: צבחר בצבחר. רצה לומר: מקרא מועט ותולה ברזו מועט, דמשמע כדפירש רש"י. ופירש כדפירש רש"י על הא דקאמר מקרא מועט - שברזו נתנו.

לחברו מעל - ולא דמי להדיא דנתנה לחוגי דלא מעל. ונתנה מיייר במזוי ואין מחולל. וחוגי דלא מעל עד שיוציא - דהם משום דלא עבר מעשה.

שקלה מה לי חבור - יש תימה: דדאי שנה הרבה, בין שנתנה לחבור - יש לו למעול משום טובת הנאה של שקלה. כדאמרין פרק "השוואל" (בבא מציעא צט,א): המשאיל קורדוס של הקדש - מעל לפי טובת הנאה של חבור, וחבור מותר לבקע בו לכתחלה. אבל כי לא נתנה - אבתי לא נהנה ממנה כלום ויש לומר: דהבא מיייר שמתבין להוציא מרשות הקדש, ובמנחות (קא,א) פירשתי.

בזכור

חגיגה דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

משיבה הגמרא: הטעם שאין חייבים על מלאכה שאין צריכה
לגופה הוא, משום שרק מלאכת מחשבת אסרה תורה, והיינו
מלאכה שחשב והתכוין לעשות אותה, וגדר זה של 'מלאכת
מחשבת' לא בתיבא – אינו כתוב בתורה בפירוש לגבי שבת, אלא
במלאכת המשכן (שמות לה ג) נאמרה לשון זו, ולומדים ממנה
שנסמכה פרשת שבת לפרשת מלאכת המשכן שכן הוא גם
בהלכות שבת, ולכן דין זה הוא כהררים התלויים בשערה.
שנינו במשנה: חגיגות וכו' הרי הם כהררים התלויים בשערה.
מקשה הגמרא: הרי מיכתב פתיקן – קרבן חגיגה כתוב בפירוש
בתורה, שנאמר (ויקרא כג מא) 'והקתם אתו חג לה'.'
מתרצת הגמרא: לא צריכא, אלא לכדאמר ליה רב פפא לאבוי –
למה ששאל רב פפא את אבוי, ממיא דתאי – מנין שפסוק זה של
'והקתם אתו חג לה' כוונתו לביקתה, כלומר שהמצוה היא לחגוג
בהקרבת קרבן חגיגה, דלמא חזנו חנא קאמר דתקנא – שמא כוונת
התורה לחגוג בריבוי שמחה בלבד.
משיבה הגמרא על שאלת רב פפא בתמיהה: אלא מעתה שהלשון
'והקתם' פירושה שמחה ולא הקרבת קרבן, דתתיב – מה שנאמר
אצל משה ואהרן, שאמרו לפרעה (שמות ה א) 'כה אמר לה' וגו' שלח
את עמי ויחננו לי בפסדך, הכי נמי דחזנו חנא הוא – האם גם כאן
הכוונה היא שבני ישראל יצאו למדבר רק כדי לשמוח, ולא כדי
להקריב קרבנות. ובי תימא הכי נמי – ואם תאמר שאכן כך הוא,
והתיב – והרי נאמר (שם כה) 'ויאמר משה גם אתה תתן בידני
וזכתי ועולות', הרי שרצו להקריב קרבנות במדבר, ולא רק
לשמוח. אלא מוכח, שלשון 'חגיגה' פירושה הקרבת קרבנות.
דוחה הגמרא את היישוב: דלמא הכי קאמר דתקנא – שמא כך אמר
הקב"ה לישראל, צאו למדבר ואכלו ושתו ויחזנו חנא קאמר – והרבו
בשמחה לפני, ומה שאמרו לו 'גם אתה תתן בידני זבחים ועולות'
הכוונה היא כדי לשחטם ולאכלם, ולא כדי להקריבם.
אלא משיבה הגמרא יישוב אחר על שאלת רב פפא: לא סלקא
דעתך – לא יעלה בדעתך לפרש ש'חגיגה' היא לשון שמחה, דתתיב
– שהרי נאמר (שמות כג יח) 'ולא ילין חלב חגי עד בקר', ואי סלקא
דעתך דחזנו הוא – ואם עולה בדעתך לפרש את תיבת 'חגי' מלשון
שמחה, ובי תיבא לחנא אית ליה – וכי לשמחה יש חלב, שציוותה
התורה שלא להלינו עד הבוקר. אלא בהכרח ש'חגי' פירושו קרבן
חגיגה, ואם כן גם 'והקתם' הכוונה לקרבן חגיגה.
דוחה הגמרא את היישוב: ודלמא – אולי באמת 'חגי' הוא לשון
שמחה, והכי קאמר דתקנא – כך היא כוונת התורה, שהחלב של
קרבן תמיא ביום שמחת החג, דהיינו של נדרים ונדבות שהביא
להקריבם ברגל, לא ילין עד הבוקר, דהיינו שלא יהיה בעלות
השחר מחוץ למזבח.
משיבה הגמרא על הדחיה בתמיהה: אלא מעתה שזוהו פירוש
הפסוק, אם כן נלמד מהפסוק שרק חלב של קרבן תמיא ביום חג,
הוא ילין עד בוקר, הא דכל השנה בולה לין – הרי שחלב של
קרבן הבא בשאר ימות השנה מותר להשקותו עד הבוקר, והלא
אין זה כך, שהרי 'הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד
בקר' בתיב לגבי קרבן עולה (ויקרא ו א), ולומדים מכאן לכל
הקרבנות כולם, שחלבים ואברים של קרבנות שנשחטו ביום
קריבם כל הלילה, אבל מעלות השחר והלאה אסור להקריבם,
ודם נפסלים בלילה.
חוזרת הגמרא ודוחה: דלמא, אי תההוא – אם היינו למדים רק
מהפסוק 'כל הלילה עד הבקר', הוה אמינא תהוא לעשה – היינו
אומרים שהמליץ עובר רק באיסור עשה, אבל בלאו אינו עובר,
ולכן כתב דתקנא תאי – כתבה התורה גם פסוק זה של 'ולא ילין',
להוסיף גם לאו על הלנת הקרבנות.
משיבה הגמרא על הדחיה: גם ללאו כבר כתב קרא אחרניא – נכתב
פסוק אחר, שנאמר (דברים טו) 'ולא ילין מן הפסח אשר תזבח בערב
ביום הראשון לבקר', ובהכרח לומר ש'ולא ילין' אינו בא ללמד על
לאו, אלא מלמד על קרבן חגיגה.
חוזרת הגמרא ודוחה: ודלמא – אולי צריכים את שני הפסוקים
המלמדים על הלאו, כדי לעבור עליו – על הלנת קרבנות בשני
לאוין ועשה, ואם כן נדחתה התשובה שהגמרא ביקשה להשיב על
שאלת רב פפא.

משיבה הגמרא יישוב אחר על שאלת רב פפא: אלא, תתיב – דבר
זה נלמד מגזירה שוה 'מקדש' / 'מקדש'. בתיב תמיא לגבי יציאת
מצרים (שמות ה א) 'ויחננו לי בפסדך', ובתיב תמיא בעמוס (ה כה)
'והזכתיים ומנחה הנשפתים לי בפסדך', מה לחלוק בעמוס מדובר בנזכרים,
אף כאן בפסוק 'ויחננו לי במדבר' מדובר בנזכרים, שהלשון 'ויחננו'
משמעותה הקרבת קרבן ולא שמחה בלבד. ואם כן גם 'והקתם'
אתו פירושו הקרבת קרבן ולא חיוב שמחה בלבד.
מקשה הגמרא: ופאי – אם כן, מהו שאמר התנא שהחגיגות הם
בתיבין תתלויין בשערה, הרי יש להם מקור בתורה מגזירה שוה,
שהיא ראייה גדולה.
מתרצת הגמרא: גזירה שוה זו אינה לימוד גמור, שהרי הפסוק
'והזכתיים ומנחה' וגו' נאמר בנביא, ודברי תורה מקדש קבלה לא
ליפנין – אין למדים גזירה שוה לפסוק האמור בתורה מפסוק
האמור בנביאים או בכתובים. אלא גזירה שוה זו היא רק רמז, וזהו
'כהררים התלויים בשערה'.
שנינו במשנה: מעילות הרי הם כהררים התלויים בשערה.
מקשה הגמרא: הרי דיני מעילות מיכתב בתיבין – כתובות בתורה
בפירוש.
מתרצת הגמרא: אמר רמי בר חמא, לא נצרכא אלא לברתנן
במשנה (מעילה ב), לגבי בעל הבית שהיו בידו מעות של הקדש,
והתחלפו לו במעות שלו, ונתן בשוגג את מעות ההקדש לשליח
כדי שיקנה לו מהם חלק או תלית, שהשליח שפשה שליחותו – אם
השליח קיים את ציווי הבעל הבית, בעל הבית מעל, וחייב קרן
וחומש ואשם, כיון ששולחו של אדם כמותו. ואם לא עשה השליח
את שליחותו, אלא קנה במעות הללו חפץ אחר, השליח מעל, ולא
בעל הבית, שהרי לא שולחו לכך. ויש לתמוה על דין זה, וכי –
כאשר עשה השליח את שליחותו, אפאי – מדוע מעל בעל הבית,
וכי יתכן שיחיה זה – השליח חומא, וזה – בעל הבית מתחייב, הרי
הלכה היא בכל מקום שאין שליח לדבר עבירה, ואין המשלח
מתחייב על מעשה שהשליח עשה. ומשום קושיא זו, תיינו – דין זה
הוא בתיבין תתלויין בשערה.
דוחה הגמרא: אמר רבא, ופאי – מה הקושיא שהקשו מהכלל שאין
שליח לדבר עבירה, דלמא שאני – אולי שונה דין מעלה משאר
עבירות שבתורה, שיש בה שליח לדבר עבירה, כיון דילמא – שכן
נלמד בגזירה שוה 'תמיא' / 'תמיא' מה תמיא לגבי תרומה
שליחו של אדם כמותו, אף כאן לגבי מעילה שולחו של אדם כמותו.
מתרצת הגמרא תירוץ אחר: אלא אמר רבא, לא נצרכא אלא
לברתנא בברייתא בהמשך לדין האמור במשנה, שאם נזכר מעל
הבית שהמעות הם מעות הקדש קודם שהוציאת השליח, ולא נזכר
שליח, השליח מעל וחייב קרן וחומש ואשם, ולא בעל הבית, שהרי
בודאי כשנזכר בעל הבית שהמעות הם הקדש, התחרט
מהשליחות וביטלה, ונמצא שהשליח הוציאת לחולין על דעת
עצמו. ויש לתמוה, שליח נקרא מאי קא עבד – שליח מסכן זה מה
עשה, ומדוע מעל, הרי הוא עושה את שליחותו של בעל הבית,
ואינו יודע שבעל הבית חזר בו. ומשום קושיא זו, תיינו – דין זה
הוא בתיבין תתלויין בשערה.
דוחה הגמרא: אמר רב אשי, מאי קושיא, דלמא מירי דתהו אמוציא
מעוה הקדש לחולין – אולי הדין כן, כשם שכך הדין בכל מי שקנה
חולין ממעות הקדש בשוגג, שחייב קרן וחומש ואשם, וגם שליח
זה הוציאת מעות הקדש לחולין בשוגג ולכן חייב.
מתרצת הגמרא תירוץ אחר: אלא אמר רב אשי, לא נצרכא אלא
לברתנן במשנה, שמי שנפל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא
מעל. אבל אם נתנה לחבירו, הוא – הנותן מעל, שהרי כשנתן אותה
לחבירו הוציאה מיד הקדש לחולין, ואילו תבירו לא מעל בכל מה
שיעשה בה, שהרי כבר יצאה לחולין והיא שלו. ויש לתמוה, מביי
מישקל שקלה – הרי כבר כשנטלה הראשון, הגביהה והוציאה
מרשות הקדש, אם כן מה לי הוא ומה לי תבירו – מה ההבדל אם
הוא לקחה לעצמו או נתנה לחבירו, ומדוע אם לא נתן לחבירו לא
מעל. ומשום קושיא זו, תיינו – דין זה הוא בתיבין תתלויין בשערה.
דוחה הגמרא: ופאי קושיא, דלמא פירוש המשנה תהיא הוא
בדשמואל, דאמר שמואל, תמיא – מה ששנינו במשנה זו שמי שנטל
אבן או קורה מהקדש לא מעל, אין מדובר בסתם אדם,

59 אשה הרה, ומתה האשה, אין הכוונה שהמכה חייב מיתה, אלא
 60 הכוונה היא שישלם כמון לירישי האשה בדמי הנפש שהרג. מוסיף
 61 רבי ושואל: אמה אומר שכונת הפסוק למון, או – אולי אינו כך,
 62 אלא הכוונה היא לנפש ממש, דהיינו שחייב מיתה. משיב רבי: דבר
 63 זה נלמד בגזירה שוה, שנאמר לשון 'נתינה' למטה – כאן, כשהרג
 64 את האשה, שנאמר 'ונתתה נפש תחת נפש', ונאמר 'נתינה'
 65 למטה – לעיל בפסוק הקודם, כאשר האשה לא מתה, אך הפילה
 66 את ולדותיה, נאמר 'ענוש יענש וגו' ונתן בפללים, דהיינו שמשלם
 67 את דמי הולדות. מה להלן – לגבי חיוב ולדות משלם כמון, אף כאן
 68 כשהרג את האשה, כוונת התורה היא לתשלומי כמון, ולא לחיוב
 69 מיתה. ודין זה אינו מפורש בתורה, אלא שיש לו על מה שישמוך,
 70 שכן נדרש מגזירה שוה.
 71 שנינו במשנה: עבודות הקרבנות, יש להם על מה שישמוכו.
 72 מקשה הגמרא: הרי דיני הקרבנות מכתב בתיבן – נכתבו בתורה
 73 בפירוש.
 74 מתרצת הגמרא: לא נצרכא אלא להולכת הדם, דתניא בברייתא,
 75 נאמר לגבי קרבן עולה (ויקרא א ד), 'ושחט את בן הבקר לפני ה',
 76 והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם. מבארת הברייתא, מה
 77 שנאמר 'והקריבו' אין הכוונה להולכת הדם אל המזבח, כפי
 78 שמשמע מפשטות לשון הכתוב, אלא 'והקריבו' זו קבלת הדם,
 79 שהרי 'והקריבו' נכתב לאחר השחיטה, ואי אפשר להוליך את
 80 הדם אם לא קיבלו אותו. ומלמדינו הכתוב שקבלת הדם היא
 81 עבודה, וצריכה להיעשות על ידי כהן. ומכל מקום גם הולכת הדם
 82 היא עבודה, הואיל ואפקה וחקמא – ונקט הכתוב את קבלת הדם
 83 בלשון 'והולכה', שהרי 'והקריבו' הוא לשון הולכה, כדכתיב – כמו
 84 שנאמר לגבי איברי הקרבן (שם א יג), 'והקריב הכהן את הכל והקטיר
 85 המזבח' ואמר מר 'והקריב' אין הכוונה להקטרה, שהרי
 86 ההקטרה נאמרה בפירוש, אלא 'והקריב' זו הולכת אברים לבשר,
 87 וכך גם 'והקריבו' משמעותו הולכת דם, ונקט הכתוב לשון זו כדי
 88 לייסרה – ללמדינו 'והולכה' לא תפקה – לא תוציאה מכלל קבלה,
 89 דהיינו שלא תאמר שההולכה אינה נחשבת עבודה, אלא גם
 90 ההולכה היא עבודה שצריכה להיעשות על ידי כהן, ולא רק
 91 קבלת הדם. ועבודה זו אינה מפורשת בתורה, אך יש לה על מה
 92 שתסמוך, כמו שהתבאר.
 93 שנינו במשנה: דיני ההקדשות, יש להם על מה שישמוכו.
 94 מקשה הגמרא: הרי דיני טהרות מכתב בתיבן – נכתבו בפירוש
 95 בתורה.
 96 מתרצת הגמרא: לא נצרכא אלא לשיעור מקנה – כמה מים צריך
 97 שיהיו במקוה, דלא בתיבא – שדבר זה לא נאמר בפירוש. דתניא,
 98 נאמר (ויקרא טו טז) לגבי בעל קרי 'והחין (את בשרו) במים את כל
 99 בשרו', דורשת הברייתא, ממה שנקט הכתוב 'במים' ולא 'במים'
 100 משמע, שיש לרחוץ במים מיוחדים, מכאן שצריך לטבול דווקא
 101 במי מקנה – שנקו ונאספו מעצמם ממי העשמים, ולא במים
 102 שאובים, דהיינו ששאבו אותם בכלי ועשו מהם מקוה. וממה
 103 שנאמר 'את כל בשרו' ולא נאמר 'את בשרו' דורשת הברייתא,
 104 שצריך שיהיו במקוה די מים כדי שיהיה כל גופו עולה – מתכסה
 105 בהן בבת אחת. וכן הן המים שכל גופו מתכסה בהם, מים
 106 הממלאים כלי בגודל אמה אורך על אמה רוחב, קרום – בגובה
 107 שלש אמות. ושיעור חכמים לפי זה, שכמות מי מקנה הם ארבעים
 108 סאה. ודין זה אינו מפורש בתורה, אך יש לו על מה שישמוך, שהרי
 109 נדרש מיתור, כמו שהתבאר.
 110 שנינו במשנה: הטמאות יש להם על מה שישמוכו.
 111 מקשה הגמרא: הרי דיני טמאות מכתב בתיבן – נכתבו בפירוש
 112 בתורה.
 113 מתרצת הגמרא: לא נצרכא, אלא לחתיכה בגודל בערשה מן
 114 השרץ, שגם היא מטמאת, דלא בתיבא – שדין זה לא נכתב בפירוש
 115 בתורה. דתניא בברייתא, נאמר (ויקרא יא לא) 'אלה הטמאים לכם
 116 בכל השרץ, כל הנגע בהם במתם יטמא', ואת הלשון 'בהם' יכול

1 אלא בגזירה של הקדש המסורות לו אבני נזק לשמור אותם עסקינן,
 2 דכל היבא דמנחה ברשותא ידויה מנחה – שהרי בכל מקום
 3 שהאבנים מונחות קודם שנטלן, ברשותו הן מונחות, וכשהגביהן
 4 ונטלן לא שינה דבר ולא הוציאן מידי הקדש, שהרי הן עדיין
 5 ברשותו, ולכן לא מעל. אבל כשמסרן לידי חבירו הוציאן מרשות
 6 הקדש, ולכן מעל. ואם כן, אין קושיא על דין זה, ואינו כהררים
 7 התלויים בשערה.
 8 מתרצת הגמרא תירץ אחר: אלא, משום מה ששינו בסיפא של
 9 אותה משנה, שאם הגובר בנפח – בנה את האבן או הקורה בתוך
 10 ביתו, הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה מגורים בערך של שנה
 11 פרושה. ויש לתמוה על דין זה, מכדי – הרי כשסיתת את האבן או
 12 הקורה וקבעה בבנין, שנוי שנייה – שינה אותה, וקנה אותה
 13 בשנינו, והוציאה בזה מרשות הקדש, ואם כן מה לי אם דר תחתיה
 14 ומה לי אם לא דר תחתיה, הרי כבר מעל בה בשעה שקבעה. ולכן
 15 תינינו – דין זה הוא כהרין תלויין בשערה.
 16 דוחה הגמרא: ופאי קושיא, דלמא לברב – אולי פירוש המשנה
 17 הוא כמו שפירש רב, דאמר רב, מדובר כאן בגין שהניחה – הניח
 18 את האבן או הקורה על פי הארובה, ולא עשה בה כל שנינו, ויכול
 19 ליטלה משם כשירצה, ולכן אי דר בית אין – אם גר תחתיה הרי
 20 הוא מועל, משום שנהנה מהקדש, ואם לא דר בית, לא מעל, שהרי
 21 לא נהנה.
 22 מסיקה הגמרא: אלא, לעולם נתרץ בדרבא, שמעילות הן כהררים
 23 התלויים בשערה, משום הדין שאם נזכר בעל הבית ולא נזכר
 24 שליח, שליח מעל. ודרבא קשיא לה – ומה שהקשית על כך, הרי
 25 השליח מעל מידי דתוה אמוציא מעות הקדש לחולין – כשם שכל
 26 הדין בכל מי שמוציא מעות הקדש לחולין בשוגג, יש להשיב על
 27 כך שאין שני המקרים דומים, שהרי התם – בכל מוציא מעות
 28 הקדש לחולין, זה שהוציאם מידע דע דאבא וזו דהקדש – ידע
 29 שיש ברשותו מעות של הקדש, ואינני ליה לעיוני – היה צריך
 30 לעיין ולברוק האם המעות שמוציא הן שלו או של הקדש, ובין
 31 שלא בדק חייבה אותו התורה. אבל הך – בדין זה, מי ידע – וכי
 32 יודע השליח שיתכן שמעות אלו הן מעות הקדש, הרי אינו צריך
 33 להעלות כך בדעתו, וקרוב הוא לאונס יותר מלשוגג, ואף על פי
 34 כן אנו מדמים אותו למי שמעל בשוגג, ולכן תינינו – דין זה הוא
 35 כהרין תלויין בשערה.
 36 שנינו במשנה: הלכות שבת חגיגות והמעילות וכו', מקרא מוצט
 37 והלכות מרובות.
 38 תנא בברייתא, ננעים – דיני טומאת צרעת, ואהללות – דיני טומאת
 39 אהל המת, יש להם מקרא מוצט והלכות מרובות.
 40 מקשה הגמרא על הברייתא: וכי בננעים יש רק מקרא מוצט, והלא
 41 הפרשיות העוסקות בעניני ננעים, מקרא מרובה הוא.
 42 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הרי קאמר – כך כוונת הברייתא,
 43 שבננעים יש מקרא מרובה והלכות מרובות, ואילו באהללות יש
 44 מקרא מוצט והלכות מרובות.
 45 שואלת הגמרא: ופאי נפקא מינה – מה יוצא מדבר זה למעשה,
 46 ולשם מה נאמר. משיבה הגמרא: דאי מסתפקא לה מילתא – אם
 47 אתה מסתפק בדבר בדיני ננעים, עיין בקרא – במקרא, ששם
 48 מבוארים דינים אלו באריכות. ואי מסתפקא לה מילתא בעניני
 49 אהללות, עיין בנתיבין – במשניות, שכן בתורה נכתב עליהם רק
 50 מקרא מועט.
 51 שנינו במשנה: הינין – דיני ממונות, יש להם על מה שישמוכו.
 52 מקשה הגמרא: מלשון זו משמע שאינם מפורשים בתורה, אלא
 53 שיש להם על מה שישמוכו, והרי מכתב בתיבן – דיני ממונות
 54 נכתבו בפירוש בתורה.
 55 מתרצת הגמרא: לא נצרכא – לא נצרכו דברי המשנה אלא לברב
 56 – לדיני של רבי ושאר דינים כיוצא בו, שאינם מפורשים בתורה.
 57 דתניא בברייתא, רבי אומר, בפסוק (שמות כא כג) 'ונתתה נפש תחת
 58 נפש', האמור לגבי מי שהתכוין להכות את חבירו ובטעות הכה

דכל היכא דמנחה - אפילו מקמי הכי ברשותיה מנחה, הלכך כל כמה שנטלה - לא שנייה מידי התיפוק מידא דהקדש. שנוי שנייה - כשקבעה בבנין, וקנייה בשנוי שמסתתה וקובעת. שהניחה על פי ארובה - לפקוק הארובה, וכל שעה שירצה נטלה, ולא שנייה מידי. כדרכא - נזכר בעל הבית כו'. היינו בתרין תתלוין בשערה - בסמיכה מועטת מדמינן לה למוציא מעות הקדש לחולין, שהרי קרוב הוא לאונס יותר מן השוגג. דינן מיכתב בתיבן - מפורשין יפה. ומותינן קתני יש להן סמיכה משמע שאינן מפורשין. לא נצרכא כו' - כלומר: יש בהן דברים שאינן מפורשין בפירוש, כגון זה וכדצא בה. דכתיב נפש תחת נפש - "אם אסוף יהיה" שמונה ומאיכא - יתן ממון דמי האשה ליורשיה, שאין עליה חיוב מיתה, שלא נתכוון לה אלא לחברו נתכוון, דכתיב "וכי יצאו אנשים יחדיו", קסבר רבי: נתכוון להרוג את זה והרג את זה ופטר ממיתה ומשלם ממון. נתינה למעלה - לענין דמי וולדות כתיב, "ונתן בפלילים" (שמות כא). נתינה למטה - "ונתתה נפש תחת נפש" - ממון ומאיכא נפש - דמי הנפש. והקריבו זו קבלת הדם - אף על פי שהוא לשון חולכה - אינה אלא קבלה, שהרי לאחר שחיטה נכתבה, ואין חולכה אלא אם כן קיבל הדם. והקריב הכהן את הכל - גבי אברים כתיב, "והקריב והכריעם ירחץ במים, והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבח". זו חולכת אברים לבבש - דאילו הקטרה בשרא כתיב בקרא: "והקטיר המזבח". לא תפקיה טבלל קבלה - לכל דבריה. ואף על גב שהיא עבודה שאפשר לנטלה, שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק, היכא דלא בטלה - עבודה היא, ומפגלן את הקרבן במחשבתה, וצריכה כהן ובגדי כהונה, ופוסל בה אונן, ויושב, וערל. בפי' - נקדרתו בפתח, משמע: מים המיוחדים, לאפוקי שאובין. ומיהו, מים חיים לא צריך, מדכתיב בוב: "מים חיים" (ויקרא טו) - מכלל דשאר טמאין לאו מים חיים בעו. ומיהו, "במים" - במים המיוחדין, במקדש, אף על פי שזן גשמים. בהם - כל הנוגע בהם. מהם - כל אשר יפול עליו מהם במותם טמא. חופם - אומר אני שהוא מין שרץ שוקרין ילמנא, הגדל בקליפה החולקת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל, ותחילת הניצר כקליפה של עדשה היא. כונן חלמא - לפי שמפרסת לאחר שנחתכה, והיינו מקצתו שהוא ככולו, שיש בו חיות.

בגזבר המסורות לו אכני בנין עסקינן, דכל היכא דמנחה - ברשותא דידיה מנחה. אלא מסיפא: בנאיה בתוך ביתו - הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשנה פרוטה. וכל שעה שירצה נטלה, ולא שנייה מידי. כדרכא - נזכר בעל הבית כו'. היינו בתרין תתלוין בשערה. ומאי קנישא, דלמא לכדריב, דאמר רב: בגזן שהניחה על פי ארובה, אי דר ביה - אין, לא דר ביה - לא? אלא לעולם כדרכא, ודקא קנישא לך מיד דהיה אמוציא מעות הקדש לחולין - התם מידע ידע דאיכא וזו דהקדש, איכא ליה לעיני. הכא - מי ידע? היינו בתרין תתלוין בשערה. "מקרא מועט והלכות מרובות". תנא: נגעים ואהלות - מקרא מועט והלכות מרובות. נגעים מקרא מועט? נגעים מקרא מרובה הוא! אמר רב פפא, הכי קאמר: נגעים - מקרא מרובה והלכות מועטות, אהלות - מקרא מועט והלכות מרובות. ומאי נפקא מינה? אי מסתפקא לך מילתא בנגעים - עיין בקראי, ואי מסתפקא לך מילתא באהלות - עיין במתניתין. "דינין". מיכתב פתיבן! לא נצרכא אלא לכדריב. דתניא, רבי אומר: "נפש תחת נפש" כמון. אתה אומר כמון, או אינו אלא נפש כמון? נאמרה נתינה למטה ונאמרה נתינה למעלה, מה להלן כמון - אף כאן כמון. "עבודות". מיכתב פתיבן! לא נצרכא אלא להולכת הדם. ונאמרה נתינה להולכה, דכתיב: "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבח". ואמר מר: זו הולכת אברים לבבש, למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה. "טהרות". מיכתב פתיבן! לא נצרכא אלא לשיעור מקוה, דלא פתיבא. דתניא: "ורחץ את בשרו במים" - במי מקוה. "את כל בשרו" - מים שפך גופו עולה בהן. וכמה הן - אמה על אמה פרום שלש אמות. ושיעור חכמים: מי מקוה ארבעים סאה. "טמאות". מיכתב פתיבן! לא נצרכא אלא לכעדשה מן השרץ, דלא פתיבא. דתניא: "בהם", יכול בכולן - תלמוד לומר "בהם", הא כיצד? עד שייגעו במקצתו שהוא ככולו. שיעור חכמים בכעדשה, שפן חומט תחלתו בכעדשה. רבי יוסי יהודה אומר: פונב הלמא. "עירות". מיכתב פתיבן! לא נצרכא לבתר

המסורות לו - ואפילו למאן דאמר דאמרי חסרין - הכא שאני, דכל היכא דאיתא - בי גזא דמלכא קאי. שידור תחתיה בשנה פרוטה - ולא נפקא לחולין רק אותה פרוטה. וכן גרסינן בערכין (כא. ושם). ובין דדר ביה נפיק (ביה) שכר לחולין. וגם רש"י פירש כן, דדוקא שכר ולא כולא ביתא. וכן פירש הרב רבינו יצחק ההיא דהמשאל קדרום של הקדש לחברו, בקע בו וחזר חברו ובקע בו - כולן מעלו. והכי דמי! הא תנן אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת! אלא דאי בגזבר המסורות לו קדרומות של הקדש, ולא מכין להוציאן לחולין רק כנגד בקעה, לפיכך כולן מעלו. ובקדושין פרק שני (הא. ובמנחות פרק "המנחות והנסכים" קא.א.) פירשתי. לא נצרכא אלא לכדריב דתניא ונתתה נפש תחת נפש ממון - ורבי יוחנן, דאמר: חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין - מוקי לה לאידך דרבי, דתניא: "ונתת עין תחת עין" דלא פליג אסתם משנה דהכא. והקריבו זו קבלת הדם - ובחולכה לא מוקמינן ליה כפשטא דקרא, דהא בטר שחיטה כתיב, וקבלה היה מיד - והיינו עבודה ראשונה, כך פירש רש"י. אך לא משמע לי: דהכי נמי "וזרק" כתיב בתריה, וחולכה מקמי זריקה הוי מיד, לאפוקי קבלה דחולכה בינתיים! עוד קשה לרבינו יצחק: דאמרין שילחי פרק קמא דבוחים (א.א.). "והקריבו" - זו קבלה. אתה אומר זו קבלה, או אינו אלא זריקה? כשהוא אומר "וזרק" - הרי זריקה אמור, משמע דהוה מוקמינן לה בזריקה אי לאו דכתיב קרא, ואף על גב דלא בטר שחיטה הויה. ומיהו: יש לומר דלא ניהא ליה לאוקמי קרא בחולכה לפי שאינה עבודה חשובה, שאפשר לבטלה ויכול לשחוט בראשו של מזבח. לא נצרכא אלא לשיעור מקוה - זו קלה מצי למימר ולבעלה, דלא כתיב, כדפירש בהלכות גדולות דלא נפקא לן אלא בקל וחומר: דהשתא לטהרות כתיב "ורחץ" לבעלה דכרת - לא כל שכך דהא לאו מילתא היא, דמהאי קל וחומר לא מצי נפיק, דקל וחומר פריכא הוא. דהא כמה חציצות וכוונה דברפרק שני דחולין (לא.א.) מצוין לטהרות ולא לבעלה. אלא מהאי קרא נפקא: דכתיב (ויקרא טו): "ותיהי נדתה עליו ואחר תטהר" - בנדה תהא עד שתבא במים. כדריש ר' עקיבא בפרק ששי דשבת (סד.ב.) - וכן פירש רבינו תם דמהתם נפקא לן טבילת נדה, הלכך הוה ליה כמו כותובה. במי מקה - פירש רש"י: נקדרתו בפתח, לאשמועינן מים המיוחדים, לאפוקי מים שאובין. ולא יתכן, דהא מים שאובין לאו מהבא נפקא, אלא מאך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא) ודרשינן בתורת כהנים: מה מעין בידי שמים - אף מקוה בידי שמים! ועוד: היכי משמע דאמה - אמה שטחיה! ונראה לפרש: מי מקוה - היינו אשבורן, כדאמרין: מעין שטחיה בואשבורן (שבת סה.ב.) על אמה - שאדם מחזיק אמה בעובי עם מלבושים, וכן מוכח בשמעתין דכוכין בפרק "הפירות" (בבא בתרא קא.א.) שאינו מחזיק עם עובי הארון כי אם אמה. והשתא יתכן ללא תקשה היכי טבל אמתא באמתא. ברובם שלש אמות - ואף על גב שאדם מחזיק ארבע אמות קמה, כדמוכח בשמעתין דכוכין, דאדור הכוך ארבע אמות - קמה והאדם אינו אלא שלש אמות לבד הראש, ומצי להרכיב את ראשו מן הצד. והא דנקט ארבע אמות - משום עובי צידי הארון. ואף על גב דמצונו בפרק קמא דבבא בתרא (ב.ב.) גבי היקרא ראייה שיעור ראייה ארבע אמות - היינו שיכול להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו עד שייצץ ארבע אמות. וכן מוכח בעובדא דבני המן בתרגום של מגילת אסתר שנסדר על פי המדרש, שגובה קומתן שלש אמות לבד הראש, דקדושין ואזיל על רום חמישים אמות לפי תלית כל העשרה. והיו נהרגים כבר קודם תהליה. וכן משתעי קרא: "בשרו" הבירה הרגו היהודים ואבד נפש מאות איש ואת עשרת בני המן" - משמע שבכלל הרגה היו. וגם הפייט יסד בסליחה: "אדם בקום איש בשלש אמות דחריבית (וחמישית) אויר מגולה. דא"כ - כיצד - פירוש: איזה מהם שהוא כהן. הקשה הרב רבינו אליעזר ממין: דהכא מוקמינן כוליה קרא בחד ענינא, ואילו בפרק "דם הנדה" (נדה נו.א.) אמר: כתיב "בהם" - בבולן, וכתיב "מהם" - במקצתן! לא קשיא: כאן - בלח, כאן - ביבש. אלמא בטר עניניי מיירי קרא ושמא תרתי שמעינן מינה. ולמורי נראה: תרי קראי כתיב, "כל הנוגע בהם במותם" מהם במותם אשר יפול מהם אל תוכו ואל תטמאו בהם.

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא – דאילו בתו מאנוסתו כתיבא: "ערות אשה ובהת" וגו' (ויקרא יח). משמע: בין שהבת ממנו בין מאיש אחר, וכתיב קרא אחרינא: "ערות בת בנך או בת בתך" וגו' ומוקמין לה ביבמות (צ"א) בבתו מאנוסתו, מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שגילדה הימנו. ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב, בתו – לא כתיב, ואם תאמר: קל וחומר: הוא אין מוזהרין מן הדין, ואין עונשין מדין קל וחומר. דיני ממונות ומצות עשה וחלכות ופסולי קרשים – אתה למד בקל וחומר, אבל לא אזהרות ועונשין. ומקראי נפקא לן במסכת מכות (הב), ומהיכן נפקא לן לבתו מאנוסתו? אמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתאי הנה הנה – לאיסורא, אתאי זימה זימה לשריפה. כתיב

בנישואין: "שארה הנה זימה היא", וכתיב
באנוסין: "כי ערותך הנה", מה האמור בנשואין
– עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה, אף
באנוסין – עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו.
אתאי זימה זימה לשריפה, מאחר שלמדת
אנוסה מנשואה, ובנשואה כתיב "זימה היא",
כמה דכתיב באנוסה דמי, וחזור ולמוד בה
שריפה מ"איש אשר יקח את אשה ואת אמה
זימה היא באש ישרפו אותו ואתה"ן (ויקרא כ).
הני אין חך לא – הני דמפירשי הוה גופי תורה,
הך דלא מפרשי כולי האי לאו גופי תורה?
בתמידי. הן וכן – אלו ואלו.

הדרן עלך הבל חייבין

אין דורשין בעריות בשלשה, ולא במעשה בראשית
בשנים, ולא במרפכה ביחיד, אלא אם פן היה
חכם ומבין מדעתו. כל המסתפל בארבעה דברים
רתוי לו פאילו לא פא לעולם: מה למעלה, מה למטה,
מה לפנים, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו
רתוי לו שלא פא לעולם. גמרא אמרת פרישא
"ולא במרפכה ביחיד" והדר אמרת: אלא אם פן היה
חכם ומבין מדעתו! הכי קאמר: אין דורשין בעריות
לשלשה, ולא במעשה בראשית בשנים, ולא במרפכה
ליחיד, אלא אם פן היה חכם ומבין מדעתו. "אין
דורשין בעריות בשלשה". מאי טעמא? אילימא משום
דכתיב: "איש איש אל כל שאר בשרו" "איש איש"
– תרי, "שאר בשרו" – חד, ואמר רחמנא "לא תקרבו
לגלות ערוה", אלא מעתה, דכתיב: "איש איש כי

דורשין. בשלשה – שנים והוא. בשנים –
אחד והוא. ביחיד – אין שם אלא הוא
לבדו. ובגמ' מפרש לה. ארבעה דברים – הני
דמפרש ואזיל. מה למעלה – מרקיע שעל ראשי
החיות. ומה למטה – מן. ומה לפנים – חוץ
למחיצת הרקיע למזרח. ומה לאחור – למערב.
תוספות – אינו יכול להיות מה שפירש המורה,
מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע ומה לאחור
למערב, מדפריך בגמרא: בשלמא מה למעלה
ומה למטה ומה לאחור – לחי, אלא לפנים –
מה דהוה הוה! אלמא: מה לפנים – קודם
לעולם הוא. ועוד בתוספתא: מה לפנים ומה
לאחור – מה היה ומה עתיד להיות. עד כאן
תוספות. כל שלא חס על כבוד קונו – בגמרא
מפרש מאי היא. רתוי הוא לו – טוב ויפה היה
לו אם לא בא לעולם. ואומר אני שהוא לשון
רחמנות, כלומר מרוחם הוא אם לא בא לעולם.
ודומתו בהורות כהנים: "אל אלעזר ואל איתמר
בניו הנותרים" (ויקרא י), ראיון היו לישרף,
אלא שריתה הכתוב לאהרן. גמרא אמרת
ולא במרפכה ביחיד – וכיון דיחיד הוא ואינו
שומע מפי הרב – על כרחך מדעתו הוא מבין,
וקאסרת ליה, והדר אמרת: אלא אם פן היה
חכם ומבין מדעתו. לשלשה – לבד מן הדורש.
לא במעשה בראשית בשנים – וכל שכן
לשלשה. ולא במרפכה ליחיד – לתלמיד יחיד.
אלא אם פן היה חכם ומבין מדעתו – שלא
יעטרך לשאול לרב כשסתפק לו, דלאו אורח
אריעא לפרושא בהדיא. ואמר רחמנא לא תקרבו
לגלות ערוה – לא תקרבו שלשתכם זה אצל זה
לגלות טעמי פרשת עריות. בסתרי עריות –
שאינן מפורשות, כגון בתו מאנוסתו, ואם חמי
ואם חמותו דנפקי במסכת סנהדרין (ע"ה, א)
מדרשא. שקיל וטרי – נושא ונותן בהלכה עם
רבו. פצלי אודניה – מטה אונן ושומע דבריך

אין דורשין. פירש רבינו
תם: הוא שם ארבעים ושנים אותיות,
היוצא מבראשית ומפסוק של אחרייו.
יכול – ישאל מה למעלה מה למטה – משמע
הבא דלפנים ולאחור היה מה שיש אחורי
הכיפה מורה ומערב, והוא הדין צפון ודרום. ואילו
לקמן (ט"א), בפירוש משמע מה שהיה קודם
שנברא העולם ומה שהיה לאחר כך. דקאמר:
בשלמא מה למעלה מה למטה ומה לאחור –
שפיר, אלא לפנים אמאי? מה דהוה הוה! רבי יוחנן
ורבי אלעזר אמרי: משל למלך שבנה פלטרין על
גבי אשפה בר, והכי תניא בתוספתא (פרק שני):
מה שהיה ומה שתעיד להיותו ויש לומר: דאיכא
למימר הכי, ואיכא למימר הכי.
מסוף

יכלל אלהיו, "איש איש אשר יתן מזרעו למולד", הכי נמי? אלא, הנהו מיבעי ליה לרבות
את הגוים, שמוזהרין על ברפת השם ועל עבודה זרה בישראל, האי נמי מיבעי ליה לרבות
את הגוים, שמוזהרין על העריות בישראל! אלא: מדכתיב "ושמרתם את משמרתי",
"ושמרתם" – תרי, "משמרת" – חד, ואמר רחמנא "לבלתי עשות מחקות התועבות". אלא
מעתה, דכתיב: "ושמרתם את השבת", "ושמרתם את המצות", "ושמרתם את משמרת
הקדש", הכי נמי? אלא אמר רב אשי: מאי אין דורשין בעריות בשלשה – אין דורשין בסתרי
עריות (בשלשה). מאי טעמא – סברא הוא: בי תרי כי יתבי קמי רבייהו, חד שקיל וטרי בהדי
רביה, ואידך מצלי אודניה לגמרא. תלתא, חד שקיל וטרי בהדי רביה, והנה תרי – שקלו וטרו
בהדי הדדי, ולא ידעי מאי קאמר רבייהו, ואתו למישרי איפורה בעריות. אי הכי כל התורה
נמיו עריות שאני, דאמר מר: גזל עריות נפשו מחמדתו, ומתאווה להם. אי הכי גזל נמיו עריות,
בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריה. גזל, בפניו נפיש יצריה, שלא בפניו – לא נפיש יצריה.
"ולא במעשה בראשית בשנים". מנא הני מילי? דתנו רבנן: "כי שאל נא לימים ראשונים" –
יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם – תלמוד לומר: "למן
היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ". יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית – תלמוד
לומר: "לימים ראשונים אשר היו לפניך". יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפנים
ומה לאחור – תלמוד לומר: "ולמקצה השמים ועד קצה השמים" – מ"למקצה השמים ועד
קצה השמים" אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפנים מה לאחור.

השתא

וזן שומעין את דברי הרב, אבל כשהן שלשה שקלי וטרו הך תרי זה עם זה, ולא שמעו מאי דאמר רבן, ואתו למישרי איסורא בעריות על ידי שלא שמעו מפי הרב כשדרש בו איסור.
דאמר מר גזל ועריות כו' – במתניתין בתרייתא דמסכת מכות (בגב), בפניו – כשהוא רואה לפניו שיכול לגזול. מנא הני מילי – דאין שנים שואלין במעשה בראשית. יכול ישאל
אדם – מה היה קודם שנברא העולם. יכול לא ידרוש ולא ישאל בששת ימי בראשית – דהא למן בריית אדם הוא דיהיב רשותא, והוא בערב שבת נברא. תלמוד לומר לימים ראשונים
– מימם ראשון.

חגיגה דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

דְּכַתִּיב (שם כד טו) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלָל אֶלְהֵיו וְנִשָּׂא חֲטָאוֹ, וְכֵן בִּמְהַ
שְׁנָאמֹר (שם כד טז) 'אִישׁ אִישׁ וְגו' אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרָעוֹ לְמוֹלֵךְ מוֹת יוֹמֵת,
הָכִי נִמְי' – הָאֵם גַּם שֶׁם תִּדְרֹשׁ כִּךְ, שֶׁאִסּוּר לִלְמַד דִּינִים אִלּוּ לִפְנֵי
שֹׁנִים. אֵלֶּה, הֵנָּה מִיִּבְעֵי לִיָּה – תִּיבּוֹת 'אִישׁ אִישׁ' שֶׁבִּפְסוּקִים אִלּוּ
נִצְרָבוֹת כִּדִּי לְרִבּוֹת אֶת הַנִּזְכָּרִים, שֶׁגַּם הֵם מוֹזְהָרִין עַל כִּרְכַּת הַשֵּׁם
וְעַל עֲבֻדָּה זָרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵם כֵּן הָיָה נִמְי' – הַפְּסוּק 'אִישׁ אִישׁ'
שֶׁבִּפְרָשַׁת עֵרִיּוֹת, גַּם הוּא מִיִּבְעֵי לִיָּה לְרִבּוֹת אֶת הַנִּזְכָּרִים, שֶׁמוֹזְהָרִין
עַל הָעֵרִיּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵין לִלְמֹד מִמֶּנּוּ שֶׁאֵין דּוֹרְשִׁים בְּעֵרִיּוֹת
בְּשִׁלְשָׁה.
וְאֵלֶּה נִאֲמַר שֶׁאִסּוּר זֶה נִלְמַד מִדְּכַתִּיב בִּפְרָשַׁת עֵרִיּוֹת (שם יח ט)
'וְשִׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶתִי לְבָלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת, וְיֵשׁ
לְדֹרֹשׁ, 'וְשִׁמְרָתֶם' תִּרִי – שְׁנֵי אֲנָשִׁים, 'מִשְׁמֶרֶת' חֵד – אִישׁ אֶחָד,
הָרִי כֵּאֵן שִׁלְשָׁה, וְעִלֵּיהֶם אִמֹּר רַחֲמֵנָא 'לְבָלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת
הַתּוֹעֵבֹת', כְּלוֹמַר שֶׁאֵין לְדֹרֹשׁ בְּדִינֵי עֵרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה, אִם כֵּן קִשְׁיָה,
אֵלֶּה מַעֲתָה, גַּם בִּמְהַ דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת לֹא יד) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַשִּׁבְעָה, וְכֵן
בִּמְהַ שְׁנָאמֹר (שם יב יז) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַמִּצְוֹת, וְכֵן בִּמְהַ שְׁנָאמֹר
(בְּמִדְבָּר יח ט) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקִּדְשׁ, הָכִי נִמְי' – הָאֵם גַּם שֶׁם
תִּדְרֹשׁ כִּךְ, שֶׁאִסּוּר לְדֹרֹשׁ בָּהֶם לִפְנֵי שֹׁנִים.
מִסִּיקָה הַגִּמְרָא: אֵלֶּה אִמֹּר רַב אֲשִׁי, מֵאִי – מֵהִי כּוֹונָת הַתָּנָא 'אֵין
דּוֹרְשִׁין בְּעֵרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה, שֶׁאֵין דּוֹרְשִׁין בְּסִתְרֵי עֵרִיּוֹת (בְּשִׁלְשָׁה),
שֶׁרֶק דִּינֵי עֵרִיּוֹת הַנִּסְתָּרִים שֶׁאֵינֶם מִפְּרֻשִׁים בַּתּוֹרָה, אוֹתָם אִסּוּר
לִלְמַד לְשִׁלְשָׁה תַּלְמִידִים, וְלֹא בְּכָל דִּינֵי וְטַעְמֵי עֵרִיּוֹת. מֵאִי מַעֲתָה
– וְזֶה הַטַּעַם לֵאסּוּר זֶה, כִּכְרָא הוּא – חֲכָמִים אִסּוּרוּ זֹאת מִסְבָּרָא,
שֶׁכֵּן בִּי תִּרִי כִּי יִתְבִּי קָמִי רַבִּינָהוּ – כֹּאשֶׁר שְׁנֵי תַלְמִידִים יוֹשִׁיבִים לִפְנֵי
רַבִּם, חֵד שִׁקְלוּ וְטָרִי בְּהִדִּי רַבִּיהֶם – אֶחָד מֵהֶם נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִם הָרַב,
וְאֵיךְ מַצְלִי אוֹדֵינָה לְנִמְרָא – וְהַשְׁנִי מִטָּה אֲזָנוֹ לִלְמֻדָּם, וְשׁוֹמֵעַ גַּם
הוּא אֶת דְּבָרֵי הָרַב, אֲבָל תִּלְתָּא – כֹּאשֶׁר הֵם שִׁלְשָׁה תַלְמִידִים, יֵשׁ
לְחִשּׁוֹשׁ דְּחֵד שִׁקְלוּ וְטָרִי בְּהִדִּי רַבִּיהֶם – אֶחָד מֵהֶם יֹדֵיעַ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן
עִם הָרַב, וְהֵקֵף תִּרִי שִׁקְלוּ וְטָרִי בְּהִדִּי הִדִּי – וְשְׁנֵי הָאֲחֵרִים יִהְיוּ
נוֹשְׂאִים וְנוֹתֵנִים בִּינֵיהֶם, וְלֹא יִדְעוּ מֵאִי קָאֲמַר רַבִּינָהוּ – וְלֹא יִדְעוּ
מֵה אִמֹּר רַבִּים בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, וְאֵתוֹ לְמִיִּשְׁרֵי אִסְרוֹת בְּעֵרִיּוֹת – וְיִבְאוּ
לְהַתִּיר אִסּוּרֵי עֵרִיּוֹת שֶׁאֵינֶם מִפְּרֻשִׁים בַּתּוֹרָה, מִחֲמַת שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ
כְּשֶׁרַבִּם דִּרְשׁ שֶׁהֵם אִסּוּרִים.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי, כִּל הַתּוֹרָה נִמְי' – גַּם בְּכָל הַדִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה
נִחְשָׁשׁ לִכְךָ, וְנִאֲסוּר לִלְמֹד לְשִׁלְשָׁה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: דִּינֵי עֵרִיּוֹת
שֶׁאֵינֶם – שׁוֹנִים מִכָּל הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם דְּאִמֹּר מֵר, גִּזְל וְעֵרִיּוֹת נִפְשׁוּ שֶׁל
אָדָם מִתְּפָרְדֵּן וּמִתְאַוָּה לָהֶם, וְחִשּׁוֹ חֲכָמִים שֶׁמִּתּוֹךְ כִּךְ יִבְאוּ
לְהַתִּיר שֶׁלֹּא כִּדִּין.
חֲזֹרַת הַגִּמְרָא וּמִקְשָׁה: אִי הָכִי, גִּזְל נִמְי' – גַּם דִּינֵי גִזְל יִהְיֶה אִסּוּר
לִלְמַד לְשִׁלְשָׁה, שֶׁהִרִי גַם גִּזְל הַנֶּפֶשׁ חֲמוּדָה וּמִתְאַוָּה, וְנִחְשָׁשׁ
שִׁיתִירוּ שֶׁלֹּא כִּדִּין. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: בִּאִסּוּר עֵרִיּוֹת, בֵּין בְּפָנָיו בֵּין
שִׁלָּא בְּפָנָיו נִפְשִׁי יִצְרִיהֶם – יִצְרוּ גְדוֹל בֵּין כִּשְׁהַעֲבִירָה לִפְנָיו וְיִכּוֹל
לְעֵבֹר עֲלֶיהָ, וּבֵין כִּשְׁאִינָה לִפְנָיו, וְלִכֵּן גַּם בִּשְׁעַת הַלִּימוּד חִשּׁוֹ
שִׁינְרָם יִפְתָּה אוֹתָם לְהַתִּיר אֶת הָאִסּוּר, אֲבָל בְּגִזְל, כִּשְׁהַעֲבִירָה
בְּפָנָיו וְיִכּוֹל לְגִזְלוּ נִפְשִׁי יִצְרִיהֶם – יִצְרוּ גְדוֹל, אֲבָל שִׁלָּא בְּפָנָיו לֹא
נִפְשִׁי יִצְרִיהֶם, וְלִכֵּן לֹא חִשּׁוֹ שֶׁבִּשְׁעַת הַלִּימוּד יִבְאוּ לְהַתִּיר אֶת
הָאִסּוּר.
שְׁנִינִי בִּמְשִׁנָּה: אֵין דּוֹרְשִׁין וְכו' וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית בְּשֹׁנִים.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מִנָּא הֵנִי מִיָּלִי – מֵהִיכֵן נִלְמַד דִּין זֶה. מִשִּׁיבָה
הַגִּמְרָא: דְּהֵנָּה רַבֵּנָא בְּבִרְיָתָא, נִאֲמַר (דְּרַבִּי דִּלֵּי) 'כִּי שִׁאֵל נָא לְיָמִים
רִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵיךְ לְמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל
הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצָּה הַשָּׁמַיִם, וּפְסוּק זֶה נִדְרָשׁ לְעֵינֵיךְ
הַלִּימוּד בִּמְעֵשֶׂה בְּרָאשִׁית, וּמִכָּךְ שְׁנָאמֹר 'שִׁאֵל בְּלִשְׁן יִחִיד,
מִבּוֹרָה שְׁדוּקָא יִחִיד שׁוֹאֵל, וְאֵין שְׁנֵים שׁוֹאֵלִין. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא
וְשׁוֹאֵלָת: מֵאַחֵר שִׁיחִיד רְשָׁאִי לְשׁוֹאֵל בִּימֵים הָרִאשׁוֹנִים, יָכוֹל –
שִׁמָּא תִּאֲמַר שִׁשְׁאֵל אָדָם גַּם בִּמְהַ שְׁהִיהָ קוֹדֵם שְׁנִיבְרָא הַעוֹלָם,
תִּלְמִידוֹ לִימֵר – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב 'לְמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם
עַל הָאָרֶץ, שְׁמוֹתָר לְשׁוֹאֵל רַק מִזְמַן בְּרִיאַת הָאָדָם. אִם כֵּן, יָכוֹל לֹא
יִשְׁאֵל אָדָם מִכָּל שִׁשְׁתֵּי יָמֵי בְּרָאשִׁית, אִלָּא רַק מִעֵרֵב שַׁבָּת, מִזְמַן
שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, תִּלְמִידוֹ לִימֵר 'כִּי שִׁאֵל נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ

אִלָּא לְבָתִּי שְׁנוּלְדָה לוֹ מִאֲנִיסוֹת – מֵאִשָּׁה שֶׁבָּא עֲלֶיהָ אִיסּוּר,
דְּאִיסּוּר זֶה לֹא בְּתִיבָא – לֹא נִאֲמַר בַּתּוֹרָה בְּפִירוּשׁ, אִלָּא נִלְמַד
מִדְרָשָׁה, דְּאִמֹּר רַבָּא, אִמֹּר לִי רַבִּי יִתְחַקֵּךְ בְּרִי אֲבָדִימִי, הָאִיסּוּר עַל בְּתוֹ
מִאֲנִיסוֹתוֹ אֲתִיבָא – נִלְמַד מִגְזִירָה שׁוֹה 'הֵנָּה' 'הֵנָּה', וְעוֹנֵשׁ שְׂרִיפָה
עֲלֶיהָ אֲתִיבָא – נִלְמַד מִגְזִירָה שׁוֹה 'יִמְחָה' 'יִמְחָה'. וְלִדִּין זֶה כּוֹונָת
הַמְשִׁנָּה, שֶׁאֵין שֶׁאֵינִי מִפְּרֻשׁ בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ עַל מַה שִׁיטְמוֹךְ.
שְׁנִינִי בִּמְשִׁנָּה: הַדִּינִין וְהַעֲבֻדוֹת הַטְּהוֹרוֹת וְהַטְּמָאוֹת וְעֵרִיּוֹת יֵשׁ
לָהֶן עַל מַה שִׁיטְמָכוּ, וְהֵן הֵן גּוֹפֵי תוֹרָה.
תַּמְחָה הַגִּמְרָא: וְכִי הֵנִי אֵין – דְּבָרִים אִלּוּ שֶׁהוֹחֲכִרוּ, שֶׁהֵם
כִּמְפֻרְשִׁים מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שִׁיטְמָכוּ, הֵם גּוֹפֵי תוֹרָה, וְאִילוּ
הֵנָּה לֹא – הַדְּבָרִים שֶׁהוֹחֲכִרוּ קוֹדֵם לָכֵן, שֶׁאֵינֶם מִפְּרֻשִׁים כָּל כִּךְ,
אֵינֶם גּוֹפֵי תוֹרָה.
מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֵלֶּה אִימָא – אִמֹּר בְּכוֹונָת הַמְשִׁנָּה, שֶׁהֵן וְהֵן – אִילוּ
וְאִילוּ גּוֹפֵי תוֹרָה, וְהִתִּיבּוֹת הַלָּלוּ מוֹסְבוֹת גַּם עַל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם
כְּהִרְרִים הַתְּלוּיִים בְּשַׁעֲרָה, שֶׁגַּם הֵם גּוֹפֵי תוֹרָה.
הָדִין עַלִּךְ הַכֵּל חִיבִין
פְּרַק שְׁנִי – אֵין דּוֹרְשִׁין
הַמְשִׁנָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פְּרַק זֶה הִיא הַמִּשְׁךְ לְפֶרֶק הַקּוֹדֵם. לְאַחֵר
מִכָּן יוֹסִיפוּ לְהַתְּבָאֵר בּוֹ עֲנִינֵי קֶרֶבן חִגִּיגָה, וְאַחֵר כִּךְ יִבּוֹאֵר מֵהִי
הַטְּהִירָה הַנִּצְרָכָה לְעוֹסְקִים בַּטְּהוֹרוֹת.
מְשִׁנָּה
בִּמְשִׁנָּה שֶׁבִּסּוֹף הַפְּרַק הַקּוֹדֵם (לְעִיל ט) הוֹחֲכִרוּ דִּינֵי עֵרִיּוֹת. הַמְשִׁנָּה
מוֹסִיפָה וְעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי עֵרִיּוֹת: אֵין דּוֹרְשִׁין בְּעֵרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה – אִסּוּר
לִלְמַד דִּינֵי עֵרִיּוֹת בְּקִבּוּצָה שֶׁל שִׁלְשָׁה אוֹ יוֹתֵר, אִלָּא רַק שֶׁל שְׁנֵים.
וְלֹא דּוֹרְשִׁים בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית – בִּמְדַעִי הַטְּבַע וְהַחֲקִירָה בְּרָאשִׁית
הַבְּרִיאָה בְּשֹׁנִים, אִלָּא רַק בִּיחִיד. וְלֹא עוֹסְקִים בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה –
מֵהוֹת מִצִּיאוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וְתִאֲרִי וּפִירוּשׁ שְׁמוֹתָיו וְתִאֲרִי,
וּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם וְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַנִּמְצָאִים וְכִדְמוּתָהּ, אֲפִילוּ בְּיָחִיד,
אֵלֶּה אִם כֵּן הִיָּה אוֹתוֹ יִחִיד חֶכֶם וּמִבֵּין אֶת הַדְּבָרִים מַדְעָתוֹ.
יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁבָּהֶם אִסּוּר לְעוֹסֵק כָּלָל: כִּל הַמַּסְתַּכָּל – חוֹשֵׁב וּמִתְבּוֹנֵן
בְּמַדְעָה דְּרָבִים שִׁיבּוֹאֵר, רִתִּי לוֹ פִּאִילוֹ – טוֹב וִיפָה הִיָּה לוֹ אִילוּ
לֹא בָּא לְעוֹלָם כָּלָל. וְאִילוּ הֵן: מֵה יֵשׁ לְמַעַלָּה מִהֲרִיקֵעַ שַׁעַל רִאשִׁי
הַחִיּוֹת, וְמֵה יֵשׁ לְמַטָּה מִהָאָרֶץ, מֵה יֵשׁ לְפָנִים – מִעֵבֶר לְרִקְיעַ לְצַד
מִזְרָח, וְמֵה יֵשׁ לְאַחֵר – מִעֵבֶר לְרִקְיעַ לְצַד מַעֲרָב. וְכֵן כִּל שִׁלָּא חֶסֶם
עַל כְּבוֹד קוֹנֵן, רִתִּי לוֹ שִׁלָּא בָּא לְעוֹלָם.
נִמְרָא
הַגִּמְרָא מְבַרֵּרַת אֶת דְּבָרֵי הַמְשִׁנָּה: אִמֹּרֵת בְּרִישָׁא – הַתָּנָא אוֹמֵר
בְּתַחֲלִילָה 'וְלֹא בְּמִרְכָּבָה בְּיָחִיד', שֶׁאִסּוּר לְאָדָם לְעוֹסֵק בְּמִרְכָּבָה
אֲפִילוּ לְבִדּוֹ, וּבִהֲרִיכָה שְׁמִדּוּבֵר בְּמִי שֶׁהוּא חֲכָם וּמִבֵּין מִדְעָתוֹ,
שֶׁהִרִי הוּא לּוֹמֵד לְבִדּוֹ וְאֵין שֶׁם מִי שִׁלְמַדְנוּ, וְאֵף עַל פִּי כֵּן אִסּוּר
לוֹ לְעוֹסֵק בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה, וְהִדִּר אִמֹּרֵת – וְחֲזוֹר הַתָּנָא וְאוֹמֵר 'אֵלֶּה
אִם כֵּן הִיָּה חֶכֶם וּמִבֵּין מַדְעָתוֹ, הִרִי שִׁיחִיד שִׁיכּוֹל לִלְמֹד לְבִדּוֹ
וְלִהְבֵּין מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה בְּעַצְמוֹ מוֹתֵר לוֹ לְעוֹסֵק בּוֹזָה.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: הָכִי קָאֲמַר, אֵין דּוֹרְשִׁין בְּעֵרִיּוֹת לְשִׁלְשָׁה תַּלְמִידִים
מִלְּבַד הָרַב הַדּוֹרֵשׁ, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית לְשֹׁנִים – לְשִׁנֵּי תַלְמִידִים
מִלְּבַד הַדּוֹרֵשׁ, וְכֵל שֶׁכֵּן לְשִׁלְשָׁה, וְלֹא בְּמִרְכָּבָה לְיָחִיד – לְתַלְמִיד
אֶחָד, אֵלֶּה אִם כֵּן הִיָּה אוֹתוֹ הַתַּלְמִיד חֶכֶם וּמִבֵּין מַדְעָתוֹ, שֶׁאִם יִהְיֶה
לוֹ סְפִיקוֹת לֹא יִצְטָרֵךְ לְשׁוֹאֵל אֶת רַבּוֹ, שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ כְּלָפִי
מַעֲלָה, לְפָרֵשׁ דְּבָרִים הַלָּלוּ בָּפָה.
שְׁנִינִי בִּמְשִׁנָּה: אֵין דּוֹרְשִׁין בְּעֵרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מֵאִי מַעֲתָה – מֵה הַטַּעַם לֵאסּוּר זֶה. אִילִימָא – אִם
נִאֲמַר שֶׁהַטַּעַם הוּא מִשּׁוֹם דְּכַתִּיב בִּפְרָשַׁת עֵרִיּוֹת (ויקרא יח ט) 'אִישׁ
אִישׁ אֵל כִּל שִׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֵרְוָה, וּמוֹזְכָּרִים כֵּאֵן
שִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, שֶׁהִרִי 'אִישׁ אִישׁ' הִרִי אִלּוּ תִרִי – שְׁנֵים, וְשִׁאֵר בְּשָׂרוֹ'
חֵד – עוֹד אָדָם אֶחָד, וְעַל כִּךְ אִמֹּר רַחֲמֵנָא – אִמְרָה הַתּוֹרָה 'לֹא
תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֵרְוָה, דִּהִינּוּ שֶׁלֹּא תִתְקַרְבוּ שִׁלְשַׁתְכֶּם זֶה אֲצֵל זֶה
לְגִלּוֹת טַעְמֵי פְרָשַׁת עֵרִיּוֹת, אִם כֵּן קִשְׁיָה, אֵלֶּה מַעֲתָה, גַּם בִּמְהַ

1 הגמרא דנה בדברי הברייטא. מקשה הגמרא: השתא דנפקא ליה –
2 עכשיו שלמד התנא דהפסוק 'למקצה השמים ועד קצה השמים'
3 שאסור לשאול במה שיש מחוץ לגבולות הרקיע, אם כן, הפסוק
4 'למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ', למה לי – מדוע הוצרכו
5 ללמוד ממנו שאסור לשאול במה שהיה לפני בריאת העולם, הרי
6 גם זה בכלל מה שמחוץ לגבולות הרקיע, וכבר נלמד מ'למקצה
7 השמים'.

8 מתרצת הגמרא: דין זה אכן נלמד מ'למקצה השמים', והפסוק 'למן
9 היום' נצרך לדרבני אלעזר, דאמר רבי אלעזר, אדם הראשון היה
10 גבוה בתחילה מן הארץ עד לרקיע, שנאמר 'למן היום אשר ברא
11 אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים', הרי שהיה על הארץ
12 וראשו הגיע לשמים. וביין שפירח – שחטא ואכל מעץ הדעת, הניח
13 הקדוש ברוך הוא ידיו עליו ומיעצמו, שנאמר (תהלים קלט ה) 'אחור וקדם
14 צרתי ותשת עלי כפף', מהתיבות 'אחור וקדם' צרתני משמע שיצר
15 אותו פעמיים, תחילה גבוה ולאחר מכן נמוך.

16 רב לומד מפסוק זה שיעור אחר: אמר רב יהודה אמר רב, אדם
17 הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שכשהיה שוכב, היה ראשו
18 במרחק העולם, ורגליו במערב, שנאמר 'למן היום אשר ברא אלהים
19 אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים'. כיון שפירח, הניח
20 הקדוש ברוך הוא ידיו עליו ומיעצמו, שנאמר 'ותשת עלי כפף'.

21 מקשה הגמרא: אי הכי, קשו קראי אהרבי – יש סתירה בפסוק
22 עצמו, מה היה גבוהו. מתרצת הגמרא: אידי ואידי חד שיעורא הוא
23 – שני שיעורים אלו הם שיעור אחד.

24 ואמר רב יהודה אמר רב, עשרה דברים נבראו ביום ראשון של
25 בריאת העולם, ואלו הן, שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח
26 ומים, מדת יום ומדת לילה – זמן היום וזמן הלילה, ששניהם יחד
27 יהיו עשרים וארבע שעות. שהרי כל אלו מוזכרים ביום הראשון של
28 הבריאה (בראשית א טז-ה). שמים וארץ, דבתיב 'בראשית ברא
29 אלהים את השמים ואת הארץ'. תהו ובהו, דבתיב 'והארץ תהיה תהו
30 ובהו'. אור וחשך, חשך דבתיב 'וחשך על פני תהום', אור דבתיב
31 'ויאמר אלהים יהי אור'. רוח ומים, דבתיב 'ורוח אלהים מרחפת על
32 פני המים'. מדת יום ומדת לילה, דבתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום
33 אחד'.

34 הגמרא מבארת מה הם תוהו ובוהו: תנא, תהו הוא קו ירוק שפיקף
35 את כל העולם כולו, שפיקפו יצא החשך, שנאמר (תהלים יח יב) 'ותשת
36 חשך סתר סביבותיו סכתו', הרי שקו החושך מקיף את השמים
37 ואת העולם כולו. 'בהו' אלו אבנים המפוקמות – [לחות] המשווקות
38 בתוהו, שפיקפו יוצאין מים. ומנין ש'תוהו' הוא קו ו'בוהו' הוא
39 אבנים, שנאמר (ישעיה לז יא) 'ונטה עליה קו תהו ואבני בהו'.

40 הגמרא מקשה על דברי רב, שהאור נברא ביום הראשון: וכי אור
41 ביום ראשון איכרי – נברא, והבתיב (בראשית א טז-טז) 'ויעש אלהים את
42 שני המארות וגו' ויתן אותם אלהים ברכיע השמים להאיר על
43 הארץ, ובתיב (שם א טז) 'ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי', הרי שרק
44 ביום רביעי נבראו המאורות.

45 מתרצת הגמרא: כוונת רב היא בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר,
46 אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף
47 העולם ועד סופו. כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדרו המבול וברור
48 הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד ונגזו מהן, שנאמר (איוב לח
49 טז) 'וימנע מרשעים אורם'. ולמי נגזו, לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר
50 (בראשית א ד) 'וירא אלהים את האור כי טוב, ואין רע', אלא צדיק,
51 שנאמר (ישעיה ג א) 'אמרו צדיק כי טוב'. וכיון שראה האור שנגזו
52 הקב"ה לצדיקים, שחם האור, שנאמר (משלי יג ט) 'אור צדיקים ישחם'.

53 ומה שאמר רב שהאור נברא ביום ראשון, כוונתו לאותו האור
54 שנגזו.
55 ודברי רבי אלעזר הם בתנאי – שניים במחלוקת תנאים, ששנינו,
56 אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, הוא האור שאדם צופה
57 ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, ואינו אור המאורות שנברא ביום
58 הרביעי, דברי רבי יעקב. והבתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום ראשון' –
59 המוזכרים ביום רביעי, שנבראו המאורות ביום ראשון ולא נתלו עד
60 יום רביעי, ולדבריהם לא היה אור נוסף שנגזו הקב"ה.

61 אמר רב וזמרא בר מוכינא אמר רב, בעשרה דברים נברא העולם על
62 ידי הקב"ה: בחכמה – ידיעת הנלמד, ובתבונה – הבנת דבר חדש על

ידי לפלול חכמתו, ובישוב הדעת, ובכח הזרוע, ובנענה – נזיפה,
ובנבונה – גבורת הלב, בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים. בחכמה
ובתבונה, דבתיב (משלי ג ט) 'ה' בחכמה יסד ארץ בזמן שמים בתבונה'.
בדעת, דבתיב (שם ג ב) 'ברעתו תחזמות נקעו', בכח ובגבורה, דבתיב
(תהלים סד ז) 'מכין תרים בכחו נאור בגבורה', בנענה, דבתיב (איוב כו
יא) 'עמודי שמים ירושפו ויתמחו מנערתו'. בצדק ובמשפט, (תהלים פט
טז) דבתיב 'צדק ובמשפט מכון כסאך'. בחסד ורחמים, דבתיב (שם כה
ג) 'ובר רחמיו ה' וחסדך כי מעולם המה'.

71 הגמרא מבארת כיצד נברא בערה: ואמר רב יהודה אמר רב,
72 בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, היה העולם מרחיב
73 והולך בשתי פקעיות – כדורים של חוטי שתי המתגלגלים והולכים,
74 עד שנער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו שלא יתרחב יותר, שנאמר
(איוב כו יא) 'עמודי שמים ירושפו ויתמחו מנערתו', שהעולם נרעד
75 ונעצר מגעתה ה' כאדם תמוה. מסיפה הגמרא: והיינו דאמר ריש
76 לקיש, מאי דבתיב (בראשית לה יא) 'אני אל שדי', אני הוא שאמרתי
77 לעולם ה', שיפסיק להתרחב.

78 בדומה לזה אמר ריש לקיש, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את
79 תהו, היה הים מרחיב והולך כפי טבעו על הארץ, עד שנער בו
80 הקדוש ברוך הוא ויכשו וכנסו לאוצר התהום, שנאמר (נחם ד ד)
81 'וער בים ויכשוהו וכל הנחירות תחרבו'.

82 הגמרא מבארת ברייתא בעוסקת בבריאת העולם: תנו רבנן, בית
83 שמאי אומרים, שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר
(בראשית א א) 'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ', הקדים
84 הכתוב שמים לארץ. ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחלה ואחר
85 כך שמים, שנאמר (שם ב ד) 'ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים',
86 הקדים הכתוב ארץ לשמים. אמרו להם בית הלל לבית שמאי,
87 לדרבנך שהשמים נבראו תחילה, יש להקשות, וכי אדם בונה
88 עליה ואחר כך הוא בונה את הבית, ומצינו שהשמים נמשלו
89 לעליה, שנאמר (עמוס ט ו) 'בבונה מעלותיו ומעלותיו יאונדו על ארץ
90 יבדה', מעלותיו מלשון עליה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל,
91 לדרבנך שהארץ נבראה תחילה, יש להקשות, וכי אדם עושה
92 שרפה להניח עליו את רגליו, ואחר כך עושה כסא לשבת עליו,
93 והלא את הכסא צריך לעשות תחילה, משום שמידת השרפרף
94 היא לפי גובה הכסא. ומצינו שהשמים משולים לכסא והארץ
95 לשרפרף, שנאמר (ישעיה ס א) 'בה אמר ה' השמים כסאי והארץ הרגלי'.

96 ומביאה הברייטא שיטה נוספת: והבתיב 'אמר רב יהודה אמר רב',
97 באחת נבראו – שמים וארץ נבראו יחד, שנאמר (שם מח יא) 'אף ירי
98 יבדה ארץ וימיני טפה שמים', קורא אני אלהים עצמו יחדו, ומסוף
99 הפסוק משמע שנבראו יחד.
100 שאלת הגמרא: ואידך – בית שמאי ובית הלל, מאי – כיצד יפרשו
101 את מה שנאמר 'ויהי'. משיבה הגמרא: דלא משתלפי מהדי –
102 כוונת הכתוב שהשמים והארץ אינם נשלפים ומתפרקים זה מזה
103 לאחר שנבראו, אלא עומדים יחדיו.

104 מקשה הגמרא: קשו קראי אהרבי – הפסוקים שהביאו בית שמאי
105 ובית הלל סותרים זה לזה. מתרצת הגמרא: אמר ריש לקיש,
106 בשנבראו, ברא שמים ואחר כך ברא הארץ, ובשנמנה אותם
107 במקומם, נטה הארץ ואחר כך נטה שמים.

108 הגמרא מבארת את השם 'שמים': מאי 'שמים', אמר רבי יוסי בר
109 חנינא, נטריקון 'ששם מים'. במתניתא תנא – בברייטא שנינו,
110 נטריקון אש ומים, מלמד שחביאן הקדוש ברוך הוא את האש
111 והמים, ויפרש – עירבן זה בזה, ועשה מהן רקיע.

112 שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא בשםיהוה מהלכין בדרה, אמר לו,
113 אהה ששימשות את נחום איש גש וזו עשרים ושתים שנה, וידוע אני
114 שהיה נחום איש גש זו דורש כל אתנין שבתרין – כל מקום שנאמר
115 בתורה 'את', שבא הכתוב לרבות משהו, אם כן, תיבות 'את'

116 שבפסוק 'את השמים ואת הארץ', מה היה דורש בהן.
117 אמר לו רבי עקיבא, כך היה דורש, אילו נאמר 'בראשית ברא
118 אלהים שמים וארץ', הייתי טועה ואומר, ש'שמים' או 'ארץ' הם שמו
119 של הקדוש ברוך הוא. עכשיו שנאמר 'את השמים ואת הארץ', מובן
120 ש'שמים' הם שמים ממש, ו'ארץ' היא ארץ ממש, שאת שניהם ברא
121 ה'.

1 **מסופה** העולם ועד סופו - מהלך חמש מאות שנה (לקמן יגא) שנאמר שדי, שאמר די.
2 שלא להרחיב יותר. שנאמר: "אני אל שדי פרה ורבה" - אני שאמרת די לעולם.
3 ותימה: מנא לך הא שיש חמש מאות שנה ולא יותר ולא פחות? ויש לומר: דנפקא לך מן שדי.
4 בשדי יש שלש אותיות ש"ן דלת י"ד, קח י"ג ל"ת ר"ד הנעלם מן שדי - ויעלה חמש מאות.

5 כך שמעתי מר' מנחם רבי עזריאל ורצ"ח עיון:
6 למאן דאמר פרק "מי שהיה טמא" (פסחים צדא);
7 כל העולם כולו תחת כוכב אחד עומד, היכי קיימי
8 כל הני כוכבים הנראין ברקיע? ויש מפרשים: שעל
9 ים אוקיינוס הן עומדין, וכדאמרין בפירקין דר'
10 אליעזר: כל השעירים לא נאמרו רק על שאר
11 ימים, אבל ים אוקיינוס - בוראו יודע מדרתו. אך
12 במדרש אחר מצינו ששילש ימים, שאמר - הרי
13 בים אוקיינוס, וכן יסד הרב רבינו בנימין ביצור
14 שלו: זה הים שלש עולמו במאה וששים ושש
15 ועוד סימנו. ורצ"ח למימר שאותו מדרש פליג
16 אהדיא דפסחים, ומיהו, יש להעמיד ההיא דהתם
17 - במזלות של גלגל, אבל שאר כוכבים - קטנים
18 הם. ולי נראה: דיש ליישב כל אותן מדרשים,
19 שהם תלוק בכיפת הרקיע והוא גדול הרבה מן
20 הארץ אם היה נמתח עליה זו כזו לפי גבול הארץ.
21 בא וראה: אהל נמתח על הארץ במין כיפה גבוה
22 באמצע, שתופש כפלי כפלים אם היה נמתח בקו
23 הארץ. אך היה קשה, מדכתיב גבי סיסרא
24 (שופטים ה'): "מן שמים נלחמו הובכבים
25 ממסלות" - ומוכח מינה בנימוקי רש"י. וכן איתא
26 במדרש, שארץ הובכב מהלך חמש מאות שנה,
27 כמן השמים ועד הארץ, שהיה ראש אחד תחוב
28 ברקיע והשני היה בארץ והיכי היה יצא באויר
29 העולם כיון דכולו תחת כוכב אחד הוא עומד?
30 ורצ"ח לומר שהם חולקין יחד, אם לא נחלק בין
31 מזלות הגלגל לשאר מזלות.

32 **אידי** ואידי חד שיעורא הוא - ופליג אמאן
33 דדרוש בתמיד (לכא) דמזרח ומערב
34 רחוק טפי, דאי לא תימא הכי - אדם היכי הוה
35 קם, כיון דכתיב: "מקצה השמים ועד קצה
36 השמים"? ויש לומר: שסוכר שהיה בגן עדן עד
37 שתמטט. וחקך סתור - מדכתיב:
38 "סביבותיו סוכתר" קדריש.

ואת

1 **השתא דנפקא לן** מן ולמקצה השמים - דאסור לשאול מה שיש חוץ למחיצות, ממילא
2 נפקא לן דאסור לשאול בקודם שנברא. דהיא היא, מה שהיה קודם לברייתו - הוא
3 עכשיו חוץ למחיצתו. הלכך, למן היום אשר ברא אדם למה לי למעוטי מינה קודם
4 שנברא העולם? על הארץ ולמקצה השמים - על הארץ ויהי, ומגיע לשמים. אחר וקדם
5 צרתי - שתי פעמים יצאתי, תחלה גבוה
6 ולבסוף שפל. מסופה העולם ועד סופו - כשהיה
7 שוכב היה ראשו למזרח ורגליו למערב. תהו
8 ובהו - לקמן מפרש שבו. מדת יום ומדת לילה
9 - עשרים וארבע שעות בין שיהיה. ישת חשך
10 סביבותיו - למדת שקו החשך מקיף את השמים.
11 מפולמות - לשון ליחלוח. קו תהו ואבני כהו -
12 למדת שהתהו קו, והבהו אבנים. חכמה - יודע
13 מה שלמד. תבונה - שהוא מבין דבר חדש
14 מפלפל חכמות. דעת - יושב. כח - הוא כח
15 הורע, גבורה - גבורת הלב. נערה - נזיפה,
16 כדאמרין לקמן שגער בו ועמד. פקעיות -
17 *לומיטיל בלעז. שנאמר חבונה כשמים
18 מעלותיו - אלמא: עליה מיקרו. שרפה -
19 לרגליה, וכסא - לישוב. על כרחך הכסא עשוי
20 תחלה, ולפי גובה הכסא הוא מתקן השרפה.
21 אף ידי יסדה ארץ וגו' - מסיפיה דקרא לילך
22 דכתיב: "עמודו יחור" כשבראן ועשאן פקעיות,
23 כמו שאמרנו למעלה. ופרש - עירבן.
1 **השתא דנפקא ליה מ'למקצה השמים ועד קצה**
2 **השמים**, "למן היום אשר ברא אלהים אדם על
3 **הארץ" למה לי? כדרבי אלעזר. דאמר רבי אלעזר:**
4 **אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע, שנאמר: "למן**
5 **היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ", וכיון שפירח**
6 **- הניח הקדוש ברוך הוא ידיו עליו ומיעט, שנאמר:**
7 **"אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפד". אמר רב**
8 **יהודה אמר רב: אדם הראשון - מסופה העולם ועד**
9 **סופה היה, שנאמר: "למן היום אשר ברא אלהים**
10 **אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים".**
11 **ביון שפירח - הניח הקדוש ברוך הוא ידיו עליו**
12 **ומיעט, שנאמר: "ותשת עלי כפד". אי הכי קשו**
13 **קראי אהרדי! אידי ואידי חד שיעורא הוא. ואמר רב**
14 **יהודה אמר רב: עשרה דברים נבראו ביום ראשון,**
15 **ואלו הן: שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח**
16 **ומים, מדת יום ומדת לילה. שמים וארץ - דכתיב:**
17 **"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", תהו ובהו - דכתיב:**
18 **"אור וחשך, חשך דכתיב: "וחשך על פני תהום", אור - דכתיב: "ויאמר אלהים יהי**
19 **אור", רוח ומים - דכתיב: "ורוח אלהים מרחפת על פני המים". מדת יום ומדת לילה**
20 **- דכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". תנא: תהו - קו ירוק שמימין את כל העולם**
21 **כולו, שמימין יצא חשך. שנאמר: "ישת חשך סתרו סביבותיו", כהו - אלו אבנים המפולמות**
22 **המשוקעות בתהום, שמהן יוצאין מים, שנאמר: "ונטה עליה קו תהו ואבני כהו". ואור ביום**
23 **ראשון איכרי? והכתיב: "ויתן אותם אלהים ברקיע השמים" וכתבי: "ויהי ערב ויהי בקר יום**
24 **רביעי! כדרבי אלעזר. דאמר אלעזר: אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון - אדם צופה**
25 **בו מסופה העולם ועד סופו, ביון שנסתפל הקדוש ברוך הוא בדור המבול ובדור הפלגה וראה**
26 **שפעשהים מקולקלים - עמד וגזו מהו, שנאמר: "וימנע מרשעים אדם". ולמי גזו - לצדיקים**
27 **לעתידי לבא שנאמר: "וירא אלהים את האור כי טוב", ואין טוב אלא צדיק, שנאמר: "אמרו**
28 **צדיק כי טוב". ביון שראה אור שגזו לצדיקים שמת, שנאמר: "אור צדיקים ישמח". כתנאי: אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום**
29 **ראשון אדם צופה ומביט בו מסופה העולם ועד סופו, דברי רבי יעקב. וחקמים אומרים: הן הן מאורות שנגבראו ביום ראשון ולא**
30 **נתלו עד יום רביעי. אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: פעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, ובתבונה, וברעת, ובכלת, ובגער,ה,**
31 **ובגבורה, בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים. בחכמה ובתבונה - דכתיב: "ה' בחכמה יסד ארץ פוגן שמים בתבונה". ברעת -**
32 **דכתיב: "ברעתו תהומות נבקעו". בכלת ובגבורה - דכתיב: "מכין הרים בכחו נאזר בגבורה". בגער - דכתיב: "עמודי שמים ירופפו**
33 **ויתמחו מגערותו". בצדק ובמשפט - דכתיב: "צדק ובמשפט מכון פסאך". בחסד ורחמים - דכתיב: "וכר רחמים ה' וחסדיו כי מעולם**
34 **המה". ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם היה מרחיב והולך בשתי פקעיות של שתי, עד**
35 **שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו, שנאמר: "עמודי שמים ירופפו ויתמחו מגערותו". ותינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: "אני**
36 **אל שדי" אני הוא שאמרת לי לעולם די. אמר ריש לקיש: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את הים היה מרחיב והולך, עד שגער**
37 **בו הקדוש ברוך הוא ויבשו, שנאמר: "גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריבו". תנו רבנן: בית שמאי אומרים: שמים נבראו תחלה**
38 **ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". ובית הלל אומרים: ארץ נבראת תחלה ואחר**
39 **כך שמים, שנאמר: "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים". אמר להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם, אדם בונה בונה עליה ואחר כך**
40 **בונה בית?! שנאמר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה". אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריכם אדם עושה**
41 **שרפרף ואחר כך עושה כפא?! שנאמר: "בה אמר ה' השמים כפאי והארץ הדום רגלי". וחקמים אומרים: זה וזה פאחת נבראו,**
42 **שנאמר: "אף ידי יסדה ארץ ומימי טפחה שמים קורא אני אליהם ועמדו וחדו". ואידך - מאי "וחדו" - דלא משתלפי מהדדי. קשו**
43 **קראי אהרדי! אמר ריש לקיש: כשנבראו - ברא שמים ואחר כך ברא הארץ, וכשנטה - נטה הארץ ואחר כך נטה שמים. מאי**
44 **שמים? אמר רבי יוסי בר חנינא: ששם מים. במתניתא תנא: אש ומים. מלמד שהביאן הקדוש ברוך הוא וטרפן זה בזה, ועשה**
45 **מחן רקיע. שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא כשהיו מהלכין בדרך, אמר ליה: אתה ששימשת את נחום איש גם זו עשרים ושנים**
46 **שנה שהיה דורש כל אתין שבתורה, "את השמים ואת הארץ" מה היה דורש בהן? אמר ליה: אילו נאמר שמים וארץ הייתי**
47 **אומר: שמים - שמו של הקדוש ברוך הוא, עכשיו שנאמר: "את השמים ואת הארץ". שמים - שמים ממוש, ארץ - ארץ ממוש,**
1 **את**

ואת הארץ להקדים שמים לארץ - דאי לא זאת, הייתי אומר ששניהם נבראו יחד והכתוב כתבם זה אחר זה שאי אפשר לכתוב שני שמות כאחד כדפירש רש"י. והא דאמרי בית הלל לעיל: ארץ נבראת תחלה דכתיב "ביום עשות ה' וגו' ולא כתיב "זאת" ה"ם דריש ליה מדרשני קרא בסידרה להסמיך ארץ לעשית. ומידו בנימוקי חומש פירש רש"י:

"את השמים" לרבות תולדותיהן, ומדרש אחר הוא, ופליג אהא דרבא.

נבנם שחרית - פירש רש"י: נבנם בתיקו וממילא האור יצא ונראה, וירצא ערבית ומכסה האורה ומחשיך העולם. והיה קשה למורי: אם כן היאך נראים כוכבים בשמים מיה בלילה כיון שהם קבועים בשמי, כדמסקין ומיהו, שמו נראים מתוכו כמו על ידי העננים, אך רוב פעמים שהעננים מחשיכים אותו ומכסין אותו. ונראה למורי לפרש אפכא: נבנם שחרית בעולם וממנה אורה יצא, וירצא ערבית מן העולם ומסתלק אורו ולכן הכוכבים נראין. **כל** העוסק בתורה - אבתי לא סיים למילתיה דרשב"ה רקיעים שהתחיל לפרש.

אוצרות שלג - יש ממנו שמוכן לפרענות ויש לשובה, כדאמרין בתענית (ג.ב.) טבא תלנא לטורי כחמשה מטרי לארעא. וכן כתיב: "כי כאשר ירד הגשם והשלג בו" "כי אם הרוח את הארץ וגו'" (ישעיה נה). **דוד** ביקש הורידן לארץ - הקשה הדבר ר' אלחנן, הא כתיב (בישעיה נה): "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים?" ותירץ: כדיון שמן העננים יורד - נראות כיווד מן השמים. ועוד יש לומר: דלא הוריד רק המוכנים לפרענות, אבל המורים את הארץ - נשארו למעלה.

לא יגור במגורך רע - אין זה מקרא אלא "לא יגור", והכי דריש ליה: (במגור שבת קמט, ובסנהדרין קא, איתא שפיר עיין שם).

משמש בלום, אלא נבנם שחרית וירצא ערבית, ומחדש בכל יום מעשה בראשית, שנאמר "הנוטח ביום שמים ומתחתם כהיל לשבת". רקיע - שבו חמה ולבנה בוכבים ומזלות קבועין, שנאמר: "ויתן אותם אלהים ברקע השמים". שחקים - שבו רחיים עומדות ומזחלות מן הצדיקים - שנאמר: "וירצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח ומטר עליהם מן לאכול וגו'". ובול - שבו ירושלים ובית המקדש, ומזבח בגו, ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, שנאמר: "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים". ומגן דאיקרי שמים - דכתיב: "הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך". מעון - שבו ביתות של מלאכי השרת, שאומרות שירה בלילה וחשות ביום, מפני כבודן של ישראל, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בלילה - הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו" ומה פעם "ויומם יצוה ה' חסדו" - משום "ובלילה שירה עמי". ואיפא דאמרי, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה, שהוא דומה ללילה - הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד לעולם הבא, שהוא דומה ליום, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה - מאכלין אותו גחלי רחמים, שנאמר: "הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רחמים לחם". ומגן דאיקרי שמים - שנאמר: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים". מכון - שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד, ועלית מללים רעים, ועלית אנלים, וחדרה של סופה וסערה, ומערה של קיטור, ודלתותיהן אש, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב". הני ברקיעא איתנהו? הני בארעא איתנהו? דכתיב: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וגרד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו". אמר רב יהודה אמר רב: דוד ביקש עליהם רחמים, והורידן לארץ. אמר רבנן: רבנו של עולם "לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך (במגורך) רע", צדיק אתה ה' - לא יגור במגורך רע. ומגן דאיקרי שמים - דכתיב: "ואתה תשמע השמים מכון שבתך" ערבית - שבו צדק, משפט וצדקה, גנו חיים וגנוי שלום וגנוי ברכה, וגשמתן של צדיקים, ורוחות וגשמות שעתיד להיבראות, וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים. צדק ומשפט - דכתיב: "צדק ומשפט מכון כסאך", צדקה - דכתיב: "וילבש צדקה פשריו", גנוי חיים - דכתיב: "כי עמך מקור חיים", וגנוי שלום - דכתיב: "ויקרא לו ה' שלום", וגנוי ברכה - דכתיב: "וישא ברכה מאת ה'", גשמתן של צדיקים - דכתיב: "היתנה נפש אדוני ציונה בצור החיים את ה' אלחיה", ורוחות וגשמות שעתיד להיבראות - דכתיב: "כי רוח מלפני יעטוף וגשמות אני עשיתי", וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים - דכתיב: "גשם נדבות תניף אלהים ונחלתך וגלאת אתה כוננתה". שם אופנים ושרפים וחיות הקדש, ומלאכי השרת, וכסא הכבוד, מלך אל חי רם וגשא שוכן עליהם בערבות, שנאמר: "סולו לרובב בערבות ביה שמו", ומגן דאיקרי שמים - אתיא "רכיבה" "רכיבה"; כתיב: "סולו לרובב בערבות" וכתיב ה'ם: "רובב שמים בעוור". וחשך ועגן וערפל מקיפין אותו, שנאמר: "ישת חשך סתר סביבותיו סופתו חשכת מים עבי שחקים". ומי איפא חשוכא קמי שמיא? והכתיב: "הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא וגהורא עמיה שרי" לא קשאי: הא בבתי

"את הארץ" למה לי - להקדים שמים לארץ. "והארץ היתה תהו ובהו" מכרי בשמים אתחיל ברישא, מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ? תנא דבי רבי ישמעאל: מושל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: השבימו לפתחי. השבים ומצא נשים ואנשים, למי משבח - למי שאין דרבו להשכים והשכים. תנא, רבי יוסי אומר: אוי להם לבריות שראו את ואין יודעות מה ראות, עומדות - ואין יודעות על מה הן עומדות. הארץ על מה עומדת - על העמודים, שנאמר: "המרגיז ארץ ממוקומה ועמודיה ותפלצון". עמודים - על המים, שנאמר: "לרוקע הארץ על המים", מים - על ההרים, שנאמר: "על הרים ועמודי מים", הרים - ברות, שנאמר: "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח", רוח - בסערה, שנאמר: "רוח סערה עושה דברו", סערה תלויה בורעו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ומתחת ורועות עולם". והכמים אומרים: על שנים עשר עמודים עומדת, שנאמר: "צב גבולות עמים למספר בני ישראל". ויש אומרים: שבעה עמודים, שנאמר: "חצבה עמודיה שבעה". רבי אלעזר בן שמעון אומר: על עמוד אחד, וצדיק שמו, שנאמר: "צדיק יסוד עולם". אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן, שנאמר: "הן לה' אלהיה השמים ושמי השמים". ריש לקיש אמר: שבעה, ואלו הן, וילון, רקיע, שחקים, ובול, מעון, מכון, ערבות. וילון - אינו זבול לך מכון לשבתך עולמים". ומגן דאיקרי שמים - דכתיב: "הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך". מעון - שבו ביתות של מלאכי השרת, שאומרות שירה בלילה וחשות ביום, מפני כבודן של ישראל, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בלילה - הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו" ומה פעם "ויומם יצוה ה' חסדו" - משום "ובלילה שירה עמי". ואיפא דאמרי, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה, שהוא דומה ללילה - הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד לעולם הבא, שהוא דומה ליום, שנאמר: "ויומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה - מאכלין אותו גחלי רחמים, שנאמר: "הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רחמים לחם". ומגן דאיקרי שמים - שנאמר: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים". מכון - שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד, ועלית מללים רעים, ועלית אנלים, וחדרה של סופה וסערה, ומערה של קיטור, ודלתותיהן אש, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב". הני ברקיעא איתנהו? הני בארעא איתנהו? דכתיב: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וגרד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו". אמר רב יהודה אמר רב: דוד ביקש עליהם רחמים, והורידן לארץ. אמר רבנן: רבנו של עולם "לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך (במגורך) רע", צדיק אתה ה' - לא יגור במגורך רע. ומגן דאיקרי שמים - דכתיב: "ואתה תשמע השמים מכון שבתך" ערבית - שבו צדק, משפט וצדקה, גנו חיים וגנוי שלום וגנוי ברכה, וגשמתן של צדיקים, ורוחות וגשמות שעתיד להיבראות, וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים. צדק ומשפט - דכתיב: "צדק ומשפט מכון כסאך", צדקה - דכתיב: "וילבש צדקה פשריו", גנוי חיים - דכתיב: "כי עמך מקור חיים", וגנוי שלום - דכתיב: "ויקרא לו ה' שלום", וגנוי ברכה - דכתיב: "וישא ברכה מאת ה'", גשמתן של צדיקים - דכתיב: "היתנה נפש אדוני ציונה בצור החיים את ה' אלחיה", ורוחות וגשמות שעתיד להיבראות - דכתיב: "כי רוח מלפני יעטוף וגשמות אני עשיתי", וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים - דכתיב: "גשם נדבות תניף אלהים ונחלתך וגלאת אתה כוננתה". שם אופנים ושרפים וחיות הקדש, ומלאכי השרת, וכסא הכבוד, מלך אל חי רם וגשא שוכן עליהם בערבות, שנאמר: "סולו לרובב בערבות ביה שמו", ומגן דאיקרי שמים - אתיא "רכיבה" "רכיבה"; כתיב: "סולו לרובב בערבות" וכתיב ה'ם: "רובב שמים בעוור". וחשך ועגן וערפל מקיפין אותו, שנאמר: "ישת חשך סתר סביבותיו סופתו חשכת מים עבי שחקים". ומי איפא חשוכא קמי שמיא? והכתיב: "הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא וגהורא עמיה שרי" לא קשאי: הא בבתי

לחקדים שמים לארץ - דאי לא כתיב "את", הוה אמנא כאחת נברא, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב "את" להקדים. למי שאין דרכו להשכים והשכים - הבא נמי דקרא לשמים תחלה, הוה ליה ארץ אין דרכו להשכים. ועוד: שכל מעשה ארץ מתנים, ומעשה שמים במהירות. וזו השכימה צמה, שנברא כאחת - לכך התחיל לספר מעשה תחלה. יוצר הרים ובורא רוח - מה ענין זה אצל זה? אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח. רוח סערה עושה דברו - דבר הרוח, סערה עשאתו. ומתחת - כל הצורה, ורועות עולם - הסובלות אותו. נבנם שחרית - לתוך תיקו, והאור נראה. וירצא ערבית - בתוך, ומתפשט למטה מן האור, והרי העולם חשך. וזהו חידושו למעשה בראשית בכל יום. ברוך - יריעה, "טייל" א בלע"ז. אלמא: יש שמם שאין משמשין אותו תשמש יריעה פרוסה. מעון - לשון מדרגה, מקום שמלאכים דרין בו. וחשות - מפני כבודן של ישראל שמקלסין ביום. יומם יצוה ה' חסדו - יצוה למלאכים לשחקו, כדי לעשות חסד לצדיקים חסד, והם התחננו. ובלילה שירה עמי - ברקיע עם שיר שלי שקילסתי ביום. ומגן - דמעון איקרי שמים. מכון - לשון אורז של דמעות, כמא דאמר: "נבנו לצדיק שפטים" (משלי יט). שבו אוצרות שלג בו - כל אלה לפרעניות. עליית אנלים - לשון (עוגל) של מים (חולין מא.א), ולשון אנלי טל (אנוס לח), ולשון אגן הסדר (שיר השירים ו) שמתחלפת ל' בנ"ן. והם מים העומדים להלקות פירות. יפתח ה' לך את אוצרו הטוב - למדת שיש לו אוצר לפרענות. לא יגורך רע - לא יגור אצלך. ורוחות וגשמות - חרא היא. ויש מפרשין: רוח - היא הגשמה העשויה בדמות הגוף, גשמה - גשמה, **אליי"א בלע"ז. מכון כסאך - הכסא בערבות הוא כדמסקין לקמן. וילבש צדקה - למדת שעמו צדקה שריה. ויקרא לו - קראה אצלו. רוח מלפני - אלמא: לפניו הם. גשם נדבות תניף אלהים וגו' - והאי קרא במתן תורה כתיב, שיצתה גשמתו, שנאמר: "נפשי יצאה בדברך" (שיר השירים ד), והניף עליהן טל תחיתה, שנאמר: "גשם נדבות תניף אלהים", והאי קרא משמע במתן תורה, בממור "קום אלהים יצרו אויביו". בבתי

לחקדים שמים לארץ - דאי לא כתיב "את", הוה אמנא כאחת נברא, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב "את" להקדים. למי שאין דרכו להשכים והשכים - הבא נמי דקרא לשמים תחלה, הוה ליה ארץ אין דרכו להשכים. ועוד: שכל מעשה ארץ מתנים, ומעשה שמים במהירות. וזו השכימה צמה, שנברא כאחת - לכך התחיל לספר מעשה תחלה. יוצר הרים ובורא רוח - מה ענין זה אצל זה? אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח. רוח סערה עושה דברו - דבר הרוח, סערה עשאתו. ומתחת - כל הצורה, ורועות עולם - הסובלות אותו. נבנם שחרית - לתוך תיקו, והאור נראה. וירצא ערבית - בתוך, ומתפשט למטה מן האור, והרי העולם חשך. וזהו חידושו למעשה בראשית בכל יום. ברוך - יריעה, "טייל" א בלע"ז. אלמא: יש שמם שאין משמשין אותו תשמש יריעה פרוסה. מעון - לשון מדרגה, מקום שמלאכים דרין בו. וחשות - מפני כבודן של ישראל שמקלסין ביום. יומם יצוה ה' חסדו - יצוה למלאכים לשחקו, כדי לעשות חסד לצדיקים חסד, והם התחננו. ובלילה שירה עמי - ברקיע עם שיר שלי שקילסתי ביום. ומגן - דמעון איקרי שמים. מכון - לשון אורז של דמעות, כמא דאמר: "נבנו לצדיק שפטים" (משלי יט). שבו אוצרות שלג בו - כל אלה לפרעניות. עליית אנלים - לשון (עוגל) של מים (חולין מא.א), ולשון אנלי טל (אנוס לח), ולשון אגן הסדר (שיר השירים ו) שמתחלפת ל' בנ"ן. והם מים העומדים להלקות פירות. יפתח ה' לך את אוצרו הטוב - למדת שיש לו אוצר לפרענות. לא יגורך רע - לא יגור אצלך. ורוחות וגשמות - חרא היא. ויש מפרשין: רוח - היא הגשמה העשויה בדמות הגוף, גשמה - גשמה, **אליי"א בלע"ז. מכון כסאך - הכסא בערבות הוא כדמסקין לקמן. וילבש צדקה - למדת שעמו צדקה שריה. ויקרא לו - קראה אצלו. רוח מלפני - אלמא: לפניו הם. גשם נדבות תניף אלהים וגו' - והאי קרא במתן תורה כתיב, שיצתה גשמתו, שנאמר: "נפשי יצאה בדברך" (שיר השירים ד), והניף עליהן טל תחיתה, שנאמר: "גשם נדבות תניף אלהים", והאי קרא משמע במתן תורה, בממור "קום אלהים יצרו אויביו". בבתי

לחקדים שמים לארץ - דאי לא כתיב "את", הוה אמנא כאחת נברא, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב "את" להקדים. למי שאין דרכו להשכים והשכים - הבא נמי דקרא לשמים תחלה, הוה ליה ארץ אין דרכו להשכים. ועוד: שכל מעשה ארץ מתנים, ומעשה שמים במהירות. וזו השכימה צמה, שנברא כאחת - לכך התחיל לספר מעשה תחלה. יוצר הרים ובורא רוח - מה ענין זה אצל זה? אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח. רוח סערה עושה דברו - דבר הרוח, סערה עשאתו. ומתחת - כל הצורה, ורועות עולם - הסובלות אותו. נבנם שחרית - לתוך תיקו, והאור נראה. וירצא ערבית - בתוך, ומתפשט למטה מן האור, והרי העולם חשך. וזהו חידושו למעשה בראשית בכל יום. ברוך - יריעה, "טייל" א בלע"ז. אלמא: יש שמם שאין משמשין אותו תשמש יריעה פרוסה. מעון - לשון מדרגה, מקום שמלאכים דרין בו. וחשות - מפני כבודן של ישראל שמקלסין ביום. יומם יצוה ה' חסדו - יצוה למלאכים לשחקו, כדי לעשות חסד לצדיקים חסד, והם התחננו. ובלילה שירה עמי - ברקיע עם שיר שלי שקילסתי ביום. ומגן - דמעון איקרי שמים. מכון - לשון אורז של דמעות, כמא דאמר: "נבנו לצדיק שפטים" (משלי יט). שבו אוצרות שלג בו - כל אלה לפרעניות. עליית אנלים - לשון (עוגל) של מים (חולין מא.א), ולשון אנלי טל (אנוס לח), ולשון אגן הסדר (שיר השירים ו) שמתחלפת ל' בנ"ן. והם מים העומדים להלקות פירות. יפתח ה' לך את אוצרו הטוב - למדת שיש לו אוצר לפרענות. לא יגורך רע - לא יגור אצלך. ורוחות וגשמות - חרא היא. ויש מפרשין: רוח - היא הגשמה העשויה בדמות הגוף, גשמה - גשמה, **אליי"א בלע"ז. מכון כסאך - הכסא בערבות הוא כדמסקין לקמן. וילבש צדקה - למדת שעמו צדקה שריה. ויקרא לו - קראה אצלו. רוח מלפני - אלמא: לפניו הם. גשם נדבות תניף אלהים וגו' - והאי קרא במתן תורה כתיב, שיצתה גשמתו, שנאמר: "נפשי יצאה בדברך" (שיר השירים ד), והניף עליהן טל תחיתה, שנאמר: "גשם נדבות תניף אלהים", והאי קרא משמע במתן תורה, בממור "קום אלהים יצרו אויביו". בבתי

חגיגה דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

הרקיע הרביעי נקרא 'זבול', שבו ירושלים ובית המקדש של מעלה,
ומזבח זבול שם, והמלאך מיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו
קרבן, שנאמר (מלכים א' ח יג) בדברי שלמה המלך על בנין בית
המקדש, 'בנה בנית בית זבול לה', מכון לשבתך עולמים. ומגן
הזבול איך – נקרא 'שמים', דכתיב (ישעיה סג טו), 'הבט משמים
וראה מוכיל קדשך ותפארתך'.
הרקיע החמישי נקרא 'מעון', שבו ביתות של מלאכי השרת,
שואמרות שירה בלילה, וחשות – שותקות ביום מפני כבודן של
ישראל המשבחים ביום את הקב"ה, שנאמר (תהלים מב ט) 'יומם יצוה
ה' חסדו, ובלילה שירה עמי', שביום צוה ה' למלאכים לשתוק, כדי
לעשות חסד לתחתונים שיוכלו גם הם לשבח, ובלילה שירם של
המלאכים ברקיע יצטרף לשיר של דוד המלך ששר ביום.
הגמרא מפסיקה בביאור ענין הרקיעים, ומזכירה דרשה נוספת
שדרש ריש לקיש מפסוק זה: אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה
בלילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום – נותן חינו
בעיני הבריות ביום, שנאמר 'יומם יצוה ה' חסדו', ומה פעם שיומם
יצוה ה' חסדו, משום 'בלילה שירה עמי', כלומר משום שעסק
בלילה בתורה. ואיכא דאמרי, כך אמר ריש לקיש, כל העוסק
בתורה בעולם הזה שהוא דומה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו
חוט של חסד לעולם הבא שהוא דומה ליום, שנאמר 'יומם יצוה ה'
חסדו ובלילה שירה עמי'.
אמר רבי לוי, כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה בטלה,
מאכילין אותו בגיהנום נחלי רתמים – גחלים מעצי רותם שהומם
רב, שנאמר (איוב לד) 'תקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחם',
ודרוש מכאן, שהקוטף עצמו ופוסק מדברי תורה כדי לשוחח
שיחת חולין, יהיה לחמו רתמים.
הגמרא אומרת לענין הרקיעים. מבארת הגמרא: ומגן דהרקיע
הנקרא 'מעון' איך, שמים, שנאמר (דברים כו טו) 'השקיפה ממעון
קדשך מן השמים'.
הרקיע השישי נקרא מכון, שבו נמצאים אוצרות של פורעניות,
וחם אוצרות שלג, ואוצרות ברד, ועליית מללים רעים – עליה
שממנה יורד טל רע, ועליית אגלים – עליה שממנה יורדים מים
המלקים את הפירות והתבואות, והדד של סופה (וסערה), ומערה
של קיטור, ודלתותיהן של אותם אוצרות עשויות מאש, ומנין שיש
אוצר לפורענות, שנאמר (שם כח יב) 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב',
ומכך שהוצרך הכתוב לומר 'אוצרו הטוב', משמע שיש גם אוצר
רע.
מקשה הגמרא: הני פרקיעא אינהו – וכי דברים אלו שהוזכרו,
ברקיע הם נמצאים, הני פאריעא אינהו – והרי בארץ הם, דכתיב
(תהלים קמח ו-ז) 'הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהמות, אש וברד
שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו'. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה
אמר רב, בתחילה היו בשמים, ודוד ביקש עליהם רחמים והורידן
לארץ. וכך אמר דוד לפניו, רבונו של עולם, לא אל פסח רשע אתה,
לא יגורך (במגורך) רע' (תהלים ח ה), כלומר, צדיק אתה ה', לא יגור
במגורך רע, שהרע אינו גר במגורך, שאין ראוי שדבר רע יהיה
במחיצתך. ולכן ירדו דברים אלו לארץ.
מבארת הגמרא: ומגן דהרקיע הנקרא 'מכון' איך, שמים, דכתיב
(מלכים א' ח לו) 'ואתה תשמע השמים מכון שבתך'.
הרקיע השביעי נקרא 'ערבות', שבו נמצאים צדק, משפט, וצדקה,
גנוי חיים, וגנוי שלום, וגנוי ברכה, ונשמתן של צדיקים, ורוחות
ונשמות שעתיד להיבראות, וכל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות
בו מתים. ומבארת הגמרא מנין שכל אלו נמצאים ברקיע השביעי:
צדק ומשפט, דכתיב (תהלים פט טו) 'צדק ומשפט מכון פסאד', הרי
שהצדק והמשפט נמצאים אצל כסא הכבוד, והכסא נמצא ברקיע
השביעי, כמבואר להלן. דכתיב (ישעיה נט ג) 'ויולד צדקה
בשרך', משמע שהצדקה שרודה עמו. גנוי חיים, דכתיב (תהלים לו י)
'כי עמד מקור חיים', וגנוי שלום, דכתיב (שופטים ו כד) 'ויקרא לו ה'
שלום', ודורשים, שקרא ה' לשלום להיות אצלו. וגנוי ברכה,

ועדיין יש לשאול, הרי לצורך כך די בכתוב 'את השמים והארץ',
ואם כן התיבה 'את' שלפני תיבת 'הארץ', למה לי – לשם מה היא
נצרכה. אלא, תיבת 'את' זו באה כדי להקדים שמים לארץ, וללמד
שהשמים נבראו תחילה.
נאמר במעשה הבריאה (בראשית א ב) 'והארץ תהיה תהו ובהו'.
שואלת הגמרא: מכדי בשמים אתחיל ברישא – הרי התורה מזכירה
תחילה את השמים, שנאמר 'בראשית ברא אלהים את השמים
ואת הארץ', אם כן מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ – מדוע שינה
הכתוב בפסוק זה, והזכיר את מעשה הארץ לפני מעשה השמים.
משיבה הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, משיל למלך בשר ודם שאמר
לעבדיו, השבימו בבוקר ובואו לפתחי. השכים המלך, ונצא נשים
ונאשים מעבדיו שקיימו את דבריו, והגיעו בהשכמת הבוקר. למי
משבח המלך, למי שאין דרכו להשכים, והשכים בגלל ציווי המלך,
דהיינו לנשים, ולא לאנשים, שדרכם להשכים גם בלי שצויה
עליהם. כך, הארץ אין דרכה להשכים, והשכימה ונבראה יחד עם
השמים, ולכן פירט הכתוב את מעשה תחילה.
הגמרא מביאה ברייתא בענין מעשה הבריאה: תנא, רבי יוסי
אומר, אי להם לבריות, שראות ואינן יודעות מה רואות, עומדות
ואין יודעות על מה הן עומדות. שכן הארץ על מה עומדת, על
העמודים, שנאמר (איוב טו) 'הפרגיו ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון'.
ועמודים אלו עומדים על המים, שנאמר (תהלים קלו ו) 'לרוקע הארץ
על המים'. ואותם המים עומדים על ההרים, שנאמר (שם קד ו) 'על
הרים יעמדו מים'. והרים אלו עומדים ברוח, שנאמר (עמוס ד יג) 'כי
הנה יוצר הרים ובורא רוח', שהזכיר הכתוב את ההרים והרוח יחד,
אף שאין ענין זה לזה, ללמד שההרים עומדים ברוח. והרוח עומדת
בסערה, שנאמר (תהלים קמח ח) 'רוח, סערה עושה דברו', כלומר שאת
דבר הרוח, עושה הסערה. וסערה תלויה ברוחו של הקדוש ברוך
הוא, שנאמר (דברים לג כב) 'מתחת ידועות עולם', כלומר תחת כל
היצירה יש זרוע המחזיקה אותה.
מוסיפה הברייתא: ותכמים אומרים, על שנים עשר עמודים עומדת
הארץ, שנאמר (שם לב ח) 'צב גבולות עמים למספר בני ישראל',
שהציב הקב"ה את גבולות העולם שבו יושבים העמים, על שנים
עשר עמודים, כמנין שנים עשר שבטי ישראל. ויש אומרים
שעומדת על שבעה עמודים, שנאמר (משלי כ א) 'חכמות בנתה ביתה
הצבה עמודיה שבעה', שבחכמה ברא הקב"ה את העולם, וחצב
עבורו שבעה עמודים. רבי אלעזר בן שמוע אומר, על עמוד אחד
עומדת, ואותו עמוד 'צדיק' שמו, שנאמר (שם י כה) 'צדיק יסוד
עולם'.
הגמרא מביאה מחלוקת במנין הרקיעים: אמר רבי יהודה, שני
רקיעים הן, שנאמר (דברים יד) 'הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים',
משמע שמעל השמים יש שמים נוספים. ריש לקיש אומר, שבעה
רקיעים יש זה למעלה מזה, ואלו הן, וילון, רקיע, שחקים, זבול,
מעון, מכון, ערבות.
ומבאר ריש לקיש מנין נלמד כל אחד מהרקיעים, ומה תפקידו:
הרקיע הראשון הנקרא 'וילון' אינו משמש כלום – לשום צורך, אלא
רק נכנס בשחירת לתוך התיק שלו, כדי שיתגלה האור שנמצא
מעליו ויאיר לארץ, ויוצא מתיקו בערבית, ומתפשט מתחת לאור
והוצץ בינו לעולם, כדי שיהיה העולם חשור, ובכך מחדש בכל יום
מעשה בראשית. שנאמר (ישעיה מ כב), 'הנוטה בדוק שמים וימתחם
כאהל לשבת', הרי שיש שמים שאינם משמשים אלא תשמיש של
יריעה הנפרסת.
הרקיע שלמעלה ממנו נקרא 'רקיע', שבו חמה ולבנה בוכבים
ומגלות קבועין, שנאמר לגבי המאורות והכוכבים (בראשית א י) 'ותן
אותם אלהים ברקיע השמים', הרי שניתנו ברקיע ששמו 'רקיע'.
הרקיע השלישי נקרא 'שחקים', שבו רחיים עומדות ומזחנות מן
לצדיקים, שנאמר (תהלים עח כג-כד) 'יצו שחקים ממעל ודלתי שמים
פתח וימטר עליהם מן האבול וגו', הרי שהמן נמצא ברקיע הנקרא
'שחקים'.

- 1 דְּבָתִּיב (תהלים כד ה) 'שָׂא בְּרָכָה מֵאֵת ה', הרי שהברכה אצלו.
 2 נִשְׁמָתָן שֶׁל צְדִיקִים, דְּבָתִּיב בדברי אביגיל לדוד (שמואל א' כה כט)
 3 וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, שבירכה
 4 אותו שתהיה נשמתו עם ה', הרי שנשמות הצדיקים הן אצל ה'.
 5 רוּחוֹת וְנִשְׁמֹת שֶׁעָתִיד לְהִיבָרָאוֹת, דְּבָתִּיב (ישעיה נז טז) 'כִּי רוּחַ מִלְּפָנֶי
 6 יַעֲמֹף וְנִשְׁמֹת אֲנִי עֹשִׂיתִי', הרי שהרוחות הן לפניו. וְטָל שֶׁעָתִיד
 7 תְּקֻדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת בּוֹ מֵתִים, דְּבָתִּיב (תהלים סח י) לענין מתן
 8 תורה 'גִּשְׁם נְדִבּוֹת תִּנִּיף אֱלֹהִים נִחְלָתָךְ וְנִלְאָה אֶתָּה כּוֹנֵנֶתָה',
 9 שנשמתם של ישראל פרוחה במעמד הר סיני, והניף עליהם הקב"ה
 10 טל נדבה להחיותם. וְשֶׁם בְּרִקיעַ הַשְּׁבִיעִי, נמצאים גם אוֹפָנִים
 11 וְיִשְׂרָאֵל וְחַיִּים וְחַיִּים תְּקֻדֵּשׁ וּמִלְאָכֵי הַשָּׁמַיִם, וְכָפָא תְּכָבוֹד. וּמִלְאָךְ אֵל חַי רָם
 12 וְנִשְׂאָ שׁוֹכֵן עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ רָקִיעַ הַנִּקְרָא 'עֲרֻבוֹת', שְׁנֶאֱמַר (שם סח ה)
 13 'כֹּלֹו לְרוּכְבּ בְּעֲרֻבוֹת בְּיָהּ שָׁמַי', הרי ששם מקומו של הקב"ה.
- 14 וּמִנְּלֶךְ ד' עֲרֻבוֹת' אִיקְרִי שְׁמַיִם, אֶתְיָא – דבר זה נלמד בגזירה שוה
 15 'רְכִיבָה' 'רְכִיבָה', דְּבָתִּיב הָכָא – נאמר כאן (שם סח ה) 'כֹּלֹו לְרוּכְבּ
 16 בְּעֲרֻבוֹת, וְכָתִיב הָתָם – וְנֶאֱמַר בַּמָּקוֹם אַחֵר (דברים לג כה) 'רוּכְבּ שְׁמַיִם
 17 בְּעֲרֻבוֹת', הרי שהמקום שבו הוא רוכב נקרא 'שמים'.
 18 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְחֲשֵׁךְ וְעָנָן וְעֶרְפֶּל מְקִיפִין אוֹתוֹ – את הקב"ה,
 19 שְׁנֶאֱמַר (תהלים יח יב) 'יֵשֶׁת חֲשֵׁךְ סָתָר וְכִיבוֹתָיו סוֹכְתוֹ, חֲשֶׁכֶת מֵיִם
 20 עָבִי שְׁחָקִים', הרי שיש חושך סביב מקום מושבו.
 21 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי אִיכָא חֲשׂוֹכָא קָמִי שְׁמַיָא – וכי יש חושך לפני
 22 הקב"ה, וְהַתְּיָב (דניאל ב כב) 'הוּא (גָּלִי) [גָּלִיא] עֲמִיקָתָא וּמִסְתַּרְתָּא,
 23 יָדַע מַה בְּחֲשׂוֹכָא, וְנִהוּרָא עֲמִיהּ שְׁרִי' – הוא מגלה דברים עמוקים
 24 וְנִסְתָּרִים, יודע מה בחושך, והאור עמו נמצא. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: לֹא
 25 קִשְׂיָא, הָא

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

האברך בעל מרץ ורב פעלים יצחק צבי שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מז' אלול, בו כותב ר"פ מפעולותיו במשך שבועות שעברו.

ויהי רצון שבכל הענינים אודותם כותב, יהי לא רק ביסוס, כי אם גם התפתחות והתרחבות, הן בכמות והן באיכות. ומובן וגם פשוט שהדבר תלוי בהשתדלות והתעסקות בזה, שהרי ידוע פסק דין בית דין של מעלה, אשר בגלל המסירות הנפש הלזו (של רבנו הזקן) על תורת החסידות, פסקו בבית דין של מעלה, אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות, תהי' יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה. ובפרט שרואים במוחש באה"ק ת"ו הצלחת מפעלי חב"ד בכל מקום שמתעסקים בהם כדבעי, ז.א. במסירה ונתינה ובדרכי נועם ובדרכי שלום, אף כי בתוקף המתאים. ומובן שהכתוב מופנה לכל חבריו שי' בביה"ס אודותו כותב, בתוככי כללות המתעסקים ומשתדלים בבתי ספר הרשת ומוסדות חב"ד בכלל. ויהי רצון שבהמשך למכתבו זה, תתקבלנה בקרוב ממש ידיעות מפורטות ומשמחות בכל כיוונים האמורים.

בהנוגע למקום עבודתו, בטח יתייעצו ביניהם יחד, וכבר נאמר ותשועה ברוב יועץ.

ומובן שטוב במאד שכותב שנוסע למקום שנתמנה, כי הרי אין אתנו יודע עד מה, וכחוראת כ"ק רבותינו נשיאינו, צריך להתעסק במסירה ונתינה ובודאי שהשי"ת יצליח.

ומובטח רבנו הזקן על הבטחתו, שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ומובן מהגהות אדמו"ר הצ"צ שהוא אלף פעמים ממש כמבואר בלקו"ת לג' פרשיות, ובזה מענה על סיומו במכתבו שאין לו פנאי וכו'.

בבכחה לבשו"ט ולכו"ט,

מ. שניאורסאהן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב.** וְתִקְנוּ שִׁבְרֵי הַמַּפְטִיר ו' בְּרָכוֹת בְּגִנְדָּה שֶׁבָּעָה שֶׁקְּרָאוּ בְּתוֹרָה שְׁתֵּי בְּרָכוֹת שֶׁבִּרְךְ עַל הַתּוֹרָה שֶׁקְּרָא
2 קֹדֶם שֶׁיַּפְטִיר בְּנִבְיָא כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּסִימָן רפ"ב¹⁰ וְחֲמִשׁ בְּרָכוֹת מִבִּרְךְ עַל הַהִפְטָרָה אַחַת מִלְּפָנֶיהָ וְד'
3 לְאַחֲרֶיהָ.¹¹
4 וְאֵין לְעֲנוֹת אָמֵן אַחֵר אֶמֶת וְצֶדֶק שְׁאִין שָׁם סוּם הַבְּרָכָה וּמִפְנֵי שֶׁהַבְּרָכָה טוֹעִים לְעֲנוֹת שָׁם אָמֵן לִכְן טוֹב
5 לַמַּפְטִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שָׁם שׁוּם הַפֶּסֶק בְּלָל לְמַעַן יֵדְעוּ שְׁאִין שָׁם סוּם בְּרָכָה¹²:

סימן תפד דין ההפטרה וברכותיה טע"ף ב

הלכתא רבנא

- ד' וד' לאחריה - אם טעה ואמר לפני ההפטרה את ברכת 'צור כל העולמים' שלאחר ההפטרה, יחזור ויאמר גם את ברכת 'אשר בחר', ואחרי ההפטרה לא יחזור

ציונים והוספות

- 10 סעיף י': המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה ויברך עליה תחלה וסוף ואח"כ יפטיר בנביא.
11 כף החיים ס"ק כ, מטעם שאינה דומה ברכה שלפניה לברכה שלאחריה דלא כברכות העולה לתורה ונחלק בזה על האשל אברהם (בוטשאטש, ס"א) שכתב שאם אמר את ברכת 'צור כל העולמים' קודם ההפטרה - יצא ידי חובה, ואחרי ההפטרה יאמר את הברכה שלפניה 'אשר בחר'.
- 12 המנהג הקדום בכמה קהילות היה שלאחר אמת וצדק (באמצע הברכה) היו הקהל עונים (כמובא במסכת סופרים פי"ג): נאמן אתה הוא י"י אלהינו ונאמנים דבריך נאמן חי וקיים תמיד תמלוך עלינו לעולם ועד. ובמקומות שאין הקהל עונים זאת יש להזהר שלא להפסיק למען לא יענו אמן בחינם.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 21 מעט כמו שנתבאר בקלי) ואפילו ברך צריך לשנות מעט אם
22 עושה הרבה בבת אחת כיצד נותן את השתיא ואח"כ נותן
23 את החומץ אם הוא מקום שרגילין בו בחול ליתן החומץ
24 תחלה ובמקום שרגילין בחול ליתן השתיא תחלה יתנו
25 בשבת החומץ תחלה.
26 ויש חולקין על כל זה ואומרים שאין חילוק בין דברים שהם
27 בני גיבול לדברים שאינם בני גיבול ובכולן חייב בנתינת מים
28 לבד או אחד משאר משקין ומי פירות אע"פ שלא גיבול כלל
29 כי נתינת המים זהו גיבולו אלא אם כן הגיבול הוא רך שאז
30 אין כאן לישה כלל ואין איסורו אלא מדברי סופרים
31 והתירוהו לצורך השבת ע"י שינוי שיתבאר בין בדברים
32 שהם בני גיבול בין בדברים שאינם בני גיבול ולפיכך בין
33 קלי בין שתיא אסור ליתן בהם המשקה בשבת אפילו
34 בשינוי מדרך החול אלא אם כן הוא גיבול רך שאז מותר
35 ליתן בשינוי דהיינו ליתן השתיא תחלה ואח"כ החומץ
36 במקום שזהו שינוי או להפך במקום שההפך הוא שינוי
37 וכשנותן בשינוי מותר לגבול אפילו הרבה בבת אחת כיון
38 שהוא גיבול רך אבל גיבול עב אסור בכל ענין משום לש
39 אלא אם כן נתן המשקה כבר מבעוד יום אזי מותר לגבול
40 בשבת (מעט מעט) בין בקלי בין בשתיא.
- 1 **טו** אסור לרדות דבש מהכוורת בשבת מדברי סופרים
2 מפני שדומה לתולש במה דברים אמורים כשהחלות
3 הן דבוקות בכוורת שנראה כעוקר דבר מגידולו אבל אם
4 נתלשו מהכוורת מבעוד יום ומונחים כך בתוכה מותר
5 להוציאן ולאכול הדבש הדבוק על גבן סביב ואפילו הן
6 דבוקים בכוורת אלא שנתרסקו בתוכה מבעוד יום והדבש
7 צף בכוורת מותר להוציאן ולאכלו:
8 **טז** הלש הוא מאבות מלאכות ואינו חייב בנתינת המים
9 לתוך הקמח בלבד אלא עד שיגבל כדרכו בחול ואין
10 המגבל חייב אלא בדברים שהם בני גיבול כגון קמח או
11 עפר לטיט של בנין אבל אפר וחול הגס ומורסן וקמח קלי
12 וכיוצא בהם לאו בני גיבול הן והמגבלן פטור אבל אסור
13 מדברי סופרים לגבול קמח קלי הרבה שמא יבא לגבול קמח
14 שאינו קלי ויתחייב אבל מותר לגבול את הקלי מעט מעט
15 שזהו שינוי מדרך החול (ואפילו אם הגיבול הוא עב וקשה
16 ונראה כלש מותר כיון שמגבל בשינוי) אבל תבואה שלא
17 הביאה שליש שקלו אותה ואח"כ טחנו אותה גסה והרי היא
18 כחול והיא הנקראת שתיא מותר לגבול ממנה בחומץ
19 וכיוצא בו אפילו הרבה בבת אחת והוא שיהיה הגיבול רך
20 אבל קשה אסור מפני שנראה כלש (אלא אם כן מגבל מעט

- 1 ולפי סברא הראשונה חרדל שלשו מערב שבת יכול לערבו
- 2 במשקה למחר בין ביד בין בכף וליתן לתוכו דבש ובלבד
- 3 שלא יטרוף בכח אלא מערבו מעט מעט:
- 4 (חסר).

חלק ב' סימן שכא, דיני תולש בשבת ודין טוחן ודין תקוני מאכל או מעבד ולש טעיפים טר"ט

א מותר לומר לחבירו בשבת מלא לי כלי זה משקה פלוני והשקיני ואשלם לך אחר השבת אפילו הכלי הוא מיוחד למדה (פירוש שרגיל המוכר למדוד בו ולמכור) ואין בזה משום קונה קנין בשבת בשביל כך מפני שאף המשקה את חבירו בדרך מתנה דרכו ג"כ לפעמים להשקותו בכלי המיוחד למדה.

(אבל כשמזכיר לו שם מדה אפילו אינו קונה ממנו כלל אלא שואל ממנו ואומר לו השאילני מדה יין שאין לאסור כלל משום מקח וממכר מכל מקום יש איסור משום עובדין דחול במה שהמשאיל מורד לו המדה שמבקש ממנו כמו שנתבאר בסי' ש"ו שאסור למדוד שום דבר בשבת מפני שהוא מעשה חול וזלזול לשבת אבל כשאינו מזכיר לו שם מדה אלא מלא לי כלי זה סתם אינו נראה כמתכוין למדידה אלא למלאות הכלי שמבקש ממנו בלבד ואין בו משום עובדין דחול).

במה דברים אמורים כשנטל הלוקח (או השואל) מדה של מוכר (או של משאיל) ומוליכה לביתו ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מדה מביתו ואמר לו מלא לי כלי זה והמוכר ממלאהו מכלי אחר שאינו כמדה זו אבל למדוד תחלה בכלי המיוחד למדה ולשפוך אח"כ בכלי של לוקח (או השואל) אסור מפני שבזה ניכר שהוא מתכוין למדידה (ויש בו משום עובדין דחול).

ויש מקילין לומר שכל שאינו מכוין ומצמצם המדה לגמרי שממעט או מוסיף מעט מותר ואין בו משום גזל מפני שידוע לבעלים שהכל רגילין בכך בשבת ויו"ט וכן נהגו להטיל טבעת במדה או שאר דבר שאינו מוקצה.

ויש מתירין אפילו להזכיר שם דמים ושם מדה רק שלא יזכיר לו סכום דמים או סכום מדה דהיינו שלא יאמר לו תן לי בעד כך וכך מעות וכבר יש לך בידי בעד כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך וכן במדה תן לי מדה או כך וכך מדות וכבר יש לך בידי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך שכוין שמזכיר לו בסכום המעות שחייב לו ניכר שהוא מקח וממכר וכן כשמדקדק בסכום המדות הרי זה דרך חול ודומה למקח וממכר (ואפילו השואל מחבירו אסור לומר לו כן לפי שדומה למקח וממכר) אבל כשאומר תן לי בעד כך וכך אינו נראה שמתכוין למקח וממכר כלל אלא שמודיע לו כמה צריך לו והמעות כך וכך שמזכיר לו אינו אלא לסימן בעלמא שצריך לו כמה ששוה כך וכך מעות.

ולא אמרו שאסור להזכיר שם דמים כלל אלא בדבר שאין מקחו ידוע כגון הלוקח בשר מהטבח שאסור לומר לו תן לי בדינר בשר כמ"ש בסי' ת"ק לפי שאי אפשר לומר שאינו אלא מודיע לו כמה בשר הוא צריך שהרי אינו יודע כמה

יתנו לו בעד דינר וכן בכל כיוצא בזה אבל דבר שמקחו ידוע מותר להזכיר שם דמים וכן במדה אין איסור להזכיר שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע כגון שאומר לו תן לי מדה אגוזים וכיוצא בהם מדברים שאין רגילים למדוד שאז אינו יודע כמה מחזקת המדה ואינו יודע אם יהיה צריך יותר אם לאו ואם כן אי אפשר לומר שאינו אלא מודיע לו כמה הוא צריך וניכר שמתכוין ליקח במדה דוקא כדי לידע כמה לפרוע לו והרי זה דרך חול ודומה למקח וממכר אבל דבר שמדתו ידוע כגון יין ושכר וכיוצא בהם מותר להזכיר לו שם מדה (ובלבד שיאמר לו תן לי כך וכך מדות אבל לא יאמר לו מדוד לי כך וכך מדות שאז ניכר שמתכוין ליקח במדה דוקא כיון שאומר לו מדוד לי).

והעיקר כסברא הראשונה ואף על פי כן במדינות אלו נתפשט המנהג כסברא זו להקל בהזכרת שם דמים בדבר שמקחו ידוע ובהזכרת שם מדה בדבר שמדתו ידוע ומכל מקום המוכר צריך לזהר שלא לכוין המדה לגמרי כמ"ש למעלה (ואפילו אם הלוקח הביא מדה מתוך ביתו והמוכר ממלאה לו לא יכוין לגמרי כיון שהלוקח מזכיר לו שם מדה כמו שנתבאר למעלה):

ב מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה ולמחר נמדוד אותו (שכוין שעכשיו אין מדתו ידוע אין זה כדרך מקח וממכר שבחול):

ג מותר לומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין וכן לומר לחנוני תן לי עשרים ביצים או חמשים אגוזים ואין אומרים שזה דומה למקח וממכר שמזכיר לו מנין כדי לידע כמה יתחייב לפרוע לו לפי שאף בעל הבית בתוך ביתו דרכו להיות מונה כמה הוא נוטל שלא יטול אלא כפי הצורך.

אבל אסור להזכיר לו סכום מנין שלא יאמר לו הרי יש לך בידי חמשים אגוזים תן לי עוד חמשים ויהיה לך בידי מאה שהרי אין דרכו של בעל הבית להיות מצמצם כך בתוך ביתו והרי זה דומה למקח וממכר (ואסור אפילו אומר בפירוש השאילני):

ד המביא כדי יין לסעודה ממקום למקום דרך מבוי המעורב לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכן ד' או ה' כדים מפני שנראה כמעשה חול לשאת משאות וזלזול לשבת הוא כשעושה כן במבוי שרבים מצויים בו (וגם יחדשוהו שנושא משאות לצורך החול) אלא יביאם אחד אחד או ב' ב' בידו או על כתפו וכיוצא בזה לשנות מדרך החול ואפילו אם אין בשינוי קלות במשא צריך לשנות כמ"ש בסי' תק"י לענין יו"ט והוא הדין לשבת במבוי המעורב ששוין הם בזה.

ואם אי אפשר לו לשנות כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למחר להביאם לפנייהם מותר:

ה אבל המביא כדי יין מזוית לזוית או מבית לבית באותה חצר שאין רבים מצויים שם יותר טוב להביאם בסל ובקופה בבית אחת מלהביא כל אחד ואחד בפני עצמו מפני שמרבה בהילוך:

לקוטי תורה

אלא הכוונה שהאדם מרגיש את יחודו ואחדותו
יתברך אשר "הוא לבדו הוא" ואין שום מציאות
אמיתית בלעדו ח"ו, ובמילא מתבטל גם הוא
ממציאותו, היינו לא שעושה את עצמו ומתנהג
באופן כזה כאילו אינו מציאות חשובה, אלא שכן
הוא באמת, שאינו מרגיש את מציאותו כלל, כי
חקוקה בו אחדותו יתברך. ומוכן, שאזי כל הנהגתו
בחיי יום יום היא באופן אחר לגמרי, שכל עשיותיו
דיבוריו ומחשבותיו הם רק בהתאם לרצונו יתברך
(מאחר שבהרגשתו לא קיים שום דבר מלבד
אלקות).

וזהו גם הטעם שרז"ל דימו את מדת גסות
הרוח לעבודה זרה (כאשירה), כי כשאדם הוא
"יש" ויש לו חשיבות בעיני עצמו (אע"פ שהוא
לומד תורה ומקיים מצוות) הרי זה סימן שענין
אחדותו יתברך האמיתית (שאין עוד מלבדו
כפשוטו) לא נרגש אצלו - כי אם הי' מכיר את
הענין ד"ה' אחד" כדבעי לא הי' שייך לשום הרגש
של ישות וגסות הרוח.

וצריך להיות בבחינת ביטול ומסירת נפש לה'.
ונמצא שהאהבה דבכל נפשך אינה רק כשיש
לפניו נסיון בענין כפירה בה', אלא הוא ענין
שהאדם צריך לעורר בעצמו תמיד כדי לבטל את
הרגש ה"ישות" וה"אנוכיות" (דעם "איך").

והיינו כמו שנודע ממאמר מודים אנחנו לך.
ביטול זה להקב"ה (מחמת ההכרה באחדותו
יתברך האמיתית) - הוא התוכן הפנימי של ענין
ה"הודאה" לה', כנוסח התפלה "מודים אנחנו לך".

פירוש: גדר "הודאה" על פי חסידות אינו רק
ענין השבח וההודי' להשי"ת, אלא משמעו שמבטל
את דעתו ומודה לדעת אחרים, שפירוש זה יתכן
רק בדבר שבתחילה היו מחולקים ואח"כ מודה
אחד לשני. ולפי זה אינו מובן איך שייך ענין זה
כשאנו מודים לה' ("מודים אנחנו לך"), וכי יש
איזו פלוגתא ח"ו בינינו ובין הקב"ה שאנו צריכים
להודות לה'?

שההודאה היא אליו ית' דכולא קמיה בלא חשיב
וכל מה שלמטה מטה הוא יותר בלא, ולא כמו
שנראה בערכנו שהכריאה היא יש מאין, ונראה

1 תוכן הפרק: "ודברי אשר שמתי בפיו" - הביטול
2 העצום הנדרש בעת לימוד התורה
3 [בפרקים הקודמים נתבאר מה שאומרים בפרשה
4 ראשונה דק"ש "שמע ישראל גו' ה' אחד, ואהבת גו'
5 והיו הדברים האלה גו'", שגילוי "ה' אחד" בנפש האדם
6 (היינו ההרגשה שהוא יתברך נמצא "לבדו" בלי שום
7 מציאות זולתו, משום דכולא קמי' בלא חשיב ממש) -
8 הוא על ידי התורה, שהיא "לבשו" של הקב"ה, ורק
9 התורה יכולה לרוות את צמאון ותשוקת הנפש
10 להבטל אליו יתברך.

11 עפ"ז ימשיך לבאר בפרק זה ענין פרשה שני' של
12 ק"ש, ויסיק בביאור מעלת לימוד התורה על העבודה
13 דקיום המצוות].

14 ובוזה יובן מה שבפרשה שניה של ק"ש אומרים
15 ונתתי מטר ארצכם וכו' ונתתי עשב בשדך בו',
16 כאלו מדבר בעדו [שמשא הוא הנותן מטר
17 ארצכם גו'], ובאמת הקב"ה הוא הנותן.

18 ומשה רבינו ע"ה אמר זה לפי ששכינה מדברת
19 מתוך גרונו של משה, וזהו מאמר השכינה
20 שבגרונו שאומרת ונתתי, אבל מה שאנחנו
21 אומרים ג"כ ונתתי אינו מובן לבאורה.

22 אלא היינו על ידי שאומרים תחלה לאהבה את
23 ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם,
24 והיינו מסירת נפש.

25 אמרו רז"ל "בכל נפשך - אפילו נוטל את
26 נפשך", ונמצא שאהבת ה' בכל נפשך היא אהבה
27 גדולה כל כך שהאדם מוכן למסור את נפשו עבורו
28 יתברך.

29 ולא בשביל שלא יהא כופר בה' ממש, אלא
30 היינו ביטול היש וגסות הרוח שבאדם.

31 התוכן הפנימי של מסירת נפש אינו רק להיות
32 מוכן ליהרג ולא לכפור בה' אחד, אלא להיות
33 במצב של ביטול מוחלט להקב"ה בלי שום ישות
34 וגסות הרוח.

35 שאמרו רז"ל כל מי שיש בו גסות הרוח ראוי
36 לגדעו כאשירה, שהוא בבחינת אשירה ממש,
37 שעושה את עצמו ליש ודבר נפרד מיחודו ית'.
38 פירוש ענין ה"ביטול" ע"פ משנת החסידות,
39 אינו רק שהאדם מבטל את רצונו לקיים רצון ה',

42 האלה גו" דוקא - שבדברי תורה הכתוב מדבר - בהמשך
43 ל'ה' אחד ואהבת גו"ה.

44 וזהו שהולך ומבאר:]

45 והוא כענין דברי אשר שמתתי בפיך, שדבר ה'
46 ממש הוא בפיו.

47 ביטול זה הוא רק בתורה, כי דברי התורה
48 שהאדם מבין בשכלו אינם חכמת האדם, אלא
49 חכמתו של הקב"ה. ולמשל, אדם המבין ומשיג
50 בשכלו "שכשיטעון ראובן כך וכך דרך-משל
51 ושמעון כך וכך יהי הפסק ביניהם כך וכך" - הרי
52 הסברא וההגיון בפסק הלכה זה היא חכמתו
53 יתברך, שכך מחייבת חכמתו של הקב"ה שיהי
54 הפסק כך. ונמצא, שסברא אמיתית בתורה אינה
55 שכל האדם אלא חכמתו של הקב"ה, שכן מחוייב
56 בחכמתו ושכלו של הקב"ה כביכול, אלא שהקב"ה
57 נתן אפשרות לאדם שגם בשכל האנושי שלו יוכל
58 להשיג סברא זו.

59 ולכן כשאדם לומד מתוך ביטול לה', שכל
60 מגמתו היא לכוון אל חכמתו יתברך, הרי שכלו
61 אינו אלא כמו צינור שעל ידו מתגלה דבר ה'
62 בעולם, וכענין שנאמר "ודברי אשר שמתתי בפיך".

63 ועל דרך זה תמצא במאמר רז"ל אלו ואלו דברי
64 אלהים חיים, שמה שב"ש אומרים וב"ה אומרים
65 וכן דברי אביי ורבא אין זה דבריהם ממש אלא
66 דבר ה' שבפיהם, וכמו שאמר המגיד להבית
67 ייוסף אני המשנה המדברת בפיך. וזהו ענין
68 התורה.

69 ענין זה, שלימוד התורה כדבעי הוא כאשר
70 נרגש אצל האדם שדברי התורה שלומד הם דבר
71 ה' המתגלה על ידו, מפורש בחז"ל שאמרו על
72 פלוגתות ב"ש וב"ה "אלו ואלו דברי אלקים חיים",
73 וכן הוא גם בכל התנאים והאמוראים שדבריהם
74 שנאמרו בגמ' הוא "דבר ה' שבפיהם". וכן אמר
75 המלאך ("המגיד") שלמד עם הבית-יוסף "אני
76 המשנה המדברת בפיך".

77 ונמצא שבלימוד התורה צריך האדם להתבטל
78 כולו להשי"ת כאילו אין כאן אלא גילוי דבר ה'.

79 אך המצות הם בקיום מצות המלך דוקא.
80 משא"כ בקיום המצוות, אין הביטול להקב"ה
81 במדריגה נעלית כזו.

1 לעינינו נשמיות העולם ליש ודבר נפרד בו' כמ"ש
2 במ"א.

3 אך הענין הוא, כי יש הבדל בין תפיסת בני
4 אדם במהותה של הבריאה, וכפי שהיא באמת מצד
5 "מבטו" של הקב"ה. דהנה אנו שוכני מטה אומרים
6 שהבריאה היא "יש מאין", זאת אומרת, שכל
7 הנבראים (מן הארץ עד לשמים ושמי השמים)
8 נקראים "יש", שהם מציאות קיימת הנראית
9 לעינינו, אבל אצלו ית' הוא להיפך ממש, דכל מה
10 שנראה לעינינו ל"יש", הנה קמי קוב"ה הוא באמת
11 "אין", לפי שלגבי ית' הכל כלא ממש חשיב, כי
12 הוא ית' רם ונשא ואינו בגדר כל העולמות כלל.
13 ואדרבה, כל נברא שמורגש בו יותר "ישות", מצד
14 ריחוקו מאור ה' וקדושתו (ובמילא הוא "למטה
15 יותר" מבחינה רוחנית), הרי אצלו יתברך הוא יותר
16 כאין וכלא חשיב.

17 וזהו ה"פלוגתא" בין תפיסת האדם לכפי
18 שהוא מצד הקב"ה כביכול, שלפי תפיסתנו
19 הבריאה היא "יש מאין", היינו שהבריאה היא יש
20 ומציאות, ומצידו יתברך הוא להיפך ממש,
21 שהקב"ה הוא ה"יש" ומציאות האמיתית, ואילו
22 הנבראים הם "אין" באמת.

23 ועל זה אומרים "מודים אנחנו לך", שאנו
24 "מודים" להקב"ה שהאמת היא כמו שהוא בידיעתו
25 יתברך, שהנבראים הם באמת "אין", אע"פ
26 שבדעתנו ותפיסתנו נראה להיפך.

27 וע"י ביטול זה נמשך ומתגלה יחוד אור אין סוף
28 ב"ה ממש בנפשו, ויכול לומר ונתתני, שאור אין
29 סוף ב"ה המתגלה בו הוא הוא המדבר בו.

30 ובזה מתורצת השאלה דלעיל, איך אפשר
31 לאדם לומר "ונתתי מטר ארצכם גו'", כאילו הוא
32 הנותן ח"ו. אך הענין, דלאחרי שהאדם מגיע באמת
33 לאהבת ה' "בכל נפשכם", שהוא בטל באמת לפי
34 שיחודו יתברך האמיתי מאיר בנפשו - אזי אין כאן
35 "הוא" האומר "ונתתני", אלא הם דברי הקב"ה
36 כביכול, מחמת גילוי אלקות המאיר בנפשו.

37 [ועתה חזור לביאור מעלת התורה, שביטול עצום
38 כזה - שהאדם מתבטל כל כך באמת עד שדבריו אינם
39 דברי עצמו אלא דברי ה' - הוא הוא הביטול שניתן
40 להשיג ולהגיע אליו רק על ידי לימוד התורה (ולא ע"י
41 העבודה דקיום המצוות), שלכן נאמר "והיו הדברים

ביאור הענין:

גדר מצוות הוא - ציווי לבני ישראל, ובמילא לא יצויר ענין המצוה בלי מציאות האדם שצריך לקיים את המצוה, וכן צ"ל חפץ גשמי שבו מקיימים את המצוה - שבלעדס א"א להיות מעשה המצוה; משא"כ התורה היא עצם חכמתו של הקב"ה, אשר מציאותה בלתי תלוי כלל ח"ו במציאות של אדם הלומד תורה (אלא שניתנה אפשריות לאדם ללמוד ולהשיג את התורה).

ומצד הבדל זה ישנו הבדל במדריגת ה"ביטול" בין לימוד התורה וקיום המצוות:

המטרה של לימוד התורה היא - שחכמתו יתברך תתגלה למטה, אשר בזה, כל מה שנרגשת פחות מציאותו של האדם, מתגלה יותר דבר ה', ותכלית השלימות היא כאשר לימוד התורה הוא באופן ד"דברי אשר שמתי בפיו, שאין הם דברי האדם אלא דברי הקב"ה (המלך עצמו) המתגלים דרך פיו, שבלמוד כזה יש גילוי חכמתו יתברך בכל אמיתתה;

משא"כ בקיום המצוות, שעצם גדר המצוה מחייב שתהי' מציאות של אדם המקיים את המצוה, הרי גם ה"ביטול" להקב"ה על ידי קיום המצוות הוא רק כמו עבד המקיים מצות רבו, דאע"פ שהעבד בטל לגמרי אל רבו וקנוי לו, מכל מקום סוף סוף הוא מציאות בפני עצמו, המקיים פקודת אדונו; וכך הוא במצוות שנקראות בשם "מצוות המלך", שהאדם המקיים מצוות הוא "עבד המקיים מצות המלך".

[ומעתה מיישב השאלה דלעיל, מהו החילוק בין קיום המצוות ללימוד התורה, שקיום המצוות צריך להיות במקום ובזמן מסויימים כו', משא"כ על ידי לימוד הלכות התורה בכל מקום ובכל זמן מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו - אלא שמקודם מקדים ביאור דיוק הלשון הנ"ל "מצות המלך" דייקא, שהתוכן הפנימי בביטוי זה הוא, שמקור המצוות הוא ממידת מלכותו ית'.

וזהו שהולך ומבאר:]

והנה מבחינת מלכותו ית' הוא חיות כל העולמות בעלי גבול במקום ובזמן. הובא לעיל שקיום וחיות כל העולמות

והברואים הם רק ממידת מלכותו יתברך. וידוע דגדר העולם הוא "זמן ומקום" (דכל נברא מוגבל במקום מסויים, וכן נמצא בזמן מסויים שמוגדר בגדר עבר הוה ועתיד).

מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, כל עולמים בחינת מקום, דור ודור בחינת זמן, ואין בחינת מקום וזמן שייך אלא בבחינת מלכותו ית', מלך מלך וימלוך.

וזהו גם פירוש הכפל בכתוב "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור", ד"עולם" הוא מקום, ו"דור" - זמן (שנמדד לפי המשך הדורות), ומאחר שכל גדר הבריאה הוא רק מצד מידת המלכות כנ"ל, לכן גם הגדרים דזמן ומקום מקורם במידת המלכות, שהמלכות מוגדרת במקום וזמן.

וכמאמר "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך" - כנגד עבר הוה ועתיד, שזהו גדר הזמן. והיות שמידת המלכות היא מקורה של הבריאה וגדר זמן, על כן שייך במידה זו גדר דעבר הוה ועתיד.

אבל באין סוף ב"ה עצמו לא שייך בחינת זמן ומקום כלל.

זמן ומקום הם גדרים המגבילים את הנבראים, וכל זה אינו שייך ב"אין סוף" שאין לו שום גדר וגבול.

והנה עסק התורה נקרא בצלמנו, שהוא בבחינת למעלה מן הזמן, משא"כ המצוות שהן בבחינת מלכות נקרא כדמותנו, ושייך בהם לשון הזמן.

ומעתה יובן ענין מעלת התורה על המצוות - ובהקדם הפירוש הפנימי בכתוב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", דידוע דהתורה היא בחינת אדם, כמ"ש "זאת התורה - אדם", ולפי זה, פירוש הכתוב "נעשה אדם [התורה] בצלמנו כדמותנו" הוא, שהתורה היא ב"צלם" ו"דמות" דלמעלה כביכול.

וההבדל בין "בצלמנו כדמותנו" הוא: "צלם" הוא תואר מהות הדבר עצמו, ואילו "דמות" אינה הדבר עצמו אלא רק "דמות" והארה ממנו (כמו דמות האדם במראה, שאין בה ממהות האדם כלל), ובפרט שנאמר "כדמותנו" בכף הדמיון.

ובתורה - בחינת "אדם" כנ"ל - זהו ההבדל בין התורה עצמה ומצוות התורה:

22 שמים לא ישוו לתורה, והיינו מצד גודל המעלה
23 שבעסק התורה כנ"ל].

24 ואף שהתורה הוא פירוש המצות, מכל מקום
25 במחשבה ודבור עדיין הוא בבחינת רוחניות,
26 אבל המצות הם במעשה הגוף בפועל ממש:
27 ואין להקשות דלכאורה עכצ"ל דהמצוות הן
28 למעלה מהתורה, שהרי התורה באה לבאר ולפרש
29 מה הן המצוות (הרי שהמצוות קדמו לתורה) - כי
30 זהו רק בשרשן, שהמצוות שרשן ב"רצון העליון"
31 והתורה היא חכמתו ית', היינו "פירוש" הרצון.

32 אבל כפי שהתורה והמצוות באות לידי פועל,
33 הרי עסק התורה הוא ענין רוחני (במחשבה
34 ודיבור), ובמילא ניתן להרגיש בעסק זה גילוי אור
35 אין סוף ב"ה ממש, משא"כ המצוות נתלכשו
36 בדברים גשמיים וקיומן הוא על ידי עשי' גשמית
37 הנעשית על ידי גוף גשמי, שהיא מציאות נפרדת
38 (בהרגשתה) מאלקות, ולפיכך הביטול להקב"ה
39 הנרגש בעבודה זאת הוא רק כמו עבד העושה
40 ומקיים מצות המלך, שמכל-מקום "הוא נפרד"
41 מהמלך, כנ"ל.

ד"ה כי ביום הזה יכפר פרק ו

1 התורה שהיא לבושו של הקב"ה כנ"ל, שבו
2 מלובש אור אין סוף ב"ה ממש שלמעלה מגדר
3 זמן, נקראת "בצלמנו";

4 משא"כ "כדמותנו" קאי על המצוות שנקראות
5 בשם "מצות המלך", לפי שמקורן ממדת מלכותו
6 ית', והיינו כמשנת"ל דגדר המצוות מחייב שיש
7 מציאות של "עבד" שהוא מציאות בפני עצמו
8 המקיים את המצוות [וכן - חפצא שבו מתקיימת
9 המצוה] - ולכן המצוות הן ממידת המלכות
10 שממנה הוא גדר הבריאה, ו"מלוכה שייך על נפרד
11 דוקא, שלכן על אלף בנינים לא ייקרא מלך".

12 וזהו שהמצוות הן "כדמותנו", לפי שמקורן
13 ממידת המלכות שאינה אלא "הארה בעלמא"
14 מאתו יתברך.

15 ומאחר שהמצוות הן ממידת המלכות (מקורה
16 של "זמן"), על כן גם המצוות הם בגדר זמן.

17 לכן קיום המצוות תלוי בזמן וקרבנות תלויין
18 בזמן בהמ"ק, משא"כ עסק התורה [שבה יש
19 גילוי אור אין סוף ב"ה שלמעלה מזמן ומקום]
20 אינו תלוי בבחמ"ק ובהן ובגרי כהונה כלל.

21 [וזהו גם ביאור דברי הירושלמי הנ"ל דגם חפצי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

17 ממש לכל ההשתלשלות דאביי"ע רק שהוא מאיר
18 ומחיה לכלם בשוה והוא בחי' מקיף הכללי שמקיף לד'
19 עולמות בשוה ממש ונק' סובב כ"ע בכללות הכל וכמו
20 שמבואר למעלה בענין מל' דאצי' בעולם הבריאה
21 שנמשך בבחי' מקיף וסובב בפרט לעולם הבריאה
22 שמאיר בו בהשוואה אחת מראשו לסופו כו' כי גם
23 הרצון שנמשך שם הוא בכללות באותו עולם כו' כנ"ל
24 וכן יובן ג"כ בכללות יותר בבחי' מל' דא"ס שנעשה
25 בחי' מקיף וסובב כללי לכל הד' עולמות דאביי"ע
26 שהוא מאיר ומחיה לכללותם יחד בהשוואה א' בראש
27 האצי' עם סוף עולם העשיה כו' להיות שבחי' הרצון
28 העליון שנמשך בבחי' מחשבה זו דאנא אמלך כו' הוא
29 בא בבחי' כללות ביותר ונק' רעוא דכ"ר כנ"ל כי
30 בשביל רצון ומחשבה זו דאנא אמלך כו' הוא שנעשה
31 בחי' רצון כללי להיות ממנו מקור לכל ההשתלשלות
32 בכלל דהיינו בחי' רצון לרצון והוא הנק' רעוא דכ"ר

1 (פב) ומעתה הנה יובן ג"כ בבחי' סובב כ"ע בכלל
2 שהוא נמשך מבחי' מל' דא"ס דהיינו
3 בחי' מחשבה הקדומה דאנא אמלך כו' כנ"ל שזהו
4 ג"כ ממש ע"ד הנ"ל בבחי' מל' דאצי' בבריאה ומל'
5 דבריאה ביצירה כו' רק שבחי' מחשבה זו דאנא אמלך
6 שנק' מל' דא"ס הוא בבחי' כללות יותר דהיינו בחי'
7 ההתנשאו' אלקית שכלול בבחי' עצמות אא"ס עדיין
8 וזהו שעלה במחשבה הקדומ' אנא אמלך פי' מחשבה
9 הקדומה היינו בבחי' העצמות ממש שנק' קדמון לכל
10 הקדומים ופי' מחשבה זו הוא בחי' הרצון שהרצון נק'
11 מחשבה כידוע אך נק' רצון קדום בחי' העצמות עדיין
12 כו' והנה כמו שמבואר למעלה במשל דהתנשאות
13 מלוכה למטה שאין הנמשל דומה עמו להיות שמבחי'
14 מלוכה שלמעלה נמשך בחי' אור וחיות ממש כו' כן
15 יובן ג"כ בכללות בחי' המלוכה שבמחשבה זו דאנא
16 אמלך שבעצמות אא"ס ממש שהוא בחי' מאיר ומחיה

46 כי כאשר עלה במחשבה ורצון הרי זה הרצון
47 והמחשבה הוא מקור להמשכת האור והחיות ממש
48 להיות הדבר חי במציאות כך וכך כמו שעלה ברצונו
49 ולא כמו רצון האדם שלא יפעול וימשוך חיות לדבר
50 מה שרוצה אבל בחי' רצון העליון הוא המחיה ממש
51 כי מיד שעלה ברצונו שיהיה כך וכך מיד נמשך האור
52 והחיות כך וכך כמו ויאמר אלקים יהי אור שחפץ ה'
53 שיהיה מציאות אור מיד ויהי אור וכה"ג בכל התהוות
54 העולמות היותר עליונים עד רום המעלות כמו להיות
55 התהוות אור האצ"י מיד שעלה ברצון ומחשב' הקדומ'
56 לזה מיד נמשך מקור התהוו' אור האצ"י רק שבחי'
57 הרצון הקדום מאיר בהעלם בבחי' סובב ומקיף מאחר
58 שנקר' רצון לרצון בכללות כנ"ל אשר ע"כ הוא מאיר
59 ומחיה לכל העולמות בשוה מטעם הנ"ל וד"ל (ויובן
60 כ"ז עד"מ כאשר הוחלט ברצון המלך לבנות פלטרין
61 גדולים וכה"ג שתכלית רצון זה הוא רק שיהיה
62 הפלטרין בנוי בשלמות כמו שהעלה ברצונו מכבר
63 וא"כ ה"ז רצון כללי בלבד אך הנה כלול בו כל פרטי
64 הרצונות הבאים בו בגלוי אח"כ שהרי לאחר שעלה
65 ברצונו בכלל שיהיה לו בנין פלטרין זה מוכרח שיתחיל
66 במלאכתו בפ"מ ה"ז רצון שני הבא בגלוי להתחיל
67 מלאכתו עכ"פ ולאחר שהתחיל מוכרח שיעלה רצון ג'
68 איך ובמה לעשותו אם באבנים או בעצים ובאיזה ציור
69 וכה"ג ואח"כ בעסקו במלאכת הבנין מתחדשים לו
70 רצונות רבות פרטיות לכל דבר מלאכ' שבו בפרט כמו
71 לקירותיו ולחלונותיו ודלתותיו והרצפה עד כלות גגו
72 וכל פרטי חלקיו הקטנים הגם שהם דברים טפלים
73 לטפלים כמו העפר שבקרקע שתחת הרצפה או העפר
74 שע"ג הקורה וכה"ג לכל א' בא רצון בפרט כי א"א
75 שיושלם שלמות ענין הבנין בלעד' והרי גם הן נכללים
76 בכלל הרצון השלם שעלה ברצונו תחלה מכבר שיהי'
77 לו בנין פלטרין ומאחר שבלעד' לא נשלם הרצון
78 הכללי הזה א"כ הרי אין הפרש כלל לענין שלמותו של
79 הרצון הקדום בין עיקר תחלת רצון המלאכה לגמר
80 רצונותיו הקטנים בסופו בגמרו בדברים הטפלים וכה"ג
81 כי כלם בשוה עלו ברצון הקדום כי ודאי כאשר עלה
82 והוחלט אצלו שיהי' לו בנין פלטרין ידע שא"א לבנין
83 בלא מעזיבה שע"ג הקורה או עפר שבקרקע הרצפה
84 וכה"ג וא"כ עלה ברצון הקדום שיהיה גם מעזיבה
85 בבנין פלטרין וכה"ג וא"א לומר שמה שיש שרש
86 לרצון בעיקר הבנין ברצון הכללי הוא יותר נעלה
87 משרש הרצון האחרון הקטן בעשיית הרצפה וכה"ג
88 מאחר שכל עיקר ענין רצון הכללי הקדו' הוא רק שיהי'
89 לו פלטרין א"כ מה לו ענין הפרש בין רצון שבתחלת
90 מלאכתו לרצון שבסוף מלאכתו הכל ברצון א' הוא

1 כו' כי הנה בחי' רצון הבא בגלוי להאציל לעולם
2 האצ"י ונק' כתר דאצ"י שנמשך ממל' דא"ק וכה"ג הרי
3 צריך להיות בתחלה רצון והסכמה שיהיה לו רצון זה
4 וא"ל לא יעל' ברצונו להאציל כלל וכן בחי' הרצון
5 העליון שבא בגלוי לברוא עולם הבריאה כו' הרי צ"ל
6 תחלה בחי' רצון לרצון זה הפרטי וא"ל לא היה עולה
7 ברצונו בגלוי לברוא כו' וכן להי' לו לרצון בגלוי
8 לעול' היצ"י כמ"ש בראתיו יצרתיו כו' הנה מקור כל
9 הרצונות הללו הוא הנקרא רעוא דכ"ר שהוא אשר
10 הוסכם ברצון קדום שיהיה לו רצון להשתלשלות
11 העולמות בכלל וממילא נמשכין אח"כ בחי' רעוין
12 פרטיים כמו הרצון להאציל והרצון לברוא כו' עד
13 שאפי' בחי' ומדרגה היותר תחתונה שבסוף עולם
14 העשיה עלה תחלה בהסכם ורצון הקדום שנק' רעוא
15 דכ"ר או מחשבה הקדומה כו' ואין הפרש בין התהוות
16 הרצון להאציל להתהוות הרצון שבסוף העשיה להיות
17 יש גשמי כמו כל אשר חפץ ה' עשה ממש כו' לכלם
18 מחי' בשוה ממש מבחי' רעוא דכ"ר שהוא בא מצד
19 בחי' מחשבה דאנא אמלך הנק' מל' דא"ס וז"ש בע"ח
20 שמאיר ומחי' לכל העולמות דאבי"ע בשוה ממש שהרי
21 כמו שעלה ברצונו הפשוט שנק' מחשבה ורצון קדום
22 להיות עולם האצ"י כמו"כ ממש עלה ברצונו הפשוט
23 הזה להיות עולם הבריאה ועולם היצירה עד בחי'
24 ומדרגה היותר תחתונה שבסוף העשיה כו' וא"כ אין
25 הפרש בין בחי' התפשטות הארה וחיות שנמשך
26 ממחשבה ורצון קדום זה לעולם האצ"י בין הארתו
27 והתפשטותו בבי"ע להיות עשיה גשמית דהיינו מאחר
28 שהיה רצונו הקדום להיות עשיה גשמית ממש כמו
29 שהיה רצונו הקדום להיות בחי' האצ"י וא"כ גם בחי'
30 עשיה גשמית מקבל בחי' אור וחיות דמל' דא"ס שהוא
31 בחי' רצון ומחשבה הקדומה כמו שמקבל עולם האצ"י
32 ממש בשוה ונמצא שבחי' התפשטות מלכותו ית'
33 העצמות שנקרא מל' דא"ס הוא בכל העולמות בשוה
34 אפי' בחומריות העוה"ז וגסותו וז"ש דלית אתר פנוי
35 מניה כו' מניה ממש לפי שבבחי' מל' דא"ס עצמו שוין
36 מעלה ומטה ממש ונק' סובב כ"ע בכלל רק מפני
37 שרצונו הקדום שבעצמות ה"ה בבחי' א"ס ממש שאינו
38 בא בגלוי למט' בעולמות אלא הוא סתום ונעלם בבחי'
39 העלם העצמות שנק' סתימו דכל סתימין כו' ע"כ נק'
40 בחי' הארה זאת בשם סובב כ"ע שאינו מאיר רק בבחי'
41 מקיף אמנם אין הפירוש דסובב שהוא סובב ומקיף
42 מלמעלה בלבד ואינו מאיר ומחיה כו' אלא שהחיות
43 והשפע הוא בא בבחי' סובב שאינו בבחי' גילוי אלא
44 בהעלם אבל הוא מאיר ומחיה ממש שהרי נק' מחשבה
45 הקדומה ופי' מחשב' ורצון היינו בחי' אור וחיות ממש

9 וגם בסופו הם בהוצאה מועטת מאד על שניהם יחול
10 הרצון הכללי בשוה ולא יחול הרצון הכללי ביסוד
11 הבנין בבחי' פנימית יותר מבגו ורצפה שלו אע"פ
12 שמצד בחי' גילוי הרצון יחול ביסוד ועיקר הבנין
13 בפנימית יותר כו' מפני שלענין כללות הרצון שעלה
14 תחלה שיהיה לו פלטרין אין הפרש בין תחלתו לסופו
15 כלל ושניהם עלו בשוה ברצונו בענין כללות רצונו
16 בדבר זה וד"ל:

שער הפורים

1 רוצה דהיינו כמו שרוצה בעיקר הבנין מטע' שעלה
2 כבר ברצונו כן הוא רוצה בדבר הצריך לבנין בסופו
3 מטעם שכבר עלה גם זה ברצונו תחלה ועל שניהם
4 יגזור אומר ברצון א' פשוט שהוא מפני אשר כבר עלה
5 ברצונו שיהי' לו פלטרין כמו שא"א להיות בלי שיגזור
6 על תחלת מלאכתו כן א"א שיהיה גמרו מבלי שיגזור
7 על מלאכת סופו וע"ד דוגמא הגם שסודות הבנין
8 צריכים הוצאה מרובה ועל חלקיו הטפלים שברצפה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

14 וז"ש אין כל חדש תחת השמש תחת השמש דוקא
15 שהוא בחי' ממכ"ע כי שמש ומגן הוי' אלקים כמו מגן
16 ונרתק שמכסה ומסתיר על אור השמש כמו"כ שם
17 אלקים הוא נרתק לשם הוי' להעלים האור דשם הוי',
18 וזהו האור שנמשך בבחי' ממכ"ע שהוא רק הארה וזיו
19 בעלמא ונק' זיו השכינה ובוה אין כל חדש שאין נמשך
20 חיות ומוחין חדשים רק בחי' ואתה מחי' את כולם
21 שמחי' תמיד הכל בסדר והדרגה א' ונק' לחדש הישנות
22 שתמיד מחי' העולמות באופן וסדר א' ונק' בחי'
23 השתלשלות עו"ע משא"כ ימי קדם הוא קדמונו ש"ע
24 שהוא למעלה מהשתלשלות כו' ומשם המשכת אור
25 חדש גם בבחי' ימי עולם, וז"ש וערבה לה' כו'
26 שיומשך בימי עולם מבחי' שנים קדמוניות.

ערב שבועות תרס"ז

1 **ובזה** יובן פי' בכל יום יהי' בעיניך כחדשים, ויש בזה
2 שני פירושים, הא' ע"י התבוננות בזה גופא
3 שע"י מצות ממשיכים אור הסובב כ"ע דכולא קמי'
4 כלא חשיב מזה גופא יוכל להתעורר מדת האהבה
5 לקיום מצותיו ית' ושיהי' כחדשים בכל יום, ופי' השני
6 כי ע"י קיום המצות יוכל להמשיך התגלות האור
7 מסוכ"ע שהוא אור חדש ממש דהיינו מה שלא האיר
8 עדיין בסדר ההשתלשלות עו"ע ומשם מלמעלה
9 מהשתלשלות נמשך ומאיר אור חדש בבחי' ממכ"ע,
10 ולכן ע"י התבוננות זו יהי' בכל יום המצות בעיניך
11 כחדשים ממש כי נוכל להמשיך אור חדש בכל יום
12 מבחי' סוכ"ע שהוא בחי' אוא"ס ב"ה שבלי גבול ולכן
13 אין מניעה שיומשך מוחין ואורות חדשים בכל יום,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

10 מ"מ לא תוציא צמחה מצד עצמה רק כשיבא עלי' מטר
11 מן השמי' והרוה את הארץ אז דוקא והולידה והצמיחה
12 מאין ליש כנ"ל, וגם מי התהום עולה ומשקה
13 וכמאז"ל אין טפה יורד מלמעלה שאין טפיים עולים
14 כנגדן, ובחי' מטר השמי' הוא הנק' בס' הקבלה בשם
15 המשכת מ"ד שהמה הגורמי' להצמיח כו', ואע"פ
16 שהצמיחה בעצם היא מכח הארץ דוקא שבארץ דוקא
17 מלובש כח הצומח להצמיח, עכ"ז לא יש בכוחה
18 להצמיח כ"א כאשר תקבל בחי' המשכת המ"ד דוקא,

1 **והנה** עכשיו בזה"ג עדיין לא עלתה בחי' המל' הנק'
2 סוף להיות נעוץ בתחילתן כנ"ל אלא מקבלת
3 השפע מבחי' חכ' בלבד, וזהו מגיד מראשית אחרית
4 פי' מגיד ל' המשכה כמו נהר דנגיד ונפיק כו' והיינו
5 שבחי' הראשית דחכ' הוא אשר בא ונמשך להאיר עד
6 בחי' המל' דאצי' הנק' אחרית סודכ"ד כו', ולא למעלה
7 מן החכ' שהוא בחי' האין שממנו תמצא החכ',
8 והמופת לזה אנו רואי' למטה בארץ הלזו התחתונה
9 הגשמיות שהגם שיש בה כח המחדש להצמיח כנ"ל

מה שילדת הוא רק נקבה בחי' קטנות האהבה לבד, אבל אם האתעדל"ע נמשך ע"י אתעדל"ת שהוא ע"ד אשה כי תזריע אזי וילדה זכר, פי' שכשנמשך בדרך אתעדל"ת אתעדל"ע אז ההמשכה הבאה מלמעלה היא בבחי' פנימיות יותר ונמשך להיות בחי' יאר ה' פניו אליך בבחי' פנימיות הלב כו' אזי יולדת זכר הוא בחי' אה"ר דכלל מאדך בחי' בלי גבול. הנה מלבד כל הנ"ל בזיווג זכר ונוקבא אם ההתעוררות בא ממנה מלמטלמ"ע הנה בה יש כח כוונת נעיצת התחילה, אשר לכן בה דוקא נמצא הכח להוליד בדומה לו דוקא והוא בחי' כח האין הנמצא בה להוות מציאות היש.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

וכמ"ש וכל שיח כו' כי לא המטיר כו', וכדוגמא זו בזיווג זכר ונקבה הנה הגם שבהנקבה דוקא הוא הכח להוליד בדומה לו מ"מ לא תוליד מעצמה, כ"א כאשר תקבל בחי' המשכת המ"ד דוקא כו'.
ואמנם מ"מ בזה יש יתרון גם עתה אם ההעלאת מ"ן נמשך ממנה לעורר המשכת המ"ד, הנה מלבד מה שזהו ע"ד אתעדל"ת אתעדל"ע שנת' בד"ה וישם את הכיור, דהן אמת שהאתעדל"ע הבאה מלמעלה בלי אתעדל"ת היא ג"כ מבחי' גבוה מאד והיינו מבחי' כי חפץ חסד הוא, אמנם זהו ע"ד איש מזריע תחלה יולדת נקבה, פי' אפי' אם נמשך מזה בחי' הולדה בנשי" מ"מ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

תחת העולמות ואינו דבוק בו, כלומר למרות שהקו נמשך מהעיגול, אין הוא דבוק בקצה השני של העיגול, שהרי אז לא היה בו חילוקים כי משני צדדיו היה דבוק באור אין סוף. וכציוור עיגול גדול שבתוכו נמשך קו עד אמצעיתו בלבד. הרי על ידי זה שרק בצדו האחד דבוק באור אין סוף יש בחקו ראש וסוף ומעלה ומטה כו', ועל ידי זה יש בעולמות וספירות גם בן מעלה ומטה דהמקבלים – העולמות שמקבלים מעליונו של קו שקרוב יותר אל האור אין סוף שהוא בחינת מעלה שבו הרי הם בבחינת מעלה וכל מה שמתרחק מקצהו העליון הרי זה בבחינת מטה כו'. - הקו הוא כקרן אור שמתרחקת וככל שמתרחקת ממקורה עוצמתה נחלשת. ולכן העולמות העליונים כמו 'אדם קדמון' מקבלים מראשית הקו, ועולמות תחתונים מקבלים מתחתית הקו, מכאן שהחלוקה לעולם עליון ותחתון היא כתוצאה מהקו.

וזהו שחקו נקרא קו המדה¹²³ – כיון שאור הקו פועל את המדידה בעולמות.

כעת חוזר הרבי נ"ע לרעיון הכללי – שמדידת הכלים היא לפי האורות, ומוכיח זאת מספרי הקבלה:
וכמו שכתוב בעץ חיים דהמשכת הקו הוא בכדי לעשות מעלה ומטה כו', - כל הסיבה שהקו נמשך בצורה מוגבלת הוא כדי ליצור מעלה ומטה דאם היה ההמשכה שלא על ידי חקו אלא ישירות מהאור אין סוף, לא היה מעלה ומטה בעולמות דכל עולם היה בהשוואה בכל חלקיו ולא היו ניכרים בו חלקי י' ספירות כו' כמו שמבואר במבוא שער¹²², - אם היה נמשך אור אין סוף שלא על ידי חקו – ספירת החכמה לא היתה מעל ספירת הבינה, ועולם אצילות לא היה מעל עולם הבריאה וכו'. והסיבה לחלוקת המעלה והמטה, היא מכיוון שהאור נמשך בצורה של קו. ועל כן הוא ההמשכה על ידי חקו בכדי שיהיה מעלה ומטה כו', צורת הקו היא זו שנותנת את האפשרות לחלוקת המעלה ומטה: דלהיות שהקו בקצהו העליון נוגע ורבוק באור אין סוף ברוך הוא כציוור העיגול שנמשך ממנו קו ובקצהו התחתון אינו נמשך עד האור אין סוף הסובב

הרי כל האור היה שוה באחדות ובהשוואה גמורה ואין בו לא תחילה ולא סוף. עד שנאמר כי מקום ההתחלה תקרא מעלה, ומקום הסוף יקרא מטה. וגם כיון שהכל אור א' בהשוואה לא היה בו שום שם או כינוי, כי השם מורה על דבר קצוב ומיוחד, להכיר הפרש שבין ספירה זו לחברתה, אמנם כיון שהכל אור א' לא היה שייך בו שם או כינוי או אות או נקודה ולא שום דמיון ותמונה כלל.

(123). ראה ספר המאמרים תקס"ה חלק א' עמוד ב. אור-התורה שלח סוף עמוד תצג ואילך. ועוד.

122). בתחילתו פרק א', וזה לשונו: דע כי טרם שהאציל המאציל את האצילות וכל העולמות האלו אשר הם עכשיו נאצלים ונבראים ונוצרים ונעשים. הנה אז טרם שנאצלו היה הא"ס ממלא כל המקום הזה אשר בו עומדים ד' עולמות אבי"ע האלו ולא היה שום דבר חוץ ממנו. ואפילו בחי' ריקנות ואויר פניו בתוכו או בשום צד מצדדיו לא היה בשום אופן שבעולם כי אותו האור לא היה לו סוף כלל ועיקר. וכיון שהכל היה ממולא מן האור ההוא הנקרא א"ס א"כ לא היה הפרש בו מקצותיו אל קצותיו עד שיצדק בו בחי' מעלה ומטה פנים ואחור, כמו שיצדק עתה אחר אצילות הי"ס. והטעם כי

19 למעלה מהשגה ובחכמה מאיר האור אין סוף כמו שהוא
20 למעלה מגדר השגה עדיין בו' ולכן זה נקרא בקירוב
21 מקום וכמו שיתבאר במאמר הבא באריכות.
22 לסיכום, המדידה בכלים היא לפי המדידה באור, וכמו
23 שרואים בעץ-חיים שהמעלה ומטה שבעולמות תלוי
24 בקירבה שלהם לקו, שכלל שהעולם מקבל מראשית
25 הקו הרי הוא נעלה יותר, ובקו עצמו ראשית הקו נקרא
26 מעלה.
27 וידוע גם כן שיש צינורות פרטים לכל ספירה בפרט בו',
28 - לכל ספירה יש צינור פרטי שהוא מתחבר לצינור
29 הכללי שהוא הקו, וכמו לדוגמא צינור ענק של מים של
30 "המוביל הארצי", וממנו נמשכים צינורות פרטיים וכו'.
31 עד שמגיע לכל בית ובית. ועיין מה שכתוב מזה בביאורי
32 הוזהר¹²⁶ פרשת וישלח על פסוק כי ישרים דרכי ה' בו'.
33 ובפרד"ם בשער ערכי הכינויים¹²⁷ אות ש' כתב שיעור
34 קומה כלומר שהפירוש של ביטוי זה "שיעור קומה"
35 שאמר רשב"י בזהר, הוא שהנשמה המתאחדת בתוך
36 הספירות כלומר האור שמתגלה בהם נקרא שיעור

1 (עיין מה שכתוב בהביאור של המאמר דועתה יגדל שלא
2 נדפס¹²⁴, ויש לומר דמקור הדבר של המובא בביאור שם
3 הוא מעין חיים הנוכח לעיל)
4 והסיבה שנקרא קו המדה: להיות שעל ידי הקו הוא
5 מדידת האורות, אם ההמשכה היא מעליונו של הקו
6 וכמו פרצוף אדם קדמון שמקבל מבחינה העליונה של
7 הקו שהוא בקירוב לאור אין סוף ברוך הוא, שהרי הוא
8 העולם הראשון שנאצל לאחר הצמצום, והעולמות
9 שלמטה מאדם-קדמון מקבלים בבחינת ריחוק בו',
10 שהמדידה של העולמות תלויה בקירבתם לאור הקו.
11 וכן הוא בכל ספירה בפרט בו'. - כמו שבעולמות
12 באופן כללי א"ק הוא עולם עליון כיון שמקבל מראשית
13 הקו, כך בספירות גופא, ספירת החכמה היא עליונה
14 יותר כיון שהיא מקבלת יותר מראשית הקו.
15 שזהו מה שכתוב בעין חיים¹²⁵ דבכתר וחכמה מאיר אור
16 אין סוף בקירוב מקום ובחינה בריחוק בו', והיינו
17 שכחינה מאיר האור אין סוף כמו שהוא בגדר השגה
18 שזה נקרא כבר ריחוק, שהרי האור אין סוף עצמו הוא

הרחקה כלל לכן הכתר נקרא אין סוף (פי' כתר דמ"ה סוד עתיק)
וחכמה מקבל ע"י כתר אך בינה קבלה אור האין סוף ע"י הרחקה כי
עתה האין סוף רחוק ממנה ויכולה לקבלו והו"א אינו מקבל האור
כ"א דרך חלון ונקב צר אשר בתוך החלון ההוא עובר האור בלתי
מסך כלל אלא שאין דרך רחב רק צר מאד אבל הוא קרוב כי מן
הבינה אל הו"א אינו רחוק אבל נוקבא דעיר אנפין נמשך לה האור
דרך נקב וחלון כמו הו"א אך שהוא בהרחקה הרי הם ד' בחי' אשר
בהם יובדלו פרטי האצילות מיניה וביה אבל כולם הם בלתי מסך
כלל ועיקר לכן נקרא עולם האצילות כי האור האין סוף עצמו
נחפשת בכלי בלתי מסך ואמנם משם ולמטה אין אין סוף עצמו
מתפשט רק הארה היוצאה ממנו דרך מסך והוא כי המסך ופרגוד
המבדיל בין אצילות לבריאה כנוכח לעיל.

126. לכ"ק אדמו"ר האמצעי, חלק א עמוד יט, זה לשונו:
דהנה ידוע בתחילת הע"ח דאור הא"ס היה ממלא את כל מקום
החלל בו' לפי שהוא אור פשוט בתכלית וגם עתה הוא למעלה מכל
ההשתלשלות דאב"י ע שנמשך מבחי' הקו וחזו"ת נק' סוכ"ע הכללי גם
לאחר שנמשך צמצום הקו"ח ומקיף את כל ההשתלשלות מראשית
המשכת הקו"ח עד רגלי העשייה ממש בהשתוות כמ"ש ומתחת
זרועות עולם כמשל העגול המקיף מכל צד בהשתוות ואין בו בחי'
מעלה ומטה כלל כידוע דקמיה כחשיכה כאורה בו' אך לאחר שהיה
מל' דא"ס זה ממלא כל מקום החלל צמצם א"ע ונעשה בחי' מק"פ
באמצעותו כנ"ל כמ"ש בע"ח ונמשך בצמצום בבחי' קו"ח כידוע וכן
הקו"ח הזה נמשך למטה מטה להיות מקור לי"ס דאצי' בכלל גם
בפרט הקו"ח הזה הנה הוא עובר בכל האצי' כמו עד"מ הצנור
שמקלח בו מים מהנהר הגדול ובעברו בשטח הארץ ממשך ממנו
קילוח המים לכלים רבים הנמצאים שם סביבו עד שיתמלא תמיד
מן הצנור הזה העובר שם והרי בהכרח לומר שיש ג"כ צנורות
המסתעפים מהצנור הגדול כדי שתעבור השפע ע"י צנורות לכל כלי
וכלי בפרט ויש לכל כלי וכלי צנור קטן מיוחד אליהן בלבד וכולם
מקבלים מהצנור הגדול הממלא כולם והצנור הגדול מקלח תמיד
בלי הפסק אך לולא הצנור הזה לא היה מתקבל מהנהר שפעם בכלים
הקטנים כי היה הנור שוטף הכל. עיין שם המשך הביאור.
127. שער כג פרק כא.

124. נמצא במאמרי אדמו"ר הזקן שנת תקס"ג, חלק ב, עמוד
תקפו ואילך. וזה לשונו שם (נוסחה ראשונה): ולהבין שרשן של
כל הדברים הנ"ל, צ"ל תחלה, ענין קו המדה שנו' בזה, שנקר'
בוצינה דקדוניתא בו', ופי' שקו המדה, הוא בחי' הקו והחזו"ת הנ'
בע"ח בו' שנמשך מאור א"ס ב"ה בו', שהוא נמשך ויורד בתוך כל
הי"ס בו', והוא נק' קו המדה בו'.
והענין הוא, שלכך נק' קו המדה בו', שהוא מודד לכל הי"ס שיוכלו
ליאצל בחי' י"ס מאור א"ס ב"ה, פי' כי אור א"ס ב"ה כשמו כן הוא,
שהוא בחי' א"ס ממש בלי גבול ותכלית כלל ולכן א"א שיאצל ממנו
בחי' י"ס (בבחי' התחלקו' ל"ס בו') בלתי שיהי' קו המדה, כי בלא
הקו המדה, איז שכשהי' נאצלה בחי' חכמה קדומה הי' נמשכ' והולכת
בבחי' א"ס ממש, שלא הי' פוסקת כלל בלי גבול כלל, ולא הי' אפשר
שיאצל מדה אחרת שלמטה הימנה, כי לא הי' פוסקת כלל בחי'
חכמה מלהתמשך, שיוכל להיאצל בחי' מדה אחרת שהוא מדת חסד
קדומה שלמטה הימנה בו', ולא הי' אפשר כלל אז שיומשך מאור א"ס
ב"ה בחי' י"ס בבחי' התחלקו' למעלה ומטה בו' שתיכף כשהי' נמשכ'
בחי' חכמ' לא הי' פוסק' מלהתמשך ולא הי' באפשרי שיומשך בחי'
מד' אחרת שלמטה הימנה והי' רק בחי' חכמה בו' וד"ל כלל כנ"ל
וד"ל. ולזה הוא קו המדה, שהוא המודד כל הי"ס בבחי' מדה בו'. פי'
שהמדידה שלו הוא בחי' צמצום והסתר, שכשנאצלה מבחי' חכמ'
בו' איז הוא מודדה שיהי' נמשכת בבחי' מדה וגבול כמה במדה
יומשך ליאצל מדת חכמה ולא יותר. עיין שם המשך הביאור.

ובעמוד תקפ"ח כתב שם: אך צ"ל משנ"ל, שהקו המדה הוא נמשך
ויורד בתוך כל הי"ס בו', איך שייך בבחי' שלמעלה מן המקום בו'
בחי' מעלה ומטה בו'. והענין הוא, שאין הפי' של בחי' מעלה ומטה,
שלמעלה שהוא בבחי' מקום חו", כ"א הפי' של מעלה ומטה
שלמעלה, הוא בבחי' במדרגה בו', שבחי' חכמה הוא נעלה במדרגה
מבחי' חסד שהוא למטה ממנה במדרגה בו'. וכן מידת חסד, היא
נעלה בהדרגה ממתד גבורה שלמטה הימנו במדרגה, וכן בכולן הפי'
של בחי' מעלה ומטה, הוא הכל בבחי' ההדרגה שזו נעלה במדרגה
מזו בו' כנ"ל וד"ל.

125. שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק א'. וזה לשונו שם:
דהנה הכתר שבאצילות מאיר בו האין סוף בלתי שום מסך ושום

32 היינו שהכלי הוא לפי האור. ואחר כך לפי אופן זיכוך
33 הכלים ממשיכים את האור בו. היינו שהאור הוא לפי
34 הכלי.
35 וכל זה שיש התחלקות בספירות באופן של מעלה ומטה
36 אינו שייך אלא רק באורות פנימיים שבאים בבחינת
37 התלבשות בכלים שיש בהם המדידה בבחינת התחלקות
38 דמעלה ומטה בו. אך לא באור הסובב, המקיף, ששם
39 אין התחלקות של מעלה ומטה.
40 ועל פי הנזכר לעיל שיש מדידה והתחלקות בספירות
41 יובן מה שכתוב ובראשי חרשיכם, והקשה בזה כפי
42 שהובא בתחילת המאמר וכי כמה ראשין אינן והלא
43 לית רישא לסיהרא אלא שמשא (וכי כמה ראשין יש
44 לירח והרי אין ראש לירח אלא השמש שהיא הראש
45 לגבה)? אלא ראשי תרין – שתי ראשים יעקב ויוסף.
46 כלומר, שיש שני ראשין בכל חודש וחודש שהם יעקב
47 ויוסף, ופירש ה'מקדש מלך' על הזוהר, דיעקב ויוסף
48 הם ספירות תפארת ויסוד. ועל זה הקשה בתחילת
49 המאמר – שלכאורה אינו מובן הפירוש של ה'מקדש
50 מלך' בזוהר, והלא ההמשכה מתפארת גם כן עוברת על
51 ידי יסוד, וכנודע שכל ההמשכות הן מיסוד, ואם כן
52 מדוע מחשיב את היסוד לראש בפני עצמו?
53 ונקודת הביאור דלהלן – שיש השפעה מתפארת (כנגד
54 יעקב), ויש השפעה עמוקה יותר מבחינת היסוד (כנגד
55 יוסף), שדוקא יוסף מגלה את בחינת "ישראל" שלמעלה
56 מבחינת "יעקב". ולכן יש לירח "שני ראשין" כי הן שתי
57 השפעות נפרדות, מבחינת התפארת, ומבחינת היסוד
58 שמגלה את בחינת ישראל. לא כפי שחשבנו שכל
59 ההשפעות רק "עוברות" דרך היסוד, אלא יש בהשפעת
60 היסוד תוספת מרובה של השפעה שאין בהשפעה
61 הרגילה של ה"תפארת".

שבת פרשת פנחס תע"ב

כל ז"א וחוג יסוד ביסוד ממש של ישראל ורחל.

1 כלומר ענין של מדידה מפני שהיא הנותנת שיעור לכל
2 הקומה היינו גוף וכלי הספירה והיא האומרת לספירה
3 די בו, או לחילופין מגדילה אותם. כלומר שהמדידה
4 בכלי וגוף הספירה היא מצד ה"נשמה" היינו האור. וכן
5 כתב בשער עצמות וכלים פרק ז'
6 אלא שבמאמר המוסגר מדייק הרבי נ"ע שיש הבדל
7 בעניין זה בין הרמ"ק בפרד"ס לשיטת ה'עץ חיים':
8 (ולפי מה שכתב שם הפרד"ס והו רצון המאציל ברוך
9 הוא בענין הספירה, המדידה של האור והכלי הוא
10 הרצון של המאציל בספירה עצמה, כלומר הפרד"ס שם
11 את הדגש למדידה בתוך הספירה עצמה, ולא מדגיש
12 שראשית המדידה היא כבר בהאצלת הקו. וזהו על פי
13 שיטתו, שהמדידה היא רק מצד הכלי ולא מצד האור.
14 ולפי מה שכתוב בעץ חיים הוא לפי מה שכבר נמדר
15 בהרצון עליון בראשית ההתהוות, עוד לפני האור
16 שבספירה עצמה, אלא כבר באופן המשכת הקו יש את
17 המדידה של הרצון העליון בבחינת הקירוב והריחוק
18 שבו בו).
19 ונמצא מסקנת הענין דהמדידה דמעלה ומטה הוא
20 בהאור באיזה אופן הוא – בין לשיטת הפרד"ס ובין
21 לשיטת ה'עץ חיים' – נמשך בהספירה בו,
22 הרי לפי זה נמצא שבעשר ספירות יש התחלקות מעלה
23 ומטה הן בהאורות והן בכלים, – וכפי שבפרק הקודם
24 הסביר בהרחבה שהמעלה והמטה היא מצד הכלים,
25 ובפרק זה הוסיף וחדש שעיקר המדידה היא באורות.
26 איך שיחיה מה קודם למה אם שהמדידה היא בהאור
27 ובאופן כזה נתהווה הכלי כפי שביאר בפרק זה או
28 שהמדידה היא כהכלי ובאופן כזה תמשיך את האור בו.
29 כפי שהתבאר בפרק הקודם. דבאמת שניהם אמת
30 דבתחלת ההתגלות המדידה היא בהאור באיזה אופן
31 יאיר ויתגלה דלפי אופן זה הוא התהוות הכלים בו,

128). מערכת אות מ"ם, סעיף לר, וזה לשונו שם: מוסף נק'
היסוד כי הוא בא בסוד תוספת גם כי במוסף המלכות נגדלת באורך

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ט

4 הפהמית, דהינו שהנפש הפהמית מעלים ומסתיר עליו
5 כו', ולזאת צריך להיות תחלה גורעין ואחר כך
6 מוסיפין. דהנה נתבאר לעיל, דגורעין הוא להסיר

1 (יג) והנה מאחר שהנפש הפהמית אקדמיה
2 טעניתיה^ט, הנה פאשר הנפש האלקית
3 בא ומתגלה לאחר י"ג שנה, הרי הוא מתעלם בהנפש

טז. קדמה טענתה.

בתקף, ולזאת צריכים לשפר תחלה פללות החמירות
שלו, ומה גם שעקר התקון והברור לעשותו כלי שיף
בהפחות שלו, והינו להפכם לאלקות, שגם הוא ירצה
באלקות כו', וכאשר הוא בתקף הישות אינו בערף
כלל שינח אצלו איזה ענין אלקי, וירצה באלקות כו',
כי אם צריך להיות תחלה שבירת החמירות העב, שזה
צריך להיות בבחינת העברה לגמרי, דגם בהפחות
שלו, הרי הציור הרע צריך העברה לגמרי, רק הכח
המתאנה יכול להתהפך כו', וכמו שמבאר במקום
אחר¹⁵, ומכל-שכן שהחמירות הפלילית אי אפשר
להתתקן, שהרי זהו ציור הרע שמטבע ומשרש בו כו',
כי אם צריכה שבירה והעברה לגמרי כו', ואחר כך
יכול להיות העבודה בתקון הפחות שלו כו'. והנה
בראש חדש אלול הוא זמן הרחמים, שאז מאירים י"ג
מדות הרחמים, ואז עניני עבודה בנקל יותר, דכתיב
"ואנכי עמדתי בהר פימים הראשנים", מה הראשונים
ברצון אף אלו ברצון, ולכן הנה העבודה בימים אלו
היא בנקל יותר, ובסוף חדש אלול הם ימי הסליחות,
שהם ימים קבועים לימי דין וחשבון, במה שעבר עליו
במשך השנה, ומתבונן איך פי בהכל ילף כו',
ומתמרמר בנפשו מאד על זה, ושב אל הוי' בכל לבו
ונפשו ומאדו, והוא הכנה אל העבודה דראש השנה,
דבראש השנה הרי העקר הוא העבודה דקבלת על
מלכות שמים בכל מיני עבודת עבד, וכפי אפן עבודתו
בימי הסליחה, לעקר רצונו מכל עניני עולם בכלל,
ועניני הפרטים בפרט, באפן כזה תהא עבודתו בראש
השנה.

קצור. ימשיך דגפוש האלקית מתעלם בגפוש הפהמית
דאקדים טעניתי, ולכן צריך להיות תחלה
הסרת ההסתר. בגפוש הפהמית עצמה גם כן צריך
להיות תחלה שבירת פללות החמירות ואחר כך
מתקנים כחותיו. בחדש אלול העבודה בנקל, וזהו
הכנה להעבודה דראש השנה.

ג' דסליחות, תש"ט

חמירות העב, וכענין "שכחי עמך" כו', דהינו
החמירות שהוא מרגל בהם מצד התולדה כו', הרי
קדם ההסרה הזאת מסתר ונעלם הנפש האלקית
בחמירות דגפוש הפהמית, ד"רשע מכתיר את הצדיק",
ואינו נראה ונרגש בו כלל איזה ענין אלקי כו'. והנה
הנפש האלקית בעצם הוא כלי לאלקות, ולכן הנשמות
נקראים פסא להקדוש ברוך הוא, וכמו שאומרים "הוא
קנים וישמו קנים וכסאו נכון", דקאי על נשמות
שנקראים פסא¹⁴, לפי שהן כלי לאלקות, דכאשר עוסק
בהשגה אלקית, הרי הוא מבין ומרגיש את הענין
האלקי, שבא בבחינת הנחה טובה בנפשו, והאור
האלקי מאיר בנפשו שמתפעל בזה כו'. אבל כל זה
הוא כשהנפש האלקית הוא בהתגלות, מה שאין כן
כשהוא מסתר בהנפש הפהמית, הרי אין מאיר בו
האור האלקי, וכמו שכתוב "כי אם עונותיכם היו
מבדילים" כו', וכמו שמבאר באגרת התשובה פרק ה,
דאין שום דבר חוצץ ומפסיק לפניו "כי אם עונותיכם
היו" כו', לפי שהם נגד הרצון העליון ברוך הוא כו'.
ולזאת בהכרח להסיר תחלה החמירות העב על ידי
ההגברה על נפשו בבחינת פניה בפעל כו', בכדי
שיתגלה הנפש האלקית במקצת על כל פנים, ואז יכול
להאיר נפשו באור האלקי על ידי השגה כו', אבל
תחלה צריכים להסיר החמירות בכדי שיתגלה הנפש
האלקית, ואחר כך באמת צריך להיות העבודה מצד
הנפש האלקית כו'. וכמו כן מצד הנפש הפהמית
גופא, צריך להיות תחלה שבירת החמירות העב, בכדי
שיהיה באפשרותו להתתקן כו', דכל זמן שהוא בתקף
יותר, אי אפשר לפעל בו ההכנעה והבטול, מפני
שאינו מתפעל כלל מהאור האלקי, ואין האור דגפוש
האלקית פועל בו הבטול, אם לא בענין התשובה,
שזהו התגלות יתרה מהנפש האלקית, הרי זה פועל גם
כשהנפש הפהמית הוא בתקף כו', אבל העבודה שעל
פי טעם ודעת, אינו פועל בהנפש הפהמית כשהוא

(14) ראה ברכות לב, א: כסא של שלש רגלים. ולהעיר שעולם
הבריאה הוא עולם הכסא וגם עולם הנשמות, כידוע.

(15) ראה דרושים דפרי אדומה (לקוטי תורה פרשת חוקת
ועוד).

לקוטי דיבורים

אלפים רובלים זהב, ואחרי אשר נקרא ונשאל לדין
וחשבון, לחקירה ודרישה, אי' איפוא הנחסר
בהקאסע, בראשונה לא ידע כלום מה להשיב כי
מרום פשטותו טפשותו... על כולנו שכרותו, אינו יודע

ועד החורף מתנהג הכל בחסדי ד' בשלום ושלוח
ולמעלה מדרך הטבע ממש, אבל בחודש יאנוואר
תרפ"ז נתגלה ונתודע אשר ה"אפראודאם" גנב
מה"אפראוולעניע דאמא" סכום גדול בערך ארבעה

47 מהנסתרים שביניהם, ומחסידי הקאמוניסטן הוא
 48 ונתגלגל הזכות על ידו, הוא ידע והרגיש את צדקתו
 49 וישרותו של בית רבינו אף כי בכל השלש שנים אשר
 50 היו דרים בשכנות לא ראה אותו אף פעם אחת, אך
 51 ראה וידע את האנשים הסובבים אותו ואת הבאים
 52 לבקר בהיכלו, גם שמע הרינה והתפלה היוצא מהבית
 53 הזה, ובבירור ידע כי אין לו לרבינו שליט"א שום
 54 שייכות לפאליטיקא, וכי רק בתורה ועבודה יהגה
 55 יומם ולילה, וזאת אשר הוא מקרב לבבות ישראל
 56 לאביהם שבשמים ועושה ומייסד חדרים וישיבות לא
 57 איכפת כלל, כי לא עברי מהיעווסעקציע הוא.
 58 בואו ונגמל טובה בעד זה להקאמוניסטן מאומות
 59 העולם אשר אין להם שום עסק במשא ומתן בענינים
 60 הנוגעים לדת ישראל, ולולא היעווסעקציע הארורה
 61 ימ"ש מהערב-רב אשר יצאו אתנו ממצרים ולא
 62 פסקה או חזרה להם זוהמתן כי אז למדו תורה
 63 במדינתנו בפרהסיא וכל בית יעקב שלמה היתה, בלתי
 64 נהרסה, וכידוע לנו, גם הם ה"קאפארציע -
 65 קאמוניסטישעסקי - פארטיא" בכללותה
 66 ובשלימותה איננה סובלת כלל את ה"יעווסעקציע"
 67 כאשר אמר מפורש "לוכאטשארסקע הגדול"
 68 באסיפה כללית אחת במאסקווע, על ה"יעווסעקציע"
 69 אשר היא "צרעת אדמדמת היא" בבשרה של
 70 הפארטיא, ופעם אחת אמר במליצתו על האסיפה
 71 מעל הבימה כי ה"יעווסעקציע" היא "תבלול"
 72 "בילמא" בעינה של הפארטיא, אבל הקאמוניסטים
 73 הנכרים דרך אחרת להם, ומהאלה גם היושב ראש
 74 אשר זכרתי, איש פשוט "קאמוניסט" במלוא מובן
 75 המלה, איננו רודף אחר הכבוד במדומה, אינו קופץ
 76 בראש, ואיננו מתפאר בהדעה חפשית שלו בכפירתו
 77 בכול, איננו מכריח את זולתו לכפור, לא "קאמוניסט
 78 ניירי" הוא כהרוב מה"יעווסעקציע" אשר אם רק
 79 ברוב מסירת נפשו ישיג את הכתב-פארטי "פארטינא
 80 ביליעט" בלגיתו, קיש קיש קריא, להתפאר
 81 ולהתראות לכול כי קאמוניסט הוא, בידעו בפנימיותו
 82 אשר עלול הוא לחשדו וכדי שלא יחשדוהו במה שיש
 83 בו עמוק בלבבו וכי רק "קאמוניסט ניירי" הוא מצלצל
 84 בפעמון תמיד כל היום לגלות ולפרסם את כפירתו
 85 בכל ענין דתי ובכל דבר שבקדושה, לרדוף ולירד
 86 לחיים של שומרי תורה ומצוות ובאמת גם בזה שקר
 87 ידברו וכאשר במוחש ראינו הרבה פעמים מופת
 88 חותך כי אם בפתע פתאום יראה וישמע ברקים
 89 ורעמים חזקים, יפחד לנפשו, ויברך שכוחו וגבורתו
 90 מלא עולם בשם ומלכות, ודוקא בכוונה לשם שמים,
 91 ובאותה שעה מאמין ויודע הוא אשר רק כוח העליון
 92 הוא, כמו יהודי פשוט ממש, ומיד אחר אשר יתפזרו

1 ואינו שייך לשום דבר וחשבון, ואינו זוכר כלל,
 2 ובאמת לא הוא גנב את המעות הנ"ל רק אחר, "מנהל
 3 הספרים" ויודע חשבון בטוב איש רע רשע וערום,
 4 הוא גנב והעלים בערמומיתו את הסכום הזה, ועליו
 5 על השיכור האפראודאם תלה הכל בידעו אשר
 6 שיכור גדול הוא והכל יאמינו עליו, ובזה יציל את
 7 נפשו, ולמען לעקם ולתעתע את הדבר הזה מבלי
 8 שימצאו ראש וסוף אחרי אשר ירא לנפשו כי לא
 9 יפול גם עליו חשש אשר הוא הפושע בזה אשר כסה
 10 והעלים את הגניבה והנחסר זמן רב כזה, מצא לטוב
 11 לפנוי שיתערב בזה את רבינו שליט"א, ואמר אשר
 12 כל הסכום הנחסר מגיע מרבינו שליט"א, וגם הוסיף
 13 לדבריו כי בבית הקדוש "סוויאטאי" יודעים אשר
 14 האפראודאם איש פשוט ושיכור ובטח קבלו ממנו
 15 קבלות, בעת שכרתו, בסכומים כפליים ומזויפים המה
 16 השטרות הנמצאים תחת יד של איש המשלם שכר
 17 דירה בעד דירת רבינו, ולהאפראודאם גם כן לאמר
 18 כן והעלילה נתקבלה לרצון לפני כל האדונים ברב
 19 ענג כי מצאו בבית של הקדוש... ובפתע פתאום
 20 נתקבל מכתב מהמנהלים של החצר בהתראה והצעה
 21 בדברים קשים, בנוסח כזה: אשר באם לא ישלם
 22 במשך ימים אחדים את האלפים המגיע ממנו אזי
 23 ימסרו את הדבר לבית המשפט ומשפטו יהי לשלם
 24 ולעזוב את דירתו. הממונה מבית רבינו לשלם את
 25 השכר דירה בכל חודש ולנהל אתם את החשבונות
 26 הי' איש הולך בצדק ומישור ותמים במעשיו ויהי
 27 כאשר מסרו לידו את כתב תביעתם והתראתם של
 28 האפראווליעניא, והוא בידעו היטב אשר באמת לא
 29 מגיע כלום וכי רק עלילת שוא ושקר היא, ולהתעולל
 30 באו וגם ידע מבטן מי יצמח כל הדבר הזה ובטבעו
 31 הוא כעסן גדול וימלא חמה, ולא הי' מעצור לרוחו,
 32 ויבוא אליהם במחאה גדולה ויגלה להם כי עלילה
 33 היא, וכי רק מעשה תעתועים היא, ושל המנהל
 34 הספרים היא תצמח העקומית, בשביל לבלבל את
 35 מוחם ולסמא את עיניהם, ותובע הוא בחזקה אשר
 36 יביאו את כל ספריהם לבית היושב ראש, ורק הוא
 37 היושב ראש בעצמו יעשה חשבון צדק והוא יברר את
 38 השאלה הזאת בעצמו.
 39 הדברים האלה נאמרים בצדק ויושר ויצאו
 40 מעומק לבבו של הממונה הזה, עשו פעולתם ויכנסו
 41 ללב היושב ראש וברית כרותה לדברי אמת שתתקבל,
 42 ומדברי בו בהיו"ר לא אוכל להיות כפוי טובה לא
 43 לזכור אותו לטוב, הוא ג"כ איש פשוט, מלפנים הי'
 44 עובד פשוט "אופה" ועתה הוא דירעקטאר
 45 בפאבריקא גדולה, בינתיים הי' איזהו שנים
 46 מה"טשעקיסטן" הגדולים, אומרים שגם עתה הוא

18 איזה זמן. וכעת חופרים שם את בתי קברי ישראל
19 ומוציאים את העצמות מתים לבנות במקום הקדוש
20 הזה נאות דשא לטייל בו. וזאת היא אחת מיני אלף
21 מכל מעשיהם הרעים, ישפוט ד' את משפטם, ככה
22 עושים הרשעים יום יום, ורק להראות להפארטיא
23 את מסירתם וכי יאמינו בהם.
24 לא כן הוא "היושב ראש" אשר בו אדבר. מלידה
25 ומבטן לא האמין בד' וגם עתה כפירתו היא באמת,
26 לא לפני, ואל אמונתו של חבירו לא יתערב, על
27 ישראל ועל אמונתו לא יתעולל, וגם בפרי מעלליו
28 יתנכר, כי מכבד הוא את שומרי דת ולא יתהלל בפני
29 ישראל המאמין בגודל כפירתו העצמי, ולא יתפאר
30 בזה. ובכל פעם אשר פנו אליו מבית רבינו בבקשה
31 להרשות לבנות סוכה ודוקא גדולה בהחצר, הוא לא
32 רק אשר הרשה לעשותה אך גם ציווה לשומר החצר
33 לשומרה מפני הילדים המזיקים.

יומן, תרפ"ז

1 העננים ויפסקו הרעמים יזכור כי הלא "נייר
2 קאמונא" בצלחתו ומצווה הוא על פי סעיף א'
3 מהלכות קאמונא לא להאמין בבורא יתברך ולכפור
4 בכל, ומתחיל לקיים בפיו את ההלכה הזו ג"כ.
5 ובמלחמה זו הוא עומד כל היום תמיד, ואי אתה יכול
6 לעמוד על אופיו של הגדול הזה, אשר בעד נזיד
7 עדשים מוכר את נפשו ונשמתו עם גופו יחדיו ומאבד
8 את עולמו הזה והבא בשעה אחת, ובעינו הרעה בשל
9 אחרים המאמינים בד' ובתורתו, יהרוס, עוקר ומשבר
10 את כל בני ישראל בידו העליונה עתה, חומסים בתי
11 כנסיות מאלפי ישראל ועושים קלובים ותיאטרות,
12 ובמקום של ה"ארון הקודש" מעמידים פסל של
13 "לענין" וכדומה. בהיכל ד', בלילה הראשונה העמידו
14 "חזיר" בארון הקודש באחד מבתי הכנסיות ובאותיות
15 גדולות כתבו עליו "קרבן פסח" ולהגו עליו.
16 ההתעללות הזו, והמקרה טמא הזה, קרה במינסק
17 והתועבה נעשתה ע"י היעווסקציא דהתם, לפני זה

אגרות קודש

[תחלת אייר תרפ"ג]

14 מהותם בגו"ר, וגם אלו שהיו מלמדים ויכולים בעזרתו
15 ית' להביא תועלת הנרצה כאמור בהגדת שיעורים.
16 והגם כי כבד לי לפרסם כוונתי זו, כי טרם אדע
17 האוכל להשיג עזרה הדרושה, ובכ"ז הנה ראיתי כי העיקר
18 הוא הפועל והעשי, כי את זה דורש האלקי מאתנו לפעול
19 ולעשות את הטוב והישר, והשי"ת הוא ירחם עלינו
20 בגו"ר.
21 ע"ד בקשת כת"ר שליט"א הפנימיות הייתי משתדל
22 בזה בכל כוחי, אבל לעי"ע לא אדע דבר בזה, והשי"ת
23 יעזור וימלא משאלות לבב כת"ר שליט"א לטובה ולברכה
24 בקרוב ממש.
25 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש מוקירו ומכבדו
26 די"ע.

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

1 ...ומשמרתם, ופועל גם לרעה ח"ו על קהילתם. לא כן
2 הוא אם הי' מצבם מובטח במעט עכ"פ בעזרתו ית' היו
3 יכולים להתעסק בענינם, ות"ל כל אחד יש לו השפעה
4 גדולה במקומו, וכן מי שהיו מלמדים כאשר הי' להם
5 איזה עזר מהצד היו יכולים למלאות רצון הבע"ב בהבתי
6 מדרשים אשר חפצים כי ילמדו ברבים לפני הגדולים
7 שיעורים שונים בגמרא משניות אגדה והדומה, אשר
8 הנסיון הראנו כי בהתעוררות אפילו לא גדולה ובלי שום
9 התעסקות הנה כל אחד חפץ בזה לשמוע שיעור ולקבוע
10 עתים לתורה. ומוכן אשר טוב הי' באם שאי יסע בכל
11 הפלך לעורר בזה.
12 ובזה הנני פונה אל כת"ר שליט"א אשר מכיר הוא את
13 כבוד הרבנים ש"י שבפלכו הצריכים עזרה, וכן כללות

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שישי עמ' ב

5 הרי שם לְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם אֵתָּה שׂוֹאֵל, וְאֵין אֵתָּה
6 שׂוֹאֵל מִה לְמַעַל מִה לְמַטָּה מִה לְפָנִים מִה לְאַחֲרֵי, שֶׁהֵם מִחוּץ
7 לגבולות אלו.

1 לְפָנֶיךָ, הרי שמותר לשאול בכל הימים הראשונים, דהיינו מהיום
2 הראשון של בריאת העולם. וְכֵן יִשְׁאֵל אָדָם מִה לְמַעַל וּמִה לְמַטָּה
3 מִה לְפָנִים וּמִה לְאַחֲרֵי, כלומר מה יש מעבר לגבולות הרקיע
4 ומתחת לארץ, תלמוד לומר וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם,

ב"ה, כ' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח וי"ד אלול, נהניתי במאד מאד מכתבו שהתחיל ללמד בזרנוגה... שברור בתכלית, שהנחגתו בנסיעתו לזרנוגה, נכונה היא במאד, הן מצד הכלל והן מצד הפרט. ויהי רצון שממנו יראו וכן יעשו גם אחרים בהנוגע לקבלת עול תורה ועול מצות, שבוה נכלל ג"כ קבלת עול דטובת מוסדות חינוך עטה"ק, שמיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאנו הק' ובודאי יצליח בזרנוגה ולפום צערא אגרא, ובוה במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה ברוב נחת חסידותי ביחד עם זוגתו תחי' מכל יו"ח שיחיו.

עדיין לא נתקבלו הידיעות אודות כנוס התמימים, אבל כנראה גם בפעם הזאת חסרה היתה ההכנה בעוד מועד, ומפני קוצר הזמן כנראה **שלא** כל הפרטים הובטחו (באווארענט געווארען) והעיקר השתתפותם של כל התמימים הנמצאים באה"ק ת"ו, אף שמוכן שהזמן לזה הי' מוכשר יותר, בימי אלול, תקופת ששים שנה להתיסדותה של ישיבת תומכי תמימים וולחער מענין דששים המה מלכות, וממאמר רז"ל (ב"ב קנז, ב) דמהדורות תושבע"פ ארכו ששים שנה, וכן, אף שאינו ברור בעיני נכונות כל הפרטים שבשבחי הבעש"ט, אף שכפי כתבו, רובו מיוסד על דברי וסיפורי רבנו הזקן, אבל בטח יסוד ישנו לזה, ובפרט להענינים שהם יסוד לכמה סיפורים נוסף על עצם הענין. וכוונתי להמובא שם, שאמר הבעש"ט שאם לא יבוא הגואל צדק במשך ששים שנה, מוכרח אז הוא לבוא בזה העולם, ובהמשך שם, שנשמע מאחרים שאמר בפירוש, שבעבור ששים שנה יבוא עוה"פ בזה העולם, וחסידי מספרים אודות פתגם אדמו"ר האמצעי בזה וכו', וכיון שלא שמעתיו אני מכ"ק מו"ח אדמו"ר, ועכ"פ מבר סמכא מוחלטי, אינני מעתיקו, ואפשר נודע לו ע"ד זה יותר בפרטיות. ואחכה לידיעות מפורטות מהכנוס, וכן מ"ש בטח התועדו בח"י אלול ויתועדו גם בשבת מברכין - ע"י הקב"ה - דחדש תשרי וכל השנה.

ובעיקר כמ"ש לכמה מאנ"ש ע"ד הכנת תכנית מפורטת לניצול ימי חדש תשרי הבע"ל והימים שלפניהם ושלאחריהם **ככל** האפשרי במסגרת צעירי אגו"ח ובמסגרת אנ"ש בכלל, ויהי רצון שתהינה בשוי"ט בטוב אמיתי וכלשון רז"ל (קדושין מ"א) טוב לשמים וטוב לבריות, ולהעיר ג"כ מהמבואר בד"ה כל המרחם על הבריות (קוני סא).

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שישי עמ' א

- 1 ה"ת לפרש שרק אם נוגע בכולן, דהיינו כשהם שלמים, אז נטמא,
- 2 אבל כשהשרץ אינו שלם אינו מטמא, תלמוד לומר - מלמדנו
- 3 הכתוב (שם פסוק לב) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִמָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא;
- 4 שמהלשון 'מָהֶם' משמע שאפילו אם נגע בחלק מהם נטמא. ועדיין
- 5 יבול ה"ת לפרש, שאפילו אם נגע בְּמִקְצָתוֹ, דהיינו בחתיכה קטנה
- 6 מהם, יטמא, ואין לדבר שיעור, תלמוד לומר 'בָּהֶם', משמע שרק
- 7 אם נגע בשרץ שלם נטמא. ה"א בַּיָּצֵד מְתִישִׁבִּים שני הפסוקים
- 8 הללו, אלא שאינו נטמא עַד שִׁנְעַת בְּמִקְצָתוֹ של השרץ, אך שיהיה
- 9 שיעור גדול, שְׁהוּא נחשב כְּבֹלָה. וְשִׁנְעָיו חֲכָמִים שיעור זה פְּחִתִּיכָה
- 10 שגודלה בַּעֲדָשָׁה, שָׁכֵן הַחוּלְמָה, שהוא אחד משמונה שרצים,

- 11 תְּחִלָּתוֹ - בתחילת ברייתו הוא בְּגֹדֹל בַּעֲדָשָׁה, וכיון שיש שרץ שלם
- 12 בגודל בעדשה, נחשב גם מקצת שרץ בגודל בעדשה כשרץ שלם.
- 13 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹנָה אוֹמֵר, אין השיעור בבעדשה, אלא בְּזֶבֶב
- 14 הַלְּמָא, שטבעו לפרס גם אחר שניתק מגוף הלטאה, משום שיש
- 15 לו חיות מצד עצמו, ולכן יש לו חשיבות כשרץ שלם, ומכאן נלמד
- 16 לכל מקצת שרץ בשיעור זנב הלטאה, שנחשב כשרץ שלם. ודין
- 17 זה אינו מפורש במקרא, אך יש לו על מה שיסמוך, כמו שהתבאר.
- 18 שנינו במשנה: עֲרִיזוֹת יש להם על מה שיסמוכו. מקשה הגמרא: הרי
- 19 עריות מִכֶּתֶב פְּתִיכָן - נכתבו בפירוש בתורה. מתרצת הגמרא: לא
- 20 נִצְרְכָא,

פרק ה משנה א

בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וְמָה תִּלְמֹד לִזְמַר, וְהֵלֵא בְּמֵאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרֵעַ מִן הָרִשְׁעִים שֶׁמֵּאֲבִינָן אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמִּקְיָמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת:

נקודות משיחות קודש

על-פי המובא בחסידות על דברי משנתנו:

דהנה, את דברי המשנה "בעשרה מאמרות" ביאר הרמב"ם כי אף-על-פי שהמילה "ויאמר" נזכרת (בפרשת בראשית) רק תשע פעמים, בכל זאת ישנם עשרה מאמרות כי "בראשית נמי מאמר הוא"⁶. ומוסבר בחסידות שמאמר "בראשית" הוא למעלה מבחינת הדיבור והוא בדרגת "מחשבה". זו הסיבה לכך שב"בראשית" לא כתוב "ויאמר" כי ענינו הוא מה שעלה במחשבה לברוא את העולם. אך בכדי שיתהווה עולם גשמי אי-אפשר היה להישאר ב"מחשבה" ועל-כן היה צריך "דיבור" ממש. זוהי אפוא כוונת המשנה באומרה "והלא במאמר אחד יכול להבראות"; כלומר, שבדרגת ה"יכולת", בריאת העולם אכן נתהוותה על-ידי "מאמר" אחד - "בראשית".

זהו הפירוש בשאלת המשנה "ומה תלמוד לומר והלא.. - מדוע נברא העולם בבחינת הדיבור ולא בבחינת המחשבה? על כך משיבה המשנה את תשובתה.

להבנת תשובת המשנה, יש להקדים ולבאר את ההבדל בין דיבור למחשבה, בכוחות הנפש. נקודת הענין - דיבור הוא "חיצוני" לאדם ועיקרו הוא בשביל הקשר עם הזולת. מחשבה, לעומת זה, היא "פנימית", שייכת לאדם עצמו, והיא לבוש המאוחד עם הנפש.

"מבשרי אחזה אלוה"ק"⁷: אילו היה העולם נברא בבחינת מחשבה בלבד, היה העולם קשור ומאוחד עם הקב"ה, והיתה נרגשת בו אלקות בפשיטות. העובדה שבפועל מציאותו של העולם נראית כנפרדת מאלקות היא מפני שהעולם נברא בבחינת דיבור ("ויאמר").

זהו אם-כן תוכן דברי המשנה - "כדי להיפרע כו":

אילו נברא העולם "במאמר אחד", בבחינת מחשבה, אזי כל רעיון ה"בחירה" לא היה קיים בעולם וממילא גם לא היו "רשעים" ולא היה מקום לכל הענין של שכר ועונש. על-כן נברא העולם בבחינת דיבור ("בעשרה מאמרות"), כדי שתהיה "בחירה" לאדם וממילא אפשר יהיה "להיפרע מן הרשעים.. וליתן שכר טוב לצדיקים".

לפי זה יתיישבו שתי השאלות גם-יחד: אין לומר כי "שוויו" האמיתי של העולם הוא (רק) "מאמר אחד", שכן עתה מובן כי בפועל, משנברא העולם בבחינת "דיבור" הרי הוא אכן "שווה" "עשרה מאמרות". כמו כן מתורצת השאלה הראשונה, שכן לאור המבואר אין כוונת המשנה להחמיר עם הרשעים אלא לעצם האפשרות להעניש ולתת שכר.

(פירוש השיחות התש"נ ע' 473)

יש המקשים¹: מכיון ש"במאמר אחד יכול להבראות" נמצא כי ערכו האמיתי של העולם שווה לכוחו של מאמר אחד ויחיד; מדוע אפוא נמדרים השכר והעונש על-פי עשרה מאמרות (כפי שהעולם נברא בפועל)? ובלשון המקשים - "אם הוא רוצה להברות במאמרים אין הדבר מוטל על הרשע ולא על הצדיק"?!

ביאור הענין:

את דברי המשנה "והלא במאמר אחד יכול להבראות", אין לפרש אותם כאפשרות שנדחתה ולא בוצעה, אלא שגם בפועל, כפי שהעולם אכן נברא, יש בו צירוף של שני הכוחות גס-יחד - "במאמר אחד"² ו"בעשרה מאמרות". ב"מאמר אחד" - נבראה מציאות החומר, יש מאין; זהו "החומר הראשון"³ שהוא קיים בשווה בכל הנבראים כולם. לעומת זאת ב"עשרה מאמרות" (הכוללים אין ספור חילופים וצירופים, כמבואר בספר יצירה⁴) נבראה צורת הנבראים, השונה בכל נברא ונברא.

בכל אחד משני הכוחות הללו יש מעלה שאין בזולתו:

"עשרה מאמרות" נחלקים לפרטים ו"מתלבשים" בעניני הבריאה השונים, ואף שזוהי דרגה אלוקית מצומצמת ומוגבלת, מעלתה היא בכך שהיא "חודרת" לתוך מציאות העולם.

לאידך גיסא, מעלתו של ה"מאמר אחד" היא בהיותו למעלה מגדרי הבריאה והוא מבטא אור אלוקי בלתי מוגבל שלמעלה מהתלבשות בעולם.

בצירוף שני הענינים יחדיו נוצרת שלמות אמיתית - אלוקות שלמעלה מהעולם ("מאמר אחד"), החודרת ומשפיעה בתוך גדרי העולם ופרטי הנבראים ("עשרה מאמרות").

(פירוש השיחות ה'תשנ"א, כרך ב. עמ' 538)

הקשו המפרשים:

(א) הרי הקב"ה הוא עצם הטוב, ו"טבע הטוב להטיב", אם-כן כיצד יתכן שהקב"ה ברא את העולם במיוחד באופן מסוים כדי "להיפרע מן הרשעים"?

(ב) אם אמנם יכול הקב"ה לברוא את העולם במאמר אחד (אלא שמסיבה כלשהי בחר לברואו בעשרה מאמרות), מדוע ייפרע מן הרשעים בטענה זו, והלא ראובן שקנה כלי השווה זוו אחד בעשרה זווים וגנבו שמעון, אין שמעון משלם לו אלא זוו אחד; וכבר נאמר⁵ "עד האלוקים יבוא דבר שניהם", אם-כן מדוע יתחייבו הרשעים על איבוד העולם שנברא בעשרה מאמרות?

ויש לתרץ קושיות אלה (בנוסף על מה שכבר נתבאר לעיל)

(1). מדרש-שמואל 2). והפירוש "במאמר אחד יכול להבראות" הוא לא רק בדרגת היכולת, אלא שהיכולת באה גם בפועל (ראה פרדס שער יא פרק ג). (3). ראה רמב"ן תחילת פרשת בראשית. (4). שער היחוד והאמונה פרק א. (5). משפטים כב, ח. (6). ראש-השנה לב, א. מגילה כא, ב. (7). איוב יט, כו.

פרשת נצבים

כט ^א אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה
אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריכם
כל איש ישראל: טפכם נשיכם וגרד אשר
בקרב מחניד מחטב עציך עד שאב מימיד:
לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר
יהוה אלהיך פרת עמך היום: (לוי) י למען
הקים אתך היום | לו לעם והוא יהיה לך
לאלהים כאשר דבר-לך וכאשר נשבע
לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב: י ולא
אתם לבדכם אנכי פרת את-הברית הזאת
ואת-האלה הזאת: י כי את-אשר ישנו פה
עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר
איננו פה עמנו היום: (ישראל) כו כִּי-אתם ידעתם
את אשר-ישכנו בארץ מצרים ואת אשר-
עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: כז ותראו
את-שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן בסף וזהב
אשר עמיהם: י פניגש בכם איש או-אשה או
משפחה או-שכט אשר לבבו פנה היום מעל
יהוה אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים
ההם פניגש בכם שרש פרה ראש ולענה:
יח ותהי בשמעו את-דברי האלה הזאת
והתפרד בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי
בשרות לפי אלך למען ספות הרוה את-
הצמאה: י לא-יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן
אף-יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו
כל-האלה הפתובה בספר הזה ומחה יהוה
את-שמו מתחת השמים: יחבדילו יהוה
לרעה מפל שבטי ישראל בכל אלות הברית
הפתובה בספר התורה הזה: כא ואמר הדור
האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי
אשר יבא מארץ רחוקה וראו את-מפות
הארץ ההוא ואת-תחלואי אשר-חלה יהוה

בה: כ גפרית ומלח שרפה כל-ארצה לא
תזרע ולא תצמח ולא-יעלה בה כל-עשב
במהפכת סדם ועמרה אדמה כתיב וצביים
קרי וצבאים אשר הפך יהוה באפו ובחמתו:
כ ואמרו כל-הגוים על-מה עשה יהוה ככה
לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה:
כ ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהי
אבתם אשר פרת עמם בהוציאו אתם מארץ
מצרים: כז וילכו ויעבדו אלהים אחרים
וישתחוו להם אלהים אשר לא-ידעו ולא
חלק להם: כז ויחר-אף יהוה בארץ ההוא
להביא עליה את-פל-הקללה הפתובה בספר
הזה: כז ויתשם יהוה מעל אדמתם באף
ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל-ארץ אחרת
ביום הזה: כז הנסתרת ליהוה אלהינו והנגלת
לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי

התורה הזאת: ס (ע")

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 235)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו (מהפסרה)

יהודי צריך להרגיש תמיד את צער הגלות, עליו להצטער
על כך שבני ישראל הם כבנים שגלו מעל שלחן אביהם
ושכינתא בגלותא. ובודאי שיש להצטער על מצר הגלות
בזמננו, לאחר כל הצרות שעברו על כלל ישראל במשך זמן
הגלות, ועד לדורנו זה. צער זה צריך לבוא לידי בטוי
בדרישת ותביעת הגאולה ובצעקה: "עד מתי קץ הפלאות!"

שני ל ^א והיה כי-יבאו עליך כל-הדברים
האלה הפרכה והקללה אשר נתתי לפניך
והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחת
יהוה אלהיך שמה: כ ושבת עד-יהוה אלהיך
ושמעת בקלו ככל אשר-אנכי מצוה היום
אתה ובניך בכל-לבבך ובכל-נפשך: יושב
יהוה אלהיך את-שבותך ורחמך ושב וקבצך
מכל-העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה:
י אם-יהיה נדחת בקצה השמים משם וקבצך

רביעי ^ט ראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-
המוֹת ואת-החַיִּים ואת-הַמּוֹת ואת-הַרְעָה: ^{טו} אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְנֶךָ
הַיּוֹם לֹא־הָבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו
וּלְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּית וְרַבִּית
וּבִרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: ^י וְאִם־יִפְגַּע לָבֶבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וּגְדַחַת
וְהִשְׁתַּחֲוִית לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וְעִבַדְתָּם: ^{יא} הַגִּדַתִּי
לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶר תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ^{יב} הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ
הַבִּרְכָּה וְהַקְּלָלָה וּבִבְחֹרַת בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיָה
אַתָּה וְזֶרְעֶךָ: ^{יג} לֹא־הִבֵּל אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ
בְּקֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאֶרֶד יָמִיד
לְשִׁבֵת עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאמֹר
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר: ^{יד} פָּפָה
לֹא ^{טו} וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן־מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לַעֲזֹאת
וּלְבֹא וַיְהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה: ^{יז} יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא ^{יח} עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־
יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם
וְהוֹשַׁע הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג
מְלֹכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אַתָּם:
וְנִתְּנָם יְהוָה לְפָנֶיכֶם וְעָשִׂיתֶם לָהֶם כְּכֹל־
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם: ^{יט} חֲזָקוּ וַאֲמַצּוּ אֶל־
תִּירְאוֹ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי ^כ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
הוּא הַחֲלֹק עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: ^{כא} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נצבים תשמ"א)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

ישנם כמה באורים במעלות הגלות: הירידה היא לצרף
עליה; יתרון האור הוא מתוך החשך; ועוד. אָמֵנָם, באורים
שכללים הללו אינם מתקבלים כרגש שבלב, עקב מרידות

יהוה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: ^ה וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וַיִּרְשָׁתָהּ
וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּה מֵאֲבֹתֶיךָ: ^ו וְיָמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־לִבְכָּךָ וְאֶת־לִבָּב זֶרְעֶךָ לֹא־הָבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְכָּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיִּיד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד ענ' 202)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

רז"ל אמרו "מגלן דעבדינן זכר למקדש, דאמר קרא . .
ציון היא דורש אין לה, מקלל דבעיא דרישה". הדייק בזה
הוא דרישה דוקא: לא די בבקשה בעלמא על הגאולה, אלא
צריכה להיות דרישה ותביעה תמידית.

שלישי: ונתן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת פְּלִי־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה
עַל־אִיבֶיךָ וְעַל־שִׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ: ^ה וְאַתָּה
תָּשׁוּב וְשִׁמַּעַת בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־
מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְנֶךָ הַיּוֹם: ^ו וְהוֹתִירְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל ^ז מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי
בְּהֶמְתְּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתְךָ לְטִבָּה כִּי ^ח יָשׁוּב יְהוָה
לְשׁוֹשׁ עִלְיָךְ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׁשׁ עַל־אֲבֹתֶיךָ: ^ט כִּי
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו
וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב
אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְכָּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ^י ׀
~ כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְנֶךָ הַיּוֹם
לֹא־נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא־רַחֲקָה הוּא: ^{יא} לֹא
בְּשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשְּׁמַיִמָּה
וְיִקְחֶהָ לָּנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: ^{יב} וְלֹא־מֵעֵבֶר
לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָּנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם
וְיִקְחֶהָ לָּנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: ^{יג} כִּי־קָרֹב
אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹת: ^{יד} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת הושענא רבה תשד"ח)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

כשיבא משיח צדקנו נראה את העליה הגדולה שנפעלה
על ידי הגלות ונודה לה' על כך, ככתוב "אודך ה' כי אנפת
בי". אָמֵנָם, אסור שידיעת מעלת הגלות תפגע חלילה
בתשובה לצאת מן הגלות. תובעים מיהודי דבר והפוכו:
עליו לדעת שיש מעלה בגלות, וכיחד עם זה עליו לזעק בכל
לבו שרוצה לצאת מהגלות.

הגלות, ולכן אנו מבקשים וצוועקים בתפלה שהגלות תתבטל
בקר ותבא הגאולה.

חמישי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי
כָּל־יִשְׂרָאֵל חֲזֹק וַאֲמִץ כִּי אֵתָּה תְּבֹא אֶת־הָעָם
הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבְתָּם לָתֵת
לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם: ה וַיְהִי הָיָה הוּא א
הַחֲלָד לַפְּנִידָה הוּא יְהִי עַמּוּד לֹא יִרְפֹּךְ וְלֹא
יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: ט וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה
אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָה אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי
הַנִּשְׁאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: י וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ א שָׁבַע
שָׁנִים בְּמַעַד שָׁנָת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסְּכוּת:
יב בָּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה
הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: יג חֻקְהָל אֶת־
הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיִּרְאוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: יד וּבְנִיֵּיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ
יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוּ לִירְאוֹת אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־
הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות כ עמ' 234)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

יהודי צריך לבקש את הגאולה, ובקשה זו עצמה מעניקה
לו סיוע ועזרה בעבודת ה'. כשאומר 'אנו רוצים משיח'
עכשיו - זה פועל בו זרז והוספה בעבודתו, וזהירות יתרה
שלא יהיה בידו שום דבר שמעכב ח"ו את ביאת המשיח.

שישי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ
לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶצְוֶנּוּ וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: יא וַיִּרְא יְהוָה בְּאֹהֶל בַּעֲמֹד עֲנָן וַיַּעֲמֹד
עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶ�ה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה

וְזֶנָּה א אַחֲרַי א אֱלֹהֵי גִבְרֵהָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
בְּא־שְׁמָהּ בְּקִרְבִּי וְעִזְבֵנִי וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר
כָּרַתִּי אִתּוֹ: ב וְחָרָה אַפִּי בּו בְּיוֹם־הַהוּא וְעִזְבֹתַיִם
וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכֶל וּמִצָּאָהוּ רַעוּת
רְבוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אִין
אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרַעוּת הָאֵלֶּה: ג וְאֲנֹכִי
הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרַעָה
אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: ד וְעַתָּה
כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמּוֹדָה אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות ל עמ' 182)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

יהודי צריך לבקש ולתפע את הגאולה. וכך אמרו חז"ל:
"כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא
על שלא תבעו בנזן בית המקדש. ומה אם אלו שלא היה
בית המקדש ביניהם ולא נתרב ביניהם, נעשה להם כך
ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו, שתרב בקיימנו ואין אנו
מתאבלים עליו ולא נבקש עליו רחמים, על-אחת-כמה-
וכמה".

שביעי כ כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָדָמָה א אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לְאֲבֹתָיו זִכַּת חֶלֶב וְדִבְשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשָׁן
וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעִבְדוּם וְנֶאֱצוֹנִי וְהִפֵּר
אֶת־בְּרִיתִי: ט וַיְהִי כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רַעוּת
רְבוֹת וְצָרוֹת וְעִנְיָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד
כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעָתִי אֶת־יִצְרוֹ
אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה בְּיוֹם בְּמָרָם אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: י וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיִּלְמְדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
יא וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזֹק וַאֲמִץ כִּי
אֵתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיָ עִמָּךְ: יב וַיְהִי א
בְּכָל־לוֹת מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
עַל־סֵפֶר עַד תִּמָּם: יג וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם
נְשֵׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר: יד לָקַח אֵת סֵפֶר

משיחה. אמן בְּחִיבוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחִינֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֻלָּא וּבְזִמְן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמוה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיוא. יתברך: יהא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלָם
וּלְעַלְמֵי עֻלְמֵיָא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֻלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אמן

מפסיר כח הקהילו אלי את־פֿל־זקני שבטיכם
וְשִׁמְרֵיכֶם וְאֲדַבְּרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וְאֶעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:
כִּי יִדְעֹתִי אַחֲרֵי מוֹתִי בִּיהֲשַׁחַת תִּשְׁחַתּוּן
וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאתִי
אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים בִּיתַעֲשׂוּ אֶת־
הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי

הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 68)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו
יש להזהר ולהשתדל יותר בקדוש לבנה, בכגדים
חשובים ונאים, ברחוב וברב עם הדרת מלך, גם באותם
מקומות שעד עכשו לא הקפידו על זה, ומתוך פגנה מיחדת
למהר וללבוש ולפצל תכף ומיד ביאת דוד מלפא משיחא, על
ידי הוספה בדרישה ובקשה על הגאולה, פסיוס וחזות קדוש
לבנה: "ויבקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלפם, אמן".

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, ארני"ה סימן.

הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמְתֶּם אֹתוֹ מִצֵּד אַרְזֵן בְּרִיתִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִהְיֶה־שֵׁם בְּךָ לְעֵד: כִּי אֲנֹכִי
יִדְעֹתִי אֶת־מִרְיֹךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ הַקָּשָׁה הֵן בְּעוֹדֹנִי
חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הֵיחָל עִם־יְהוָה וְאִף
בִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי: כח הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי
שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁמְרֵיכֶם וְאֲדַבְּרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֹתִי אַחֲרֵי מוֹתִי בִּיהֲשַׁחַת
תִּשְׁחַתּוּן וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִרְאתִי אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים בִּי־
תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יָדֵיכֶם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל
אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ אחרי קדושים תשנ"ה)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו
חייב מצות תפלה הוא, שעל האדם לבקש את "צרכיו
שהוא צריך להם", ואנשי כנסת הגדולה תקנו י"ח ברכות
שהן "שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש
ואיש ולצרכי הצבור כלו". והגע עצמך: אנשי כנסת הגדולה
העריכו את דעתו של כל יהודי וקבעו שחפצו של כל איש
ואיש וצריך הצבור כלו הוא – ביאת משיח צדקנו. וצריך זה
נוגע כל כך, עד שחוזרים ומבקשים זאת כמה פעמים בכל
יום!

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעֻלְמָא דִּי בְּרָא
כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְרִבְרִנְעָם, וְכִלְנִיתִיכָתִיב שְׁלוֹם. ארץ ימים בימינה,
בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדִּיִּיקִים לַגִּלּוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמּוּקֵי הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבֹדוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(י) **שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּח**, כך אומרת ירושלים בזמן הנאולה. או, כך אומר עם ישראל בשבוע מהנלות. (ואמר "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ" בכפל לשון כנגד הנזק והנפש ששיש ב'ח' שהוא במדת הרחמים. ואמר "תגל נפשי באלהי", שבמדת הדין תגל הנפש שהיא עליונה ומקבלת ופורים בשמחה יותר מהנזק). **הַלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי יֵשַׁע**, כלומר, סבב אותי בישועה ובצדקה, בלבוש המסבב את הנזק, וכמעיל העוטף את לובשו. **יִכְתֹּן פָּאֵר**, יגדיל פארו בלבושים נאים. "יכחן", לשון גדלה, כמו "וכני דוד ביהמים" (שמואל ב ח יח). **בְּלִיָּה**, בלי תכשיט. (יא) **כִּי כְאֶרְצָן תּוֹצִיא צִמְחָה וְגו'**, כמו שהארץ מוציאה את צמחה אחרי שנזקק ונפסד גרעין הנזק, וכמו הנזק שפצמיתה אחרי שנפסדים גרעין הנזק, כן נצמים ה' לישראל צדקה ותהלה בפרסום נגד כל הגוים אחרי שהיו בגלותם משפלים עד עפר. (א) **לֹא אֲחֻשָּׁה**, לא אשחק מלהפרע מן הגוים על מה שעשו לציון. **לֹא אֲשַׁקוּט**, לא אחיה במנוחה. **כִּנְנָה**, כדבר המאיר ונורם. **וַיִּשְׁוַעְתָּה בְּלִפְדֵּי יִבְעָרָה**, ותישועה שאביא עליה תהיה נראית לכל בלפיד אש בוער. (ב) **צִדִּיקָהּ**, הצדק שאעשה לה. **שֵׁם חֲדָשׁ**, פני הנאמר לחלו בהמשך. **יִכְנֶנּוּ**, יפרשנו. (ג) **וַיִּצְנִיף מְלֻכָּהּ**, מנצחת של מלכות. (ד) **יִקְרָא חֲפְצֵי בָּהּ**, רצוני בה ואני נעזבת. **וְלֹאֲרֻצָּה בְּעוֹלָהּ**, לא ארצוה יקרא מושבת ולא שוממה. **תִּכְבֵּל**, תתלבש באנשיה. (ה) **כִּי יִבְעַל בַּחֲוֹר בְּתוֹלָה וְגו'**, כמו שכתוב בחרור נזשא בתולה מתלשבים וחר מבלי פרוי, כך יתלשבו כך בנזק ולא יפרו ממנו. (ו) **תִּפְקְדֵנִי שׁוֹמְרִים וְגו'**, השומרים הם המלאכים שהפקדים הקב"ה על בני ירושלים. והם מתפללים לה' על ירושלים שישכנה לישובה. פרוש אחר, השומרים הם אבלי ציון שמתפללים ביום ובלילה על ירושלים. **לֹא יִחָשׂוּ**, אינם שותקים בשום זמן מלהתפלל על ירושלים. **הַמְּנַבְרִים אֵת**

הפטרת נצבים-וילך לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישעיה פרק ס"א

סָא יִשְׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִּי הַלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי בָּחַתְנִי יִכְתֹּן פָּאֵר וּכְבֻּלָּה תַעֲדָה בְּלִיָּה: יֵא פִי כְאֶרְצָן תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְנֶנָּה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֵּן | אֲדַנִּי יִהְיֶה יַצְמִיחַ צִדְקָהּ וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם: סָב אֶלְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֲחֻשָּׁה וְלַמַּעַן יְרוּשָׁלַּיִם לֹא אֲשַׁקוּט עַד־יֵצֵא כִנְנָהּ צִדְקָהּ וַיִּשְׁוַעְתָּהּ בְּלִפְדֵּי יִבְעָרָה: בִּוֹרְאוֹ גּוֹיִם צִדְקָהּ וְכָל־מְלָכִים בְּבוֹדָהּ וְקָרָא לָהּ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יִהְיֶה יִכְנֶנּוּ: גְּדִיִּית עֲמֶתָה תִּפְאֶרֶת בִּיד־יְהוָה וַיִּצְנִיף מְלֻכָּהּ בְּכַף־אֱלֹהֶיהָ: וְלֹא־יֵאמֶר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹאֲרֻצָּה לֹא־יֵאמֶר עוֹד שְׂמָמָה כִּי לָךְ יִקְרָא חֲפְצֵי־בָּהּ וְלֹאֲרֻצָּה בְּעוֹלָהּ כִּי־חֲפֵץ יִהְיֶה לָּךְ וְאֲרֻצָּה תִּכְבֵּל: ה כִּי־יִבְעַל בַּחֲוֹר בְּתוֹלָה יִבְעֹל בְּנִיָּהּ וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל־כִּלָּה יִשִּׁישׁ עֲלֶיהָ אֱלֹהֶיהָ: וְעַל־חֻמְתֶּיהָ יְרוּשָׁלַּיִם הַפְקִדְתִּי שְׂמָרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־לַיְלָה תָמִיד לֹא יִחָשׂוּ

שומרים וכו', השומרים הם המלאכים שהפקדים הקב"ה על בני ירושלים. והם מתפללים לה' על ירושלים שישכנה לישובה. פרוש אחר, השומרים הם אבלי ציון שמתפללים ביום ובלילה על ירושלים. **לֹא יִחָשׂוּ**, אינם שותקים בשום זמן מלהתפלל על ירושלים. **הַמְּנַבְרִים אֵת**

הַמְזַכְּרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם: וְאֶל־תִּתְּנוּ דָמִי לֹא עַד־יִכּוֹנֵן וְעַד־יֵשִׁים אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְץ: הַנִּשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ וּבְזֹרַע עֵזוֹ אִם־אֵתָן אֶת־דִּגְלָךְ עוֹד מֵאֶכֶל לֹא־יִכָּיֵד וְאִם־יִשְׁתּוּ בְּנֵי־נֹכַח תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ: ט כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאָכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתַּחֲוּ בְּחֲצֹרוֹת קִדְשִׁי: י עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִּשְׁעָרִים פָּנּוּ דֶּרֶךְ הָעַם סָלוּ סָלוּ הַמִּסְלָה סָקְלוּ מֵאֲבֵן הָרִימוּ גַם עַל־הָעַמִּים: יא הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קֶצֶה הָאָרֶץ אָמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׁכְרוּ אֹתוֹ וּפָעַלְתָּ לְפָנָיו: יב וְקָרָאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלָךְ יִקְרָא דְרוֹשָׁה עִיר לֹא יַעֲזֹבָה: סג א מִי־זֶה א בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּן בְּגָדִים מִבְּצָרָה זֶה הָדוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צִעָה בְּרַב כָּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: כ מדוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּגַת: ג פּוֹרָה א דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ אֹתִי וְאֶדְרֹכֶם בְּאִפִּי וְאַרְמָסֶם בְּחֻמָּתִי וְזוֹ נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מַלְבוּשִׁי אֶגָּאֲלֵתִי: ד כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵי בָּאָה: ה וְאַפִּיט וְאֵין עוֹד וְאַשְׁתּוּמָם וְאֵין סוֹמֵךְ וְתוֹשֵׁעַ לִי זִרְעִי וְחֻמָּתִי הִיא סְמֻכָּתִי: ו וְאַבּוּס עַמִּים בְּאִפִּי

ה' אל דמי לכם, כאלו הנביא מנחם ואומר להם, אתם המתאבלים על ציון ומזכירים זכרונה תמיד בתפלותיכם ובכרונותיכם, אל תשתקו! ז) ואל תתנו דמי לו וגו', כלומר, הואיל וכל ההכרחות הטובות האלה מבטיח הקב"ה אתכם, הזכירו את שמו תמיד ושפכו לפניו לבבכם עד שקבץ הגלות ויכונן את ירושלים וישימה תהלה בארץ. ח) מאספיו יאכלהו, המאספים את הדגן אל הבית הם יאכלהו. ומקבציו ישתוהו, המקבצים את התירוש הם ישתוהו. בְּחֲצֹרוֹת קִדְשִׁי, בירושלים עיר הקדש, אם הוא מעשר שני. ואם הוא חלין, הכונה על כל ארץ ישראל. י) עברו עברו בשערים וגו', הוא מאמר הנביא אל הגוים, עברו דרך שערי העיר ולכו לשורה ופנו ממכשול את הדרך אשר ילכו בה ישראל לשוב לארצם. וכפל הלשון להזכיר. סלו סלו המסלה, לסלל את הדרך ולקבש אותה שלא יהיו בה גומות ותולדות. סקלו מאבן, לפנות מאבנים. הרימו גם על העמים, הנביא מוט עם הדגל לאות לכל העמים, שביאו לארץ ישראל את כל ישראל שגלו אצלם. יא) ישעך בא, באה תשועתך. הנה שָׁכְרוּ אֹתוֹ, הנה השכר הטוב שישלם לישראל על הגלות ששכלו בעבור שמו הגדול. ופָעַלְתָּ לְפָנָיו, ושכר הפעלות הטובות שעשו ישראל בגלות בשמרים תורתו ומצותיו. יב) וְלָךְ, לציון, דרושה, שה' דורש בשלומה. א) מי זה בא מאדום וגו', עתיד הקב"ה לעשות נקמה באדום, ואמר הנביא בלשון הנהגה בבני אדם לבושי בגדים שבעשותם נקמה באויב נתו הדם על בגדיהם. וכאלו ישאלו ישראל, מי הוא זה הבא מאדום צבוע בגדיו בדם הקרונים מעיר בצרה של אדום. "חמוץ", צבוע. ויתכן שהוא מלשון "חמץ" ונלך בדם" (תהלים סח, כד), בחלוק סדר האותיות, כמו "כבש" "כשב". זה הדור בלבושו, זה שלבש בגדי נקם. צִעָה בְּרַב כָּחוֹ, שֶׁכָּבַד כָּחוֹ הוּא מְנִיעַ

ומטלטל את הגוים מקצה אל קצה. אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה, כאלו הנביא משיב להם ואומר, אני הוא זה המדבר והמבטיח לעשות צדקה לישראל. רב להושיע, מרבה להושיע. ב) מדוע אדם ללבושך וגו', כאלו ישאלו גם את הקב"ה, מדוע בתמים אדמים על לבושיך, ובגדיך בבגדי הדורף ענבים בגת, שיש על בגדיו בתמים אדמים מתין. ג) פוֹרָה דִּרְכָתִי לְבָדִי, כאלו הקב"ה משיב ואומר, אני לבדי דרכתי גת הענבים, כלומר, לא בזכותכם, כי אם בצדקתי לכד הרגתי את הישר של אדום ועמו להוציא דָּמָם כמו שדורכים בגת להוציא חֵינִן. "פורה", גת שדורכים בו הענבים לזון. ונקרא "פורה" על שם שמפריים ומרצצים בתוכה הענבים כשדורכים אותם. וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֹתִי, ומכל העמים אין אחד שפא לעורתי להנקם מאויבי ישראל, כי כלם אויביהם. וְאֶדְרֹכֶם בְּאִפִּי וגו', כיון שכל העמים אויבים לישראל, לפיכך אדרכם וגו'. וְזוֹ נִצָּחֶם עַל בְּגָדִי וגו', וזה דָּמָם על בגדי, וכל מלבושי עשיתי מגאלים בדם. "נצחם", דָּמָם, ונקרא הדם "נצח", לפי שהוא חֵי הָאָדָם וְחֻקּוֹ. וְכָל זֶה נֶאֱמַר עַל דֶּרֶךְ מִלְשׁוֹן הַנְּהִיג בְּבִנֵי אָדָם. ד) כִּי יוֹם נָקָם וגו', כי יום הנקם היה בלבי זמן רב, עד שבאה שנת גְּאוּלֵי וְזֶה יוֹם הַנָּקָם עַמִּים. ה) וְאַפִּיט וְאֵין סוֹמֵךְ, עמדתי בתמהון ותבונתהי אם אמצא בהם זכות להיות סמך לנאָלָה, ולא מצאתי. וְתוֹשֵׁעַ לִי זִרְעִי, כלומר, אף־על־פי שאין בהם זכות הושעתי את בני. וְחֻמָּתִי הִיא סְמֻכָּתִי, תחמה שיש לי על הגוים היא סומכת אותי לנאָלָה את ישראל ולעשות נקם בגוים. ו) וְאַבּוּס עַמִּים בְּאִפִּי, וארמם את העמים באפי. וְאַשְׁכָּרֶם בְּחֻמָּתִי, ואתן להם לשחות את כוס חמתי עד לשכרות. וְאֹזִירִיד

לְאָרֶץ נִצָּחִים, וְאֵת דָּמָם אֲשַׁפֵּךְ לָאָרֶץ. ז) חֲסִדֵי ה' / אֲזִכִּיר תַּהֲלֹת ה' / אִמֵּר תְּנַבִּיא, אֲזִכִּיר לְיִשְׂרָאֵל אֵת חֲסִדֵי ה' שֶׁעָשָׂה עִמָּהֶם, אֲשֶׁר מִתְּרֹאֵי לַחֲרָבוֹת תַּהֲלֹת ה' בַּעַל כָּל אֲשֶׁר נִמְלְנוּ ה' / אֲזִכִּיר אוֹתָם חֲסִדִּים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עַל כָּל אֲשֶׁר נִמְלְנוּ. וְרַב מִיֵּד לְבֵית יִשְׂרָאֵל, וְרַב מִיֵּד שֶׁעָשָׂה לְבֵית יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר נִמְלָם בְּרַחֲמָיו וְכָרַב חֲסִדָּיו, וְלֹא לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם. ח) וַיֹּאמֶר אֵלֶּי עַמִּי הִמָּה וְגו', כְּשֶׁהוֹצִיאִים מִמִּצְרַיִם אֹמֵר, אֵלֶּי הִמָּה לְבֵד עַמִּי, וְכֵהֶם בְּחַרְתִּי מִכָּל הָאֻמוֹת, וְלִבְנִים יִחְשְׁבוּ, וְלֹא יִשְׁקְרוּ בִּי לַעֲבֹדֵנִי, וְלִבִּנִי הִיָּה לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. ט) בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר, בְּכָל זְמַן שֶׁהָיוּ בְּצָרָה הִיָּה לֹא צָר, וְמִהֵר לְהוֹשִׁיעַ. וּמִלֵּאדָּה פָּנִיו

וְאֲשַׁפֵּרם בְּחַמְתִּי וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצָּחִים: וְחֲסִדֵי יְהוָה | אֲזִכִּיר תַּהֲלֹת יְהוָה בְּעָל כָּל אֲשֶׁר-נִמְלְנוּ יְהוָה וְרַב-טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-נִמְלָם בְּרַחֲמָיו וְכָרַב חֲסִדָּיו: ח וַיֹּאמֶר אֶל-עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: ט בְּכָל-צָרָתָם | לֹא צָר וּמִלֵּאדָּה פָּנִיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

הוֹשִׁיעֵם, וּמִלֵּאדָּה הִמְשִׁמָּשׁ לְפָנָיו הוֹשִׁיעִם בְּשִׁלְחוֹתוֹ שֶׁל הַקִּבֹּ"ה. וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם, וְהַנְּבִיָּהִם מִן הַצָּרָה בְּחַמְלָתוֹ, וַיִּנְשָׂאֵם וְהִרְמִים בְּכָבוֹד וְחִשְׁבוֹת בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָם. כָּל יְמֵי עוֹלָם, תְּמִיד בְּכָל הַדּוֹרוֹת הִיָּה לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קִדְּשָׁךְ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכָּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלֵד לְחוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי: יוֹם ד, שְׁעָה 8 בְּבוֹקֶר, 18 דְּקוֹת וְ15 חֲלָקִים.

הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי [=תִּשְׁרִי] שֶׁהוּא הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ-הוא בְּעֶצְמוֹ מְבָרְכוֹ בְּשַׁבָּת מְבָרְכִים שֶׁהוּא הַשַּׁבָּת הָאַחֲרוֹן דְּחֲדָשׁ אֵלּוּל, וּבִכְחַז זֶה יִשְׂרָאֵל מְבָרְכִים אֶת הַחֲדָשִׁים י"א פְּעָמִים בְּשָׁנָה.

(הַיּוֹם יוֹם כַּה אֵלּוּל)

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים-וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:24	6:28	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	18:48	18:40	19:14	19:06	18:22	19:16
חיפה (ק)	6:23	6:27	8:53	8:54	9:27	9:28	10:31	10:31	18:48	18:40	19:14	19:06	18:11	19:16
ירושלים (ק)	6:22	6:26	8:52	8:53	9:26	9:27	10:30	10:30	18:51	18:43	19:13	19:05	18:05	19:15
תל אביב (ק)	6:24	6:28	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	18:49	18:41	19:15	19:07	18:22	19:17
אוסטריה, וינה (ק)	6:30	6:38	8:52	8:56	9:38	9:41	10:43	10:44	19:10	18:57	19:43	19:30	18:41	19:43
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:23	6:14	8:41	8:35	9:18	9:12	10:18	10:14	18:09	18:15	18:37	18:42	17:56	18:53
אוקראינה, אודסה (ק)	6:33	6:41	8:57	9:01	9:41	9:44	10:46	10:47	19:11	18:59	19:44	19:31	18:43	19:44
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:04	6:12	8:27	8:31	9:12	9:15	10:17	10:19	18:44	18:31	19:17	19:04	18:15	19:18
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:15	6:23	8:37	8:41	9:23	9:26	10:28	10:30	18:55	18:43	19:29	19:16	18:27	19:29
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:39	6:48	9:00	9:05	9:48	9:51	10:53	10:55	19:22	19:08	19:57	19:43	18:53	19:57
אוקראינה, קייב (ק)	6:32	6:41	8:53	8:57	9:40	9:44	10:46	10:48	19:15	19:01	19:50	19:36	18:45	19:50
איטליה, מילאנו (ק)	7:00	7:08	9:25	9:28	10:07	10:10	11:12	11:13	19:37	19:25	20:08	19:57	19:09	20:09
אקוואדור, קיטו (ח)	6:06	6:04	8:38	8:35	9:06	9:04	10:08	10:06	18:13	18:11	18:35	18:33	17:53	18:41
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:55	6:46	9:15	9:10	9:50	9:45	10:51	10:47	18:44	18:49	19:11	19:15	18:30	19:26
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:48	7:38	10:04	9:58	10:43	10:36	11:43	11:39	19:34	19:40	20:03	20:09	19:21	20:21
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:47	6:52	9:14	9:16	9:52	9:54	10:57	10:57	19:16	19:07	19:45	19:35	18:50	19:46
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:35	6:41	9:02	9:05	9:41	9:43	10:46	10:46	19:06	18:56	19:36	19:25	18:40	19:37
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:36	6:42	9:03	9:05	9:42	9:44	10:46	10:47	19:07	18:57	19:36	19:26	18:41	19:37
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:11	7:17	9:37	9:40	10:17	10:19	11:22	11:23	19:44	19:33	20:14	20:03	19:17	20:15
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:05	7:09	9:36	9:36	10:09	10:10	11:13	11:13	19:28	19:20	19:53	19:46	19:04	19:56
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:35	6:39	9:04	9:05	9:39	9:40	10:43	10:43	19:00	18:51	19:26	19:18	18:35	19:28
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:06	7:09	9:37	9:38	10:09	10:09	11:13	11:12	19:26	19:19	19:51	19:44	19:03	19:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:31	6:37	8:58	9:00	9:37	9:39	10:42	10:42	19:03	18:52	19:32	19:22	18:36	19:33
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:30	6:36	8:56	8:58	9:36	9:38	10:40	10:41	19:02	18:51	19:31	19:21	18:35	19:33
בוליביה, לה-פס (ח)	6:29	6:24	8:57	8:53	9:26	9:23	10:28	10:25	18:28	18:28	18:51	18:51	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:16	7:25	9:36	9:40	10:24	10:28	11:30	11:32	19:59	19:46	20:35	20:21	19:30	20:35
בלגיה, בריסל (ק)	7:16	7:25	9:37	9:41	10:25	10:28	11:30	11:32	19:59	19:46	20:35	20:21	19:30	20:35
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:05	5:58	8:30	8:26	9:01	8:57	10:03	10:00	18:00	18:02	18:24	18:26	17:44	18:36
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:52	5:46	8:18	8:14	8:49	8:45	9:51	9:48	17:48	17:50	18:12	18:14	17:32	18:23
בריטניה, לונדון (ק)	6:33	6:43	8:53	8:58	9:42	9:46	10:48	10:50	19:18	19:04	19:53	19:39	18:51	19:53
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:40	6:51	8:58	9:04	9:50	9:54	10:56	10:58	19:28	19:13	20:05	19:50	19:00	20:05
גרמניה, ברלין (ק)	6:39	6:49	8:58	9:03	9:48	9:52	10:54	10:56	19:24	19:10	20:01	19:47	18:55	20:01
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:59	7:08	9:21	9:25	10:08	10:11	11:13	11:15	19:42	19:28	20:16	20:03	19:13	20:17
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:06	5:59	8:31	8:26	9:03	8:58	10:04	10:00	18:00	18:03	18:25	18:27	17:44	18:37
הודו, מומבאי (ח)	6:26	6:27	8:58	8:57	9:28	9:27	10:31	10:30	18:42	18:37	19:06	19:00	18:20	19:09
הודו, פונה (ח)	6:22	6:23	8:54	8:53	9:24	9:24	10:27	10:26	18:38	18:33	19:01	18:56	18:16	19:05
הונגריה, בודפשט (ק)	6:19	6:27	8:43	8:46	9:27	9:30	10:32	10:34	18:58	18:46	19:31	19:19	18:30	19:32
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:40	6:46	9:06	9:09	9:46	9:48	10:50	10:51	19:12	19:01	19:41	19:31	18:45	19:42
יוון, אתונה (ק)	7:06	7:11	9:34	9:36	10:11	10:13	11:16	11:16	19:35	19:26	20:03	19:54	19:09	20:05
מולדובה, קישינב (ק)	6:41	6:48	9:04	9:08	9:48	9:51	10:53	10:55	19:19	19:07	19:52	19:39	18:51	19:52

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:24	6:23	8:54	8:55	9:25	9:25	10:27	10:28	18:34	18:39	19:03	18:57	18:17	19:06
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:24	6:35	8:40	8:47	9:28	9:22	10:29	10:24	18:23	18:16	18:47	18:55	18:04	19:07
נפאל, קטמנדו (ח)	5:48	5:51	8:19	8:20	8:52	8:52	9:56	9:55	18:03	18:10	18:35	18:28	17:46	18:38
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:55	9:28	9:26	9:56	9:54	10:59	10:57	19:04	19:01	19:26	19:24	18:44	19:32
פולין, ורשא (ק)	6:08	6:18	8:28	8:33	9:18	9:22	10:23	10:25	18:40	18:54	19:30	19:16	18:24	19:30
פרו, לימה (ח)	6:03	5:59	8:32	8:29	9:02	8:58	10:04	10:01	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:17	7:25	9:42	9:45	10:25	10:27	11:30	11:31	19:54	19:43	20:26	20:14	19:27	20:27
צרפת, פריז (ק)	7:25	7:34	9:48	9:52	10:34	10:37	11:39	11:40	20:06	19:53	20:40	20:27	19:37	20:40
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:46	8:19	8:17	8:48	8:46	9:50	9:49	17:53	17:56	18:18	18:15	17:36	18:24
קנדה, טורונטו (ק)	6:56	7:02	9:21	9:24	10:02	10:04	11:07	11:08	19:30	19:19	20:00	19:49	19:02	20:01
קנדה, מונטריאול (ק)	6:31	6:39	8:56	8:59	9:38	9:41	10:43	10:44	19:07	18:56	19:39	19:27	18:40	19:40
קפריסין, לרנקה (ק)	6:27	6:32	8:57	8:58	9:32	9:33	10:36	10:36	18:54	18:46	19:21	19:12	18:29	19:23
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:26	7:37	9:43	9:49	10:37	10:41	11:43	11:45	20:16	20:01	20:55	20:39	19:45	20:55
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:59	7:10	9:14	9:20	10:10	10:14	11:16	11:18	19:50	19:34	20:30	20:14	19:19	20:30
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:57	7:05	9:20	9:24	10:05	10:08	11:10	11:11	19:36	19:24	20:09	19:56	19:08	20:09
שווייץ, ציריך (ק)	7:02	7:10	9:25	9:29	10:09	10:12	11:15	11:16	19:40	19:28	20:13	20:01	19:12	20:14
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:39	8:38	9:08	9:07	10:12	10:10	18:20	18:16	18:43	18:39	17:59	18:48

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"ט סכ"ח - התוענודיות תשמ"ט ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פונעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00443
14/09/2014

P.P.

שולם

1949

תל אביב

